ALEXANDRU
ȘTEFANOPOL

HANGIȚA TUDORA

MĂRIA-SA

BURDUJA-VODĂ

ALEXANDRU ȘTEFANOPOL

HANGIȚA TUDORA

•

MĂRIA-SA

BURDUJA-VODĂ

ALEXANDRU ŞTEFANOPOL

HANGIŢA TUDORA

•

MĂRIA-SA

BURDUJA-VODĂ

1970
EDITURA EMINESCU

Coperta : *Victor Feodorov*

HANGIŢA TUDORA

I

Dubasurile au izbit în mal, trosnind răpuse de povară. Boturile lor au muşcat din humă, lăsînd o dîră mozolită. Slujitorii au prins căpestrele cailor, îndrumîndu-i cu fereală pînă ce au pus picioarele pe rîpa clisoasă a malului. Dînd de pămînt, caii şi-au scuturat coamele, spinările şi cozile, bucuroşi că s-au depărtat de apele tălăzuite ale Dunării. Un slujitor a rămas să le poarte de grijă în muchia malului, iar ceilalţi au zorit să ajute la trasul chervanelor. Dumnealui kir Iani epirotul, stăpînul lor, rînduia treburile fiecăruia dintre slujitorii tocmiţi în Stambul. Învoiala lor era să-i asculte poruncile pînă la tîrgul Iaşilor şi înapoi, sau pînă acolo unde negustorul va găsi vad potrivit petrecerii mărfurilor din cele patru chervane şi împlinitul lor cu altele din Valahia, de prin părţile mai apropiate de raialele dunărene.

Kir Iani epirotul era bărbat mîndru la înfăţişare. Mustaţa castanie o purta lăsată la colţul buzelor, plăcîndu-i s-o mîngîie cu toate degetele mîinii stîngi şi să-i ducă la gură vîrfurile, ori de cîte ori gîndea asupra negoaţelor sale. Asemeni le frămînta cînd încerca să socotească din minte cîte pungi i-a adus fiecare drum şi care anume mărfuri au fost pe placul jupînilelor, pe la ale căror curţi s-a abătut prins de întuneric sau vreme vrăjmaşă.

Făcut să fie negustor, avea ochiul socotit, graiul dulceag şi privirea blîndă. Rîdea numai cu ochii şi prea arareori cu buzele. Din ochii lui ca boaba de cafea crudă nu porneau niciciînd uitături piezişe. Gura-i nu slobozea decît porunci molcome, vorbite rar. Jupînul cunoştea preţul vorbei

îndulcite, fie în crugul vieții, fie în pravila treburilor negustorești. Drept aceea, toți slujitorii tocmiți de el nu-i ieșeau din vorbă. Îl mulțumeau, bucuroși că au aflat un stăpîn omenos, care nu-i înțepenește în obezi și nici nu-i înfierează la călcîie.

Purta caftan și cealmà după rînduiala țărigrădeană. Numai încălțămintea îl apropia de neguțătorii din Liov. Umbla cu cizme de culoarea frunzei de sorb cînd începe să se împuțineze vipia soarelui, creț pe pulpă și răsfrînte sub genunchi.

Pînă în această primăvară, darnic revărsată peste întreg pămîntul pe care-l călcase din Stambul și pînă dincoace de țărmul din stînga Dunării, kir Iani negustorise prin Anatolia, coastele grecești și cele din miazănoapte ale Adriaticii. Chervanele lui poposiseră chiar în Dubrovnic, unde încheiase cîteva legături cu levantini înstăriți. Ei l-au îndemnat să se îndrepte către ocinile îmbelșugate ale Valahiei și Moldovei (dar să nu se întindă dincolo de Chilia și Hotin). Mărfurile dobîndite să le tragă către ei. Tîrgurile din Dubrovnic cereau de zor vite înțărcate în iarba mustoasă a golurilor din Carpați și ceara înmiresmată a știubeielor prăsite pe sub dealurile înalte.

Următor acestor îndemnuri, jupînul puse la cale un drum negustoresc prin tîrgurile schelelor de la Floace și Brăila. Iar mai apoi, apropiindu-și un hrisov cu pecetea măriei-sale Petru-vodă Rareș, hotărî să se ridice pînă în cetatea de scaun a Moldovei.

Multe fețe cu trecere stăruiseră pe lîngă cei în drept din Stambul ca epirotul să poată furișa în chimir firmanele de cuviință descălecatului la schela din Giurgiu, iar de-aici să fie ajutat să ajungă la toate căpităniile din județ și să aibă călărași însoțitori. Toate ostenelile fuseseră plătite de kir Iani cu bani de aur, după cum se plătea fiecare pas și orice mînă întinsă, de aceea și chibzuiala negustorului se cerea a fi mare. Ades și multă chibzuială dădeau de sminteală socotelile negustorești dacă nu erau sprijinite și de un dram de noroc. Kir Iani, arar, se plîngea de noroc. La fiecare drum se ivea o împrejurare care-l ocrotea și-l întărea în irezul că rugăciunile unui drept-credincios ajută.

Acum, în drumul spre Giurgiu, nu s-a hotărît să se urnească din Adrianopole (Udrii) pînă ce nu s-a ales cu

o roabă răscumpărată. Poposise la curtea lui Ali Mehmet-paşa, neocolită de el în nici o împrejurare, cu gîndul de a se ploconi celui ce-l ajutase la începuturile negustoriilor sale, cînd Ali Mehmet-paşa slujea curţii sultanului Soliman al doilea ca dülbendar [1]. Fusese împrumutat de acesta cu două lire otomane spre a-i încerca cinstea negustorească.

— Ia, bre Iani, să vedem ce ispravă ai să faci din cheagu-ăsta!

La cîteva zile, Iani s-a înfăţişat cu capitalul primit împrumut şi cu dobînda nehotărîtă de împrumutător, care, văzîndu-l înapoiat atît de curînd, s-a bucurat, grăindu-i:

— Împrumutu îl primesc, bre Iani. Dobînda o socotesc cinstea ta. La orice nevoie, uşa mea îţi va fi deschisă. Allah să te ocrotească.

La vremea cînd kir Iani pornise către hotarul Ţării Româneşti, Ali Mehmet-paşa nu mai slujea luminatului sultan. Cu învoirea stăpînului său, Ali se trăsese în aşezările ce le avea ridicate la Adrianopole.

II

Fiind de faţă, aşa cum făcea totdeauna, la rînduiala oamenilor, a chervanelor şi a vitelor, kir Iani a văzut în forfota curţii dülbendarului o roabă tînără de ani şi tot atît de puţină în carne şi în îmbrăcăminte. Roaba şi-a înfipt privirile în ochii jupînului. Din ochii fetei nu porneau însă priviri îndrăzneţe. Lunecările lor de suveică cercetau adîncul luminilor ochilor către care erau îndrumaţi. Răscoleau în aceşti ochi ca să stîrnească o înţelegere omenească, să ducă o undă pînă la inimă, să înnădească o încuviinţare. Ţîşnea către kir Iani un fulger negru cu licăr de lumină caldă, frăţească parcă.

Mirat şi nedumerit, dar întărit de dramul unei nădejdi de bine, jupînul a întrebat-o în graiul curţii:

— Ce vrei?

— Giundiceşte-mă, jupîne, şi n-ai să ai vreo căinţă. O rugare nefăcută nimănuia încă... Dacă te îndrepţi spre Ţara Românească, îţi voi sta de mare ajutor.

---

[1] Păstrător al hainelor împărăteşti

Greceşte i-a răspuns fata, grai învăţat de la bucătarul dülbendarului.

— De unde ştii că nu sînt musulman ?

— De la înfăţişarea domniei-tale. Razi barba.

— Eşti greacă ?

— Moşneancă sînt de sub poalele Vîlcanului. De mă răscumperi şi nu ţi-oi face vrednică ascultare, slobod fi-vei să-mi iei şi viaţa. Aşa mă rog domniei-tale.

III

S-a răsucit în aşternut jupîn Iani o bună parte din noapte. Îndemn pentru roabă ar fi avut. În socotelile sale pentru ceea ce croise în gînd era loc şi pentru o femeie.

Şi-a amintit de vorbele roabei : „Mi-ajunge povara ce mi-o puseră pe spinări şi în braţe păgînii. E păcat, jupîne, că am şi eu suflet de creştin. Caznele osmanlîilor sînt fără hotar."

Vorbele astea au închegat liniştea şi hotărîrea negustorului. Marfa omenească este nepreţuită cîteodată. Aduce înmiit. Chibzuieşte că la drum i s-ar cotonogi un cal. Un pumn de aspri are de unde-l trage, încarcă fiecare sul de catifea cu un ducat ; care jupîneasă ar sugruma gura pungii împotrivindu-se ispitei tălăzuite de înfăţişarea atîtor podoabe cîte ascund chervanalele sale ?

Ce-l îndemnă către această roabă nemaivăzută nicicînd, n-ar putea mărturisi. Nevoia de-o femeie ? E plecat să negustorească, şi nicidecum să lege izvod cu o roabă aflată pe lîngă casa unui dülbendar. Pe cît este de arătoasă la chip, de mirare că păgînul n-o ţine în harem şi o lasă în voie să trebăluiască prin curte, în văzul tuturora. După spusele zorite ale fetei, jupîn Iani înţelese greşit că Ali Mehmet ar ţine-o pentru desfătarea demnitarilor care însoţesc paşalele către raialele de lîngă Dunăre. Alt rost nu s-ar putea să aibă. De-ar fi aşa, să încerce dar să-l ispitească pe stăpînul ei la învoiala unei vînzări. Cine ştie la ce-i va fi de folos avînd la căruţele sale un suflet al lui ?! În negustorie e bine să ţii seama şi de îndemnuri venite pe potecile gîndurilor, necum numai de socoteli.

Şi gîndul cumpărării se ţine scai de el. L-a pătruns o milă necunoscută pentru ruga fetei.

Jupîn Iani, tînăr negustor, văzuse multe în puţinii ani de cînd negustorea. Milos nu era. Mila şi banul nu fac bună tovărăşie. Dar apriga rugă a fetei a despicat negustorului o cută a sufletului, în care s-a prelins ceva cald, nou, îmbietor. S-a răsucit în el cuvîntul cu tainica lui înţelegere şi l-a pătruns. Jupîn Iani era încă la vîrsta cînd omenia nu-şi pierduse scaiele cu care se agaţă şi rîcîie pojghiţa de gheaţă a unor suflete.

Tîrgul de-a doua zi cu dülbendarul n-a prilejuit vorbe multe. Păgînul a rîs doar şi l-a întrebat :

— Bre ghiaur, bre, tu eşti negustor, ce-ţi trebuie ţie cadînă, bre, la chervan ?

Kir Iani epirotul a rîs din ochi de nedumerirea turcului, a numărat asprii învoielii, a înhămat şi a purces pe drumul către Dunăre. Pe roaba răscumpărată a culcuşit-o în codîrla unui chervan.

Erau căruţe mari, ferecate în fier, trase de cîte patru cai de Anatolia, dedaţi la drum şi la poveri. Pe fiecare înaintaş din dreapta călărea un alvanit [1]. Dricurile căruţelor şi spetezele coviltirelor erau croite din lemn de frasin. Cortul coviltirelor arăta meşteră ţesătură pe dinăuntru din fir de pipirig, iar pe din afară din papură bine bătută cu spata. Coviltirele aveau zbanţuri de fier şi se puteau răsturna pe partea din stînga. Pe latura din dreapta, coviltirele erau prinse în lacăte ungureşti. Cheile lor, înşirate pe un belciug de os cu capetele petrecute în silă, se aflau la brîul negustorului, alături de punguţa întesată cu fiorini genovezi şi aspri, de două pistoale cu prăselele înflorate de meşteri arabi.

Pornise kir Iani cu marfă aleasă rînduită pe chervane. Cea pentru pungile mai uşurele o avea aşezată în chervanul din frunte şi cel din coada convoiului. În ele îndesase, pe cît ţineau osiile, catifea de Cehia, pînză nemţească şi litvană, tămîie, roşcove şi lădiţe cu naramze. În cele din mijloc şedeau culcate cu dichis suluri din catifea de Ypres, de Louvain, de Colonia, postav francez de Flandra, trîmbe din ţesă-

[1] Slujitor armat.

turi de mătase orientală (hazdec), pînză pentru şalvari (camhă), căptuşeli din ţesături de mătase felurit colorată (bogasii), mesade din piei de nevăstuică (helgii), ţesături din păr de cămilă (camelot). Pe funduri erau aşezate lădiţe cu miresme de Hedjaz, piper, şofran, scorţişoară, stafide, cuişoare, aromitoare căutate ca iarba de leac prin toate tîrgurile. Într-un loc mai tainic clipoceau în butoiaşe din lemn de dud mastică şi două neamuri de vin grecesc.

Şase călăreţi împărăteşti vegheau chervanele, moţăind în şei. Drumul mai lung pînă la ţinta urmată de negustor era mai sigur decît cel prin Drîstor. Călăreţii împărăteşti urmau să însoţească cele patru chervane ale jupînului pînă la Giurgiu. De-aici înainte descurce-se jupîn Iani cum va putea, adică să capete straja a şase călăraşi de ţară de la căpitănia oraşului, aşa cum sta scris în patalamaua purtată de jupîn, călăraşi care-l vor însoţi pînă la Lichireşti, unde vor fi schimbaţi.

Cea dintîi piedică întîmpinată de negustor a pornit de la doi din aceşti călăraşi giurgiuveni, care auziseră din zvonuri că ar fi vorba pe curînd de o nouă domnie, Mircea-vodă Ciobanul urmînd a fi mazilit, fiindcă tăiase o seamă de boieri la numai două săptămîni de la înscăunare.

Cu acest prilej s-a arătat întrajutorarea roabei răscumpărate de jupîn Iani, care abia atunci i-a fost la îndemînă s-o întrebe de nume.

— Tudora, a grăit ţanţoş fata, zîmbind copilăreşte.

— Todora, Todora, a îngînat grecul.

Văzîndu-i pe cei doi oşteni că nu se hotărăsc să se alăture carelor jupînului, Tudora i-a îndemnat:

— Haida, voinicilor, nu vă mai lăsaţi greu. Dumnealui, jupîn Iani, nu e strîns la mînă cu ăi de-l ajută. După treabă, şi răsplată.

— E şi cu gură de muiere? a întrebat unul dintre oşteni, bărbos ca un călugăr.

— Fi-va, de vă veţi arăta volnici s-o primiţi.

Tudora l-a luat în căutătură fără a clipi. Oştenii şi-au dat coate, înduplecaţi.

Kir Iani se pusese bine şi cu slujitorii vămilor. Ştia că bacşişul schimbase de mult dinţii de lapte. Drept aceea, vămuitul s-a putut face fără zăbavă.

Mai rămînea de limpezit locul unde vor înnopta. Gazdele aflate nu le-au prea fost de priinţă, făcînd semn unor tîl-

hari armaţi să se adune în jurul căruţelor. Numai de asemenea oaspeţi n-avea nevoie kir Iani. Cu slujitorii săi şi cu călăreţii s-a mîntuit de oaspeţi înainte de-a încerca săbiile pe ei. Noaptea care a urmat a fost o veghe a tuturor. Cea mai trează a fost a Tudorei.

Au pornit în zori.

Ajunsă pe ocinile ţării, Tudora nu mai şedea furişată în codîrla carului. Se chincise pe crucea căruţei, între cozile cailor, lăsînd picioarele să-i bălăbănească după hurducările drumului. Trăgea pe nas aer de ţară şi de baltă. Reveneala trapului urca de la picioare, se încropea în jurul pîntecelui şi se înfierbînta în inimă. Cu voie se lăsa dusă, neştiind încotro se îndreaptă.

La un popas s-a apropiat de caftanul epirotului, ca să se audă şi ea dînd glas unei nedumeriri, spusă cu o depărtare a sprîncenelor şi cu vorba sumeţită de cutezătoare necuviinţă :

— Place-mi-ar, jupîne, să ne grăieşti domnia-ta încotro ni-e calea. Către cetatea de scaun, au către vreun tîrg de cîmp ?

Trezit din adîncul unor socoteli încîlcite, kir Iani a văzut-o doar cu urechea şi i-a răspuns fără nadă de vorbă :

— Ţinem necurmat drumul.

Cuvîntul s-a înfipt ca un venin de viespe şi a trezit-o. Bezmetică fu de întrebase ? Datoria muierii faţă de stăpîn este să tacă. Să grăiască doar dacă este cercetată de vorbă. Aproape îi stă jupînul, dar ochiul lui negustoresc n-a priceput încă ce adînc este intrat în sufletul Tudorei acest temei de apropiere.

Dinspre Balta Lată, către Greaca, vîsleau prin văzduh bîtlanii cu gîturile frînte ca un cocoş de puşcă. Lopătau alene cu aripile, tăindu-şi drumul cu ciocul, iar din picioare îşi făceau o cîrmă subţiată şi osteneau de sus la priveală asupra lumii pămîntului. Privighetori de stuf rîcîiau din gîtleje. Cîntecul lor venea o dată cu palele mirositoare de lindiţă, de peşte şi de mîl.

Călăraşii sileau trapul, ca să înnopteze în Cornăţel. N-aveau evlavie pentru arhondaricul egumenului de la Greaca. Cei doi înduplecaţi în Giurgiu de Tudora îşi croiseră un plan. Sub straşina dumbrăvii de tufani din Cornăţel, mai

lesne o vor putea apuca decît între zidurile mănăstireşti. Iar kir Iani, în necunoaşterea drumului, se supunea voii lor.

Dumbrava ferea aşezările cornăţenilor de urgiile vîntului din răsărit şi sălăşluia împerecherile ciorilor. De cum însera, ele se adunau la sfat şi găinăţau frunzele şi ramurile. Bun loc de popas, dacă n-ar fi fost această oprelişte, care l-a făcut pe jupîn Iani să dea poruncă să se tragă chervanele la o curte de creştin. A doua zi, kir Iani şi însoţitorii au înserat în Lichireşti, la căpitănia de judeţ. În zorile ce-au urmat au pornit cu straja altor călăraşi.

Mergeau în trapul săltat al cailor, către hotarul de apus al Bărăganului. Lăsaseră în dreapta bălţile Borcei. Cîmpia se întindea nesfîrşit, cît cuprindeau ochii.

O postaţă de drum au încrucişat stoluri necurmate de raţe sălbatice şi de gîrliţe. Unele zburau săgetător şi muteşte. Se auzea doar clinchetul repezit al aripilor. Gîrliţele se chemau unele pe altele ca şi cum s-ar fi îndemnat să nu se răzleţească din şirul lor, aşezat pieziş în lumina dimineţii. Osteneala călătoritului de pînă acum se aşezase. Roţile carelor alergau ca pe fîn. Un drum moale şi neted cum nu mai fusese. Copitele cailor azvîrleau brazde de pămînt negru-bălegăros.

— Pămînt de flori, s-a minunat tare Tudora.

Pămînt sfinţit, plin de must, lepădat într-un colţ de ţară, stăpînit doar de sălbăticiuni cu pene şi păr. Cine-l făurise atît de bogat şi atît de pustiu ?

În crovuri se zăreau oasele răstignite ale cîte unei furci de puţ. Funii împlinite de cînepă cumpăneau burdufele care săltau apa din adîncuri, în steiurile cuprinzătoare de piatră ori în jgheaburile de tufan tîrîte din pădurile depărtate de ţinut. Şi steiurile şi jgheaburile erau danii făcute pustiului de către oierii mocani din ţinutul ungurean, ale căror căciuli voievodale puteau fi zărite doar de călătorul apropiat de buza bălţilor. Pe acolo, pustiul se învieţuia de tălăzuirea domoală a turmelor, de lătratul zăvozilor şi de chiotele mînătorilor.

Ici-colo, ochii se propteau în cîte-un gorgan ca o cocoaşă pe spinarea pămîntului, în vîrful căruia se arăta căpăţîna cît un buzdugan a unui vultur. Straja cu aripi şi plisc de cremene nu cerceta zările de vrăjmaşi. Se aţinea la pradă. Un dropioi răzleţit de cîrd, nemijlocit trebuia să-şi măsoare

puterile cu haiducul. Şi nu se da lesne bătut dropioiul decît dacă era încolţit de doi tîlhari ori nu-i sărea întrajutor nici un semen. Se ciocneau aprig pliscurile, se înceţoşa lumina de fulgi smulşi în încăierare, ţipetele erau duse de vînturi pînă în ochiurile de apă din ţihla stufurilor.

Lupii împuiau în scama încîlcită a mărăcinişurilor, iar vulpile sfredeleau vetrele gorganelor ca să se prăsească în vizuini. Birul atîtor guri vrăjmaşe îl plăteau iepurii, potîrnichile şi oile mocanilor.

Vîntul, nepăsător de soarta celor încrîncenaţi în iureş, se juca din zori şi pînă-n noapte cu pletele ierburilor. Buruieni şi bălării înalte cît măgarii, cu ghearele rădăcinilor înfipte în pămîntul lăsat fără alt rod. Gîdila vîntul sipica, învîrtejea colilia, fugărea ciurlanii. Cînd se înturna şi pornea din apus în chip de austru răscolea ştirul porcesc, lua în hora lui loboda, apoi da de-a huţa sunătoarea şi turtea laba-gîştii, iar cînd se învîrtejea ciuntea colţii de sidef ai scaieţilor, zvîrlea la pămînt măciuliile de turta-popii şi împînzea tot ţinutul cu miros aspru de pelin. Tălăzuirea buruienilor scînteia în soare ca podoabele de pe pieptul jupîniţelor şi ca sponciurile [1] de la brîiele velitilor.

Pe acolo pe unde buruienile fuseseră mistuite de vetrele vînătorilor se aşternuse preşuri de iarbă crudă, pe care ţineau sobori iepurii în nopţile lunatice.

Liniştea deplină învîrtoşea apusul. Vîntul adormea sub poala bălăriilor. Lumina se împuţina mistuită de negura ce se furişa din stufărişul bălţilor şi din copăile crovurilor.

La un asemenea ceas, hotnogul [2] călăraşilor a întdreptat stînga către un gorgan şi a strigat :

— Movila Neacşului ! De la vadul Ialomiţei pînă în cetate mai avem un conac de zăbavă.

Apropiindu-se cu vreo cîţiva stînjeni de vad, hotnogul văzu ridicîndu-se din bălării un cîrd de dropii. Se minună. Ce se năzări cîrdului să se înalţe în faptul serii ? Să-l fi stîrnit vulpile ? Nu. Cînd se înfig vulpile în cîrduri, păsările gulguie şi zboară speriate. Astea s-au ridicat liniştite, ca apropiate de om. Oameni sau om la vremea asta ? Vînători ? „N-aş crede", gîndi hotnogul.

---

[1] Cataramă.
[2] Căpetenia.

Pînă să-şi încheie prepusurile, au bufnit două sîneţe spre chervanul din urmă. Unul dintre călăraşii care închideau şirul călătorilor a strigat:

— Săriţi, fraţilor!

Pe celălalt îl găuriseră în spate plumbii focului şi, cu un picior în scară, era tîrît de cal, alicit şi el.

Căpetenia şi călăraşii care-l urmau au răsucit caii în loc. Slujitorii de la chervane au sărit ca aruncaţi de droturi. Kir Iani a zăbovit doar cît a lepădat caftanul. Tudora s-a ridicat să arunce o privire împrejur. Săltîndu-se, a răsturnat lădiţa pe care şezuse alvanitul din spatele rotaşilor. Sub lădiţă a văzut lucind limba unei suliţe. A tras-o degrabă, şi dintr-un salt peste crucea chervanului s-a aflat în stînga drumului. Amurgise, dar încă se vedea binişor. După ce şi-a aruncat ochii în susul şi josul drumului, Tudora s-a pitulat în bălării. În dreapta drumului s-a ridicat strigătul:

— Miruieşte-l, băă!

Spre locul unde se afla chircită Tudora au foşnit paşi, călcînd buruienile. Un tătar, sărind în vîrful picioarelor, lua la şir chervanele, cercetînd dacă se mai află cineva în ele. De cealaltă parte se auzeau ciocnit de săbii şi focuri de pistoale. Tătarul venea drept spre ascunzişul unde se afla Tudora, după ce vîrîse capul sub bolta celui de-al doilea chervan, mergea fără să-şi ia ochii de pe peretele coviltirului.

Împunsătura suliţei în deşertul mîrzacului a fost atît de vrăjmaşă încît sînge şi borhot au împroşcat bărbia şi pieptul fetei. O dată cu croiala pielii, suliţa a sfîşiat şi brăcinarul şalvarilor. Alunecînd de sub brîu, şalvarii au dezgolit partea de jos a pîntecului. Icnind şi frîngîndu-se de şale, tătarul s-a prăbuşit pe spate.

— Ptiu! a zis cu scîrbă Tudora, vedea-te-ar mumă-ta!

A doua împunsătură a suliţei a fost la beregată. Sufletul tătarului a ieşit într-un clăbucit de sînge. Neînfricată, fata s-a aplecat şi a împins pînă în drum sabia scurtată a mortului. A ridicat-o, ascultînd bătăile propriei ei inimi şi goana prin bălării a unor călăraşi, porniţi să curme fuga întortocheată a singurului tătar rămas nerăpus. Kir Iani, slujitorii şi un oştean erau adunaţi în jurul călăraşului rănit de cele dintîi focuri. Pe cel mort îl despărţise de tătarii tăiaţi. Ivi-

tul Tudorei printre ei, cu ţoalele însîngerate, cu o suliţă într-o mînă şi cu sabia tătărească în cealaltă, i-a umplut de mirare. Toţi o credeau furişată în codîrla chervanului.

— Ce mai fuse şi asta, oşteni dumneavoastră ? întrebă ea înainte de-a băga de seamă că cel lungit este un călăraş. De unde răsăriră păgînii ăştia ? U-iu ! Ăsta-i om de-al nostru !

— De-al nostru, întări careva.

— Unde-i fulgerat ?

— E găurit de plumb în spate.

— A lepădat clăbuci roşii pe gură ?

— Nu. Nu văzurăm nici unu.

— Atunci, are leac, spuse cu hotărîre Tudora.

— Te pricepi şi la leacuri ? a întrebat-o jupîn Iani înţelegînd din gesturi spusele Tudorei.

— Cît stătui la curtea dülbendarului îmi trecură pe sub ochi mulţi păgîni ciumpăviţi de sabie şi de plumb. De la un vraci arab deprinsei şi meşteşugu ăsta... Suciţi-l într-o rînă şi apropiaţi o făclie, oştenilor.

Plumbul găurise tunica, cămaşa de cînepă a călăraşului şi pielea. Sîngele scurs din omoplat înscorţoşase spinarea cămăşii şi-i îmbibase tunica. Rănitul scîncea, cu gura strîmbă de durere. Glonţul rămăsese înfipt în carnea umărului. Pipăind cu fereală, Tudora a dibuit căpăţîna plumbului.

— Care aveţi, întindeţi-mi un briceag. Apoi, către rănit : Strînge din măsele cît poţi. Acuşic te uşurez, şi la urmă îţi trag o oblojeală. Aştilanţi ţineţi-l bine, să nu se răsucească.

Pînă să zică oşteanul „au", plumbul a şi fost scos.

— Jupîne, sfîşie o cămaşă de-a domniei-tale şi dă-mi-o să fac scamă.

Toţi o ascultau ca pe-o căpetenie. Kir Iani îi azvîrlea cîte-o căutătură, potrivit căreia şi-arăta mulţumirea de-a fi luat-o în drumul său negustoresc.

Minunaţi au rămas toţi, mai ales atunci cînd, pregătind scama, a zăvorît prelingerea sîngelui, lovind greabănul rănitului, încheierea umărului şi sub ţîţa stîngă, în dreptul inimii. Lovitura a dat-o cu muchia mîinii drepte. Repede şi cu putere, încît oşteanul a slobozit un sughiţ şi parcă n-a mai ştiut de el.

Pe loc, scurgerea s-a curmat. Cu un capăt de scamă înmuiată în rachiu a şters sîngele din jurul rănii, apoi l-a

oblojit şi i-a tras cămaşa. Tunica voinicului a lăsat-o aninată de celălalt umăr.

— Bărbată şi pricepută muiere, bă ! gîndea tare un călăraş. Sfîrtecă mîrzacu de n-avu vreme, bietu, să zică nici „mîc". Pe ăsta-l oblojeşti într-o clipită.

Auzind-o vorbind alt grai cu stăpînul chervanelor, călăraşii nu îndrăzneau să-i mai zică pe nume. Nici unul nu ştia care-i rostul Tudorei în treburile jupînului Iani.

— Unde-l lăsaşi pe tătar, jupîneasă ? o întrebă careva după ce sfîrşi de oblojit rănitul.

— Îngropaţi creştinul nostru, şi la urmă voi arăta şi unde zace finu-meu. Pînă atunci, abia se scurge bine sîngele din el. Puneţi mîna, zise ea sumeţind capul, şi pregătiţi groapa mortului. Alorlalţi luaţi-le ţoalele, dac-or fi bune de ceva. Goi să-i găsească jivinele, să nu se mai zbuciume să rupă ţoalele de pe ei. Destul ne căznirăm noi să-i răpunem.

Rănitul a fost urcat într-un chervan. Alvaniţii şi călăraşii laolaltă săpară o groapă cu săbiile şi aşezară mortul.

— Dumnezeu să-l ierte, şi nouă să ne-ajute, zise Tudora în chip de prohod.

Creştinii se închinară. Tudora, îndreptînd capul către cei patru călăraşi, întrebă :

— Despuiară-ţi tătaru ?

— Pe-ai noştri, da. Du-ne şi la al dumitale.

— Mai aprindeţi o făclie, să-l ţineţi minte cu toţii cum arată. Nici eu nu luai bine seama. Mi-era de grabă să nu vă las singuri.

Oamenii rîseră. Kir Iani îi ceru să-i tălmăcească şi lui de ce rîd călăraşii.

Lumina făcliei a căzut chiar pe chipul mortului. Rămăsese cu ochii înţepeniţi şi cu gura căscată.

— Vedeţi-l... Mă căinez că n-apucai să hăcui decît unu...

— Cîţi ai fi vrut, jupîneasă ?

— Barim atîţi cîţi batjocoriră pe mumă-mea, dacă nu mai mulţi.

Un călăraş o apucă de braţ, pipăindu-i-l. Tudora se răsuci către el.

— Pe cît eşti de neîmplinită în carne, pe atît mă mir cum de-ai putut să-l spinteci cu atîta înverşunare.

— Tăria braţului de la inimă vine, oştene.

A zîmbit şi celui ce-i pipăise braţul şi unui gînd furişat în ea: gîndului că se află pe pămîntul ţării şi că nu mai este roabă, mulţumită împrejurărilor, care i l-au aşezat în drum pe jupîn Iani.

— Rogu-te pe domnia-ta, hotnoage, spune-ne de un'e se iviră pacoste-asta pe noi? Au păgînii vreun sălaş pe-aproape?

— Îmi dau cu bănuiala că sînt tătari din raiaua Hîrşovei. Ieşindu-ne în cale, înseamnă că ştiu drumul. Se vede treaba că au trecut bălţile cu vreo lotcă pescărească. Au nimerit ca miercurea la stînă... Îmi pare rău de ăla de-l fugărirăm. Dibaci era la goană! Ne-a sucit mai abitir ca un copoi... Păcat de bietul Gardin al nostru. I-a rămas muierea şi trei copilaşi.

— Dumnezeu să-i aibă în pază!

— Vorbeşti şi dumnia-ta, jupîneasă, lepădă vorba cu parapom căpetenia. Unde e Dumnezeu şi unde sîntem noi! Ai fi crezînd că Dumnezeul domniei-tale n-are decît grija unor pîrliţi ca noi. Poartă grija ălor avuţi, că ăia îi închină biserici şi mănăstiri. Noi ce-i putem da? Prafu de pe tobă şi p-ăla numai cînd dăbilarii ne lasă tobele. Hei, jupîneasă, de-ar fi un Dumnezeu cu grija ălor fără stare, n-am sta noi numai cu mîna pe săbii şi cu toată casa în spinare, ca melcu... Aş zice că e bine să ne urnim din pustietatea asta. Cu cît ne-am depărta, cu atît ne apropiem de tîrg. Odată sosiţi la vamă, nu mai avem grijă.

Au trecut vadul fără multă caznă. Făcliile călăraşilor le-au fost de mare folosinţă. Caii, odihnind cît a ţinut iureşul tătarilor, şi-au luat îndemn la drum. Tropăiau în noapte călăuziţi de lumina împuţinată a două făclii. Cerul, bătut în ţintele aurii ale stelelor, chema ochii Tudorii, singura călătoare fără griji mari şi multe. În ierburi sforăiau greieri, trudiţi de munca zilei. Sforăitul lor pe felurite isoane îmbărbăta drumeţii. Tuturor li se părea că trec printr-o tabără de oşteni, în care şi străjile adormiseră. În răstimpuri se auzea cîte-un chefnit de vulpe sau cîntec de pitpalac, zăcînd de nesomn.

Spre zori, cînd au început a se trezi potîrnichile, cîinii vămii au dat zvon că sosesc călători.

IV

Tîrgul de Floace, la începuturile întemeierii sale, fusese cetate întărită cu ziduri de piatră şi palancă în nenumărate rînduri. Urma de cetate o mai păstra pe-alocuri. Din ceea ce fusese mai demult, rămîneau ruinele zidurilor şi cele două biserici: una ortodoxă, cealaltă papistăşească, înzestrată cu odoare de măria-sa doamna Clara. Bisericii ortodoxe şi casei parohiale le da ocol un zid din cărămidă arsă.

Vama era la poarta dinspre miazăzi a tîrgului. De-aici porneau furcite două uliţi care se sfîrşeau în schele, sub care se vărsau în Dunăre undele tulburi ale Ialomiţei. Un drum drept de apă tăia bălţile şi Dunărea pînă în cetatea Hîrşovei aflată în stăpînire turcească.

Schela de la Floace, pînă la îngheţ, era un roi de caice, de corăbii şi de omenire. Veneau corăbii genoveze, porneau caice turceşti. Puţin aduceau, mult încărcau. Turcii cărau pe veresie. Genovezii lăsau florini şi iscoade papistăşeşti. Şi corăbiile şi caicele încărcau aceleaşi mărfuri dăruite de belşugul pămîntului ţării. Luau drumul depărtărilor flămînde, oi, boi, cai, unt, seu, vin, pastramă, piei de vite, grîu şi orz şi mai ales miere. Mormane de lînă mocănească adusă de peste munţi, sau de la turmele trimise la iernatic în bălţi, intrau prin vamă şi ieşeau prin schelă. Putinele de miere erau cărate de telegile moşneneşti şi de carele mocăneşti ale mănăstirilor. Vămile schelei şi ale tîrgului erau mănăstireşti, dăruite prin hrisov domnesc de la Mircea-voevod şi întărite de mulţi din urmaşii săi.

În siliştea de lîngă biserica ortodoxă au dejugat chervanele lui kir Iani. Jupînul, înainte de a răsturna coviltirele, a cercetat tîrgul şi boltele negustoreşti, ca să bănuie ce-i de lipsă în tîrg. S-a lăsat apoi către schelă, să iscodească pe cît de cuprinzătoare îi este forfota. Iar după ce a chibzuit îndelung, s-a înfăţişat pîrcălabului Blagodă.

Era pîrcălabul un vulpoi fără asemănare. Nici kir Iani nu era din cei legaţi la ochi, să nu priceapă cu cine stă de vorbă. Fără să rîcîie şi să amişune, aşa cum stă în obiceiul vulpoilor, pîrcălabul şi negustorul s-au potrivit în gînduri, unul despre celălalt. După ridicatul unei sprîncene în clipa în care i s-a înfăţişat, kir Iani a înţeles că pîrcăla-

bul nu prea moare de dragul turcilor. În chip de bună ziua, a zis :

— Doamne Dumnezeul nostru, milueşte-ne pre noi.

Neîncrezător însă, Blagodă a întrebat :

— Creştin ?

— Grec-creştin, jupîne. Adică crescut de grecii din Stambul.

A bătut două cruci mari. Semnele creştineşti au alungat orice îndoială a pîrcălabului. Mai minţeau cîteodată turcii, dar semnul crucii nu-l făceau chiar dacă li s-ar fi luat capul.

Cu vorba lui măsurată şi dulceagă, jupîn Iani s-a mărturisit pîrcălabului că vrea să aşeze un negoţ întemeiat, pe care nu-l poate croi fără petecul de pămînt al vadului.

— Croiesc o aşezare pricopsită, cinstite pîrcălab.

— Ai ochit vadul ?

— Ochit. În siliştea bisericii.

— Îu, făcu vesel pîrcălabul. Ciocneşte-te, domnia-ta, cu părintele Saftu. Despre partea mea şi a pîrgarilor nici o împotrivire.

— Kalá, rosti kir Iani, mulţumit de îndrumare.

— Numai că părintele Saftu este dintre cei ce se mulţămesc greu.

— Neguţătorul nu întîmpină doar porţi deschise, cinstite pîrcălab. Unde nu poate ajuta gura, împlineşte punga. Pre cît este mai dolofană pre atît este mai de ajutor. Bănui că sfinţia-sa părintele Saftu nu este dintre cei ce răsucesc capul cînd văd întinzîndu-li-se o prăsilă de florini.

— Despre partea asta, să fii domnia-ta fără grijă, cinstite jupîne. Părintele Saftu agoniseşte numai asemenea prăsilă... Nici vlădicilor nu li-e scîrbă de ea, necum unui preot de mir.

A rîs cu răsunet pîrcălabul Blagodă. Jupîn Iani îi plăcea. Văzuse în el omul cunoscător al ighemoniconului negustoresc. Tîrgul va fi în cîştig, avîndu-l printre negustorii săi.

Părintele Saftu nu împărtăşea acelaşi gînd. Aşezarea negustorilor înstăriţi nu dăuna, se înţelege, nici tîrgului nici bisericii. Dacă pîrcălabul nu-i avea la inimă pe turci, sfinţia-sa părintele Saftu nu ducea dorul grecilor. De la ei deprindeau turcii meşteşugul căpuşii. Turcii luau cu anasîna şi pe-aici li-era drumul. Grecii, unde se oploşeau, nu mai părăseau locul decît după ce-l uscau. Din iască poate că

tot s-ar mai fi putut scoate un strop de mîzgă ; din aşezarea părăsită de greci şi ploşniţele rămîneau uscate.

Dar împotrivirea părintelui Saftu, pînă la urmă, s-a întors asupra-i : kir Iani, muscă dibace la adulmecatul hoitului, a ştiut cum să-l încurce pe slujitorul Domnului Hristos.

— Să nu se mire sfinţia-ta că nu cunosc limba ţării, cu toate că sînt os de moşnean de prin părţile chemate ale Jiului. N-am ţinere de minte să pot mărturisi în faţa cinstitei tale feţe cine stăpînea scaunul domniei atunci cînd fusei dus de spahii peste Dunăre şi năpustit pe la curţile paşalelor din Stambul. Cum de-am ajuns în casa unui negustor grec, aşijderea n-am ştiinţă. Mila dumnezeiască m-a îndrumat să-mi aflu sora dusă şi ea roabă la Adrianopole. Am răscumpărat-o şi ne însoţirăm în drumul greu care l-am urmat pînă în tîrgul sfinţiei-tale. Mulţumim Domnului că ne aflăm sănătoşi în vecinătatea sfintei biserici. Sub scutul ei mi-e dorinţa să ne aşezăm.

— Să vă stau întrajutor, jupîne, zise părintele Saftu, încredinţat că are în faţă un copil de moşnean, robit de năvrapi şi părăsit în viermuirea păgînă a Stambulului. Care-i voia domniei-tale ?

— O chingă din siliştea bisericii, sfinţia-ta. Plata peşin şi-o danie sfintei biserici pentru pomenirea noastră şi a părinţilor noştri.

Kir Iani lovise unde se cuvenea. Cîştigase sprijinul părintelui Saftu şi loc de ridicat han pricopsit, cu grajduri şi saivane, cu aşezări pentru vătaf şi oameni de curte. De cîştig fusese şi părintele Saftu. Dania pentru biserică era deosebită de ceea ce jupînul lăsase pentru ostenelile sfinţiei-sale.

Înturnîndu-se către chervane, ochii jupînului rîdeau. Povestea frăţiei cu Tudora i-a amintit de Fevroniki, adevărata lui soră, moartă în haremul unei paşale. Nu numai ţinuturile din stînga Dunării plăteau dajdie de oameni, osmanlîilor. Şi din răsăritul şi din apusul împărăţiei turceşti erau adunaţi flăcăiaşi, pentru a spori armata credincioşilor Profetului, şi codane, pentru desfătarea trupească a căpeteniilor.

Planurile jupînului Iani se cuvenea a fi cunoscute şi de Tudora. Ceea ce aflase părintele Saftu nu se cădea a fi tăinuit tinerei fete. Hanul, ce va fi ridicat pe chinga de pămînt cumpărată, în grija ei se va afla. Bătaia tîrgului ea o

va cunoaşte, cît dumnealui, kir Iani, va ţine drumul marilor tîrguri, cu grija chervanelor.

De aceea, chibzuind că înţelegerea învîrtoşează puterea, seara, după cină, s-a tocmit de sfat cu Tudora. Vorba au adus-o în graiul grecesc necunoscut alvaniţilor, cu care pornise din Stambul şi pe care-i avea ca apropiaţi, îngrijindu-i cu omenească înţelegere. Sfatul s-a desfăşurat în liniştea de taină a nopţii. Au vorbit ca doi oameni porniţi să pună la cale grija unui viitor deslușit cu migală. Vorba a fost dusă mai mult de kir Iani, ca bărbat cunoscător al multor rosturi. Tudora a ascultat cu luare aminte. Dumicînd gîndurile negustorului, s-a văzut mînată pe un drum ce i se înfăţişa plin de lumină. Mai bine decît aşa, nu dorise nicicînd. Iar cînd s-a aflat în aşternut, a pipăit locul a minune că se află singură şi că jupînul o socoteşte cu adevărat soru-sa.

De-a doua zi chiar, kir Iani a tocmit meşteri, cărora le-a înfăţişat chinga juruită de părintele Saftu, cu mărturia pîrcălabului şi-a pîrgarilor săi.

Lucrul a pornit cu grabă. O dată cu el, Tudora a lepădat şalvarii şi feregeaua luînd portul femeilor pămîntene. A încercat cam cît ar mai fi ţinut camha şalvarilor. Văzînd că nu se lasă lesne ruptă a zis : „Ţapănă pînză".

A strîns toate ce-i aminteau robia şi le-a pus pe foc, de lîngă care nu s-a depărtat pînă ce n-a văzut flacăra domolindu-se, acoperită de cenuşă.

— Cenuşă să se aleagă de tot neamul osmanlîu !

Vatra a acoperit-o cu brazdă.

În portul cel nou, care dospea în ea voia bună, Tudora arăta ca o jupîniţă ieşită de la călugărie. Are un rost ca oricare femeie. N-o mai ameninţă nici o opreliște. În iie bănuie un alt zvîcnet al inimii. Sînii muşcaţi de doruri şi-i simte feciorelnici, spălaţi de gomoiul robirii. Slujnica celor ce-i porunceau, n-apucase să cunoască dragostea. O fecioară tăurită de gîndurile bărbaţilor cărora le slujea, dar cu sufletul neatins. Toată lumea îi zice „jupîniţa Tudora", ştiind-o de soră a jupînului Iani.

Şi în vreme ce kir Iani bagă pe gîtul negustorilor din cetate tot ce-i prisoseşte, meşterii s-au împrăştiat să adune din schelă urşii de tufan, căpriorii de brad, iar de peste Dunăre au adus bolovanii şi varul temeliilor. Ziua toată

este un du-te-vino de strigăte şi înjurături. Hanul e croit pe încăperi mai multe. Croială de negustor văzător mai departe decît cei cu care se va învecina. Aflînd de toate cele trebuitoare, într-o ţară unde banul este foarte scump, gîndurile jupînului Iani se îndreaptă spre lărgime şi un cumpănit loc de odihnă. Între Stambul şi Iaşi, Tîrgul de Floace va fi un popas în care va aduna doar, şi bîntuială din partea nimănuia să n-aibă. Să-l cinstească lumea ca pe un negustor mare şi să-l cunoască drept creştin, temător de Dumnezeu, atunci cînd între Părintele cerului şi el, mai sînt de faţă şi oameni.

Dar vestea nu despre el s-a dus mai întîi, cît despre Tudora.

Călăraşii, care i-au însoţit de la Lichireşti, au povestit priceperea ei în tămăduitul fulgerăturilor de sîneaţă şi mai cu osebire curmatul sîngelui podidit din răni şi vătămătură. S-au crucit toţi ascultătorii. Zăbavă în dusul „buhului" a fost pînă ce au aflat muierile tîrgoveţilor şi ale meşteşugarilor. Tot ce-a fost olog sau neîmplinit, drumul bordeiului Tudorii l-a luat, care pentru oblojeală, care pentru netezitul oaselor.

N-a alungat pe nimeni Tudora, dar nici nu i-a lecuit pe toţi. N-a făcut decît ceea ce i-a dat priceperea şi putinţa. Vorbele ei bune au mers în adînc şi au alinat mai mult decît leacurile. Nădejdea a uşurat mersul ologilor, iar vestea priceperilor ei a fost luată de apele Dunării şi împrăştiată de toate gîrliţele, printre pescari şi ciobani.

Ajutorul ei dat suferinzilor, cu amîndouă urechile plecate la frămîntările celor ce alergau la ea, apropia dragostea acestora şi ascultători şi-i făcea pe toţi, fiindcă Tudora nu amîna ajutorul cerut oricare ar fi fost vremea sau de era ceas de noapte. Ea nu pregeta să se ridice din aşternut şi s-ajute mama unui prunc opărit sau rupt de vreo purcea.

Multora, ascultarea le venea şi din alt temei; le-era dragă fata care înflorea de la o zi la alta şi căreia îi priau deopotrivă soarele şi munca, chibzuiala şi podoaba. Năframă nu-şi anina pe cap decît duminicile în biserică şi la sărbătorile creştineşti. Părul, lucitor şi negru ca mangalul scos din bocşă, îl purta în coade răsucite şi lăsate pe ceafă. Pielea obrazului, rumenită de soare, se întindea pe

măsură ce se împlinea carnea trupului. Dăruia tuturor rîs şi voie bună. Ochii ei mîngîiau orice chip omenesc. Hîrşită de atîtea încercări şi bărbată din fire, nu se temea de nimic. Biruia vrăjmăşia arătată de cîteva tîrgoveţe cu frumuseţea ei. Aţîţa sîngele bărbaţilor cu legănatul şoldurilor şi zbuciumul tainic al sînilor. Lunga ei aşteptare, amar sporită la curtea dülbendarului din Adrianopole, se împlinea acum în slobozenie şi trai cuprinzător.

Cînd şi-a simţit pieptul gîdilat de cel dintîi şirag de matostate şi-a descîntat bobii şi, întinzîndu-i, a aflat bucuroasă că a mărire cad. Şi totul pornea de la jupîn Iani. La el a avut pas de-a grăi, la un ceas de amară mîhnire. El a săltat-o din vîltoare. Şiragul de matostat dar de la el este. Nu ştia cît ar preţui în tîrg. Pentru ea este fără preţ. Este cea dintîi podoabă a pieptului ei, dăruită de un bărbat, la care Tudora se uită cu sfială feciorelnică, pe măsură ce-şi simte mai împlinit trupul, mai ager sîngele.

Pe kir Iani îl vede în lumina zilelor şi la el gîndeşte, ades, noaptea pînă o prinde somnul. Drag? Drag ca o rudă apropiată, un frate de care se sfieşte cîteodată. Să-i fie ţiitoare? De-o va chema în vreo noapte în aşternutul lui, datoare-i va fi să se supună. Dar n-o va face cu îndemn. Ar rămîne cu multe suspine de la inima ei, neîncălzită încă de nici un bărbat. Sau ar năpusti locul acesta, cu toate că bobii i-au arătat că în casă mărire îi cade. Năpustitul ar duce-o poate la mai mare osîndă şi la o mai scîrbavnică ocară.

V

În seama Tudorii a lăsat kir Iani grija ridicatului hanului. Meşterii săcui tocmiţi de negustor n-au avut nici o tulburare din partea ei. Plata lucrului o făcea la fiecare sfîrşit de săptămînă, crestînd pe răboj numărul asprilor vărsaţi căpeteniei. Jupînul nu pornise către cetatea de scaun a Moldovei, pînă ce nu adunase pe loc întregul material trebuincios.

Cînd slăbeau treburile, tîrgoveţii şi meşteşugarii se adunau să urmărească dibăcia cu care săcuii ciopleau din bardă urşii de stejar, ridicîndu-i în macarale meremetisite de ei şi aşezîndu-i pe zidăria de piatră a temeliei. Încheieturile ca-

petelor le întăreau cu pene din lemn de frasin, înţepenite în zbanţuri de fier. Şiţa o spărgeau cu cuţitoaiele din chituci de plop. Chepengul beciului era croit să intre butii mari, iar piporul scării era prelung, ca să n-alunece butiile şi să scape din funiile care le propteau. Beciul era podit cu lespezi de piatră, să ţină băutura în reveneală toată vara. Hanul avea la drum scuteală de şiţă trasă, uşi grele de gorun. Înăuntru, o tejghea cît tot peretele. În spatele ei erau prinse corlate pentru mărfurile despărţite de cele pentru oalele şi ulcelile rînduite băutorilor. Alăturată sălii hanului venea odaia feţelor simandicoase, închipuită cu laviţe şi mese potrivite. În prelungirea acesteia se mai afla o cămăruţă. În catul de sus, un pridvor da ocol odăilor. De-o parte, odăile Tudorii, de cealaltă, ale lui kir Iani. Feredeul, cuhnia şi aşezările slujitorilor se aflau depărtate de han. Cu spatele la miazănoapte, se ridica grajdul şi saivanul. În dosul fiecăruia, meşterii săcui croiseră cîte o eşitoare.

A zăbovit kir Iani la Iaşi. A golit chervanele, dar a împlinit pungile. Porunci i-au fost date de jupîniţe şi boieri pentru cămăşi de buhur, sipeturi, fuse de sidef, tipsii, lighene, ibrice de argint, linguri de fildeş, covoare de Samarkand, vin de Malvazia. Şi la dus şi la întors, s-a păzit bine jupînul, neajungîndu-l în cale nici o primejdie. A poposit din nou în tîrgul Floacelor la vecernia de Sfînta Maria-mică, în vremea cînd meşterii încheiau coama acoperişului, iar pe deasupra saivanului potriveau cu bătătoare găurite scurgerea apei pe snopii de trestie.

A găsit în faţa hanului sobor de omenire. În tîrg se ridicase cel mai arătos han. Cîţiva negustori şi mai ales jupînesele dovedeau cu vorba o bucurie părelnică, înconjurînd-o pe Tudora. Fata pricepuse cît de viespească li-era mierea bucuriei şi le dăruia avan cîte-o glumă spusă în răspăr, a cărei tîlcuri greu rămîneau dumicate de cele ce-o ascultau.

Una, mai isteaţă şi cu sfredel în îndemnuri, femeia pîrgarului Ianuş, nu se dumerea de ce hanul n-are celar.

— Curte cuprinzătoare să încapă tot fînaţul domnesc adunat de brăniştari; grajduri pentru herghelii, han în care să intre tot sfatul domnesc şi celar, ioc. Da bine, surată, unde-ai să ţii la păstrare brînza şi pastrama, varza şi slăninele?

— În beci, surată.

— În bălmăjeală cu vinu și rachiu ?

— Ba, zicea Tudora fără grabă. Băşcăluite fiştecare. Aruncă-ți domnia-ta ochii în podeaua hanului și-ai să dovedeşti două chepenguri.

— Două beciuri ? întrebă muierea cu mirare.

— Două, surată. Toate prin ochii mei vor trece, și la aşezat și la scos, fără a slăbi privegherea hanului.

— Împlinită socoteală, întăreau ascultătoarele din jur.

Muierea lui Ianuș înspuma, înveninată că nici de data asta nu înfruntă pe Tudora.

Kir Iani își descheia caftanul și asculta cu mîinile petrecute peste șale, jucînd degetele în căptușeala mătăsoasă a caftanului. Prețuia chibzuiala Tudorii. Bărbat să fi fost și n-ar fi dovedit chibzuială mai acătării. Dacă la început l-ar mai fi pișcat vreo îndoială, acum slobod este să înceapă a-și statornici negustoria în Tîrgul de Floace și în Stambul. Din aste două aşezări de temei va putea repezi chervane și în tîrgul de scaun al Iașilor, precum și în Dubrovnic, întru împlinirea făgăduinții dat negustorilor raguzani.

La plecarea din Stambul, kir Iani primise, printr-un ceauș, porunca împăratului Selim că, dacă negustoria îi va fi prielnică, să rupă din turmele împlinite ale rumânilor două mii capete de berbeci-batali și, la nevoie, batalii vor putea fi împopistrați și cu oi. O turmă ce urma să se încherbe în afara haraciului, datorat Porții și care să fie plătită peșin, opt aspri vechi capul de berbec. La Stambul, bătaia tîrgului era de patruzeci căpățîna. De ispită cîștig, dacă n-ar mai fi paguba drumului și vămile, tîlharii și pașalele raialelor. Preț de învoială cu aşezămînt pentru negustor n-ar fi decît unul : trei capete la douăzeci de aspri. N-au încotro rumânii. Nu le dă mîna să plece din tîrg cu vitele nevîndute.

Așa să fie și într-un ceas bun !

VI

Mănoasă negustorie încheiase jupîn Iani și în cetatea de scaun a Moldovei și, mai apoi, la Stambul. Zodia norocoasă își arătase chipul de cînd dejugă în Tîrgul de Floace. De-atunci

rămase kir Iani cu credința că norocul căzuse pe el o dată cu răscumpăratul Tudorii.

Făcînd numărătoarea cîștigului adunat, și la ducere și la întoarcere din Țările Românești, negustorul cumpăni cît de darnic este pămîntul Munteniei și cît de înțelept a fost așezîndu-și vadul în Tîrgul de Floace. Croiala hanului și tot locul înconjurător erau pe potriva setoaselor sale gînduri de bogăție. Chervanele lui, încărcate cu mărfuri aduse de caicele turcești ai căror stăpînitori colindau din Adriatica pînă în Trapezunt, abătîndu-se și prin Alexandria Egiptului, vor urca prin țara Moldovei pînă la hotarul Liovului, iar în Valahia nu vor păși dincolo de bănia Craiovei. De pretutindeni aurul boierimii, dornică de strălucire, va aluneca voios în pungile sale. Iar o dată cu el, noul său stăpîn va porni să se salte cătinel peste ifosele prostești ale celor de la care îl va scoate.

Decît că vadul de la Floace nu poate rămîne numai în mîna unei femei, oricît de ageră ar fi ea. Musai, trebuie așezată acolo o minte bărbătească.

Prefirînd kir Iani chipurile celor care i-ar fi de priință, deodată s-a oprit la acela al lui Evloghie Morlacu, vlah din Dalmația, pripășit în Stambul. Stătuse în sobor cu el în cîteva rînduri și-i dibuise temeinice aplecări către negustorie. Era și burlac vlahul Evloghie. Nu știa dacă nu cumva are patima băuturii sau a jocurilor, amîndouă neosteniți vrăjmași ai banilor.

Și din ispitele la care l-a supus, Evloghie Morlacu s-a dovedit curat. Într-atît de curat încît a primit tîrgul jupînului : să fie pus la parte în negustoria hanului de la Floace și să se însoare cu Tudora.

— Frumoasă și bărbată, l-a încredințat părintește kir Iani.

— Dacă nu m-o vrea, jupîne ? a întrebat cu sfială Evloghie.

Kir Iani rîse ușurel. Asta ar mai lipsi unei roabe răscumpărate, să se împotrivească poruncilor stăpînului.

Deși alungă pe dată piedica închipuită de Evloghie, ea i se agăță de minte ca un ciulin. Pe cît apucase s-o cunoască pe Tudora, aprigă cum se arăta, n-ar fi cu neputință să nu-l vrea pe vlah. Drept este că nu era prea arătos și nici prea iute la fire. Priceput la negustorie îl dovedise. Dar de-aici și pînă la strunitul unei femei, este un drum... „Fleacuri, gîndi kir

Iani. N-o să aibă încotro muierea. Ce-oi hotărî eu, asta va trebui să facă. Şi-apoi, zîmbi jupînul în sine, mi-e soră..."

De rudenia lui cu Tudora nu pomenise lui Evloghie. N-o mai crezuse de folos de îndată ce vlahul primise tîrgul. Totuşi, socoti că în drum va prinde un prilej să-i spună, mai ales dacă va simţi că Evloghie stăruie în îndoiala sa.

Prilejul i se ivi la Craiova.

Kir Iani cu toate carele sale, de la Dunăre, nu mai ţinu drumul Tîrgului de Floace. Plănuise să cunoască tîrgurile mari ale Valahiei, luînd-o de la apus către miazănoapte, ţinînd căile negustorilor din Ardeal şi Polonia.

La Craiova, în curţile vel-spătarului Stanciu Bengescu, jupîniţa acestuia, Irina, cam de aceeaşi vîrstă cu Tudora, plăcu grozav lui Evloghie. Îndată pricepu kir Iani rostul oftatului slobozit de Morlacu, după ce adună galbenii zvîrliţi de vel-spătar.

— Îţi fuse pe plac jupîniţa, vlahule? îl întrebă şiret jupînul.

Evloghie clipi des din gene, cercînd să ascundă o îmbujorare a obrajilor.

Înţelegînd cît de greu îi vine lui Evloghie să spună că a fost ghicit, epirotul îi întinse o nădejde părelnică :

— Soru-mea, Tudora, este mai frumoasă.

— Sora domniei-tale? se minună Evloghie.

— Doar n-ai fi crezut că-mi împeţesc tovarăşul cu fitecine.

Rîseră amîndoi pentru alungarea aceleiaşi îndoieli, iar cînd sosiră, în sfîrşit, la hanul de la Floace, socotelile tovarăşilor erau limpezite. Tudora intrase de drept în ele.

Tîrziu, în noaptea ce urmă, Tudora ascultă hotărîrile lui kir Iani, a căror împlinire urma să se facă în pripă. Îl zoreau la drum mărfurile rămase nepetrecute şi cele poruncite lui de jupînesele risipitorilor boieri moldoveni, dornici să se întreacă în podoabe cu panii poloni.

Cînd auzi că fusese răscumpărată cu plan de către kir Iani, sîngele Tudorii porni în clocot. Ar fi urlat, strigînd jupînului că a răscumpărat-o ca s-o facă vînzătoare unui bărbat care-i va veni în aşternut, fără să apuce să-l cunoască mai acătării.

Încuviinţă hotărîrile auzite, zicînd un „Bine, Jupîne," şoptit din buze, şi se trase la iatacul ei. Ce are de făcut? Întrebarea se răsuci în ea multe ceasuri din noapte. Ar porni-o

încotrova, dar nu știe unde. Sfat n-are cui cere. Încaltea n-o împinse diavolul să-și lipească ochii de vreun bărbat din tîrg! De i-ar fi vorbit kir Iani despre el însuși, prea bucuroasă n-ar fi fost, dar l-ar fi primit alături de ea ca pe un binefăcător care trebuie împăcat într-un fel.

Spre ziuă se liniști. Planul croit de ea o făcu să-și zică: „Să-l vedem pe vlah de-o fi în stare să-și dovedească bărbăția!" Adormi. Dimineața se ridică din pat cu voia ei bună de totdeauna.

VII

Pornise kir Iani la drum împăcat, că lăsase hanul și toate treburile în mîinile unor oameni care se împlineau unul pe altul. Evloghie avea priceperea negustorească; Tudora bărbăția. O bărbăție femeiască, este drept, dar plină de un „vino-ncoa", de pe urma căruia treburile hanului rodeau ca o holdă de aur. Singură, numai cu dibăcia ei, și adunase. Dar acum, cînd alături de ea mai este și un bărbat cu negustoria intrată în sînge?

Încrucișîndu-și gîndurile în mersul legănat al chervanelor, i s-a alăturat unul mai stăruitor. De-a doua zi după nuntă, i s-a părut că veselia Tudorii era mai răsărită decît cea de toate zilele. Să fi fost Evloghie bărbatul așteptat de ea sau, poate, știindu-se măritată, n-o mai frămînta nici o neliniște? Este cu putință. Așa trebuie să fie.

Prinsese ceva ochiul lui kir Iani. Răstălmăcitul lui era greșit însă. Pornit să urmărească numai ce se petrece cu Tudora, ochii jupînului se îndepărtaseră de Evloghie, așa cum îi depărtase în multe împrejurări cît făcuse, alături de el, drumul de la Craiova la Tîrgul de Floace. La Craiova gustase Evloghie vinul de Glogova, iar la Caracal pe cel de Drăgășani. Dacă uitase de ochii jupîniței Irina, după ce jupînul îi spusese că-l va împeți cu soru-sa, gustul vinului îi rămăsese. Apucase să preguste și la Stambul, din cîte un vin pritocit în zăcători grecești sau italiene. Aveau însă aceste vinuri cusurul de-a îngreuna capul și de a fi scumpe. Vinul valah îți lasă capul limpede și face ochiul să vadă mai frumos decît arată tot ce-l înconjură, și, pe deasupra, este de pomană; iar unde se întîmplă să-l plătești, este mai ieftin decît leguma.

De toate astea s-a încredințat Evloghie la Pitești cu vinul de Podgorie și la Tîrgoviște cu cel de Dealul-Mare. Barim la Tîrgul de Floace a dat peste Cotnar, din care s-a îndestulat la nuntă mai mult decît din oricare altul. De l-ar fi întrebat cineva cum s-a desfășurat nunta, ar fi răspuns că s-a pomenit însurat.

Kir Iani l-a înțeles. De la traiul nu prea îmbelșugat al Stambulului, la bogăția din Valahia, ispita flămîndului greu poate fi contenită. Și Evloghie Morlacu nu era dintre cei prea îmbuibați. La asta se mai alătura și bucuria că ia femeie frumoasă și că a ajuns cumnatul jupînului.

Poate că dacă ar fi rămas kir Iani mai multe zile după praznicul cununiei, ar fi văzut că pe măsură ce veselia Tudorii crește, mai împlinită se arăta posomorala lui Evloghie. Vlahul nu izbutise s-o facă pe Tudora femeia lui. Iar în noaptea cînd a ridicat mîna asupra ei, încercînd s-o supună astfel, Tudora s-a săltat din așternut ca o leoaică, glăsuind șuierător :

— Dacă mai cutezi să ridici mîna asupra mea, te spîrcui, așa cum spîrcuii mîrzacii de ne ieșiră în cale cînd ne apropiarăm cu chervanele de tîrg. Și am să-ți mai spun o vorbă : Află de la mine că o moșneancă nu se dăruie nimănuia cu sila, decît numai dacă e roabă. Tologindu-se din nou în așternut, Tudora, zîmbind cu tristețe, grăi : Cîștigă-mă altfel, dacă te pricepi cum se cîștigă o fată cununată fără voia ei.

Evloghie rămase aiurit. Îndoielnica lui teamă se adeverise. Apriga șuierare a vorbelor auzite îl umplu de spaimă. Pe loc își dete seama că amenințarea Tudorii nu era zvîrlită doar la o mînie trecătoare. Își mistui necazul în tovărășia Cotnarului, pe care-l îndrăgi mai mult decît orice. Socotea vlahul că Tudora se va îmbuna și că va veni singură la el. Socoteală părelnică. Ajutorul Tudorii se îndreptă întreg tot către vin, în mirarea nespusă a bărbatului. Seară de seară, Evloghie urca în iatac clătinîndu-se. De multe ori adormea îmbrăcat. Tudora, răbdătoare, trăgea țoalele de pe el, iar ea își rînduia așternutul pe podina iatacului. Nimeni nu știa că, în iatacul hangiței, dorm doi străini. Veselia Tudorii era necurmată. Cine ar fi bănuit că veselia ei ascunde o taină al cărei sfîrșit îi era nevăzut? Nădăjduia doar într-un ajutor dumnezeiesc, de care nu se depărta.

Sfîrșitul a venit pe neașteptate.

Luna lui august căzuse cu o vipie mare. Cînd pornea soarele să se lase, tîrgoveții, în cîrduri, se răcoreau în apele Borcii. Evloghie li se alătura zi de zi. În ajunul praznicului Sfintei Maria a pornit singur la scăldat. Ca niciodată, în ziua aceea băuse de prînz. La Vadul Scăldătoarei, soarele ardea prea tare. Era la vremea nămiezului, cînd lumea ședea la fereală de vipie. Evloghie s-a lăsat mai la vale de vad, într-un loc unde cîteva sălcii azvîrleau peste ape o umbră prefirată. S-a dezbrăcat și s-a repezit în reveneala undelor, din care n-a mai ieșit.

La cîteva zile, niște pescari l-au tras la mal, umflat ca o butie. Văduvia Tudorii a purces din acel ceas.

VIII

Domnia măriei-sale Mircea-vodă Ciobanul sfîrșise cu o mazilire și un surghiun. De bună seamă nu fără pricini. Una o iscase purtarea în Ardeal a oștilor lui Mircea-vodă. Porunca Luminăției-sale Sultanul fusese ca oștile muntene, împreună de cele moldovene, să bată război alături de osmanlîi împotriva principelui Szapolyay și să supună Ardealul steagului verde al Profetului. Pare-se că nici vodă, nici oștenii n-au dat cuvenită ascultare și au pus la mai mare preț jaful și femeile decît grija poruncii. Oștile muntenești fură înfrînte de ale cardinalului Martinuzzi, căpetenia celor austriace, lăudîndu-se papistașul că ar fi luat pradă muntenilor cinci mii de cai și trei steaguri.

O altă pricină mai era că zurbaua boierilor și a rîvnitorilor la domnie împotriva scaunului lui Mircea nu luase sfîrșit.

Țara se gătea de-o nouă domnie. Alesul divanului boierilor fu Pătrașcu, odrasla răposatului voievod Radu Paisie.

Știrea răbufni și în cetatea unde negustorea Tudora. Jupînii și meșteșugarii goleau multe ulcele, sărbătorind vestea cea nouă în hanul Tudorii. Trei muntence, slujitoare ale hanului, rînduiau oalele cu vin la mese.

— Întru mulți ani trăiască măria-sa vodă Pătrașcu! strigau băutorii ciocnind rînduri de ulcele împlinite ochi.

— Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor, spuse Tudora într-un răgaz de liniște. Au credeți că măria-sa are să împuțineze birurile și are să vă dea băutură pe veresie în fitece zi?

Din dosul tejghelii, de unde nu se mișca, purtîndu-și doar ochii pe la toate mesele, vorbea ca o stăpînă falnică unor slujitori. Stăpînă se și afla în inima tîrgului. Lumea la ea se bulucea. Pentru veștile aduse de negustorii și gelepii altor ținuturi, care trăgeau numai la hanul ei, pentru băutura beciului și, mai ales, pentru mîndrețea de femeie care era hangița.

Pe Tudora, de cînd se afla în cetatea Floacelor, nimeni n-o putuse apropia. Pe toți poftitorii de ea îi îndepărta neînfricata ei semeție, în care și vorba și fapta își păstrau blîndețea și dulceața. Bărbată rămăsese, așa cum se arătase dintru început. Înflorise în ea numai femeia. Se împlinise la obraz. Mai jucăuși îi erau ochii, și mai plini de ape tainice. Fotele îi încondeiau șoldurile, iia cu alesături de jurubiță stacojie îndrepta toți ochii bărbătești către voioasa pereche a sînilor.

— Drept vorbești domnia-ta, jupînească. Precum știi, nu mi-e pe plac băutura plătită de alții. Am mînia pre Dumnezău, dacă nu i-am da în genunchi pentru starea noastră, a fiștecăruia din cei de față. N-ar fi un rău nespus dacă măria-sa, cel nou-înscăunat, ar împuțina birurile. Bucuria s-ar revărsa mai puțin asupra noastră și mai mult asupra celor din satele obidite. S-ar mai curma o vreme geamătul îndurerat al ostenitorilor de pe toate ocinile. Înșiși boierii nu și-ar mai teme capetele sau nasurile, iar lumea noastră, de pe tot cuprinsul țării, ar prețui cu nespusă cuviință liniștea.

Grăia cu năduf și obidă pîrcălabul Blagodă. Cu smerenie îl ascultau băutorii. Cinstit pîrcălab se dovedise de cînd a fost întărit de domnie și nimeni nu-i ședea împotrivă. Încărunțind la plete și la barbă, se oțelise și la înțelepciune.

— Zmintitul din scaun al voievodului Mircea de la vrajba cu boierii stîrnită de el i se trage, aduse din nou vorba pîrcălabul. Hicleni or fi boierii. Hrăpăreți se dovedesc, asemenea năvrapilor. Dar măria-sa nu se poate lipsi de ei. Așa-i rînduiala țării. Vrajba dintre scaun și veliți mai vîrtos se întoarce împotriva satelor și tîrgurilor. Prostimea de pretutindeni plătește oalele ce se sparg în cetatea de scaun. Să nădăjduim că măria-sa vodă Pătrașcu va rîndui altfel această proastă împlinire.

— Trăiască măria-sa ! strigară deodată cei din han.

— Întru mulți ani ! sfîrși Tudora pătrunsă de vorbele pîrcălabului.

— Așa, jupîneasă. Amin, împlini părintele Saftu.

De n-ar fi fost turcul, deplină liniște s-ar fi așezat în țară. Totuși între boieri și scaun, vrajba se frosea, alungată de rîvnă pusă de noul înscăunat, măria-sa voievodul. Moartea și prădatul curților boierești se ostoiseră. Pătrașcu-vodă era bărbat ajuns în crucea vîrstei la înscăunare. Temător de turci, nu-i zădărea. Se ferea de surghiun și de soarta părintelui său, mort aproape cu zece ani în urmă, tocmai în țara Egiptului, pentru că hiclenise cu imperialii lui Ferdinand. Nici în evlavia bătăii războaielor nu se așeza Pătrașcu-vodă. Din tinerețe măria-sa luase năravul paharului, al vînătoarei și al muierilor. Avea la mare cinstire hartanul de căprioară și piciorul femeiesc. Dar, niciodată, nu-și împlinea pofta fără vin. Drept aceea lăsa adesea cetatea de scaun a Tîrgoviștei pentru via răsădită la porțile Gherghiței de către Mircea-vodă Ciobanul. În megieșia Gherghiței se aflau codrii Potigrafului, iar peste Ialomița cei ai Snagovului întesați de vînat. Spre răsărit, se întindea cîmpia Bărăganului plină de dropii cu gușile făloase.

De grijile țării lua seama, în mai mare măsură decît măria-sa, vornicul Socol. De la deprinderea vînatului și a porfiriului bolea ades voievodul de-un beteșug al foalelor din piept. Iar dojenile nenumărate ale doamnei Voica, din neamul vechilor olteni de la Slătioara, de la aceste pricini porneau. Fiindcă năravul muierilor și al vinului, voievodul îl avea de pe vremea boieriei. Cu țiitoarea Stana avusese chiar un fiu, Pătru, căruia îi atîrnase din pruncie un cercel la urechea stîngă și-l aducea ades în casa lui, la hîrjoană cu ceilalți copii ai curții. Drept care jupîneasa Voica, soția cea de cununie, lepăda multe lacrimi pentru necredința fățișă a dumnealui jupîn Pătrașcu. Cît despre celelalte jupînese și roabe, care nu-i dăruiseră plozi, doamna Voica suspinase îndelung în singurătatea iatacului, și de fiecare dată ce afla că dumnealui boier Pătrașcu și-a apropiat altă muiere, își cumpănea amărăciunea sufletului în voioasa tovărășie a fiicei sale Maria.

Acum domnia cu înțelesnirile și îngăduielile ei nu mai mărgineau voile măriei-sale. Curtea de la Gherghița și, mai rar,

cea de la Strehaia, adăposteau nenumărate chipuri de jupînese, dornice să dăruiască astîmpăr trupului înfierbîntat al domnitorului.

IX

Şirul carelor cu grîu, păzit de vătafi, s-a îndreptat către schelă. Din pulberea ridicată de picioarele vitelor şi de roţi s-a desprins o arătare de om oprindu-se în faţa hanului. Rezemat într-o scurtătură de toiag noduros, omul a stat să se împrăştie pulberea. Doar ochii şi muşchii braţului stîng, gol din umăr, îi dovedeau tinereţea. Cămăşoaia de pe el nu părea să fi fost vreodată albă ori seină. O zdreanţă de şalvari muiereşti îi acopereau cu mare caznă restul trupului pînă la genunchi. Gleznele îi erau înfăşurate de scama făcută din mîneca lipsă a cămeşoaiei, înscorţoşată de sînge şi pulbere.

Sfîrşit de puteri s-a urnit, călcînd treptele hanului şi împingînd uşa. Văzîndu-l cum arată, slujitoarele s-au înfricoşat, socotindu-l vreun tîlhar urmărit de potere. Tudora s-a ridicat deasupra tejghelii, luîndu-l în ochi. Omul a rămas în uşă, descumpănit. A dus dosul mîinii la gură potrivindu-şi mustaţa şi barba încîlcită, a zis unul „săru-mîna", apoi a plecat capul. Laţele i-au acoperit chipul. Scurtătura de toiag a lăsat-o să-i cadă la picioare.

— Aşează-te, creştine, a grăit Tudora, blînd.

Omul a ridicat capul cerînd cu sfială :

— Miluiţi-vă cu o oală de apă.

Cu moţul fundului s-a lăsat pe-un colţ de scaun. Una din slujitoare i-a pus dinainte o ulcea mare cu apă. Omul a zis „bodaproste" şi a deşertat-o întreagă. Cîteva picături i s-au prelins în barbă, năclăită şi ea de pulbere. Drumeţul le-a îndepărtat cu degetele răşchirate, apoi a întins mîna dezgolită, plimbînd-o pe deasupra scamei de la glezne.

Înţelegînd că-i pasă de rănile picioarelor, Tudora l-a întrebat :

— Ţi-au obrintit bubele ?

— Bănui c-or fi obrintit. De cînd le-nfăşai în zdrenţele astea, nu mai avui răgaz să le mai cercetez.

Se înscorţăşară de sînge.

— Te roaseră fiarăle ?

— Ele, făcu omul, întîmpinînd usturimea cu o strîmbătură a gurii.

— Nu cumva eşti fugit din ocnă? îl ispiti din nou Tudora.

Auzind vorba Tudorii, spaima slujitoarelor spori. Se uitară una la alta, nedumerite de liniştea stăpînei hanului. Se încredinţară că au în faţa lor un tîlhar fioros şi, în gînd, fiecare din ele se rugă să audă cît mai degrabă tropotul cailor poterii pornite pe urmele lui.

Nebănuind ce gînduri frămîntau slujitoarele, drumeţul sumeţi capul către Tudora. Un zîmbet amar i se desprinse din ochi, cînd slobozi vorba:

— Fiarăle păgînilor îmi roaseră carnea picioarelor, jupîneasă. Trei ani încheiaţi trăsei la lopată pe-un caic.

— Rob? făcu Tudora.

— Rob, încuviinţă omul. Rob, dăruit păgînilor de mînia doamnei Chiajna, n-ar mai ţine-o pămîntu...

De îndată ochii ascultătoarelor se înduioşară. Alungînd spaima, calda şuvoială a milei le umplu inimile. Se adunară în ele numai îndemnuri de ajutorare. Privirile slujitoarelor fugeau de la rob la Tudora, aşteptînd porunca ce nu întîrzie.

— Daţi voi de veste la cuhnie, fetelor, să se încingă focu la feredeu. Să-mi scoateţi de la scuteală untu-de-sunătoare şi leşia de pelin, să tămăduim creştinu-ăsta sărman. Pregătiţi-i şi-un rînd de ţoale curate din cele rînduite pentru argaţi. Puneţi-i dinainte la cuhnie şi ceva legumă. Nu aût pre cît e de flămînd. Ciufu să-l ducă la feredeu să-l despăduche şi să-l tunză la piele. Îndrumează-l tu, Ivghenio.

Drumeţul se ridică bolborosind, sfîrşit, o mulţumire. Tudora îl mai ispiti o dată:

— Cum îţi zice, mă creştine?

Înviorat de toate cele făgăduite, trupul omului se dezdoi pe loc de toată povara ce-l apăsa, se opri mîndru şi răspunse:

— Bînţă, îmi zice.

Răzgîndindu-se, Tudora îi spuse:

— Ia stai, Bînţă, nu pleca. Desfă-ţi plotoagele de la picioare să văz cum arată obrinteala.

Bînţă se sfii, ruşinat. Tudora înţelese şi-l îndemnă:

— Lasă sfiala şi nu mai zăbovi. Vino colea cu mine, că fetele-astea nu se pricep şi sînt slabe de inimă. Voi de rămîneţi, spuse slujitoarelor, puneţi zăvorul la uşă.

Îl trase după ea în odăiţa din fundul hanului şi-l aşeză pe-o laviţă. Bînţă deznodă cu greutate nodurile plotoagelor. Tudora îngenunchie şi desfăşură ea scama înscorţoşată. Capetele scamei erau lipite de carne. Marginile rosăturilor pricinuite de fiare se învineţiseră. Pipăind cu fereală capetele scamei, degetele Tudorii simţiră o uşoară frămîntare a cărnii. Pricepînd ce s-a putut întîmpla, Tudora întrebă :

— Cît e de cînd ai scos fiarăle ?

— Ieri au fost două săptămîni.

— Le-ai desfăcut sau le-ai smuls ?

— Le-am rupt cu o piatră.

— Şi-ai putut birui fierul cu piatra ?

— Putui. Pînă să sfîrşesc, mai să-mi sară ochii. Rupînd din carne, îndurai mai puţin decît suferii la lopată.

— Te crez, băiatule. D-aia strînge din fălci şi smulge-ţi singur scama. Ai făcut viermi.

— N-ar fi de mirare, spuse cu linişte Bînţă.

Şi-a smuls scama de la amîndouă gleznele.

Abia după şase săptămîni de zilnică îngrijire, tămăduirea a început a se arăta. Pielea picioarelor s-a împlinit curată, dar urmele fiarălor au rămas.

Rămas a fost şi Bînţă la hanul Tudorii. L-a oprit hangiţa ca să-l lecuiască, auzindu-l c-a fost rob. L-a mai împiedicat de-a pleca, aflînd că este oltean de pe Motru şi că ţinuse de curtea boierului care furase fata doamnei Chiajna, măritată din porunca mamă-si cu bătrînul Cantacuzin. Şi-l mai oprise Tudora fiindcă Bînţă se dovedise isteţ şi priceput. Moşnean după mamă, Bînţă fusese croit de comisul Barbu din Oteteliş, cunoscut pînă în bănia Craiovei pentru felurita lui pricepere. Lecuia vite, cînta din caval, trăgea fără greş cu arcul şi cu suliţa, călărea ca nimeni altul şi iubea femeile frumoase.

Avea Tudora la han slugi şi slujitoare. Bărbaţii erau lipoveni molîi, femeile — parte ardelence iuţi, parte ţigănci cam lăsătoare la muncă. Un om sprinten ca Bînţă îi era de mare folos. Îndemnul de-a rămîne era şi în Bînţă.

Grija Tudorii îl schimbase într-un flăcău chipeş. Nici una din slujitoarele hanului nu-l mai semuia cu cel ce arătase cîndva ca o sperietoare ori ca un tîlhar scăpat din ocnă.

De cînd luase vătăfia curţii, toate slugile se iuţiseră. Nu fiindcă Tudora nu le-ar fi strunit. Hangiţa nu era toată ziua cu ochii pe ele. Poruncile ei ajungeau prin gura fetelor, care

o ajutau în han. Slujitorul munceşte altfel cînd ştie că o pereche de ochi îl ţine din scurt ca însăşi umbra sa. Şi, în afară de asta, Bînţă supunea cu tinereţea lui, cu neostenitul ajutor dat fiecăruia, cu sfichiul glumelor făcute pe seama celor ce se lăsau pe tînjeală şi cu doinele zise din cavalul de salcie meşterit chiar de el.

Ascultau lipovenii doinele olteneşti, cu zîmbete sfioase de oameni nepricepuţi să guste jălania duioasă a cîntecului, oftau ţigăncile de la cuhnie, de la coteţe şi de la feredeie, tresăreau ajutoarele Tudorii. Singura care gusta din plin viersul doinei era hangiţa. Cîntecul o făcea să se trezească, pe neaşteptate, cuprinsă de un dor nedesluşit în învolburarea lui.

X

Se împlinise anul de la înscăunarea măriei-sale Pătraşcu-vodă. Pornise dezgheţul într-un sfîrşit de Făurar blînd. De-o săptămînă măria-sa, însoţit de ceata boierilor prieteni, ostenea seară de seară în jurul butiilor, pritocite cu grijă peste iarnă în hrubele Gherghiţei. Gîfîiau păhărniceii vîrfuind pocalele domneşti. Într-o năduşeală o duceau stolnicii, bucătarii şi roabele. Se înmuiaseră vinele de la picioarele lăutarilor de-atîta stat neclintit la spinările băutorilor. Cîntăreţii nu-şi mai puteau potrivi glasurile dogite.

— Boieri dumniavoastră, zise voievodul voios ca totdeauna, nevoiaşi ne înfăţişăm. Abia cinci butii desfundarăm în răstimp de-o săptămînă. Muieri de-am fi fost şi tot am fi răzbit mai multe. Încaltea dumnealui, comisul Rîfoveanu, mai mult la nas duce decît la gură. Au va fi mirosind vinul a sîn de muiere spoit cu busuioc ?

Au rîs din burţi şi din plin, boierii. Comisul Scarlat Rîfoveanu s-a închinat măriei-sale, grăind cu ochii duşi dincolo de pereţii sălii în care se aflau :

— Drept cuvîntă măria-sa, boieri dumneavoastră. Abia picai din cetatea Floacelor, unde am prefăcut în aur lîna turmelor mele. Tot aurul de-l luai nu preţuieşte cît ochii sorii negustorului cu care rupsei bătaia tîrgului. În hanul ei, procopsît cum nu e altul în tot tîrgul, băui un vin ce-i zice de la Cotnar. Îmi rămaseră gîndurile şi la ochii muierii şi la buchetu vinului.

— Caii, strigă vodă, ridicîndu-se. Şi-o roată de călăraşi.

— N-avuseşi de lucru, şopti la ureche Rîfoveanului spătarul Vintilă din Tîrgşor.

Comisul Scarlat se iuţi să-l astîmpere pe vodă, strigînd să-l audă toată adunarea:

— Cetatea e la o cale de-o zi, măria-ta, şi cît priveşte drumul, dezgheţul l-a desfundat.

— De ce te temi domnia-ta, comise Scarlat, de ziua pierdută călare, au de juruita pierdere a muierii de la han?

— De sănătatea măriei-tale, suflă cu şiretenie comisul.

— Lasă teama asta, comise. Cuvine-se să-ţi mulţămesc de grijă şi de aducere aminte, că de la înscăunare n-am intrat în cetatea Floacelor, bogată schelă a domniei noastre. Pînă într-acolo aşeza-vom vinul Gherghiţei, ca să-şi afle cinstit loc vinul ce-i zice de la Cotnar ros în beciul hangiţei. Plecatu-te asupra beciului ei, comise Scarlat?

Umerii obrazului comisului s-au făcut deodată stacojii. Scarlat Rîfoveanu abia s-a auzit rostind:

— Ba, măria-ta.

Sala răsună de hohotele nestăpînite ale boierilor.

În curte se auzeau poruncile căpeteniilor, nechezat de cai, zvonul glodului înţepenit de îngheţul nopţii. Vremea se întorsese. Peste noapte ceaţa înălbise întunericul aşezînd chiciură pe copaci.

— În şei, a poruncit vodă. Vătafe Neagu, rămîi să rînduieşti curtea şi slujitorii.

— Îi rînduii, măria-ta. Mai am de rînduit străjile copiilor de casă. Pînă în Valea Sărată, vă sosesc de pe urmă.

În curte, ajutînd voievodul să încalece, vătaful Neagu a strigat:

— Daţi drumu la porţi, băăă!

Scîrţîiau şeile sub povara călăreţilor. Caii s-au bulucit să iasă la loc deschis. Apropiaţi, se muşcau şi rînchezau. Împrăştiaţi pe drumeag au început a juca şi sforăi. În lumina cositorie a dimineţii, zarea era apropiată şi gîrbovă, chiciura aşezase dulame de buhur. Luciul părelnic al soarelui, răsărit undeva, subţia ceaţa mînînd-o pe văile apelor.

— Avem zi cu triste, măria-ta, a zis comisul Rîfoveanu, călărind în stînga voievodului şi înfigîndu-şi mai pe frunte gugiumanul.

— Doamne-ajută, a împlinit vodă. Bun gînd avuseşi, comise Scarlat, de-mi deteşi îndemnul să luăm şleauhul cetăţii de Floace în trapul cailor. Pritocim bine borhotul din noi şi prefirăm aburii porfiriului supt la toate utreniile şi vecerniile. Zic în de mine, comise, că dacă n-ar fi drumul pustiu, s-ar îmbîcsi satele de duhnitul nostru. De-ar fi să rătăcim prin pustietăţile Bărăganului, ni s-ar lua urma după duhnit. Nu m-aş mira dacă cel dintîi dropioi întîlnit va cădea ameţit de aburii vinului din noi, înainte de a fi atins de săgeată.

— De-a minunea, măria-ta, să încercăm şi pruba asta... Vrusei să fac întrebare de dumnealui vornicul Socol. Nu-l văzui printre cinstitele feţe ale ospăţului.

— Vornicul domniei noastre nu se prea întrece la ospeţe, în vremea postului cel mare. Rămîne în cetatea de scaun să grijuiască treburile domniei şi să hiclenească pe cît îl ţin puterile. L-am lăsat volnic să rînduiască oştimea cu care vom ridica din nou în scaun pe principele Ion Sigismund şi pe mumă-sa, băjeniţi în ţara poleacilor. Stăm gata să împlinim voia Luminatului sultan.

— Acu, în post, măria-ta, au după sfintele Paşti?

— O vom întinde pînă după închegatul frunzelor cînd caii vor avea ce roade şi oştenii se vor putea înveli cu ceru.

Suliţele soarelui zdrenţuiseră ceaţa şi o făcuseră pălangă. Buruienile Bărăganului se înveşmîntaseră în sculurile sidefii ale chiciurii. Pe unde se furişa soarele, totul scînteia. Cioburi de oglinzi şedeau aninate de toate bălăriile. Tufele înfăşurate în chiciură păreau bibilici albe împrăştiate de-a lungul cîmpiei, arătîndu-şi doar spinările. Licărul lor întărît de lumină izbeşte ochii călăreţilor, ostenindu-i. Drumul rămîne nedezmorţit şi sunător. Zgomotul călăreţilor se înfige pînă în depărtări, sculînd cîrduri de dropii şi zădărînd dropioii aflaţi în bătaie.

Trecuseră de Urziceni cînd au fost sosiţi de vătaful copiilor de casă, Neagu. Cioltarul şeii calului călărit de vătaf era tivit cu spumă. Calul sforăia de parcă i s-a şi pus splina. Văzîndu-l, vodă Pătraşcu îl întrebă:

— Cum de nu te-ai rătăcit, vătafe Neagu?

— Mă îndrumă duhnetul vinului, măria-ta.

Rîseră şi boierii şi oştenii.

— Cuvine-se dar să mai slăbim trapu, să răsufle oleacă şi calu vătafului.

Călăreții strînseră frîiele.

— Numai dumnealui comisul Rîfoveanu știrni pricina asta, a mormăit cîtorva boieri, vătaful.

— Nici măriei-sale nu-i fu de vise rele, întări paharnicul Toader.

— D-apoi măria-sa asemenea îndemn așteaptă, mai abitir cînd aude că-i vorba și de-o muiere. Încaltea de-ar fi vreo iasmă, să luăm drumu în daiboj.

— Om vedea, cinstite vătafe, că mult n-o mai fi pînă la capătul lumii ăștia pustii, stăruie cu vorba căpitanul de călărași.

— Vedeți, boieri dumneavoastră, spuse voievodul către toți, de la așezările din Urziceni, țipenie de creștin nu mai întîlnirăm. Atît pămînt domnesc rămas pîrloagă.

— Așa l-am apucat, măria-ta, întări comisul Scarlat.

— De l-am putea învieți cu mocani din părțile ungurene ar fi o faptă de ispravă, gîndi voievodul în auzul tuturor.

— Nu ne vor îngădui nemeșii, măria-ta, spuse vistiernicul Chisar, le rămîn ocinile fără pălmași.

— Să chibzuim, vistiernice, să chibzuim. Cît călcarăm pînă acum, o sută de sate și-ar afla așezare.

— Și-ar afla, doamne, și-ar afla. Da' unde am putea noi aduna atîta omenire? Ne lasă turcu sau tătaru să ne chivernisim țara cum se cuvine? Că de-ar fi să împlinim cu oameni și pustiul ăsta, fără nici un adăpost cum se arată, mai vîrtos ne-ar îndatora Poarta și ceaușii ei.

Vorba vistiernicului se înfipse în adîncul de cugetare al fiecăruia. Toți gîndeau la fel. Fără rumâni, pămîntul, oricît ar fi de darnic, nu prețuiește nimic. Mîna omului îl face rodnic.

— Sosim, măria-ta, zise comisul Scarlat. Am apropiat lacu Strachinei. Înnoptăm la vama cetății.

— Cuminte vorbă spuseși, comise. Te-au înțeles și caii. Trag pe nări iz de grăunțe în conovăț. Și nouă, pare-se, că ni s-au golit deșerturile. Și zici că vinul de la Cotnar e de ispravă?

— Ține și de mîncare, măria-ta. Sătura-va niște flămînzi ca noi, încît și leguma hangiței va fi prisoselnică.

Găteala albă a Bărăganului rămăsese în urmă. Se muiase și încordarea călăreților. Negura nopții sosise cu ei.

Caii au întins boturile către poarta de vamă. Căpitanul de călăraşi a strigat străjilor :

— Deschideţi, bă, c-a sosit măria-sa domnul ţării.

— Să te vedem întîi care eşti, a spus un oştean, punînd suliţa curmeziş. Daţi de veste pîrcălabului, bă.

Călăraşii au aprins cîteva făclii. Străjerii s-au adunat să-l vadă pe vodă. Înainte de a-l întîmpina, au început a striga săltînd căciulile :

— Să trăiască măria-sa !

XI

Kir Iani era tot călător, cînd la Iaşi, cînd la Stambul. Ducea şi aducea, îndestula hanul şi golea la bun adăpost ţărigrădean pungile agonisite în ţară. Era stăpînul căruia nu-i da socoteală decît Tudora. Ce şi cîte socoteli, greu de mărturisit. Sus în iatacurile lor, nu pătrundea nimeni cît jupîn Iani poposea la han. Singură Tudora îi purta de grijă.

Se sumeţise jupîn Iani. Negustoria cu afion îi aducea mai mult decît camha şi ştofa de Louvain. Obiceiul otrăvit al afionului îl împrăştiase în ţară liota necredincioşilor adusă de domni la înscăunare. Afionul alunga de grabă toate gîndurile negre şi îndulcea durerile celor înţepeniţi de podagră. Leacul tuturor ofurilor era puţin, greu de găsit şi scump. Marfă pe care kir Iani o trecea lesne prin vămi, cu dosiri dibace şi cu bacşişuri la toţi marii şi mărunţeii vămilor.

Călător se afla kir Iani în seara cînd măria-sa Pătraşcu-vodă a zăbovit la hanul Tudorii. Boierii fuseseră găzduiţi în tîrg, care la pîrcălab, care la negustori şi pîrgari. La han rămăsese doar vodă şi vătaful Neagu. În iatacurile lui kir Iani se aşezase măria-sa, avînd-o la îndemînă pe Tudora, căreia din seara sosirii i-a cerut, în auzul boierilor, să-i pregătească aşternutul.

— Aşa cum cere datina voievozilor la casă de muiere fără bărbat, jupînească.

A rîs vodă, iar boierii i-au ţinut ison.

Se închega în Tudora un gînd de îndoială. A glumă a grăit măria-sa, sau a hotărîre ? Grăiesc, voievozii, despre

fapte ce se tăinuiesc, în urechea slobodă a curtenilor, ori muierea singură poate fi înfruntată în toate chipurile?

Vătafu Neagu a lămurit-o:

— Să mă îndrepți domnia-ta, jupîneasă, către iatacul rînduit măriei-sale. Înțelesei că nu va stărui asupra cinei cu boierii. Măria-sa trage la așternut.

— Pre voia măriei-sale vom face, a zis cu liniște jupîneasa.

— La curte este un ighemonicon al culcatului. Va să-l cunoști și domnia-ta, jupîneasă.

— De-o fi cel al urcatului în pat, îl cunosc.

— Fost-ai în haremul vreunei pașale?

— Fost.

— Cadînă au roabă?

— Roabă.

— Roabă, sora jupînului Iani?

— Precum auzîși, așa fuse.

Vătaful Neagu și-a frecat nasu a nemulțumire. Nu-i sînt pe plac muierile astea care-au odihnit lîngă prea mulți bărbați. Bine este să știe măria-sa pentru ce ochi a luat în șa drumul de la Gherghița. Pentru o femeie tărbăcită de cine știe cîți păgîni. N-ar cuteza să-i spună că mai de cuviință ar fi fost de-ar fi mers la pîrcălab. Va aduce vorba cînd îi va trage cizmele.

S-au pomenit cu voievodul în iatac, îndrumat de-o slujitoare a Tudorii.

— Vătafe Neagu, rînduiește-ți olacul și vino să-mi tragi cizmele. Cu de-ale mîncării se va îngriji jupîneasa. Străjile să nu ducă lipsă nici de burci, nici de hrană.

— La poruncă, măria-ta.

Pătrașcu-vodă a lepădat de pe mîneci caftanul căptușit cu mesadă de soboi, rămînînd în tunica din piele de căprior. Și-a adunat pletele răvășite întocmindu-le pe ceafă cu degetele. Tudora s-a tras în dreptul ușii, ca să zică:

— Legumă avem de hart, măria-ta.

— Cu pește?

— Da.

— Pește și vin de Cotnar. Să nu fie cu zăbavă, jupîneasă.

— Acușic, măria-ta.

Nu şi-a rotit bine ochii prin iatac voievodul şi slujitoarele au sosit care cu leguma, care cu vinul. Tudora le-a rînduit pe-o măsuţă trasă lîngă divan. S-a îndemnat tot spre uşă, rămînînd în picioare. Dintr-o căutătură a ochilor, Pătraşcu a văzut o spată întreagă de nisetru muiată în untdelemn şi mirodenii. Socotind că leguma n-ar fi pe placul oaspelui, Tudora zise :

— Ne luarăţi din scurt, măria-ta, şi nu ne pregătirăm după rînduiala cinstitelor feţe.

— Leguma îndeamnă, jupîneasă. Vinu să-l vedem dacă e de laudă.

— Vinu îl avem din ţara Moldovei, de la Cotnar, adus de fratele nostru, dumnealui jupîn Iani.

— Ţi-e frate drept, jupînul ?

— Ca şi un frate drept îmi este. Ne înfrăţi păgînu şi nevoile. Fără mila şi vrednicia dumisale, aş fi rămas tot roabă păgînilor din Adrianopole.

— De-acolo te-aduse ?

— De-acolo.

— Da grija trupului cine-ţi poartă ?

— Văduvă sînt, dar nici un bărbat nu mi-a mozolit aşternutul, spuse Tudora cu o aspră mîndrie.

Pătraşcu-vodă zîmbi blînd. Simţea mînia Tudorii pentru vorba auzită. O îmbună, cerîndu-i :

— Să gustăm, jupîneasă, vinul Moldovei. Pe-al pămîntului nostru îl cunoaştem din plin.

Vinul licări în lumina luminărilor de ceară mirositoare. Tudora umpu pocalul cu un tremur de nelinişte în mînă. Ce zodie îi va aduce şi această ospeţie domnească ? A bine i-au căzut de fitece dată, bobii, a mărire. Nu este temătoare. Totuşi, de data asta, a încîlcit-o în urzeala ei o spaimă de necunoscut, ceva care încearcă s-o smulgă din han.

— Domnia-ta nu bei, jupîneasă ? a întrebat cu o caldă blîndeţe voievodul.

— Nu se cade, măria-ta, a şoptit cu supunere Tudora, eu, o netrebnică muiere de rînd, să cinstesc cu voievodul ţării.

— De ce să nu se cadă ? În ospeţia domniei-tale ne aflăm. Se cuvine dar... Au poate ţi-e vinul hiclenit ?

— Sînt creştină, măria-ta, şi n-am deprins obiceiuri boiereşti. Să mă ferească Dumnezău de asemenea ispită. Cu voia măriei-tale, voi face pe paharnicul, luînd credinţa.

A luat pocalul sorbind o înghiţitură setoasă.

— Mai ghiurghiuliu fi-va acum vinu, a rîs vesel voievodul. Mai rar aşa paharnic.

A băut voievodul, clătind vinul în gură şi plescăind după fiecare înghiţitură. Tudora l-a privit cu linişte, împăcată că bănuiala a fost lepădată.

— Cu vorba mea nici nu vă înfruptaraţi din legumă.

Pocalul de Cotnar ruginit mînase bănuieli de sînge proaspăt în obrazul Pătraşcului. Deşertul i se încingea treptat. Ridicînd o sprînceană şi zîmbind a poftă nouă, porunci:

— Lasă leguma, jupîneasă. Mînă-l la mine pe vătaful Neagu să-mi tragă cizmele. Domnia-ta du-te şi te rînduieşte. După ce va ieşi vătafu, rogu-te să vii fără chemare. Poftesc să stăm de taină.

Sfîrşind, glasul voievodului se sugrumase. Prin iia femeii zărise neliniştea unui sîn vîrtos. Asemenea bănuise şuvoiul de dîrzenie prefirat din ochii Tudorii, după ce auzise porunca de-a se întocmi de noapte.

Vătafu Neagu a îndeplinit cuvenita ascultare. Nu s-a zorit cu trasul cizmelor. Îl domoleau vorbele ce i se buluceau în vîrful limbii şi nu cuteza să le sloboadă. Prea arăta voios Pătraşcu şi nu se îndura să-i strice inima. Voievodul zîmbea unui gînd.

— Rînduişi, vătafe?

— Rînduii, măria-ta.

— Atunci, cată-ţi de somn. Lasă-mă. Singur mi-oi lepăda ţoalele.

În urma vătafului, la o toană de vreme, uşa s-a crăpat. În prag s-a arătat Tudora. În cămaşe lungă de borangic topit. Pe umeri îşi atîrnase o cataveică. A rămas în prag, mîndră, frumoasă, cu o amarnică înceţoşare a ochilor. Părul îl avea împletit în coade lungi aduse pe piept, atîrnînd pînă deasupra genunchilor. Luceau peste subţirimea cămăşii ca nişte salbe de nestemate negre. Voievodul i-a văzut doar trupul şi întunecata şerpuire a coadelor. N-a mai ridicat privirile pînă la ochii ei. Lungit pe sofaua lui kir Iani, a apropiat-o cu o chemare a mîinii. Tudora s-a furişat alături pe la picioarele lui, după vechea rînduială a cadînelor din haremurile paşalelor.

Iar cînd a fost să cînte cucoşii a doua oară, vătaful Neagu, ostenitor al tuturor ascultărilor furişe, a auzit scîncetul de obidă al Tudorii.

— Nu mă lăsai nici bărbatului de cununie, nefiindu-mi drag, măria-ta.

— Lapădă uitării tot ce fuse, Tudoro. Poftesc să te iau ţiitoare a domniei mele. În două, trei zile căpitanul Stratan va purcede să te aducă la curtea de la Gherghiţa.

— Dau în genunchi măriei-tale cu rugare să nu mă urneşti din han. Ţinîndu-mă la curte, fără suflet voi fi.

— Năroadă socoteală, a rîs subţire Pătraşcu-vodă.

— Nu e năroadă, măria-ta. Hanul e tot sufletul meu. Supusă fi-voi chemărilor măriei-tale. Sili-m-oi să te desfăt după pricepere...

— N-am dovedit, Tudoro, muiere mai de răsfăţ ca tine. D-aia nu te mai îngădui decît alăturată mie. Lasă-l pe Bînţă să vătăfuiască singur hanu.

— Măria-ta, nu poţi năpusti irositului averea jupînului Iani. El m-a răscumpărat de la păgîni. Bînţă nu e copt să se poată împotrivi nepregătitului. Dacă vrei să ai ţiitoare cu priinţă să nu mă înstrăinezi de han.

— Fosta-i muierea jupînului ?

— Ba. Pe sfînta cruce de-o port în inimă. Nu făcui dovadă măriei-tale că nu fusei a nimănui ?

Îngîndurat a rămas Pătraşcu-vodă. Încă nu poate croi un plan cu care să liniştească grijile Tudorii. Ridicîndu-se într-un cot, zise cu o lumină veselă în ochi :

— Să-l boierim pe jupîn şi să-i aducem vadu în cetatea de scaun.

— Pe jupîn nu-l împacă ighemoniconul boieresc. El e negustor. Vadu de-l are aici nu-l poate încape cetatea de scaun. Aici schela e alături. Corăbiile îi sînt la îndemînă. Nu-l mai pîndesc primejdiile călătoriilor. Pungile negustorilor genovezi i se depun la Stambul, la un loc sigur. Jupînu cumpără cu banii altora. Boieria nu i-ar mai îngădui să-şi cate de negustorie. Mai este o pricină, măria-ta. Kir Iani nu cunoaşte încă îndeajuns graiul nostru. Ar sta ca un mut în Divanul ţării şi l-ar rîde veliţii.

— Hai să împăcăm şi capra şi varza. Vei rămîne la han, dar vei şedea şi la curte.

— Aşa voi împlini voia măriei-tale.

XII

Rădvanul domnesc o purtase în salturile lui pe șleahul împletit al Gherghiței. Alături mergea în buiestrul calului căpitanul de călărași.

Era arătos căpitanul Stratan. Purta barbă potrivită din foarfeci și mustață tușinată la buze. Călărea mîndru și, cînd ajutase Tudorii să se aburce în rădvan, i-a cuprins mijlocul cu brațele lui oțelite, strîngîndu-i-l atît cît place femeilor. Avea un nas drept, ușor coroiat cînd era privit pieziș, aripile nărilor i se băteau ca la caii goniți. Alb la piele și la dinți, negru la pletele retezate cu strachina, pe ceafă. Dimon era și calul. Nu suferea pe altul lîngă el și, cînd trăpuia la drum întins, vrea o deplină slobozie a frîului, ca să poată zîmba către stăpîn, arătîndu-și dinții galbeni, pe deasupra cărora ședeau lipite frînturi de nutreț.

Căpitanul Stratan cunoștea rostul drumului Tudorii la curtea din Gherghița. O mai văzuse și cînd veni voievodul adus de comisul Scarlat. Liniște fiind la țară de cînd cu domnia Pătrașcului, căpitanul călărașilor ședea la porunca măriei-sale numai pentru ștafete duse și aduse jupîneselor cu ochi calzi și inima moale. Multe îl omeneau și pe el din ceea ce înfruptau pe vodă. Îl și oftau multe. Cele miloase și bisericoase, rugătoarele la icoane pentru ajutor trupului ars de dogoare.

Vina căpitanului Stratan era că le uita de cum se desprindea din brațele lor. Greu să țîi minte atîtea chipuri și-atîtea chemări. Le uita căpitanul și din teamă să nu-i năzare Pătrașcului să ispitească vreuna, răsucind-o cu meșteșug în vorbă, și să-l afle că bea și el din aceeași ulcică. Blînd este măria-sa, dar o asemenea călcare de praguri n-ar îngădui-o. Scurtatul unui cap se împlinește doar cu o poruncă, și asemenea porunci voievozii le slobozesc fără multă zăbavă.

Cu pizmă a privit-o căpitanul pe Tudora cînd s-a arătat în curtea hanului urmată de Bînță și de fetele slujitoare, de lumea cuhniei și ciurărese. Mîndru își ținea capul înfășurat în broboadă de lînă de Persia, falnic îi era trupul strîns în cataveica blănită cu spinări de jderi. Nedreasă la obraz cu nici un fleac muieresc, pielea îi era florie, buzele, ușor răsfrînte, n-aveau roșeața alifiilor, ci șîngeriul mărgeanului. Lucea pe subt cataveică safianul galben al cizmulițelor. În răd-

van o aşteptau cerga îmblănită cu pardos pentru picioare şi o burcă, bogat căptuşită cu urs, pentru spinare.

Pizma căpitanului se îndreptă către voievod. Avînd femeie cu cununie, huzurind în cetatea de scaun, benchetuind la Gherghiţa şi desfătîndu-se cu muierile veliţilor olteni la Strehaia, i s-a năzărit să mai aibă şi o ţiitoare de toate zilele. Cum de-o nimeri tocmai pe Tudora, hangiţa de la Floace? Şi cum nu află despre Tudora înaintea voievodului, el, căpitanul? Ce mîndreţe de nevastă şi-ar fi făcut din ea. N-ar mai fi cutezat vodă să rîvnească la muierea unui oştean de-al său.

Îi fug ochii în căutături calde şi drăgăstoase către ea. Potriveşte pasul calului să fie tot la uşa rădvanului. O întreabă de nu-i este frig şi de nu-i pasă zdruncinul drumului. Şi-o apropie în vorbă ca s-o vadă zîmbindu-i din ochi.

Graiul căpitanului a depărtat-o de avanul drumului. Care muiere, singură ca ea, s-ar împotrivi poruncii domneşti? S-a însoţit cu măria-sa pre cît i-a fost voia în nopţile cît a poposit la han, fără vreo pornire a trupului mînat de inimă. Se silea vodă să-şi dovedească voinicia, dar gîfîia greu, năduşea şi-l scutura o tuse seacă. N-o înspăimînta nimic. Văzuse multe. I-ajuta voievodului să primenească rufa năduşită şi-i curma tusea cu unul din leacurile ei. Se supunea Pătraşcului pentru blîndeţea cu care-i vorbea şi pentru grija de a nu-i arăta că o socoteşte o femeie oarecare. Aflase măria-sa ceva în Tudora care i-o apropia. S-o fi iubit? Se cheamă că o plăcea mai mult decît pe altele, de îndată ce s-a hotărît, din cea dintîi noapte, să şi-o facă ţiitoare. La plecarea din han, vodă a scos din deget un inel vîrstat cu un smarald de preţ şi l-a trecut singur în arătătorul de la stînga Tudorii. Inelul nu era chiar pe potriva degetului şi luneca lesne.

— La curte îl vom face să ţi se potrivească. Să-l ai în grijă.

— L-oi griji, măria-ta, ca pre un semn de preţ al milostivirii faţă de mine.

Mîna fără inel a voievodului a fost sărutată la plecare de Tudora lîngă scara şeii. Boierii şi-au ridicat gugiumanele. Pe Tudora a trecut-o un fior de mîndrie. O clipă doar. Din cap era pornit fiorul, nu din inimă.

Pe căpitanul Stratan l-a luat în priviri de cum a trecut pe drumul întins al Bărăganului, dar nu-l vede pe el călă-

rind alături de rădvan. Altul i se arăta. A simțit pe loc fierbînțeala unor priviri bărbătești căutîndu-i ochii, dînd ocol sînului și încercînd să ghicească pre cît de rotunzi i-ar fi genunchii ascunși sub cerga îmblănită. Închipuirea Tudorii îl vede pe vodă săltînd în șa și ținînd trapul calului în rînd cu cel al telegarilor înhămați la rădvan. O scutură același fior de mîndrie încercat la plecarea Pătrașcului de la han. Zîmbește acestui gînd cu privirile duse tot înspre căpitan. Cresc fiorii în ea, clătinîndu-i mințile. O aducere aminte uitată se cuibărește în ea. Se vede copilă, zburdînd pe-o pajiște din Brătuia. Din ierburi se ridică mireasma aspră a cimbrului sălbatec, aducător de foame. În vale sticlește Jiul clăbucindu-și apele lovite de răgălii. Văpaia luminii îi încinge coapsele pe subt cămașa de in. Din verdele întunecat al codrilor de molid se dă de-a rostogolul o pală de vînt, șuierînd ca un colăcit de șerpi. Se clatină socotelii de sunătoare. Cu aripile întinse pe boltă chiuie un vultan. Așa i s-a arătat întîia oară binele în calda lui ademenire.

Așa îl simte și-acum acest bine. O însoțește. Îi bate în urechi tropotul lui. Căldura care-o simte aburindu-i trupul nu-i mai vine de la soare, ca atunci. Acum îi vine de la un bărbat, de la însuși voievodul țării.

Zîmbetul se împrăștie pe tot chipul Tudorii. Nu mai vede pustiul cîmpiei cu drumul înmuiat de zilele lui mărțișor. Sfredelește zarea cu ochii, cercînd să afle apropierea muntelui copilăriei. A încins-o burca blănită cu urs. Îi îngreunează genunchii cerga din piele de pardos. Parcă ar zvîrli totul de pe ea și deodată se pomenește rîzînd. Nu cumva o fi gîndind căpitanul Stratan că lui i-a zîmbit pînă acum? N-ar fi de mirare. Arătos este, semeț se înfățișează.

Asemeni a tălmăcit și căpitanul nădejdea făgăduitoare din zîmbetul Tudorii. Dar n-a cutezat să-i dea grai. L-au sfiit surugiii. Nu se potriveau gîndurile lui cu acelea ale călăreților, oameni cu nevoile înfățișate pe chipuri. Lui îi cînta inima. Altora le plîngea sufletul de neostoită corvoadă pe orice vreme și de toate veștile sosite întîrziat din îndepărtatele lor sate.

Bănuia căpitanul Stratan în Tudora o mînă știutoare în ale mîngîiatului și agerime în sufletul ei de femeie pătimită. Bănuiala se trăgea de la fapta voievodului. Nu și-ar fi luat

el țiitoare muierea unui han. Femeia trebuie să fi dovedit multă iscusință în răstimpul scurt cît măria-sa a zăbovit în hanul de la Floace. Cine știe ce chemare va fi auzit voievodul în ochii cu sclipăt de cărbune, de-a ieșit din han altul, mai înclinat către blîndețâ, mai hotărît în dărnicie și mai uitător că are pe doamna Voica în cetatea de scaun.

Tudora urmează supusă ascultarea poruncii. Vine la curtea din Gherghița, în care voievodul țîfnește pe nas de cîte ori i se amintește că-l cheamă deniile în cetatea de scaun a Tîrgoviștei și treburile domniei năpăstuite numai în sama vornicului Socol. Însiși dumnealor boierii prieteni încep să mîrîie, că prea sînt ținuți de voievod departe de curțile lor. Cei mai mulți sînt temători de gura jupîneselor care numai în tihnă nu-i vor întîmpina. Au și jupînesele veliților iscoade asupra faptelor ce se petrec la curte. Mai toate smîrcîie, aflînd cît ostenesc bărbații de-a lungul zilelor și nopților dogind butiile, ostenind bucătarii și cîntăreții, răsturnînd pe apucate roabele. Iar ele să împlinească singurătatea iatacurilor cu oftări și blesteme. Dar în afara liniștii jupîneselor mai este grija fiecăruia de satele sale. Fac și vătafii cît pot. Biciuiesc avan, mai afumă cîte-un căpățînat de rumân, dar alta este starea satelor cînd se știe că stăpînul se află la curtea sa. A pornit vremea aratului. Cine întîrzie, nu mai trage nădejde la cules. Gustată-i dragostea pe furate, chemător șuvoiului vinului în pocale și bine ar fi dacă s-ar putea trăi într-o nesfîrșită lipsă de griji. Dar nimic nu strică mai crunt decît grija.

Totuși căpitanul Stratan este mulțămitor poruncii date de măria-sa, de-a o aduce pe Tudora. În lumina fulguită a zilei de Mărțișor, căpitanul deslușește în căutăturile repezi ale ei că i-a prins un sfîrc al inimii. Nici nu-i de folos o nadă mai împlinită pentru prinsul întregii inimi. De i se va da poruncă s-o repeadă tot el la Floace, simte că noaptea ce-o va petrece la han va fi hotărîtoare.

Cam îndrăzneață i s-a părut Tudorii semeția căpitanului de-a nu-și lua ochii de la ea. Drept ce o socotește? Muiere de rînd, gata să treacă dintr-un așternut într-altul? Se vede treaba că fudulia i-a cam întunecat mințile. Uită căpitanul că a pornit de la curtea din Gherghița cu porunca de-a însoți și păzi pe țiitoarea măriei-sale? Muierea care poate mai mult decît doamna țării și care nu se mai uită în jos.

Cu aceste gînduri atît de îndepărtate de acelea ale însoţitorului său, Tudora a văzut larg deschizîndu-se porţile curţii din Gherghiţa şi pe vătaful Neagu întîmpinînd-o, alături de cîteva roabe.

XIII

S-a desfătat voievodul. Ştiutoare şi mai supusă s-a dovedit Tudora. Iscusite s-au arătat şi roabele, pregătind-o pentru culcuşul domnesc. Potrivite pe plac şi pe albeaţa pieptului i-au fost salbele de nestimate dăruite de măria-sa Pătraşcu. Brodite verigele inelelor de pe degetele ei. Grei în bogăţia lor cerceii. O răsplătea voievodul pe măsură ce îndepărta de la el prea mulţii veliţi adunaţi la băutură şi bîrfă. Se voia mai singur Pătraşcu-vodă şi în mai puţină zarvă. Bucuria stăpînirii unei femei se gustă în linişte şi singurătate.

Numai cu vătaful Neagu nu putea rămîne. Ţîfna boierească s-ar fi înăsprit şi nu era de cuviinţă să-şi ridice în cap veliţii în preajma adunatului oştilor către Ardeal şi a sfintelor sărbători ale Paştelui. De aceea, fiecăruia din cei nedoriţi le-a agăţat de gît cîte-o poruncă şi i-a privit vesel cum trăpuesc, urmaţi de slujitorii lor. A oprit lîngă el numai pe vistiernicul Chisar, comisul Scarlat şi paharnicul Toader.

Şi căpitanul Stratan ar fi rămas la curte, dacă nu l-ar fi păscut nenorocul. Ochiul iscoditor al vătafului Neagu l-a prins amişunînd prin preajma iatacurilor femeieşti şi l-a pîrît. Vătaful ar fi vrut să poarte pîra împotriva Tudorii, dar n-a putut brodi aşezarea vorbelor, din care Pătraşcu a înţeles doar cutezanţa căpitanului.

De-a doua zi, Stratan a luat drumul Tîrgovişteî, să vestească doamnei Voica sosirea voievodului pentru slujba Floriilor, iar el, căpitanul, să rămînă în cetatea de scaun pînă la nouă poruncă.

Despre îndepărtarea căpitanului n-au ştiut decît voievodul şi vătaful Neagu. Taina a ţinut o zi. Aflată de slujitorii curţii, a fost cu graba împărtăşită şi celor ai boierilor rămaşi pe lîngă Pătraşcu. Aceştia au lepădat-o roabelor. O dată aflată de roabe, au cunoscut-o şi iatacurile.

Tudora a simţit un zvîcnet care i-a răsuflat în ureche. Dar s-a liniştit de grabă. Oştenii sînt la porunca domnului

țării. Pînă în cetatea de scaun este cale de-o zi pentru un călăreț ca Stratan, fără să silească prea din fire, calul. Numai de nu l-ar fi mînat măria-sa mai departe, peste munți cu vreo pricină a oștimii, despre care auzise tot de la roabe că va fi în scurt ridicată și pornită spre Ardeal.

De ce să-și curme tihna zilelor înainte de a ști că se va alege cu Stratan? De bună seamă că mai spornică îi este mulțămirea știindu-l pe undeva pe-aproape. Nu-l vedea nici unde, totuși îi simțea privirea iscodindu-i urma. O înveselea această perpeleală a căpitanului. Îi prelungea o nădejde și-i pregătea o bucurie la care gîndea și cînd era în brațele Pătrașcului. Se desmeticea doar cînd auzea tusea seacă a voievodului. Mult ar fi dat să vadă ce ochi ar face căpitanul, arătîndu-i-se cu toate podoabele dăruite de măria-sa.

Desăvîrșit ar fi fost răsfățul de peste zi al Tudorii de-ar fi putut fi mulțămitoare pe deplin, pentru tot ce i se da.

O plimbau roabele pe malurile apropiate ale Prahovei, să se oglindească și să scuipe în doliile apelor. Pe-acolo, unde se vedea sticlind albișoara, pe măsură ce zilele se împlineau cu aburii de căldură ai soarelui; îi cîntau roabele prin via pe coardele căreia se arătau nodurile de unde va porni căpușa frunzelor. O roabă cîntăreață era ades silită de ea să-i legene plimbarea cu ghiersul îndemnului:

Ia mai zi din frunză,
Bădiță, bădiță.

Petrecerea zilelor se făcea după același tipic. Cînd nu erau la plimbare la vie, erau pe malul Prahovei, iar de se întîmpla să fie zi mohorîtă, rămîneau în iatacuri, la povești, dat în bobi și mîncat dulciuri. Țiitoarea măriei-sale nu era pusă la nici o muncă. Ea trebuia să stea gata la chemare.

Că după fiecare noapte petrecută în iatacul voievodului, pleca încărcată de noi daruri, se știa de toate roabele. În jurul lor se adunau nebăgate în seamă de Tudora.

Șederea la curte îi prindea sufletul într-o plasă de griji. De cîte ori vedea graurii lăsîndu-se pe arătură ca plasa unui prostovol, și-amintea de sufletul ei prins. Odinioară, nopțile nu-i erau tulburate de nici o vecinătate bărbătească. Rămăsese o roabă nepîngărită de nici un păgîn. Toate amenințările erau înlăturate de Imigül, cadîna cu suflet de mamă, care veghea asupra tinereții ei. Acum se dăruia voievodului țării,

bărbat îmbătrînit şi şubred, care-o potopeşte cu dărnicia lui, încercînd s-o cîştige cît mai mult.

Nu izbuteşte, fiindcă mila este una, iar dragostea, alta. De-ar mai fi tînăr şi-ar arăta altfel, nu i s-ar înfăţişa curtea atît de străină. Nu i-ar păsa nici că vodă are o doamnă de cununie. Una l-ar îndestula cu dojeni, alta cu dragoste. Cea cu dragostea ar fi ea. Altfel i-ar zburda inima că e ţiitoare domnească. Avea şi anume plecare spre trebile dragostei. Nici o bîntuială n-ar fi avut, gîndind că una plînge şi ea desfată voioasă, nepăsătoare de cine suspină, scîrbavnică pentru muierea care nu-şi poate struni bărbatul cu darurile ei.

Despre partea mîndriei totul era împlinit. Golul venea de la suflet şi nu izbutea nimeni să-l umple. Punea în cumpănă ce ar fi împăcat-o mai mult : ţiitoria cu vodă sau femeia epirotului ? Că dacă jupîn Iani n-ar fi dat-o drept soru-sa, odată şi-odată şi-ar fi făcut-o muierea lui şi ar fi avut un rost. Parcă mai cu temei ar fi fost ţinutul cu măria-sa, ştiindu-se femeia lui kir Iani. Aşa cum se află, nu se socoteşte a nimănuia.

Numai de-ar slobozi-o măria-sa mai curînd. Îi este dor de han, de Bînţă, de slujitoarele ei, de cîini, de omenirea tîrgului din Floace şi de vorbele pismaşe lepădate de jupînese. Şi ce-or să li se mai învenineze limbile acum, cînd vor afla cît de înzestrată va sosi de la curte. Cîtă pismă le va licări în ochi ! În schimb, cîteva brînciuri vor povîrni inimile jupînilor şi isnafilor tîrgului, cercetînd-o de la mesele de băut, cum arată de cînd este ţiitoare domnească.

Nu-i va fi fost pe pofta sufletului său această şedere la curte, dar nici nu s-ar putea plînge că a pătimit, aşa cum pătimea, cînd făcea ascultarea la curtea dülbendarului Ali Mehmet-paşa.

Aşa se prefiră crugul zilelor Tudorii petrecute la curtea domnească din Gherghiţa, pînă în vinerea dinaintea Floriilor.

Mînie a aflat noaptea în iatacul măriei-sale. Nu ea era pricina mîniei, ci vornicul Socol, care-i mînase vestea că în cetatea de scaun au căzut soli de-ai Luminăţiei sale sultanul şi-i musai ca măria-sa voievodul să zorească fără zăbavă, sositul la Tîrgovişte.

— Şi domnul ţării, Tudoro, este robul poruncilor sultanului. Pusăsem la cale să te ţin lîngă mine şi de sărbătorile Paştilor aducîndu-te la curtea cetăţii de scaun. Solii sosiţi îmi răsturnară planurile. Bănui care li-s rosturile. Vor să ne

mîne mai de sîrg peste munți. Nu ne putem împotrivi poruncilor Luminăției-sale, sultanul.

— Nu se cade, măria-ta, a lepădat vorba Tudora fără a înfățișa bucuria că i se împlinește zăbava alături de voievod. Încaltea de nu ne-ar zădări solii plinirea sărbătorilor.

— Cum va fi voia Celui-de-sus, măria-ta. Potrivnici nu-i putem sta.

— Adevăr sfînt grăiși, Tudoro, glăsui îngîndurat măria-sa.

Și-a netezit pletele unse cu uleiuri mirositoare, cercînd să alunge de la sine gîndurile negre. Ochii întunecați începură să aburească a zîmbet. Colțul pleoapelor se desfăcură, netezind dunga de pe frunte. Prinzînd mîna Tudorii în palma lui umedă, voievodul grăi cu glasul înfierbîntat:

— Frumoasă ești la chip, Tudoro, și greu fiva-mi să nu te văd o vreme. De nu voi fi silit să petrec oștile peste munți, de sîrg voi slobozi rădvanul să te aducă aici la curtea noastră, au chiar în cetatea de scaun. Mult alean adus-ai grijilor mele și încă de nimica este răsplata mea. De-mi va fi dat să mai păstrez scaunul domniei în zile cu sănătate deplină, cuteza-voi a te face doamna țării.

— Măria-ta! a îngenuncheat Tudora, nepregătită să audă o asemenea veste.

— Da, Tudoro. Fi-va precum zic. Cine se va sumeți să se împotrivească poruncilor mele, va cunoaște papara surghiunului mănăstiresc au arsura săbiei pe grumaz. Dezmiardă-mă în noaptea asta cu toată iscusința ta... Îți voi lepăda vești la fiștecare început de lună nouă și dat-am porunci ca hanul să-ți fie străjuit de călărașii domniei mele din cetatea Floacelor. Așa să ne-ajute Dumnezeu!

Tudora a sărutat mîna dreaptă a Pătrașcului. Voievodul a ridicat-o așezînd-o lîngă el.

Sîmbătă, dinaintea Floriilor, Tudora avea la picioare, în rădvanul însoțit de zece călărași, două sipete din lemn de trandafir ferecate în argint. Unul ascundea podoabele dăruite de voievod, iar celălalt era vîrfuit cu ludovici și lire de aur. Nevăzîndu-l pe căpitanul Stratan printre călărașii însoțitori, mîndria Tudorii suferi o înfrîngere. Dar și-aminti de grabă făgăduiala voievodului de-a o face doamna sa și a țării. Gîndi că Pătrașcu, asemeni oricărui soț bănuitor, n-a iertat cutezanța căpitanului de-a-și ridica ochii la ea. Asta i-a netezit pe

loc femeiasca ei mîndrie. Intrase pe făgaşul unor drumuri de la care greu s-ar mai abate. Făgăduiala măriei-sale, spusă cu toată hotărîrea, nu era o vorbă lepădată de-un bărbat supus îndemnurilor date de fierbînţeala dorinţii. Chiar de nu s-ar îndeplini întocmai această făgăduială, ea, Tudora, rămîne singura ţiitoare a voievodului. L-a simţit cît de mult s-a prins de ea, iar Pătraşcu o dovedeşte prin împărăteştile lui daruri. De n-ar fi fost această mare şi neaşteptată dragoste a măriei-sale, dărnicia s-ar fi dovedit alta pentru o muiere care l-a desfătat cîteva nopţi.

Simţea în ea clocotul acestei mîndrii şi nu mai lua în seamă geamătul roţilor prin hîrtoapele drumului. Muşiţa verde a ierbii se împrăştiase pe sub tufele buruienilor, pleoştite şi întunecate de leşia gerului de peste iarnă. Un vînt călduţ bătea dinspre miazăzi. Pe tavanul cerului se auzeau cîrîieli de cocoare. Din tot ce-o împrejmuia, Tudora nu auzea decît ascuţimea unui ţăcănit de potcoavă. Iar prin aburii care-i abătuse gîndurile în glumeasca lor joacă cu nădejdile căpitanului Stratan, străbătea subţiratic şi stăruitor bucuria că iar se va afla în hanul ei.

XIV

Biserica ortodoxă slobozea chemări de utrenie din cele trei clopote făcute danie de negustorii şi meşteşugarii tîrgului de Floace. Sileau să prindă locuri mai acătării şi jupînii şi jupînesele înconjurate de copii. În ajun, în sîmbăta lui Lazăr, casele deschiseseră uşile dascălului bisericii, venit cu salcia să cînte credincioşilor *Savalia,* alături de roata de băieţandri. Smîţe de salcie erau în mîinile tuturor creştinilor porniţi spre biserică, petrecuţi de negustorii turci cu ochi leneşi de mîţă. Părintele Saftu zvonea cîntări şi dăruia cuvioase cădelniţări cu gîndul la ce va agonisi cutia milelor în acea luminată zi a Floriilor.

Cînd s-a arătat Tudora în naosul bisericii, poporenii se găteau să îngenunche întru ascultarea *Sfintei Evanghelii de la Ioan.* Avea ceaslovul cărţii sfinte scoarţe de catifea vişinie ferecate în filigran de argint, o danie a lui Mihnea-vodă de i s-a zis mai apoi „Turcitul".

„Pace tuturor", a glăsuit prelung părintele Saftu, ca să poată vedea bine muierea ce se strecura cu o cucernică mîndrie printre jupînesele înzorzonate cu tot ce-aveau mai de preț.

Îmbrăcată în portul oltenesc luat de cînd venise la Floace, Tudora își prinsese pe cap o maramă tivită cu fluturi, iie cu șabace pe piept și mîneci, ilic de catifea cafenie cu găietane, vîlnic prins de mijloc cu bete. Nici una din podoabele păcatului, dăruite de Pătrașcu-vodă, nu se arăta la pieptul sau degetele ei. Luîndu-și locul în strană, ochii credincioșilor s-au îndreptat furiș către ea și au stăruit cercetînd-o, muierile recunoscînd cu amară pismă că măria-sa dulci cîșlegi a trecut cu o asemenea țiitoare. Jupînilor și bărbaților din biserică numai de slujbă nu le-a mai ars. Gîndeau toți numai la Tudora, rămasă lipită de ochii lor.

S-au îndoit și genunchii rotunzi ai Tudorii pe lespedea de cremene dobrogeană a bisericii și în adîncă reculegere a ascultat cetania părintelui Saftu. Se învălmășeau în urechile jupînilor vorbele scrise ale evanghelistului, jucîndu-le în ochi iscoada unui trup rîvnit cu nesaț pînă și de măria-sa Pătrașcu-vodă. Floriile acelea n-au mai fost slujbă întru mărirea Domnului Isus, ci canon pentru mulți credincioși. Anafura luată după miruit a liniștit doar sufletul Tudorii, care a lepădat în cutia milelor doi bănuți de aur.

Abia înghițite bucățile ce închipuiau sfîntul trup al Mîntuitorului, că s-au și slobozit limbile jupîneselor. Cele ale vecinelor Tudorii s-au pornit întru firitisirea ei. Mieroase, ca orice limbă femeiască, zorită să grăiască altfel pre cît îi este gîndul. Celelalte, înainte de-a o apropia, n-au contenit în a o bîrfi aruncîndu-și vorbe furișe.

— Vedeți-o și minunați-vă de mironosenia ei. Nici usturoi n-a mîncat, nici gura nu-i pute. A precurvit cît ținu postul mare și a intrat în sfînta biserică, așa, ca mine și ca voi.

Aflase întreaga cetate a Floacelor că voievodul a mas două nopți la han și că rădvanul curții din Gherghița, însoțit de călărași domnești, au dus-o pe Tudora și au adus-o de-acolo. N-a fost venin mai mare între muieri decît această nemaipomenită întîmplare în tîrgul de la vărsarea Ialomiței. Pornite erau cu toatele împotriva Tudorii, dar înțepături de viespe își înfigeau și între ele.

— Ce-ai fi zis tu, Sultană, să fi pus măria-sa ochii pe tine? întrebă jupîneasa Rada a dumnealui starostele schilerilor.

Sultana, femeia pîrgarului Ianuș, mîncată la chip de țîțînele vărsatului, se pomeni bătînd cruci mari și lăpădînd mînioasă vorbele:

— Apără-mă, Doamne, de ceas rău.

Celelalte muieri rîseră. Numai rău n-ar fi fost ceasul, pentru nici una din ele, dacă vodă și-ar fi lăsat ochii asupra vreuneia. La o adică, împotrivire n-ar fi fost nici din partea bărbaților. Voiei domnești cine ar fi pus proptă? Stăruia în fiecare din femeile adunate ciotcă, gîndul înfățișării rădvanului domnesc în curtea lor. Ce zarvă printre vecine și ce grabnică neliniște în mințile celei alese! Ce țoale să-și adune, să pară mai arătoasă la curte și cum să se înfățișeze voievodului, ca el să nu se căiască de alegere? Asemenea teamă bate în inima fiecăreia și chiar dacă stăruie pisma în ele, se împacă de grabă cu gîndul că bine a făcut vodă alegînd-o pe Tudora. Nici una n-o poate întrece. Nici la chip, nici la trup. Și apoi muierea umblată are mai multă căutare. Este mai isteață și cu mîna mai pricepută. Mai puțin temătoare și cu limba mai deslegată. Știe cît să atîțe și cînd să se prefacă biruită. Meșteșugul de țiitoare este mai greu decît cel de nevastă.

Lepădîndu-se de ceasul cel rău, în fața jupîneselor, Sultana oftă amar că n-a ajuns-o acest ceas. Țiitoare domnească! „Să cugeți numai la găteli și desfătări, să te împodobești cu lucruri la care n-ai gîndit în cea mai aprinsă rîvnă. Mîndră mulțămire trebuie să ai în asemenea stare!"

— Tăcuși de tot, jupînească Sultană, o trezi din gînduri o surată. Au poate bagi vină jupînesii Tudora, că veni la biserică după ce păcătui în postul mare?

Pe Sultana o birui un gînd de îngăduială. Dete dintr-un umăr, neștiind ce grai să dea semnului făcut. Fără să bănuie că sloboade o vorbă de apropiere cu gîndul Sultanei, jupîneasa Rada mai zise:

— Să nu-i băgăm vină, jupînească Sultană. Tînără e, frumoasă — cum nu se mai poate, singură — ca nici-una dintre noi. Dau ele de pomană ale de-au bărbați. Una ca Tudora de ce n-ar îndestula pe măria-sa? Om e și el. N-ar fi păcat să moară de poftă?

N-avea nimic de zis împotrivă, Sultana. Dar frumusețea Tudorii o ricîia. De ce n-a făcut-o mumă-sa și pe ea frumoasă? Ori să nu-i fi mîncat vărsatul obrazul. Ce folos că e darnic croită la trup? Bărbatul caută întîi la chip.

Tudora se depărtase pînă dincolo de curtea bisericii, înconjurată de cîteva jupînese dornice s-o apropie, doar vor afla cum este iubitul cu un voievod, urmate de pîrcălab și cîțiva pîrgari. Nu se cade pentru mai marii cetății ca țiitoarea măriei-sale să fie lăsată să plece fără însoțitori. Pîrcălabul avea la inimă o pricină veche. Gîndea că, acum, tîrgul avînd printre sufletele lui pe doamna inimii voievodului din cetatea de scaun, ar fi sosit vremea sprijinului așteptat. Pîrcălabului îi sfredelea liniștea vămile mănăstirești. Vamă la schele, vamă la pește, vamă la poarta cetății. Toate pentru îmbuibarea unui hoț de egumen și-a unor slinoși de frați beți și afemeiați pe deasupra. De s-ar hotărî măria-sa, fie chiar de la încheiatul anului, să le mai taie din gheare, mulțămire mare ar da întreg Tîrgul Floace. Îl nevoia, pe dumnealui pîrcălabul Blagodă în treburile cetății, hrisovul domnesc întemeiat astfel:

„Iar voi, Flocianilor, așa vă grăiesc domnia mea, să fie volnici călugării să puie vătași și alți îngrijitori pe la bălțile lor, iar voi treabă să nu aveți și veriunde se va încărca car cu pește din bălțile lor au la Stranche, au la Bordușani, au la Făcăieni, au la Vlădeni, au la Gloagovești, au la Corneni, să fie volnici călugării să ia vama și parpăru, iar altu nimeni să nu se amestece."

Nu se amestecă, de bună seamă. Dar drept este să ia egumenul Coziei și vamă și parpăr? Să neguțătorească bărboșii cu rantie tot peștele bălților, iar cetatea să nu le poată lua nici o vamă? Cuvenit ar fi ca peștele din raiaua tîrgului să fie neguțătorit de pîrcălab și ajutoarele sale. Banii prinși pe el să slujească rînduielilor cerute de nevoile tîrgului. Și încă n-ar fi amarnică înstrăinare, dacă tot ce se prinde pe pește ar merge la înzestrarea sfintei mănăstiri. Călugării vameși își fac partea lor, neștiută de egumen la cît se întinde. Dau pește pe bani, pe băutură și pe muieri. Egumenul, la rîndu-i, nedînd socoteală întreagă soborului de tot ce se prinde pe ciortani, își împlinește pungile cunoscute doar de el.

Mîrîiau rumânii satelor mănăstirești pentru avana lor supunere. Jecmăniți erau de dăbilarii domniei, dar mai vîrtos

împilați erau de slujitorii mănăstirești, sprijiniți de oamenii stăpînirii. Glăsuia astfel hrisovul domnesc slobozit pîrcălabilor : „Iară voi să fiți volnici cu această carte a domniei mele, să-i bateți pe rumâni și să-i porniți la ce va fi treaba mănăstirii, cum au fost legea și mai înainte vreme și să lucreze tot lucrul ce iastă dostoenie [1] rumânilor."

Cu scîrbavnică ură erau văzuți egumenii de poporenii satelor rumânite. Îndestulați pînă peste cap din cămările stăreției, plini în pîntece și în obraji, le fugeau ochii numai acolo unde știau că pot trage bani. Și nu arar se iscau răsmerițe, oamenii nemaisupunîndu-se a da mănăstirilor găleata și dajdia, coștința și berbînța.

Cunoștea pîrcălabul Blagodă toate aceste îndatoriri rumânești și la amară căință se găsea ades, amintindu-și de ele. Noroc că poporenii săi nu erau rumâniți. Era mai îngăduielnică viața în tîrguri. Nu rareori negustorii și meșteșugarii pomeneau cu mînie în glasuri de vămile mănăstirești. Socotea pîrcălabul Blagodă că s-a ivit acum prilejul ușurării lor, de cînd se așezase vestea că Tudora este țiitoarea voievodului.

A lăsat pîrcălabul să se subțieze de tot șirul însoțitoarelor Tudorii și n-a ajuns-o decît cînd s-a aflat singură în ușa hanului. N-avea priință de martori, pîrcălabul. Ce va tăinui cu Tudora, să nu mai cunoască și alții. Și n-ar fi luat în de bine, simțind-o că se sfiește să răspundă.

— Rămăsei cel de pe urmă, jupîneasă.

— La treburi ești cel din frunte, cinstite pîrcălab. De-aș fi știut că-mi ții calea, aș fi amînat s-ascult la altă sărbătoare dulceața cu care-și mînjiră doar limba suratele.

— Așa e potriveala muierească, jupîneasă.

— Direpț grăiși, domnia-ta, mai vîrtos cînd truda e nespornică. Mă îmbielșugară cu mierea lor, doritoare să afle ceea ce eu tăinui.

— De priință îți va fi tăinuitu. Cine ține taină, agoniseșțe aur.

— Așijderea socoti și eu. Nu mi-e în fire să meliț ce nu se cade... Nu te îndeamnă inima la o ulcică de vin, cinstite pîrcălab ?

— Nu, jupîneasă Tudoro. Îți luai urma pentru o pricină ce-o am la suflet. Tudora își ridică sprîncenele în chip de

[1] Îndatorirea.

nedumerire. Pîrcălabul a înțeles și urmă: — Să te dumiresc, jupîneasă. Ne pasă la mulți vămile mănăstirești.

— La vămi te gîndișî domnia-ta, jupîne, oftă ușurată de-o grijă Tudora.

— La vămi, jupîneasă. O agoniseală călugărească picată numai din mila voievozilor. Alții cearcă să agonisească cu sabia și tot n-ajung să biruie nevoia. Sfinții părinți izbutesc la procoapsă numai cu „Doamne miluiește" și „Tie, Doamne". Domnia-ta zici că drept este?

— Nu te temi de iscoade, jupîn Blagodă?

— Acu am cu cine răsturna pîra tuturor iscoadelor, spuse șugubăț pîrcălabul.

— Cu cine, cinstite jupîne?

— Cu domnia-ta, răspunse el în scurt.

— Și tot pe mine vrei să mă vîri în pricina vămilor?

— Tot. Nici că s-ar afla altă gură mai de priință.

— Gîndești greșit, cinstite pîrcălab. O pricină ar fi că nu vroi să mă pun în proptă cu părinții și cu egumenul sfintei mănăstiri Cozia, pe temeiul că vămile mănăstirești adună prea mult bănet pentru o singură pungă. De cuviință ar fi ca și tîrgul nostru să-și aibă partea sa de vămi. Alta, că eu nu tăinui cu măria-sa decît vorbe de așternut. De ce să-mi auză urechile șuvoind vorbe de ocară domnească au să mă leg la frunte dacă nu mă doare capul? Amestec în rînduielile domniei nu-i treabă muierească. De ce nu vă jăluiți doamnei?

— Priința doamnei este mai de ocară decît a noastră. Puterea la domnia-ta este, jupîneasă. Cearcă-ți puterea acu, cît e sita nouă.

— Și de s-o-nvechi, tot una-mi este, sumeți vorba Tudora.

— Cînd ți-o lua locul alta, ai să te căiești, jupîneasă. Grabnic este norocu la coborîș.

— Bobii îmi dau a urcuș, cinstite pîrcălab... Voie bună și, rogu-te, nu pune la inimă spusa muierească.

A rîs Tudora pășind pragul hanului. Cu rîs au urmat-o și slujitoarele sosite de la biserică. Tudora le-a întrebat:

— Anafură luarăți, fetele mele?

— Luat, jupîneasă.

— Rînduiți de masă. Cuvine-se să ne îndestulăm cu ciorbă de morun și gingirică tăvălită în unt-de-lemn. Un prînz de hart, ca să putem ține postul săptămînii mari.

Una din fete icni, ducînd mîna la gură și albindu-se la chip.

— Ce-i ? întrebă Tudora.

Cealaltă fată mieună vorba :

— E cu inima goală. Nu luă decît un fir de anafură.

— Fă, se răsti Tudora, cui înșiri tu moși pe groși ? De la Bînță i se trage, au de la altul ?

Împricinata se albi și mai tare. Cea cu vorba lăsase capul, de parcă ar fi tras-o cineva de nas. Cea de-a treia rămăsese ca o stană, cu mîinile subpuse.

— Te-ntrebai de vorbă, fetico, se ridică mîniată Tudora.

Înfricoșată, fata răspunse în șoaptă :

— Căpitanu' de veniră de la curtea domnească.

Tudora se trînti pe-o laviță.

— Căpitanu, zîseși ?

— Dumnealui.

În han se închegă o liniște de zori.

— Cine mai știe ? Străjile ?

— Nimeni, în afară de noi două.

— Amîndouă îi stăturăți în așternut ?

— Numai pe ea a cerut-o, spuse cea fără vină, roșindu-se toată.

— Și vrei să-l ții, fată ?

— Nu, șopti cea rușinată.

— Pieriți din fața mea.

Fetele se traseră tăcute spre cuhnie. Tudora rămase înțepenită. Într-o clipă, chipul i se destinse. Se sprijini cu mîinile de laviță, dumicînd gînduri. De ce înfruntă fetele, la o adică ? Că-l plăcură fetele pe căpitan ? Sînt și ele tinere și n-au prilej prea des de-a fi luate la ochi de slujitori apropiați de măria-sa. Dacă pe ea, Tudora, o plăcu însuși voievodul, ce pricină poate fi că una din fetele ei de casă primi în așternut pe Stratan ? Că de pe urma unei singure nopți, fata a rămas cu o urmă care va învia în măruntaiele ei, nu e nici un năcaz prea mare. Lumea așa se înmulțește. Ceea ce mîniase pe Tudora fusese cutezanța căpitanului. Îndestulat de fată, avusese cutezanța să ridice ochii și la stăpînă. Adică a crezut-o și pe ea gata să-i cadă în brațe de dragul mustăților lui. Rău îi pare că nu mai avusese prilejul să-l înfrunte cum i s-ar fi cuvenit. Și bine făcuse măria-sa, înlăturîndu-l.

Rîse Tudora cu inimă.

Auzind-o rîzînd, Bînţă vîrî capul prin uşă. Curmîndu-şi rîsul, Tudora îl înfruntă :

— Nevoiaş vătaf am la curtea mea, Bînţă. Îţi lăsaşi mioarele la berbec străin.

Bînţă înţelese şi trase uşa. Tudora îşi aminti de vorba cu pîrcălabul Blagodă.

Drept ar fi ca vama peştelui să se cuvină sfatului tîrgului. Egumenilor le curge şi de la morţi şi de la vii. Dar cum ar putea răsturna ea, hangiţă, în Tîrgul Floacelor, o veche rînduială domnească ? Dacă dania către mănăstirea Cozia ar fi fost făcută de măria-sa Pătraşcu-vodă, poate că s-ar încumeta să ceară să o răstoarne. Dar această danie este veche, de vreo două sute de ani după cîte-a auzit. Au întărit-o prin hrisoave toţi voievozii ce-au urmat în scaun după Mircea-vodă, bătrînul. Şi cum bine spuse pîrgarului, cutezînd să sprijine pe Blagodă, nu s-ar alege cu vreo vorbă de ocară din partea măriei-sale, bănuind-o de vreo înţelegere de cîştig ? N-are nevoie să se îndepărteze de la grijile măriei-sale pentru ea. N-o răsplăti Pătraşcu aşa cum nici n-ar fi bănuit ? Se potriveşte răsplata lui kir Iani cu aceea a voievodului ? „Jupînu mă răscumpără", îşi aminti dintr-o dată Tudora şi alte gînduri cercară s-o prindă.

Se ridică de pe laviţă şi strigă fetele.

XV

La Drăgaica este bîlci în tîrgul Floacelor. Şuvoiesc negustori de pretutindeni, care cu mărfuri de peste hotare, care cu roade din ţinuturi mai apropiate. Vin mazili şi boieri de ţară să se îndestuleze cu de toate acele cerute de gospodăriile lor. Sosesc în cîrduri moşneni şi milogi, oşteni şi călugări. Este o forfotă neînchipuită de oameni şi vite, viermuire de gheare deprinse să răscolească numai după bani.

Neguţătorii de lînă, mocani, s-au adunat la hanul Tudorii. Acolo şi-au întemeiat vadul estimp. Pentru pofta lor nesmintită de alte obiceiuri, hangiţa păstra şipuri de vinars, vărsător de foc aprig în toate măruntaiele băutorilor. Rodeau oierii de prin părţile ungurene pastrama de ied, ţinută de Tudora în butoaie de fag. Sugeau vinars cu înghiţituri de căpcăuni, dar

măsura n-o treceau. Înfierbîntau burțile, păstrînd treze mințile. Nici unul nu neguțătorea cu limba învîrtoșată de băutură și cu pleoapele bleojdite de beție. Păstrau cu toții cuviința negustorească. A lor și a locului unde se aflau. Lipsea tuturor cutezanța de-a necăji gazda, ai cărei ochi rămîneau la fel de neosteniți, stăpînind hanul și oaspeții.

Cunoșteau toți bătaia tîrgului și nu erau voioși de ea. Cercaseră în cîteva rînduri negustorii turci, armeni și evrei să-i smulgă din cisla lor și să-i împrăștie, spre a-i putea birui la prețuri. Nu izbutiră veneticii care se foiau nemulțumiți, în susul și josul tîrgului. Nimeriseră caice și oameni. Osteniseră douăsprezece zile și nopți numai pe căi de apă și-i ajungea o amarnică îngrijorare gîndind că nu vor putea prinde lîna mocănească la prețurile hotărîte de ei, de pe urma cărora se vor alege cu cîștiguri îndestulătoare.

Îndoielile acestora, la deschisul tîrgului, au fost îmbărbătate de cuvîntul Tudorii :

— Nu vă lăsați jăcmăniți de lifte și nu vă zoriți a vinde. Lăsați șalvaragiii să se perpelească. Peste cel mai ridicat preț al lor, eu mai pun deasupra. Așa să știți dumneavoastră.

— D-apoi vei fi avînd domnia-ta, jupînească, atîția florini cît prețuiește toată lîna noastră ? a întrebat cu o sumețire a glasului unul din oieri.

— Se găsește, bade, a zis cu liniște Tudora.

Oierii s-au bulucit a sfat. Cu încredere unii, cu sfială alții, au lepădat căutături către locul de așezare al hangiței și nu și-au adunat privirile decît cînd urechile lor au pornit a prinde veștile aduse de oierii cei mai umblați. Împărtășeau aceștia urechilor ascultătoare zvoana cunoscută întregului tîrg. Hangița este țiitoarea măriei-sale. Dovadă, călărașii păzitori. De îndată căciulile, cît banița, ale mocanilor s-au ridicat de pe plete și s-au așezat alături pe laviță. Abia atunci au prins înțelegere de ce Tudora ședea într-o apropiată vecinătate cu un negustor genovez și cu un tălmaci șiret, hotărît să tragă și el rotofei cîștig din tîrgul ce se punea la cale.

Iscoade pămîntene au mînat șalvaragii către hanul Tudorii. Veștile n-au fost pe măsura nădejdilor. De data asta oierii nu se sileau la vînzare. S-au tocmit de sfat și neguțătorii turci, armeni și evrei. Închinători altor dumnezei erau. Nici unul nu sărbătorea aceeași zi a Domnului. Îi apropia numai aurul cîștigului. Și s-a prelungit sfatul pînă după prînzul cel mare,

căzînd toţi la învoială că bătaia tîrgului lînii trebuie ridicată. Au zis unii mai puţin, încuviinţaţi de o parte a soborului. Alţii au hotărît mai mult, ameninţaţi de cei dintîi. Şi iarăşi au mînat iscoadele, întoarse fără cuvînt de nădejde. S-au minunat osmanlîii. Asemenea potrivnicie nu mai întîmpinaseră la oieri. S-au risipit prin tîrg ca să dumice fiecare socotelile lui. Geaba priveau la caraghiozi şi pehlivani şi nu pricepeau de ce rîde lumea. Îşi făceau loc din coate şi îmbrînceau milogii care-i urmau cu vrăjmăşie în ochi. Se clătinau la gîndul că alţii le-ar putea lua din faţă ceea ce socoteau că li se cuvine doar lor şi că s-ar întorna cu caicele fără lîna arvunită multor negustori din Stambul.

Două suliţi mari mai avea soarele pînă să scapete, cînd, la han, s-au arătat în cîrd turcii, armenii şi evreii. În uşă sta de proptă Bînţă, vătaful.

— Cine-i armat nu intră, le-a spus Bînţă.

— De ce, bre ?

— Porunca măriei-sale, beiul nostru.

Vătaful a şuierat prelung. Hotnogul călăraşilor a sosit ca la poruncă.

— Vorbit vrem la oieri, a spus unul dintre turci.

— Îmi laşi zălog pistoalele, effendi, a cerut hotnogul. Alăturezi şi custura de-o ai subt caftan.

— Asta iatagan, bre, a pufnit turcul, mîniat de dispreţul hotnogului.

Nepăsător la supărarea şalvaragiului, hotnogul l-a mînat pe Bînţă să vestească roata de călăraşi aflată la grajduri. Nu-i plăceau ochii turcului purtaţi furiş. Cîrdul celorlalţi negustori rămaşi în uliţă rotea priviri de cloşcă stîrnită. Îi sugruma semeţia lui Bînţă şi cutezanţa hotnogului. Aşa ceva n-au mai pomenit. Neguţători din Stambul să fie înfruntaţi de-un slugoi şi-un oştean din Ţara Românească, cerîndu-li-se armele ? Aştia sînt buni de vîrît la ocnă, puşi cu capul pe butuc. Spun că au porunca beiului lor. A înnebunit beiul dînd asemenea poruncă ?

Pieziş s-a uitat negustorul către cîrdul celor din uliţă. De la armeni şi evrei a înţeles că nu-i vremea încrucişatului iataganelor. Sosiţi sînt în Tîrgul Floacelor pentru a neguţători, nu pentru a se bate fără ajutoare şi fără o pricină mai acătării. Dar nici nu pot lăsa armele în mînă de ghiaur.

— Cheamă oier, bre, a zis cu năduf turcul de pe treptele hanului. Pazarlîc [1] facem, bre.

Hotnogul a deschis larg ușa hanului, întrebînd către oieri :

— Care dintre domniile voastre are zor de bani, să vie la tocmeala effendiului.

Cît a grăit hotnogul, ochii pieziși ai neguțătorului au prins tăinuitul Tudorii cu corăbierul genovez și vecinătatea tălmaciului, către care a zîmbit galben, arătînd vineața unor dinți putrezi. Nu s-a bucurat tălmaciul de ceea ce i se arătase. Oierii au sucit cu toții capetele, auzindu-se poftiți de hotnog. Fără încuviințarea cuiva, s-a ridicat dintre ei baciul Adam, potrivindu-și cu umerii burca și îndesînd pletele cu căciula. A tras ușa după el și s-a oprit în uliță, adunînd întreaga negustorime.

Avea baciul Adam limbă de negustor și gînduri de haiduc. Cu un cap era săltat deasupra purtătorilor de caftane și scîrbavnici îi erau ochii gîndind că singur ar culca în țărînă întregul cîrd de venetici, de l-ar întîlni pe unul din drumurile Bărăganului. S-au repezit neguțătorii evrei, pornind de la piedica ce li s-a pus de a nu intra în han cu arme la ei și stăruind asupra lipsei de interes dovedit de oieri pentru propria lor marfă. Au lepădat amarnice vorbe și armenii. Cînd s-a mai pomenit ca bătaia tîrgului să rămînă de izbeliște pînă după prînzul cel mare, iar oierii să nu ridice nasul din ulcele ? Mai înțelepți, osmanlîii au pomenit de preț. Cel mai de jos.

Baciul Adam a plecat ochii, rîzători de data asta, asupra lor. Turcii au priceput că s-au lăsat prea jos și au pornit a trage prețului cîte-un moț. Baciul zîmbea, necurmînd ascultatul. Au pus vîrfuri la preț și evreii și armenii. S-au bulucit, înlăturîndu-se unii pre alții, încercînd să ajungă din înălțime pe oier. Baciul a dat drumul rîsului plin.

— Ista vi-i prețu ? a întrebat cercetînd chipul fiecăruia.

— Bade, bade, silește la înțălegere că vine ceasul rugăciunii. Dacă pleacă dumnealor turcii, plecăm și noi.

— Duce-vă-ți și vă mai cujetați, jupînilor.

— N-aveți marfa adusă la tîrg ?

— Avem cîtă nu puteți duce.

---

[1] Negustorie

— Noi nu putem duce?! s-a mirat un evreu. Avem caice să încărcăm întreg tîrgul cu oameni cu tot.

— Vi-s de trebuinţă şi oameni?

— Nu nevoim de oameni, s-a amestecat un armean subţiratic însemnat pe faţă de urmele unui iatagan. Noi lînă cumpărăm... Mai punem două parale la oca.

— Tu eşti nebun, l-au mustrat unii.

— Adicăte la preţu ista rămîneţi?

— Iacă să fie trei parale mai mult la ocă...

Negustorii au încuviinţat, tăcînd.

— Mereţi sănătoşi. Noi nu ne silim a vinde lîna pe nimic. Adusă-n tîrg, se pare că-i crescută în saci. Să ne vedem sănătoşi la celălalt an şi-atunci om mai neguţători.

— Spune, bade, cît să fie?

— Trii părţi din preţu vost' di la Stambul. Na, asta-i.

— Nu vi-i a vinde, bade?

— Nu ni-i decît doar aşa cum am zîs.

Din turnul geamiei oraşului, ridicată de curînd de neguţătorii turci, s-a auzit glasul muezinului chemînd credincioşii la rugăciune. Osmanlîii s-au întors cu faţa către răsărit plecînd capetele. Rău a căzut acest ceas de închinăciune. Datoria către Profet nu poate fi amînată. Dar nici tîrgul părăsit, tocmai în preajma ruptului preţului. Ghiaurul nu se lăsă înduplecat. Nu l-au putut birui cu gura nici evreii şi nici chiar armenii. Pentru cea dintîi dată, negustorii întîmpinau oieri nepripiţi la vînzare şi hotărîţi să nu vîndă lîna decît la preţul ridicat de ei. Oare ei să fi hotărît preţul? se întreabă osmanlîii. Nu cumva le-a şoptit careva că bătaia tîrgului la Stambul este mult mai mare şi că cei în cîştig sînt numai negustorii?

Să le ierte păcatul Allah, dar negoţul nu ţine seama de ceasul datorat preamăririi lui. Ceilalţi sînt evrei şi armeni. Rămaşi numai ei, s-ar putea înţelege cu oierii. Buni cum sînt de plisc şi neîntrecuţi la şiretenie, ar pune mîna pe toată lîna. „Greu să mai izbuteşti a scoate, fără pierdere, ceva din ghearele lor. Şi-atunci pierzanie este de *aliş-veriş*." Aşa cugetă stînd cu faţa spre cel ce-a încercat să intre în han. Auzind cîtă dîrzenie pune baciul Adam să-şi păstreze preţul, recunoscut de turc ca cel adevărat, Hussein nu se mai îndoieşte că tălmaciul ar fi străin de tărăşenia asta. I-a trădat pe ei dîndu-se de partea genovezului.

— Aman, Aman, scîrnav ghiaur. Acum umbli furiș. Scrie la cartea sfîntă: „Nu te ascunde, ca să nu fi căutat". Te caută un jungher și te va afla, bre, ghiaur ticălos.

Închide pleoapele Hussein dosind în ele un zîmbet. De multe ori a rîcîit sîngele închegat pe jungher. De data asta are să-l șteargă numai, de îndată ce va săvîrși ce gîndește. Plata trădării nu-i decît capul, și mai de laudă îi va fi închinăciunea împuținînd necredincioșii cu un ghiaur. S-a îndreptat către baciul Adam.

— Batem palmă, bre. Dam preț.

— Are să fie zăbavă la încuviințare, jupîne. S-auzim și voia fîrtaților noștri. Sară bună.

Baciul Adam s-a tras în han. Negustorii au rămas rușinați în drum. Călărașii au pornit la așezatul străjilor. Bîntă s-a așezat fluierînd pe-o treaptă, urmărind învăluitul tăcut al negustorilor. S-a împuținat lumina mînată de la urmă de întuneric.

În han, slujitoarele au aprins lumînări. Oierii s-au îmbulzit în jurul baciului Adam și ascultau cu luare aminte și cu licăr vesel în ochi. Tudora a curmat vorba cu genovezul. Învoiala a fost deplină. Și el și tălmaciul sînt cît nu se mai poate de mulțumiți. Tudora cumpără toată lîna oierilor și o vinde corăbierului. Oile mocanilor aduc pungi de cîștig tuturor.

Voios baciul Adam poruncește slujitoarelor o nouă măsură de vinars. Închină și mulțămește cu aleasă cuviință Tudorii pentru înlesnirea ce le-a fost făcută.

— De-amu, jupînească, oamenii domniei-tale ne socotim. Că pînă în ist an, n-am prins nici cînd atîta bănet pe munca noastră. Întru mulți ani să trăiești.

— Mulți ani, au zis cu toții ceilalți fîrtați.

— Mă cujet, a grăit din nou baciul, ce-or să facă păgînii, gătați să încarce mîine caicile.

— Nu-i căina, bade. Găsesc ei în tîrg cu ce-și umple golurile. Pămîntu nostru mulțămește toate neamurile care-l calcă. De nu s-ar fi lăcomit la cîștig mare, lîna a lor ar fi fost ca și pînă acum. Șireții se prostesc și ei cîteodată. Grea ar fi viața dacă pre pămînt n-ar trăi decît proști. Dar și mai vrăjmașă s-ar dovedi ea, dacă Dumnezău n-ar fi lăsat nici un prost.

— Adînc adevăr grăişi domnia-ta, jupînească, întări baciul. Printre cei proşti ne socotim şi noi. De-atîta amar de ani hrănim liftele care viermuiesc în toate tîrgurile noastre. La noi, peste munţi ne biruie grofii şi nemeşii. Lor le robim din moşi strămoşi. La noi, iobagii au ajuns ca buruienile care nu trăiesc decît în pămînturile sterpe, asemeni vîrtuţilor care nu dau floare decît în potrivnicie.

În linişte deplină au dumicat toţi ascultătorii vorba tîlcuită a baciului. Cu voioasă înţelegere a căutat către el Tudora. Nici n-a ştiut cînd genovezul s-a ridicat şi-a ieşit urmat de tălmaci. Slujitoarele rezemate de pereţi ascultau, pătrunse şi ele de vorbele lepădate în cuprinsul hanului. S-au urnit şi oierii. Unii cu capete aburite de aiureala îndrăcită a vinarsului. Au pornit cu toţii către maidanul unde-şi aveau tăbărît tarhatul. În noaptea încropită de tremurul stelelor şi de palele încinse ridicate din pulberea uliţei, tîrgul amorţise ca în zorii unui priveghi de mort. Lumina, împuţinată de băşicile puse în ochii ferestrelor, însoţea lătratul a pustiu al cîinilor. Dinspre apele apropiate ale Dunării şi Ialomiţei şuvoia o revenea1ă înviorătoare.

Genovezul şi tălmaciul s-au lăsat în schele, acolo unde erau trase corăbiile lovite în cale de clipocitul undelor. Straja, recunoscîndu-şi stăpînul, a îndrumat lumina unui felinar ca să poată urca pe punte. Tălmaciul a rămas la capul punţii, luîndu-şi rămas bun pe-a doua zi, cînd urma să înceapă încărcatul lînii. Apoi a urcat malul, zorind către tîrg.

Ca rîsul cînd sare în spinarea căpriorului aşa a sărit Hussein asupra tălmaciului, chiar în buza malului. De două ori a înfipt jungherul în spatele celui pîndit. Oţelul a pătruns fără împotrivirea vreunui os, ca şi cum locurile ar fi fost dinainte dibuite. Tălmaciul s-a prăvălit horcăind.

O gură mai puţin în Tîrgul Floacelor şi un rînjet mai mult.

XVI

Parte din oştile muntene au purces peste munţi în luna lui mai. Măria-sa voievodul nu s-a urnit din cetatea de scaun decît în luna lui iulie urmat de o altă parte a oştilor

sale. Sosind Pătrașcu-vodă în Ardeal, vornicul Socol, venit cu cele dintîi oști, a fost mînat la Liov să o aducă pe regina Isabella și pe fiu-său Ion-Sigismund, alungați de împăratul Ferdinand, care ispitea să alăture Ardealul coroanei sale.

A mers Pătrașcu-vodă pînă la Sătmar întru întîmpinarea reginei și a coconului ei necopt pentru domnie și mare răsplată a primit pentru această ajutorință.

Din darurile adunate de la regină, Pătrașcu făcu parte și Tudorii. Ștafetele înadins alese de măria-sa voievodul luară drumul din Bălgrad și din Cluj, unii mai la sfîrșit de august, alții pe zloată de toamnă, să ducă vești și bogate podoabe în Tîrgul Floacelor, la hanul Tudorii. Trimitea Pătrașcu dovezi de preț și gînduri de bine femeii care-i dăruise neuitate desfătări, în furișa ascultare a curților de la Gherghița. O mai vestea că, de îndată ce se va afla din nou în cetatea de scaun, să se rînduiască Tudora să petreacă iarna la Tîrgoviște.

La sfîrșit de an s-a înapoiat măria-sa, dar mai șubred decît pornise. Nu priia Pătrașcului viața de tabără, cu ostenelile și neodihnele ei. Tînjea voievodul după o caldă scuteală, la fereală de frig și lapoviță, la care n-a izbutit decît ajungînd la curtea sa. Pe vornicul Socol înadins îl sorocise măria-sa ca să mai zăbovească în Ardeal, spre înlesnirea înțelegerii noului epitrop, pus de turci crudului de vîrstă Ion-Sigismund și cu regina, și ca să mai domolească Socol uneltirile cu boierii de țară.

A zăcut voievodul și nu s-a întremat de grabă. L-au îndestulat doftoroaiele cu leacuri și oblojeli. Ar fi mînat Pătrașcu pe vătaful Neagu s-o aducă pe Tudora, pricepută la tămăduitul atîtor vătămături, dar se așezase o vreme prea vrăjmașă. Viscolul sculase toate sălbăticiunile codrilor. Lupii țineau bănuielile de drumuri și marginile de sat. Nimeni nu se încumeta să se depărteze de casă. Ascultau oamenii cumplita desfășurare a stihiilor, juruind vetrele și, gîndea vodă, că fără ispravă ar fi umblat vătaful Neagu, silind, la cale de două zile pe vreme prielnică, de la Tîrgoviște la Tîrgul Floacelor.

Iar viscolului îi urmase un ger fără seamăn. Din palat se auzea pocnetul scoarței copacilor din curte. Mulți străjeri se alesesră cu nasurile degerate. Și n-a fost un ger să ție cîteva zile și să-și ia drumul. Pierdere mare a fost și printre

vite. Zadarnic au ostenit oamenii înfundînd grajdurile cu paie. Moină nu s-a lăsat decît în ziua întîmpinării Domnului. Atunci, abia, s-au ales degeraţii de cei teferi.

La o asemenea vreme de moină şi sub seară a picat la han kir Iani, însoţit de o călăuză şi slujitori. Lăsase chervanele în Brăila sub straşnică pază turcească. Vremea avană acolo îl prinsese, coborînd din tîrgurile poloneze.

Trecuse Dunărea în Banat la Sfîntul Constantin, străbătuse Ardealul şi Ţara Ungurească, apoi cîrmise spre Liov, avînd zi pusă cu negustori sosiţi de la miazănoapte.

Căzuseră bobii Tudorii a oaspeţi. La alţii se aştepta ea. La cei de la curte, pe care i-ar fi dorit amînaţi. De nu s-ar potrivi la zile unii cu alţii. Teamă n-avea de nimeni, nici socoteală cui da. De jupîn Iani s-ar fi sfiit, ştiindu-se cu rădvanul domnesc în curte şi cu roata de călăraşi, peste cei aflaţi în necurmată strajă.

Mai chipeş arăta kir Iani. Vîrtos se înfăţişa la trup. Îmbrăcămintea dovedea pe negustorul cu o stare mai împlinită. La mare supunere faţă de el se arătau a fi însoţitorii înarmaţi ca ienicerii. Voioasă a fost primirea Tudorii şi a slujitoarelor sale. S-au luminat iatacurile jupînului şi s-au întărit focurile în sobe. Porunci grabnice au fost date la cuhnie pentru cavarmale [1] şi chebap. Slujitoarele au urcat pe rînd cu lighene pentru spălat, cafele şi ciubuce. Însoţitorilor li s-au rînduit aşternuturi în odaia de lîngă han. Călăuza a mas cu Bînţă.

După ce lumea hanului s-a tocmit de odihnă, kir Iani a bătut palmele către uşa Tudorii. Pregătită a aflat-o chemarea pe hangiţă. Bănuia că va fi poftită la tăinuit. S-a ridicat sprintenă, netezîndu-şi fotele şi bundiţa. Kir Iani a întîmpinat-o cu braţele întinse, aşezînd-o lîngă el. Stăruia în negustor bucuria revederii unei femei, asupra căreia ochii lui alunecau cu o dorinţă nouă, stăpînă. S-a dumerit Tudora că ceea ce nu se împlinise pînă acum, se va săvîrşi în seara asta. Nici un zvîcnet nu i-a prididit inima.

Întrebată de rostul călăraşilor de strajă, Tudora a povestit cu linişte deplină sosirea la han a măriei-sale şi-a cîtorva boieri veliţi, petrecută cu aproape un an în urmă. S-a minu-

[1] Plăcinte.

nat kir Iani, bănuind niscaiva fapte dosite de vorbele Tudorii. A mai cunoscut jupînul negutătoritul lînii către corăbierul genovez şi s-a veselit aflînd necazul celorlalţi negustori şi bucuria oierilor.

Mintea ageră a epirotului a încopcit treburile negustorilor sale cu o bănuită legătură între voievod şi hangiţă. Înţelept lucru ar fi pentru jupîn Iani să şeadă pregătit la portiţa acestei posade. Are la cunoaştere dărnicia domnitorilor pentru ţiitoare. Tudora întruneşte ceea ce se cere unei asemenea muieri. Frumoasă, trupeşă, trecută prin aşternutul domnesc va fi deprins multe din meşteşugurile dragostei. Strecurîndu-se la curtea lui Pătraşcu-vodă de mare ajutor îi va fi şi lui. Doar el a răscumpărat-o din robie şi datoare îi este orice. A greşit lăsînd-o neîncercată pînă acum.

Iar după ce i s-au înşirat cu gospodărească rînduială toate socotelile hanului şi Tudora a dat să se ridice, kir Iani i-a prins mîna într-a lui.

— Rămîi, i-a zis, să fii şi femeia mea, nu numai tovarăşe.

— Ne ştie lumea de fraţi, jupîne, a grăit ea cu o răscoală a glasului. Şi-apoi de te-ai fi zorit domnia-ta, alta ar fi fost socoteala. Acu, îţi luă înainte măria-sa. Şi dac-o afla, cu ce gînduri vii la han, bănui că n-are să-ţi meargă bine.

— Lasă-mi pe seamă vina de-a nu mă fi zorit cu tine. Acu nu mai pot îndrepta nimic. Dar dacă ţi se va întîmpla să ai un copil cîndva, ştiindu-l al tău, îl voi întîmpina cu mare dragoste. Drept aceea, veriga asta să i-o pui în deget şi de va fi să ne întîlnim vreodată, să-l recunosc drept copilul tău.

— O voi păstra ca un dar din partea domniei-tale, pentru grija ce-o port hanului. Femeie, caută-ţi aiurea, eu fiind a altuia.

XVII

Zăpada mieilor a fost viscolită şi geruită tot ca cea din crucea iernii. Îndată a îngheţat şi Dunărea. Zăbavă mare a aşezat kir Iani pînă ce i s-a înlesnit pornitul. Drumul îi era prin Dobrogea, spre Stambul. Marfa lui nu suferea calea pe apă.

Greu s-a urnit kir Iani de lîngă Tudora. Nici făgăduială de întoarcere pe curînd n-a lăsat, cu toate că la ziua Sfîntului Gheorghe, privind cum fulguia, o vorbă totuşi i-a căzut:

— N-ar fi de mirare ca pînă în Crăciun să mă abat şi pe-aici.

De cum s-au potolit stihiile pornite din miazănoapte, a răbufnit şi căldura. În cîteva zile n-a mai fost urmă de zăpadă şi gheaţă. Era şi vremea. Se apropia de jumătatea lui mai.

După iarna prelungită peste fire, altă nevoie se abătuse asupra ţării. Înecul. Vite luate de apă, poduri rupte de talazuri, arăturile întîrziate. Pe unde locurile erau mai pe văi, grîul de toamnă fusese împotmolit. Ruină în primăvară, sărăcie la toamnă. Îngrijorată de atît de prelungita vitregie a vremii, Tudora îşi aminti de făgăduiala voievodului. Tot pe vitregia vremii puse ea întîrziatul făgăduielii. „Să vedem ce dau bobii." I-a întins, *hotărît* a treia oară. „Veste mare de la drum."

— De n-ar fi de la jupîn, a gîndit Tudora.

Pe voia bobilor căzu. La două zile rădvanul şi călăraşii au fost la han.

— Cu zoru am fost mînaţi să te aducem, i-a spus căpetenia călăraşilor, alta decît căpitanul Stratan.

— Cu zor aţi fost mînaţi, fără zor vom porni, sumeţi glasul Tudora.

— De-om zăbovi, ni se clatină capetele.

— Lăsaţi-le în seama mea, căpitane.

— Mi-e să nu le lăsăm în sama gîdelui, după cîte înţelesei din graba măriei-sale. De n-ar fi fost vrăjmăşia iernii, domnia-ta de mult ar fi fost la curte.

— Chiar la curte, zîseşi, domnia-ta ?

— La curtea cetăţii de scaun.

— De-i aşa precum grăieşti, căpitane, cam fără vreme îţi va fi rîvna.

— Ne-om lăsa în voia Celui-de-Sus şi-a măriei-sale, încuviinţă îngîndurat căpitanul.

Stăruitor a fost zorul căpitanului, dar zăbavnică grabă Tudorii. Bănuia că chemarea la curtea cetăţii de scaun se leagă de făgăduiala Pătraşcului făcută antărţ la Gherghiţa. S-o fi alungat voievodul pe doamna Voica ? Din cîte ispitise Tudora de la roabele curţii, doamna Voica nu era muierea ce

se pleacă oricărei porunci. Ştia cînd să sumeată capul şi cînd să-l plece. Că închidea ochii şi-i şuvoia de lacrimi la necredinţele domnului, era una. Însă alta se chema cînd ar fi fost vorba să-şi strice casa. Sau măria-sa tiriachiu se făcuse la vremea cînd mînase rădvanul după ea? Doamna era plod boieresc. Tatăl domniei-sale, paharnicul Balea din Ruşi, o înzestrase cu numeroase moşii luate cu hapca şi era înrudit cu mulţi dintre boierii veliţi ai Divanului. Nu i-ar fi stat pe plac măriei-sale o asemenea pricină cu veliţii. Şi nici pe voia deplină a Tudorii n-ar fi fost să se afle într-o bună zi cea mai de frunte dintre jupînesele ţării. Ţiitoare fiind n-are îndatoriri decît în iatacul domnului.

Îi fusese împlinit de roabe iscodul asupra zavistiilor de la curte. Boierii îl îngăduiau pe voievod cît le căuta în coarne şi nu-i stîrnea. Cum erau luaţi în răspăr degrabă se mîniau şi porneau a unelti. Fie la Stambul, fie la curtea principelui din Bălgrad. Cît de voios a fost Pătraşcu faţă de boieri, neatingîndu-se de nici un fir din părul lor, şi tot îl are în coastă pe vornicul Socol. Însuşi i-a mărturisit că-l ştie trădînd şi totuşi nu se hotărăşte să-l scurteze cu un cap. Pînă acum, cu voie veghiată a stat tuturor măria-sa.

Îşi aminteşte de drumul dîntîi făcut la Gherghiţa, sub priveghiul căpitanului Stratan.

Zîmbea şi lăcrima locurilor pe lîngă care trecea. Zîmbea bucuroasă că măria-sa şi-a oprit ochii asupra ei, altfel n-ar mai fi mînat rădvanul şi călăraşii însoţitori. Lăcrima la gîndul că fiind ţiitoare domnească, nu-i va fi îngăduit să mai poarte grija hanului. Dar dacă va fi silită să aleagă între han şi voievod, hanul va fi cel ales.

— Mînem la Gherghiţa în noaptea asta, a trezit-o căpitanul din gînduri.

Tudora a încuviinţat din cap. Rotindu-şi ochii, desmeticită, a văzut că înserase.

Voioasă a fost primirea roabelor, pregătite cu găzduitul. Micşunica, roaba ţigancă, i-a sărutat mîinile plîngînd de bucurie. Pe Micşunica a oprit-o, seara, Tudora în iatac. O avea la inimă pe roabă, de cînd îi cunoscuse glasul. Şi după ce ţiganca i-a povestit multe neştiute, Tudora i-a poruncit:

— Să te găteşti de drum, Micşunico. Te iau cu mine la curte.

Îngenuncheată lîngă divan, roaba s-a plecat sărutîndu-i picioarele şi întrebînd-o cu teamă :

— Oare se va învoi măria-sa ?

— N-ai teamă, fată. Voia mea va fi şi a măriei-sale.

Iar dimineaţa, în rădvanul tras de cai odihniţi, Micşunica s-a aflat alături de ţiitoarea domnească, în mirarea întregii curţi.

Mai zvîntat şleaul şi mai ageri caii, drumul la Tîrgovişte l-au încheiat la vremea chindiei, după un scurt popas în Tîrgşor. De cum au intrat în curtea domnească, Tudora şi roaba au fost îndrumate în aripa oaspeţilor palatului.

Curînd s-a arătat şi voievodul. Mai firav şi mai îmbătrînit.

— La mare dor te-a ţinut inima noastră, Tudoro, a grăit măria-sa, cu glasul ştirit, întinzînd mîna spre datina sărutatului. Ce e cu muierea asta ? a întrebat, arătînd către Micşunica rămasă îngenuncheată la un colţ al divanului din iatacul în care au fost îndrumate.

— O roabă de la Gherghiţa, luată fără îngăduiala măriei-tale. Fiind mai îndemînatică decît altele, m-aş ruga să rămîie lîngă mine cît voi sluji la curte.

Voievodul a bătut din palme. Vătaful Neagu, aflat în dosul uşii iatacului, s-a înfăţişat de poruncă.

— Să îngrijeşti, vătafe, şi să ai la ştire că roaba asta trece în slujba doamnei Tudora şi spune diacului nostru să întocmească dresu.

— Vom îndeplini porunca, măria-ta.

A făcut semn Micşunicăi, ieşind cu ea.

— Ce altă voie mai ai, Tudoro ?

— Nici una, măria-ta. Despre partea sănătăţii, mi-ar fi drag să aflu cîte ceva.

— Am gubăvit un timp, cît vremea ne-a fost potrivnică. În Ardeal vremea-i alta, nu ca pe la noi. E mai udă, munţii fiind mai revărsaţi. De cînd m-am înapoiat de-acolo, luai seama că aici la Tîrgovişte, nu-mi prea prieşte. Drept aceea am hotărît să stăm pe vară la curtea noastră de la Strehaia. Fiindcă mă simt în toate puterile, cu toată zăcerea de peste iarnă, vreau să-mi plimb ochii pe mîndreţea codrilor din Strehaia şi pe chipul tău drag, Tudoro. Vom porni mîine la ceasurile cînd încep lăsturii să piuie.

Pătrașcu îi mîngîia mîinile, ca un copil bucuros că a primit o jucărie dorită. Pe fereastra larg deschisă de Tudora intra clipocitul undelor Ialomiței. Dinspre grajdurile curții veneau ascuțite nechezări de cai. Fluturi de noapte roiau în jurul luminărilor aprinse. Tudora a simțit mîna voievodului încingîndu-i mijlocul. I s-a strîns inima și a închis ochii a uitare.

În noaptea ce a urmat, voievodul, deplin îndrăgostit de țiitoarea lui, n-a slăbit-o din mîngîieri.

Însăși Tudora, simțindu-și buzele dospite de focul îmbrățișărilor, a avut presimțirea că va zămisli o viață nouă în măruntaiele ei.

XVIII

Curtea din Strehaia se afla așezată pe pintenul de pămînt tivit de codrul Cotoroaei. La poalele pintenului se strecura domol apa Ușniței. Palatul era întemeiat cu fața spre răsărit și miazăzi. Însorit din plin și la adăpost de vîntul din miază-noapte, avea odăi joase în tavan, dar croite spre lărgime, zidit pe temelii de piatră de Motru. Împrejmuirea era tot de piatră, avînd la colțurile dinspre răsărit și miazăzi două foișoare de pază. Stăpînii întemeietori ai curții, boierii Craioveşti, nu croiseră șanțuri în jurul împrejmuirii. Așa cum era așezată pe priporul unui dîmb, curtea putea fi bine apărată, cei din năuntru fiind întotdeauna deasupra celor din afară.

Grajduri și saivane procopsite adăposteau herghelia, tamaslîcul și ciopoarele. O poiată cuprinzătoare astîmpăra foamea vătafului, slujitorilor și a ereților, zilnic blestemați de îngrijitoarele roabe. Livada sădită cu meri și pruni adăpostea o prisacă de-o sută știubee. Cocinile porcilor erau țărcuite în pădure spre apa Motrului.

La drum avuseseră parte de vreme prielnică. Prin siliștile învecinate drumului, rumânii satelor boierești arau îndemnați de strigătele isprăvniceilor și de amenințarea bicelor. În urma plugurilor, semănătorii împrăștiau meiul și orzul de primăvară.

— De se va așeza vreo secetă, a zis măria-sa, la un răsuflet al caiilor, iarăși ni se vor goli satele.

A oftat Tudora. Retezase, acum în rădvan, țara în curmeziș. Văzuse nenumărate așezări rumânite și i se strînsese inima.

De la Tîrgul Floacelor pînă la Gherghița, singura așezare omenească era Urzicenii. N-apucase, trecînd prin ei, să-i ia la o îndeaproape cercetare. Îi fugeau gîndurile către alte socoteli. De data asta, la un drum atît de lung și alături de voievod, i-a deschis numai către ceea ce vedea. Au înspăimîntat-o fălnicia și nesfîrșita întindere a codrilor. A încremenit-o însă înfățișarea satelor prin care a trecut. Bordeie-vizuini de parcă ar trăi în ele bursuci, nu oameni. Chipuri sălbăticite de spaimă și sărăcie. Îmbrăcămintea rămasă la un cămeșoi de cînepă cu un curmei peste mijloc. Ochii duși în fundul capului de-atîtea necazuri adunate în ei. Femei cu piepturile uscate și cu uitături piezișe de fiară încolțită. Amarnică viață! Năpăstuiți oameni, neajutorați de niciunde.

În hanul ei, Tudora nu izbutise să cunoască viața avană a poporului. Amărăciunile robiei la păgîn le gustase din plin pe propria ei piele. I le mai împrospătase și Bînță, cît se supusese tămăduitului. Omul cînd dă de bine uită năpastele întîmplate. Aducerile aminte le alungă cu scîrbă. Dar ce văzuse Tudora în lunga cale făcută alături de voievod, stăruia în ea. Erau vedenii de iad, ce nu i se mai deslipeau de pe ochi. Dintre oamenii pe lîngă bordeiele cărora trecuse era și ea. Cei care dau în toată vremea năduşeală și sînge. Bieți oameni nădăjduitori doar în viața de apoi. În viața cea plină de făgăduinți, pe care o auzeau în slujbele ascultate în biserici duminicile și la toate sărbătorile creștinești. Neajutorați de nimeni, care să le rîcîie mințile de toată zgura necunoașterii, ostenitorii tuturor caznelor credeau că silniciile pămînteşti vor fi răsplătite în viața lăudată ca fără sfîrșit. Așijderi lor credea și Tudora. Decît că amarul îndurat de ea luase sfîrșit, pe cînd al celor mulți din neamul ei stăruia fără istov. „Cum s-ar putea curma, Doamne, viața asta cîinească"? Se întreba Tudora.

S-a gîndit să-l ispitească pe măria-sa întru aflatul unei întrebări.

Deșteptîndu-se dimineața în iatacul împodobit cu icoane de preț, covoare, perne și velințe, Tudora s-a închinat, dînd mulțămire Celui-de-Sus că nu mai are dinainte vedeniile de iad întîmpinate în drum. Aici nunteau păsările în primăvara întîrziată. Băteau toaca ghionoi, suflau din naiuri granguri în livada curții, în fînețe se chemau cîrsteii. Din pridvorul

catului de sus, unde se afla, Tudora își plimba ochii pe feluritele alesături ale verdeții. Începînd din malul Uşniței, unde se însoreau sălcii, şi pînă în frunza vălurită a gorunilor din tivitura codrului, verdele era în trepte: cînd mai alburiu, cînd mai întunecat.

— Ți-e pe plac Strehaia noastră, Tudoro? a întrebat voievodul, rezemîndu-se de unul din stîlpii înfloraţi ai pridvorului.

— Îmi este foarte, măria-ta. În tîrgul nostru, ochiu nu se opreşte decît în canafuri de stuf. Încolo, pustiu de jur-împrejur. Aici de drag aleargă privirea, neştiind unde să se aşeze mai îndelung. Mi se împlini doru de Brătuia zilelor copilăriei mele. Parcă m-am deşteptat deodată acolo, după ani de scîrbavnică amorţire.

— Mai ai pe cineva rămas în Brătuia?

— Numai singur Dumnezeu poate şti măria-ta. Pe tătînă-meu îl luară năvrapii din ochii noştri. Mumă-mea muri lîngă mine la Udrii.[1] Să mai fi avut şi alte neamuri, nu mai ştiu.

— Să trimitem poruncă la Tîrgu de Jii, căpitanul nostru de Judeţ, să ia îndeaproape cercetare aflarea neamurilor rămase în viaţă.

— Nefoloselnică cercetare, măria-ta. De-aş mai fi avut fraţi, aş fi cunoscut. Singură fusei la părinţi. De neamuri mai mărunte, n-am nici o priinţă. Eu tot la hanu meu voi trage cînd măria-ta mă va slobozi din ascultare.

A rămas îngîndurat voievodul. Ar fi vrut să dea drumul unui gînd. A prins pălimarul în mîini şi a amuţit cu ochii proptiţi în gol, asemeni unui om căruia nu-i iese descurcat caierul unor socoteli.

O bună toană de vreme a stat aşa domol. Nu mai erau în el îndemnurile de-altădată. Tudorii i se păru că se lasă dus de-o apă vîrtejoasă, nemaiîncercînd puterea braţelor spre a ieşi la un liman. Nu-l întrebă nimic. Păstreze pentru el ceea ce nu vrea să scoată din învelişul tainei. Se bucură şi ea de această prelungă tăcere. Voievodul nu mai pomeneşte de făgăduiala de-a şi-o face doamnă. S-a răzgîndit, sau boala i-a curmat orice avînt, simţindu-se cu zilele numărate?

---

1 Adrianopol.

XIX

În lumina darnică de-aci, Pătrașcu nu mai arată așa de firav. Subțiate îi sînt degetele, dar obrajii îi par mai împliniți. Trunchi doarme peste noapte. Parcă nici nu l-a auzit tușind. S-a întrecut vătaful Neagu în potrivitul bărbii și în pieptănatul pletelor mai înfoindu-le oleacă.

Un cuc și-a potrivit ceasul la cîteva bătăi. Pătrașcu s-a trezit spunînd cu o amarnică tristețe :

— Ne cîntă cucu în dos, Tudoro.

— De-ar fi fost codru peste apă, în față ne-ar fi cîntat cucu... O păsăruică voioasă de vreme nepăsîndu-i de irezurile oamenilor.

Trezit de îmbiala acestui adevăr, ochii Pătrașcului se luminară. Puse mîinile pe umerii Tudorii, spunîndu-i :

— Răul din mine numai tu îl vei smulge.

— Care rău, măria-ta ? întrebă, ca și cînd n-ar fi fost dumerită.

— Oftica, Tudoro.

— Nu mai păcătui cu vorba, măria-ta. Păi omu picnit de oftică ține cît ții măria-ta ? Călărișii pîn' la hotaru poleac, venișii la scaun pe zloată și te miri că zăcuși peste iarnă. Acu luarăm calea Strehăii, la patru zile de drum de la curte. Și te mai vaeți de oftică ?

Vorba, voit spusă cam în răspăr a Tudorii, goni toate îngrijorările adunate pe fruntea cutată a voievodului. Veșnica nădejde a bolnavului, de-a nu fi atît de picnit pre cît i se pare lui, și orice negare din partea altuia îi alungă toate spaimele. Mai vesel ca oricînd, Pătrașcu-vodă își apropie buzele de ochii Tudorii și-i sărută prelung.

XX

În viața cu rînduială întocmită de Tudora, voievodul se întrema. Se domolise tusea, împuținaseră nădușelile de peste noapte. Hrana, măsurată și deasă. Dragoste, mai arar. Rîvnitor de ea, Pătrașcu-vodă încerca s-o tragă lîngă el noaptea. Se mînia Tudora și-l amenința.

— Îmi spuseși, măria-ta, că numai eu ți-oi smulge răul din piept. Ajută-mă, dar, să-l smulg. Nu mă ajuți, plec. Chiar

de mi-ei pune capu pe butuc. Mai ce-mi arde mie de dragoste, nici că se poate spune. Da mă potolesc, pîn' ce te-oi vedea aşa cum te cunoscui.

Încrezător în spusele ei, voievodul se supunea, simţind cum prinde puteri proaspete.

Îi se înfăţişă vătaful Neagu, spre a vesti sosirea dumnealui paharnicul Balea din Ruşi, socrul măriei-sale.

Tudora dete să se tragă înapoi. Pătraşcu o opri.

— Vei sta în dreapta mea la masă, ca mai înainte vreme.

— Poate vine cu vreo ştire din partea măriei-sale doamna.

— Vie cu orice veşti. Ce-i dat urechilor mele s-asculte, vei auzi şi tu.

Mai hotărît nici că fusese măria-sa vreodată. Se sumeţise şi la chip şi la voinţă. Porunci vătafului Neagu să-l îndrume pe jupîn Balea către masă, unde paharnicul se înfăţişă supus măriei-sale, sărutîndu-i dreapta, după datină.

— Veşti bune, cinstite paharnic.

— Bune, măria-ta. Doamna, curtea, Divanul şi norodul se roagă pentru sănătatea măriei-tale.

— Mulţămim dumneavoastră pentru grije, cinstite paharnic şi socru. Alungai boleşniţa din mine cu mîinile iscusite ale credincioasei noastre Tudora. Fără ajutorul ei, racila foalelor m-ar fi biruit. Aşa să ştiţi domniile voastre, veliţii Divanului şi întreg norodul ţării.

— Da-vom mulţămită Celui-de-sus şi jupînesii Tudora.

— Doamnei Tudora, întări voievodul luîndu-l în ochi pe sub sprîncene.

Paharnicul Balea, boier care prefirase multe domnii, nu se uita la Pătraşcu cît la privirea rugătoare a Tudorii, să nu-l zădărească pe vodă. A înţeles că liniştea ajută mult tămăduitului. Ginere îi era Pătraşcu şi cîrcotaşă viaţă dusese cu Voica, fiie-sa. Susţinuse domnia lui Pătraşcu de dragul Voichii, ştiind-o doamna ţării şi numindu-se pe el socrul voievodului. Această făloasă judecată l-a ţinut de partea domnului şi împotriva vornicului Socol. Suci, dar, vorba despre acesta.

— Sileşte cu tămăduirea, măria-ta, că multe pricini s-au adunat înaintea Divanului, de care dumnealui vornicul Socol nu mai ţine nici o socoată.

Împăcat degrabă că paharnicul rămase în pîclişul gîndurilor, dospite şi la curte şi la cula sa din Ruşi, privind pe Tudora, Pătraşcu-vodă zîmbi îngăduitor :

— Mare teamă vă este de-o mîţă fără gheare.

— Le ţine pitite, măria-ta.

— Ţie-le. Le-o folosi şi el vreodată la niscaiva şoricei.

— Stă la pîndă, măria-ta. Să nu te mire cînd îl-oi simţi sărind în spinarea cocoşului trîmbiţaş al ţării.

Rîse cu poftă voievodul, pricepînd cine era cocoşul la care gîndea paharnicul.

— Neostenită strajă a vicleniei este dumnealui vornicul Socol. De n-ar hicleni, ar muri de venin. Ar fi păcat, cinstite paharnice, de muierea şi plozii lui. Rogu-te, povesteşte-ne ce ispravă făcu de cînd rămase starostele Divanului nostru.

— O nemaiauzită şi nefăcută... Măria-ta cunoaşte faţa şi mîinile curate ale medelnicerului Nedelea de la Muţii Deliormanului.

— Vrednic şi cinstit medelnicer al domniei noastre, încuviinţă Pătraşcu.

— Pe clina Muţilor, medelnicerul are o vie. Procopsîtă, măria-ta, numai cu butuci de razachie, nedovedită altundeva.

— Ei ?

— Vornicul Socol pusăse de mult ochii pe via Nedelii şi zor-nevoie să i-o cumpere. Cu atît, ba cu atît şi iar cu atît. Medelniceru n-are decît moşia Muţii, via şi o fată. Via şi satul, zestrea fetii...

Dacă văzu Socol că n-o scoate la capăt cu preţu, ticlui alt plan.

— Care ? întrebă grăbit voievodul.

— Trecu fata în rîndul alor cinci sute de copii datoraţi turcilor, adică s-o facă pe fată ienicer au spahiu. Pomenit-ai asemenea faptă, măria-ta ?

— Ce-i dete diavolu în gînd ! se miră Pătraşcu, şi cum rămase ?

— Luînd în deaproape cercetare jalba Nedelii medelnicerul, ne puserăm cruce în Divan, eu şi dumnealor vistiernicul Chisar, comisul Scarlat şi vel paharnicul Toader. Îi rămase omului fata necătănită şi via, vie.

Împietrit se arăta obrazul Tudorii ascultîndu-l pe Balea. Gîndea că scîrbavnicile porniri ale vornicului Socol sînt apucături înrudite tuturor veliţilor. Aşa îşi întemeiaseră toţi averile, jefuind şi siluind sub privighierea îngăduitoare a voievozilor. Cîtor moşneni puşi la grele biruri şi în neputinţă de-a le plăti nu li s-au apucat vechile hrisoave de proprietate piei-

toare a moşiilor, spre a nu mai face nicicînd dovada drepturilor lor ? Oare lui Pătraşcu nepătate-i sînt mîinile de asemenea silnicii ? Dar paharnicului Balea ?

Îngîndurat rămase şi măria-sa. Apucă pocalul împlinit de-un paharnic al curţii şi-l duse aprig la gură.

— Mai rar cu zeama de Corcova, măria-ta, îi spuse blînd Tudora.

Ascultător, Pătraşcu-vodă se supuse. La mare mirare se află paharnicul Balea. Încă nu mai văzuse pe careva să se pună proptă băuturii voievodului. Neostenita străjuială a ţiitoarei îi plăcu. Pornit sosise împotriva ei şi vrăjmăşia i se topi. I se răsuciră deodată gîndurile. Ce planuri frămîntă muierea asta ? Grijeşte pe vodă pentru sănătatea lui, sau ţintuieşte să ajungă doamnă, aşa precum îl auzi adineaori grăind pe măria-sa ? Cuvine-se, dar, să audă rostirile însemnătoare ale femeii. Rămîne doar să le caute prilej. Îl mîngîie fără tăgadă gîndul că, pentru liniştea boierimii şi a ţării, domnia Pătraşcului nu trebuie curmată. Decît cu blestemăţiile sîngeroase ale Ciobanului şi Chiajnei pe cap, mai bine cu o ţiitoare ca Tudora. Tămăduit, dar împiedecat voievodul a-şi năpusti muierea de cununie, de folosul tuturor va fi.

O înfiorare de vînt se abătu asupra pridvorului, venind dinspre codri Cotoroaii. Pătraşcu strînse umerii. Îl văzu Tudora şi-i şopti auzită şi de Balea :

— Se cere şi-o toană de hodină, măria-ta.

Vătafu Neagu poruncă aşteaptă.

Voievodul se ridică, zicînd :

— Mă trag la o ţîră de somn, cinstite paharnic şi socru.

— Voia măriei-tale, se închină Balea. Pe noi tot în soboru ăsta ne vei afla.

„Eşti şiret, gîndi vodă pornind urmat de vătaf. Numai că Tudorii cu greu îi vei putea umbla cu mîinile prin gură."

S-a înşelat Pătraşcu. De la om la om au tăinuit Balea şi Tudora. Limpezi şi drepte au fost vorbele ţiitoarei. Stă la poruncă domnească atît pre cît va fi voia măriei-sale. Nu poartă nici un gînd pieziş împotriva cuiva. Necum a doamnei. Nu-şi va lăsa hanul pentru viesparul curţii domneşti. Bunătatea fără margini a măriei-sale i-a dat însemnul de-a se dărui îngrijirii sănătăţii şi vieţii lui. Aşa să ştie dumnealui, paharnicul şi socrul.

Se învîlvorase obrazul Tudorii grăind adevărul neîntinat. Pătruns de el s-a aflat şi Balea. Urzeala de mulţumire, ce i se aşezase pe chip, s-a destrămat auzind-o spunînd cu un amarnic năduf :

— Boierii noştri nu sînt niciodată credincioşi domnului lor, mai vîrtos aceluia că-şi dovedeşte blîndeţea faţă de ei.

— Gîndişi la Socol, domnia-ta. De l-ar fi pus măria-sa sub sabie, împlinită linişte ar fi adus Divanului şi ţării.

— Nu, cinstite paharnice, mă gîndii la domniile voastre, toţi veliţii. Despre vornicul Socol auzii la curte. Tîrgoveţii tîrgului în care trăiesc nu pomenesc de Socol, cît numai de boieri. Lumea noastră nu este împotriva unuia, ca domniile voastre. Ea afurisește întreaga sămînţă boierească. Pe cuprinsul întregii ţări nu se află rumân, tîrgoveţ, au moşnean, care să nu fie ciupit de boieri, cît de cît. D-aia îi blestemă lumea, d-aia vă urăşte de moarte, cinstite paharnice.

— De moarte zîseşi domnia-ta ?

— De moarte. Vorbeşte lumea aşa : „De ce se fărîmiţează ocinile noastre şi sporesc moşiile boiereşti ? Nu se prăsesc şi ei ca şi noi ? Nu înzestrează fete, nu lasă urmaşi ? Lasă averile numai unuia din copii şi pe aialalţi îi năpustesc ?

— Aşa a croit Dumnezeu lumea, să nu fie nicicînd împăcată cu soarta ei.

— Nici domnia-ta n-ai fi împăcat, cinstite paharnice, dac-ai răbda cum rabdă cei mulţi. Simţit-ai vreodată arsura biciului peste şale ? Luatu-ţi-a careva muierea au fata să ţi-o ruşineze ? Nu. Jefuitu-te-a vreun moşnean de hrisoavele proprietăţilor domniei tale ? Nu. Buba cea mare a ţării aici e ascunsă. De ce să nu se cuprindă şi săracu, ci numai stirpa boierească ? şi dacă mintea mea scurtă, de muiere, cugetă aşa, gînditu-v-aţi cum judecă mintea bărbătească ?

— Măria-sa îţi cunoaşte gîndurile-astea aprigi ?

— Măria-sa a ieşit din boierie, e unsul lui Dumnezeu. N-am auzit pe careva plîngîndu-se de vreo împilare a lui, de-o siluire. Măria-sa nu-şi căzneşte vrăjmaşii, necum pre cei apropiaţi lui.

— Socoteşti domnia-ta că bine face ? Socol îi va curma domnia sau, poate, viaţa.

— De-i va fi neîmblînzită soarta sfîrşitului, nu de la oameni i se va trage cît de la voia Celui-de-sus.

— În hicleniile noastre, Dumnezeu n-are nici un amestec. Vornicul Socol fu lăsat în Ardeal cu un rost şi se apucă de altu. Se tocmi de hiclenit cu toţi nemeşii din părţile ungureşti. Rîvneşte la scaunul domniei. Dacă Pătraşcu nu va fi răpus de boală, Socol curînd va ridica oşti cu sprijinu nemeşilor. Iscoadele mele nicicînd nu mă deteră de zminteală. D-aia rămăsei de taină cu domnia-ta. Şopteşte-i măriei-sale ce auzişi. Brodeşte vorba astfel ca Pătraşcu să nu simtă că vestea vine de la mine. Vodă nu-l crede pe Socol atît de înverşunat împotriva sa, nici pe noi, ceilalţi, de mare credinţă şi cinste.

— Zavistia asta boierească ajută păgînului să ne bîntuie.

— Aferim, jupîneasă. Mulţămitori fi-vom voievodului de va cerca să curme zavistia noastră.

— Întrajutoraţi-l dar.

— Cui lipseşte întrajutorul ? întrebă vodă ivindu-se în cerdac.

Balea paharnicul se sfii a răspunde. Tudora ticlui degrabă răspunsul :

— Un megieş al domniei sale, ajuns de cumpăna vremii din primăvară şi aflat la mare strîmtoare.

Dovedea Pătraşcu-vodă licăriri de mulţămire în ochi, găsindu-l pe paharnic tot în soborul Tudorii. Înseamnă că de priinţă le-a fost taina, după cum se înfăţişează la chipuri. Socrul n-a vărsat nici o învierşunare împotriva ţiitoarei. Se cheamă că biruitoare fusese Tudora, către care măria-sa lăsă priviri calde, pline de-o părintească mîngîiere.

Soarele alunecase peste sprînceana codrului cînd saigiii de strajă vestiră noi oaspeţi.

— Trăseşi cu picioru domnia-ta, paharnice, făcu domnul mîniat că-i este zăticnită liniştea.

— Să fie vreun sol al băniei ? zise Balea într-o doară.

— Domnia-sa vornicul Socol, strigă un saigiu.

— Nepoftit oaspe, mîrîi paharnicul către Tudora.

Slujitorii traseră de urşii porţii. În curte se arătă vornicul urmat de-o roată de slujitori. Descălecă Socol, întîmpinat fiind la capul de jos al scării de vătaful Neagu.

— Sănătos, măria-sa ? întrebă în şoaptă vornicul.

— Sănătos, sănătos. Pîn' mai adineaori jucă brîul de doi şi chindia.

— Măria-sa ?

— Măria-sa, făcu vătaful cu deplină liniște.

Dinspre ceardac se auzi rîsul voios al Pătrașcului. Vornicul Socol strînse din măsele. Peste răsturnate socoteli dete. Pornise din Tîrgoviște pregătit să aprindă o lumînare la căpătîiul voievodului, să-l privegheze și iată peste ce dă. Întunecat urcă scările, frămîntînd vrăjmașe gînduri. Totuși, înaintea domnului se înfățișă spășit, îngenunchind și sărutîndu-i mîna. Tudora și Balea îi prinseră privirile piezișe.

De prin văi se aduna alene întunericul. Sus pe boltă mai fulguia lumina scăpătatului. Dinspre saivane venea bucium de tălăngi. De la cuptoarele curții se ridicau clăbuci de fum.

— Te mîna la drum doru de noi, vornice, au nevoile Divanului ?

— Și una și alta, măria-ta.

— De care-ți bănui, vornice ? De sănătatea noastră, au de terfeloagele Divanului ?

Întrebîndu-l, vodă îl măsură furiș. De-ar fi avut buzduganul la îndemînă, ca niciodată, i-ar fi pisat fălcile pline. De unde-i veni această înverșunare dintr-o dată, n-ar fi putut spune. Tudora simți pornirea măriei-sale și înțelese că sosirea lui Socol îl zădărise. Zîmbi împîclit către Balea, se ridică și se mistui în iatacuri. Se pricepu și vornicul că a călcat cu stîngul. Punînd mîinile pe piept și plecînd capul, zise :

— De nici unu, măria-ta. De mare preț ne este sănătatea măriei-tale și la inimă punem toate grijile Divanului întru slava domniei, prielnică vieții veliților și norodului.

„Meșteră limbă are, șarpele, gîndi Pătrașcu. De i-aș reteza un corn al limbii, poate că s-ar mai domoli hiclenitul."

Apucă de pe masă metaniile de chihlimbar și, jucîndu-le în palmă, zise dulceag :

— Crezui că te osteni doamna au domnița noastră cu vreo veste.

— De-ar fi fost așa, mi-ar fi luat-o înainte dumnealui, paharnicul Balea.

— Eu venii de-a dreptul de la Ruși, aflînd de sosirea măriei-sale în Strehaia, îl împunse paharnicul.

— Doamna Voica și domnița Măria zoreau în jurul velinților în războaie, aflînd ce iscusită mînă muierească poartă grija măriei-sale, făcu vornicul. Mai luminate le vor fi gîndurile, știindu-l de față și pe cinstitul paharnic.

— De-i deplină liniştea la curtea domniei, cum stăm cu cea a Divanului? Avură-ţi la vedere vreo pricină mai de seamă?

— Zavistii omeneşti, măria-ta.

— Şi nici o sîlnicie boierească? întrebă Pătraşcu lungind vorbele.

— N-am la cunoaştere vreo asemenea faptă.

— Nici pe-a medelnicerului nostru Nedelea?

Vornicul Socol rîse acru cu ochii către paharnicul Balea.

— Că vrură oamenii domniei să-i facă fata cătană? (Vornicul rîse iar ca de-o poznă veselă.) Greşiră alde pîrcălabu şi făcură fata băiat.

— Nu fuse via pricina?

— Care vie, măria-ta? întrebă şiret vornicul.

— O vie are medelniceru, pre cît ştiu. Greşitu veni de la un velit din Divan, nu de la pîrcălab. Cunoşti, cine-i velitu, vornice Socol?

Arar cînd se mînia măria-sa Pătraşcu-vodă, ridica sprînceana dreaptă şi n-o mai cobora decît liniştindu-se. Paharnicul Balea, cunoscîndu-i năravul, se temu cînd văzu obrazul împietrit al voievodului. Nu pentru capul lui Socol, ci pentru fărîmatul liniştei lui Pătraşcu. Norocul cel mare al vornicului a fost ivitul Tudorii. De bună seamă, vestită de vătaful Neagu. Văzînd-o cum îşi îndreaptă ochii către el, cu licărul lor blînd şi cu o urmă de zîmbet, mînia Pătraşcului se domoli.

Răsuflă uşurat vornicul Socol. Îşi zise că nu este bine să înnopteze la curtea din Strehaia. Dînd să răspundă întrebării domneşti, Tudora îl opri:

— Măria-sa veni la hodină, cinstite vornice Socol, nu la rînduitul pricinilor domniei. Veţi avea vreme împlinită în cetatea de scaun, să-l luminaţi asupra mişelnicelor sîlnicii boiereşti.

— Bine grăişi domnia-ta, încuviinţă paharnicul Balea, ridicîndu-se.

Se închină voievodului şi-i sărută mîna, luînd-o înaintea vornicului. Necuviinţa lui Balea fu pusă de Socol în seama rudeniei. O înghiţi tăcînd. Îngenunchie şi sărută poala coantăşului domnesc. Sprînceana Pătraşcului rămase tot ridicată.

— Nu vă mai obosiţi nechemaţi, boieri dumneavoastră, le porunci măria-sa în chip de rămas bun.

Boierii coborîră scara urmați de vătaful Neagu, care strigă slujitorilor să îndrumeze caii. Pînă să încalece, Socol rînji către paharnic :

— Domnia-ta fuseși ăl cu pîra.

Balea nu mai răspunse și se azvîrli în șa. Trecu porțile în trap săltat.

— Neamblînzit soroc vă așteaptă pe toți, mormăi vornicul.

De sus din ceardac, Pătrașcu și Tudora urmăriră tăcuți trapul celor două roate de călăreți despărțiți. Cînd se așternu liniștea, voievodul zise cu glasul sugrumat :

— Să-ți aduci aminte că tu cruțași de sabie capul vornicului, azi.

Înțelegînd, Tudora grăi cu amarnică liniște :

— Ferita-ți fuse viața de sîlnicia sîngelui, măria-ta. De ce n-ai sfîrși-o tot așa ?

— De-o voi sfîrși tot așa, puține zile mai am pe răboj, Tudoro. Hicleanu de Socol m-a înveninat cît nu se poate. Dați-mi ceva să beau.

Tudora, pînă în noapte tîrziu, n-a izbutit să alunge amarul adunat în inima voievodului...

XXI

Hotărît să afle urma neamurilor Tudorii, măria-sa Pătrașcu rîndui plecarea către Brătuia, vestindu-și țiitoarea :

— Gătește-te de drum, Tudoro, pornim pe Jii în sus.

— Nu ne vom îndrepta către Brătuia ? întrebă cu o veselă zvîcnire a vorbii.

— Într-acolo pornim, făcu voievodul cu zîmbetul în ochi. Zorește-te.

— Plecăm pe loc, măria-ta ?

— Rădvanu și însoțitorii sînt gata.

— Barim nu-mi spuseși decusară, măria-ta.

— Uitai, rîse voievodul de zăpăceala muierii. Poruncește Micșunicăi să dea vătafului Neagu lădița cu scurteică și primeneli.

— De ce să le dea vătafului și să nu le ducă ea, că doar în grija ei au fost date toate toalele.

— N-oi fi vrînd s-o iei și pe țigancă.

— Fără ea nu mă urnesc, măria-ta. Ni-e amîndurora de mare ajutor. Şi-apoi, de ce să nu se bucure şi ea, să se cocoaţe pe unde-am copilărit eu ?

— Ia-o dar. Numai zoriţi să nu zăbovim. Calea e lungă şi cam anevoioasă, încheie vorba Pătraşcu-vodă.

— Nespusă bucurie ne dărui, măria-ta. Da cu dragă inimă aş zice să rămînem pe loc, dac-aş şti că ţi-ar dăuna drumu-ăsta, lung şi anevoios precum zîseşi.

Voievodul zîmbi din ochi, bucuros de mulţumirea ţiitoarei.

Mulţumită era Tudora, dar nu deplin. Împotrivirea voievodului de-a face-o şi pe Micşunica părtaşe călătoriei pînă la Brătuia îi împuţinase bucuria. Gîndurile Tudorii au fost curmate de graiul voievodului :

— Sosirăm la Filiaşi, Tudoro, şi nu-ţi auzii glasu. Au nu ţi-e pe plac priveliştea şi şleaul ?

— Pe plac îmi sînt, măria-ta, minţi Tudora desprinsă din gîndurile avane aşezate între ochii ei şi priveliştea de pe amîndouă laturile drumului. Cugetai şi eu la toată mîndreţea ce ni se înfăţişè şi mă dusei cu gîndu la ăi care n-o pot vedea, fiind priponiţi din a nu ştiu cui poruncă în satele lor, de cînd se prăsesc şi pînă intră în pămînt.

— Tocmeală străbună, Tudoro.

— Rea tocmeală, măria-ta, făcu Tudora cu nespus parapon.

— Trecurăm Jiu şi nu luaşi seama, încercă voievodul să abată vorba. De-aici urcăm spre Tîrgu-Jiului.

— Sama o luai cînd trecurăm spre Strehaia. Văzui apa la fel cu a de-o zăream licărind de pe plaiurile Brătuii. Aşijderi zăvoaiele. Numai pre oameni îi văz altfel de cînd începui a prinde mai multă înţelegere.

Pătraşcu-vodă o privi îndelung, întrebîndu-se deodată ce gînduri colcăie în capul femeii de lîngă el. Vorbele ei i se părură spuse cu duşmănie. O fi socotind, pesemne, că şi-a luat-o sfătuitoare. Şi, ca să se lămurească pe deplin, voievodul grăi cu o blîndeţe silită :

— Cum îi vezi pre oameni ?

— Răi, măria-ta. Nespus de răi.

— Aşa le este croiala, Tudoro.

Căută măria-sa îndelung vorbele cu care s-o încredinţeze că întreaga croială a lumii este pornită către rău. Răul este şi mai lesne de făcut. Nu cere nici pricepere de seamă, nici

zăbavă ostenitoare. Binele, el însuşi se lasă greu la plutit. Cere muncă încordată ca să-l tragi la lumină şi nici nu se arată întreg. Drept aceea oamenii visează la el fără nici o silinţă a-l înfăptui. De-ar fi altfel, oamenii n-ar cunoaşte frica, tovarăşa nedespărţită a răului.

— Nu mă împac de fel cu judecata asta, măria-ta. Omu nostru nu e croit către rău, e făcut.

— Cine-l face rău, Tudoro ? rîse voios voievodul de socoteala ei.

— Ăi de-l stăpînesc. Uite, eu iau pildă de la faptele măriei-tale. De ce te-au poreclit „cel bun" ? Fiindcă eşti. De n-ai fi, porecla ar fi fost alta. Decît că porecla nu ţi-au scos-o ostenitorii ocinelor.

— Da cine mi-o scoaseră, Tudoro ?

— Neamu boieresc, măria-ta, lepădă vorba ţiitoarea cu tot năduful.

— Mare pornire ai împotriva lor.

— De-ar fi doar după mine, măria-ta, n-aş avea nici una. Nu-i cunoscui, nu mă cunoscură. N-apucai să cunosc stîrpa boierească decît cînd veniraţi la han, şi-acu la Strehaia. Da, trăind numai printre oameni de ţară, n-auzii unu vorbindu-i de bine. De s-ar fi plîns unu-doi, aş fi zîs că oamenii au pricinile lor şi d-aia îi bîrfesc. În han la mine, măria-ta, vin oameni de prin toate meleagurile ţării. Vin şi oieri de peste munţi. Aşijderi oameni din ţara Moldovei. Toţi grăitori ai aceleiaşi limbi şi blestemători ai stîrpei boiereşti şi nemeşeşti. De-ai sta undeva ascuns, măria-ta, să-i asculţi, te-ai înfiora de cîte sîlnicii ai auzi. Hicleniile, jafurile şi sîngele ce se varsă an de an pe tot întinsu ţării, de la mîna lor porneşte.

Pînă la Peşteana, unde poposiră noaptea, grăi Tudora voievodului, pomenindu-i de rumânitul moşnenilor, de vămile mănăstireşti, de nestatornicia în scaun a voievozilor şi de şubreda tocmeală a ţării. Îngîndurat o ascultă Pătraşcu-vodă, recunoscînd adevărul spuselor ei. Se dumeri măria-sa de-a lungul drumului străbătut în trapul întins al cailor, că oricare altă muiere i-ar fi vorbit de toate, numai de cele auzite de la Tudora, nu. Inima înclinată către iubire şi înţelegere a Pătraşcului se îndreptă mai călduroasă către ţiitoare. Însăşi doamna Voica, femeie aşezată dar gîlcevitoare ades, pentru necredinţele lui, nu i-a vorbit niciodată în felul ăsta. O muiere din popor, moşneancă de sînge, să gîndească la toată

năpasta abătută din îndelungate vremuri asupra poporului, să se frămînte în ce fel ar putea fi alungată de-a pururi această năpastă? Recunoaşte măria-sa că nici lui nu i-a dat prin minte să se zbuciume pentru starea prostimii. Ce i-ar putea face? Un leac ar fi: să-i înlăture pe boieri şi să-şi apropie moşnenii; să stîrpească tortelul boieresc şi să răscumpere pe toţi cei rumâniţi cu sila.

Sufletul domnitorului fu cuprins de-o amărăciune abătută numai de la vorbele Tudorii. Bucuria pornitului către Brătuia s-a risipit. Parcă-i pare rău că a pornit. A trebuit să călătorească alături de-o femeie, pentru ca să i se deschidă ochii şi să priceapă că domnia nu este numai prilej de huzur, şi că voievodul trebuie să fie asemenea baciului grijuliu pentru fiecare oaie. De la spusele Tudorii, altfel priveşte fiecare sat pe unde trece, şi tot de la ele i se trase nesomnul care-i ţinu tovărăşie o parte din noapte.

Se deşteptă posomorît, ca şi vremea întunecată din zori. Ameninţa a ploaie. Dinspre munte se ridicaseră nori vineţi. Nu-i veni Pătraşcului să spună că mai bucuros s-ar înapoia la Strehaia. Tudor, văzîndu-i chipul, îi înţelese gîndul şi zise:

— Vremea e potrivnică, măria-ta, şi n-ar fi cu cale s-o pornim înainte.

— Pînă la Tîrgu de Jii trag nădejde să nu ne plouă. Acolo om vedea ce-om mai face, grăi cu părere de rău voievodul.

Ar fi vrut s-ajungă la capătul călătoriei făgăduite, dovedind astfel tăria cuvîntului voievodal. Cercă să-şi lapede mînia asupra vătafului Neagu. Cu blîndeţea aşezată întotdeauna asupra vorbelor sale de cîte ori îi grăia voievodului, Tudora îi potoli nedreapta supărare:

— Fără vreme ţi-e mînia, măria-ta. Slujitor mai supus ca vătafu n-ai să dovedeşti. De-ai avea şi-n Divan oameni pe potriva lui, nespus bine ar fi.

Din nou vorba Tudorii îl pătrunse. I se limpeziră ochii şi porniră. Chiuiră surugiii, iar lumea bordeielor ieşi în praguri, la priveala alaiului măriei-sale.

În pulberea drumului căzură cîteva picături de ploaie. Cîrîiau pe sus prigorii bucuroase de vreme. Dinspre zăvoaiele Jiului gonea un vînt care învîrtejea pulberea, aşezînd-o pe călători. Pe măgurile Peşteanii bucatele se dovedeau ofilite. Tudora le văzu, dar spuse:

— Vîntu de se iscă va alunga amenințarea de ploaie.

Și pînă aproape de Tîrgul Jiilor nu plouă. Nu la asta luă seama Pătrașcu-vodă cît la sărăcia întîmpinată prin toate satele. Părea că acum o vede pentru cea dintîi dată și gîndi cît de stearpă îi este domnia. Mare adevăr grăise Tudora, spunîndu-i că poreclа „cel bun" de boieri îi fusese dată. Doar pentru ei fusese bun, neclintindu-le nici un fir de păr. Lăsase țara pe seama vornicului Socol, iar el huzurea în liniștea curții de la Tîrgoviște și mai ales la Gherghița, unde îl așteptau vinul și cîte-o femeie. Încaltea de-ar fi săvîrșit și cîte-o ispravă mai acătări, rostul atîtor petreceri ar fi fost mai îndreptățit.

— În sama cui e lăsată grija drumurilor, măria-ta? îl smulse Tudora din gînduri, amîndoi săltați deopotrivă de nenumăratele hîrtoape.

— În sama domniei, grăbi voievodul răspunsul.

— Gîndeam că în sama băniei.

— Nici bănia, nici domnia n-au gîndu șleahurilor, făcu paraponisit Pătrașcu-vodă. Domnia, cînd e seacă, se lasă pe tînjeală, iar bănia pe grija bănișorilor și-a căpitanilor de județ.

— Se tulburară apele Jiului. Pesemne că-l plouă la obîrșie.

Vîntul stîrnit pe plaiurile Peștenii se domolise. Vineața cerului se făcuse una. Picuri mari porniră a se sparge în pulbere, taman cînd rădvanul se apropia de posada Tîrgului de Jii. Măria-sa porunci vătafului să tragă de-a dreptul la căpătenia județului. Înadins nu slobozise nici o ștafetă la pornirea din Peșteana. O bucurie înăsprită îl mîna într-acolo. Parcă ar fi bănuit Pătrașcu-vodă că la căpitănie își va sări năcazul împotriva potrivniciei vremii. Și nu se înșelă.

Nebănuita sosire a alaiului domnesc răscoli tîrgul întreg. Meșteșugarii lăsară lucrul, negustorii traseră obloanele grele din dulapi de tufan și drugi de fier, femeile își neteziră tulpanele și fotele, adunară copiii și lumea toată se buluci într-acolo unde poposise alaiul voievodului.

Curgea de sus fără istov, dar nimănui nu-i păsa de ploaie. Muierile, mai prevăzătoare, își azvîrliseră în grabă pe spinări cîte-un mintean și, oprite în ploaie, în fața căpităniei de județ, își trăseseră mintenele peste tulpane.

Oștenii căpităniei, cînd văzură alaiul, deteră dosul și se rînduiră. Căpitanul își pierduse cumpătul de tot și uită să

dea porunci de înlăturatul din faţa măriei-sale a cinci săteni legaţi în funii unul de altul, în cămeşoaie şi năd ragi, cu pletele ude de ploaie, uitaţi lîngă poarta căpităniei.

Coborî ţanţoş din rădvan, măria-sa. Aşijderi Tudora. Amîndoi se opriră în pridvorul căpităniei. Ochii Pătraşcului căzură asupra oamenilor legaţi. Se întunecă la chip văzîndu-i. Simţind ochii ţiitoarei fugind de la cei legaţi la el şi amintindu-şi de spusele ei din drum, Pătraşcu-vodă dete slobozenie unui glas neauzit încă de Tudora :

— Care-i pricina oamenilor ăştia priponiţi în funii, căpitane Bîrtea ?

Auzind glasul măriei-sale, cei cinci îngenunchiară plecîndu-şi capetele.

— Se puseră proptă, măria-ta, şi împiedicară slujitorii dumnealui boier Lamotă de la coasa fînului.

— Aşa e, mă oameni ? făcu întrebare Pătraşcu-vodă. Apoi porunci blînd : Ridicaţi-vă şi grăiţi în faţa domniei noastre.

Oamenii se săltară cu greu şi răspunseră într-un glas :

— Nu e aşa, măria-ta. Livezile de fîn sînt ale noastre.

— Apropiaţi-vă, porunci voievodul. De un'e sînteţi ?

Glăsui atunci un bărbat în floarea vîrstei :

— Ne tragem din moşneni de-avură ocini în Brătuia, măria-ta, şi dacă ne raseră păgînii aşezările părinţilor noştri, ne întemeiarăm bordeie în Buliga. Da ocinile ni le ţinem tot pe-ale din Brătuia.

De două ori tresări Tudora auzind pomenindu-se numele satului ei de baştină. Luă în deaproape cercetare chipurile oamenilor legaţi. Se uita la ei plină de-o adîncă amărăciune. Bănui că nu în deşert lepădase vorbe în faţa măriei-sale şi aşteptă.

— Din a cui poruncă au fost legaţi oamenii ? întrebă cam peste umăr Pătraşcu-vodă.

— Din porunca mea, recunoscu moale căpitanul Bîrtea.

— Dezleagă-i, se răsti vodă.

Săriră cîţiva oameni să-l ajute. Măria-sa se împotrivi.

— Căpitanu nostru îi va dezlega, singur.

Şi în vreme ce apa şi năduşeala ciuruiau asupra căpitanului, căsnindu-se să desfacă nodurile ude ale funiei, măria-sa îşi îndreptă privirile şi glasul către norodul adunat ciotcă :

— Vom ține județ în fața domniilor voastre, spre a dovedi norodului nostru că dreptatea una este. Cel dovedit vinovat își va primi domnească noastră osîndă. Apropie-te, creștine, și înfățișează pricina, porunci unuia din cei dezlegați.

Cîțiva boiernași de țară se strecurară prin norod și se alăturară oștenilor adunați în spatele măriei-sale. Țîrîia ploaia necontenit. Lumea tîrgului rămase nemișcată. Scîncetul vreunui copil era pe loc potolit cu o smucitură de mînă a femeii de lîngă el.

— Moșneni sîntem, măria-ta, asupra tuturor ocinilor Brătuii. Cnezii noștri sînt păstrătorii hrisoavelor date de măria-sa Vlad-vodă poreclit Țepeș. I-a așezat acolo pe bătrînii noștri, oieri de dincolo și dincoace de munți, să stea de strajă asupra pasului de la Vîlcan. Dacă ne-a alungat păgînii din așezările noastre, a făcut cenușă tot ce-a putut cuprinde focu și nu ne-a mai îngăduit întoarcerea nici unuia dintre noi, spre a ne ridica alte întemeieri. Ne-am statornicit în Buliga, cu învoirea domnească. Pînă să luăm noi sama bine, ne pomenirăm cu ocinile Brătuii cotropite de dumnealui vel cluceru Lamotă. Și de-aici se iscă pricina. Că dacă cercă în cîteva rînduri să puie gheara pe hrisoavele noastre și nu izbuti, la urmă se așeză cu oștenii căpităniei pe noi. Cîțiva dintre căpeteniile noastre de ceată pieriră neștiuți unde și cum. Acu, ne veni rîndul ăstora de sîntem aici.

— Adevărat este, căpitane, ce spune omu ?

— Adevărat, măria-ta.

— Și ce făcurăți cu căpeteniile de ceată ?

— Îi puserăm în furci, Măria-ta.

— Din a cui poruncă ?

— Din porunca dumnealui vel cluceru Lamotă, măria-ta.

— Un'e-i pisaru căpitămiei ? se răsti Pătrașcu-vodă.

— Aicea sînt, măria-ta.

— De loc întocmești porunca scrisă a domniei noastre către bănia Craiovei. Căpitanu Bîrtea va fi pus în furci, în cea dintîi duminică a sosirii lui la bănie. Sumețind capul, măria-sa întrebă norodul : Drept este județu nostru, oameni buni ?

— Drept, măria-ta, veni răspunsul.

Cel care grăise în numele moșnenilor întrebă :

— Da' cu dumnealui, boier Lamotă, cum rămîne, măria-ta ?

— Boieru va da sama faptelor sale dinaintea Divanului domnesc.

— Să trăiască măria-sa ! strigară moşnenii liberaţi, iar după ei tot norodul.

— Mergeţi, oameni buni, şi spuneţi moşnenilor de pretutindeni că voievodul ţării face ascultare tuturor plîngerilor drepte.

— Să trăieşti, măria-ta.

Seara, în iatacul caselor pîrcălabului Vintilă Pociovăliş-teanu, Pătraşcu-vodă întrebă, de faţă fiind vătaful Neagu :

— Ei, eşti mulţumită acu, Tudoro ?

— Mulţămită, măria-ta, minţi Tudora, cu un zîmbet silit.

Nu era mulţumită ţiitoarea. Voievodul osîndise numai unealta. Boier Lamotă, adevăratul şi marele vinovat, scăpase. Ştia Tudora cum va judeca Divanul ţării, unde stăpînea vornicul Socol.

Un bine era că cei cinci moşneni fuseseră smulşi din gheare boiereşti.

Ceea ce, însă, răsuci gîndurile Tudorii, fu înfăţişarea voievodului. Călătoria, mînia, judeţul şi vremea îl vlăguiseră de puteri. De n-ar fi fost marea stăruinţă a ei, măria-sa nici n-ar fi luat nimic în gură la masa de seară. Pătrunsese în Pătraşcu-vodă nemulţumirea că nu mai poate urma pînă la capăt călătoria la Brătuia făgăduită Tudorii. Iar pe deasupra nu se domoli potrivnicia vremii. Norii se lăsaseră pe coama culmilor, iar de pe straşini apa ciuruia cu clipoceli fără istov, care alungau somnul şi liniştea măriei-sale.

— Pornirăm cu stîngu, zise la o vreme voievodul. De-o mai ţine-aşa, se desfundă şleahurile.

— Lasă, măria-ta, că ploaia e bună, încercă Tudora să-l liniştească.

— Bună, bună, da' nu pentru călători ca noi.

— De, eu zisei să rămînem la Strehaia. Nu mă gîndii la necazu întîmpinat cu moşnenii, cît socotii osteneala drumului.

— Face-vom calea întoarsă de mîine. La Brătuia vom purcede din nou, altă dată... Cine ştie cînd, oftă Pătraşcu.

— Să mai zăbovim, măria-ta, să stea de sus.

— Zăbavă zadarnică, Tudoro.

Cînd sosiră la Strehaia, vremea se luminase.

De-a doua zi chiar, Pătraşcu n-a mai fost adus la veselie. Deodată i s-a împuţinat foamea şi somnul. Nu mai

izbuteau nici darurile Tudorii către liniştire şi drag de viaţă. Puterile voievodului se topeau văzînd cu ochii. Şi bobii căzdeau a lăcrămi pe curînd. A mai lucit bucuria în ochii arşi de boală ai lui Pătraşcu, atunci cînd Tudora i s-a mărturisit că este însărcinată. A fost o bucurie împuţinată. N-a mai încăput întreagă în sufletul lui Pătraşcu-vodă. Tîrzie a socotit această veste. Cu atît mai tîrzie cu cît îi era dată de cea mai dragă din femeile vieţii sale.

Bănuind că-i va întoarce nădejdiile de viaţă, vestea Tudorii mai împîclite i le-a făcut. Gîndul că i s-a scurtat viaţa îi sugea orice urmă de vlagă, orice dor de bine, orice tocmeală de viitor. Cu doi ani în urmă, era altul. Omul ulcelor şi al femeilor. Începuse de-atunci oftica să-l roadă. N-o lua în seamă şi mai nesocotită i-a fost nepăsarea de cînd şi-a făcut-o ţiitoare pe Tudora. De ce nu se mai poate bucura de vestea ţiitoarei? Un fecior de la ea? Rodul unei dragoste pătimaşe, înflorită la viaţă cînd bărbatul este pornit a face pentru femeia dragă orice. Doamna ţării, îi făgăduise Tudorii. Vrednică este. Se va ţine de făgăduială? Ba. N-o mai are dragă? Dragă-i este, cum nu se mai poate. De nici-o altă femeie nu s-a simţit prins, mai legat. Atunci? Îi lipseşte îndemnul hotărîtor, năpăstuind-o pe doamna sa Voica, ca să întîmpine multe vrăjmăşii. Nu de ele se teme, cît de şubrezenia lui. De nevoie îşi simte braţele, picioarele, întreaga-i bărbăţie. Se teme chiar de-o smintire din scaun. Nu-i greu de ajuns la o asemenea osîndă şi ocară, mai ales cînd braţul nu mai poate strînge oţelul paloşului şi teama nu-şi mai aşează capul alături de al veliţilor. Şarpele de Socol n-aşteaptă decît să muşte.

— Tudoro, a gemut Pătraşcu simţindu-se singur şi înfricoşat.

— Aicea sînt, măria-ta, visaşi ceva urît?

— Nu visele îmi sînt urîte, pre cît îmi sînt de grele gîndurile.

— Te mînie vestea mea? Nu-ţi face gînduri grele, măria-ta. Nimeni, în afară de noi, nimeni nu va şti al cui e plodul. Cîte zile voi avea, va fi numai al meu. Singură mă voi nevoi pentru el. Iar semnele domneşti ale milostivirii măriei-tale nu le voi striga nicicînd. Liniştit să-ţi fie cugetul.

— La crîncenă rătăcire ţi-s gîndurile, Tudora. Gîndul meu stă la priveala vieţii de pînă acum, scoţîndu-mă la mare

osîndă și ocară. Nevrednică-mi este domnia și-n nevrednicie o voi sfîrși. Cătai în coarnele hiclenilor și hainilor, în loc să-i pun sub sabie. Surd fusei la gemetele norodului. Zăbovii la ospețe și mă îndestulai în iatacuri. Risipii vîna neamului meu în afara casei, în loc de a-mi întări stirpa. Doamna îmi dărui o fată și de-aici i se curmă rodul pîntecului. De la o altă țiitoare dobîndii un fecior de al cărui rost nu mai știu. Bucuria după care tînjeam, mi-o dai tu, muierea inimii mele. Cîte zile îmi vor mai fi sorocite? Înlesni-mă-voi a-mi rostui odrasla? Te vei nevoi singură să-l crești. Nu mă vei blestema nicicînd?

— Pre icoana Prea Curatei jur, măria-ta, că nicicînd n-am să blestem zilele făcute în slujba măriei-tale. Cu voia mea au fost... Da vreme pentru asemenea vorbe mai potrivită va fi în zî, decît în noapte. Lasă-te hodinei, măria-ta.

Voievodul îi apucă mîinile și-o trase către el, sărutîndu-i obrajii. Nu văzu roua din ochii Tudorii. Nu plîngea țiitoarea bărbatul, ci omul frămîntat de gîndurile unui viitor împîclit.

Și iarăși s-au pornit clăbucirile de sînge din pieptul voievodului. Credincioasele slujbe și neîndoielnicele leacuri ale Tudorii nu se mai dovedeau tămăduitoare. Neîntrerupte sfaturi urmau între ea și vătaful Neagu. Îngrijorarea pusese stăpînire pe întreaga curte din Strehaia. Și vremea parcă se potrivnicise. Curgea din cer o ploaie măruntă și fără istov. Folositoare bucatelor și pometului, neajutătoare însă tristeții din jurul Pătrașcului. Măria-sa bolea toată ziua lungit pe divanul iatacului. Cînd și cînd poftea la cîntecul Micșunicăi. Ca să nu fie văzută că și ea este plînsă, cînta pitită după ușa iatacului. Același cîntec drag voievodului și urzit de roabă:

Cine te făcu pe tine,
Tudoriță nene,
Așa'naltă și subțire,
Tudoriță nene,
Paică mă 'ntrebă pe mine,
Tudoriță nene.

Vioi era ghiersul și neostenită era pornirea, dar fără rîvnă se dovedea de urmare. Picotea Pătrașcu-vodă ascultîndu-l. Îi zumzăia în urechi și-i pătrundea în inimă ca o șoaptă de dra-

goste şi ca un scîncet de femeie mulţumită. Răului din el, însă, îi era fără folos. Viermele care-l rodea, biruia şi cîntecul, aşa cum biruia toate leacurile.

După îndelung sfat ţinut cu Tudora, porni vătaful Neagu către Sibiul Ardealului pentru aflarea vraciului sas Yeronimus. Şi numai după mare caznă şi tocmeli, se învoi vraciul să meargă la Strehaia. Două săptămîni încheiate adăstă în nelinişte mare Tudora. Fără priinţă ar fi fost osteneala vătafului, de n-ar fi avut cu sine ţîdula scrisă de Culcer diacul şi cetluită cu inelul domnesc, prin care se făcea rugăminte felcerului să pornească într-ajutorul măriei-sale.

Îndoielnici cădeau bobii Tudorii. Mîniată îi împrăştia şi iarăşi îi lua la întins.

— Lasă-mă să-i întinz şi eu, măria-ta, se ruga Micşunica, înfricată de mînia Tudorii. Năcazul învenineză mîna şi taie întinsu.

— Dă-i la păcatele, zicea Tudora, că doar cu ei am crescut şi le cunosc urzeala. Nu vezi că se pun cruce?

— Să-i întindem pe ciur, măria-ta, c-aşa e datina lor.

— Întinde-i şi pe ciur, încuviinţa Tudora.

Îi menea ţiganca, şoptindu-le rar descîntecul şi făcîndu-le cruce cu dunga palmei drepte. Lăsa să se aşeze bine descîntecul asupra lor, apoi îi lua la întins. De trei ori bobii Micşunicăi au dat la fel: veste de la drum lung, iar în casă căděau a drum.

— Nu-i a bine drumu căzut în casă, Micşunico.

— O fi drumu îndărăpt al vraciului, măria-ta, gîndea cu îndoială roaba.

— Aşi! Tu nu vezi că rămîne tot un afurisit de bob?

— Nu-i mai blestema, rogu-te, măria-ta. Să-i împrăştiem la noapte, în ale patru vînturi şi să rostuim alţii. Bobu blestemat musai să-l împrăştii. Aşa am apucat de la bătrînele noastre.

— Împrăştie-i, făcu îngîndurată Tudora. Cu bobii uitarăm de măria-sa. Mă duc lîngă el.

Nesimţită se strecură în iatac. Pătraşcu mormăia cleios în vis. Cu o mînă parcă se ferea de ce-i arăta visul. Cînd se trezi, oftă uşurat. Roti ochii şi, dînd de Tudora, grăi gîfîind:

— Visai că vornicul mă îndemna să beau o băutură de leac şi eu mă feream de stăruinţa lui.

— Bine făcuşi, măria-ta. De la şarpele ăla nici în vis nu e bine să primeşti ceva. Dumnezeu să mă ierte, măria-ta, da nu ştiu ce mă sileşte să-ţi fac o rugare.

— Să-i scurtez capu, se repezi vodă cu vorba.

— De ce să te 'ncarci c-un păcat, măria-ta? Fă-l mazîl şi trimite-l într-ale lui.

Îngîndurat rămase, Pătraşcu-vodă. Şezu aşa o vreme, apoi grăi:

— La fel va hicleni, Tudoro. Ca să-i pun ragila [1] de gît, va să am braţu vîrtos. Sînt moale ca o lăuză, Tudoro. Nici de cîini nu mă pot feri singur.

— Dă-mi-l pe mînă, măria-ta, zise femeia biruită de moliciunea voievodului.

Pătraşcu se porni a rîde. Tusea îi reteză rîsul, înecîndu-l. Sări Tudora să-l ridice între perne, să-i curme tusea, fără istov de data asta. Năduşeala îi lipise şuviţe din plete de găvanul tîmplelor. Arăta supt şi îmbătrînit, Pătraşcu-vodă.

Aşa l-a aflat felcerul sas. Deodată i-a luat sînge.

— După ce-i împuţinat, i-l mai împrăştii şi domnia-ta, l-a înfruntat cu obidă Tudora.

— Veninul trăbă lepădat, a mormoit sasul, sanchiu.

Apoi a deschis larg ferestrele iatacului. A pus de-a fiert floare de tei, muşeţel şi sunătoare, iar zeama a băut-o cu puţină miere. Vîrfuri de lingură i-a dat să bea din fiertura încropită, pînă ce tusea s-a potolit şi Pătraşcu a putut răsufla în voie. L-au primenit şi învelit cu un macat de bumbac. Hrana i-a fost doar fleici în sînge şi aluaturi îmbibate în miere subţiată. Întremat după o săptămînă, l-au scos din iatac şi l-au ţinut de la prînzul cel mic pînă după nămiezi, pe ceardac. Seara îl oblojeau cu sinapisme.

— Prospiţează, măria-sa, a spus felcerul. Mai trăbă lăsat o ţîră, apoi dus altundeva. Aice nu-i prieşte. Multă umezeală. Codru, apă la răsărit, apă la miazăzi.

— Încotro să-l ducem? a întrebat Tudora.

— Mai sus, spre munte, şi la loc mai deschis... La Rîmnic.

Degrabă au ţinut sfat Tudora şi vătaful Neagu. N-au decît să se supună îndemnurilor felcerului. Au pornit ştafetă şi la cetatea de scaun.

---

[1] Zgarda.

Iar la sfîrşit de august, rădvanele domneşti au trecut printre şirul slujitorilor cu capetele plecate, îndreptîndu-se în trapul domol al cailor către Rîmnicul din Vîlcea. Roata de roşii domneşti deschidea şi închidea calea, strigînd celor ce mînau cocii şi telegi: „Feriţi, băă, că trece măria-sa".

Binişor a îndurat voievodul drumul şi vadurile şi s-a bucurat aflîndu-se la adăpostul prea sfinţitului episcop de Rîmnic. O săptămînă l-a mai doftorit felcerul sas, care apoi, din plin răsplătit, a luat drumul Sibiilor.

— Măria-sa are la căpătîi om de ispravă, a zis sasul la plecare, arătînd către Tudora.

S-au ivit la Episcopie veliţi din Divan. Unii îngrijaţi, alţii rostuindu-şi treburile pe lîngă vornicul Socol. Zăbovea Tudora în aşteptarea doamnei Voica, pe mîinile căreia să-l lase pe voievod. Doamna nu se zorea să sosească. Nu gîndea să dea ochii cu ţiitoarea.

S-au sfătuit veliţii şi vornicul a mînat pe dumnealui comisul Scarlat Rîfoveanu s-o aducă pe Voica, spunîndu-i că Tudora va ieşi pe poartă în clipa cînd măria-sa doamna va intra.

Iar cînd s-a luminat în dimineaţa ajunului adormirii Maicii Domnului, Tudora a purces către hanul ei din Tîrgul Floacelor, însoţită de Micşunica şi numai cu cinci roşii călări ai domniei. (Zece poruncise măria-sa voievodul.) I-a înjumătăţit vornicul Socol fără ştirea altcuiva.

Doamna Voica sosise de cu seară.

Se revărsa din plin lumina de miere a soarelui peste colinele Vîlcei.

Curînd agerimea cailor domneşti a săltat rădvanul pe sprînceana Dealului Negru. A sucit Tudora capul către tîrgul Episcopiei rămas în văile Oltului şi amarnic i-a fost gîndul la bîntuita viaţă a Pătraşcului. Încăputā pe mîinile doamnei Voica, linişte nu va avea. Rar femeie care să ierte necredinţa bărbatului. Pe-a ei o ascunde şi-o iartă de îndată ce-a săvîrşit-o. Şi nu atît de Voica se teme Tudora, cît de veninul şerpesc al vornicului Socol. El va învierşuna cu mai multă vrăjmăşie pornirile către ceartă ale doamnei. Într-o împlinită amărăciune se vor scurge zilele măriei-sale. Despre zăbava de la Strehaia va meremitisi Socol poveşti născocite, ştiind cît de prielnic este vicleşugul minciunii şi cît de avar se lipeşte el de urechea trează a unei femei.

Domnească fu răsplata Pătrașcului către Tudora. Înzestrată ca o doamnă a purces de lîngă măria-sa. Pe alt sipet de preț îi stau și-acum picioarele. Șiraguri de ghiordane, mesaluri de nestimate, un săcotei cu matostaturi, douăzeci și patru de balașuri [1] cît aluna și o poală de ducați cu zimțul neatins. De-ar fi avut măria-sa mai puțini ani crestați pe răbojul vieții și ar fi fost flăcău sau văduv, cu altă inimă s-ar fi urnit de lîngă el Tudora.

Unui asemenea bărbat din suflet i-ar fi robit, fără altă plată decît aceea a nopților de desfătare trupească și tămăduirea ei friptă de dragoste adevărată. La Strehaia și din gura vătafului Neagu a aflat cum a îndurat Pătrașcu-vodă viața de tabără cît a stat în Ardeal. Frigul și umezeala unei toamne timpurii au zdruncinat avan plămînii măriei-sale. Și toată șubrezenia de-aici i se trage.

„Dumnezău să-l aibă în sfînta Lui pază", a gîndit Tudora. S-a închinat cu bănuieli de abur în ochi.

S-a închinat neștiutoare și Micșunica, roaba.

— Nu-ți mai învenina sufletu, măria-ta. În primăvară tot la curte ne vom afla.

A oftat Tudora. Coborau culmile Cotmenii îmbrăcate în pavăza vîrtoasă a gorunilor.

În primăvară va sfîrși cu viața femeiască de țiitoare, spre a intra în duioasele neliniști ale celor de mamă.

XXII

De la praznicul Sfîntului Gheorghe, Tudora este mama unui flăcăiaș botezat Mihai, de către dumnealui pîrcălabul Blagodă, care pînă la adînci bătrînețe a stat la mare întrajutorare și mamei și pruncului.

Că dacă s-a stins din viață măria-sa Pătrașcu-Vodă în cea de-a doua zi a Crăciunului, Tudora n-a avut nici o veste. Neîmblînzitul soroc al sfîrșitului din viață al voievodului, de la vornicul Socol i s-a tras. În sfînta zi a Crăciunului creștinesc, Socol dete domnului său băutură otrăvită, schimbînd pocalul din care luase credință însuși paharnicul Toader. Zo-

[1] Rubine.

rit și dornic de avere și scaun, ticălosul boier n-așteptă nici să se mîntuie prohodul măriei-sale și nici ca doamna Voica și dregătorii să așeze lespedea pe mormîntul de la Mănăstirea Dealului. Ridică pentru sine întreaga vistierie domnească și se așeză în scaunul țării.

Ticăloșia nu-i fuse de mare folos. După cîteva zile de domnie, vreo patru în total, turcii ridicară în scaun pentru a doua oară pe Mircea Ciobanu și Chiajna.

Mișelnicul Socol pribegi prin Ardeal alături de un alt poftitor al domniei, Radu Ilie. Amîndoi fiind înverșunați potrivnici a lui Mircea Ciobanu, au pornit să unelteaască la Stambul, unde-i ajunseră pungile și vicleșugurile Chiajnei, de pe urma cărora Socol și al său tovarăș s-au pomenit porniți în surghiun către Rhodos. Pe drum, turcii le făcură sama, înecîndu-i.

Lăsase Mircea Ciobanul, încă de la cea dintîi a sa domnie, o seamă de socoteli cu boierimea țării, împlinirea dorind-o acum. Drept aceea, trimise tuturor stafete de poftire la un Divan domnesc. Așijderea cîtorva vlădici și egumeni mănăstirești.

Cu mare bucurie îi întîmpină Ciobanu pe oaspeți, alungînd astfel, multora, teama din suflet. La un semn al voievodului, ușile armăsiei, unde se aflau adunați cu toții, fură deschise de slujitorii turci ai curții, care hăcuiră două sute de capete.

Liniștindu-se Ciobanu despre partea boierimii, stîrnirile Chiajnei se îndreptară către Tudora. Către ea și plodul ei. De-aici a purces și întrajutorarea pîrcălabului Blagodă. Cumătru fiindu-i și avînd-o la suflet pe ea și jupîneasa dumnealui, cînd au sosit slujitorii domniei de-a ridica pe mamă și copil, pîrcălabul, avînd neprecupețitul sprijin al negustorilor și meșteșugarilor din Tîrgul Floacelor, asemeni și-acel al negustătorilor turci, degrabă i-au trecut Dunărea, la adăpostul păgînesc al cetății Hîrșova. Iar dacă s-a zvonit la sfîrșit de septembrie leat 1559, că Mircea-vodă Ciobanul a trecut la cele veșnice, Tudora și plodul au fost înturnați la han.

Uitînd de Tudora și plodul ei, grijile doamnei Chiajna se ridicară pe alte cazuri. Văduvea cu o seamă de fete și un băiețaș de vîrstă crudă, Petre, pe care pungile dovedite de mumă-sa îl înscăunează ca urmaș al tatălui său, sub neslăbita priveghere a ei.

Două rînduri de ciocniri cu boierii aduseră împlinire neînfricatei bărbăţii a Chiajnei. Iar dacă s-au potolit tălăzuirile vrăjbilor, în cei doi ani de domnie ai doamnei pentru fiu-său, au aşezat Petru-vodă cel tînăr şi mumă-sa un nou bir : cinci aspri asupra fiecărui suflet, făcînd mare strîmtorare de bani întregului norod.

Pungi nenumărate se cereau pentru înzestrarea domniţelor, a demnitarilor turci şi a haremului împărătesc. Drept aceea, zilnică ostenire dovedea prostimea întru plata dăbilarilor domniei. Pe cît gemeau platnicii, tot pe atît se nuntea la curtea Chiajnei.

Astfel se nunti Neagoi cu domniţa Anca. Mireasa cămăraşului Gheorghe Hrisoverghi fu Alexandra. Logodna Dobrei cu Iacob, poreclit Despot-vodă al Moldovei, se strică. Pe Marina o dete Chiajna lui Iani Cantacuzino. Nuntă mare dar buclucaşă. Fiindcă mireasa, nenuntită de bătrînul grec, fugi în braţele nevlăguite de vîrstă ale lui Radu Socol, feciorul răzvrătitului vornic al lui Pătraşcu. La urmă, Chiajna gospodări şi pe Petru-vodă cu Elena, fata căpitanului Nicolae Cherepovici, fostul sol al principelui ardelean, la nunta ei cu Mircea Ciobanul. Greşită ieşi şi această împerechere. Mireasa născu după numai cinci luni. Doamna Chiajna, fiind muiere pricepută în astfel de vicleşuguri, înapoie căpitanului Cherepovici pe fiie-sa cu toată zestrea vie şi moartă.

De la ginerele Cantacuzin, rămas de batjocură, se trase Chiajnei mazilirea şi surghiunul ei, al măriei-sale Petru-vodă şi al celorlalţi copii. O dată cu această mazilire se aşeză liniştea în sufletul hangiţei din Tîrgul Floacelor.

Părelnică linişte. Mai ales aceea a ţării. Vremurile de cumpănă îşi arătară colţi proaspeţi. Vîlvori noi se aprinseră, aţîţate de noul voievod Alexandru al treilea, peste care şi doamna Chiajna puse paiele ei.

Măria-sa Alexandru-vodă era plod din flori al răposatului Mircea Ciobanul. Frăţia aceasta nu prea era pe placul Chiajnei. De ce să fie în scaun plodul unei dragoste nelegiuite şi nu fiu-său, pentru care sărăcise împrăştiind toată agoniseala domniei ?

Prilej află Chiajna cînd Alexandru-vodă reteză capetele veliţilor Radu logofătul de la Drăgoieşti, Mihnea de la Bădeni, Stan Udriste vistierul şi Tudor de la Bucov, pe Vlad al Caplei, Pătraşcu şi Calotă şi Stan, fiul Drăguţescului, Radu

stolnicul de la Boldești și însuși pe Radu Socol, fiul vornicului. Unelti Chiajna cu boierii rămași, iar Alexandru-vodă prinzînd de veste, mai tăie capetele la încă 17 veliți, trimițîndu-le în dar turcilor. Și totodată, spre a se pune bine cu cei de la Poartă și cu doamna Chiajna, făgăduiește Seraiului îndoitul haraciului dacă scaunul Moldovei va fi dăruit fratelui său, Petru-vodă.

În aceea vreme domn în cetatea de scaun a Moldovei era Ion-vodă Armeanul.

Turcii, auzind de îndoirea haraciului valah, vestesc pe Ion-vodă : sau îl îndoiește și el ori plecarea din scaun. Împotrivindu-se Ion-vodă tîrgului turcesc, Poarta dă steag de domnie lui Petru-vodă și oaste întrajutor. Unindu-și oștile, Alexandru și Petre hotărăsc un ospăț pe pămîntul Moldovei întru veselia lor și a oștimei. Loviți în toiul ospățului de călărimea moldovenească, avînd căpetenie pe vornicul muntean Dumbravă, Petru-vodă este fugărit pînă în cetatea Brăilei, iar Alexandru pînă în aceea a Floacelor.

Prinzînd de veste la vreme, Tudora își adună banii și sculele de preț, adăpostîndu-se a doua oară în cetatea Hîrșovei la gazdele ce se mai nevoiseră cîndva pentru ea.

În acea împrejurare, Mihai nu se afla în preajma mumă-si. Singuratică fugise Tudora. Fiu-său ridicat în ani, hanul nu-i mai era pe potrivă. Întinsurile buruienite ale Bărăganului, ostroavele și stufărișul bălților Borcei abia îi ajungeau. Îndemnurile porneau de la Bînță, și de minune se potriveau firii lui Mihai.

De cînd avea un tovarăș, lui Bînță îi păsa vătăfia hanului. N-avea în el croiala slugăritului. Șezuse subt ascultarea Tudorii, recunoscător că fusese tămăduit, omenit și rostuit. Îl mai priponise și dragostea pentru Micșunica. Așteptase prilejul să schimbe vătăfia pe altceva. Clocotea neastîmpărul în el. Iar clocotul se făcu mai amarnic de îndată ce izbuti a înțelege pornirile lui Mihai. Sacul își aflase petec.

Bîntuielile au purces deodată în curtea hanului, cu mînuitul arcului. Multe orătenii au căzut pradă săgeților.

— Potoliți-vă, diavolilor, le striga Tudora cu parapon părelnic, c-o să mă lăsați cu poiata pustie.

De la arc, au trecut la sabie. Neîntrecuta dibăcie în mînuitul ei, a lui Bînță, se aduna cu sporită dobîndă în mîinile lui Mihai. La început cu dreapta.

— Da stînga nu e tot mînă ? îl rîdea Bînţă.

Juca sabia în mîna lui de parc-ar fi fost învîrtită de-un diavol, nu de om. Iar pe Mihai nu l-a slăbit decît cînd dibăcia le-a fost deopotrivă.

— Acu, să cercăm tăiatu în săbii de-a călare, a hotărît Bînţă.

N-au mai scăpat cai necălăriţi pînă la înspumare şi ţoale nehărtăpănite. Goneau de cum se ridicau din aşternuturi şi se înapoiau flămînzi, dar gata s-o ia de la început.

Ponoasele asupra lui Bînţă cădeau. Şi de la stăpînă şi de la roabă.

— Mi-a rămas curtea de izbelişte. Încaltea de-aş mai avea călăraşii de mi-i rîndui măria-sa, calea-valea. Om în toată firea ce te afli, mă Bînţă, te potriveşti la mintea unui copilandru.

— Hm, copilandru îl socoteşti domnia-ta. Să-l vezi călărind şi tăind cu sabia şi să te crucişti, nu altceva. A făcut aripi de şoim, jupînească Tudoro, şi mult nu-l mai ţii în cuib.

De vătăfie, lui Bînţă, doar Micşunica îi mai pomenea :

— Ce gînduri ai, mă creştine ? Toată ziua plecat după mori de vînt, slujitorii curţii îşi fac de cap. Mai lasă-le dracului de săbii şi arcuri, că de la alea nu mai prinzi tu legumă şi mai vezi-ţi de treburi. De mine, încaltea, ce să mai zîc...

— Nu-ţi ajunge noaptea, fa ?

— Da ce, zîua mi se apleacă ? chicotea Micşunica sărindu-i de gît.

La vremea bîntuitului oştilor lui Alexandru-vodă asupra tîrgului Floacelor, Mihai şi Bînţă călcaseră cotloane necercetate ale bălţilor şi înseraseră în tîrlele oierilor sau în covergile pescarilor.

Vestea fugăritului de către moldoveni ale oştilor voievodului muntean, de la nişte pescari au aflat-o. Îndată au încălecat pe caii lăsaţi în tîrla unui oier cunoscut şi Tudorii, şi au răbufnit în curtea hanului înainte ca oştenii năvălitori să pornească la îndestulat cu hrană şi slujitoare.

Mihai le-a ieşit înainte, iar Bînţă s-a strecurat dinapoia lor. Nu le-a trebuit mult oştenilor să priceapă că au dat greş. Că dacă Bînţă a închis porţile în urma lor, zdraveni n-au mai scăpat decît cei care au avut înţelepciunea să dea dosul sărind peste palanca hanului. Stricăciunile, puţine cîte-au

fost, le-au împlinit Mihai și Bînță. O vreme mai îndelungată, nu s-au mai urnit de lîngă han.

Cu mare aplecare prinzînd Mihai slovele tălmăcite cu migală de către sfinția-sa părintele Neagoslav, urmașul în parohia pristăvitului Saftu, socotelile hanului de el erau ținute, negustorind bucatele, pîinea și băutura.

La mare mîndrie se afla încercatul suflet al Tudorii, ascultîndu-l în nopți de vreme vrăjmașă, cu Micșunica și slujitoarele, cum citea *Legenda Sfintei Vineri*, dintr-o carte ferfeniță a părintelui Neagoslav.

Asemeni, cu mare luare aminte, era ascultată și moartea lui Adam. Voioase erau ascultătoarele, mîndru era Bînță, dar cea mai voioasă era Domnica, plodul slujitoarei hanului, prins de la căpitanul Stratan. Drag îi era Mihai.

Mai răsărită cu un an decît el, îi sorbea mai mult ochii precît vorbele. Iar cînd cornițele sînilor au început a-i împunge piepții iiei, a pornit a se furișa lîngă el seară de seară. Iar cînd nu-l avea alături, se dădea oftatului, bobilor și, ades, plînsului.

Astîmpărul pornirilor lui Mihai și-al umbrei sale n-a ținut prea mult. Înțeleși în taină, s-au călătorit vestind-o astfel pe Tudora:

— Noi pornim după cumpărătură de vite și întru cunoașterea altor plaiuri ale țării.

— Nu vă mai ajunge nesfîrșitul stufului și întinsu Bărăganului, băiatu mamii?

— Purcedem să mai cunoaștem și altă lume.

— Vrei să te faci gelep?

— Pînă una-alta oi face și meșteșugu de gelep.

— Să vă fie calea cu vreme și împlinită.

— Să te-auză Dumnezău, maică dragă.

De puțină vreme cumpărase Mihai, de la un gelep turc, doi cai tătărești, despre care Tudora se întreba cu ce rosturi îi luase fiu-său. De cînd cu caii ăștia, Mihai iarăși domolise grija hanului. Ziua toată numai călărea și ședea de veghea cailor. Bănuise Tudora că și-aici tot coada lui Bînță era vîrîtă, dar n-avea ce face. Se bucura că fiu-său are un tovarăș de nădejde. Totodată se și neliniștea gîndind la ce primejdie îl poate duce tovărășia vătafului, pe cît de credincios, pe-atît de zmucit.

Au pornit Mihai și Bînță, călări ca doi voievozi. I-au petrecut ochii tuturor femeilor hanului. De la Tîrgul Floacelor s-au ridicat către plaiurile Buzăului și tot pe subt munte au purces pînă la Argeș. Au văzut ocini bogate, mănăstiri înzestrate, mîndre așezări moșnenești, puține tîrguri înfloritoare, numeroase sate prăpădite. Au stat la tocmeli și la sfaturi. Au legat prietenii și au arvunit. Calea nu le-a fost prea bătută. Au întîmpinat și potrivnicii. Ale vremii și-ale păgînilor. Din cele dintîi s-au ales uzi pînă la piele, uscîndu-și țoalele la focuri aprinse în scuteli întîmplătoare. Din celelalte au ieșit teferi cu sprijinul săbiilor.

Greul cel mare l-au întîmpinat în plaiurile Bezdeadului. O roată de osmanlîi, ațiințînd calea unor oieri ardeleni, s-au pomenit luată în iureș de doi călărești în straie de țară, iuți în săbii și sprinteni ca niște diavoli. Cînd au pornit a netezi calea, săbiile lui Mihai și Bînță, oierii aproape biruiți, cu toată înverșunata lor împotrivire, au prins inimă. Păgînii ageri de mînă, nebănuind ce le poate pica din spate, s-au răzlețit, lăcomind să cuprindă întreaga turmă, și socotindu-se la cîmp deschis. Cînd au prins de veste că li se împuținează numărul, au cercat să se adune. Împinși de Mihai și de Bînță într-o văiugă, n-au mai putut struni caii care, loviți de ghioagele oierilor, au pornit a veni unul peste altul. Călărești, descumpăniți, au fost trecuți prin săbii și lăsați în socoteala fiarelor și-a vulturilor.

Oierii s-au ales cu vreo cîțiva fîrtați betegiți și cu toți caii rămași teferi, ai turcilor.

— Sfîntu de azi vă mînă într-ajutoru nostru, boierilor, mulțumi baciul Achim, închinîndu-se. De n-ar fi fost săbiile domniilor voastre, nu ne mai vedeam copiii și muierile.

Curățindu-și săbiile de sîngele păgîn, cei doi tovarăși rîseră cu toată gura. Mihai zise :

— Nu sîntem boieri, bade. Nu ne văzuși că sîntem fără slujitori ? Sîntem doar doi gelepi creștini.

— Cu ageră mînă vă dărui prea Sfîntu Dumnezău, grăi minunat baciul.

— Daru e de la părinți, bade, și de la învierșunarea noastră împotriva păgînului, făcu Bînță, buciumînd piepții calului.

— Din care locuri vă trajeți, feții mei ? îi luă baciu Achim, părintește.

— De departe, bade. De-i fi auzit de Tîrgu Floacelor, află că de-acolo ne tragem.

— Cunosc, cum doară să nu cunosc. Avem acolo vadu nost, pe care eu nu-l mai călcai de-o samă de ani. La vremea cînd aveam picioru mai iute şi burdihanu mai şui, negustoream lîna unei hangiţe de-i zice Tudora. Mîndră şi bărbată muiere, arz-o soarele. N-am mai văzut altă muiere pe potriva ei.

Porniră a rîde cei doi tovarăşi fără să mai poată conteni. Într-o curmare a rîsului Bînţă întrebă :

— Care din noi îi samănă, bade ?

Baciul Achim holbă ochii, apoi repezîndu-se către Mihai strigă :

— Ista musai îi e ficior, şi-l îmbrăţişă îndelung.

— Bune toate, bade, da vremea ne mînă de la spate. Nu-i bine să înnoptăm cu stîrvurile păgînilor alături. Să pornim şi om mai sfătui în drum, pînă ce-om afla un adăpost pentru noapte.

Greu s-a despărţit baciul Achim de Mihai, nevoind să primească nici o răsplată pentru întrajutorare.

XXIII

S-au înapoiat, Mihai şi Bînţă, cu o turmă şi-un tamazlîc cumpărate prin satele moşneneşti şi cu o samă de paznici năimiţi, la paza vitelor, dosite în bălţile Borcii, pînă ce tot a fost rînduit pentru purcesul către Stambul.

Lumea hanului a rămas să-i adaste. Îndoită era inima Tudorii. Mihai făcea calea cea dintîi la Stambul. Ştia mumă-sa cîte primejdii ameninţa chiar negustori încercaţi, necum unul crud ca fiu-său. Frîntă era şi inima Domnicăi. Cine ştie cînd se va mai cuibări în braţele lui Mihai. Femei nu-s numai în tîrgul lor. Preturindeni pîndesc la flăcăii vîrtoşi în umeri şi cu ochii focoşi. A oftat şi plîns, Tudora. Asemenea şi Domnica. Isonul amîndurora l-a ţinut Micşunica. Pentru Tudora că era mamă, iar pentru cealaltă că era ibovnică. Dar tot Micşunica le-a dat inimă. Tînăr, tînăr, Mihai, însă ager cum îl cunoşteau cu toatele. „Şi-apoi, la Stambul, musai va da de unchiul Iani."

Înainte de a porni Mihai, Tudora i-a pus în deget veriga dăruită cîndva de jupîn Iani, ca să se ştie că cel ce o poartă este copilul ei.

Se răzleţise de ei kir Iani. Se statornicise de-o vreme la Stambul, unde cămătăreа banii adunaţi din negustorie. Cămătăria nu-l mai silea să bată drumuri lungi, ostenitoare şi pline de primejdii şi totodată îl apropia de demnitarii Porţii. Pornise să aibă şi cîte un cuvînt în treburile politice.

XXIV

Ager s-a dovedit Mihai la bătaia tîrgului din Stambul. Nu l-au putut rămîne nici evreii, nici armenii. Printr-un gelep grec, l-a dovedit kir Iani pe „nepotu-său." Veriga cu pecete din degetul flăcăului l-a încredinţat că este odrasla Tudorii. Bucuros că-i află porniri negustoreşti, l-a luat la el, îndemnîndu-l să mai zăbovească în Stambul. De mare uşurinţă îi va fi deprinderea limbii turceşti. Şi cum turcii folosesc felurite neamuri în negoaţele lor, deprinderea oricărei limbi nu poate duce decît lesnicioasă agonisită.

Nu s-a clătinat hotărîrea lui Mihai. A mînat cîţiva din paznicii lui cu veşti liniştitoare către mumă-sa, cum că va mai zăbovi o vreme, aflîndu-se în părintească priinţă la „unchiul Iani." Care, văzîndu-l iscusit într-ale negustoriei, l-a deprins cu negoţul de scule şi juvaieruri.

— Gelep rămînînd, i-a spus părinteşte kir Iani, ai cîştig bun. Vita însă nu-ţi înlesneşte apropiatu oamenilor ridicaţi. Tu de meghistani ai nevoie, de prietenia lor. Cine ştie cînd îţi va fi de folosinţă această prietenie. Negustoru de juvaieruri şi nestimate are uşi deschise la toate casele meghistanilor. Unii cumpără marfa asta, ca să adune. Alţii ca să o dăruiască femeilor, fie din haremurile lor, fie din ale altora.

Ascultător sfaturilor lui kir Iani, cu mare stăruinţă le împlini Mihai. La un an de vreme, se făcu cunoscut multor demnitari turci, precum şi numeroşilor boieri care mişunau cu pîri împotriva stăpînitorilor Scaunului domnesc al Ţării Româneşti. Datorită unora din aceştia, Mihai luă la cunoaştere multe rînduieli ale boierimii, fără istov vrăjmaşe domnului şi norodului, jefuit cînd de domn, cînd de boieri, cînd de turci.

Făcînd drumul către țară, în tovărășia unuia dintre boierii Cornățeni din părțile Buzăului, a lui Bînță și a slujitorilor, Mihai află cît de cuprinzătoare este puterea veliților olteni încuscriți cu numeroși voievozi și cît de mari li sînt bogățiile. Fără sprijinul acestora nici un voievod nu-și poate păstra Scaunul, iar mîniile lor nesmintit aduc mazilirea.

Corneteanu venise la Stambul să afle ce temei au zvonurile precum că pungile Chiajnei n-ar mai avea la Poartă căutarea din anțărț și că domnia lui Mihnea-vodă al doilea ar fi pe sfîrșite, clătinată fiind de un alt rîvnitor al scaunului, sprijinit acesta de regele Franciei și mumă-sa Caterina, italiană din neamul ales al Medicisilor.

Ajuns în tîrgul lui de baștină, Mihai liniști îndoielile Tudorii, îmbrățișînd-o și alungîndu-i neistovita tovărășie a lacrimilor. Venise la odihnă și la desfătare, avînd a povesti maică-si toate cele văzute și întîmpinate în orașul padișahului, bez cîștigul negustoriilor sale. Nenumărate nopți au ascultat părintele Neagoslav, pîrcălabul și pîrgarii, neguțătorii și Tudora desfășurarea alaiului împărătesc la Bairamlîc, așezările Stambulului, grozăviile săvîrșite la Edi-Kulèși, liniștitoarele tălăzuiri ale Bosforului.

— De n-ai fi fost domnia-ta, mamă, și nesecatul dor de țară, corăbier m-aș fi făcut, să cutreier lumea pînă în țara spanioleasca.

— Idole, îl mustra îmbufnată Domnica, numai doru de mumă-ta? Eu n-am nici un loc în inima ta haină? Du-te să te dezmierde muierile de te-au ținut atîta amar de vreme lîngă șalvarii lor... Să n-ai de la nimeni bîntuiala de-am avut-o eu, sfîrșea fata hohotind în plîns.

O împăca lesne Mihai, așa precum Bînță se juruia Micșunicăi, că nu s-a legat de nici o muiere păgînă.

— Roabă sînt și fată m-ai aflat, cîine, și nu mi-am spurcat trupu așa cum vi l-ați spurcat voi.

Uitau lesne femeile amărăciunile trecătoare ale dragostei. Diminețile se trezeau deplin liniștite. Nu li se mai clătea mințile, dorindu-i. Le pregăteau din nou masa, așternutul și dezmierdările. Gînduri pentru alte cele nu mai aveau.

Răsufla voioasă și Tudora. Împlinite îi erau voile și gîndurile. Amorțise în ea zvîcnirea inimii. Lumește, petrecuse destul. Dorul ei de altă dată se mistuise. Nelipsită era de la

slujbele părintelui Neagoslav. Toate rugile îi erau pentru viaţa şi sănătatea lui Mihai.

Iar el, nedespărţit de umbra sa Bînţă, luase din nou deprinderea hoinăritului şi a sfatului, cu părintele Neagoslav, cu neguţătorii, cu oierii şi cu pescarii. Din goană se azvîrlea pe cai, năzuind să întîlnească păgîni, cu care să-şi măsoare puterile şi făurind arme şi încăierări.

Între acestea au sosit ştiri despre kir Iani, trecut ca velvistier întru a doua domnie în ţara Moldovei a măriei-sale Petru-vodă. A tresărit a nelinişte, inima Tudorii.

— De nu l-ar împinge diavolul pe grec să-mi ceară vreo nouă rînduială, gîndea.

Dospeau alte planuri în ea cînd le-a căzut vestea în han. Adunase ceva paralîc, sporit de cel adus de Mihai. Gîndea să-i cumpere băiatului o dregătorie, apoi să-l aşeze. Ar vrea să-i domolească neastîmpărul. De cînd s-a înfoiat pîntecele Domnicăi, Mihai şi-a ales altă ibovnică, jupîneasa noului pîrcălab al tîrgului. Muiere nesocotită şi fără ruşine de oameni. Treburile astea se fac mai cu sfială. Zamfira dă buzna cum scapă de subt privighetoarea bărbatului. Cînd o cauţi e în han, făcîndu-şi drum că vine să se roage de Tudora să-i dea cu bobii. Şi lumea ştie că ea de mult nu mai dă cu bobii decît doar sieşi. Îngăduitoare fusese Tudora cu zorul muierilor îndrăgostite, dar acum este vorba de obrazul unui slujitor domnesc, de-al ei şi al băiatului. Cuvine-se dar un dram de taină, nu datul poalelor peste cap în văzul tîrgului. Ar sta ea tare pentru Mihai, dar acum nu mai cutează. E bărbat, n-ascultă decît de îndemnurile din el. A colindat lumea şi o cunoaşte. Gata este de harţă la tot pasul. Geaba se mînie, socotind prisoselnică venirea lui kir Iani.

Un an încheiat s-a zbuciumat Tudora într-o cumplită desfăşurare de planuri neîncheiate. Şi de data asta bobii îi deteră bucurie fără tăgadă.

Înscăunat de curînd, Pătru-vodă Cercel chemă la sine pe kir Iani, dîndu-i în samă visteria ţării, ca unuia ce-l ajutase cu destul paralîc. Şi la stăruinţa lui şi la milostivirea măriei-sale, Iani căpătă pentru Mihai bănişoria Severinului. Dregătorie făgăduitoare, dobîndită fără cheltuială de bani.

Cu mumă-sa puţine socoteli avu de împlinit Mihai. Cele multe fură cu vătaful Bînţă. Poruncile privitoare la nevoile hanului lui i-au fost date. Şi nu erau puţine. Tocmise tîrguri

cu oierii mocani pentru tunsoarea de primăvară. Aceştia, mocanii, nu mai negustoreau cu alţii lîna, cît numai cu el. Deprinsese de la Tudora, şi mai apoi de la Iani, că obrazul negustoriei este cuvîntul dat. Niciodată nu rămăsese de sminteală, necum va rămîne acum, îmbrăcînd caftanul dregătoriei domneşti. Bînţă va sta, ca totdeauna, la voile Tudorii. Să n-audă de vreo abatere a lui, ori a slujitorilor, socotind că fără sprijinul lui, îşi vor putea face de cap. Să aibă Bînţă de aproape grija copilului Domnicăi şi să-i dea ştiri, fie prin negustorii bănăţeni, fie prin ştafetele mînate de el din Severin, de-a prăsit Domnica plod bărbătesc. Să împuţineze negustoria cu rachiu şi, treptat, cu alte mărfuri. De-i va fi cu priinţă noua lui dregătorie, lăsa-va de izbelişte hanul şi-i va aduna pe toţi lîngă el. Tudora apropie vîrsta bătrîneţii, şi mai de folos îi va fi liniştea decît zbuciumata viaţă de hangiţă. Să mai ia aminte Bînţă că nu-i va fi de îngăduială oropsitul Micşunicăi. Roabă de credinţă a fost mumă-si, aşa precum în deplină ascultare a stat şi el, vătaful.

I-a sărutat mîna Bînţă şi s-a juruit că întocmai va îndeplini „poruncile măriei-tale".

XXV

Se înscăunase Pătru-vodă Cercel, după doi ani de necurmate stăruinţi la Poartă ale regelui Franciei şi ale mamei sale Caterina de Medicis. Dar fără dobîndă le-ar fi fost rîvna, dacă măria-sa Pătru-vodă n-ar fi împlinit stăruinţele „iubitului său văr şi amic", de la curtea din Paris, de întrajutorarea pungilor luate cu împrumut de la cămătarii adunaţi roi în jurul său.

La 15 ale lui Gustar, cînd purcese din Stambul, plecă înconjurat de un nemaivăzut alai împărătesc. Îl însoţeau o sută de ofiţeri turci îmbrăcaţi de el în caftane scumpe şi-l urmau patru sute de boieri din ţară, voioşi că scapă de domnia Chiajnei şi a lui Mihnea. Străbătînd ulîţele Stambulului, azvîrli prostimii adunate în jurul alaiului, bani de aur şi argint fără a ţine seama de cîţi împrăştia. Ba, în drum către ţară, mai răscumpără un mare număr de robi aflaţi în gheare păgîne.

Mulţămitori fură toţi însoţitorii alaiului, închinători se dovediră tot drumul robii răscumpăraţi, voioşi umblau cămă-

tarii. Bănuia Pătru-vodă Cercel că lungă îi va fi domnia şi fără siluiri va împlini pungile datorate. Cu aceste gînduri trase de-a dreptul în cetatea de scaun a Tîrgovişiei, călcînd de la început porunca împărătească de-a rămîne în Bucureşti.

Secătuită găsi biata ţară. Dar nu se înscăunase măria-sa doar să creadă în vaietele celor ce nu mai aveau decît viaţa. Dintru început mări birul curţii şi scoase darea goştinei pe oi. Sărac-avut, trebuie să plătească. Cine se împotrivea era jefuit de dăbilarii domniei, care-şi făceau şi lor parte.

Din hărnicia întru jefuire dovedită de vodă Cercel, poftiră folos şi dumnealor vistiernicul Iani şi bănişorul Mihai. Dabilele puse asupra satelor moşneneşti, neputînd fi împlinite de cnezii lor, ocinile fură trecute în stăpînirea celor ce au răspuns pentru moşneni birul domniei. Atît kir Iani cît şi Mihai aveau prăsilă de bani, îndestulătoare spre a lua asupra lor moşiile oamenilor, fără a-i rumâni. Decît că, jupîn Iani, de loc nu era iubitor de ocini aflate în Muntenia. Rîvna lui erau pungile adunate din negustorie sau camată. De aceea, acolo unde paralîcul lui Mihai se dovedea neprisoselnic, împlinitul i-l făcea kir Iani.

— La atîtea pungi, atîta camătă, băiete, l-a îmbiat epirotul.

— Aşa să fie, vel-vistiernice, s-a învoit Mihai. Le-oi răspunde din dările către dregătoria mea.

— Ţi-e cam slabă dregătoria pentru atîta paralîc.

— N-oi mucezi, doar, în bănişorie, cinstite vistiernice.

În vistieria scaunului domnesc ţinură sfat cei doi. Bănişor de Mehedinţi se chema că este Mihai, dar neastîmpărul din el îl mîna pe toate drumurile Olteniei, iscodind care dintre moşiile moşneneşti avea cel mai rodnic pămînt şi cele mai numeroase suflete. Iar atunci cînd Pătru-vodă Cercel a aşezat greaua lui dabilă domnească şi a aflat că moşnenii din Gostăvăţu n-o pot împlini, la ei s-a oprit. Şi răspunzînd el întreaga dabilă, satul trecu asupra lui.

Aşezat pe Olt, la fereală de drumul Caracalului, satul Gostavăţului număra la două sute de suflete numai bărbaţi, osebit muieretul şi plozii. Sub ascultarea dumnealui cneazul Goanţă se aflau moşnenii, şi jalnic sobor au ţinut atunci cînd au fost să se lepede de ocinile lor.

— Poate că pentru păcatele noastre cele multe, ne afurisește Cel-de-sus, boieri dumneavoastră, a grăit cu amărăciune

cneazul Goanță. Din două răle se cuvine să alegem pe cel mai mic. Ne lepădăm de ocini, ida nu ne rumânim. Rămînem slobozi.

— Așa slobozenie, aibă parte de ea cei ce ne-o dădură, a grăit cu venin părintele Parteniu, duhovnicul.

— Sfinția-sa grăiește ca om al bisericii, boieri dumneavoastră. Se vaietă pentru neogoitele noastre dureri. Vă adunai în sobor să vă auz obida.

— Să ne adunăm muierile, plozii și vitișoarele și să pribegim către munte, cinstite cneaze Goanță, a strigat careva din moșneni.

— Stăpînirea domnească este pretutindeni avană, boieri dumneavoastră. Ce vom putea săvîrși în munte, noi oamenii plugului? Hotărîrea doar la dumneavoastră este. Ne vom supune ei cu toții.

— Sfatu domniei tale îl vrem, că de aceea ne ești cneaz.

— Sfatu meu? și-a luminat fața cneazul Goanță, întrebînd. Apoi, dacă asta așteptați, vi l-oi da, boieri dumneavoastră. De nu vă temeți de viață și de cazna beciurilor domnești, de lanțurile ocnei, n-avem decît o cale: împotrivirea.

— Numai noi gostavățenii, cinstite cneaz?

— Numai noi, a răspuns cu glasul domolit cneazul Goanță. Nimeni din megieșii noștri n-a lepădat vreo veste de nesupunere.

— Supunîndu-ne, pe-a cui mînă vom încăpea? a întrebat părintele Parteniu.

— Pe-a lui dumnealui bănișorul de Mehedinți.

— Neam boieresc este?

— Ba. Vorbesc cei de-l cunosc, că ar fi copilu din flori al unei hangițe, văduvă, de pe la schelele Floacelor.

Amarnice gînduri au frămîntat capetele pletoase ale moșnenilor. Dar nespornică le-a fost truda. Băjenia însemna necunoscutul luat în piept. Împotrivirea însemna moartea sub sabia oștimei domnești, sau ocna cu putrezitul de viu în adîncurile ei; pustiitul caselor și împrăștiatul plozilor.

Întru tîrziu s-au unit toți la aceeași hotărîre: dăruitul pămînturilor și păstrarea slobozeniei.

Asupra acestui sobor a căzut în Gostavăț, Mihai.

Nu-l mînau grijile stăpînirii ocinelor moșnenești pe drumurile desfundate ale satului, cît arzătoarele îndemnuri, ce

de la inima lui purcedeau. Îl apropiase noaptea pe drumul către Gostavăţ, şi musai urma să tragă la casa cneazului Goanţă. Prilej de sfat cu dumnealui cneazul, spre a-i da vîrtoasă încredinţare că slobozi vor rămîne moşnenii şi că la fel vor urma a-şi vedea de pămînturi dînd noului stăpîn dăjdiile nesmintite din obiceiul pămîntului, aşa cum au dat moşii şi strămoşii lor.

Drumul către Gostavăţ, în trapul necurmat al calului şi osteneala celor doi slujitori care îl însoţeau, Mihai îl făcea pentru ochii plini de făgăduieli ai jupînesii Stanca, din Plăviceni, văduva dumnealui răposatul Dumitru, banul din Vîlcăneşti, trecut la cele veşnice cu vreo doi ani în urmă.

Asupra unui nou doliu se afla jupîneasa Stanca, atunci cînd bănişorul de Mehedinţi şi-a aninat toate gîndurile şi nădejdile de ea. Unchiu-său, marele Ban al Craiovei, Dobromir, fusese hăcuit de slujitorii domneşti din porunca măriei-sale Pătru-vodă Cercel. Îl jeleau la Plăviceni jupîneasa Neacşa, sora răposatului şi fiică-sa, Stanca. Se mîngîia jupîneasa Stanca ades, mai ales de cînd bănişorul Mihai îndesise drumurile la curtea lor, că bunul Dumnezeu iartă păcatele celor pristăviţi şi poartă milostivelnică grijă celor vii, iar această grijă i se arăta mai împlinită în chipul tînăr şi inima aprigă a bănişorului. Ofta jupîneasa Stanca pentru neiertatul sfîrşit al unchiului Dobromir, dar mai vîrtos dorea să afle la toată cina cum o străpunge peste masă junghierul unor ochi focoşi, plini de-o aprigă pornire şi să-şi simtă mîna prinsă cu şirete prilejuri în palma ale cărei zvîcniri o fac ades să se înfioare.

Nu ştie bine cum i-a înmugurit în inimă această dragoste. Pe fie-iertatul Dumitru îl iubise ca o soaţă ascultătoare şi supusă. Dar ceea ce simte acum pentru bănişorul Mihai, nu stă în cumpănă cu ceea ce a socotit ea că este dragoste.

Îl simte pe Mihai mai stăruitor şi mai aprins. Îi place şi se teme totodată. Cît a fost femeia banului Dumitru nu s-a sumes niciodată în cula Plăvicenilor, să-i pîndească sosirea. De la o vreme, cum amurgeşte, oricine o afla pe scările culei.

— Ce tot socoteşti tu în culă? o întrebă mumă-sa, jupîneasa Neacşa. N-oi fi bănuind niscaiva părălet pitit acolo.

— Nu, mamă. Mi-e drag să mă uit peste Olt, la mănăstire, să văd zăvoiul în asfinţit şi licărul apei în amurg.

— Au de se arată cineva pe şleau silind către curte...

A ghicit-o jupîneasa pe fiie-sa, după înbujorările ce i-au dat ocol pe obraji. Să se mărturisească sau să tacă?

— Te bucuri cînd îl vezi ivindu-se în geana zării?

— Da, mamă, a şoptit Stanca.

— Şi vrei să-l iei?

— Vreau, i-a scăpat strigătul.

— De, maică, a dumicat vorba jupîneasa Neacşa, pe potrivă ţi-aş fi la gînd. Numai că este din dregătorii blestematului de Cercel. Dacă-l mînă într-o zi să ne ridice, pornindu-ne în vreun surghiun, momindu-l toată moşia Plăviceni-lor?

— Nu-i va îngădui Dumnezău măriei-sale, să ajungă pînă la noi.

— Fata mamii, cumpăna vremurilor abătută e asupra neamului nostru.

Şi cum nu Dumnezeu este întotdeauna cel de hotăreşte de soarta muritorilor, cît mai mulţi sfinţii săi, soarta Stancăi fu hotărîtă de kir Iani. El făcu peţitoria, spunînd jupînesii Neacşa că bănişorul Mihai nu este dintre cei care aşteaptă. Decît să-şi ia mireasă cu sprijinul slujitorilor, mai de priinţă este să şi-o facă a lui, plecînd amîndoi din faţa altarului.

Iar dacă au auzit jupîneasa Neacşa şi fiie-sa asemenea vorbe, de îndată s-au învoit. Una înfricată, să nu i se aleagă casa de ocară, iar cealaltă, bucuroasă că va avea în braţele cui trece lungul nopţilor de iarnă.

Degrabă, curtea din Plăviceni amînă parastasele, spre a face loc praznicului de nuntă.

Nepoftită rămase Tudora şi nu-şi cunoscu nora decît în primăvară, în luna lui Cireşar, cînd veni Mihai să-i curme tihnita viaţă din hanul aflat în Tîrgul Floacelor.

Stăpînirea curţilor din Gostavăţu, mumă-si o hotărîse Mihai bănişorul.

XXVI

Grea i-a fost Tudorii deprinderea cu viaţa cea nouă. Ades cădea la amară mîhnire, gîndind cum de s-a putut învoi cu atîta uşurinţă să-şi năpustească hanul în care trăise cinstită de toţi tîrgoveţii şi ascultată cu supunere de toţi slujitorii.

Mihai vînduse hanul unui gelep îmbogățit. Dregător ce se află, cu moșie cumpărată pe Olt, nu s-ar fi cuvenit să-l dăruie Domnicăi, lăsată de el cu plod? Fata deprinsese treburile, știa să stea tare la orice nevoie. Ar fi găsit și ea un creștin cu care să se gospodărească, așa după cum au făcut celelalte slujitoare, și n-ar fi rămas singură, cu un plod de gît, gîndește Tudora. Ea a omenit-o, mai mult decît Mihai. Stăpînirea hanului i-ar fi șters lacrămile în care a lăsat-o.

— Aprig e la bani, cugeta ades Tudora. A deprins apucăturile jupînului Iani.

Aici la Gostavățu, stăpînă se numește Tudora, dar poruncile Mihai le dă. Dintre vechii ei slujitori n-au urmat-o decît Bînță și Micșunica. Toți ceilalți erau aduși de Mihai. Curțile sînt păzite de șase albanezi armați. Roabele de la cuhnie și din casă sînt aduse de la Plăviceni și de pe la alte curți. Bînță este vătaf peste toți și peste moșie. Poartă la brîu pistoale turcești, a primit în dar un cal tînăr, iar în barbă a început a i se ivi timpurii spicuri ai anilor. S-a învîrtoșat la fălci și la pîntece. Face zîmbre dese butiilor beciului. Arar, însă, se tîrnosește, de teama lui Mihai și de gura Micșunicăi.

— De te-o simți boieru, te pune în furci, pre cît e de aprig.

Tudora îi știa de la han înclinarea către vinul bun și se făcea a n-o cunoaște. O ținea de rău pe Micșunica auzind-o cu dojana la gură.

— Lasă-l, Micșunico, că doar pentru bărbați e vinu.

— Mă tem, măria-ta, de mînia boierului bănișoru. De l-oi vedea pus în furci, îmi fac samă. O dragoste am avut pe lume și o stăpînă.

Avan rătăceau gîndurile Tudorii auzindu-și roaba vorbind de dragoste. Ea n-a apucat să guste dogoarea pornită de la inimă. A dorit-o fără s-o poată afla. Soarta i-a dat avuție dosind dragostea. Ea n-a știut ce-i îndoiala. N-a cunoscut neastîmpărul așteptării unui bărbat. Și dacă ades i-a zvîcnit trupul, inima i-a rămas fără clocot. Acum, lespedea anilor de-i poartă, i-a domolit carnea. I s-au măcinat cîteva măsele. Beteala din păr se îndesește cu fiecare an ce trece. Curînd va fi și bunică. Fiu-său Mihai nu este din cei care gustă miara numai după blagoslovenia bisericii. Pe unde trece, urma i se cunoaște degrabă. Gîndul ăsta o înveselește. Are fecior în care fierbe puterea.

Noru-sa? Boieroaică plină de ifose. N-o iubește, și nici ea nu este iubită. În scîrbavnice gînduri a ținut neamul boieresc, de-a fost creștin sau păgîn. Puțini îi stau în cinste. Cugetul tuturor nu este decît la înavuțire și hiclenie. Nicicînd nu cred omului sărac. Fac danii mănăstirilor, pline de bețivi, curvari și trîntori, numai în nădejdea că pe cealaltă lume li se vor ierta silniciile săvîrșite în lumea pămîntească. Toți nu cată decît spre dușmănie și sfîrșesc întru aflarea ei. Săracul, molipsit de boala avuției, așijderea se arată. Iacă-l pe jupîn Iani epirotul. Mieros la vorbă pînă ce adună averea de-o are; acum, fiară cînd e vorba de bani. O para nu mai îngăduie să treacă de la el. Cine nu împlinește dabila, este lăsat cu ce are pe el. Grecoteiul și dăbilarii lui nu se uită la ce rămîne în urma lor. Teama de Dumnezeu a uitat-o de cînd este dregător. Pe cea de oameni n-a avut-o nicicînd.

Mihai tot la boierie a tras luînd-o pe Stanca. Nu s-a uitat că este văduvă, cît numai la averea ei și la neamurile boierești de le are. Toți veliții olteni îi sînt neam.

„Ce te mai tîngui, muiere zăludă, își zise Tudora. Cu banii de-i adunași din iubitul cu Pătrașcu și cu negoațele hanului, nu vruseși să-i cumperi o dregătorie domnească?" Îndrumă gîndurile din nou către Stanca. „Încaltea de i-ar fi credincioasă și l-ar iubi." Rîse de îndoiala ei. „Cum dracu să nu iubești asemenea bărbat frumos și aprig, lîngă care uiți și de zi și de noapte?"

— Sosiră carăle cu lînă, măria-ta, o smulse din gînduri Micșunica.

Adusă la rosturile ei, Tudora întrebă pripit:

— Bîntă e pe-aici?

— El le socotește, întări roaba.

— Tot de lînă avem parte și în Gostavățu, Micșunico. Place-mi-ar s-auz și de altele.

— E lîna curții, măria-ta, de la turmele ei. Nu mai e lîna mocănească de la Floace, grăi a dojană roaba.

— Împlinită viață trăirăm acolo, Micșunico, spuse Tudora, săltîndu-se de pe divan și ieșind în pridvor.

Arătîndu-se Tudora în pridvor, cărăușii ridicară căciulile rămînînd cu pletele în bătaia soarelui.

— Asta-i, mă, stăpîna? întrebă în șoaptă unul.

— Asta.

— Muma bănișorului?

— Ea. Muiere în toată puterea.
— Muiere trăită bine, mă vere, nemuncită.
— Mîndră muiere, bă. Şi zici că e văduvă ?
— Aşa o ştie lumea.
— Văzuşi că nu se poartă ca jupînesele boierilor ?
— Paic-ar fi de-ale noastre.

Alături de norod rămăsese Tudora şi prin port şi prin fapte. Deprinderea ei de-a sări într-ajutorul celor vătămaţi n-o lepădase nici de cînd era stăpîna Gostavăţului. De bîntuia vărsatul sau guşterul, ori de se afla careva din oamenii satului lovit de vreo vită, Tudora venea cu leacul şi cu o vorbă de îmbărbătare. Învăţa femeile ce leacuri urmau a fi date celor ce boleau, iar buba ori osul frînt, ea la tămăduia. Mîriiseră gostavăţenii cînd le veni sorocul vînzării ocinelor, dar multă alinare le aduse vecinătatea Tudorii. Încaltea muierile satului nu era zi de la Dumnezeu să nu alerge la curte pentru fitece nevoie şi să nu se roage pentru sănătatea ei.

— Mare păcat îşi făcu Dumnezău, spuneau multe, c-o lăsară văduvă.

Iar buhul cel mai împlinit despre bunătatea şi credinţa ei îl purta îndeobşte părintele Parteniu. Avea şi de ce. Înainte de toate Tudora făcuse popii tain din toate bunătăţile curţii. Dresese biserica şi împrejmuirea cimitirului. Dăruise altarului icoane şi un rînd de odăjdii. La praznicele mari înfrupta satul întreg. Urmată de toţi slujitorii curţii, nu lipsea de la nici una din zilele Domnului. Oameni fiind, moşnenii din Gostavăţu îşi aveau şi ei pricinile lor. De multe ori, pînă s-ajungă la judecata cneazului Goanţă, se încăierau. De cînd cu Tudora, nu se mai afla în sat pricină neîmpăcată.

Asupra acestor zile de linişte abătute asupra satului, au căzut ştiri despre cele petrecute în cetatea de scaun a Tîrgoviştei.

Dacă s-au sumeţit dumnealor Mihailă vornicul, Gheorghiţă paharnicul şi Dobromir, banul Craiovei, precum că împovărătorul bir al curţii multe lacrimi şi mare jale au adus norodului şi îndelungi amărăciuni boierimii, iar măria-sa vodă Cercel a pus slujitori de le-au retezat capetele, înşişi turcii au socotit ca nedrepte aceste semne domneşti. La auzul cărora s-a mîniat adînc însăşi sultana Hazacli, sprijinitoarea lui Cercel. Drept care n-a mai avut măria-sa pas, ca să grăiască în faţa sultanei, spre a se dezvinovăţi. Iar Chiajna, prin-

zînd degrabă de veste, şi-a mînat oamenii la picioarele padişahului, să-i făgăduiască şase sute mii de scuzi, numai să-l alunge din scaun pe Cercel-vodă. Asemeni, beglerbegului Greciei i-a vestit că-şi va avea şi el parte de o sută de mii de scuzi, dacă va lua la inimă ceea ce a cerut Luminăţiei-sale sultanul.

Făgăduiala nefiind de izbelişte, iar vrăjmăşia pornind chiar de la sultana Hazadli, mazilirea lui Cercel nu mai întîrzie.

Iar măria-sa Pătru-vodă Cercel, avînd vistiernic pe kir Iani, cu neîntrecuta sa pricepere într-ale mulsului de paralîc, porni mazilit spre Ardeal, la mai puţin de doi ani de la înscăunare, cu 43 de chervane încărcate de bani, de scule de preţ şi alte avuţii, păzite de 500 oşteni ai săi. Pe scaunul ţării, cald încă, dar şubrezit de atîta domnească ticăloşie, se aşează din nou Mihnea-vodă şi Chiajna, bunică-sa.

Şi dacă l-au smintit din scaun pe vodă Cercel, kir Iani de la nimeni nici o bîntuială nu avu. Ci din voia vegheată a lui Mihnea-vodă, ajunse mare ban al Craiovei. Dregătorie împlinită doar cu numele, pentru că jupînul mai mult la curtea domnească îşi face vacul. Şi Mihnea-vodă şi Chiajna, ştiindu-l cu strînse legături la demnitarii Porţii otomane, îl caută la tot pasul. Iar jupînul îşi face mai mult treburile lui decît pe-ale măriei-sale. Miel blînd, dar aspru la limbă, suge la două oi domneşti : de la Mihnea şi de la Petru al Moldovei. De la muntean opreşte banii pentru sprijinul bisericii ortodoxe din Stambul, iar de la moldovean smulge nenumărate pungi, pentru părelnica făgăduială a prelungirii domniei.

În toana de vreme cît s-a socotit ban al Craiovei, a negustorit şi dregătorii, jupîn Iani.

Ajutoraţi n-au fost decît Tudora şi Mihai.

XXVII

Abia se adunaseră în hambare bucatele cîmpului şi-ale viilor. Cele din urmă cară cu struguri intrau în curtea de la Gostavăţu, cînd, în urma lor, au năvălit şi vreo unsprezece tîlhari turci, răzleţiţi de alţii cu care trecuseră Dunărea. Saigiii albanezi ai Tudorii au dat zvoane. Într-o clipită gostavăţenii au sosit la curte cu ţăpoaie, coase şi ghioage ferecate. Căpetenia tîlharilor la Tudora s-a repezit. Înainte, însă, de-a se apropia, Bînţă a înfipt ţăpoaia în burta calului călărit de

păgîn. Iute de mînă și aprigă în pornire, Tudora, la rîndu-i, a smuls de la careva din slujitorii adunați lîngă ea, o furcă de corn în care a prins gîtul năvrapului în clipa cînd calul i se prăbușise. Albanezii, săriți în ajutorul stăpînei, pe loc au spintecat păgînul, iar celorlalți le-au făcut seama gostavățenii.

Țiganii făurari ai curții au retezat capetele răpușilor, zvîrlindu-le în groapa eșitoarei, iar trupurile, despuiate de îmbrăcăminte, au fost cărate de slujitori în zăvoiul Oltului și lăsate în seama cîinilor și-a ciorilor adunate în cîrduri. Totul a fost săvîrșit pre voia Tudorii, rămasă nemișcată pînă ce curtea a fost curățată de toată păgînimea.

Nu i-a tremurat mîna cînd a prins în furcă gîtul năvrapului și nici n-a închis ochii atunci cînd albanezii l-au ciopîrțit cu săbiile. A împroșcat-o pe față sîngele păgîn, fără să facă un pas de fereală. Ura, care-i scăpăra în priviri, a înspăimîntat pe cei apropiați de ea. De-ar fi avut sabie la îndemînă, singură ar fi făcut treaba albanezilor, rămași minunați de asemenea bărbăție a stăpînei lor.

Cea mai nevoiașă în toată pățania a fost Micșunica. Înfricoșată cînd a văzut păgînul îndreptîndu-și calul asupra Tudorii, i s-au retezat picioarele, palma, prinsă de pălimarul pridvorului, i s-a înmuiat, iar sîngele, gonit de la inimă, i-a închis pleoapele în clipa prăbușirii.

Nevăzută de nimeni, a rămas adunată pe podeaua pridvorului, de unde n-a fost ridicată și adusă în simțiri decît tîrziu, după ce toți moșnenii și slujitorii au sărutat cu supunere mîna Tudorii, și după ce curtea a fost curățată de stîrvuri.

— Numai dintr-atîta îți fu sperietura, Micșunico?

Glasul Tudorii sună limpede și voios, ca într-un grai de glumă. Limba roabei era tot prinsă de spaimă. Ochii îi fugeau cînd la stăpînă, cînd către ușă, bănuind în dosul ei altă pîndă păgînă.

— Aduceți-mi o cinzeacă de rachiu, să-i desclei omușoru, a cerut Tudora uneia din fetele adunate în iatacul unde zăcea întinsă Micșunica. Pe loc porunca fu împlinită. Ducînd cinzeaca la gura roabei, Tudora zise:

— Descleștează dinții, vătui de iepure. Bine că nu te și bălegași de spaimă.

Rîsul fetelor și rachiul dezmorțiră limba Micșunicăi. Venindu-și în fire, se ridică într-un cot, șoptind înfricoșată:

— Te văzui spintecată de păgîn, măria-ta, şi de loc nu mai ştiui de mine.

— Aşa ar fi fost de m-aş fi trecut cu firea ca tine. Trăişi lîngă mine atît-amar de vreme şi tot n-apucaşi să mă cunoşti, a ?

— N-apucai, măria-ta, suspină înlăcrimată roaba.

— Nu cumva ţi-a ajuns rachiu la buric şi d-aia smîrcîi ?

— Nu, măria-ta. Dau în genunchi Domnului că te văz teafără, se ridică Micşunica, închinîndu-se.

— Teafără ai să mă vezi pîn' la sfîrşitu zilelor mele... Mai bine te-ai bucura că ne aleserăm cu 9 cai, de n-or fi şi ăştia tot din ţară. Unu îşi frînse picioru, zise Tudora cu părere de rău.

Bîntuiala roatei celei mari a tîlharilor fusese avană prin satele ce ţineau drumul Caracalului. La Plăviceni, vestea despre cele petrecute în Gostavăţ a căzut înnoptat. Jupîneasa Stanca născuse de două zile, un băiat. A doua zi în zori, Mihai, însoţit de vătaful Simion şi o seamă de slujitori înarmaţi, au pornit călări către Gostavăţ, unde sosiră la un ceas de prînzul cel mic. După semnele date de cîrdurile de ciori, care se înălţau şi se lăsau în zăvoi, vrăjmăşindu-se cu cîinii, a bănuit Mihai că acolo au fost tîrîte stîrvurile. Curtea rînduită n-arăta nimic despre cele întîmplate în ajun.

Mihai a zvîrlit frîul şi în goană a suit scările. În prag, l-a întîmpinat Tudora, cuprinzîndu-i grumazul şi îmbrăţişîndu-l cu toată dragostea ei.

— Ce păţiraţi, maică ? întrebă îngrijorat Mihai.

— Ce să păţim, băiatu mamii ? Se abătură în peţit nişte sanchii de păgîni şi fetele nu vrură de nici-unu. Dacă văzură că fetelor nu li-e pe voie, cercară cu anasîna. Puserăm dară mînă de la mînă şi-i duserăm plocon ciorilor. Acu, nu ştiu ce-om face cu caii, sfîrşi Tudora umflată de rîs.

Rîse şi Mihai, sărutîndu-i amîndoi obrajii.

— Cu cîţi v-aleseraţi ?

— Cu v-o nouă. Unu îşi frînse picioru, săracu, dînd în gard. Pe altu îl spintecă Bînţă, în burtă.

— Din oamenii noştri pieri vreunu ?

— Întregi toţi. Spaimă ne făcură Micşunica. De mai zăboveam cu deriticatu curţii, gata era să dea ortu popii.

— Boleşte ?

— Aşi. Piaptănă barba lui Bînţă, că i-a încîlcit-o aznoapte.

Mihai dete drumu unui hohot de rîs.

— Oi fi flămînd, băiatu mamii.

— De-atîta goană flămînzirăm şi noi şi caii. Dă-ne ceva să îmbucăm, că ni-e degrabă.

— Tot grabnic eşti, băiatu mamii, cînd vii la mine.

— Lăsai pe Stanca lăuză de două zile

— Să ne trăiască ! Băiat au fată ? repezi vorba Tudora.

— Băiat, Niculae.

— Îl şi botezarăţi ?

— Nu, îi aleserăm numele doar.

— Cine-ţi va fi cumătru ?

— Jupîn Preda Buzescu.

— Tot neam de-al muierii, spuse cu parapon Tudora.

— Aşa ne legarăm de la cununie.

— În loc să-mi spui că sînt bunică, mă întrebaşi întîi de păţanie. Bre, bre, ce ţi-e şi cu bărbaţii ăştia, zise Tudora ieşind să dea porunci de masă.

Mihai se tologi pe divan, întinzîndu-şi oasele. Intrînd în iatac, Tudora se aşeză lîngă el. Mîngîindu-i pletele, grăi, fără să-l privească :

— Băiatu mamii, am şi eu o rugăminte la tine.

— Spune, maică.

Tudora nu se zori cu răspunsul. Urmînd cu mîngîiatul frunţii şi al creştetului, rămase o vreme pe gînduri. Într-un tîrziu grăi cu glasul schimbat :

— Drag mi-ar fi să zicem nepotului Niculae-Pătraşcu.

Ridicîndu-se, Mihai cată la ea prelung, fără să poată încrucişa privirile mumă-si.

— Niculae-Pătraşcu, repeta el. Sună a nume de voievod.

— Să sune, băiatu mamii, şi să fie.

— Împlinească-se voia domniei-tale, maică.

Amintindu-şi de Pătraşcu-vodă, Tudora îi puse mîinile pe umeri, vorbindu-i cu o duioasă bucurie :

— Parcă nu fuseşi nicicînd mic şi nu te purtai pe braţe, băiatu mamii. Mă uit la tine şi nu-mi vine a crede că din fărîma de om ce fuseşi, te făcuşi bărbatu după care fug ochii boieroaicelor. Pe toate să le împărtăşeşti, băiatu mamii, să se închine în faţa vînei neamului nostru, croit în hanul de la Floace.

Micşunica intră să vestească masa.

De la pricina cu tîlharii turci, la scurtă vreme, din porunca lui kir Iani banul, paza curţii din Gostavăţu a fost întărită cu oşteni de-ai băniei. Şi tot la stăruinţa epirotului, măria-sa Mihnea-vodă a chemat lîngă sine pe Mihai, ca mare stolnic. Doamna Chiajna uitase că el este feciorul ţiitoarei lui Pătraşcu-vodă.

XXVIII

În drumurile sale pentru treburile bănişoriei de Mehedinţi, ades, Mihai se abătea pe la sfînta mănăstire a Tismanei. Abaterea n-o săvîrşea atît pentru vinul cu gust de busuioc al egumenului, cît pentru setea de vorba înţeleaptă a diacului Nathanail. Năpustise de tînăr diacul deşertăciunea lumească, spre a se adînci în cunoaşterea desăvîrşită a înţelepciunii cuprinsă în cărţile sfinte.

Şi dacă gusta bănişorul cu mare poftire bunurile lumeşti, dornic se afla la orice prilej să-şi împlinească şi luminatele nevoiri ale sufletului, pe care nu le dovedea din plin, decît în odihnitoarea vecinătate a diacului. Înţelese cuviosia sa Nathanail apriga bărbăţie a bănişorului şi îl primea oricînd cu o statornică dragoste părintească. Îl îmbrăţişa ca pe un fiu, pe care sufletul său, dăruit înţelepciunii şi iertării pentru omeneştile păcate ale tinereţii, îl aştepta cu sfaturi chibzuite şi îndemnuri cugetate.

Dragostea duhovnicească a cuviosului Nathanail îl legase temeinic de acest fiu scump sufletului său. De la această omenească slăbiciune se trase diacului Nathanail năpustitul sfintei mănăstiri şi vieţuitul la curtea din Gostavăţu. Stăruise mult Mihai, pînă ce călugărul s-a lăsat înduplecat. Din nevoia bănişorului de-a fi ajutat cu sfatul unui înţelept şi din îndemnul diacului de a-şi împlini pe-o altă cale viaţa lui stearpă. Mai urmărise Mihai şi-un alt gînd. Pe mumă-sa n-o putea ţine la Plăviceni. Una, nu s-ar fi înţeles cu Stanca ; soacra şi nora la un loc, arar fac casă bună. Alta, — Tudora la Gostavăţ n-avea pe lîngă ea un ştiutor de carte. De cînd cu stolnicia la curtea domnească lui Mihai îi lipsea vremea de a-şi putea vedea mama mai des. Veşti nu-i trimitea decît prin slujitori. Astea nu mulţumeau nici pe mumă, nici pe fecior. Răvaşe de

i-ar fi mînat, n-avea cine i le citi. Acum, de cînd s-a așezat diacul la Gostavățu, grija lui Mihai s-a împuținat. Iar Tudora se afla la mare bucurie. Darul lui Mihai era mai împlinit decît toate celelalte. Avea la îndemînă duhovnicia și înțelepciunea. La orice împrejurare afla tălmăcirea cea adevărată a faptelor. Și dacă în Tîrgul Floacelor ascultase pe fiu-său citindu-i legenda Sfintei Vineri și moartea lui Adam, acum din cărțile diacului se bucura, aflînd și de trăirea vieții înțeleptilor Varlam și Ioasaf, a cunoscut dumnezeiasca dragoste a frumosului Iosif și a prea frumoasei Asinefta și Zodiacul; cu adîncă luare aminte asculta *Jitea sfîntului Theodor*, și „a ostașului celui viteaz și minunat".

Diacului Nathanail lesne i-a fost să dibuie înclinările întru ale dragostei arătate de Tudora. Drept aceea mai ades îi citea peripețiile îndrăgostiților Iosif și Asinefta, de pe urma cărora la mare îngîndurare cădea Tudora. Nici nu simțea cînd diacul se strecura din iatac, lăsînd-o să dospească femeiești ei gînduri, care nu se destăinuiau decît Micșunicăi, noaptea, cînd somnul nu venea degrabă și dragostea Asineftei se împletea cu dragostea pe care Tudora nu o dăruise nici unui bărbat.

Așezarea diacului la Gostavățu stîrnise, un cîrd de vreme, invidia părintelui Parthenie. Temător la început, că Tudora îi va tăia tainul care-l îndestula, preotul de mir, neștiutor al slovelor, pizmuia cunoașterea lor de către diac. De-aici croiala unei zavistii printre oameni, pusă la cale de preot, repede curmată de Tudora.

În duminica ce urmă, ca de obicei, diacu Nathanail o însoți pe Tudora la slujba Domnului. La ieșirea din biserică, părintele Parthenie puse pe dascălul Ciocîrlie să-l roage pe diac să mai zăbovească pînă ce mîntuie cu miruitul. Nathanail ceru Tudorii învoirea de-a mai rămîne.

— Rămîi, diece, rămîi. De priință vei fi părintelui Parthenie. Îndeamnă-l să țină cît mai des sfat cu domnia-ta. Ce-i, State? a întrebat Tudora pe un slujitor venit în goană spre biserică.

— Sosiră la curte dumnealui marele stolnic Mihai și adastă sosirea domniei-tale și-a sfinției-sale Nathanail.

— L-om lăsa, dar, pe altă dată pe părintele Parthenie, spuse diacul.

— N-avem ce-i face, încuviință Tudora. Să zorim către curte.

Mihai îi întîmpină, sărutînd dreapta mumă-si și pe-a diaculuí. Fără altă vorbă, spuse lui Nathanail:

— Să te gîndești de drum, sfinția-ta diece. Pornim la Deveselu pentru o pricină cu hotaru.

Pricina cu hotarul avea un cîntec. În siliștile dinspre miazănoapte ale Deveselului fusese găsit mort pîrcălabul Vlasie Hrănitu, din Comanca. Cîteva luni cercetaseră slujitorii Agiei să afle cine sînt făptașii, fără să poată dovedi ceva. La cererea sfatului pîrgarilor, marele ban al Craiovei, cu încuviințarea Divanului domnesc așezase asupra moșnenilor din Deveselu dabila zisă dușegubina. Dabilă grea: Treizeci și șase mii aspri. Pîrcălabul Vlasie Hrănitu fusese omul dumnealui kir Iani, marele vistiernic.

Deveselenii, cu tot soborul ținut o zi și-o noapte, nu puteră face față dușegubinei. Aflînd Mihai de strîmtorarea lor, răspunse el toți banii, punînd astfel călciiul pe întregul sat.

Cei din Comanca, prinzînd de veste, socotiră că prilejul este potrivit întru întinderea ocinelor lor, în dauna stăpînului cel nou. Iar Mihai, venindu-i la ureche această nedreaptă pornire a comancenilor, luă de la prea sfințitul Efrem, vlădica de la Rîmnic, o carte de blestem pentru jurătorii aleși de el chiar din Comanca.

Rostul diaculuí Nathanail era ca el însuși să citească jurătorilor cartea de blestem în biserica satului Comanca. Înfricați, jurătorii ascultară glasul diaculuí citind astfel:

„Zicem, unii, ca aceștia să fie blestemați de Domnul Dumnezău și de Prea Curata Sa Maică și cei 12 apostoli și de 318 Sfinți Părinți ce-au fost în soborul Nikeii: să fie vinovați focului celui veșnic și huliți iadului celui fără de sfîrșit și procleți și neiertați. Pietrele și hierul să se topească și să se risipească, iar trupurile lor după moarte să stea întregi. Să-i moștenească bubele lui Geezi și sugrumarea Iudei, să fie suspinînd și tremurînd asemeni lui Cain, să crape pămîntul și să-i înghită de vii ca pre Daften și ca pre Aviron. Averile lor și ostenelile lor să fie blestemate și spre pierzare. Procopseală să nu vadă în toată viața lor. Muierile lor să fie văduve și copiii cerșetori și toată mînia lui Dumnezeu să vie pre capetele lor. Iar arătînd adevărul, în frica lui Dumnezeu, să fie iertați și blagosloviți, amin."

Luminărilor aprinse le-au tremurat luminițele cît jurătorii au stat cu mîna pe sfînta *Evanghelie*. Apoi, stingîndu-le în apă, a pus fiștecare cartea de jurămînt pe pieptul lor și brazdă pe umeri, după obiceiul pămîntului. Nici gînd să mai umble vreunul cu alte meșteșuguri, fără dreptate, de îndată ce li se dase toată anatema și tot blestemul. Au purces înainte pe hotarul cel adevărat, pe unde-l cunoscuse de la bătrînii lor, și pe unde-l pomeniseră și-l călcaseră ei înșiși.

Sfîrșind stîlpitul noii sale stăpîniri, marele stolnic Mihai puse megieșii de ridicară movile. Iar în drum către Gostavățu, călărind alături de diac, îi spuse :

— Văzuși, sfinția-ta diece, cît de lesne împăcă, credința, pricina noastră ?

Zîmbi îngăduitor diacul, apoi grăi cu liniște :

— Nădejdea neamului nostru stă în tăria credinței, cinstite stolnice Mihai. Cu cît nu ne vom abate de la ea, cu atît mai vîrtos vom putea înfrunta vifornițele ce ne amenință de pretutindeni. Socotesc, totuși, că dușegubina pusă asupra Deveselului a frînt umerii moșnenilor. Și cu cît se va împuțina neamu acestor ostenitori de brazdă și de potrivnicie, se va slăbi și tăria scaunului domnesc.

A dospit prelung Mihai vorba diacului. Nu i-a fost cu totul pe plac. I s-a părut că Nathanail i-a zvîrlit o piatră în curte. Sumețind gugiumanul din mersul calului, i-a răspuns :

— Tăria scaunului e în boierime, diece. Fără ea, domnul țării e ciung. Așa să știi sfinția-ta.

— Socoteala greșită, cinstite stolnice Mihai. E bună *azi*, cînd măria-sa mai poate dărui moșii au dregătorii pentru bani. Dar *mîine*, cînd moșiile de danie se vor sfîrși și dregătoriile nu vor mai putea umple haznaua domnească ?

— De ce să n-o mai poată umple ?

— Fiindcă n-o să mai aibă de unde. Prețul dregătoriei, boierul cată să și-l scoată de sîrg. De unde să și-l mai tragă, cînd toți moșnenii se vor rumâni ? Întrebatu-te-ai domnia-ta ? Pecingenea sărăciei se va întinde și pe picioarele scaunului. Sărăcia poporului va aduce pașalîcu păgîn. Iar pașalîcu va clătina credința. Boierimea va fi cea dintîi care se va lepăda de ea.

— Și care ar fi leacu ? a întrebat, îngîndurat, Mihai.

— Numai unul, cinstite stolnice : Urechea domnească să stea aplecată către răsuflarea celor nevoiți, și de fel către

deşartele pohte boiereşti. Mîntuitorul a folosit biciul, ca să alunge zarafii din casa Domnului, necum să lovească munca ostenitorilor. Voievodul prin ai săi dăbilari şi boierimea prin ticăloasa tagmă a slujitorilor, fac de-a îndoaselea pildei Mîntuitorului. Zarafii sînt păsuiţi, iar cei ce ostenesc puşi la caznă. Nu e sanchie socoteala asta ?

— După sfinţia-ta, dar s-ar cuveni să se taie din unghişoara boierimii ? întrebă împăcat cu sine Mihai.

— Da, cinstite stolnice. Retezată din carne unghişoara boierească.

— Îţi fac urare să apuci şi vremile-alea, diece Nathanail. Pîn-atunci să zorim, să nu înnoptăm prin şleaul ăsta păcătos.

De după muchia codrilor Romanaţilor ţîşneau sulițele scăpătatului, oblojind într-o lumină de lumînare scamele norilor. Dinspre miazăzi se strecurau caiere de umbră, care se înfrăţeau deasupra pămîntului. Vîntul se culcuşise în frunzişul codrilor. Înaintea călăreţilor zburau liliecii în goană după ţînţari şi gîze de noapte. Arar o piatră zvîrlită de vîrful potcoavelor arunca în scurt cîte-un scăpărat. Pe boltă, în depărtări, sclipea lumina verzuie a unui luceafăr.

XXIX

Suind treptele cele mai vînfuite ale dregătoriilor ţării şi avînd în bănia Craiovei curtea sa, jupîn Iani epirotul schimbase şi vorba şi portul, lepădase dulceaţa graiului. Rupea ceva din limba celor mulţi, cînd se încumeta să stea de vorbă cu boierii care nu cunoşteau alt grai. Dar se poticnea ades şi sfîrşea turceşte ceea ce avea de spus. Îngăduiala începuturilor sale negustoreşti, de care uitase cu totul, o înlocuise cu o îndrăzneaţă semeţie. Cinstita negustorie de la care pornise, o schimbase pe o avană sete de înavuţire. Cinstea, însă, fu îndepărtată de jupîn drept o cumătră supărătoare.

Pripăşise epirotul, la Stambul, în jurul său, o seamă de necredincioşi. Nemaiavîndu-l căpetenie zilnică, de cînd Iani îmbrăcase caftanul boierilor, aceste căpuşe au purces unul după altul, către cetatea de scaun a Tîrgoviştei. Se aciuară la curtea epirotului, amişunînd ce samsarlîc duce către agonisita uşoară, în care schimbi făgăduiala gurii pe bani de aur. Circotele boierilor de ţară, între ei, n-au secat niciodată. Ase-

meni cîrcotele căutate ale acestora cu moşnenii. Boier divanit, kir Iani neguţătorea prin liftele sale şi astfel de marfă. Cîştigul era de partea celui ce nu se scumpea la o pungă. Aduna epirotul, agoniseau şi samsarii. Ca în toate vremurile, păgubiţii şi despuiaţii se alegeau numai moşnenii, sau boierii de ţară cu pungile mai subţiate.

N-au răbufnit ticăloşiile jupînului Iani decît după înscăunarea măriei-sale Ştefan-vodă Surdul. Abia atunci dumnealui Danciu, dvornic ot Brâncoveni, cuteză să se îndrepte cu o jalbă către Divan, care luînd-o în cercetare, s-a aflat că satul Brâncoveni a fost dat lui kir Iani, vel ban de Craiova, ca să aibă jalbarul „cinste şi socotinţă şi să-mi scoată dregătorie de la măria-sa Ştefan-vodă. Milă şi cinste şi căutare n-am avut şi nici nu mi-a scos vreo boierie de la măria-sa."

Fapt nou în toată povestea aceasta nu fu decît cutezanţa dvornicului Stanciu ot Brâncoveni, de a aşterne pe hîrtie isprăvi cunoscute şi măriei-sale şi divaniţilor. Corbi fiind cu toţii, n-au cercat să scoată ochii unui semen al lor. Başca împrejurarea că epirotul se va aşeza în Stambul, drept capuchehaie, la stăruinţa şi a lui Ştefan-vodă Surdul şi-a lui Petru-vodă. Iar ca locţiitor al băniei Craiovei, kir Iani lăsase pe feciorul Tudorii.

Trecuseră ani, de cînd Tudora nu-l mai văzuse pe epirot. La Plăviceni, cu prilejul botezului Floricăi, cel de-al doilea copil al lui Mihai, cercase jupîn Iani să se apropie, dar ea l-a ocolit. Bunică fiind, şezuse mai mult în preajma nepoţilor şi a jupîneselor. Sima, jupîneasa lui Stroe Buzescu, meliţase despre isprăvile de pomină ale măriei-sale doamna Chiajna, despre moliciunea doamnei Neaga a lui Mihnea-vodă, fata clucerului Vlaicu Tătăranu din Buzău. Stăruise limba neostenită a jupînesei Sima asupra silniciilor săvîrşite de dumnealui velvistiernicul Iani. Lepăda vorba jupîneasa Sima cu mare scîrbă. Nu-l scotea pe vistiernic din „grec puturos" şi din „negustor de piei". Socotise Tudora o vreme că spusele Simei se îndreptau mai mult către ea. Pînă la urmă, din amestecul în vorbă al celorlalte jupînese, înţelese că ceea ce depăna jupîneasa Sima era pentru urechile ascultătoarelor.

Cumplita desfăşurare a atîtor silnicii înnegurase sufletul Tudorii. Nu atît pentru cele săvîrşite de kir Iani, cît pentru apropiata legătură a acestuia cu Mihai. Punea Tudora, în această apropiere, pildele străvezii pomenite ades de sfinţia-sa

diacul Nathanail. Avea la inimă Tudora înclinarea acestuia către Mihai. Dar desele cumpărări de moşii, săvîrşite de fiusău estimp, adunau bănuieli în sufletul ei. Aprige îndoieli îi dospeau în minte. Nu cumva, din silniciile jupînului, se va fi înfruptat şi Mihai? Ce îndemnuri îl mînau către această grabnică îmbogăţire? Deodată, gîndurile i se îngrămădeau toate într-unul singur: rîvneşte şi el la scaunul ţării. Să-i fi deschis pofta, pilda curelarului Ilie?[1] ori acest îndemn zace în el mai de mult nemărturisit nimănui. Sau poate este pus la cale în înţelegere cu jupînul?

Cînd i se vesti, de către Bînţă, că rădvanul vel vistiernicului a intrat pe poartă, tresări Tudora. Ce-l mînă pe jupîn către curtea ei, pe-o vreme atît de vrăjmaşă?

Se lăsase asupra ţării o toamnă timpurie şi ploioasă.

De la scara rădvanului şi pînă la scuteala pridvorului, ciuruia de apă caftanul îmblănit al vistiernicului.

— Pasă-mi-te pe la dumneavoastră, peste Olt, bîntuie altă vreme, jupîne, de te încumetaşi să iei drumu Gostavăţului, îi zise Tudora, întîmpinîndu-l.

— Bine te-am găsit, răspunse kir Iani, întinzînd gugiumanul lui Bînţă şi scuturîndu-şi barba revărsată peste caftanul ud.

L-a privit Tudora, ca pe un oaspete picat la nepotrivită vreme. Cu vrăjmaşă pornire a gîndit: „A îmbătrînit negustoru de piei. L-a îmbătrînit blestemu silniciilor". Dar îndată a îmbunat-o alt gînd: „De n-ar fi fost el, roabă aş fi închis ochii".

L-a descotoşmănit Bînţă de caftan, i-a pieptănat pletele răvăşite, i-a pus în rînduială barba. Ferchezuit de mîna pricepută a vătafului, jupînul arăta altfel de cum sosise.

Stînd la sfat cu Tudora, în iatacul musafirilor de parte bărbătească, veni rîndul jupînului s-o cerceteze pe Tudora. O văzu tot frumoasă, tot trupeşă. Nu se opri kir Iani la şănţuleţele adunate la coada ochilor. Rămase cu privirile numai la ochii femeii, strălucitori ca la vremea cînd o cunoscuse; iar cînd îi lunecară spre sîni, îi bănui tot pietroşi. Nu ştia jupî-

[1] Ridicat de kir Iani într-o scurtă domnie, sub numele de Ştefanvodă Surdul.

nul de măcinatul unor măsele, fiindcă, rîzînd, Tudora dovedea o gură neştirbită.

Prinzînd cercetarea chipului ei şi necunoscînd ce gînduri se alegeau în mintea vistiernicului, Tudora i-o luă înainte, zicînd:

— Îmbătrînirăm, jupîne...

— Nepăsător mă lasă îmbătrînitu, da mai vîrtos îmbătrînesc amintindu-mi c-am fost tînăr. Netezîndu-şi barba cu mulţumirea omului aflat la scuteală după osteneala unui drum străbătut prin neogoita vrăjmăşie a vremii, kir Iani urmă: Pe tine nu te apropie încă bătrîneţea. Te socoţi vîrstnică poate fiindcă ai ajuns bunică.

— Da, ajunsăi şi bunică. Îmi sosi vremea, de.

— De nu ne-am afla la Gostavăţu, aş zice că eşti tot muierea de la Floace.

— Şi-ţi dă inima brînci? hohoti voioasă Tudora.

— Inima s-ar încumeta la un brînci, Tudoro, de n-ar fi vlăguitu puterilor, pufni jupînul. Spune-mi dacă te încearcă vreo racilă.

— Mă-ncearcă, de; nu mai pot roade păstramă. Îi sosi vremea şi-o să treacă fără s-o mai gust. Mă lăsară pustiile de măsele.

— Să n-ai altă pagubă decît asta.

— Cînd se farmă rîşniţa, se împutinează şi măcinatu, jupîne.

— Macini ce e mai moale.

— Lesne de zîs, dacă n-ar fi pohta împlinitului... Da, ia spune-mi, ce vînt te mînară pe la noi?

Nu grăbi a răspunde, kir Iani. Îşi pironise ochii în icoana sfinţilor Mihail şi Gavril, luminată de căţuia candelii. Fulgerarea unui gînd îl făcu cu îndemnul de a se închina. Îşi aminti jupînul că este creştin şi că de mult nu mai făcuse semnul crucii. Se răzgîndi degrabă, zicîndu-şi: „Gata să dai în patarama babelor, jupîne".

Nu scăpă Tudorii poticneala lui kir Iani, „Se răzgîndi jupînul cît stătu cu ochi la icoană!?", se clătină întrebarea în ea.

— Mă-ntrebaşi, Tudoro, ce vînt mă aduse la Gostavăţu.

— Aşa făcui întrebare.

— Venii să te mai văz, înainte de-a lua drumul Stambulului.

— De-ai fi venit să mă vezi de cîte ori pornişi către Stambul, s-ar fi făcut de mai multe ori.

— Drept grăişi, doar că, de data asta, nu mă mai întorc.

— Te leşui laptele şi mierea, jupîne, şi ţi se făcu de cavarna gătită de bucătarii eunuci? Ai să duci doru mulsului din Ţara Românească.

Tălmăci vistiernicul tîlcul vorbelor auzite şi nu-i fură deplin pe plac. Luînd în glumă spusa Tudorii, grăi spăsit:

— Dor oi duce, da nu de muls.

— Pleci cu vreun of la inimă, jupîne? întrebă femeia plecîndu-şi capul către el, spre a-i vedea mai bine privirile.

— Cu două plec, nu cu unu. Băiatu şi maică-sa.

— Care băiat? se făcu a nu pricepe Tudora.

— Băiatul tău şi nepotul meu, mormăi răguşit vistiernicul.

— Băiatul e al meu, şi nu ţi-e nepot, jupîne. Ce te-apucă grija de el? Puntaşi pîn-acu seama pungilor domniei tale şi pe-a curelarilor [1], ridică ea glasul cu parapon. Ani la şir n-ai băsnit de el şi dintr-o dată te-apucară grijile? Încaltea de mine, ce să mai pomenesc. Mă ştiu lumea văduvă şi, puţini, sora domniei-tale. Văduvă şi soră-ţi rămîn.

— Nu ţi-a dăunat frăţia, spuse cu blîndeţă kir Iani.

— N-oi fi vrînd a zice că mă plăcu Pătraşcu-vodă ştiindu-mă sora jupînului Iani, gelep şi negustor?

— Să lăsăm pe cei morţi în grija Domnului.

— Tot în grija Lui rămîn şi cei vii.

— Drept este, da cei vii nu se pot ridica fără sprijin lumesc. Curelaru de care pomeneşti nu s-ar fi înălţat în scaun domnesc, fără de ajutoru meu şi al altora.

— De te-ar fi măcinat grija lui Mihai, la el te-ai fi gîndit, nu la curelar.

— Nu i-a sosit vremea, Tudoro. Mai are de păşit o dregătorie, care-l va ajuta să mai adune. Scaunul domnesc cere multe pungi. Şi Mihai nu le are încă pe toate.

— Pe toate n-are să le aibă nicicînd, singur. Scoate-le şi pe-ale domniei-tale. Eu, cît am, îi voi da tot.

— Cu sprijinul meu va afla banii trebuitori.

— Îl dai pe mîna cămătarilor, în loc să-l ajuţi cu ce adunaşi din mulsul nevoiţilor.

---

[1] Aluzie la Ştefan-vodă Surdul.

— La Stambul, n-are cine-mi purta de grijă, şi nu ştiu cîte zile mai am. Fără cămătării nu se poate împlini bacşişu Luminăţiei-sale, Seraiului şi Vizirului.

— Crezi că nu e sătulă ţara de cămătari, să mai aducă şi Mihai alţii ?

— Ce-are să fie dac-or mai veni şi alţii ?

— Puţin are să-ţi pese domniei-tale. Pui palma-n spate şi pe-aici ţi-e drumu. Da ăi de rămîn de une-au să scoată atîta bănet ?

— Ţara Românească e plină de lapte şi miere, singură spuseşi.

— Plină pentru procopsiţi. Da nevoiaşii, întrebatu-te-ai de unde tot dau şi nu mai contenesc dînd ?

— Treaba lor şi a domniei.

— Lesne de zîs. Domnia, cu gheara cămătarilor deasupra ei, înseamnă silnicii, jafuri şi împuţinat de suflete. Poate ai aflat şi domnia-ta că şleaurile mişună de bejeniţi. Îşi năpustesc oamenii casele şi ocinile, nemaiputînd face faţă dabilelor. Cămătarii dumitale nu pun spinarea la muncă. Vin cu toţii la de-a gata.

— Banu împrumutat, trebuie răspuns.

— Înlesneşte lui Mihai domnia, fără camătă. Aşa ar face un neam adevărat neavînd altă rudă de parte bărbătească, dar ţi-e mai mult de pielea domniei-tale. Bătrîn eşti, plozi n-ai. Ia pe sama dumitale bacşişu către Padişah, către Serai şi către Vizir. Înlesneşte băiatului să domnească, ajutînd nevoiaşilor să se aşeze, să se prăsească, pomenindu-i astfel în vecii vecilor, domnia.

— Porţi mai multă grijă nevoiaşilor decît lui Mihai.

— Sînt mamă şi bunică, jupîne, şi trebuie să port grija tuturor. Întîi grija celor mici. Mihai are de-ajuns cît se cere, să-şi crească odraslele în frica lui Dumnezeu şi-n cinstirea oamenilor care-i muncesc moşiile. Nu-i mai vîrî în cap meşteşugu silniciilor dumitale. De nu-i cu putinţă domnia decît cu peşcheş, şi multă bacşişuială, lasă-l în drăgătoria de-o are. Vreau să-mi închiză ochii copilul meu şi nepoţii. Nu vreau să mor năpustită pe mîini străine. Altfel te blestem să mori păgîn, să n-ai odihna sufletului pînă la a doua venire a Domnului nostru Iisus Hristos.

S-a ridicat Tudora închinîndu-se către icoana arhanghelilor Mihail şi Gavril. I se întunecaseră ochii. Vedea kir Iani

o altă muiere, care nu se mai semăna cu cea de la Floace, intrată în iatacul lui, ca să-i înfăţişeze socotelile hanului. O femeie mîndră de odrasla ei ; aprigă, apărîndu-şi-o. Ca să nu se lase biruit, kir Iani a rostit :

— Mihai rămîne Ban al Craiovei în locul meu.

Vestea a mai domolit pornirea Tudorii. Bănia Craiovei însemna cea mai de seamă dregătorie a ţării. „Ştie jupînu ce face, îşi zise ea. Ameninţarea blestemului l-o tămădui de zgîrcenie, că doar e creştin şi el."

Nu la ce va da din agoniseala lui s-a socotit vistiernicul, cît la ce va putea aduna Mihai în timpul băniei sale.

Tudora nu s-a zorit să-şi arate vreo mulţumire pentru vestea auzită, pe care ar fi aşteptat-o mai cuprinzătoare. Bănia îi va fi deplină lui Mihai sau dăruită numai pe-o toană de vreme ? S-a lăsat înmuiată în jiţ, auzindu-l pe vistiernic grăind :

— Vei ajunge doamnă mare, Tudoro, nu ţiitoare cum fuseşi... Nu e tot una.

— N-o fi, jupîne. Ţiitoare fusei pentru mine. Doamnă mare fi-voi pentru alţii. Viitor avem cu toţii. Trecut, însă, avem puţini, spuse ea cu ochii în velinţa de pe duşumea.

— Nici că se putea o muiere ca tine fără trecut, zise kir Iani cu un zîmbet în ochi şi mîngîindu-şi barba. Te-a uns mumă-ta cu multă miere muierească. Bag seamă că d-aia ţi se trase ţiitoria cu Pătraşcu-vodă.

— Ţiitoare domnească fusei, fără voia inimii mele.

— Mă pricep şi eu o tîră la partea muierească... Aşa vă căinaţi toate.

Ochii Tudorii deteră înconjur chipului îmbătrînit al jupînului. Blajinul cu care-i răspunse dovedea îngăduială pentru îndoielnica lui pricepere a sufletului femeiesc :

— Cei ce vorbesc de bine muierile, nu le cunosc, jupîne. Cei ce le bîrfesc, nu le cunosc de fel. Te vei fi pricepînd domnia-ta la negustorie. La partea muierească, socot, nu te-ai priceput niciodată. Acu, la bătrîneţe, nu te mai ia nimeni ucenic la învăţătura asta.

Uşa iatacului se crăpă, atît cît Micşunica să-şi poată arăta un ochi. Tudora înţelegînd, zise :

— Ne luarăm cu vorba, jupîne, şi uitarăm de bucate. S-or fi sleit, de cînd ne-aşteaptă.

XXX

La un an de la așezarea Tudorii în Gostavățu, i-a picat oaspeți de la Hîrșova : Timofte prisăcarul, Galia, femeia lui, și Lena, nepoata lor. Cînd doamna Chiajna pornise prigoana împotriva Tudorii și pîrcălabul Blagodă i-a înlesnit fuga în cetatea de peste Dunăre, Timofte a îndestulat-o cu adăpost, miere și ceară.

S-a bucurat Tudora primindu-i și ascultîndu-le păsul. Un ceambul de tătari le-a ars prisaca, robindu-le fata și ginerele. Rămas sărac, lipoveanul auzind că fosta hangiță de la Floace stăpînește moșie peste Olt, s-a sfătuit cu nevastă-sa și au hotărît să se strămute și ei lîngă Tudora.

— Bine ați socotit, le-a spus stăpîna Gostavățului. Chiar duceam lipsa unei prisăci întemeiată de-o mînă de meșter. Loc de priință este — silișteа dintre livadă și codru. Veți merge cu Bînță vătafu să vă stîlpuiască hotaru prisăcii. Pe Lena o dați în seama fetelor mele, s-o deprindă la meșteșugu țăsutului. Pîn' v-ați așeza, fetica va rămîne să v-ajute.

Era Lena o codănacă isteață, cu ochii albăstrui ca peruzeaua și cu cosița cînepie. Rîdea mirată de tot ce vedea la curtea Tudorii și se bucura nespus că în sat nu sînt păgîni. A pornit alături de bunici întru alegerea locului, îndrumați cu toții de Bînță.

Știindu-l Bînță pe lipovean tare priceput într-ale prisăcăritului, a socotit să-i dea din silișteа un cuprins mai acătării, pe care să-l poată împlini cu buduroaie cît mai multe. Și, după obiceiul pămîntului, nevoit era să aducă un aruncător cu măciuca la o depărtare cît mai întinsă. Așa s-a gîndit la feciorul lui Burloi rudarul.

În zăvoiul Oltului lucra toată vara o ceată de rudari, a căror căpetenie era Burloi. Doborau țiganii plute alese cu Bînță, le retezau adunînd chitucii în jurul bordeielor, apoi îi despicau, meșterînd din lemnul lor moale și alb copăi, căpistere, linguri și fuse. Feciorul lui Burloi era cel mai voinic rudar. N-avea decît vreo douăzeci de ani, dar la trîntă biruia trei moșneni, mai răsăriți în vîrstă decît el. De n-ar fi fost teama aprigă de bărbați sau de părinți, multe moșnence i-ar fi sărit de gît. Apucaseră vreo cîteva să-l dădulcească, țiganul prinsese gustul trupului femeiesc și, de cînd tată-său nu-l mai

putea struni cu bătaia, lăsa munca pe tînjeală făcîndu-şi de lucru pe la curte, cînd prin sat.

A cumpănit Bînţă cu Timofte alături, cam pe unde s-ar cuveni să fie mijlocul prisăcii. Acolo l-a aşezat pe feciorul lui Burloi, poruncindu-i vătaful :

— Învîrţi măciuca de-asupra capului numai de cinci ori şi la urmă-i dai drumul. Unde-o cădea, acolo să fie şi hotaru.

Măciuca de corn avea o măciulie cît un cap de copil, înfierat de făurarii curţii.

— Să fi adus una mai plină, vătafe Bînţă, că p-asta o repez peste creasta pădurii.

— Te lauzi, rudare, glumi Bînţă.

— Să mă bată sfîntu, de nu te-oi duce după ea în pădure. Iacă, ţine-o în ochi.

A vîjîit măciuca pornind din mîna rudarului şi aninîndu-se în crengile tufanilor din coama codrului.

— Ptiu, afurisitule, a grăit Bînţă, rămas cu mîinile în buza chimirului şi cu ochii în frunzişul stejarilor.

Feciorul lui Burloi şi-a rotit privirile către cei care-l însoţiseră. Toţi măsurau din ochi depărtarea pînă la pădure. Numai Lena căta lung către el. Nu se frămînta în ea gîndul însemnătăţii, ca pentru cei mari, a azvîrlitului măciucii la o depărtare nebănuită. Codănaca privea şirul dinţilor ţiganului dezvăluiţi de-un zîmbet pentru albastru ochilor ei, pentru copilăreasca ei mirare, al cărei rost îi rămînea neînţeles rudarului.

Locul în care rămăsese înfipt Gheucă, feciorul lui Burloi rudarul, însemna căpăţîna roatei care va cuprinde întinderea prisăcii. Spiţa, pornită de la căpăţînă şi pînă la tufanul unde căzuse măciuca, va fi aşezată şi către răsărit şi către miazăzi. La capetele ei se va face stîlpuitul.

— De pomină o să rămînă, bă Gheucă, a zis Bînţă, după ce măsurase cu pasul spiţa. Treizeci de stînjeni, bă. Are să se crucească jupîneasa Tudora cînd o auzi. De-o fi să mai croim altă prisacă, nu te mai iau pe tine, bă.

Gheucă s-a apropiat de Lena, îndemnînd-o :

— Vin' să vezi şi tu unde căzu măciuca.

I-a cuprins mîna într-a lui, iar fata s-a lăsat dusă. Ajunşi la tulpina tufanului, în crengile căruia se aninase măciuca, Gheucă şi-a desprins mîna şi s-a căţărat în copac. Rămasă

singură, Lena s-a înfricoşat privind către inima codrului. A ieşit în silişte. Frunzişul tufanului îl acoperea pe Gheucă. Se auzea trosnetul slab al rămurelelor rupte. Cîte-o frunză pica în răstimpuri. A bufnit pămîntul în clipa în care Gheucă a desprins măciuca şi i-a dat drumul. Lena a tresărit în buza pădurii. Gheucă s-a oprit cu măciuca sprijinită pe spinare.

— Îţi place codru, fetico? a întrebat-o, neştiindu-i numele. A tăcut Lena. S-a sfiit să-i spună c-o înfricoşează. Cînd şi cînd, aici ai să mă găseşti. Ţine minte bine locul.

A pornit către ceilalţi cu Lena după el.

N-a uitat Lena locul. A venit şi nu l-a aflat pe Gheucă de fiecare dată. L-a găsit cînd cu pere pădureţe, timpuriu coapte şi adunate pentru ea, cînd cu alune grămădite la tulpina tufanului. Ori de cîte ori îl afla, găsea alături de el ceva adunat pentru gura ei.

XXXI

Au mai trecut cîteva primăveri şi toamne. Întemeiase Timofte prisacă procopsită. Lena prinsese la curte ţesutul vîlnicelor. Căta cu drag Tudora la obrajii ei rumeni şi ades se aşeza lîngă ea, urmărindu-i sprinteneala mîinilor în zvîrlitul suveicii. Aplecarea Tudorii către nepoata prisăcarului lipovean purcedea de la slăbiciunea ce-o au femeile, ajunse în pragul bătrîneţii, pentru codănacele care le amintesc propria lor copilărie.

„Ca ea eram cînd mă ferea Imigül de ruşinatul păgînilor, îşi zicea ades Tudora, mîngîind-o. La fel de îmbujoraţi mi-erau obrajii. Doar că păru nu-l aveam cînepiu." Îi plăcea sfiala dovedită de Lena, puţina ei limbuţie, cuviinţa ei. De aceea necontenit o întreba dacă a mîncat pe săturate şi dacă-i pofteşte inima ceva. Nu cerea Lena niciodată nimic. Primea ce i se da şi asculta, neridicîndu-şi capul de la lucrul dat ei, ce vorbea Tudora cu celelalte fete, sau acestea între ele. De-ar fi cutezat să spună ce doreşte, ar fi cerut să fie şi ea luată la horă, să cunoască ceea ce auzea pe fete vorbind între ele. Se înciuda ades că nu este mai mare şi să se simtă păzită de bunici. Pe ea n-o păzea nimeni. Cînd se lăsa amurgul şi pornea de la curte, prin livadă, către bordeiul lui Timofte, ocolea prisaca şi se oprea în hotarul codrului. Acolo se simţea în voia

ei. Îngîna cîte-o horă cîntată de fete şi cerca să-şi dedea pasul după jocul oltenesc, nepotrivit cu cel văzut de ea peste Dunăre, în puţinele rînduri cît fusese luată la adunările de sărbători ale lipovenilor. Jocul de-aici era mai săltăreţ, mai aprig. Sîrba era ameţitoare, brîul, jucat de flăcăi, bătătorea pămîntul, secera troscotul pleznind opincile în călcîie. Dar doina! Grozav ar vrea să-i poată stăpîni şi ea toate întortochierile ori prelungul sfîrşitului, s-o simtă cum îi picură din inimă în gură şi se întoarnă de pe buze într-o taină a sufletului.

XXXII

O vară bogată în darurile ei îndemna lumea să se pregătească de praznicul sfîntului Ilie. Din toamna ce trecuse, kir Iani pornise la Stambul lăsînd bănia Craiovei în seama lui Mihai. Iarna şi primăvara ce-au urmat aduseră multe rînduieli de linişte în toată Oltenia. Hăţurile băniei, ţinute din scurt de Mihai, împuţinaseră haiducii de drumuri, puseseră stavilă năvrapilor de peste Dunăre.

Mînia Tudorii se dezlănţui din ajunul praznicului. De la prînz, lucrul fetelor încetase. Răspîndite pe la casele lor, ascultătoarele Tudorii rostuiau treburi gospodăreşti. Galia, bunica Lenii, mîntuise ce-avea de pregătit pe-a doua zi. Şi-a lăsat nepoata să deretece bordeiul şi a pornit să ajute lui Timofte în prisacă. Nimeriseră sfoegii în cîteva buduroaie şi trebuiau curăţaţi.

După sfîrşitul deretecatului, Lena a stat o vreme în uşa bordeiului, apoi a pornit agale către pădure. Bănuia că-l va afla pe Gheucă. Va sta de taină cu el, ca şi în alte rînduri. Îi plăcea să-şi lase mîna prinsă de-a lui şi să-l asculte fluierînd, pînă cădea soarele în asfinţit. Cutezase o dată rudarul să-i prindă gura într-a lui, dar nu s-a lăsat. O ispiteau dinţii şi rîsul lui Gheucă. Spaima, de ce i s-ar putea întîmpla, a fost mai împlinită decît ispita.

L-a aflat pe Gheucă meşterind un caval de salcie.

— Venişi, Leno?

— Venii. De mîine într-o horă, se împăună fata.

Vestea îşi înfipse cuţitoaia în inima rudarului. Intrată la horă, Lena va încăpea în mîinile aprige ale flăcăilor. Unul

sau mai mulţi îi vor aţine calea. Drumurile lui către codru i se vor închide. Pînă acum nimeni nu i-a dovedit taina.

— Or să te ia flăcăii la brîu de doi şi n-ai să-l poţi juca.

— Învaţă-mă tu, Gheucă.

XXXIII

Buzni pe uşă Micşunica :

— Sosiră măria-sa banu Mihai !

Muierile se deteră deoparte lăsînd loc lui Mihai.

— La vreme picaşi, băiatu mamii, îl întîmpină Tudora. Taman judecarăm o pricină. Fetic-asta fu ruşinată de un rudar al curţii. Dădui poruncă lui Bînţă să-l ridice în furci mîine în zori.

— Bine făcuşi, muică. După faptă şi răsplată. El o ruşină ?

— El, ticălosu.

— Dovedirăţi ?

— Nu fuse el făptaşu, fata mamii ? întrebă cu blîndeţă Tudora.

Lena, cu cozile deznodate şi cu mîinile strînse dinainte, cu ochii plecaţi, tăcea mută. Mihai îi văzu sînii săltînd de spaimă. Zîmbi în mustaţă.

— Lăsaţi-mă numai cu ea, ceru Mihai.

— Ramîi şi eu, spuse Tudora.

— Vel banu porunceşte, maică.

Tudora se supuse şi trase uşa după ea.

— Cu ochii în ochii mei, mărturiseşte-te, fetico. Te ruşină ţiganu cu voie au fără voia ta ?

Glasul lui Mihai parcă-i sparse auzul. Îi ţiuiau urechile. Ridică ochii şi-o săgetară privirile aprige ale banului. Şopti ca pentru ea :

— Cu voie, măria-ta.

— Du-te, fetico, o îndemnă Mihai cu glasul înmuiat de liniştea cu care Lena se mărturisise. Mînă-l pe Bînţă la mine.

Înfăţişîndu-se, vătaful întrebă :

— Aflarăţi, măria-ta, cine-i făptaşu ?

— Aflarăm, Bînţă.

— Tot Gheucă rudaru rămasă ?

— Tot el.

— Sosiră albanezii cu el. Va să-l legăm pînă mîine, cînd l-om ridica în furci. Păcat de el afurisitul. Aşa voinic nu mi-a fost dat să mai văz.

— Legaţi-l. La noapte îi dai drumu din porunca mea şi-i spui să-şi ia lumea în cap. A doua oară nu-l mai iert. Afar' de noi nimeni să nu ştie cine i-a făcut vînt.

— Păi, cum rămînem, măria-ta, cu porunca...

— Cu maica, te descurc eu, îi tăie vorba Mihai, zîmbindu-i.

Rămas singur, cuta dintre sprîncene i se adînci. „Cu ce-şi pierd vremea muierile ! I se ruşină o fată şi muica e gata să puie în furci făptaşu. Parcă s-ar fi făcut gaură în cer."

XXXIV

Pornise Mihai din Craiova către cetatea de scaun, lăsînd treburile băniei în sama diacului Nathanail. Se vestise domnie nouă şi musai urma să fie de faţă la înscăunare. „Ce ne-o mai aduce şi noua domnie ?" se tot întreba Mihai. Întrebarea nu se îndrepta către felul cum arăta şi se va purta domnul, ci către domnia la care se gîndea el şi pe care o izvodea fără tihnă.

La un ospăţ dat de dumnealui jupîn Preda Buzescu în Cepturoaia şi la care luaseră parte mai toţi veliţii de peste Olt, afară de vistiernicul Dan ot Drăgoieşti, Radu Buzescu, cel mai cărturar dintre fraţi, adusese vorba de alegerea unui domn de către boieri. Ghicise Mihai că îndemnul pornise de la Preda, care n-avea limba lui frate-său şi nici nu era umblat pe la curţile de peste hotare. Ispita de-a cunoaşte gîndurile Buzeştilor l-a îndemnat pe Mihai să întrebe cam cum ar trebui să arate alesul boierilor.

— Să fie om de-al nostru şi să poarte de grijă veliţilor, a grăit Radu Buzescu.

— Grija norodului cine s-o poarte, cinstite vere ? a mai întrebat Mihai.

— Dumnezău, vere Mihai, a răspuns jupîn Preda.

A hohotit rîsul boierilor. Mihai şi comisul Radu Florescu n-au rîs. S-au priceput din ochi. Buzeştilor nu li-era decît de

pielea şi averile lor. „Oţ neamu-ăsta Buzăsc, a gîndit Mihai. Da nici eu nu sînt vulpe bearcă." Ştia, totuşi, că, fără sprijinul Buzeştilor şi al celor cu care ospătase, un boier ca el, ridicat de jos, nu poate săvîrşi o înălţare în scaun. Asta îl îngîndura.

XXXV

După ce a haiducit o vreme, în care timp mulţi călugări şi boieri au lăsat în mîinile lui Gheucă şi ale tovarăşilor săi tot ce supseseră din vlaga poporului, Gheucă este prins la Ghimpaţi în casa scutelnicerii Sevastiţa, ţiitoarea lui. Potera îi leagă, îi pune în obezi pe toţi şi-i leapădă în beciurile Agiei, la cazna şi judecată. Scutelniceasa Sevastiţa se bucşeşte cu parte din aurul dăruit de Gheucă şi porneşte pe urma lui. Dar pînă să ajungă ea la Agia cetăţii de scaun şi, datorită aurului, să se alăture lui Gheucă, între vodă Alexandru, cîţiva divaniţi şi dumnealui kir Simopetrides, egumenul mănăstirii Glavaciocului, s-a ţinut sfatul de judecată. A biruit părerea măriei-sale şi a egumenului kir Simopetrides, stăpînul satului Şelaru, care era parte în acest proces. Gheucă şi cu ai lui îi omorîseră doi călugări, porniţi cu bani la Sfîntul Munte, surugiii şi slujitorii mănăstireşti însoţitori, băşca două perechi de cai de ham. Egumenul cerea pusul în furci al tuturor haiducilor.

Vel aga Oprişanu suflase la urechea măriei-sale să oprească pe unul din ţigani, spre a fi făcut călăul domniei. În cele din urmă vodă a hotărît astfel :

— Porunca domniei mele este ca Gheucă rudaru să-şi ridice tovarăşii în furci numai cu puterile lui, iar la urmă, iertîndu-i domnia mea toate blestemăţiile săvîrşite, să fie luat de Agie, ca gîde al cetăţii de scaun.

Cum să-şi ucidă tovarăşii chiar cu mîna lui, pe temeiul că aşa a hotărît porunca domnească ? Ei, dacă fîrtaţii s-ar fi ridicat împotriva lui, socotindu-se nedreptăţiţi la împărţirea jafurilor, mînia lui Gheucă împotriva nerecunoştinţei tovarăşilor săi ar fi fost îndreptăţită la omor. Dar aşa, cîtă vreme nimeni nu s-a plîns de vreo nedreptate a lui, de ce tocmai el să fie călăul fîrtaţilor ? Cum să scape de năpasta asta ? Aju-

torul cui să-l ceară ? Cui să încredinţeze taina, că vrea să-şi scape tovarăşii ?

Asupra acestor frămîntări a căzut la Agie scutelniceasa Sevastiţa. Femeia, ştiind că banii sînt ca o iarbă a fiarelor şi deschid multe lacăte, a ajuns lîngă Gheucă.

Rudarul, bucuros că n-a fost uitat, aşa cum fac la primejdie ţiitoarele şi, mai ales gazdele, a întrebat-o pe scutelniceasă :

— Cum facem, Sevastiţo, să scăpăm din ghearele Agiei ?

— Cîţi ceauşi vă păzesc ? a întrebat la rîndu-i femeia, avînd planul ei.

— Opt ceauşi, cîinoşi ca nişte draci.

— O fi de-ajuns cîte-un galben de fiştecare ?

— Ce vrei să faci ? a certat-o Gheucă.

— Să-i fac să-nchidă amîndoi ochii.

— Vezi-ţi de treabă, femeie. Nu-ţi ajunge prăpădu căzut pe noi ? Vrei să cadă şi pe tine, să te tărbăcească toţi cîinii Agiei ? Planul nu este bun. Tu să te mulţumeşti cu atît : ai apucat să mă vezi cu capul pe umeri. Unde eşti trasă ?

— La cumătra Sultana, în mahalaua Tabacilor.

— Las-o pe Sultana şi mută-te la Matei rudaru din Colentina, după ce faci rost de zece kile de pastramă şi cinci vedre de vin pentru noi, osîndiţii măriei-sale. Praznic înainte de moarte.

Seara, după ce căpitanul Agiei a dat poruncile de ridicat furci pentru a doua zi, întemniţaţii şi ceauşii s-au aşezat să cinstească praznicul. Gheucă şi fîrtaţii nu s-au lăcomit la vin. L-au lăsat numai în seama ceauşilor, care nu s-au trezit decît a doua zi sub biciul căpitanului. În zori, Gheucă şi-a împrăştiat fîrtaţii, iar el a rămas pe loc s-ajute la trezitul ceauşilor, atît de doborîţi de băutură, încît nici sfîrcul biciului din mîinile căpitanului Agiei nu-i putea trezi.

De cîştig în această poveste n-a fost decît Gheucă : Sevastiţa pusă la adăpost, iar tovarăşii împrăştiaţi cu porunca de a nu se mai aduna decît cînd vor primi veste de la el. Pentru credinţa dovedită domniei şi Agiei, Gheucă a fost înaintat în grad : A rămas gîdele domniei, dar numai pentru boierii căftăniţi, condamnaţi de însuşi glasul măriei-sale. Stăpîn fiind asupra zilelor în care nu era chemat la nici o îndatorire, Gheucă a pornit a număra cîrciumile Bucureştilor,

socotind în răbojul minţii care din ele ascunde vinul cel mai de seamă şi cîrciumărese mai de inimă.

Cel dintîi boier dăruit mîinilor lui Gheucă a fost banul Mihai.

XXXVI

Cărase măria-sa Alexandru-vodă cu alaiul său de înscăunare, puzderie de păgîni, care creditori, care slujitori de-ai acestora. Amestecîndu-se păgînii proaspăt sosiţi cu cei rămaşi, unii de la Cercel-vodă, alţii aduşi de Ştefan-vodă Surdul, împînziseră ţara pînă la Olt, săvîrşind pretutindeni nelegiuiri. Clocotea mulţimea, mîrîiau boierii. Ascultare la vodă n-avea nimeni. Cămătarii, care ajutoraseră dobîndirea Scaunului domnesc, nu puteau fi struniţi. Vistieria domnească n-avea bănetul cerut de ei. Urma deci să-şi scoată fiecare partea de unde şi cum vor şti.

Înrăiţi de obiceiul de-a schimba cît mai des voievozii care nu li-erau pe plac, siliţi să dea mai mult şi mereu şi, mai ales mîniaţi că li se împuţinează truditorii din sate, bejeniţi de răul dăbilarilor păgîni, o seamă de boieri au ţinut sfat, îndemnîndu-se ce au de făcut. Au hotărît să plece cîţiva cu plîngere la Stambul împotriva domniei. Hotărîrea boierilor a fost împărtăşită şi lui Mihai, ca vel ban al Craiovei ce se afla. Vodă Alexandru, prinzînd de veste, s-a mîniat şi a poruncit căpeteniei călăraşilor domneşti să mîne degrabă oşteni la bănie, spre a-l ridica pe Mihai şi a-l da gîdelui.

Îndeplinindu-se porunca domnească, ştirea s-a împrăştiat în toate satele de peste Olt. Bînţă vătaful a adus-o Tudorii. Ca muşcată de şarpe a sărit auzind-o, răcnind :

— De loc telegarii ai mai iuţi, la rădvan. Plec la domnie. Nu-mi las eu copilul hăcuit la butuc.

O jumătate de ceas a clocotit curtea. Ca o leoaică a coborît Tudora treptele pridvorului, sărind sprintenă în rădvan. Bînţă a dat să meargă şi el.

— Singură plec, i-a strigat. Rămîi, să porţi grija curţii. Nimeni nu se va lega de muma vel banului Mihai.

Fără vreo bîntuială a sosit Tudora în cetatea de scaun a ţării în ziua cînd măria-sa hotărîse, fără judecata Divanului, ispaşa îndoielnicei trădări săvîrşită de Mihai. Şi a nime-

rit cu rădvanul în mulțimea de boieri, tîrgoveți, isnafi și mișei, adunați să vadă pe marele ban și să-l însoțească la locul osîndii. Oștenii de pază n-au îngăduit Tudorii să-l apropie. Deasupra mulțimii tăcute, care urma pașii osînditului, glasul Tudorii s-a ridicat ca un tunet :

— Sînt lîngă tine, băiatu mamii.

A tresărit Mihai, fără a întoarce capul ținut sus. Ajuns în fața bisericuței din ulița Mărgelarilor, marele ban a cerut căpeteniei armașilor domnești îngăduința de-a intra să se închine. Singur a pătruns în naosul bisericii. Cît a stat Mihai în rugăciune, mulțimea a îngenuncheat.

Pornind din nou către piața Curții vechi, unde urma să se împlinească crunta hotărîre a voievodului, o seamă de boieri s-a desprins de mulțime, îndreptîndu-se către palatul domnesc, ca să mijlocească pe lîngă măria-sa Alexandru pentru ridicarea osîndei. Înnegurat la chip, voievodul nu se lăsa înduplecat.

— Hiclenia către domnul țării s-a plătit cu capu totdeauna, a răspuns vodă către mijlocitori.

Deodată, dinspre piață s-a auzit urletul de bucurie al mulțimii. Intrînd gîfîind la vodă, vel aga Oprișan i-a spus, înclinîndu-se :

— Porunca măriei-tale n-a putut fi adusă la îndeplinire.

— De ce, Oprișane ? a întrebat Alexandru-vodă, ridicîndu-se din jilțul domnesc.

— Gheucă, gîdele, văzîndu-l pe marele ban, a zvîrlit satîrul și a fugit.

— Și domnia-ta n-ai putut porunci armașilor să-l prindă ? a slobozit vorba, încruntat, măria-sa.

— Ne omora lumea pe toți, măria-ta. Fierbe tîrgu întreg.

— Iepurilor, v-a spăimîntat prostimea venită să casce gura, i-a spus cu scîrbă vodă.

— De-ar fi așa, n-ar urla a răscoală.

— A răscoală ? a urlat măria-sa. Vătafe, să vină căpitanu darabanilor.

Vătaful copiilor de casă s-a apropiat, șoptind domnitorului că o altă seamă de boieri cere să se înfățișeze înaintea măriei-sale.

— Vîră-i, să-i auzim ce vor.

Boierii, care însoțiseră pe Mihai, au intrat buluc în sala spătăriei.

— Care vi-i voia, boieri dumneavoastră? li s-a adresat vodă.

A grăit logofătul Tudosie:

— Ne închinăm măriei-tale. Plecată ni-este ruga. Îndură-te și izbăvește-l pe marele ban Mihai. Ascultă de semnu ceresc.

— Care semn, cinstite logofete?

— Nicicînd un gîde n-a lepădat satîru în fața unui osîndit al domniei. Gheucă singur l-a lepădat. Semn ceresc, măria-ta, că marele ban fără vină este.

— Așa socotiți domniile voastre, cinstiți boieri? Nu cumva fost-a Gheucă beat? Beat, treaz, gîdele va plăti nesupunerea cu capul lui. Vel agă Oprișan, să se împlinească întocmai porunca domniei noastre.

— Se va împlini, măria-ta.

— Și ziceți că tîrgoveții și domniile voastre vreți mîntuirea păcătosului? a întrebat vodă, după o clipă de gîndire.

— Așa vrem, măria-ta, au răspuns cu toții.

— Așa să fie, a încheiat vodă.

— Să trăiești, măria-ta, au dat mulțămire boierii, îmbulzîndu-se spre ușa spătăriei.

— Rămîi, vel agă.

— Poruncă, măria-ta.

— Adă-mi-l pe marele ban, i-a cerut vodă, îmbunat.

— Nu-l slăbește mumă-sa din brațe.

— Să vie și mumă-sa, a poruncit măria-sa, luminat la chip.

Rămas numai el în spătărie, Alexandru-vodă s-a plimbat de-a lungul și de-a latul sălii, frămîntînd gînduri de îndoielnică împăciuire. „Îl voi ține în scurt pe hiclean, și-a zis măria-sa. Nu-mi plac ochii lui. A doua oară nu-mi mai scapă și, o dată cu el, va să stîrpesc hiclenia multora din cei de peste Olt."

— Marele ban Mihai și dumneaei jupîneasa Tudora, a vestit vătaful copiilor de casă.

A păsit Mihai, sărutînd mîna voievodului. Tudora a rămas lîngă ușă, mîndră ca o împărăteasă.

— Vătafe, dă un jilț jupînesei.

— Nu venirăm să ședem, măria-ta. Ni-e degrabă s-ajungem acasă, a spus Tudora, fără vreo mulțămire.

l-a privit vodă pe-amîndoi. L-a izbit mîndra lor căutătură. „Aprigă mumă, aprig fecior", și-a zis, apoi a grăit:

— Mulțămește milei domniei noastre, vel bane Mihai.

— Cei fără vină dau mulțămire doar lui Dumnezeu, măria-ta. Nejudecat și fără vină fusei supus osîndei.

Se încruntă vodă. Vătafului i se împuținară bătăile inimii. Se lăsă o liniște grea.

— Dîrz ți-e graiul, vel bane. Au poate mă cerci c-aș putea să-mi iau vorba înapoi?

— Voia măriei-tale.

Neclintită ședea Tudora. Doar inima-i se cufunda într-o caldă liniște, auzindu-l pe fiu-său grăind cu atîta semeție.

Dreapta domnitorului rătăci cîteva clipe, căutînd plăselele hangerului, apoi i se așeză în poala caftanului. Semn pentru vătaf că primejdia fusese înlăturată.

— Ce făcuși, vel bane, de-l speriași pe gîde?

— Nimic altă decît îl privii în ochi, așa cum îi cercetez pe-ai măriei-tale.

— Și ce văzuși în ochii mei? întrebă neliniștit Alexandru-vodă.

— O toană de mînie, măria-ta.

— Rămasă, vel bane?

— Alungată de plăselele hangerului.

Rîse voios vodă. Chipul Tudorii arăta semne de înseninare. Ochii lui Mihai nu slăbeau pe-aceia ai lui Alexandru. Numai privirile vătafului luau la rînd fețele celorlalți.

— Vei veghea mai departe asupra grijilor băniei, rosti Alexandru, după ce își conteni rîsul.

— Fără prilință are să-mi fie, măria-ta.

— De ce, vel bane?

— Rușinea pățită îmi va împuțina puterea asupra oamenilor.

— Dar dacă ți-o va spori? întrebă, furiș, vodă.

— De ajutor va fi domniei, măria-ta.

— Gîndești, dar, să lași bănia?

— Gîndesc să-mi văz de nevoi, măria-ta. Dregătoria domnească poate spori averea, da mai vîrtos scurtează viața. Am copii cruzi încă. Vreau să trăiesc să-i las mai răsăriți.

— Nu te pripi, vel bane.

— De pripeală n-am bolit nicicînd. Poamă crudă nu mănînc, ferindu-mă de strepezeala dinţilor... Da paguba deşteaptă pe om.

— Adevărat e, jupîneasă, ce spune vel banu ?

— Adevărat a grăit, măria-ta.

— Mergeţi sănătoşi, i-a îmbiat voievodul.

Mihai a lepădat un „Să trăieşti, măria-ta", iar Tudora s-a întors cu faţa spre uşă.

Ieşiră tăcuţi amîndoi, dospind gînduri felurite. Pe Mihai îl scîrbise bicisnicia măriei-sale Alexandru-vodă. N-avusese cutezanţa să tragă hangerul de la brîu, din teama de-a nu se întoarce tăişul împotriva lui. Tudora gîndea la minunea spaimei gîdelui. În slujitorul domnesc, bărbos şi buhăit, nu recunoscuse pe Gheucă. N-apucă să rostească vreo vorbă, cînd Mihai o trase de braţ, ferind-o de roata de ciuaşi şi globnici aducînd vistieriei domneşti o ladă. În urma acestora, gonea ciurda hulpavă de cămătari păgîni, armeni, greci şi evrei, alergînd să fie cei dintîi la împărţeala banilor din ladă, osteneala muncii norodului jefuit. Pînă s-ajungă în poarta curţii domneşti, cămătarii domniei se încăierară cu ceauşii. Nimeni nu se mai uita în cine loveşte. Se ridicară urlete şi vaiete. Îndată pămîntul se înroşi de sînge. Trupuri, caftane şi cealmale se aşternură subt picioarele lor. Meşteşugarii închiseră dughenile, iar muierile lor ieşiră la priveală, alături de tîrgoveţii adunaţi buluc.

— De s-ar încăiera în fitece zi, s-ar împuţina stirpa cămătarilor şi-ar mai rămîne şi vistieriei ceva paralic, rosti Mihai către mumă-sa trăgînd-o din îmbulzeala privitorilor.

Careva din mulţime recunoscu pe Mihai şi strigă :

— Să trăiască banul Mihai !

Cîţiva tîrgoveţi şi meşteşugari se adunară în jurul celui care-l recunoscu.

— Cine ziseşi că e ăsta, vere Pavele ? întrebă un tîrgoveţ.

— Banu Craiovei, bre. Om şi jumătate, răspunse cel întrebat.

— Se vede după cum arată.

— Cum arată e una şi rînduiala făcută de el acolo, peste Olt, e alta.

— Ce rînduială ? Nu mai plăteşte lumea biru ?

— De plătit îl plătesc oamenii, da nimeni nu mai dă decît atît cît se cuvine, așa că fiștecare știe cum să se chiverniséască, să nu rămîie dator.

— Bună rînduială.

— Bună, afară d-asta, de cînd el e mare ban, tîlharii turci nu mai cutează unu să treacă Dunărea la jaf. De se mai greșește cumva vreun păgîn, de loc rămîne fără cap și fes.

— Ce spui, vere Pavele ?

— Ce-auzișî. A mai dat poruncă vornicilor că, ori pe unde s-ar face hoții și curvii, au gîlcevi și capete sparte, făptașii să fie judecați și globiți.

— Halal rînduială.

— Bă, ăsta ar fi bun de vodă. Unu ca el ne-ar trebui.

Din lumea adunată se rupseră mulți, ca să-l vadă mai deaproape. Unii erau din cei care-l urmaseră dimineața la butucul gîdelui. Alții auziseră de spaima lui Gheucă și de fuga lui. Nimeni din cei care-l urmau acum pe Mihai nu cunoștea adevărata pricină pentru care rămăsese cu capul neretezat. Cei mai mulți o socoteau minune dumnezeiască. Mihai și însoțitorii lui se opriră. Ajunseseră la poarta curții lui Radu Buzescu. De pe pridvorul casei boierului oltean, o seamă de veliți strigară într-un ison :

— Să trăiești, bane Mihai ! Bine-ai venit !

Din ulița, tîrgoveții îl părăsiră cu același strigăt.

XXXVII

La Plăviceni, jupîneasa Stanca, de îndată ce-a auzit că Mihai a fost ridicat de călărașii domniei și porni în cetatea de scaun, a căzut la pat răpusă de spaimă. Aiura, jelindu-și bărbatul. Zadarnic i-a descîntat lelea Filofteia vestită pe toată valea Oltului. De-a surda îi spuneau roabele curții că bobii cad a bine. Plîngea Stanca, zmiorcăiau copiii, se băteau cu pumnii în cap slujitoarele. Nimeni nu mai știa unde-i este rostul. Se răvășiseră toate rînduielile curții. Nici jupîneasa Sima, dumnealui jupîn Stroe Buzescu, sosit de la Căluiu, în goana cea mare a telegarilor, nu putu liniști marea jale, cu multe suspine de la inimă pornite și la amară mîhnire.

Numai cînd se auziră surugiii chiuind a nuntă, Stanca sări din pat, cerînd slujitoarelor s-o îmbrace. Iar cînd rădvanul Tudorii trase la scară, n-a mai ştiut nici Stanca, nici copiii cum au coborît treptele şi s-au aruncat în braţele lui Mihai. La acest prilej, simţind lacrămile de bucurie ale Stancăi pe mîinile ei, a avut Tudora pe noră-sa cu sufletul apropiat de ea.

Cu Stanca şi copiii în braţe, a pornit Mihai să urce treptele pridvorului. Tudora păşi singură în urma lor. Nicolae s-a smuls deodată din braţele tatălui şi s-a alăturat bunică-si. L-a cuprins Tudora cu inima, nu cu braţele. Florica, de sus, întorcînd capul către frate-său a pornit a bate din pumni în semn de necaz.

— Uite, bîto, a rostit Nicolae, Florica îmi face cu sîc.

— Nu te potrivi ei, băiatu bîtei. Ea e fată şi-a răsfăţat-o mumă-sa. Nu cumva o mînii tu, Niculiţă ?

Fata veni să se alăture şi ea bunică-si.

— N-o mînii, bîto, zău, nu. Jucăm firfirici la gropiţă şi ea în loc să suffle în gropiţă, să scoată cît mai multe firfirici, suflă alături şi-i intră pulberea-n ochi. De-aia o şi rămîn la joc. Şi dacă vede c-a pierdut firfiricile, se porneşte pe bîzîit. Nici c-am să mă mai joc cu ea.

Mihai le curmă vorba cerîndu-le :

— Ia, lăsaţi-o pe bîta, să se hodinească. Cît m-oi lăsa eu, voi să vă duceţi în livadă să-mi aduceţi cîteva gutui. Să vedem ale cui are să fie mai frumoase.

Tudora a înţeles că Mihai vrea să îndepărteze copiii.

— Hodina mea ei sînt, zise, cuprinzîndu-i pe amîndoi. De la Paşti nu-i mai văzui. Haideţi, copii, în livadă. Pînă-n asfinţit avem vreme să tot culegem poame.

Ieşind în pridvor, după ce rînduise îmbăiatul lui Mihai, Stanca spuse cu jumătate de gură :

— Rămîi, muică, barim îmbuci şi domnia-ta ceva. Nu te potrivi lor.

— Găsim noi ce să îmbucăm în livadă, îi răspunse Tudora cam peste umăr.

— Tot veninoasă, mumă-ta, făcu Stanca, plină de obidă.

— Las-o să se ducă în livadă, şopti Mihai, prinzîndu-i mijlocul.

Seara, după ce Tudora adormi copiii, jucînd cu ei ineluşi-învîrtecuş, Stanca, îndemnată de Mihai, veni şi-o

aduse în iatacul lor, la un sobor în trei. În cîteva ceasuri Stanca reîntinerise. Îi luceau ochii într-o tainică mulțumire. Nu rămase mult în jilț. Se ridică și trecu în spatele lui Mihai cuprinzîndu-i grumazul. Bărbat-său îi luă palmele și le ascunse într-ale lui. Apoi grăi cu liniște :

— Mulțămită sfîntului Nicolae scăpai teafăr dintr-o grea primejdie. Am făgăduit sfîntului că, de mă va izbăvi, îi voi înălța o mănăstire. De mi-o ajuta Cel-de-sus, mă țin de făgăduială. Decît că încă nu știu ce ne va aduce ziua de mîine. Îndemn de băhie nu mai am. De la hainu ăsta de vodă Alexandru mă aștept la orice.

— Și ce gîndești să faci ? rosti îngrijorată Stanca.

Tăcu Mihai, ca și cum n-ar fi auzit întrebarea. Își aruncă ochii către mumă-sa. Tudora prefirà în poală boabele de chihlimbar ale unor metănii, dospind gînduri și încercînd să despice negura zilelor ce vor veni. Lăsatul băniei nu-i era pe plac. E o boierie ce nu se poate dobîndi la orice zi. Kir Iani este la Stambul. Sprijinul lui de tot ceasul s-a depărtat. Ajutorul boierilor ? De, cam îndoielnic. Poate că Mihai are vreo nădejde în Buzeștii cu toate neamurile lor. Să se ridice împotriva domniei numai Mihai cu veliții olteni ? Cam puțini, fără sprijinul boierilor munteni. Și-ăștia sînt ticăloșiți de turci și învrăjbiți între ei. Mulți sînt încă de-ai lui Mihnea-vodă, care, deși s-a turcit și este pașă la Vidin. stă cu ochii tot peste Dunăre, pentru pașalîc, sau pentru o domnie a lui fiu-său, Radu.

De-ar fi după ea, la norod s-ar gîndi. Acolo ar dovedi Mihai puterea domniei. Dar cine să ia după un cap de muiere ?

— Ce mă gîndesc să fac ? urmă Mihai. Singur mare lucru n-aș putea împlini. Sumețitu împotriva domniei cere sprijin, oaste, bani.

— Sprijin s-ar afla, se grăbi Stanca să-l îndemne.

— La cine te gîndești, Stanco ?

— La toate neamurile noastre. Toți îți sînt mulțămitori de rînduielile băniei tale, de pe urma cărora s-a așezat tihna în casele tuturora.

— O tihnă părelnică, fata mamii, spuse Tudora.

— De ce să o socotim părelnică, maică ? Aici, la noi nimăruia domnia nu i-a bîntuit curțile. Boierii mai toți își împliniră averile de cîțiva ani încoa.

— De la cine şi le împliniră ? De la domnie au de la norod ? grăi Tudora sumeţind capul.

— Dabila vine de la turc şi de la domnie, maică. Ce-i vinovat boieru că moşneanu nu-şi poate plăti dostoienia ?

— Prea multă dostoienie pe capul bietului norod, fata mamii.

— Domnia ta la Gostavăţu îi ierţi ? întrebă Stanca plină de-un licăr mînios.

Harţa între soacră şi noră, gata să se aprindă, fu curmată de Mihai.

— Pornirăm de la una şi ajunserăţi la alta, le-o reteză el cu linişte în glas. Stanca socotea c-am putea afla sprijin la neamurile ei.

— Aşa bănui. Sfătuitu-te-ai cu vreunu din Buzăşti ?

— Ba, încă nu mă-ndeamnă cugetu să mă destăinui lor. Preda e un vulpoi bătrîn. Cumpără de la toţi şi nu vinde decît fraţilor lui. Stroe nu-i decît un viteaz zurliu. Radu tîdluieşte cu vorba şi cu slova numai ce dibăceşte capu lui nen-său Preda.

— Aşa o fi, spuse îndoită Stanca. Da cînd tăiè Cercel-vodă pe unchiu Dobromir, mazilitu domnesc şi de la ei i se trase. Cînd e vorba de neamuri, Buzăştii se pun toţi promptă. De nu te-ar fi vrut ei, n-ai fi dobîndit bănia Craiovei.

— E-he, da-l aveam pe kir Iani deasupra lor, se amestecă din nou în vorbă Tudora.

— Dă-l naibii de grecotei, maică. Bine că scăpă ţara de el.

— E şi bine e şi rău, fata mamii. De n-ar fi fost el, să ne scoată din Floace, n-ai mai fi muierea marelui ban.

Mihai rîse, uitîndu-se lung către Stanca. Îmbunată de-a binelea, ea se ridică făloasă şi spuse cu faţa luminată de un zîmbet :

— Dam eu peste el oriunde s-ar fi pitit... Eu socot că Buzeştii urmează a fi încercaţi. Să le trimitem vorbă să se adune cu toţii la noi.

— Să încercăm, încuviinţă Mihai.

— Nu te încrede numai în boieri, băiatu mamii, făcu Tudora săltîndu-se din jilţ. Apropie-ţi norodu. Fără el n-ai

să izbuteşti un lucru de priinţă... Sara bună, m-ajunse somnu. Unde-mi rînduişi aşternutu ? La copii ?

— Nu, maică, domnia-ta mîi în iatacu musafirilor, să nu te tulbure nimeni dimineaţă.

Tudora ieşi fără altă vorbă.

XXXVIII

La bănia Craiovei diecii îşi ştersesră de plete penele cu care mîzgîleau toată ziua şi porniseră să se adape la hanurile unde slujeau şi muieri. Înnoptase de mult. Slujitorii aprinseseră cele două fanare de la porţile băniei.

Vel banul Mihai şi diacul Nathanaïl, chemat de la Plăviceni, ţineau sobor. Kir Teopempt, egumenul mănăstirii Coşuna, mînase peste o zi un frate, purtătorul unui răvaş, în care cerea lui Mihai o parte din banii împrumutaţi subt domnia lui Ştefan-vodă Surdul.

— La nepotrivită vreme căzu răvaşu-ăsta, diece. Greu mi-e să înlesnesc pe egumen. Chezaş mă pusei pentru boierii pribegiţi şi iacă acu dau eu din colţ în colţ. Luai pe seama mea datoria către vistieria domnească a atîtora, de la care încă nu pot scoate un aspru măcar. Şi nu e, barim, mai acătării datoria faţă de sfînta mănăstire ; patru zeci de mii de aspri. Nici o para mai puţin.

— Să cercăm, vel bane, să încherbăm ceva pentru mănăstire. Kir Teopempt de n-ar fi fost nevoit, nu trimitea răvaşu.

— Mi-e peste poate, diece. De rîndu-ăsta nici o nădejde. Scrie-i să ne crează. De-om izbuti ce pusărăm la cale, mănăstirea nu va rămîne răbdătoare. Şi zic să mai scrii şi cîte-un răvaş pentru dumnealor Buzeştii, Theodosie Rudeanu şi Radu Florescu.

— Nu mă potrivesc gîndului domniei-tale, vel bane Mihai.

— Cum aşa, diece ?

— Răvaşele oricînd primejdie înseamnă pentru cel de la care pornesc. Ce nu i se poate întîmpla în drum unui olăcar[1] ? N-aş putea zice că azi nu sînt sigure şleaurile.

[1] Curier.

Da paza bună nu strică. Crezi domnia-ta că vodă Alexandru n-are nici o iscoadă şi pe la noi? Eu n-aş pune mîna în foc. D-aia socot că mai înţălept ar fi să mînăm două ştafete: una către dumnealui Preda Buzescu şi alta către jupîn Theodosie. Din gura ştafetelor s-audă dumnealor, că sînt pohtiţi împreună cu neamurile la Plăviceni.

— Cînd?

— Iacă în curînd vin Paştele. Un ospăţ între neamuri la sfînta sărbătoare a Învierii n-are să facă pe nimeni să amişune a hiclenie.

— E bun gîndu. Să mînăm chiar de mîine ştafetele, să n-apuce boierii să se-ncurce prin alte părţi... Uitam să te mai întreb ceva: rînduiră toţi vorniceii fînu pentru focuri?

— Toate satele de pe buza şleaurilor dinspre cetatea de scaun au pregătit cîte două clăi de fîn. Rostu lor nu-l au la cunoaştere decît cnezii şi vorniceii. Iscoadele noastre de pe Olt stau la pîndă. Orice slujitor domnesc, trecut pe pămîntu nostru, e vestit satului cel mai de aproape. Vălvătaia arătată într-unu e aflată de loc în toate satele pînă la bănie.

— A doua oară nu mai dă el ochii cu mine, vodă Alexandru, făcu Mihai încruntat. Îi va veni lui rîndu să-şi apere pielea.

— Întîi s-aşezăm adăpost între el şi noi, vel bane, ş-apoi să ne gîndim la ce vom săvîrşi.

— Un adăpost aşezarăm, diece. Va să-l întemeiem pe-al doilea.

— Adăpost de priinţă nu e decît muntele, vel bane. O dată muntele trecut, nu te mai temi de spate. În dosul clăilor de fîn, adăpost nu e decît pentru fum.

— Drum lung şi anevoios, diece, pînă ce ne vom vedea unde năzuim.

— Eu zic că va fi scurt şi lesnicios, de va fi înţelegere între domniile voastre, boierii.

— Nici unu din ei nu rămase nepişcat de vodă Alexandru. Atît doar că la noi nu cuteză să ruşineze muierea au fata vreunui velit, cum păţiră cei din Muntenia.

— Puţini boieri munteni pun la obraz asemenea ruşinări, vel bane.

— Or fi ei mai mulți care nu pot arăta ura ce clocotește în inimă.

— Boierii olteni de ce-o pot arăta, vel bane ?

— Sîngele Basarabilor e mai iute decît al Drăculeștilor. Asta e pricina.

— Să ne rostuim de hodină, diece. Vătafu Simion va fi moțăind de mult.

XXXIX

În sîmbăta lui Lazăr porneau călări spre Plăviceni, Mihai, diacul Nathanail, vătaful Simion și o roată de oșteni de-ai băniei. Țîrîia o ploaie mărunță izvodită de cu noapte. Pe drumurile înmuiate de apă, caii aruncau cu picioarele clăbuci de zloată învîrtoșată. Încotoșmănați în rantii de aba, călăreții mergeau în trap domol și răzleți, ca să nu se stropească unul pe altul cu nămol. Plasa cenușie a norilor se lăsase pînă în creasta codrilor. Pe văi, salcia căprească legase motoalcele de lînă ale mugurilor. Prin satele rare, lumea, sătulă de iarnă, ședea în ușile bordeilor la priveala vremii.

De la Balș, ceata lui Mihai a lăsat drumul Slatinei, ținînd pe acel al codrului, care ducea la Osica, unde-au mas peste noapte la vornicelul Stoichiță. A doua zi s-a abătut pe la Gostavățu, de unde au însoțit rădvanul Tudorii și n-au mai lăsat caii să răsufle decît la curtea din Plăviceni.

Scheunatul cîinilor a vestit jupînesii Stanca, mult înaintea saigiilor de la foișoarele porților, sosirea vel banului.

XL

Rîvnă prisoselnică pusese Stanca să-și primească oaspeții. De-ar fi venit boierii fără jupînesele lor, nu s-ar fi ostenit atît. Că osteneală se cheamă trepăduitul la cuhnii, la stîna curții pentru strecuratul laptelui, să iasă cașul curat ca spuma, la rînduitul odăilor de musafiri și la sufragerii, care erau două : una pentru bărbați și alta pentru femei. Munca adevărată o făceau pretutindeni slujitoarele și roabele. Se cerea la fitece pas și priveghiul ochiului stăpînei, mai ales cînd se știe că atîția ochi muierești, nărăviți să găsească la orice cusur cît de mic, se vor împrăștia în toată casa.

Sufrageria rînduită bărbaților se umplea de veliți la vremea luatului cafelelor. Atunci se puneau la cale multe, boierii erau mai în voia lor, nu se fereau să spună cîte o vorbă mai deochiată, să-și povestească despre țiitoare și, în dorul lor, să se lege de cîte o roabă mai nurlie.

De data asta treburile s-au petrecut altfel. Masa de prînz a început după înapoierea de la slujba Învierii, la care au fost de față și jupînesele și copiii. Din coșurile cu ouă înroșite în băcan și întinse de-a lungul mesei, slugile n-au mai adunat decît coji. Din cinci tipsii, pe care era întins cîte un miel fătat de la Crăciun, au rămas doar ciolane și arșice, iar din siniile cu sarailie, tot cinci la număr, nu s-a mai putut aduna la urmă nici măcar un strop de zeamă.

Erau de față la ospăț dumnealor Calotă Buzoianu, plecat de-acasă de la Florii, ca să poată ajunge la vreme, Ivan Norocea, Theodosie Rudeanu, Radu Florescu, Preda, Stroe și Radu Buzescu, toți cu jupînesele și copiii lor. Vinul de Corcova și de Drăgășani îmbujorase fețele tuturor. Galbeni la chip nu erau decît lăutarii, cărora nu le venise încă rîndul la îndestulare, neslăbiți toată vremea de dumnealui jupîn Stroe Buzescu. Cum sfîrșea un cîntec Lantea cobzarul, jupînul și poruncea punînd mîna la inimă :

— Cîntecu meu, Lanteo, dacă vrei s-auzi galbenii sunînd în cobză.

Pornea Lantea a zice :

Busuioc, floare cătată,
Hai mîndruță de-mi arată
Unde ne-am iubit odată.

Și dacă-l isprăvea cobzarul, jupîn Stroe se răsucea în jilț, strigînd :

— Da pe-al cu mierlița îl uitași, Lanteo ?

— Se poate să-l uit, stăpîne ? răspunde cobzarul prididit de osteneală.

— Să-l auzim, Lanteo.

— Mai lasă-l, bre, să mai răsufle, sărea jupîneasa Sima, nevastă-sa.

— Răsuflă, țiganu, cît oi dormi eu. Toată săptămîna mare ce-a făcut ? A cîntat cuiva ?

Lantea știa că pe jupîn Stroe greu îl împacă, dar cunoștea și dărnicia lui și de aceea începea a zice cu glasul scăzut:

Foaie verde fir de iarbă
Mierliță cînd e bolnavă,
Vine cucu și-o întreabă:
„Ce-ai tu, surioară dragă"?

Ascultau jupînesele, numai urechi erau dumnealor boierii. Lantea simțea că ghiersul său înmoaie inimile tuturor ascultătorilor, de urechile cărora se apropia, luîndu-i la rînd. Văzuse cobzarul arzînd în ochii jupînesii lui Radu Buzescu, fata banului Mihalcea, o flacără nesănătoasă. Obrajii ei supți, cu umerii învăpăiați, dovedeau reacila care îi rodea plămînii. Dornică de cîntec era jupîneasa, și de nu i-ar fi fost zîmbetul din colțul gurii, prea trist față de flacăra ochilor, nimeni n-ar fi zis că boala îi pregătește un neîmblînzit și apropiat soroc. Pentru ea cînta mai mult Lantea. Către ea își îndrepta glasul, domolindu-l și lungind sucelile tînguitoare ale cîntecului oltenesc. Așa aducea din glas cobzarul fiecare ghiers, de parcă ar fi vrut să facă inima jupînesei mai dătătoare de sînge, mai pripită să-l împlinească și să-l învîrtoșeze. Cîntecul lui Lantea înmuia pînă și inima aprigă a jupînesei Sima. Îl asculta femeia lui Stroe, așa cum ar fi ascultat cîntatul unuia din copiii doriți de ea, pentru ca după ani de căsnicie, să se mulțumească doar cu copilul care era bărbatu-său.

Ascultau jupînesele toate, fiecare cu gîndurile ei, mulțumite că-și au bărbații și copiii în jurul lor. Păreri de rău că îmbătrînesc sau că și-ar fi dorit alt soț, n-avea nici una. Dar nimănuia dintre toți cei de față ghiersul lui Lantea nu-i răscolea inima ca Tudorii. De nu s-ar fi rușinat de ceilalți, bulucitul atîtor gînduri dospite în lunga ei singurătate ar fi îndemnat-o să plîngă. Aprigă fusese toată viața și nu-și amintea să fi plîns de două ori. Își strunise suspinul în gîtlej și lăsase capul să n-o vadă nimeni. Și-ar fi plîns dragostea de care n-avu parte. Nu dragostea altora pentru ea. Nici pe-a lui Pătrașcu-vodă, singurul, după socotința ei, care a iubit-o dintre toți ce-o rîvniseră. În clipele-acelea ar fi vrut să-și plîngă dragostea nedăruită nici unuia. La una se gîndea doar. La aceea izvodită în drumul de la Floace către curtea din Gherghița, atunci cînd a crezut că-l va putea iubi pe voievod pentru el. Pentru această neînchegată dragoste ar fi răbdat,

ar fi așteptat, ar fi pîndit în pragul hanului, ar fi trăit adevărata viață a unei îndrăgostite cu tot zbuciumul, cu toate neliniștele ei. Petrecuse lumește în toate chipurile, numai în chip de îndrăgostită, nu petrecuse. Părerea asta de rău a ajuns acum mai vrăjmașe decît oricînd. Bătrînețea în care intrase o îndemna să-și sugrume suspinul, sau cîntecele afurisitului de Lantea? Ce zile neuitate ar fi petrecut să fi auzit glasul întinerit al lui Pătrașcu-vodă frigîndu-i urechea și rostogolindu-i trupul în vălvătăile fără seamăn ale dragostei inimii ei?

A trezit-o din această prelungă și stearpă visare, chiotul jupînului Stroe Buzescu.

— Vino, Lantea, să te pup. La inimă mi-a mers.

S-a ridicat boierul și l-a sărutat pe țigan. Apoi a tras de la brîu o punguță pe care a trîntit-o pe cobză, grăind în auzul tuturor:

— Numără-i afară, țigane, să nu vază jupîneasa Sima cîți au fost.

A răsunat odaia de rîsul jupîneselor și-al veliților. A lăcrămat Tudora, nevăzută de veselia celorlalți. A zîmbit ca un înțelept, îndepărtat de înșelătoarele deșertăciuni lumești, diacul Nathanail.

La un semn al lui Mihai, s-a ridicat jupîneasa Stanca, rostind îmbietor:

— Cît s-or îndestula lăutarii, aș zice să mergem în pridvor la priveala horii din curte.

Degrabă au sărit copiii să dea mulțumire pentru masă și să se bulucească în pridvor. Așijderea făcură și jupînesele. Dete să se ridice și jupîn Stroe.

— Rămîi, vere Stroe, îl rugă Mihai. Rostu pohtirii la curtea noastră va să vi-l dezvălui în soboru de-l vom ține, fără muieri și copii.

Chipurile tuturor se îndreptară către Mihai. Deodată veselia făcu loc îngrijorării. Unii din veliți avuseseră bănuiala că adunarea nu fusese prilej numai de-a sărbători între neamuri Învierea. Nici unul n-o socotise, totuși, atît de grabnică. Abia erau la ziua întîia a Paștelui. Și dacă Mihai, pe care-l știau cu toții iubitor de-a se amesteca printre poporeni în zi de sărbătoare, îi roagă să lase priveala horii numai în seama jupîneselor și a copiilor, înseamnă că ceva necunoscut unora din ei se va urzi chiar în această zi mare.

— Vătafe Simion, zise Mihai, porunceşte slujitorilor să pună băutură la îndemîna fiecăruia dintre boieri şi să nu ne mai tulbure. Să stai de veghe la uşă. Pînă nu ne vom ridica nu intră nimeni.

Slujitorii îndeplinirăporunca, iar boierii se adunară în jurul lui Mihai.

— Boieri dumneavoastră, începu Mihai, aveţi la cunoaştere păţania mea, izvodită de vodă Alexandru.

— Machia [1], bine că aduseşi vorba, vere Mihai. Cum fuse bre, cu Gheucă? Şi-adevărat că dada Tudora îl înfruntă pe vodă? întrebă Stroe Buzescu.

Lui Mihai i se adînci cuta dintre sprîncene. Nu-i era pe plac să înceapă soborul cu poveşti. De l-ar fi întrebat altul, l-ar mai fi lăsat să aştepte. Pe Stroe urma să-l ia cu binişorul. Dacă nu l-ar fi împăcat şi nu i-ar fi făcut voia, ar fi fost în stare, zurliu cum era, să se ridice de la masă şi să plece. De ajutorul şi sprijinul acestui boier, nu se putea lipsi.

— Cum să fie, vere Stroe? O pricină cu muieri.

— Aha, zise mulţumit boierul. (Îi erau pe plac pricinile cu muieri.)

— Gheucă ruşinase fata stuparului lipovean, de-l are mama la Gostavăţu. Mama, foc şi pară. Iute cum e, porunci vătafului Bînţă, ca, a doua zi, să-l ridice în furci pe ţigan. Sara picai eu la Gostavăţu şi chemai fata s-o întreb de-a fost au nu cu voia ei. Cînd aflai că voia fetii fusese, spusei lui Bînţă să dezlege peste noapte pe Gheucă şi, din porunca mea, ţiganu să-şi ia lumea-n cap.

Pesemne că ţiganu mă cunoştea. M-o fi văzut prin sat, au la prisacă. Şi cînd dete cu ochii de mine la butuc, zvîrli săcurea şi-o luă în goană.

— De treabă ţigan, încuviinţă Stroe. Îşi plăti datoria.

— Aşa socotii şi eu.

— Da adevărat e că dada Tudora dete ziua bună lui vodă, întorcîndu-i dosu?

— Adevărat.

— Halal muiere, rosti Stroe, apucînd cana cu vin.

— Mai ai ceva de întrebat? îl împunse frate-său Preda.

— Nu mai am, neică.

---

1 Expresie oltenească, corespunzător lui „apropo".

— Dă-l lăsăm, dar, pe vel ban, să ne spuie păsu său.

Porni Mihai a înşira toate silniciile cunoscute şi necunoscute boierilor, ale lui vodă Alexandru ; băjeniile oamenilor din multe sate ale Munteniei, numărul tot mai mare de turci aduşi de vodă peste cei veniţi la jafuri şi pricopseală. Au mai aflat veliţii că iscoadele măriei-sale au trecut şi peste Olt şi amişună care boieri îi doresc răsturnarea din scaun.

— I-aţi dibuit, vel bane ? întrebă îngrijorat Preda Buzescu.

— Vorniceii mei cei mai isteţi sînt pe urmele lor. Da pacostea ne poate pica în spinare pe neaşteptate. Drept aceea socot că, puse la preţ, capetele unora dintre noi pot cădea cînd nici nu gîndim.

— Şi la care gînd te oprişi domnia-ta, vere Mihai ? mai întrebă Preda.

— Doar la unu, boierii dumneavoastră : se pustieşte ţara de oameni.

— Să adunăm oşti, neică, şi să pornim împotriva domniei, se îndreptă Stroe către frate-său, Preda.

— Nu e treabă înţeleaptă, grăi domol diacul Nathanail. Înainte de a goni pe cel ce stăpîneşte azi scaunul domniei cu sprijinu Porţii, va să hotărîţi domniile voastre cine-i va fi urmaş.

— Asta e calea cea sănătoasă, se auzi glasul lui Mihai.

Buzeştii tresăriră, uitîndu-se unul la altul. Preda şi Radu înţeleseră tîlcul vorbelor lui Mihai. Stroe duse cana cu vin la gură, dar o lăsă încercînd a spune ceva. Îi luă înainte Preda.

— Hm, zise el, socoteala diacului ar fi nimerită... Aba, ia spune, vel bane şi vere Mihai, nu cumva te-a pişcat de inimă pohta domniei ?

— Mă cam frămînta gîndu-ăsta de la o vreme, de cînd scăpai de gheara măriei-sale, mărturisi Mihai. Vreau să fac din această ţară săracă a noastră un scut lumii întregi.

Zîmbi pe sub mustaţă Preda Buzescu, zicîndu-şi : „Te sumeţişi cam iute, fecior de hangiţă". Frate-său Radu îi făcu un semn cu pleoapa. În sprijinul lui Mihai sări Stroe :

— Vrednic este, după rînduiala care-o puse în toată Bănia.

Preda Buzeşcu clătină din cap către frate-său Stroe, vrînd a-i spune că mintea este mai de preţ decît vitejia. Văzînd că n-a fost înţeles, se adresă lui Mihai :

— De-ar fi cum zice frate-meu Stroe, n-ar mai călca picior de iscoadă pe sleahurile noastre.

— Că mai bîntuie cîte unu, doi nu zic ba. Da întrebatu-te domnia-ta, vere Preda, de s-a mai întors vreunu? Care cum a fost dovedit, s-a ales cu jungheru vîrît între spete. Şi, ca să dovedească boierului că ştie mai multe decît bănuia Preda, Mihai mai spuse: leacul împotriva iscoadelor lui vodă Alexandru, vi-l arătai. Chibzuiesc, însă, cam ce leac ar fi pe potriva boierilor, care hidlenesc cu Mihnea Turcitu.

Preda şi Radu Buzescu lăsară nasurile în jos, simţind ochii lui Mihai şi-ai diacului Nathanail aţintiţi asupra lor. Bănuind veninul pricinuit vel banului de vorbele furişe ale lui Preda, frate-său Radu rosti mieros:

— De priinţă ne-ar fi s-auzim cuvîntu fiecăruia din cei de faţă. Adică dacă vor domniile lor smintitu din scaun al măriei-salle Alexandru-vodă, şi ce au de zis de-o domnie a vel banului Mihai.

— Bine rostişi, frate Radule, făcu înveselit Stroe Buzescu.

Luaţi pe nepregătite, ceilalţi se cam codiră. Îndemn la cuvînt n-avea nici unul. Nu fiindcă n-ar fi clocit fiecare părerea sa. Se fereau toţi să-l zădărască pe Preda, cel mai vîrstnic dintre ei şi cel mai căpătînos. Miraţi rămaseră cînd îl auziră chiar pe Preda, cerîndu-le:

— Grăiţi, boieri dumneavoastră. Deşartă-ţi guşa, Theodosie.

Cuvîntînd măsurat, jupîn Theodosie Rudeanu şi, dovedind la rîndu-i că, într-adevăr, domnia lui Alexandru-vodă pustieşte ţara, nu se sfii să întărească părerea lui Stroe. Ceilalţi, cu aproape aceleaşi vorbe, se alăturată lui Rudeanu. În Preda Buzescu sîngele începu să clocotească. Mai avea o nădejde în frate-său Radu.

— Tu ce gînd ai, Radule? îl întrebă sigur de răspuns.

— Neică, zic că mai bine să bei tu sîngele duşmanului, decît el pe-al tău. Vodă Alexandru ne paşte pe toţi. Cu cît l-om sminti mai degrabă din scaun, cu atît ne punem capetele la scuteală. Cît priveşte domnia vărului Mihai, de, îl cunoaştem şi socot şi eu că se cade să-l sprijinim, dacă se leagă în faţa noastră să ne aducă în sate pe toţi fugarii.

— Mă leg, sări Mihai, şi mă mai leg în frica lui Dumnezău, să curăţ ţara de toţi cămătarii.

— Afară de ăi aduşi de tine, vere Mihai, rînji Preda.

— Cînd zisei pe toţi, îi socotii şi pe-ai mei, cinstite vere Preda. Şi-o dată cu ei şi pe turci. Aşa să ştii domnia-ta.

Văzîndu-se rămas de unul singur, Preda Buzescu mai încercă o împotrivire cu glasul şuierînd o mînie contenită :

— Boieri dumneavoastră, văz că vă detereţi cu toţii de partea vel banului Mihai. Aşa să fie. Da uitaraţi norodul. N-ar fi de cuviinţă să cunoaştem şi cugetu lui ? Fincă, de, vel banu Mihai, de cînd cu bănia Craiovei, luă în stăpînire, cam cu japca, multe sate moşneneşti.

— Despre asta nici unu nu sînteţi cu mîinile curate, cinstite jupîne Preda, sumeţi glasul diacul Nathanail. De-ar fi să se pună în cumpăna unei drepte judecăţi, cel din urmă la judecată ar fi vel banul Mihai.

Nu plăcu nici unuia din boieri vorbele furişe ale diacului. Dar, ştiindu-se toţi cu musca pe căciulă, tăcură chitic. Preda Buzescu, ocolind spusa diacului, îl înfruntă pieziş :

— În soboru veliţilor, ei hotăresc, nu diecii.

— Diacu Nathanail e cel mai apropiat sfetnic al Băniei, cinstite vere Preda. Nicicînd luminile şi îndreptările lui n-au dat greş. Alături îl vom avea în toate împrejurările, fie ele bune au răle, spuse Mihai cu hotărîre.

— La mare cinstire îl avem şi noi, vel bane, încuviinţă Ivan Norocea.

— Drept ai grăit domnia-ta, îşi îndreptă faţa către el, dumnealui Calotă Buzoianu.

— Să lăsăm cîrcota, neică, spuse Stroe şi să-l rugăm pe văru Mihai să ne înfăţişeze planul domniei-sale. Să ştim ce-avem de făcut.

Voios că împotrivirea lui Preda Buzescu a fost domolită, Mihai îşi aşternu fără înconjur chibzuiala faptelor ce vor urma : fuga peste munţi, cererea de sprijin către principele Sigismund Bathory, apoi drumul la Stambul.

— Care dintre domniile voastre vrea să mă însoţească, bucuros voi fi de tovărăşie.

Amurgul mistuise lumina. Vătaful Simion intră tiptil, purtînd în mîini sfeşnice cu lumînările aprinse.

— Cu poveştile diacului Nathanail, de izbeliște rămase bunătate de vin, strigă Stroe. La vreme intrași, vătafe, să ne mai umezești cănile.

— Noroc bun, zise Preda înmuiat.

Ducînd cănile la gură, boierii abia atunci auziră chiotele jucătorilor din curte.

XLI

Crivățul lăsase pădurea goală pușcă. Cît a ținut iarna, zilnic, i-a smuls cîte ceva din podoaba ramurilor, împrăștiind-o departe, pînă în apus. Și dacă a dezgolit-o de tot, iar sorocul lui s-a mîntuit, s-a potolit Crivățul, încredințîndu-se și el că nu mai are ce lua din pădure.

Se lungea osteneala soarelui, îngăduind zilelor să crească. În pădure cît dura lumina lui, înlesnea izvoditul așternutului verde al ierburilor cu alesături de flori. A pornit mai întîi împunsătura albă a ghioceilor, împopistrată cu sineala viorelelor, urmînd liliachiul toporașilor, și galbenul untișorului, pestrițul păștițelor și apoi albul de lapte al mărgăritărelului. Și pe măsură ce se împlinea astfel preșul așternutului, în sus, pe ramuri, se umflau mugurii hrăniți cu hărnicie, de urzeala nevăzută a rădăcinilor. Curînd mugurii au pornit a lepăda frunze felurite. Pe carpini s-au arătat işlicuri verzi, meșterite de iglița razei de soare. În moțul jugaștrilor s-a așezat un caftan de frunze dințate ca niște nădragi de măscărici luat dintr-un vicleim. O zeghe mică și verzuie s-a ivit pe arțari. Din mugurii ca niște ciocuri de papagal ai teilor, în loc de limbă au ieșit cocoloașe de frunze moi; frasinului somnoros ca un leneș i s-au arătat smocuri de pene, asemenea fulgilor de pe alte tărîmuri. Mai grijulii decît toți ceilalți, ulmii și-au pregătit un cămeșoi de frunze aspre ca nisipul, să nu se poată prinde omizile de el. Stejarii mai fuduli decît toți s-au arătat cu gugiumane boite, parcă, în zeamă de roșcove.

O dată cu împodobitul pădurii au pornit a pica și oaspeții de primăvară. Cei dintîi sosiți au fost sitarii, oaspeți trecători, care nu poposesc decît cît țin ghioceii și nici nu plătesc găzduitul cu vreun cîntec măcar. Cele dintîi cîntece sînt slobozite de sturzi și mierloi. Noaptea, ciuhurezii îndrugă niște stihuri de caraule răgușite de beție. Noroc că de la miezul

nopții ciuhurezii contenesc și nu mai pot tulbura liniștea celorlalți, mai ales cînd luna își face mendrele cine știe unde și pe unde, așa că oglinda lacurilor rămîne întunecată.

Zaiafetul se încinge o dată cu zîntuitul de mai. Pădurea a lepădat frunziș pe toți copacii, iar oaspeții s-au adunat toți; porumbei și turturele, cuci și prigorii, granguri și privighetori. Mai toți nuntesc ziua în cîntece și alaiuri gureșe. Doar privighetorile săvîrșesc noaptea sfielnica lor taină, a cununiei cu pădurea.

De la aceste nopți prinsese Tudora obiceiul de-a porni, în scăpătat, prin livadă și prisacă, pînă în hotarul pădurii, însoțită de sfinția-sa diacul Nathanail, de Micșunica și de Lena, nepoata stuparului Timofte. Venea s-asculte fluierul suspinat al privighetorilor.

Mai bine de treizeci și cinci de ani trecuseră peste însingurata ei inimă de cînd ascultase din pridvorul palatului de la Strehaia doina inimilor de păsăruică din codrul Cotoroaii. Și atunci ca și acum, ce îndrugau gușile privighetorilor, împlinea pentru un răstimp golul din inima ei. Și grozav îi plăcea cînd auzea păsăruicile trăgînd în gușe și slobozind uruiala ceea de ghiersuri, ca risipa unor boabe de mărgăritar în steiul unui izvor sau într-o dolie de apă.

Cu o deplină liniște asculta diacul care socotea pădurea drept cel mai cuprinzător dar al pămîntului. Gîndul lui Nathanail nu făcea nicicînd cale întoarsă. Căuta să se îndrumeze în întunericul de nepătruns al viitorului celor din jurul său, mai ales al lui Mihai. Viața lui o va afla încheiată din ziua în care vel banul se va înscăuna. Din acea clipă, orice zi mai mult o va socoti dar ceresc. Pînă atunci adună din gîndurile celorlalți.

Dintre ale Tudorii culege locșorul rămas neîmplinit în inima ei de dragostea pentru fiu-său. Cunoaște diacul cît de mare este această dragoste, mai ales acum cînd este pornit peste munți, și nu știe încă de nu-i va fi umbletul fără ispravă, pe la toate curțile pe unde va poposi.

Din gîndurile clocite de Micșunica, diacul Nathanail ciugulește lesne din întreaga lor grămăjioară. Țiganca îmbătrînise. Nu în ani, cît o trecuse dragostea pentru vătaful Bînță. Cu cît vedea roaba că ochii lui Bînță au pornit a fugi către slujitoarele mai tinere ale curții, cu atît mai aprig se smochinea la chip. Traiul bun ținea pe loc anii vătafului. Învățase

Bînță să nu bea băuturi beţive. Cînd apuca, se îndestula din vinul cel mai de seamă, dătător de sînge şi de îndemnuri către trupurile neofilite ale muierilor tinere. Şi mai bănuia Nathanail că Micşunica nu cutează a se plînge Tudorii. Se temea roaba de mînia stăpînii. Închidea ochii Tudora împotriva încercatului ei vătaf la băutură, dar la necredinţă i-ar fi deschis cu vrăjmăşie, şi-atunci nimeni nu i-ar putea spune ce s-ar alege din Bînţă.

Cu inimoasă aplecare urmărea diacul zbuciumul din inima Lenii. O vedea cum tînjeşte şi se mira de neînţelegerea dovedită de Tudora. Înspăimîntată de graba acesteia de a-l pune în furci pe Gheucă, fata nu se mai îndepărta de fustele stăpînii. Să văieta ades de cap şi Micşunica era gata cu descîntatul de deochi. Şi cît vrăjea cărbunele stins pus în ulcica plină cu apă proaspătă, roaba căsca, dovada nesmintită a deochiului. Pe măsura vrăjitului, căscatul se îndesea şi se lungea.

— E deochiată rău, altcum n-aş căsca eu atîta, întărea Micşunica.

— Cine naiba mi-o tot deoache ? se răstea Tudora.

— De, măria-ta, cine poate şti ? Uite, cărbunele nu se dă la fund. Dovada că diochiu e de muiere. De-ar fi de bărbat, n-ar pluti.

Zîmbea îngăduitor diacul de cîte ori le auzea muncindu-se întru aflarea pricinii. Aidoma a zîmbit şi în seara cînd, ascultînd taraful privighetorilor, Lena a pus capul în poala Tudorii şi s-a pornit a scînci.

— Iar te doare capu, fetico ?

— Iar.

— Fugi, Micşunică şi-i descîntă. Ţine-o de mînă să nu se poticnească.

După ce s-au depărtat cele pornite, diacul a grăit cu liniştea lui de totdeauna :

— Geaba îi tot descîntaţi. Leacul fetii e altu.

— Care, diece ? întrebă cu grabă Tudora.

— Măritaţi-o şi n-o mai tot îndesaţi cu apă. De mirare că domnia-ta nu băgaşi de samă la pricina zisului diochi.

Luminată pe loc, Tudora încuviinţă cu glasul înciudat :

— Aşa trebuie să fie. Apucă de-o spurcă la dragoste tîlharu de Gheucă.

— De n-ar fi fost el, s-ar fi găsit altu. Nespurcată n-ar fi rămas ea, rosti mai liniştit Nathanail.

Tudora tăcu. Rumegă în voie spusa diacului și o socoti îndreptățită.

Dinspre răsărit mijea lumina lunii. Mai aprig porni ghiersul privighetorilor, chiotele naiurilor păsărești se întețeau vîrtos. Cîte-un spic de stea se rostogolea de-a lungul ariei cerești și se pierdea în coama pădurii. Dinspre sat veneau împrăștiați aburi de terci proaspăt. Cei doi ascultători auziră pași apropiindu-se.

— Care ești ? întrebă Tudora.

Răspunse un slujitor :

— Măria-ta, sosiră un oier de peste munți.

— Doamne-ajută, zise Tudora săltîndu-se. Scoate-ne la cărare, Neagule.

Sositul era un bărbat între două vîrste, chipeș la înfățișare, cu nasul puțin sumes, cu mustața tușinată și cu pletele retezate pînă în josul urechii. Se înfățișa în portul oierilor ungureni. De cum auzi pașii Tudorii, se ridică și-o întîmpină, zicîndu-i :

— Sărutăm dreapta domniei-tale.

Așijderi grăi și către diac. Tudora cunoscu după grai că sollul nu este oier mocan. Totuși îi răspunse :

— Bun sosit la noi, baciule. De ți-e frig, păstrează toharca. De nu, dă-o cuiva s-o priponească la scuteală.

— La fel o să fac și căciulii, rîse părelnicul baci.

— Acu, te pricepui. Cum îți zice și de un'e ești ?

— Udrea, căpitanul Loviștei.

Zîmbi voioasă Tudora. I se luminară deplin ochii. Zîmbetul de pe buze și din priviri se îndreptă și către chip și către dregătoria sollului. Clătitul inimii ei se iuți, învăluind-o într-o căldură negustată de mult.

— Arată-ne suretele au răvașu, căpitane Udrea, îi ceru Tudora.

— De primejdie sînt la drum lung asemenea fleacuri. Drept aceea nici vel banu nu mă nevoiră cu ele. Cel mai de preț răvaș este limba omului de credință. Așa îmi spuse măria-sa, așijderea vorbesc și eu.

— Dă-ne dar veștile.

— Bucuros le voi da, de-ar fir-a-păr.

Și porni căpitanul Udrea a povesti cum l-a așteptat pe Mihai dincolo de vama genunei, la Rîu-Vadului, unde au poposit să răsufle caii. Copiii și jupîneasa Stanca s-au întins pe

iarba din poiana alăturată drumului, iar dumneallor, vel banu Mihai, Stroe Buzescu, comisul Radu Florescu și căpitanul Loviștei s-au tras la sfat pe malul Oltului. Cînd să pornească mai departe îi ajunse și Bînță. Sara au mas la Sibii, iar în ziua ce-a urmat au purces către cetatea Bălgradului la porțile căreia au sosit înnoptat. Două săptămîni încheiate au stăruit pe lîngă curtea măriei-sale principelui Jigmon Bator, pînă ce apucară la mînă scrisori către Sinan-pașa și către solul reginei Angliterii de pe lîngă Înalta Poartă, date de Balthazar, văr drept al principelui Sigismund, care ținea strînse legături de prietenie cu Vizirul turcesc cît și cu Burton englezul.

Iar dacă dumnealor vel banul, cei doi boieri și slujitorii lor au purces către Stambul, dumneaei jupîneasa Stanca împreună cu coconii s-au tras la cetatea săsească a Sibiilor, iar el, căpitanul Udrea a trecut munții pe potecile oierilor de la curmătura Oltețului, ca să nu-i știe nimeni de urmă. Ținînd poteca de la Oborul Jidovilor, a coborît la mănăstirea Polovraci, de unde urmînd necontenit drumeagul vecin apei Oltețului, s-a abătut și pe la Călluiu, ca să dea aceleași vești jupînesei Sima.

— O bîntuiră și pe ea urgia măriei-sale Alexandru-vodă ? îl întrebă Tudora.

— N-am la cunoaștere asemenea faptă. Socot că de s-ar fi petrecut ceva, aș fi aflat de la dumneaei jupîneasa au de la slugi.

— Prăpăd făcură oștenii domniei, căpitane, la Plăviceni, se tînguí Tudora. Pustiu îi rămase satu Stancăi. Cercară ei și la noi, da nu le merse. Îi abătu cu vorba sfinția-sa diacul Nathanail.

Taina fugii lui Mihai peste munți ținuse un cîrd de vreme pînă ce răbufni la curtea domnească. Spume de mînie făcu la gură voievodul, aflînd-o. De zor porniră oștenii domniei s-o ridice pe Stanca și coconii. Nedovedindu-i pe cei căutați, saigiii domnești și năpustiră asupra slugilor și oamenilor din sat. Prinzînd lumea de veste, bejeniră mare cu mic. Nu se aleseră trimișii măriei-sale decît cu cîțiva bătrîni neputincioși și cu stricăciunile făcute curții. De năcaz, vodă însuși hăcui o seamă de boiernași munteni, alăturați Oltului.

Vești depline aflase căpitanul Udrea. Depline i-ar fi fost și spusele, dacă porunca vel banului n-ar fi fost alta. Pentru că ce luaseră la cunoaștere Tudora și jupîneasa Sima, era un

adevăr spus doar pe jumătate. Stanca și coconii plecaseră la Sibii numai după cîteva zile de ședere la Bălgrad. Fusese mînată de Mihai, fiindcă pe vel ban îl stingherea vecinătatea ei și a copiilor.

Stanca simțise zorul lui Mihai de-a rămîne singur în Bălgrad. I se lipise de inimă ochii smaraldii ai Velicăi, muierea italianului Fabio Genga, ce avea rosturi de seamă la curtea principelui Ardealului ; că măritată abia de-un an, fata lui Ioan Norocea fusese smulsă de la joacă și azvîrlită de părinți în brațele unui bărbat străin de neam. Silită să trăiască într-o lume plină de fățărnicii, pentru ifosele nemeșilor și alături de-un bărbat care-și pomăzuia chipul și purta perucă, Velica își păstrase fecioria inimii. A izbit-o chipul bărbătesc al lui Mihai, sdlipirile de oțel ale ochilor lui, mîinile care pot apuca și robi un trup muieresc. Sfielnicile ei arătări printre femeile curții au prins a lua întorsături îndrăznețe de cînd a pornit Mihai a se arăta zilnic printre nemeși. Îl căuta voioasă că poate vorbi numai cu el limba copilăriei, că se poate apropia de-un om către care o împingea tiranic inima ei tînără.

Ochii de vulpoi ai lui Stroe Buzescu prinseră degrabă zîmbetul sleit al Stancăi și-i șopti lui Mihai :

— Bună de rontăit iada, vel bane, da ce-i faci caprei care te pîndește ?

— O mîn la Sibii, vere Stroe, făcu Mihai, reamintindu-și că nu este singur.

Plecînd Stanca, mai lucitori se făcură ochii Velicăi. Italianul Genga luă și el sama, singur sau stîrnit de vreun nemeș gelos. Nu-și învenină inima, știindu-l pe Mihai călător. Mihai nu putea fi zăbavnic planurilor cu care trecuse munții. Înțelege că lasă în Bălgrad o inimă gata să i se dăruie și, de data asta, se mulțumește doar cu atît. Ia drumul Stambulului mînat de multele lui gînduri. În Bălgrad numai unul stă de strajă alături de acelea ale Velicăi.

Pe unde poposește, iscoadele oltene îi aduc știri din țară. Astfel află Mihai, de la unii, cele petrecute la Plăviceni și se întunecă la chip. Nu pentru paguba curții sale cît pentru bejenitul oamenilor. De la alții aude precum că s-au sumețit din nou o samă de boieri potrivnici noilor biruri : poclonul și curamaua cîblia și chilia, puse de măria-sa Alexandru-vodă. Ajuns la Adrianopol îi veni veste că o ceată de boieri munteni au trecut Dunărea, fără știrea domniei, spre a cere lumi-

natului Padişah zmintitul din scaun al voievodului vrăjmaş, Alexandru cel Rău. Pustiul suflă deasupra satelor Munteniei. Bejeneşte lumea în tainele codrilor, în munţi, iar cei mai deznădăjduiţi trec în Ardeal. Se încrîncenesc inimile, se încaieră neamurile pentru o dimirlie de făină. De pretutindeni nu se arată decît chipuri supte, ochi înroşiţi de plîns sau de ură, trupuri în zdrenţe, fără căciuli, fără barişuri, cu pletele năclăite de pulbere şi sudoare. De nicăieri nici o nădejde. Nici ploaia nu mai cade, ca să mai revenească ocinile şi sufletele. Bîntuit este şi ţinutul oltenesc, dar mai puţin. Coama cenuşie a Oltului s-ar părea că pune stavilă multor dăbilari, care cunosc avanul măselelor şi vrăjmăşia moşnenilor de pe malul său drept.

Neclintită rămîne Tudora în curţile de la Gostavăţu. Îi ajung la urechi veşti că multe din neamurile Stancăi s-ar fi tras la mănăstirile de subt munte. Veşti de la Stambul aşteaptă ea, dar nici una nu pică. Bobii, înşiraţi zilnic, cad a bine.

— Nu mă mişc, diece, din rostul meu, îi spuse lui Nathanail. Aici mă lăsă, tot aici să mă găsească băiatu. Pe picioare au subt muşuroi în cimitir.

Dacă la nespusă îngrijorare o lăsase planul lui Mihai de-a se aşeza în scaunul domnesc, amarnic parapon avea pentru fuga lui Bînţă.

— Auzi dumneata, se jăluia Micşunicăi, să nu mi se mărturisească el mie ! L-am priceput eu că nu mai avea astîmpăr, de cînd se află de plecarea băiatului. Îl simţii de la Floace, că fără Mihai nu-i mai arde de treabă şi că de ne-ar fi fost porunca lui Mihai, să aibă din scurtă grijă rînduielile hanului, de-atunci ar fi şters-o după el. Ţie nu-ţi spuse nimic ? Să-mi s-ui drept. Să nu mă minţi.

— Îmi minţii eu vreodată stăpîna, măria-ta ? lăcrăma Micşunica bănuită de înţelegere cu fugarul. De la un cîrd de vreme îl tot auzeam foindu-se în aşternut. Gîndeam că iar l-o fi apucat nebuneala după vreo muiere. Zăcea mîrîiala în el de cînd află că dumnealui, banu Mihai, îl luă vătaf pe Simion.

— Vezi, făcu Tudora lămurită parcă, la asta nu mă gîndii. Acu, la dreptu vorbind, parapon am pe el, da rău nu-mi pare. Ştiindu-l cu ochii numai pe Mihai, parcă mi se împuţinează grija. Nemuştruluit de mine, nu rămîne el.

— Să-l mustruluiești, măria-ta, că i se cuvine. Să se mai domolească afurisitu, zicea înverșunată Micșunica. Apoi cu gîndul și grija numai la Bînță, se domolea și șoptea : să dea Dumnezău să-i vedem sănătos, acasă.

— Să dea Dumnezău și sfinții Părinți, încheia Tudora cu ochii la icoane.

În așteptări fără istov se scurse vara. Iar cînd frunza codrului începu să se clatine cu zîmbre de rugină, dumnealui jupîn Preda Buzescu vesti Gostavățul că a purces către cetatea de scaun, spre a ține căimăcănia pînă la sosirea în țară a măriei-sale Mihai-vodă.

Auzind vestea, Tudora duse mîna la inimă și ochii la icoane. Smerit se închină diacul, rugîndu-se :

— Și-acum, slobozește, Doamne, pre robul Tău Nathanail.

XLII

Scrie Andronic Cantacuzino, fiul vestitului Șeitan Oglu, măriei-sale Petru-vodă, așezat în palatul din Bozen-ul Tirolului, după ce s-a lepădat de scaunul Moldovei :

„Am făcut pe banul Mihai domn al Țării Românești, judecînd că este mai bun decît ceilalți păcătoși bei, care nu arată nici un semn, nici de la tată, nici de la mamă, numai păcătoși necioplîți și mincinoși, și argați nevrednici.

Însă prin banul Mihai, s-a mulțămit nenorocita țară și au mulțămit lui Dumnezău, care i-a învrednicit și le-a dat astfel un păstor bun și creștin și iubitor de săraci și cu frica lui Dumnezău."

Se veselise Tudora aflînd de acest răvaș. Da gînduri de mulțumire jupînului Iani, țiitor de-o făgăduială făcută ei cîndva. Decît că nu știa Tudora cît de scump costase înscăunarea lui fiu-său. Pentru că jupîn Iani nu se nevoise cu punga, ci numai cu vorba pusă pe lîngă vestiții cămătari ai Stambulului.

Numai bacșișurile se ridicară la 400 mii de fiorini, din care jumătate intrară în șalvarii cuprinzători ai vizirului Sinan-pașa, iar ceallaltă jumătate merse să înduplece bunăvoința Sultanului, a validelei, a belerbegului Greciei. Silit să dea tuturor celor cu trecere în treburile Porții, Mihai făgădui 4000 de taleri lui Efrem, felcerul vizirului. Iar peste toate

astea haracitul datorat de țară se urcase cu încă 30 000 galbeni.

Drept aceea, tare s-a mirat Tudora cînd auzi că fiu-său, de cum s-a înscăunat, a așezat asupra țării darea cornăritului oilor și-al boilor.

De unde vor mai scoate să plătească bieții oameni și această nouă dare? Și unde vor mai încăpea atîția osmanlîi, atîția greci, armeni și evrei picați asupra ocinilor sărăcite, o dată cu noul voievod, ca să-și adune cît mai degrabă capetele și dobînzile, bez cămătarii rămași răbdători de la celelalte domnii?

Veselia zilelor începutului de domnie i se arătă părelnică Tudorii. Doamnă era acum socotită de toți, nu numai de slugile ei de la Gostavățu. Mumă de domn al Țării Românești. A cutremurat-o un fior de mîndrie, cînd a văzut satul și slujitori îngenuncheați dinaintea ceardacului. În fruntea tuturor a mers la biserică, spre a da mulțumiri Celui-de-sus că a fost blagoslovită cu această dăruire. A ospătat din plin lumea venită să i se închine. Dar, la sfîrșit, s-a trezit singură. Osîndită singurătate!

Odinioară la Strehaia, dorea ades o singurătate în codrii Cotoroaii. Îi era milă de tusea și gemetele lui Pătrașcu-vodă. A fi singură în desișul codrului, unde lumina pătrundea cernută de frunziș, i se arăta ca o dulceață nespusă a vieții. Amarnic însă îi este acum de cînd se simte singură. Diacul Nathanail a fost strămutat în palatul domnesc din porunca măriei-sale Mihai-vodă. N-are cine să-i mai slovească pățanii din minunatele vieți ale sfinților. Mult ar da să-i mai audă glasul care-i liniștea toate gîndurile și o făcea să fie numai urechi, mai ales cînd asculta prevestirile *Gromovnicului*.

Curțile boierești se goliseră și ele de stăpîni. Buzeștii de la Căluiu și de la Dobriceni, precum și Radu, stăpînul Dobreștului și văr cu Buzeștii, se aflau cu toți în cetatea de scaun a Bucureștilor. Mulți boieri se nevoiseră pentru domnia cea nouă. Avu Mihai-vodă, chiar de la început, și o samă de potrivnici printre dumnealor: vel vornicul Mitrea, vel logofătul Andrei, vel paharnicul Manta, bivel postelnicul Barbă Albă, kir Calist, egumenul de la Snagov, vornicul Dumitru Dudescu și stolnicul Dima. Dar cel mai neîmpăcat potrivnic și, totodată, cel care-i stîrnea pe toți ceilalți era dumnealui Dan Drăgoeșteanu, vel vistiernic. De la el se trăgea și sporitul haraciului cu încă 30 000 de galbeni. Pe vel vistiernicul Dan

îl puse Tudora la icoane şi-l blestema, de cum auzise că unelteşte cu Mihnea Turcitu, rugîndu-se :

— Dă-i, Doamne, gînd lui Mihai să-l hăcuiască de sîrg. Că decît să suspin eu, mai bine să jelească mumă-sa.

Amărăciunea cea grea căzută asupra Tudorii era că nu fusese la înscăunare. Grozav ar fi vrut să vadă pe vlădica Mihail, mitropolitul ţării, aşezînd lui fiu-său coroana pe cap, în vreme ce protopsaltul Mitropoliei cînta *Cuvine-se să te fericim* şi să-i audă pe divaniţi strigînd : „Să fie pe voia împăratului", după ce divan-effendessi citise firmanul şi sărutase pecetea padişahului.

— Cum va fi arătat, Doamne, băiatu în caftanu domnesc, aşezat pe umeri de iskimne-agassi şi ridicat în scaun sprijinindu-l de subţioara stîngă ? se întreba Tudora.

Ades îl punea pe Bînţă să-i mai povestească felul în care se înfăţişase alaiul, rînduiala înscăunării, chipurile boierilor, mulţumiţi de noua domnie şi înfăţişarea veliţilor potrivnici lui Mihai. Bînţă n-ar mai fi părăsit curtea domnească dacă n-ar fi primit porunca voievodului să se întoarcă la Gostavăţu.

— Dacă mi-ai fost de mare ajutor cît băturăm drumu Stambulului, grija mamii în sama ta rămîne. La o nevoie nouă, te chem să fii lîngă mine. Spune vătafului Simion să-ţi dea un cal şi umblă sănătos.

— Mi-aleg eu calu, măria-ta. Sînt mai priceput decît vătafu Simion...

— Alege-ţi oarecare, numai pe-al meu să nu mi-l iei, rîse voievodul.

— Şi-o sabie nouă, măria-ta, că scurtătura asta de-o port, s-a cam tocit.

— Bine, încuviinţă Mihai-vodă.

— Ponosit cum sînt, o să mai rîză lumea, văzîndu-mă cu cal şi sabie domnească, mai stărui Bînţă.

— Adică ai mai vrea şi ţoale ostăşeşti ?

— Să se cunoască că sînt slujitorul măriei-tale.

— Fie, Bînţă. Mai vrei ceva ?

— Ce-aş vrea eu nu prea e pe placul măriei-tale, după cîte pricep.

— Ei, ce mai vrei ?

— Să rămîn la curte, măria-ta.

— Ai să rămîi, Bînţă, da mai tîrziu. Nu mai zăbovi.

Mihai-vodă îi întinsă mîna. Bînţă dete să i-o sărute. Măria-sa îl opri zicîndu-i :

— Tu nu eşti boier, Bînţă. Tu eşti şi rămîi tovarăşul credincios al domniei noastre. Nu uita asta. Pînă la o nouă poruncă, aminteşte-ţi că eşti vătafu doamnei Tudora.

Ascultîndu-l pe Bînţă, şi neputînd cuprinde taievea întreaga desfăşurare, un icnet se ridică doamnei Tudora din capul pieptului, rostogolindu-se pînă în beregată, înecînd-o şi tăindu-i răsuflarea. La toate amărăciunile astea se mai alăturară şi altele.

Căzu la boală grea Micşunica. Din bună-zdravănă se pomeni deodată cu fierbinţeli şi cu tavane dureri de cap. La început, încercă Tudora singură s-o pună pe picioare, dar nu izbuti. Mai mari se făcură fierbinţelile şi mai vrăjmaşe durerile de cap.

— Din ce-i veni, Doamne, boleşniţa ? se frămînta întrebarea în Tudora, fără să poată dovedi o pricină, cît o înfăşa pe bolnavă într-o pînză stropită cu oţet de trandafiri.

Nu se îndurase roaba să se jeluiască stăpînii că boala i se trage de la Bînţă. Îşi aflase vătaful o ţiitoare plină de văpăi la aşternut. Şi de cînd apucase să se înfrupte, Bînţă îşi făcea de lucru noapte de noapte. Cînd nu pornea de cu seară spre tîrle unde, înşira el Micşunicăi, că mînătorii au vîrît berbecii între oi prea timpurii, se lăsa către cramă, spre a cerceta dacă este rînduială şi dacă nu cumva zăcătorile, nefiind bine cercuite, îngăduie prelinsul mustului.

L-a crezut Micşunica. Totuşi, cînd şi cînd îl mai dojenea :

— Cît e ziulica de mare, de ce nu-ţi faci vreme şi de treburile-astea ?

— Tu nu vezi, fa, cît s-a împuţinat zîua ? Ce, mai sîntem la Sînpetru ? se răstea el.

Zicea şi ea ca Bînţă : S-a scurtat ziua. Ştiindu-l cît trăgea cu toate nevoile curţii măriei-sale doamna, nu-l mai ciondănea. Pînă cînd s-au pornit ploile de toamnă.

— Ajungă-ţi, bă rumâne, cu tatîta moroit. Că-mi vii plin de nămol pînă-n genunchi... Că tu o dată nu pui mîna să-ţi cureţi cizmele, de cînd te întorseşi oştean domnesc.

— D-aia am muiere, să mă cureţe. Că de-altceva de ce mai eşti bună, pedeapsa dracului ?

Vătaful mai împlini ocara şi cu vreo cîteva palme. Bătaia o încremeni. Niciodată Bînţă nu ridicase mîna asupra ei. Iar cînd îi ajunse la ureche o şoaptă: „Drumurile vătafului se opresc la Dumitrana", ca să se încredinţeze că nu este o scorneală muierească, se puse la pîndă într-o noapte smolită şi ploioasă, de parcă s-ar fi rupt zăgazurile cerului.

A stat Micşunica sub ploaie pînă la al treilea cîntat al cocoşilor. Călca în urma lui Bînţă pătrunsă pînă la piele şi cu sufletul sfîşiat de deznădejde.

— Îţi deteşi în petec, ţaman acu, la bătrîneţe, apucă ea să-l dojenească şi o podidi plînsu.

Furios, vătafu o ameninţă:

— Fă, să nu te împingă păcatu să sufli vreo vorbă măriei-sale, că fac moarte de om.

N-a înţeles Micşunica la a cui moarte s-a gîndit Bînţă şi, de teama ameninţării, a tăcut. Dar au trădat-o aiurelile. Pe măsură ce se îndeseau fierbinţelile, bolnava se pornea să aiurească. În vedeniile ei striga într-una: „Dumitrana; mă jefuieşte Dumitrana! N-o ierta, măria-ta, n-o ierta."

Auzind-o pomenind acelaşi nume, Tudora nu se dumirea ce încrîngătură poate fi între Micşunica şi roaba de la poiata curţii. Neputînd dovedi singură boala, Tudora trimisese după cea mai meşteră babă descîntătoare, baba Varvara din Fişcăla, care i-a spus că roaba zace de lingoare şi că descîntatul ţine 9 zile. La a noua zi se alege: au moartea, au viaţa.

— Să mi-o pui în picioare, dacă vrei să-ţi fie omeneala împlinită, i-a cerut cu stăruinţă Tudora.

— Să ne silim, măria-ta, că lingoarea e boală afurisită. Mai întîi va s-o tundem.

— Vai de mine, s-a spăimîntat deodată Tudora.

— Păi, şi-aşa păru tot îi cade. Tunzînd-o o mai uşurăm la cap şi-i mai împuţinăm aiuritul.

— Fă cum ştii... Da de ce o fi pomenind ea într-una numai de Dumitrana?

— Eu zîc că din spaimă; că boala asta vine din răceală au din spaimă. Să fi avut vreo gîlceavă cu muierea asta?

— Da de-unde, grăi singură Tudora. Micşunica e toată ziua numai lîngă mine.

— Da noaptea? întrebă sucind capul într-o latură baba Varvara.

— Ei, zise cu parapon Tudora, noaptea e lîngă bărbat-său.

Dar întrebarea babei o puse pe gînduri. Şi curînd adevărul răbufni. Ce ştia de mult curtea, află Micşunica întîi şi apoi Tudora.

Aprigă cum era la mînie, puse mîna pe bici şi porunci să i se înfăţişeze vătaful în iatac. Bînţă, cum o văzu, înţelese că este chemat la osîndă. Îl biciui Tudora pînă i se înmuie mîna. Vătaful nu scoase nici un gemăt. Ieşi plin de sînge, alungat cu altă osîndă, mai avană decît bătaia.

— Să pieri din curtea mea, nemernicule. Te teşmenişi la bătrîneţe. Pe căţeaua aia am s-o dau pe mîna saigiilor.

Îndreptîndu-se către prisaca lui moş Timofte, vătaful nu se mai gîndea la soarta Dumitranei. Ştia că intrată pe mîna saigiilor, nu mai scapă vie. Se temea că, rămînînd curtea fără el, vestea va ajunge la domnie. Iar vrăjmăşia măriei-sale domnul, greu s-o potoleşti.

Necurmată rămase mînia Tudorii. La singurătatea în care se afla, lipsa lui Bînţă o făcea mai neîmblînzită. Se simţea în fiecare clipă fără mîna dreaptă.

Aşa a trecut o seamă lungă de zile. Se mai liniştise mînia Tudorii. Se ostoise şi vremea. Mijea un soare primăvăratic, care zbicea zloata drumurilor. Cîinii ieşeau de la paie şi se tolăneau în soare pe locurile zbicite. Lumea se credea la Blagoveştenie, nu în ajunul sfîntului Andrei. Aproape de prînzul cel mic, Tudora se pomeni cu moş Timofte stuparul, sărutîndu-i poala cataveicii blănită cu piei de soboli. Lipoveanul dete să spună pentru ce venise, dar se sfii. Se temu să nu-şi zădărească stăpîna. Îl ajută cu vorba Tudora, întrebîndu-l cu ochii în zîmbet :

— Ce veste-poveste, moş Timofte ?

— Ce să fie, măria-ta ? Ne bucurăm de vreme-asta şi de vestea că Micşunica a sărit hopul.

— Îl sări.

— Ajutoru măriei-tale, că altfel nu-l mai sărea.

— Mila lui Dumnezău, stupare.

— Fără mila Lui, nimic nu se îndreaptă, întări moş Timofte, închinîndu-se. Numai El ajută şi iartă, îndemnîndu-ne şi pe noi să iertăm.

Se uită lipovanul pe sub sprîncene la Tudora, neştiind cum să aducă vorba despre Bînţă. Tudora pricepu că stuparul încerca să facă pe şiretul şi i-o luă înainte, strîngînd sprîncenele :

— Auzii că adăpostești pe netrebnicu-ăla de vătaf... Încaltea îi folosi bătaia ?

— De folos i-a fost, măria-ta, zîmbi bătrînul. Ne-am temut o vreme de jaina lăsată de sfîrcu biciului la colțul ochiului. Slavă Domnului că i-a trecut.

Ascultîndu-l Tudora, se plimba prin iatac. Deodată se opri în fața stuparului, poruncindu-i :

— Purtați-i de grijă, să-i dați și tainu de vin... Rău m-a mîniat nerușinatu. Norocu lui fusese că izbutirăm s-o punem pe picioare pe Micșunica. Altcum sfîrșea rău.

Moș Timofte înțelese că vătafu fusese iertat. Pentru iertare venise și el. La ușa de-afară îl aștepta Lena, care-l întrebă din ochi.

— L-a iertat, îi șopti bunicu-său, mîngîindu-i creștetul.

Făcînd numai cîțiva pași, moș Timofte auzi strigătul unuia din saigiii porților :

— Sosesc doi călăreți.

Lena o vesti îndată pe Tudora, care dete poruncă să se deschidă porțile. Dornică să știe degrabă cine sînt călărețiii, ieși în cerdac urmată de Lena. Într-unul, Tudora recunoscu pe căpitanul Udrea. Celălalt era un călugăr, bine așezat în șa.

Mult se bucură Tudora văzîndu-l pe căpitan. Era în ea o bucurie pe care n-o mai încercase de mult. Bănuia că Udrea venea din cetatea de scaun. Privindu-i descălecînd, se minună de sprinteneala cu care călugărul sări din șa, de dibăcia acestuia de-a zvîrli frîul după gîtul slujitorului venit să ia caii, precum și de iuțeala cu care-și potrivi comănacul, pletele și rantia.

— Ăsta pare să fie mai mult haiduc decît monah, îi spuse Lenii, mirată și ea de aceeași pricină.

Fata chicoti copilărește, neluîndu-și ochii de la chipul celui sosit, rămas cu pasul în urma căpitanului Udrea. Amîndoi puseră cîte-un genunchi pe podeaua pridvorului, închinîndu-se Tudorii și sărutîndu-i mîna.

— De-or fi veștile ca vremea, nespusă ușurare aduceți inimii mele, căpitane Udrea.

— Așijderea sînt, măria-ta, o încredință căpitanul, ridicîndu-se.

Călugărul se puse pe picioare ca un arc, aruncînd o privire furișe către Lena, care o prinse și zîmbi șiret. Tudora,

destul de pricepută și ea în asemenea jocuri ale ochilor, luă seama îndată și întrebă :

— Da' cinstita față bisericească, cine e ?

— Fratele Gherasim, se zori să răspundă călugărul, de la sfînta mănăstire a Snagovului.

— Și cu ce rost sosirăți la curtea noastră ? făcu Tudora întrebare căpitanului.

— S-aducem închinare măriei-tale de la domnul țării, de la doamna Stanca și de la coconi. Fratele Gherasim e mînat de domnie și de sfinția-sa diacu Nathanail să rămînă pisaru curții de la Gostavățu.

— Așaa ? se dumeri Tudora, măsurîndu-l pe călugăr.

Ca să fie mai bine cercetat, fratele Gherasim își luă comănacul de pe cap. Pletele unse și negre lucirâ în lumina zilei. Din această prelungită luare în seamă, Tudora cîntări înfățișarea călugărului. Obrajii albi, mustața mică și barba rotunjită cu foarfecele închideau între ele o gură frumos croită. Gîtul bine legat de umeri. Cum ținea comănacul în dreptul capătului de jos al pieptului i se vedeau degetele lungi și vînjoase, iar încheietura mîinilor bărbătește legată de braț. „Căutătură și gură de diavol", își zise Tudora. Deodată călugărul scăpă comănacul din strînsoarea degetelor și se rostogoli pe podeaua pridvorului, sunînd a fier. Plecîndu-se să-l ridice, rantia fratelui Gherasim se desfăcu arătînd mînerul unui paloș, iar din carîmbul cizmei răsărea un cap de caval.

— Cum văz eu, numai rasa e de călugăr, că sculele sînt de haiduc, zise Tudora cam îndoită de darul făcut de fiu-său.

Rîse fratele Gherasim, arătînd niște colți albi, întregi și bine rînduiți.

— Fundu de fier al comănacului ferește țeasta de lovitura vreunui nărod de haiduc, măria-ta. Cît privește scula de la brîu, cine se încumetă s-o lase acasă cînd pornește la drum ?

— Da a din carîmbi ?

— Leac pentru singurătate, măria-ta și tămăduială de dor.

Auzindu-l, un fior trecu prin Lena, de la urechi pînă în pulpe. „Unde-o fi dovedit diacu Nathanail pramatia-asta" ? se întrebă Tudora. Sucindu-se către Lena îi șopti să mîne un slujitor să cheme pe moș Timofte stuparul, iar ea, împreună cu celelalte fete, să rînduiască de cină pentru cei sosiți. Apoi, își pofti oaspeții în casă.

Cît cinară căpitanul și fratele Gherasim, sosi și stuparul.

— Poruncă, măria-ta.

— Timofte, șopti Tudora, ai să rînduiești odaia mare pentru găzduitu pisarului nostru, fratele Gherasim. Rămîi să-l însoțești, iar desară îmbie-l la vin să-l vedem de trage la băutură.

— Nu mîne în odaia părintelui diac ? rosti Lena a nedumerire.

— Nu, îi reteză vorba Tudora. Va mîne unde hotărîi eu. Adresîndu-se Lenii, îi zise : Tu îndreaptă-l pe căpitan în odaia de oaspeți și întăriți focurile, că mă cam luă cu frig.

În odaia de oaspeți, așezat în fața Tudorii, căpitanul Udrea povestește întîmplări de la curtea domnească și din cetatea de scaun a Bucureștiului. Începe cu sănătatea domnului, a doamnei și a coconilor. Înșiruie de-a fir a păr desfășurarea înscăunării, strînsul din măsele al veliților hicleni, de față la înscăunare, și bucuria celorlalți boieri și a tîrgoveților.

— De cît că măria-sa domnu, de cînd a venit, nu-și mai descrețește fruntea.

— De ce, căpitane ? Aflat-a vreo neorînduială ?

— Bag sama că-l mîniară mulțimea de păgîni așezați în tîrg. Auzii la curte că de toți să fie vreo 40 000 de păgîni, bașca cei noi sosiți cu alaiu măriei-sale. Și-au întemeiat păgînii geamii și meceturi, stăpînesc negoțu și-acu vor să cumpere pe aspri vechi și să vînză pe aspri noi, mai ridicați la preț. Mișună tîrgu de păgînime. Toți așteaptă banii împrumutați și camăta, iar vistieria e goală. Că măria-sa a preluat asupra-i și datoriile rămase nerăspunse de la Ștefan-vodă Surdu și Alexandru.

— Vai de mine, vai de mine, se tîngui Tudora, de unde are să tragă băiatu atîta bănet ?

Neștiind ce răspuns să dea, căpitanul Udrea ridică din umeri și urmă a-i da de știre că măria-sa și-a întocmit divanul cu dumnealor Mitrea vel vornic, Andrei mare logofăt, Manta mare paharnic, Pană comis, Tudorache mare postelnic, Dumitrache mare spătar, Pangratie vistiernic, Sîrbu stolnic, Coci postelnic, Statache vistiernic, Dragomir mare stolnic, Negri spătar.

— Va să zică vîrî în divan și greci. N-auzii de nici unul din Buzești.

— Se vede c-așa cerură nevoile țării, măria-ta. Mai intrară în Divan și dumnealor Danciu mare vornic, Chisar logofăt și Petre spătar.

— Aștia sînt din boierii de ținură cu Mihnea Turcitu, se miră Tudora.

— Da, sînt din drăgătorii de stătură alături de măria-sa în vremea domniei lui Mihnea-vodă.

— Bre, bre, bre, întunecate veşti îmi deteşi, căpitane, zise îngîndurată doamna Tudora. Mă bucurai de venire și mă întristai de ştirile domniei-tale... Da fratele-ăsta Gherasim, care nu prea calcă a popă, după cum îl văzui, ce hram poartă?

Căpitanul zîmbi în barbă, își drese glasul și o lămuri astfel:

— Măria-sa vruse să spargă toată gașca egumenului Calist de la Snagov, unde se puneau la cale multe hicleniri. Fratele Gherasim, meşter pisar, întocmea toate suretele către boierii hicleni și dresele mănăstirii. După ce măria-sa îi stoarse din guşe tot ce vru să afle, înțeles cu diacu Nathanail, mă mînă cu el aici. Precum arată și înțelesei pe drum, este priceput la multe.

— De n-ar fi priceput mai mult la rele decît la bune.

— În mîna măriei-tale rămîne. Ai să vezi ce-i poate pielea. Eu socot că îndemnul sfinției-sale diacul Nathanail este cugetat.

— Să dea Dumnezău, se închină Tudora. Rînduieşte-te de hodină, căpitane. Sară bună.

— Sluga măriei-tale.

XLIII

În zori, fratele Gherasim se pomeni zgîlțîit de stupar.

— Scoal' că te-așteaptă măria-sa doamna.

Feştila aprinsă de moş Timofte lumina slab încăperea. Buimac de somn, pisarul se ridică din așternut și se uită în jur, neştiind unde se află. Amintindu-și că de cu sară stătuse în sobor cu Bîntă și cu stuparul, coborî din pat și-și trase degrabă nădragii și cizmele, apoi dete să iasă.

— De spălat ai coleà, îl îmbie moş Timofte.

— Fugi de-aci cu drăciile-astea, rîse pisarul. Ce, sînt pisică să mă limpăi ? Hai de-mi arată unde e puțu.

La puț trase cămașa, strigînd :

— Toarnă din plin, s-alung somnu, că, de nu mă stîrneai, dormeam pînă în sară.

După ce se pieptănă îndelung, trase pe el minteanul de șiac și se înfățișă Tudorii sărutîndu-i poala cataveicii. În lumina luminărilor, zîmbetul Tudorii i se păru lui Gherasim blagoslovenia unei sfinte. Pe masa iatacului, pisarul văzu rînduite penele de gîscă, hîrtia și cerneala de bozie.

— Dormiși cu vise, pisare ? îl încercă Tudora.

— Nu simții nici purecii, măria-ta, că dormii în scurt. Stăturăm la tăifăsuială pînă pe al doilea cîntat al cocoșilor, cu gazda și cu vătafu.

— Fără vin fuse taifasu ?

— Taifasu fără vin, măria-ta, e ca prohodu fără bocitoare. Procopsit vin, zgîrcită gazdă. Turna în ulcele, parcă i-ar fi fost mîna înțepenită, se plînse posomorît Gherasim. Păcat de sîngele Domnului încăput într-o asemenea grijă.

Rîse Tudora cu toată gura.

— Așează-te colea, pisare, să scrim un răvaș. Zi așa :

Măria-ta,

Dau mulțumire Sfintei Fecioare și Domnului nostru Isus Hristos, că mă vredniciră să auz că te-ai înălțat în scaunu Țării și mă rog Lor să te fericească într-o domnie de priință măriei-tale, doamnei, coconilor și poporului sărăcit de dabilele păgînilor, de neomenia domnilor și de gheara de gaie a boierilor.

Sprijină-te numai pe popor. Fără temeiu lui blagoslovit, domnia îți va fi scurtă de zile și vrăjmașe în suflete.

Nu te lăsa mînat de hiclenia boierească. Au hiclenit și în vecii vecilor vor hicleni boierii împotriva domnului lor, mai cu osebire împotriva ta, carele ești os domnesc și nu-ți cunoști decît muma, robită cîndva de păgîni. Că dacă azi ți se ploconesc boierii, mîine, cînd nu le-oi mai fi pe plac, își vor aminti c-ai crescut într-un han pe malul Dunării și că gelep fuseși la vremea tinereții tale.

Așijderi pune zăbală papistașilor și nu te lăsa momit de făgăduielile lor. Că dac-or apuca să ne bîntuie credința, fără vreme îți va fi domnia. Iar de te vei hotărî să ne pustiești

de păgîni, întocmește-ți oaste cu oameni din țară, mai cu osebire de bejeniți, pe care să-i mîntui de dabile, dacă se vor trage la oaste.

Facă Cel-de-sus să-ți țină sănătatea împlinită, precum și a doamnei și a coconilor.

Sărut dreapta măriei-tale și obrajii, drag fiului meu

Tudora, Mumă-ta
Pisar, Gherasim Snagoveanu

— Ce mai scriseși colea jos? întrebă Tudora, luînd hîrtia și ridicînd-o pînă în dreptul ochilor.

— Numele pisarului, adică al meu. Să cunoască și măria-sa, Mihai-vodă, că n-a mînat un nepriceput la curtea din Gostavățu.

Într-adevăr scrisul fratelui Gherasim dovedea temeinică pricepere la înfloritul în caturi al buchiilor chirilice. Îi plăcu Tudorii și puse pe Gherasim să i-l citească, iar ea îl ascultă cu luare aminte. Cînd să sfîrșească, a intrat căpitanul Udrea, rînduit de drum.

Lumina dimineții se prefira mohorîtă prin borangicul ferestrelor. Tudora cetlui răvașul cu inelul dăruit de Pătrașcu-vodă, împături hîrtia și-o întinse căpitanului.

— Spune măriei-sale că nu ne bîntuì nici o năpastă și că de n-ar fi doru de el, n-am duce lipsă de nimica. Diaculuì Nathanail, închinăciuni de la inimă dăruite. Pentru dumnealui, fratele Gherasim, îi dau mulțămiri.

— Întocmai voi îndeplini porunca, măria-ta.

— Aba, căpitane Udrea, să nu pleci singur. Să-ți dau cîțiva slujitori, să te însoțească pînă la Olt.

— Nu-i de nevoie, măria-ta. Călărașii domnești îi lăsarăm la Plăviceni, să rînduiască bejeniții fugiți cît lipsiră aldor măriile lor. De loc sosesc la Plăviceni.

— Umblă sănătos dar.

XLIV

Rînduieli noi se așezară la curtea din Gostavățu. Toate fuseseră izvodite de mintea isteață a fratelui Gherasim, care, la un cîrd de vreme, a lepădat rasa, luînd portul mirenilor. Nu fiindcă s-ar fi lepădat, Doamne ferește, de credință, pe

care o slujea cu evlavie şi cu statornică ajutorare dată părintelui Parthenie.

Simţise fratele Gherasim, căruia lumea satului îi zicea acum în taină Răspopa, că rantia călugărească îl ţine departe de gîndurile şi nevoile oamenilor. Sfiala lor îl îndemnase să li se arate în altă înfăţişare. Stăruia în ei, mai ales printre muieri, sfiala avută faţă de diacul Nathanail, şi-l socoteau pe Gherasim cu aceleaşi rosturi la curtea doamnei Tudora. Poveţe doreau toţi, aşa cum apucaseră să aibă de la diac, dar mai dese şi date de un cărturar mai apropiat de mintea lor. Agerimea minţii fratelui Gherasim prinsese această nevoie a oamenilor şi se îndreptase către ea, pe căi cu care diacul Nathanail nu s-ar fi învoit. Aceeaşi nevoie stăruia şi printre slujitorii curţii, lipsiţi de mîna pricepută a unui vătaf cărturar.

De cînd cu biciuiala şi, mai ales, de cînd pricina ei se făcuse cunoscută, pe Bînţă lumea nu-l mai socotea vătaf. La fel gîndea şi doamna Tudora. Nu-i afla însă înlocuitorul, de n-ar fi socotit că i s-a arătat singur.

Slujba fratelui Gherasim pe lîngă doamna Tudora era vorba şi poveştile. Dăruit era Răspopa la spusul lor. Le ştia înflori cu meşteşug. Şi ades, cînd vremea vrăjmăşuia treburile de pe afară, doamna şi toate fetele de casă îşi agăţau ochii şi urechile de gura lui Gherasim, care desfăşura nesfîrşita trîmbă a basmelor şi peripeţiilor multor poveşti adevărate.

Dar ceea ce-l apropiase pe Gherasim de stăpîna Gostavăţului erau ticăloşiile şi uneltirile puse la cale de dumnealor vel vistiernicul Dan, vornicul Dudescu, bivel vistiernicul Barbă Albă şi, mai ales, caiafa care era kir Calist, egumenul mănăstirii Snagovului. Uneltirile acestora erau toate pornite împotriva domniei, oricine ar fi fost stăpînitor scaunului.

Neştiutorii de carte scrisă, veliţii şi egumenul îl foloseau pe fratele Gherasim pentru toate răvaşele mînate în ţară şi plîngerile îndreptate Înaltei Porţi. Cunoştea Răspopa firul trădărilor boiereşti de la Cercel-vodă şi pînă în zilele începutului domniei măriei-sale Mihai. Cunoaşterea era vîrstată de primejdii întîmpinate ades de fratele Gherasim. Bănuit că ar fi suflat la urechea cui trebuie ce tîlc aveau unele răvaşe, călugărul, în cîteva rînduri, a fost poprit în locul de caznă al mănăstirii şi tîrît pînă la gura hrubei care ducea în apele lacului Snagov, de unde nici un osîndit nu-şi mai arăta chipul.

Drept aceea, cînd a fost luat la surchidealâ de către agă în faţa măriei-sale Mihai-vodă, fratele Gherasim a lepădat din guşă tot ce adunase cu pana vremea cît făcuse ascultare preasfinţitului Calist, egumenul. Iar porunca de-a porni la Gostavăţu n-a întîmpinat-o decît cu părere de rău că nu va mai ţine locul tăbăcarului Belivacă, pe lîngă femeia acestuia.

Din soborul ţinut mai la fiecare zi cu Răspopa, a adunat doamna Tudora taina multor întîmplări petrecute în cetatea de scaun şi de la acelaşi izvor a tras ea înţelegerea că într-adevăr diacul Nathanail i-a mînat omul de care curtea de la Gostavăţu avea nevoie. Şi de-aici, pînă la datul deoparte al lui Bînţă n-a mai fost multă chibzuire. Decît că judecata fratelui Gherasim a fost alta.

— Nu se cade, măria-ta, să înlături o slugă de credinţă pentru o pricină muierească... Bînţă, om e şi el. Că i-a dat inima brînci, nu poate fi izvod de necurmată mînie. Omu cu mustaţă e croit să tot dorească. Plinirea unei dorinţi e straiul de sărbătoare al vieţii. Cine n-a păcătuit din pricina unor ochi de muiere? Ispita e mai avană decît mînia. De nu s-a potolit azi, mîine mînia omenească se duce. Da ispita rămîne agăţată de suflet. D-aia se şi sileşte omu s-o împlinească, ca să facă loc alteia.

— Drept grăişi domnia-ta, pisare, cu păcat sîntem toţi. Decît că pe Bînţă nu-l mai ascultă lumea.

— Neascultarea de la măria-ta purcede. Drept aceea socotesc că trebuie să i-o întăreşti. Poruncile lui Bînţă sînt ale măriei-tale, iar cei nesupuşi lor, pe măria-ta o nesocotesc. Eu aşa chibzuiesc. Întăreşte vătăfia lui şi îngăduie-mi mie, sluga măriei-tale, să-l ajut îndrumîndu-l.

— Împlinească-ţi-se voia, pisare Gherasim. Îndatorat rămîi să ungi tot ce scîrţîie pe cuprinsu Gostavăţului, hotărî doamna Tudora zîmbindu-i din pleoape.

Dezlegarea asta o aştepta de mult pisarul. Vîrîndu-se pe subt voia deplină a stăpînii, călugăraşul îşi deschidea drumuri din ce în ce mai nebănuite. Isteţ fiind, nu năzuia spre procopseală. Înţelept, în felul lui, nu-l îngrijora ziua de mîine. Viaţa cinului călugăresc îi adusese multe răbdări, împlinite arar de muierea tăbăcarului Belivacă, pe care n-o afla singură de cîte ori pica în cetatea de scaun, mînat de treburile egumenului. Flămînd sosise la curtea din Gostavăţu: de vin şi de un braţ femeiesc pornit spre mîngîieri. Gustul de preţ al vinului îl

prinsese din cea dintîi seară trăită la curtea doamnei Tudora. Preţuise tovărăşia stuparului şi a vătafului Bînţă întru pregustatul sîngelui Domnului. Cunoscuse în ei băutorii cu măsură, nu beţivanii porniţi spre risipă. Şi asta îi fusese pe deplin plac. Dar, mai pe plac îi erau ochii sfielnici ai Lenii şi jocul lor furiş cît îi asculta poveştile în nemijlocita vecinătate a doamnei şi a celorlalte fete.

Ochilor pisarului şi ai fetei nu le-a trebuit mult ca să se dăruie unii altora. Deplină li-era învoiala şi vrăjmaş dorul. Opreliştea din partea amîndurora li-era teama de stăpînă. Gherasim aflase de povestea lui Gheucă şi nu era atît de nătîng să facă la fel. Socotelile pisarului urmau un plan bine chibzuit. Să cîştige voia doamnei Tudora în aşa fel, încît, atunci cînd mărturiile lui vor fi în ochii tuturor, mînia să nu aibă pas la măria-sa.

Următor şi statornic acestui plan, a pornit Gherasim ţinerea de sfaturi dese cu Bînţă. Bucuros se dovedea vătaful, că de partea lui se află pisarul curţii. Bucuria i-o da împărţitul grijii tuturor treburilor. Îngrijorarea lui Bînţă purcedea de la nesupunerile dovedite de mulţi din moşnenii satului. Împovăraţi de dabilele vechi, peste care se mai aşezase şi cornăritul, oamenii socoteau fără vreme şi noua domnie. Necunoscători ai gîndurilor măriei-sale, sătenii începuseră a nu mai umbla cu ispravă. Fără urmare se lăsau poruncile vătafului, mai cu seamă de la bătaie. Iar mulţi rumâni se mîntuiseră de nevoi. Drept aceea, curmate rămaseră o samă de treburi. Cu tot belşugul anului, curtea nu putuse aduna toate găleţile, botele şi zăbavnic se strîngeau caşurile.

După ce puse la cale o nouă rînduială a îndatoririlor lui Bînţă, fratele Gherasim porni a lua satul în cercetare. Prilejuri de sobor cu oamenii nu lipseau. Dejuga la cîte un bordei şi pe loc se adunau în jurul său şi cei de la bordeiele alăturate. Vorba purcedea de la sănătate. Dorind-o tuturor deplină, pisarul trăgea de subt mintean ploscuţa cu rachiu, trecînd-o din mînă în mînă. Rachiul înmuia inimile şi dezlega limbile cele mai încrîncenate. Ieşeau astfel la iveală silnicii şi, nemijlocit, se înfăţişau strîmtorările. Cu luare aminte le asculta pisarul şi asupra tuturor se oprea cu cercetare de cuget. Cunoştea îndeajuns Gherasim că sămînţa silniciilor greu poate fi stîrpită. Dar, începînd să dea drumu graiului, silinţa lui era să abată oamenii de la gîndurile lor şi să-i îndrumeze

către altele. Iar lumea care-l asculta se lăsa furată de vîrtejul spuselor lui, presărate cu pilde trase din *Biblie*, cu glume auzite la călugării din Snagov și cu povești urzite de el.

Cu vicleșugul vorbei a tămăduit Gherasim racila nesupunerii. A mai întîmpinat Bîntă căutături piezișe, dar treburile s-au pus toate pe roate. Iar cînd a mai poticnit vreuna, ajutorul la îndreptare nu întîrzia.

Mulțumitoare se arăta doamna Tudora de neîndoielnicile slujbe ale pisarului. Rîvna dovedită de el o îndemna să slăbească priveghiul ochilor. Îl asculta încuviințînd totul. Arar cînd se împotrivea. O cîștigase Răspopa mai abitir de cînd începuse să-i povestească ceea ce vorbește lumea satelor. Clocotul nemulțumirilor bîntuia toate satele moșnenești. Mînia se revărsa împlinită asupra boierilor hrăpăreți. Acolo unde nu izbuteau cu dabila și silnicia, biruia șiretenia lor. Prin cozi de topor cumpărau părți din ocini, înlăturînd dreptul de protimisis [1] și pătrunzînd astfel în cetele moșnenești. Și, nemaiputîndu-le purta nevoile, cnezii de moștenire se micșorau și săräceau. Ocinile lor, păstrate din străbuni, luau calea stăpînirii boierești. De-aici și pînă la robie mult nu mai era. Iar dacă silnicia îi mîna la bejenie, domnia, vistieria și pravila îi sileau să se dea la urmă. Volnici nu erau a ieși din sat.

La mare îngîndurare cădea Tudora aflînd toate aceste vești. Altfel socotise domnia drag-fiului ei. Dintru început cugetase că măria-sa, ridicat din pulberea pămîntului, se va îndrepta către cei obidiți, către cei cu care crescuse și împărțise nevoi și bucurii. Scaunul domnesc îl făcuse să-i dea uitării, sau chingile boierești îl strîngeau și pe el, nedîndu-i pas?

Din această dureroasă uimire, tot fratele Gherasim o împăca, lămurind-o că nu este cu putință ca planurile măriei-sale să nu fie decît o tovărășie cu boierii. Dovadă primenirea Divanului și porunca strașnică de-a nu fi zăticnite drumurile negustorilor.

— Asta însemna că măria-sa vede mai departe decît bănuiește prostimea. Auzirăți doar că pică porunca de ridicatu oștilor. De ziua măriei-sale, taberile musai să fie așezate la porțile cetății de scaun. Cutreierară vătafii boierești satele în sus și-n jos. Asta cîntă a ceva.

---

[1] Dreptul de preferință.

— Să ne rugăm, pisare, Sfintei Fecioare, să ocrotească domnia şi neamu.

— Doamne-ajută, făcu smerit Răspopa, ciulind urechile să prindă dincotro vine glasul Lenii.

Pentru că desele lui sfaturi cu doamna Tudora porneau de la dorul fratelui Gherasim de-a auzi glasul de cinteză al fetii lărmuit în voie, nu şoptit, aşa cum îl auzea nopţile cînd Lena se putea furişa în braţele lui, în brîul cărora ar fi rămas toată viaţa. Şi vremea se potrivea ispitei. Întunericul se lăsa timpuriu, iar opaiţele curţii petreceau noaptea de cum se însera. Lesne s-ar fi strecurat Lena din iatacuri, dacă măria-sa doamna n-ar fi ţinut-o lîngă ea ca pe-o umbră.

Pentru dragostea fratelui Gherasim au stătut tare Micşunica şi Bînţă. Roaba a ajutat-o pe Lena să-i aştearnă inima în palmă şi, o dată cunoscută întreaga taină, Micşunica, pricepută la rosturi şi voioasă că Bînţă şi-a păstrat vătăfia numai datorită limbii pisarului, l-a pus la cale pe Bînţă, să nu mai ţină sobor cu fratele Gherasim în odaia stuparului, ci să-l aducă pe călugăr cu planuri felurite în cămara lor de la curte, unde Lena să se poată furişa fără bănuieli, dar şi cu o mai îndelungată zăbavă.

Căzuse doamna Tudora la mare slăbiciune pentru Lena. Îi era dragă fata pentru gingaşa ei tinereţe pîngărită de Gheucă şi nenumărate erau semnele milostivirii către ea. Croia şi răscroia planuri de măritiş şi de înzestratul ei. Ticluia s-o dea după feciorul unui boier de ţară, mai scăpătat, şi să-i ajute să-şi întemeieze o gospodărie împlinită. Ar da-o şi nu se îndură. Ce caută ea, nu se află prin vecinătate şi prea departe n-ar vrea s-o înstrăineze. Ar rămîne iarăşi singură. De singurătate este sătulă. Ce folos că are nepoţi, pe care nu-i vede decît din an-în Paşti? De fiu-său, încaltea, ce să mai gîndească! A fost al ei pînă s-a deprins cu arcul şi călăritul.

Ades, gîndurile i se opresc la Gherasim. Îi place, este isteţ. Dar i se pare că potriveala n-ar fi deplină. Şi apoi nu ştie ce gînduri are măria-sa cu el. Dacă-i vine porunca să se tragă la cetatea de scaun? N-o să-şi lase femeia la Gostavăţu şi el să dregătorească la curtea domniei. Femeia trebuie să se ducă după omul ei. Cu ea alături şi-i fug ochii bărbatului după altele, dar mi-te lăsat de capul lui? Peste toate astea, altă socoteală stăruia în cugetul doamnei Tudora. Dra-

gostea. Pe Lena vrea s-o mărite îndrăgostită. Nici nu gîndește s-o dăruie unui bărbat pe care fata nu l-ar place. Ea știe ce înseamnă pentru o femeie să împartă așternutul cu un om către care n-ar avea nici un îndemn. Amarnică scîrbă! O scîrbă ce-i rămîne agățată de suflet. Un grăunte de turiță, pentru smulsul căruia își îndoaie unghiile. Ar vrea s-o ferească pe Lena de-o asemenea năpastă. Mai bine să mai aștepte decît, Doamne ferește, să dea greș.

Decît că Lena nu cunoaște plinul gîndurilor doamnei Tudora. Nici silință mare nu-și dete să le cunoască. Își dăruise inima pisarului și alte socoteli n-avea, decît să i se dăruie toată.

XLV

Olăcarul Misdolea silea calul prin pînzele de zăpadă așezată de o iarnă timpurie peste drumuri și sate. Porunca măriei-sale fusese că în două zile să fie la Gostavățu. Vrăjmășia vremii îi mai împlinise drumul cu o zi. De n-ar fi fost înfiorările dese ale crivățului să-l mîne din spate, mai zăbavnic s-ar fi lăsat sositul la curtea doamnei Tudora.

Burdușit este de vești olăcarul Misdolea. Răvașe nu purta nici unul. Iureșul care sculase curtea și cetatea de scaun parcă așezase pîclișuri în ochii diecilor. Nimeni nu mai putea scrie și nici nu gîndea la scris. Doamna Stanca mînase pe olăcar, la stăruința logofătului Udriște, martorul uciderii diacului Nathanail. Socotise dumnealui logofătul, după îndelungile tăinuiri ținute cu răposatul diac despre doamna Tudora și bărbăția ei, că de cuviință este ca muma voievodului să afle din gura unui trimis al domniei toate cele săvîrșite de măria-sa, necum din poveștile vreunui oștean răzleț, sau de la negustori aflați aiurea la vremea hăcuirii păgînilor.

Multe și sîngeroase întîmplări se petrecuseră de la înălțarea în scaun a măriei-sale Mihai-vodă și pînă la sosirea olăcarului la curtea doamnei Tudora.

Nevoite de păgîni, treburile țării nu mergeau pe roate. Scîrțîiau din toate încheieturile. La grele gînduri căzuse măria-sa. Nopți întregi nu da geană în geană. Chibzuia și se gîndea, fără să poată ajunge la un liman. Din sfatul cu divaniții nu prăsea nici o lumină. Haraciul de-o mie de ocale

aur, douăzeci de mii de oi, două mii de cai, zece mii de măsuri mari de grîu, tot atîtea de orz, bez untul, mierea şi celelalte, fusese sporit cu încă treizeci de mii de galbeni. La dajdiile cele vechi : găleata la grîne, vama şi parpăr la peşte, coşniţa la poame, bota la miere, şi caşuri, povada, căratul şi lucrul domnesc, mai veni şi cornăritul oilor şi al boilor. Datoriile domniei nespus de mari, iar ridicatul cămătarilor peste putinţă de îndurat. Au cutezat zarafii să intre chiar în palatul domnesc, cerîndu-şi neruşinaţi capetele şi dobînzile !

O altă pricină veni să adîncească mai avan cuta dintre sprîncenele măriei-sale.

Păgînii porniseră să bată rezbel pentru supunerea Ţării Ungureşti.[1] Mihai-vodă primi porunca padişahului să mîne de sîrg trei sute de cară la tabăra lui Sinan-paşa pentru nevoile oştilor sale. N-ajunseră bine carăle cerute, cînd pică poruncă nouă pentru alte cinci sute. Acestea din urmă sosind zăbavnic, Sinan-paşa se mînie şi puse să taie capetele tuturor mînătorilor. Dintr-o mînie păgînească pieriseră cinci sute de oameni de ţară, lipsiţi de vreo vină.

Auzind această nelegiuire, gîndurile ascunse ale măriei-sale Mihai-vodă începură să răsară unul cîte unul. Deodată schimbă Divanul ţării, rînduind altul cu dumnealor Ivan mare vornic, Teodosie vistiernic, Şerban paharnic, Calotă spătar, Radu Florescu comis, Stroe stolnic, Preda postelnic, Radu clucer. Din vechii divaniţi nu păstră decît pe Miroslav şi pe Ghisar mare logofăt. Singurul grec rămas în Divan fu Mihalcea, banul Craiovei.

Schimbarea veliţilor din Divanul ţării avea un rost. Mai toţi noii divaniţi erau şi căpetenii de oşti.

Croise măria-sa Mihai-vodă un plan, pe care nu-l luară la cunoaştere decît cei mai apropiaţi boieri ai domniei.

Iscoadele voievodului sosiseră în cetatea de scaun cu vestea că întîistătătorul papistaşilor de la Roma, Clement al optulea, îndeamnă pe toţi regii creştini ai apusului să se adune în jurul împăratului german Rudolf al doilea, spre a bate rezbel împotriva păgînilor.

Prinzînd Mihai-vodă ştirea precum că principele Sigismund Bator al Ardealului a căzut la învoială cu împăratul german şi că mai apoi însuşi Aron-vodă al Moldovei s-a dat şi el

[1] 1594.

de partea împărătească, mînă solie celor doi vecini prin fraţii Radu clucerul şi Stroe stolnicul, cu porunca de-a face legămîntul ca cei trei domnitori, ai Ardealului, ai Ţării Româneşti şi Moldovei să fie „nedespărţiţi unii cu alţii" în lupta împotriva osmanlîilor.

Urmare acestei grabnice înţelegeri, fu sosirea în ţară a două mii de oşteni din Ardeal sub ascultarea căpitanului de Făgăraş, Kiraly. În vreme ce ardelenii coborau în văile munţilor, zoreau către Bucureşti oşteni de peste Olt şi cete de moşneni. Iar dinspre hotarul Moldovei sileau steagurile mînate de Aronvodă, urmate de cazaci.

Cum îi prinseră urechile vestea răspîndită prin sate de olăcarii băniei, Bînţă se făcu nevăzut, înşiruindu-se în cetele moşneneşti. Cetele nu ţineau drumul cel bătut. Călcau drumeagurile şi colnicele cunoscute doar pădurarilor şi haiducilor. Seara la popasuri, Bînţă trecea din ceată în ceată şi a legat prietenii cu toate căpeteniile, aflînd fapte de mare folos măriei-sale. Aşa, de pildă, a aflat că oamenii din Argetoaia au fost împiedicaţi de-a se urni de boierul mazil Vlad Caplea. De la alţi moşneni a auzit că domnia cheamă oamenii pentru că dăbilarii împrăştiaţi prin ţară să găsească în sate numai muierile, ca să poată jefui în voie. Şi multe alte poveşti, care de care mai mincinoase, răspîndite de oamenii vel vistiernicului Dan, cel mai neîmpăcat potrivnic al măriei-sale.

Legumind pita în jurul focurilor, mulţi dintre moşneni se lăsau cuprinşi de îndoială. Îi îmbărbăta Bînţă, spunîndu-le că toate sînt scorneli de-ale veliţilor trădători. Cîte un ascultător mai semeţ îl întreba:

— Da' tu de unde le ştii că sînt scorneli, bă vere?

Atunci Bînţă pornea să le povestească de cînd îl ştie pe măria-sa, al cui copil este, cît de aprig este pornit împotriva păgînilor şi-a unor boieri, cum l-a însoţit pe voievod la Stambul şi multe alte ştiute de el, alungînd astfel îndoiala din gîndurile ascultătorilor. Îndemnuri noi dau inimă oamenilor, să se supună chemării măriei-sale.

Ceea ce frămînta pe Bînţă, mai avan decît îi răscolea pe oameni îndoiala, era gîndul cum să aducă la cunoaşterea lui Mihai-vodă tot ce auzise şi cum să-i se înfăţişeze? Nu primise nici o poruncă să lase vătăfia Gostavăţului şi să se zorească să ajungă la curte. Umblînd alături de pedestraşi în

pasul calului, și-a amintit de sfinția-sa diacul Nathanail. Lui trebuie să i se mărturisească și din gura diacului veștile purtate de Bînță să ajungă la urechile măriei-sale. Așa a și făcut.

S-a minunat diacul Nathanail văzîndu-l.

— Cu ce rosturi, Bînță, la mine și nu la măria-sa? Au, poate, doamna Tudora te-a mînat cu vreo nevoință?

Îl lămuri Bînță pe diacul Nathanail că e fugar de la Gostavățu, auzind chemarea de oșteni făcută de voievod, și că nu cutează să se înfățișeze măriei-sale, temîndu-se să nu fie înfruntat și alungat.

— Bine-ar fi ca deodată să nu te arăți la curte. Ce-mi spuseși mie voi împărtăși măriei-sale. Acu, fiindcă veniși pregătit oștășește, sfatu meu este să te vîri printre oștenii căpitanului Rațu. Te știe de cînd sosișî cu alaiu domnesc de la Stambul și, la rîndu-mi, am să-l îndemn să te primească cu fier de la el și cu sprijin de la mine.

— Da' rostu adunatului oastei nu l-aș putea cunoaște și eu, cinstite diece? Pe mine mă bate gîndu că se încurcă iețele cu păgînii.

— Rînduiala e numai a măriei-sale, Bînță. Rostu oșteanului este să îndeplinească porunca voievodului.

XLVI

Înainte însă de-a trece la fapte, măria-sa cugetase îndelung, să mai facă o încercare la Poartă, plîngîndu-se de nelegiuirile săvîrșite în țară de cămătari, cerînd totodată îndreptarea lor. Dar, în loc de îndreptare, lumea se pomeni de-o samă de ieniceri. Isprava asta puse vîrf răbdării și capăt așteptării.

Din ajun au fost date toate poruncile: Domnia ține Divan cu toți boierii, dregători și mazili, și cu cnezii moșnenilor. Poftire a fost făcută ceaușului împărătesc precum și lui divan effendessi. Cămătarilor li s-a buciumat încuviințarea să se adune la vistieria veche, unde vor fi socotiți pînă într-o para. Oștile au fost rostuite în două tabere: una la curtea domnească, alta în preajma vistieriei vechi.

Închipuirile veliților trădători, ca și bucuria zarafilor cămătari, s-au dovedit șubrede.

Tăiatul păgînilor a pornit de la palat, a trecut la vistieria veche, ca să se împrăştie apoi în tîrgul întreg. Începutul l-a făcut măria-sa Mihai-vodă cu ceaşul împărătesc şi divan effendessi. Iar ca încheiere a acestui îndreptăţit şi sîngeros judeţ, terfeloagele tuturor datoriilor fură adunate şi date focului, de faţă fiind măria-sa, boierii şi norodul.

Vrăjmăşie fără seamăn au dovedit negustorii de ţară şi meşteşugarii greu loviţi de păgîni în petrecutul mărfii. Porunca Luminăţiei-sale Sultanul era ca turcii să vîndă numai pe aspri vechi şi să cumpere pe aspri noi, la preţurile hotărîte de Poartă.

De nu ar fi căzut îndelung aşteptatul judeţ al măriei-sale şi negustorii şi isnafii ar fi urmat să se rumânească din pricina sărăciei care-i pîndea, în ghearele păgînilor.

Drept aceea, cînd văzură că oştenii nu pun la scuteală nici-o cealma, s-au năpustit cu o amarnică înverşunare asupra întregii seminţii a zarafilor, neţinînd seama vîrstei, necum a dregătoriei. Pînă ce nu s-a trîmbiţat încetarea, tîrgoveţii n-au ostenit cu hăcuitul. Unii s-au greşit şi cu vreo cîţiva creştini, pe care-i ştiau ţinînd de curtea vel vistiernicului Dan.

O pagubă de neîmplinit a avut şi măria-sa. În vreme ce benchetuia isprava zilei, înconjurat de boieri şi căpeteniile de oaste, un ceauş ascuns de vel vistiernicul Dan s-a furişat în casa diacului Nathanail şi l-a străpuns cu iataganul.

Multe aceste fapte urmau a fi povestite de olăcar, care flămînd fiind şi tare iubitor de masă îmbelşugată, aştepta, înainte de orice, îmbuibarea pîntecului său.

Întîmpinat de Gherasim, olăcarul Misdolea îi spuse profetic :

— Să nu daţi uitării primirea rîvnită de oaspeţi, căci prin ea unii au găzduit îngeri, fără să ştie.

— Iar nouă ne pică Belzebut, că doar îl cunoaştem bine, răspunse rîzînd fratele Gherasim. Decît că pînă la bucate, va să te închini întîi doamnei, c-aşa cere ighemoniconu curţii, frate Misdolea.

— Mai bine o mînă plină de hodină, frate Gherasim, decît amîndoi pumnii plini de trudă şi goană după vînt.

— Crede, frate Misdolea, crede, c-altfel nu te vei alege decît cu cîntecul celor fără de minte. Ascultă, dar, mustrarea înţelepciunii mele.

— S-a întins pielea pe tine de-atîta înțelepciune, îl rîse Misdolea.

— Croit-am cărări drepte cu picioarele mele, pentru ca cel ce șchioapătă să nu se abată din cale.

— Drept grăiși, frate Gherasim. Nu cei iuți aleargă și nici cei viteji cîștigă rezbelul, ci toate atîrnă de vreme și împrejurări. Mînă-mă dar, la măria-sa doamna ca să-mi rămîie, din ziua de azi, un conac de vreme și pentru îndestularea obiditei mele burți.

— Pentru cel flămînd, toate amărăciunile sînt dulci, frate Misdolea.

Dînd frîul calului unui slujitor al curții, Gherasim îndrumă olăcarul către iatacul doamnei Tudora înconjurată de fetele sale de casă. Misdolea îngenunchie, sărutîndu-i poala, apoi mîna întinsă. Ridicîndu-se, roti ochii asupra fetelor rămase toate cu privirile săltate pe deasupra cusăturilor la care lucrau. Oprit în umbra iatacului, Gherasim urmărea chipul doamnei.

— Rînduiți, fetelor, cina olăcarului domniei, porunci Tudora.

Fetele se ridicară toate. Gherasim cuteză să mai pună o piedică foamei olăcarului, zicînd:

— Merindele îi rămaseră la ciochina șeii, măria-ta. Cuvenit ar fi ca Misdolea să împărtășească măriei-tale întîi veștile și la urmă să se așeze la cină.

— O nădejde amînată îmbolnăvește, frate Gherasim. Să-l lăsăm să se îndestuleze și-apoi să-l ascultăm.

— Ce bună este vorba spusă la vreme, măria-ta, se închină olăcarul cu mîinile la piept.

Tudora zîmbi și-l întrebă:

— Aduseși niscaiva răvașe, olăcare Misdolea?

— Ba, măria-ta. Martor fusei la toate cele petrecute la curtea domnească și în tîrg. Nu-mi scăpară nimica. Povestivoi măriei-tale și cele bune și cele rele.

— Fuseră și rele? întrebă Tudora cu spaimă.

Olăcarul dîndu-și seama că-l luase gura pe dinainte, cercă a rîde zicînd:

— Vorba vine, măria-ta. Mă mînă de sîrg măria-sa, doamna Stanca, nemaivrînd să adaste răvașele pisarilor.

— Doamna, ziseşi că te mînă ? întrebă îngrijorată din nou Tudora.

— Măria-sa doamna şi coconii, se împănă olăcarul. Măria-sa Mihai-vodă e tare prins cu rînduiala oştirii. Că dacă hăcuiră toţi păgînii aflători în tîrg, oştirea va să fie gata, neştiind nimeni ce va aduce ziua de mîine.

— Auzii bine, olăcare ? Hăcuiră toţi păgînii ?

Tudora întrebase cu nestăvilită bucurie.

— Nu mai rămaseră, măria-ta, decît ăi care apucară să treacă Dunărea.

Au intrat două fete, vestind că cina este gata. Cumpănind ce trebuie să facă, Tudora se ridică îndemnîndu-l pe Misdolea :

— Vino, să te ospătăm, olăcare, şi cît te vei îndestula să-mi povesteşti. Acu, finc-apucaşi să-mi spui, nu mai poci răbda. Apoi, adresîndu-se lui Gherasim : domnia-ta poartă grija vinului.

XLVII

Atît de credincios se purtă Gherasim cu băutura, încît Misdolea uită de opreliştea ce i se pusese de-a pomeni ceva de uciderea diacului Nathanail. La al doilea rînd de lumînări schimbate în sfeşnicile de pe masă, Tudora află şi de această veste. La auzul ei, un fulger îi licări deşertul, apoi rămase înfipt în inimă. Lăsă capul ca să poată prinde în poală boabele de lacrimă rostogolite pe la colţurile gurii. Împietrită la chip, se ridică şi ieşi.

Văzînd cum arată, aburii vinului din capul lui Misdolea se risipiră într-o clipă, şi-l cuprinsă o căinţă amarnică.

— Ce făcui, frate Gherasim ? întrebă el cu glasul stins.

— De unde au plecat boii, ieslea este goală, frate Misdolea, răspunse îngîndurat Gherasim.

Pe olăcarul Misdolea, vorbele pilduitoare ale *Scripturii* îl spăimuiră. Îşi pipăi gîtul cu palma, iar gîndurile cercară să măsoare cîtă vreme îi va mai sta capul pe umeri.

Înţelegîndu-i teama, Gherasim îl apucă de un braţ, silindu-l să se ridice. Apoi îl îndrumă către patul hodinei, unde-l lăsă în tovărăşia mută a unei lumînări.

În jurul casei scîncea prelung Crivăţul.

XLVIII

Veştile aduse de olăcar la Gostavăţu nu erau decît o parte din acele ce se petreceau în ţară şi despre care doamna Tudora n-avea încă nici o cunoaştere.

Boierii, care rămăseseră de partea vistiernicului Dan şi care nu conteneau cu uneltirile, socotiră că uciderea zarafilor este prilejul nimerit de-a scăpa de domnia măriei-sale Mihai-vodă. Drept aceea chemară ajutorul ascuns al lui Sinan, zorîndu-l ca trimisul său să sosească în cetatea de scaun însoţit de oaste. Paşaua dă ascultare cererii mazililor trădători şi trimite repede pe cadiascherul Baki, în fruntea a două mii de oşteni şi o ceată de iasauli, mînuitorii bicelor de sîrmă, folosite împotriva celor ce vor da îndărăt, cînd se vor ciocni cu ghiaurii.

Baki poposeşte la casa vel vistiernicului Dan şi trimite vorbă măriei-sale că este sosit să rămînă peste iarnă în Bucureştii domniei, fără a pomeni ceva despre petrecania întîmplată zarafilor, cu toate că văzuse capetele multora înfipte în parii gardurilor.

Silit să pornească spre Gostavăţu, olăcarul Misdolea n-a mai apucat să vadă îndelungul priveghi al măriei-sale lîngă racla diacului Nathanail, nici ce s-a ales de Baki şi de toată oastea lui şi nici să audă ce pîrjol şi sînge au lăsat în Giurgiu căpitanii voievodului.

Atît apucase olăcarul să povestească Tudorii, că mînia măriei-sale o stîrnise cetitul răvaşului trimis de padişah prin divan effendossi în care spunea că „slăvitele mele urechi au auzit că te porţi silnic cu boierii ţării şi că jupoi noroadele mele pentru lăcomia ta".

Cît de vrăjmaşe s-a făcut această mînie după uciderea diacului, au cunoscut-o păgînii din Giurgiu, Baki şi ienicerii săi, precum şi o samă de boieri în frunte cu Dudescul „muncit de hiară arsă pe piept, pînă lîngă moarte". Cu acest prilej cei din preajma voievodului l-au auzit pomenind vorbele *Eclesiastului:* „Cine-şi cruţă nuiaua, îşi urăşte copilul".

Şi, după toate acestea, urmară alte isprăvi ale măriei-sale.

Încercarea sultanului de a pune mîna de Mihai-vodă prin şiretlicurile de vulpe ştirbă ale cadiascherului Baki dînd greş, Luminăţia-sa porunci lui Hasan-paşa, beglerbegul Greciei, să pornească împotriva ghiaurului răzvrătit, cu o nouă

oaste, să-l răpună şi să aşeze în scaun pe un fecior al Ianculuí Sasu.

Urzitor al mîntuirii neamului, măria-sa în patru ciocniri pune pe vrăjmaşi „aşternut picioarelor sale", începînd cu Hasan-paşa şi sfîrşind cu odrasla hanului tătăresc. Apoi, împreunîndu-şi oastea cu aceea a lui Aron-vodă al Moldovei, se aruncă asupra Brăilei, pe care o ia în stăpînire şi începe a jefui ţinuturile stăpînite de turci din josul Dunării. Adună atîta pradă, încît toţi oştenii săi „merg îmbrăcaţi în jder şi cacom [1] şi nu duc lipsă de bani". Din 50 de sate date săbiilor, oastea lui Mihai aduce în ţară mii de vite şi liberează multe mii de creştini.

O parte din tamazlîcuri, cirezi şi turme sînt mînate şi la Plăviceni, unde ostaşii însoţitori povestesc necurmata vitejie a măriei-sale şi dreapta împărţire a prăzilor către toţi slujitorii săi de credinţă.

Iar cînd toate aceste fapte ajung la urechea doamnei Tudora, ele îi mîngîie sufletul înlăcrămat, sporindu-i pornirea împotriva păgînilor. Îl plînge în fiecare zi pe diacul Nathanail, este nelipsită de la utreniile şi vecerniile părintelui Parthenie, rugîndu-se neîncetat pentru cuvenita aşezare a răposatului în rîndurile celor apropiaţi împăratului ceresc. Dar o dată ajunsă printre ai ei, lepădă gîndurile pentru mort, rînduind planuri de ajutorare a domniei.

Ştia că turcii, stîrniţi de măria-sa Mihai-vodă, nu se vor împăca lesne. Drept aceea mînă pe Gherasim prin toate satele mai apropiate, să îndemne rumînii să se lase către oaste, fiind iertaţi de dabile, iar grija ocinilor să rămînă în seama muierilor, că de nu va avea măria-sa oaste de veghe la Dunăre, fără prinţă vor fi muncile de pe ocini. Şi că „luînd foc în sîn pentru mîntuirea ţării, datornic este poporul să sară, spre a nu se lăsa să ardă ţoalele voievodului".

Ascultători se lăsau rumînii acestor îndemnuri şi se adunau în cete care porneau către cetatea de scaun, cu traistele de merinde atîrnate de suliţe şi de ţăpoaie înfierate. Astea erau gloatele măriei-sale care-i dăruiau sîngele fără tocmeală, fiindcă în bordeiele lor sărăcia intrase ca hoţii şi nu mai avea ce jefui. Auziseră bieţii rumîni în biserici, citindu-li-se din sfintele ceasloave, că rînduielile omului harnic duc numai la

[1] Hermină.

belşug. Nu-l mai vedeau acest belşug. Nevoiţi de păgîni, strîmtoraţi de domnie şi supţi de boierime, oamenilor nu le mai rămăsese decît viaţa şi terfeloagele, că fuseseră cîndva moşneni şi cnezi. Cnezatele lor mai trăiau doar în poveştile bătrînilor, spuse la zile cînd vrăjmăşia vremii îi aduna în bordeie, în jurul cîte unei strachini cu uscături de poame pădureţe. Atunci auzeau tinerii pînă unde se întindeau ocinile străbunilor, cît de împlinite li-erau turmele, şi tare se minunau cum de li s-a putut risipi atîta bogăţie. Rămîneau toţi cu ochii măriţi, ascultînd cinstea cu care se plecau voievozii asupra tuturor drepturilor lor. Turcul n-apucase să se facă din om ploşniţă, iar boierul nu cuteza să calce hotarul vreunei ocini, necum s-o cotropească. Singurile bîntuieli le aveau despre partea tătarilor. Cînd li se buciuma de primejdie, se trăgeau în codrii, unde mîrzacii se fereau să intre şi se mulţumeau să se aleagă cu robi şi vite răzleţite de sate, sau cu chervane negustoreşti prinse pe drumuri. Nunţile lor erau prilejuri de petreceri, care nu sfîrşeau înainte de-o săptămînă, botezurile se săvîrşeau după o cinstită datină creştinească, iar prohodurile înlăcrimau întreaga obşte a satului, şi nimeni nu lipsea de la închinare în faţa radlei celui trecut întru cele veşnice.

Acum... Acum vremuiau alte vremuri. Se bucurase ţara de ridicatul în scaun al măriei-sale Mihai-vodă. Veselia norodului de pe văile Valahiei pornise de la zvonul adevărat că măria-sa nu este neam de boier. Mai mergeau vorbe că, fiind dregător peste Olt, siluise moşnenii multor sate şi că se îmbogăţise. Ce era adevărat din toate vorbele astea, nu se ştia pe malul stîng al Oltului şi pînă în Tîrgul Floacelor. Cei din acest tîrg, care o cunoscuseră pe mumă-sa, răspîndiseră vestea că noul înscăunat este plod de hangiţă, fost gelep la vremea cînd era flăcău. Drept care lumea socotea că nici pe departe n-aducea cu spiţa boierească. Hei, că dregătoriile date de domnie unui om cu pricepere în treburile gospodăreşti îl ajutaseră să se ridice deasupra nevoilor, este cu putinţă. La urma toată omul trudise în dregătorii pentru casele şi nevoile altora, şi îndreptăţit era să se aleagă şi el cu plata ostenelilor depuse. Totdeauna mîna celor harnici biruie. Şi dacă măria-sa a hotărît să se ridice împotriva neostoitei lăcomii păgîne, înseamnă că a hotărît să mîntuie norodul mai întîi de apăsările picate din raielele turceşti şi apoi să pună zăbală şi poftelor boiereşti.

Astfel se înfăţişau socotelile prostimii şi de aceea se îmbulzeau la oaste, mai ales de cînd se zvonise că mulţi din oştenii măriei-sale veniseră înstăriţi de peste Dunăre, cu vite şi bani.

Îndemnurile doamnei Tudora, mînate prin gura lui Gherasim, nu se mărgineau doar la vorbe. Deschisă îi şedea mîna la nevoile tuturor celor ce se hotărau să se adune sub steagurile măriei-sale. Dăruia din zestrea curţii de la Gostavăţu tot ce era de trebuinţă unor oşteni. Iar dacă se întîmpla să dea greş cu unii, neiertaţi se aflau în faţa mîniei sale. Cei dăruiţi erau cei mai stăruitori şi cei mai zoriţi. Nu conteneau ridicînd în slavă virtuţile măriei-sale voievodul şi creştineasca dărnicie a doamnei Tudora.

Pîinea minciunii şi a făţărniciei este dulce omului curat la cuget, oricine ar fi el. Dar cînd află că a fost înşelat, i se umple gura de cocleală. Ceea ce se întîmpla şi doamnei Tudora. O năpădea cocleala pentru becisnicia şi necredinţa unor oameni, mai cu osebire a celor încercaţi de lipsuri. Drept aceea nu-i ierta. Dacă ar fi ţinut seama de împrejurări, cînd viaţa unui român nu preţuia mare lucru, ar fi poruncit saigiilor să-i pună în furci pe înşelători. Dar nu se oprea la acest gînd. Îi osîndea altfel, mai creştineşte. Umplea de belşug pe cei din jurul osîndiţilor cu porunca straşnică de-a nu fi omeniţi aceştia, în nici un fel. Căinţa făţarnicilor se dovedea astfel mai amarnică, iar urmările ei erau o pildă rămasă de-a pururi pe tăbliţa inimii fiecăruia.

Se vede că îi era dat doamnei Tudora să încerce întregul şir al amărăciunilor. Moartea diacului Nathanail fusese una din cele mari, pe care nici cele mai bune zile n-o mai pot şterge. Şi iată că la puţină vreme îi pică alta.

Plecînd kir Iani epirotul din băniа Craiovei în vremea domniei măriei-sale Alexandru-vodă, poreclit cel Rău, se aşează în Stambul ca dragoman atît al Moldovei cît şi al Ţării Româneşti. Meremetisise jupînul treburile în aşa fel, încît să nu piardă obiceiul mulsului. Banii dăruiţi de Aron-vodă al Moldovei patriarhiei din Stambul treceau prin degetele îndeajuns de lipicioase ale jupînului. Trimitea Alexandru-vodă plocoane sultanei validè şi paşalelor pentru înlăturarea vreunui rîvnitor la scaunul domnesc, kir Iani le împuţina, luîndu-şi partea nedăruită de nimeni. Şi tot ciupind, adunase jupînul îndeajuns.

A venit vremea cînd s-a pus la preț domnia măriei-sale Mihai-vodă. S-a nevoit kir Iani s-o scoată, dar nu cu banii lui. Umplutul tuturor mîinilor întinse s-a făcut cu ce putuse aduna măria-sa și cu pungile împrumutate de la cămătari.

Cînd, însă, în loc de bani, cămătarii s-au ales cu capetele înfipte în gardurile curților din București și vestea a răbufnit la Stambul, toți ochii s-au îndreptat către kir Iani. Pe Michali Oglu, cum îi ziceau Turcii măriei-sale, după ce s-a auzit de pățania zarafilor și, mai ales, a cadiascherului Baki, toți îl știau drept nepot al jupînului. De cele întîmplate în cuprinsul Țării Românești neîndoios că jupîn Iani a știut mai dinainte ; deci a uneltit cu Michali Oglu împotriva Luminației sale padișahul. Cuvenit, dar, este caznei, spre a mărturisi tot ce știe.

La cazană, kir Iani n-a mai fost supus. Spre a-și dovedi buna credință față de Luminatul împărat, jupînul s-a turcit. Cînd a auzit doamna Tudora isprava, că jupîn Iani s-a lepădat de credința creștinească, a prins a rîde :

— Pravoslavnic n-a fost domnia-sa niciodată, i-a spus lui Gherasim, purtătorul vestei adusă de la Plăviceni și adunată din gura vătafului curții măriei-sale. Dar cînd a aflat pricina turcirii, rîsul i-a înghețat într-un holbat al ochilor. Dintr-o dată i s-a părut că se află singură într-un pustiu. De la singurătatea ei, gîndul i-a săltat la aceea a lui fiu-său. Turcindu-se kir Iani, ca să-și scape viața și averea, măria-sa Mihai-vodă nu mai are pe nimeni la Poartă, care să se nevoiască pentru el. Clătinatul scaunului domnesc se curmă de îndată ce nu mai are cine să-l sprijine.

S-a cutremurat de spaimă doamna Tudora. Zăgazurile bîntuielilor păgîne bănuite de măria-sa, culcate vor fi de urdiile păgîne. Ce se va alege de voievod și de popor ? Pe-ale cui mîini vor sfîrși cuconii măriei-sale ?

Cutropită de plumbul atîtor gînduri, doamna Tudora se trase în iatac și îngenunchie dinaintea icoanelor îngînînd tînguirea lui Iov : „Facă Domnul să nu se cîntărească plîngerile și că durerile să fie puse în balanță. Mai grele decît nisipul mării se vor dovedi ; căci m-am tînguit în strivirile sufletului și am gemut în amărăciunea inimii."

De ce s-o fi bucurat oare, auzind de hăcuirea păgînilor din cetatea de scaun ? Împărați mari n-au putut ține proptă

şuvoaielor revărsate de osmanlîi. Cum de-a cutezat voievodul unei ţărişoare, sprijinit doar de inima lui de bărbat, înconjurat de mulţi boieri trădători, fără de oaste a sa şi a poporului, să stîrnească mînia celui mai înverşunat împărat al lumii? Crede măria-sa în vitejia lefegiilor aduşi de peste munţi şi în bărbăţia celor cîteva roate de cazaci, împotrivindu-se steagurilor păgîne dese ca iarba cîmpurilor?

— Doamne, cine a putut aduna revărsările apelor în buzunarul anteriului său?

Fără de răspuns a rămas întrebarea. Apoi alta s-a clătinat în ea. Poporul? În el s-ar cuveni să colcăie sprijinul, dacă urechile domnilor s-ar fi plecat la gemetele lui. Plecatu-s-a oare cineva? „Cel ce-a sădit urechea putea-va să nu audă? Cel ce-a întocmit ochiul putea-va să nu vază?"

Cei ce-ar fi putut auzi, şi-au astupat urechile, iar cei ce-ar fi putut vedea şi-au întornat ochii de la popor. Cînd nu l-au bîntuit păgînii, l-au supt boierii; cînd nu l-a strîmtorat domnia, l-au împuţinat molimile.

Stînd doamna Tudora în această umilită îngenunchere, urechile îi prinseră zvon de clopot. Nu era dangăt de înmormîntare. De-ar fi murit cineva în sat, ar fi ştiut. Clopotele sună a primejdie. Curînd se ridicară glasuri şi vaiete. Se săltă în picioare şi-şi aruncă ochii pe fereastra iatacului. În zare, spre Deveselu, se clăbuceau nori negri vîrstaţi de limbi de foc. În curte răbufniră strigăte jalnice de femei:

— Tătarii! Vin tătarii!

XLIX

E ziua a doua a lui făurar, la sărbătoarea Întîmpinării Domnului, după ieşirea de la utrenie. Doamna Tudora luase anafura şi pornise spre curte urmată de slujitorii creştini. Fetele casei o înconjurau tăcute, iar măria-sa călca arar sprijinindu-se de braţul Lenii. De cînd cu bîntuiala roatei de tătari rămăsese cam şubredă. Zăcea ziua. Noaptea tresărea ades, părîndu-i-se că aude chiotele sălbatice ale mîrzacilor. Nu intrase nici o boleşniţă în ea. Şubrezeala şi zăcutul se datorau mai mult spaimei. O spăimuiseră slujitorii şi oştenii morţi, împrăştiaţi în iureşul ciocnirii cu tătarii, părăduitul curţii şi al satului.

De nu i-ar fi dat lui Gherasim în gînd să-i înconjure cu foc, mîrzacii ar fi răpus curtea şi toţi bărbaţii satului. Speriindu-li-se caii şi cuprinzîndu-i focul de toate părţile, cei mai mulţi cai s-au betegit, iar călăreţii lor au fost siliţi să lupte pe jos. De-aici li s-a tras nimicirea şi fuga.

Doamna Tudora, fetele casei şi toate muierile satului s-au pitit în beciurile boltite, înşiruindu-se de-a lungul hrubei ce ducea în desişul codrilor. Au stat pînă ce puţinii tătari rămaşi în viaţă au fost văzuţi luaţi de apele Oltului şi luptîndu-se să iasă pe malul stîng.

Pagube în vieţi omeneşti avusese şi curtea şi satul. La celelalte pierderi nu se mai uita nimeni. Lumea era învăţată să ridice din nou a doua zi, ceea ce întemeiase cu o zi înainte. Meşterii satului lucrau la întăritul palancelor curţii, iar cei ale căror bordeie arseseră îşi treceau ziua cioplind cosoroabe şi furci, cărînd nuiele pentru împletit şi smicele de salcie în chip de saltele.

Gherasim umbla încă oblojit. Ceafa îi fusese pîrlită de flăcări, iar de-a lungul braţului stîng o pălitură de sabie îi despicase carnea. Gura îi era slobodă. Putea ceti răvaşul trimis doamnei Tudora de măria-sa voievodul, în care mîngîind-o de toate cele întîmplate la Gostavăţu îi scria cîteva rînduri despre ciocnirea sa cu tătarii, în fruntea cărora se afla însuşi hanul Gazi-Ghirai.

Aceste rînduri îi plăceau doamnei Tudora să le audă şi, drept aceea, Gherasim i le slovea şi în această zi de sărbătoare creştinească, înainte de întinsul mesii de prînz. „Afîndu-l — suna răvaşul măriei-sale — l-am izbit şi l-am cinstit aşa, încît puţini au scăpat. Şi astfel, cu ajutorul lui Dumnezău, am avut asupra lor o nouă biruinţă, luîndu-le tunurile şi ce alte calabalîcuri au avut, iar însuşi Hanul a scăpat şi s-a adăpostit la Silistra. Credinciosul nostru Bînţă şi Gheucă au pierdut răboju tătarilor hăcuiţi. Teferi n-au scăpat nici ei. I-am dat în sama felcerilor."

N-apucă bine să sfîrşească cititul Gherasim, cînd Lena porni să icnească. Se ridică degrabă şi ieşi. Doamna Tudora, neluîndu-i bine sama, rîse zicînd:

— Ce sughiţ o fi şi-ăsta, pe inima goală? Ia îngrijiţi voi de masă, Micşunico.

Vreo cîteva fete se ridicară să ajute Micşunicăi.

De la vestea că Bînță a fost crestat, Micșunica nu mai era ceea ce fusese. Îi pierise glasul și toată voia bună. Se ascuțise la chip și-i căzuse umerii, încovrigîndu-i spinarea. Nici lacrămi nu mai avea. Basmaua neagră o purta trasă peste frunte și peste gură. Călca asemeni unei oarbe, nesigură pe pașii pe care-i face. Doamna Tudora înadins o îndemna la cîte o treabă, spre a o sili să mai uite amarnica ei durere. Soarta lui Bînță îndurerea toată curtea, de la stăpînă pînă la cel de pe urmă rob.

Dacă Micșunica ar fi cunoscut toate necredințele lui Bînță cît vătăfise curtea din Gostavățu, n-ar fi iertat pe nici una. Dar de cînd, din cele care-l plîngeau azi, bănuie cu cîte muieri a înșelat-o, mai drag îi este și mai amarnic îl jelește. În taină stă de vorbă cu ele și pe fiecare o descoase ca să afle ceva nou, necunoscut ei, un Bînță altul decît pe cel pe care-l știa. Taina cu roabele o făcea să lipsească des din preajma stăpînii. Iar doamna Tudora, crezînd-o că jelește de una singură, nu-i tulbura sihăstria. Cu sufletul ei de femeie văduvită de-o dragoste adevărată, o înțelegea și, la rîndu-i, jelindu-l și ea pe Bînță, își plîngea dragostea de care n-avusese parte.

La masă, doamna Tudora luă sama că Lena abia a ciugulit din bucate și că e trasă la chip. Mai prinse și o uitătură furișă a lui Gherasim către fată. Îi privi pe amîndoi cu un ochi tulbure. O bănuială i se strecură în minte, pe care cercă s-o alunge. Cercetă mai cu luare aminte chipul Lenii și-l află cu ochii cercănați. Fata, simțindu-se supusă unei iscodiri, se îmbujoră ușor, plecînd capul. Aruncîndu-și ochii dintr-o dată asupra lui Gherasim, doamna Tudora îl văzu pălind, și se prefăcu a nu fi luat samă. Lăudă bucatele, bău o gură de vin și se ridică înclinîndu-se și mulțumind Domnului ceresc pentru ocrotirea sa. Fetele de casă îi sărutară pe rînd poala și mîna. Cînd veni rîndul lui Gherasim să-i mulțumească, graiul doamnei se înăspri :

— Să vii în iatac, diece, să-ți pui altă oblojeală.

Ieși urmată de Micșunica. Ceilalți rămaseră mirați, știind că obiceiul doamnei era să se lase odihnei după-masa de prînz.

Ajungînd la iatac, Micșunica dete să se tragă. Tudora, așezîndu-se pe divan, îi porunci blînd :

— Închide ușa și dă-te mai aproape. Apoi, deodată, slobozi mînia din ea, strigîndu-i :

— Fă, și tu mă hicleneșți ?

Roaba înțelese pe loc și-i căzu la picioare, plîngînd.

— Vinovată mă aflu, măria-ta. Pune-mă-n furci, că tot fac degeaba umbră pămîntului.

Înduioșată de umilința Micșunicăi, mînia doamnei se potoli și-i zise cu un glas de taină:

— Taci și nu mai cobi; mai bine mînă-mi-l pe cocoș încoace și să îndepărtezi toate fetele.

Pînă să i se înfățișeze Gherasim, doamna Tudora își puse la îndemînă biciul. Gherasim i se arăta mai bărbat decît oricînd. Înfățișarea diacului o domoli o clipă. Fulgerile din ochi și vorbele de ocară i se păru că au țîșnit fără voia ei:

— Șarpe, batjocorișii un butoi de miere, cu o lingură de scîrnă.

Gherasim îngenunchie. Doamna Tudora apucă biciul și-l ridică, în vreme ce diacul grăi:

— Măria-ta, cercai să pui stavilă inimii și nu izbutii, iar ochii Lenei mă săltară cu așternut cu tot. Dacă sînt vinovat în fața măriei-tale, față de Dumnezeu sînt cu inima curată... Mi-e dragă Lena.

Tresări Tudora și i se înmuie mîna cînd auzi pe diac spunînd, cu o negrăită evlavie, că fata îi este dragă. Tăcu, lăsîndu-se cutropită de toată vraja cuvîntului auzit. Tot așa l-ar fi îngînat și ea. Ce pornire diavolească o mînă împotriva tinerilor ăstora, amîndoi adăpostiți în casa ei? Cum de-a cutezat, cît este de stăpînă, să încerce a ridica mîna asupra unui bărbat, care o slujește fără a-i fi slugă și datorită căruia curtea a fost degrabă mîntuită de pîrjolul tătăresc? Plecîndu-și ochii, îl vede îngenunchiat la picioarele ei, gata să-și primească osînda, fiindcă iubește. De nu i-ar fi rușine de toată nedreptățita ei pornire, ar întinde mîinile să-l ridice. Cine poate fi supus caznei pe pricina că și-a dăruit inima unei fete? Dragostea însăși nu este o caznă de la care puțini se pot abate?

— Ridică-te, diece, grăi doamna Tudora, furișînd biciul. Și, fiindcă față de fetele mele te chemai să-ți primenesc oblojeala, așează-te să împlinesc spusa.

L

Ridicatul măriei-sale Mihai-vodă împotriva osmanlîilor înțărcase toată mulsoarea țării. Nu tu haraci, nu tu negustorie. Flămînzea întreg Stambulul. Pîinea se împuținase, iar carnea

de berbec săltase peste patruzprezece aspri ocaua. Caicele se bălăbăneau goale în schele. Drumurile fiind toate retezate, nădejdi de îndestulare nu mijeau nicăieri. Nenumărate erau grijile paşalelor şi ale demnitarilor, dar mai avane erau acelea ale măriei-sale. Cunoscîndu-i pe turci, Mihai-vodă ştia că liniştе despre partea lor nu va avea multă vreme. Împărăţia de care se temea întreg Apusul nu se va lăsa cu obrazul ruşinat de voievodul Ţării Româneşti, a cărui nesupunere trebuia plătită şi adusă la cunoaşterea tuturor noroadelor. Drept aceea ostenea măria-sa să-şi rînduiască oastea, cu care să întîmpine urdiile păgîne. Numai pe sprijinul oastei de ţară nu se putea bizui. Hotărîrea şi vitejia au preţ ajutate de scule. Şi tocmai de scule ducea lipsă măria-sa. Italienii, tocmiţi să toarne tunuri în cetatea Tîrgovişteі, din aramă de la Bratilov, veniseră mai mult să unelteasсă, decît să facă treabă. De puşti şi de săbii multe se nevoia măria-sa. De o oaste dedată cu armele noi ale Apusului şi cu rezbelul prelung, ştiind Mihai-vodă că, de rîndul ăsta, lupta nu se va mărgini doar la cîteva iureşuri. Păgînii vor veni cu gîndul să aşeze paşalîc asupra ţării. Împotrivirea urma dar să fie făcută cu oaste multă şi scule nenumărate.

Gîndul ajutorării îl îndrumă către Sigismund Bathory principele Ardealului. Un prinţ sclifosit şi fără bărbăţie, stăpînind oaste pricopsită şi căpitani de seamă. Avusese măria-sa prilej. de a-i cunoaşte, cînd fuse cu hăcuitul zarafilor.

Ţinînd sfat de înţelegere cu boierii, şi pricepînd toţi că primejdia dinspre partea păgînului este mare, ajutorarea nu poate veni decît tot de la creştini, şi mai ales de la cel mai apropiat, care nu era decît acest Sigismund Bathory şi cu care mai căzuse la învoială în cel de al doilea an al domniei măriei-sale.

Purceseră către cetatea Bălgradului o samă de boieri şi vlădici, în frunte cu preasfinţitul Eftimie, mitropolitul ţării, cu toţii fiind treisprezece la număr.

Una îi dăscălise măria-sa, alta îi aduseră plocon boierii. Ca să-şi apere avuţia, capetele şi nemernicia, închinară ţara principelui ardelean şi din domnitorul lor făcură înlocuitorul lui Sigismund, adică „respectabilul şi magnificul domn Mihail, voievodul ţării noastre transalpine, credinciosul nostru iubit", după cum suna în hrisovul supunerii.

Cînd luă la cunoaştere măria-sa isprava boierilor, cu mare obidă grăi către mitropolitul Eftimie :

— Hei, prea sfinţia-ta, apucai din tinereţă să cunosc o zicală tare înţeleaptă, care spune că mintea n-aşteaptă să i-o ia barba înainte. Sfinţiile voastre făcurăţi de-a-ndoasele. Vă lăsarăţi biruiţi de şiretenia papistăşească a Batorului.

— Intrară vrajba între boieri, măria-ta.

— D-aia vîrîi între ei capete bisericeşti, pe prea sfinţia-ta şi pe vlădicii de la Rîmnic şi de la Buzău ?

— Numai vel vistiernicul Dan îi suciră pe boieri, măria-ta.

— Hm, da, vel vistiernicul Dan, făcu voievodul îngîndurat în mînia sa.

De vel vistiernic îşi aminti că-l mîntuise de cazna la care supusese pe boierii potrivnici domniei, după hăcuitul zarafilor, căutînd să şi-l apropie prin dăruitul vieţii. Prea înrăit în hiclenie, făţărnicia vel vistiernicului înduplecă mînia voievodului, pîndind un nou prilej să-l lovească pieziş. Prin hrisovul de supunere către principele ardelean, voievodul, locţiitor al său, nu va mai putea tăia nici un cap boieresc, deci, fără grijă, veliţii vor putea urma mai departe trădările lor, cu atît mai vîrtos cu cît acelaşi hrisov îi întărea pe toţi în dregătorii.

Ca să uite amărăciunea unei vînzări care-l silea să se supună unei noi robii măria-sa porni cu o ceată de însoţitori de-a dreptul la Gostavăţu, iar de-aici să dea o raită prin toată Oltenia. De n-ar fi fost apriga dragoste a măriei-sale pentru plaiurile ţării, pe care le călca acum în trapul întins al calului, de n-ar fi fost neclintita lui grijă de popor, pentru uşurarea căruia n-apucase încă să facă ceva, şi de nu i s-ar fi strîns inima la gîndul că fără ajutorul Bathorului, coconii, mama, soţia şi el însuşi vor sfîrşi sub iatagan păgîn, pe loc ar fi dat cu piciorul în tot ce înnodaseră vlădicii şi boierii la Bălgrad.

Amărăciunea şi gîndurile vrăjmaşe i le risipi verdele odihnitor al locurilor pe unde şerpuia drumul. Codrii cu nesfîrşita lor întindere şi pavăză, ocinile înviorate de-o împlinită rodnicie, zăvoaiele care îmbiau călătorul la odihnitoarea lor reveneală, sclipătul argintiu al apelor în vaduri, inimoasa voie bună a tuturor oamenilor care-l întîmpinau în ţoalele lor sărace, cu chipurile lor supte în care doar ochii mărturiseau o

nesilită supunere față de voievodul țării. Văzîndu-le mulțimea, măria-sa gîndi cu nespusă alinare: „Rumânul e ca tufa de lăstar; cu cît o rod caprele mai mult, cu atît înmugurește mai din plin, primăvara". Și, totuși, tristețea din voievod nu se lăsa ușor alungată. Sufletul îi rămînea împîclit de amărăciune.

Norodul țării sale n-ar cunoaște sărăcia dacă n-ar fi jefuit. Și jaful cel mare nu vine atît de la păgîn, cît pornește de la boier.

— Boierii, boierii... mîrîie măria-sa. Hazu este că fără ei domnia e ciungă.

Muncit de-aceste gînduri, voievodul sosi la ora prînzului la Gostavățu. Chiui curtea, chiui satul întreg. Saigiii de la porți îngenunchiară în fața măriei-sale. Oștenii de pază, trimiși de bănie, strigară într-un glas:

— Să trăiești, măria-ta.

Iar muierile curții înconjurară fără sfială pe vătaful Bînță, teafăr și tare însetat.

Preumblîndu-se prin iatacul doamnei Tudora după odihna prînzului și în răcoarea mînată de codrul apropiat casei, măria-sa așterne mumă-si gîndurile care îl frămîntă. Urechile îi sînt la vorbele lepădate cu obidă, iar ochii mumei urmăresc bărbatul falnic ce pășește de-a lungul iatacului. Doamna Tudora s-a tras într-un colț al divanului și ascultă.

— Mă-mpinse diavolu, maică, să nu iau capu Danului și greșii.

— Aba, nu fură de față și Buzăștii? Ei ce păziră?

— Se deteră și ei după par, că le fu pe plac toată fățăria nemeșilor lui Jigmon Bator și a Danului. Rămase neatinsă doar biserica.

— Asta ne mai lipsea, să ne vedem siliți să trecem și la datina papistășească.

— Bine că apucai de întocmii așezămîntu sfintelor mănăstiri. Retezai unghișoara egumenilor.

— În ce fel, băiatu mamii?

— Să fie aleși de sobor, nu cu mită și fățării, grăi măria-sa cu hotărîre. Călugării să fie judecați de sobor, după greșelile lor, nu goniți. Numai cei vinovați de greșeli mari, să fie aduși la domnie și judecați după pravila împărătească.

— Da' averile mănăstirești în sama cui să rămînă? întrebă cu îngrijorare doamna.

Rîse măria-sa.

— Şi-aici le luai egumenilor blidu de subt nas. Egumenii n-or să mai poată ascunde veniturile sfintelor lăcaşuri. Toate cheltuielile se vor face numai cu ştirea soborului. Ei, da' astea sînt nimicuri faţă de capu meu pus sub *Evanghelie*. Că ce fel de voievod sînt, dacă nu-mi este îngăduit a pune sigiliu pe nici un hrisov, nu pot aşeza biruri fără încuviinţarea Luminăţiei-sale principele şi mai cîte altele? Iar pe deasupra să nu mă pot atinge de nici un fir de păr din capu boierilor.

— Te legară mai rău decît păgînii, spuse îngîndurată doamna Tudora.

— Mai rău şi mai greu, întări măria-sa.

— Şi care ţi-e gîndu, băiatu mamii?

— Să mă plec, maică. Pînă ce-oi putea sări hopu. Că dacă oi apuca să-mi întocmesc oaste înzestrată cu toate sculele şi să mîntui ţara de primejdia păgînească, fără răfuială nu vor rămîne nici Luminăţia-sa principele şi nici boierii hicleni.

— Dumnezău cu tine, băiatu mamii, făcu Tudora bătînd cîteva cruci.

Se aşeză tăcerea în iatac. Soarele trecuse de greabănul codrului. Doamna Tudora se ridică şi deschise, larg, ferestrele. În curte era linişte deplină. Din înălţimi picau ţipetele voioase ale rîndunelelor.

Cuibărîndu-se din nou în colţul în care şezuse, doamna Tudora înnodă firul vorbei:

— Auzii că jupîn Iani se turci. Adevărat să fie?

— Dă-l diavolului de iepure epirot. Neam de negustor, speriat să nu-i puie viziru salbă de sînge la gît. De mare folos mi-ar fi fost, dacă nu şi-ar fi lepădat credinţa şi l-aş fi avut lîngă mine, împlini voievodul spusa. Umblat cum era, l-aş fi mînat pe la curţile din Apus după meşteri şi ajutoare. Drept este că s-a nevoit pentru ridicarea mea în scaun. A pus doar umăru. Auru adunat în ţară l-a păstrat pentru sufletu lui, şi pe mine mă dete pe mîna zarafilor, de care nu mă scăpai decît hăcuindu-i.

— De-ai fi vîrfuit capetele păgînilor cu mai multe boiereşti, mai împlinită ţi-ar fi fost rîvna, băiatu mamii... Acu, de luminile cui tragi folosul?

Măria-sa îşi conteni paşii în voioşia unui zîmbet:

— Se pripăşiră la curtea domnească doi zugravi: unuia îi zice Mina şi e zugrav de sfinţi. Îl mînai să aşeze sfinţii pe pereţii bisericii-mănăstiri din Căluiu. Pe celălalt, Petre, po-

redlit Armeanu, îl păstrai la curte dovedindu-l umblat, isteț și meșter în ighemoniconu politicalelor.

— Nu veniră și ăștia mînați de nescareva vrăjmași, să hidlenească ?

— Mai degrabă, crez, că veniră mînați de sărăcie. Al de la Căluiu e în mîna Buzăștilor. Alălalt e în mîna căpitanilor mei și-a logofătului Udrișteș. L-au cercat în cîteva rînduri și n-a dat de zminteală. Nu trage nici la ban, nici la muieri, nici la băutură. Îmi vine-a crede că s-a legat de omenia mea și-a Stancăi.

Auzindu-l pe măria-sa pomenind numele logofătului Udrișteș, gîndurile o îmbrînciră să întrebe ceva și de sfîrșitul diaculuí Nathanaíl. Se răzgîndi. La ce-ar mai răscoli o rană care abia prinsese coajă la ea și bănuia că și la fiu-său ? Cuprinsă deodată de tristețe, tăcu. Voievodul parcă prinse tîlcul tăcerii și oftă. Gîndurile niciunuia n-aveau tihnă. Roiau în jurul aceluiași mort despre care se încordau să nu le lase să coboare pe limbă. Măria-sa își privi îndelung muma, care nu-și lua ochii de la fiu-său, apoi se adună pe covor la picioarele ei, așa cum făcea în tinerețe în hanul de la Floace, îi apucă mîinile și le sărută prelung, lipindu-și obrazul de ele. Genele doamnei Tudora se umeziră. Inima i se umplu de fierbînțeala năvalnică a sîngelui. Ședea la picioarele ei, copilul, nu voievodul țării.

— Ne luarăm cu vorba, maică, și nu-mi spuseși de-și dovedește vrea iscusință Gherasim ?

— Mare, băiatu mamii. Greu m-aș fi descurcat fără el. Ager era și Bînță, da' nu pe potriva ăstuia. Cu gura lui potoli pe ăi de mai mărîiau. La îndemnurile lui izbutirăm să-ți trimitem oameni de oaste. Dibui meșteri procopsiți pentru toate nevoile curții. Încaltea de ajutoru dat cînd cu bîntuiala tătarilor, ce să-ți mai spui ? Da-ntr-un fel, tot mă năcăji.

— În ce fel ? ridică măria-sa sprînceana dreaptă.

— Se legă de Lena, afurisitu, și-o lăsă grea.

Răsună iatacul, de rîsul măriei-sale.

— Codana aia de-o rușină Gheucă ?

— Porc-aia. O păzii cît nu se mai poate și, pînă la urmă, tot mă rămaseră. Acu, nu e vorbă, își vîrî coada și Micșunica. Caiafa ea fuse.

— Ajungea el, Gherasim, la Lena şi fără ajutoru Micşunicăi. Arătos e, tînăr e, şi fata, ce să mai vorbim, era gustată.

— Era, bătu-o-ar norocu. Ce era să le mai fac? Îi cununai şi basta.

— Bine făcuşi, maică. De nu-i puneai pirostriile ţi-l luam. Cu gîndu ăsta venisem.

— Lasă-mi-l, măria-ta, sări Tudora, rugîndu-se.

— Ţi-l las, maică, ţi-l las, o împăcă voievodul.

— Da de Gheucă ce s-o fi ales, băiatu mamii? întrebă deodată doamna Tudora.

Măria-sa rămase o vreme pe gînduri. Îi fulgeră amintirea băniei şi neliniştile pricinuite de domnia lui Alexandru cel Rău. Într-un tîrziu grăi luminat de-o mulţumire:

— Gheucă? E cîne de pază la curtea domnească. Îl ţine în lanţ căpitanu de oaste, Raţu.

— În lanţ? se miră doamna Tudora.

— Vorba vine. De l-ar lăsa de capu lui, în fitece zi ar hăcui un boier au un egumen. Pe el îl folosii cînd pusei la caznă pielea Dudesculuí şi-a alorlalţi. Slujba de gîde avută la curtea lui Alexandru-vodă o lăsă, ca să facă ascultare egumenului de la Cotmeana. Se vede treaba că nu prea i-au fost pe plac rînduielile cinului. Ne pomenirăm cu el, adus de căpitanu Raţu, căruia i se mărturisi cine e şi ce-a făcut.

— Bine că-l îndrumă Domnul pe căile cele drepte. Mîntuire fără iertare nu poate fi. Inima omului singură îşi cunoaşte năcazurile şi nici-un străin nu se poate amesteca în bucuriile ei.

Drept mulţumire pentru mîntuirea lui Gheucă, doamna Tudora bătu cîteva cruci. Se ridică şi, oprindu-se în faţa voievodului, îi spuse:

— De Bînţă lăsai să te întreb la urmă. Nu văzuşi cum săriră, ciotcă, muierile pe el? Biata Micşunica! Rîde cu un ochi, plînge cu altu.

— Soarta muierilor de ostaşi, maică.

— Amărîtă soartă, oftă doamna Tudora. Încaltea se purtă bine?

— Diavol, maică, nu e altceva. Şi el şi Gheucă, n-aşteaptă decît stîrneala. De cum s-a pornit o încăierare, ei sînt în frunte. Pînă ce nu curăţă locul de potrivnici, nu se potolesc. Căpitanii mei porniră să-i cunoască de la hăcuitu cămătarilor.

Toți oștenii la un loc n-au tăiat în ziua aia atîtea capete cît au retezat diavolii ăștia, Bînță și Gheucă.

Și măria-sa porni să povestească mumă-si, isprăvile vătafului. Începu cu hăcuitu cămătarilor. Mihai-vodă habar n-avea că Bînță se găsește printre oșteni. Cînd sfîrșiră cu sîngerosul județ de la curte și vistieria veche, căpitanul Rațu îi spuse că l-a minunat agerimea unui ostaș mînat la el de răposatul diac Nathanail.

„Nici eu nu sînt ucenic în mînuitu săbiei, măria-ta, da' iscusința cu care îndrăcitu ăsta o schimbă dintr-o mînă într-alta, fără să greșească tăietura, m-a uimit. Cînd i-am luat sama, m-a dat de-o parte din iureș, rămînînd cu ochii la el, cum despica în două țestele păgînești, ca pe niște lubenițe."

Bănuind a cui sabie poate fi, măria-sa poruncise căpitanului să-i înfățișeze oșteanul.

— Să nu-l fi mustrat, se rugă doamna Tudora.

Ochii voievodului se înduioșară, amintindu-și spaima lui Bînță, că măria-sa îl va mîna din nou la Gostavățu.

Urmă apoi povestitul clocnirii cu tătarii. Sabia lui Bînță se făcu simțită de mîrzaci din cele dintîi ceasuri ale bătăliei. Și de la o vreme vătaful nu mai avu ce face, deoarece tătarii goleau locul de îndată ce auzeau chiotul lui Bînță. Hanul Ghirai, robul lui ar fi fost dacă pe Bînță nu l-ar fi lăsat calul. Atunci plătì și el birul sîngelui.

— O fi fost calul de mi-l luă din grajd, zise Tudora cu un parapon părelnic.

— Chiar ăla fuse, întări voievodul bănuiala mamă-si.

Și sfîrși măria-sa povestitul, spunînd cum a vrut să facă pe Bînță căpitan de roșii.

— Și-l făcuși, cum să nu-l faci! I se cuvine. Iat-o pe Micșunica roabă și nevastă de căpitan de roșii.

Rîse doamna Tudora din toată inima, pentru agerimea vătafului, pentru bucuria Micșunicăi.

— Cum să-l fac, dacă nu-i fu pe voie?

— Ba nu zău! Vrea altceva?

— Să-l păstrez în garda mea.

Doamna Tudora sări din locul în care șezuse, ascultîndu-l pe fiu-său, deschise ușa și strigă:

— Aduceți-mi-l pe Bînță.

Vătaful sosi alergînd.

— Poruncă, măria-ta.

Tudora încercă să se încrunte, fără să izbutească. Repezindu-se în Bînță, îi strigă :

— Dimone, mă lăsași fără un cal.

De n-ar fi auzit rîsul voios al măriei-sale, vătaful ar fi crezut că este chemat la judecată.

Descumpănită, doamna Tudora schimbă glasul, apoi porunci cu blîndețe :

— Îngenunche, Bînță, să te binecuvînteze muma voievodului. Să nu-l părăsești decît mort, el au tu. Cînd l-oi vedea pe Gheucă, spune-i de iertarea mea !

Bînță îngenunchie plecînd capul. Doamna Tudora făcu o cruce asupra vătafului, îl trase de umăr să se ridice și-l îmbrățișă. Apoi, întorcîndu-se către voievod :

— Aba, maică, te-auzii zicînd la masă să ne rînduim de drum la Plăviceni.

— Așa zisei, întări măria-sa. Pornim cînd o răsări lumina.

Doamna Tudora ieși din iatac. Voievodul se ridică și el și se înfipse la fereastră aruncîndu-și ochii în zare. Dinspre pleoapa abia zărită a zăvoaielor Oltului, înserarea se lăsa închegată peste întreg cuprinsul.

LI

Pornea doamna Tudora de la curtea din Plăviceni cu un rădvan nou tras de șase cai arăbești, danie făcută de măria-sa. Pleca tot cu sufletul îngreunat. Geaba o înconjuraseră nepoții cu vesela lor lărmuială. Între ei, uitase o vreme de cuta adîncită dintre sprîncenele voievodului, care nu se netezea nici cînd măria-sa zîmbea coconilor. La fel de îngrijorată se arăta și doamna Stanca, pe care apucase s-o audă spunîndu-i în fugă, că, de cînd cu hăcuitul zarafilor, măria-sa intrase într-o horă sîngeroasă, de unde nu știe cum va ieși. Iscoadele veniseră cu vești grele. Turcii se gătesc să cotropească și Valahia și Moldova făcîndu-le pașalîcuri. Se zvonea că fuseseră rînduiți chiar și beglerbegii. În Valahia va să fie Saturgi Mohamed-pașa, iar în Moldova Giafer-pașa. Țara nu are oaste împlinită și de-asta se frămîntă atît măria-sa. Sositul la Plăviceni, pentru rînduiala treburilor curții, este părelnic. Va cutreiera satele oltenești, ca să ridice oșteni, iar

de-aici se va îndrepta către plaiurile moşneneşti ale Argeşului şi Dîmboviţei, cu acelaşi rost. Nădejde prea cuprinzătoare în ajutorarea făgăduită de Sigismund Bathory nu se arată.

— Ăstuia îi arde de însurătoare cu o nepoată de-a împăratului nemţesc, o mai lămuri doamna Stanca. Pîn-or sosi trabanţii ardeleni, ne pustieşte muică, păgînii. Noi stăm cu calabalîcu gata să trecem munţii, la adăpost, în cetatea săsească a Sibiilor. Bine-ar fi să te găteşti şi domnia-ta să mergi cu noi, cînd s-o ridica primejdia.

— Nu, fata mamii, pămînt străin nu mai calc. De-o fi să mă abat din calea cotropirii, adăpost pentru una ca mine se va afla în vreo mănăstire de munte.

Tristeţea, care o bîntuia ades pe vremea cît fusese roabă la păgîni, se grămădi din nou asupra ei. Cît stătu fiu-său la Gostavăţu nu-i pomeni de putinţa pribegitului. Să fi îndemnat-o el pe doamna Stanca să-i pomenească în treacăt despre asta? De ce i-o fi ascuns măria-sa gîndurile toate? Atît de mult să se fi îndepărtat fiu-său de ea?

La o cotitură a drumului îşi aruncase ochii asupra cailor şi la hamurile lor. Scumpi cai, bogate hamuri. De prădat sînt. Din prăzile luate de curînd de măria-sa. Prădalnică viaţă au voievozii, boierii şi toţi cei puternici! De la cine se adună toată prada? De la ce fel de putere? De la cei ce muncesc pentru huzul altora. De unde prăsi atîta bănet kir Iani? Numai din negoţ? Haida-de! De unde se alese măria-sa cu atîtea sate? Zestrea Stancăi era cunoscută. Plăvicenii şi încă vreo trei sate. De unde se înzestră măria-sa cu moşii încă de pe cînd era bănişor de Mehedinţi? Încaltea bănia Craiovei de-o ţinu un an şi ceva, fuse şi mai mănoasă. În unsprezece ani cît dregători ca bănişor, mare stolnic şi ban, se pomeni stăpînul atîtor sate, încît ea nu le mai ţine minte. Ştie doar de Studiniţa Barbului, de Frăsinet, de Gostavăţu şi de Vişina. Să-şi fi vîndut moşnenii ocinile lor bătrîneşti numai de dragul număratului paralîcului în fitece zi? Doamne fereşte! Cnezii nu-şi dau pămîntul de bună voie, oricît aur li s-ar pune în palmă. „Numai din pradă", gîndi doamna Tudora. „Creştinească faptă este că prazi avutul omului muncitor?"

O silă scîrbavnică i se lipi de inimă. Din prădatul atîtor oameni trăieşte şi ea. Cine ştie cîte lacrămi şi blesteme vor fi lepădat cei ce privesc astăzi cu jind la ocinile care nu mai sînt

ale lor. Că măria-sa a așezat din nou dabila către domnie, una din zece, cunoscută din bătrîni, e adevărat. Dar mult o va mai ține așa, cînd aleargă să ridice oști fără număr de pe plaiurile țării și lefegii adunați de pretutindeni? O mînară gîndurile la traiul ei de la Floace. N-o bîntuiră grijile decît în lunile cît îl avuse în coastă pe răposatul Evloghie. Nu-i dorise moartea. Dar nici la mare jale nu căzu, văduvind. Praznicile creștinești i le-a făcut după datină și o dată cu ele veni și uitarea. Nici nu-și mai amintește cum arăta la chip, răposatul.

— Doamne, de ce nu mă lăsași hangiță la Floace și de ce mă făcuși mumă de voievod? Au, poate mă căznești acu, la bătrînețe, pentru păcatele mele lumești? Păcătuii muierește, Doamne, da inima îmi îmbătrîni curată.

Se pomeni cu sărătura lacrămilor la colțul buzelor. Suci capul să n-o vadă Micșunica. Roaba adormise de mult, cu capul lăsat pe piept și cu mîinile în poală. Doamna Tudora o privi cu înduioșare. Uită de răscoala gîndurilor ei, ca să-și amintească de roabă, umbra nedezlipită de ea de cînd îi fu dată de măria-sa Pătrașcu-vodă. Roabă cu suflet mare și cu glas de cinteză. Trează la tot pasul, pînă ce află de necredința lui Bînță și mai apoi de rănile căpătate în ciocnirea cu tătarii. De-atunci este alta. Ar schimba-o cu una din fetele de casă, dar nu se îndură. O slujește de aproape patruzeci de ani. Îi cunoaște toate tainele și-i știe toate obiceiurile. Nu-i atît de îmbătrînită Micșunica, precît este de sîngerată la inimă. O sîngerare care i-o dă singurătatea de osîndă. Viața și-a închinat-o doamnei Tudora, inima lui Bînță. Îl iubește sălbatic și-l iartă ca o mamă.

Doamna Tudora îi mîngîie obrazul, grăindu-i:

— Micșunico, scoal', fată, că sosirăm.

Roaba se ridică zăpăcită, neștiind unde se află. Doamna Tudora o trase după ea și coborîră amîndouă, întîmpinate de Gherasim și de fetele casei.

— Da Lena un'e-i? întrebă doamna, nevăzînd-o printre celelalte.

— O apucară caznele facerii, măria-ta, spuse Gherasim cu sfială.

— Vin', Micșunico, să ajutăm fata, porunci Tudora și porni, urmată de roabă, către prisacă.

LII

Mai era o lună pînă în crucea verii, cînd pe drumul Gostavățului, ce ducea către munte, porniră să se scurgă turmele mînate din jos. Știrile venite de la Dunăre vesteau o primejdie apropiată. Vienmuială de oști păgîne colcăia de-a lungul malului bulgăresc. Puziderie de caice lunecau în susul și în josul apei, ziua și noaptea.

De cu primăvară, de pe la Sfinții Împărați Constantin și Elena, de cînd măria-sa porunci ridicatul din sate al tuturor bărbaților în stare să poarte arme, lumea a înțeles că nu-i a bine. Din care pricină pe-alocuri bucatele rămăseră neadunate. Ce treabă împlinită pot face unchiașii, muierile și nevoiașii ? Oaznă fără folos, și risipă.

Doamna Tudora, cu toată pornirea ei gîndită, dar nemărturisită, cu care plecase din Plăviceni, ținu dese sfaturi cu Gherasim, cum să poată aduna bucatele la vreme și să le pună la scuteală de vrăjmășia unei bînturiri păgîne. Nu se învoia doamna cu toate faptele măriei-sale, dar nici nu-i putea sta împotrivă. Îndatorată era să-l ajute.

— Să-l sprijinim pe măria-sa, diece Gherasim, cît ne vor ține puterile. Hrana oștilor e în grija domniei. Oaste flămîndă înseamnă biruință păgînească.

Apucase Gherasim să treiere în parte grîul de toamnă și să-l așeze la ferească sigură cînd pică roata de oșteni, mînată de măria-sa cu porunca de a însoți pe doamna Tudora pînă la Rîmnicul din Vîlcea, unde avea să se împreune cu doamna Stanca și cocoanii, spre a purcede peste munți.

Mare fu zarva în curte și mînia doamnei Tudora.

— Căutați-vă de rosturile voastre și spuneți măriei-sale că nu mă mișc din curtea mea.

Oștenii își aruncară ochii la hotnogul lor și rămaseră descumpăniți. Porunca urma să fie împlinită, dar nici cu anasîna nu cutezau s-o ridice pe muma voievodului. Împotrivirea doamnei o înfrînse limba lui Gherasim. El îi arătă urmările nesupunerii față de porunca măriei-sale, atît pentru oșteni cît și pentru doamna însăși.

— Doamne ferește, măria-ta, dacă ne bîntuie păgînii și ne robește ? De oșteni nu mai vorbesc. Toți vor fi puși sub sabie. Și e păcat să moară ca tîlharii niște oameni fără vină.

Porni a se clătina împotrivirea Tudorii. Înfricoşate, cum nu se mai poate, i se înfăţişară şi fetele. Lena, cu copilu la sîn, umbla fără nici un rost, între prisacă şi curte. Numai bunicu-său, Timofte, îşi vedea netulburat de ştiubeele sale.

— Ducă-se doamna Stanca încotro o îndruma-o bărbatsău. Eu am mîncat pîinea străinilor şi-o ştiu cît de amară-i, diece Gherasim. Peste munţi nu trec. De-o fi să ne sfîrşim zilele de mînă păgînă, în voia Domnului sîntem. Am nădejde în bărbăţia măriei-sale şi-n apriga vitejie a oştenilor, iar pe deasupra credinţa în Dumnezăul nostru creştin. De cunoşti nescaiva locuri ferite, în care păgînii să nu poată răbufni, îndreptă-ne într-acolo

— Cunosc, măria-ta, cum să nu cunosc.

— Un'e ? întrebă doamna fără mare îndemn de ascultare.

— Un schit de pustnici, aşezat într-o copaie de dealuri şi ţărcuit de codrii, din sus de Topolog. Decît că de la Şuici într-acolo nu e decît potecă de picior au de cal. Şi-apoi, zise cu îndoială Gherasim, nu ştiu de cunoaşte calea vreunu din oşteni.

— Ne vei călăuzi domnia-ta.

Gherasim se codi să mai răspundă. Doamna Tudora îl privi nedumerită.

— Diece, paică te-ai lăsa greu. Nu cumva ai alte planuri ?

— N-am decît unu, măria-ta.

— Să-l auzim.

— Datoria mea e să rămîn straja curţii.

— Te lepezi, dar, de muiere şi de plod ?

— Îi dau grijă măriei-tale. De-o fi să pier, îi ştiu rămaşi în mîini bune. Socotesc că asta e şi vrerea măriei-sale. Şi mai e o piedică, măria-ta. Muierile şi rumânii satului, cîţi au mai rămas, nu trebuie lăsaţi să se împrăştie prin bejenire. N-au un vătaf mai acătării căruia să-i idea ascultare. Eu le voi fi duhovnic şi baci. Urgia va trece, că doar n-o ţine cît veacu.

Pe doamna Tudora o pătrunseră vorbele diaculuí. Îi licări în ochi zîmbetul unei mulţumiri. Îl simţi apropiat de gîndurile ei, pentru cei născuţi fără ocrotire. Cercă să-i mulţumească, dar nu izbuti. Îi întinse mîna, asupra căreia diacul se plecă s-o sărute. La o vreme, doamna Tudora îi spuse cu glas scăzut :

— Mergi şi cercetează, care din oşteni cunoaşte sleahul.

LIII

Două săptămîni încheiate zăbovi doamna Tudora pe drumul Piteștilor și-al curții de la Argeș. Nu fiindcă i-ar fi fost caii de nevoie și surugiii nepricepuți, ci pentru că drumurile gemeau de bejenari. Se ridica spre munte mai toată suflarea țării mînînd turme și cocii, iar spre cetatea de scaun a Bucureștilor se lăsau oștile moșnești, întîrziate, de pe cuprinsul Argeșului, Dîmboviței și Ialomiței. Un vaiet nespus plutea peste fiecare popas.

La Șuici, hotărîră să urce pînă la Sălătruc. Șleahul se îngustase, dar se mai limpezise de bejenari. Hurducările chervanelor se făceau mai simțite. Cai nedeprinși cu drumul de munte domoleau ades trapul. Vipia de pe drumurile din jos se subțiase. Puterea îi era luată de frunzișul codrilor de gorun și fag. Izvoare șuvoiau la tot pasul.

La Sălătruc, chervanele se goliră de lume și calabalîc și fură trase la fereală de drum, într-o poiată. Oștenii așezară pe spinările cailor muieretul și calabalîcul tot. Caii, despereche și așezați unul în coada celuilalt, nechezau neîncetat. Pornind călăuza, oștenii apucară caii de dîrlogi. Doamna Tudora își îndemnă fetele să-și aibă la îndemînă cataveicile. Fetele chicotiră. Una spuse :

— E zăduf, măria-ta.

— Să nu vă dea zădufu prin piele cînd v-o apuca tremuratu.

Ceata se afundă în codrul revărsat peste toate culmile.

Abia a doua zi, călăuza arătă doamnei Tudora schitul Stînișoarei. Un schit încheiat din bîrne de gorun, cioplite de mîini fără pricepere și așezat în fundul unei căldări, lăsată la cale de trei ceasuri de cheile Oltului. Un clopot cu sunet de talancă zvonea chemarea celor șase schimnici la vecernie. Ceata îi urmă tăcută cum zoreau către bisericuța lor, înfășurați în rantii mohorîte, ca frunza de gorun arsă de brumă.

Doamna Tudora întrebă călăuza :

— Cere-se, oare, să tulburăm liniștea schimnicilor ăstora ?

— Se vor bucura, măria-ta, cînd vor afla că adăpostesc pe muma voievodului.

— Singura lor bucurie e mîntuirea sufletelor și vecinătatea darurilor dumnezăiești care-i împresoară, grăi Tudora.

Drept răspuns, oşteanu zise:

— Să coborîm, măria-ta, să nu ne prinză de pe urmă întunerecu.

Caii, simţind aşezări omeneşti, au pornit din nou a necheza. Ceata a coborît buluc, spăimuind părinţii schimnici. Cîţiva din ei, văzînd oşteni, au dat dosul necunoscîndu-le rosturile. În întîmpinarea tuturor, a ieşit părintele Trifon şi încă doi schimnici.

Văzuţi din buza căldării, călugării păreau înveşmîntaţi în ţoalele cinului. Apropiaţi, se înfăţişau asemeni unor arătări. Las' că bărbile aţîrnau ca nişte cîlţi dăraciţi cu degetele, dar îmbrăcămintea lor era doar zdrenţe, care nu le acopereau toată goliciunea trupului. Şi puteau mai abitir ca lăieţii. Nici măcar comănacele nu li-erau întregi. Prin funduri le răsăreau smocuri din părul pletelor slinoase. Toţi păreau nişte sălbătăciuni pe două picioare, rămase pe pămînt din cine ştie ce vremuri. Doar ochii părintelui Trifon, egumenul, aveau cîte o sclipire omenească. Se înfioră doamna Tudora cînd îi văzu. Fetele şi roabele se încîrduiră, ferindu-se de vreo apropiere şi urmărind jocul de-a v-aţi ascunselea al celor ce dăduseră dosul pe coastă.

Călăuza doamnei se îndreptă către părintele Trifon, zicîndu-i:

— Blagosloveşte, taică.

— Domnul, răspunse schimnicul, înclinîndu-se.

— Sîntem oşteni ai măriei-sale Mihai-vodă, voievodul ţării, mînaţi să facem strajă măritei doamne, muma voievodului.

Schimnicii îngenunchează, plecîndu-şi capetele.

— Ridicaţi-vă, sfinţiile voastre, le spuse cu blîndeţă doamna. Venirăm la adăpost de bîntuială păgînă. Feri-ne-vom să vă stricăm rînduielile.

— Cu inimă creştinească vă primim, măria-ta. Noi ne vom aduna păduchii la un loc spre a vă lăsa în folosire colibele de le vedeţi.

— Fără stelniţe or fi colibele? întrebă cu zîmbet în ochi doamna.

— De, măria-ta, unde gospodăresc bărbaţii au muieri moleşite de lene, casa o deretică stelniţele.

— Păstraţi-vă aşezările, sfinţia-ta. Noi ne-om ridica altele colo pe dîmb.

— Voia mării-tale, încuviință părintele Trifon.

Caii mușcau flămînzi din iarba mustoasă a pajiștii. Nu se auzea decît ronțăitul lor grăbit. Amurgul se da de-a dura pe coastele căldării. Lumina se trăsese în sus pe creștetul codrului.

— Luați poverile de pe cai, răsună glasul doamnei Tudora, iar voi, fetelor, rînduiți de cină și pentru părinții închinători.

Ochii schimnicilor licăriră ca ai cîinilor flămînzi.

LIV

Grea și lungă iarnă petrecu doamna Tudora la schitul Stînișoarei. Pînă a început codrul a se despuia de frunziș, zilele au trecut într-o voie mai împlinită. Robota fetelor și a roabelor o făcea ades să uite unde se află. Tihna vieții de toate zilele nu era întru nimic tulburată. Seara, după cină, fetele se adunau în bordeiul doamnei și povesteau pricinile de peste zi și plănuiala pentru cea următoare.

Și viața schimnicilor se schimbase. Se lepădaseră de hrana lor obișnuită. Uitaseră gustul buruienilor și al bureților. Fiertura dăruită de la cuhnia doamnei Tudora și ciocănașele de rachiu, unt-de-lemnul și carnea de vînat le schimbaseră înfățișarea. Dăruiți fuseseră și cu cîteva albituri, iar zdrențele de pe ei, peticite. Li se limpezise și glasurile, dar îi chinuiau avan nopțile. Intrase în ei ispita muierească.

La unul din izvoarele apropiate, roabele clădiseră un stei, în care spălau rufele, își sumeteau cămășoaiele și zăvelcile și înălbeau rufăria cu picioarele, dezgolite. Cel dintîi care-și lipi ochii de pulpele lor a fost părintele Artemon. De el s-a legat otrava ispitei, îndemnîndu-l la o pîndă nesmintită. Slujbele Domnului nu-l mai puteau aduce în pămînteasca lor liniște. Se pitula după cîte un copac și acolo înțepenea, cu ochii măriți de ceea ce i se înfățișa și cu urechile gîdilate de neostoita lărmuială a glasurilor femeiești. Se înapoia înnoptat, ca să se lase pradă răscoalei din el, ce nu se domolea și-i încingea așternutul singuratic. Și de la părintele Artemon, ispita s-a prins și de vecinul său Teofilact, pîndind cum să se furișeze, ca să nu fie văzut. Treptat, bisericuța a început să se împuțineze de credincioșii ei slujitori. S-au îndulcit pe rînd și părintele Pri-

cop și Nichita și Martinian și Talaleu, mărturisîndu-se cu rîndul părintelui Trifon, că pornesc după adunat bureți sau ierburi pentru iarnă.

Ochii muierilor erau cînd pe unul, cînd pe altul. Și cum n-aveau decît grija rîsului, cele istețe n-au zăbovit a se dezgoli pînă deasupra genunchilor. Nu le păsa roabelor de cazna schimnicilor în așternuturi. Cînd gluma a ajuns la urechea doamnei Tudora, adusă de Lena, a rîs și doamna, la un loc cu toate ascultătoarele sale. Față de roabe s-a arătat mînioasă. Dar mînia ei n-a putut alunga vedeniile schimnicilor, care i-au torturat asemeni sfîntului Antonie. Iar truda părinților, de a se deda tihnei de mai înainte, s-a dovedit nespornică. Doamna Tudora i-a văzut că ochii nu li mai sînt la ștersele icoane ale bisericuței, nici gîndurile la viața cea de apoi. Și, cînd a mai auzit fetele țîfnind rîsul, a grăit către ele:

— Fără vreme vă este rîsul, fetele mele. De n-am fi unde ne aflăm, certatul roabelor s-ar învîrtoșa.

— Di ce să le bagi lor vină, măria-ta? a făcut întrebarea Lena. Muierile doar nu sînt venite la schimnicie. Trasu-i-a vreuna după ea pe părinți? Sînguri le-a luat urma, precum copoii.

— Zice înțăleptu *Eclesiast*, a rostit doamna Tudora: „Mai amară decît moartea este muierea, a cărei inimă este o cursă și un laț, și ale cărei brațe sînt niște lanțuri".

— Atunci, dar, di ce părinții n-au ascultat de sfatu *Eclesiastului* și-au alergat după lațu muierăsc?

— Oameni cu păcatele neizbăvite, a spus doamna, îngăduitoare.

— Trîntori, măria-ta. De oaste au fugit, ca să nu se despartă de păduchi. Muieri n-au, ca să nu muncească să le țină. Copii ar face, da în așternutu altora. Fetele chicotiră. Doamna Tudora se încruntă către Lena. Muierea lui Gherasim nu se dădu biruită și urmă: Le luarăți partea, măria-ta, da nu li se cuvine, fiincă nu-i cunoști.

— Da' tu de unde-i cunoști? se răsti doamna.

— Îi cunoscură oștenii descusîndu-i cu rachiu. Părintele Artemon a tîlhărit prin ținutul Buzăului și a dat dosu de frica poterelor. Părintele Martinian a hăcuit un nemeș sas și a trecut munții nimerind aici. Părintele Teofilact a ucis, la beție, pe mumă-sa, văduvă. Toți își au samarele încărcate de ticăloșii. Singuru venit la schimnicie din îndemn e părintele

Trifon. Aștuia îi luă boieru muierea să și-o facă ibovnică. De n-ar fi teama domniei și oștenii, n-am scăpa nici una de năvala lor, Doamne, apără-ne.

— Și care din oșteni îți spusă ție toate astea ? o răsuci doamna cu întrebarea.

— Gherghelaș, călăuza, se sili femeia să răspundă.

Ochii doamnei Tudora o luară în cercetare, apoi îi spuse cu glas înăsprit :

— Fă, fată, să nu care cumva să te duci la bărbat-tău cu vreun plod croit de altu, că n-are să-ți fie moale, nici despre partea lui și nici despre partea mea. A treia oară nu vei mai afla iertare la mine.

Vorbele doamnei Tudora se pierdură într-o clăbucire de fum întors de vînt pe coșul bordeiului. Mugetul codrului se făcu dintr-o dată auzit. Crivățul îl plesni în coamă și se prăvăli pînă în fundul căldării. Pajiștea porni a se învălui cu fluturii de gheață ai zăpezii.

— Devreme ne luă iarna, zise îngîndurată doamna Tudora.

— Devreme, măria-ta. N-apucarăm, barim, să prăznuim pe sfinții Mihail și Gavril, oftă Micșunica

I.V

Se răsucea ades în așternut, doamna Tudora, în lungul nopților de iarnă. N-o frămînta numai grija pentru slujitoarele sale. Le mustra cînd și cînd, ca să nu uite că au o stăpînă și să nu se întreacă, una pe alta, cu ținutul de urît al oștenilor, trimiși să le fie pază. Grijile doamnei Tudora cutreierau urma neștiută a măriei-sale. Ce s-o fi petrecut la Dunăre cînd năboiră păgînii ? Le va fi curmat măria-sa chiar de-acolo, pofta de-a cotropi țara ?

Primejduită domnie, amenințată viață poartă și fiu-său ! Încaltea de-ar simți sprijinul tuturor înconjurîndu-l, altfel ar îndura toate potrivniciile întîmpinate de cînd se ridică în Scaun. Prilejuri destule avusese doamna Tudora să simtă că boierii nu-l răsfață cu credința pe măria-sa. Răsfățul era de partea voievodului pentru veliții pe care-i socotea oamenii lui. „Oamenii lui" cîți vor fi fiind ? Puțini intrau la numărătoarea ei. Comisul Radu Florescu, vistiernicul Teodosie Rudeanu și

stolnicul Stroe Buzescu. Trei numai din coşcogeamite Divanul. Norocul măriei-sale îi sînt căpitanii ridicaţi din oameni de ţară, Simion, vătaful copiilor de casă şi Bînţă. Aştia veghează necontenit ; pe săbiile lor se bizuie voievodul. Oştimea ? Oştimea îl ascultă, auzind că Mihai nu e boier născut. Boierimea a dobîndit-o datorită agerimii lui. Şi i se mai supune oştimea fiindcă măria-sa nu dă îndărăt unde vede greul .Trage sabia şi taie la rînd cu ostaşul. Împunge cu sete asemeni rumânului care n-are în mînă decît furtura şi bărbăţia : nu leneveşte cînd e vorba să secere capete păgîne. La o adică de ce se miră de alţii şi nu se socoteşte şi pe ea în rîndul acelor ce nu sprijină pe voievod cu toată inima ? La ce păstrează avuţia ce-o are, în loc de-a o dărui pentru împlinitul oştilor ?

Chibzuieşte ades să stea de vorbă cu unul din apropiaţii voievodului, şi de la el să afle dacă şi de cîtă oştime duce lipsă măria-sa. Nu ştia încă doamna Tudora de multe din cele despre care va afla mai tîrziu. Şi gîndurile i se opriră la Bînţă, singurul bărbat bătut de ea. Zănatecă fuse de cuteză să ridice mîna asupra lui, din pricina unei muieri ! A vrut să dovedească vătafului că-i este stăpînă ? Dacă Bînţă s-ar fi potrivit capului ei de muiere şi-ar fi luat cîmpii, asemeni lui Gheucă, astăzi n-ar mai fi pavăza voievodului. Numai din pricina ei. Şi cînd îşi aminti că măria-sa, vrînd să-l facă pe vătaf căpitan, el nu vru, o ruşinoasă căinţă o cuprinse. Ce grozavă pildă le dete Bînţă amîndurora, voievodului şi mumă-si, nevrînd să rămînă decît oştean credincios măriei-sale, aşa după cum îi fusese în copilărie şi tinereţe, tovarăş nedespărţit. „Îl biciuii pe nedrept, ca să rămîi cu cea pălmuită", gîndi doamna Tudora

LVI

Cele din urmă iscoade mînate din Stînişoara către lume sosiră cu vestea că păgînii au răbufnit în ţară şi că măria-sa s-a tras cu oştile în munţi pe culmile Argeşului. Dacă se aşezară troienele pînă la gîtul omului, veştile îngheţară şi ele prin drumuri, cu totul.

Abia pe la Blagoveştenie, dulama zăpezii începu să se subţieze. Iar dacă iscoadele adunaseră pe limbă harul liniştei în ţară, ceata doamnei Tudora se rîndui de întoarcere la Gosta-

văţu. Era la vremea cînd musteau brînduşele din pămîntul dezgolit şi mugurii copacilor se îngroşaseră ca dudele.

Nicicînd nişte oameni nu au rămas mai descumpăniţi decît schimnicii miluiţi o toamnă şi o iarnă de doamna Tudora. Arătau ca leneşii care întind mîna la strachină, dar n-o mai întorc la gură. De le-ar fi picat de la careva din oşteni sau muieri vreo îmbială de îndemn, cu toţii s-ar fi lepădat de schimnicie.

Doamna Tudora dărui bisericuţii, în care se rugase ades pentru biruinţa măriei-sale asupra păgînilor, două icoane ferecate în argint. Părintelui Trifon îi lăsă în samă traiste cu legumă felurită.

Mult se întristă părintele Trifon cînd auzi cele de pe urmă vorbe ale doamnei:

— Şi-acu, Dumnezău cu sfinţiile voastre!

Îngenuncheară schimnicii spre a fi mulţămitori milostivirii lăsată lor.

Deşi poverile din toamnă erau cu mult împuţinate, urcuşul culmilor se dovedi avan. Caii arătau costelivi şi cu puterile şubrezite. Erau cai de pripas, adunaţi de oşteni de prin curţile satelor în care se mai aflau bordeie nemistuite de vrăjmaşa bîntuială a păgînilor lui Sinan-paşa. Apropiind curtea de la Argeş, doamna Tudora putu vedea şi afla cîte s-au petrecut la vremea trăită în fereala de la Stînişoara. Sate întregi arse şi răşluite. Din Hobaia de pe Argeş nu mai rămăsese ţipenie de suflet omenesc sau de vită. Drumul Piteştilor dovedea cîtă păgînime pierise în ciocnirile avute cu oastea de ţară a măriei-sale. Hoiturile adăstau soarele şi viermii să le mistuie urmele de pe pămînt. Fiarele codrilor, vulturii şi corbii se îmbuibaseră de-atîta carne omenească. Pustiu era drumul, pustiite erau sufletele doamnei Tudora şi-ale însoţitoarelor sale, închipuind cît de aproape fusese primejdia şi cîtă rîvnă împrăştiase măria-sa voievodul întru alungarea urdiilor musulmane.

În popasul făcut la Piteşti, urechile doamnei Tudora se potopiră de veşti nebănuite. Se ştiovise măria-sa, înămolind în smîrcurile învîrtoşate ale Călugărenilor mii din oştenii lui Sinan. Dar neajutorat fiind decît cu darabanii şi călăreţii lui Kiraly şi roatele de cazaci şi moldoveni, nu putu alunga peste Dunăre puzderia de păgînime. Drept aceea, în aşteptarea ajutoarelor făgăduite de Sigismund, măria-sa îşi trase oştile către Bucureşti, iar de-aici luă drumul Tîrgovişte şi urcă pînă în

cetatea de piatră a Stoienești lor. În drum, moldovenii îl lăsară, chemați fiind de Răzvan-vodă.

Estimp, luminăția-sa, principele Sigismund nuntea la Bălgrad. Un nuntit de-i merse vestea pretutindeni. Mireasa, nepoată de împărat, rămase tot fecioară. Iar principele Ardealului, socotind că la oaste va putea să-și adune lipsitele-i puteri bărbătești, își aminti de făgăduiala dată măriei-sale Mihai-vodă și trecu fălos munții.

De n-ar fi fost grija scaunului și-a țării, nici nu s-ar fi uitat măria-sa la Sigismund, pentru zăbava într-ajutorului și pentru neîmplinita datorie față de mireasă. Ceea ce auzind doamna Tudora, zise mai apoi către Micșunica:

— Eunuc fost-a, au ce mumă-sa, de nu și-a putut iubi muierea nici măcar o noapte? Halal de bietu popor cu asemenea stăpîn. Ptiu!

— O fi și el vreun neisprăvit, de se vorbește în lume că sînt mulți pe la curțile împărătești, grăi cu scîrbă roaba.

— Mai mare rîsu pentru un cap încoronat. De-ar ști păgînii, l-ar năimi paznic de harem, bătu-l-ar Dumnezău de neputincios.

— Măre, bine că sosi cu ajutorarea măriei-sale.

— Mila lui Dumnezău e nespusă, Micșunico, pentru noi creștinii.

— Adevăr grăiși, măria-ta.

Dar dacă popasurile aduceau sămînță de vorbă între doamnă și însoțitoarele sale, privelîștea ocinilor rămase pîrloagă le înspăimînta pe toate deopotrivă. Năpădiseră pretutindeni buruienile, iar printre ele ochiul cercetător dibuia firele sămulastrei de grîu. Nici n-avusese și nici n-avea cine să mai poarte grija ogoarelor. Prin sate arar de se mai arăta vreun chip de bărbat sau de femeie. Pustiul își împînzise tăcerile. De n-ar fi fost ciocîrliile, să cînte slavă primăverii, codrii lepădînd frunza cea nouă și zăvoaiele cu verdeață crudă a sălciilor, doamna Tudora ar fi crezut într-o încremenire a firii pe pămînt. Lumea țării murise sau se împrăștiase pe cine știe ce plaiuri. Săracă fusese lumea satelor și, de s-ar înmulți iarăși, cum va mai putea prinde chiag și puteri din pustiul revărsat asupra țării?

— Pe la noi tot așa va fi, Micșunico? întrebă doamna Tudora cu ochii duși de gînduri.

— De, măria-ta, făcu roaba la fel de îngîndurată. Ne-o fi izbăvit Dumnezău. De l-o fi ținut în viață pe diacu nostru, gîndesc că va fi altfel. Numai de n-or fi bejenit și oamenii noștri, să-l fi lăsat singur.

— Ajută, Sfîntă Fecioară, tuturor și nouă, se rugă doamna Tudora.

— Amin, încheie Micșunica.

LVII

An de pomină fu veleatu lui 1596. Că dacă măria-sa Mihai-vodă, ajutorat de lefegiii Bathorului, de neostoita sa vitejie și pricepere într-ale rezbelului, izbuti să-i scoată pe păgîni din cetatea Tîrgoviștei, unde se întăriseră, și să-i mîne din urmă pînă dincolo de Dunăre, alegîndu-se cu o pradă nespus de împlinită, starea țării mai amarnică se dovedea. Cît curse sînge păgîn, se bejeniră oamenii. Dacă se îndulci vremea, porniră molimile și sărăcia. Cînd să mai răsufle și măria-sa, îl loviră tătarii. De-ar fi rămas luminăția-sa principele Jigmon mai multă vreme cu toate oștile cu care trecuse munții, paguba ar fi fost alta. Turcii, înfrînți cum nu se mai poate, lesne ar fi fost mînați dincolo de Adrianopole. L-au mai ajutat pe măria-sa toți bulgarii și sîrbii, gata de răscoală împotriva asupritorului păgîn.

Dar viața la oaste nu era pe placul luminăției-sale. Nu putea juca „palone" cu mingea și nici nu putea cînta cu flautul. Nu se nevoise de steagurile aduse la picioare de rîvna măriei-sale Mihai-vodă. Trăgea foloase din osteneala altora. Îi era degrabă să se împăuneze la curtea din Bălgrad cu isprăvi pe care nici nu le văzuse, necum să se apropie de ele. Drept aceea, cînd fierul rezbelului trebuia bătut cu toată virtutea, luminăția-sa plecă, lăsînd greul pe umerii voievodului.

Și după tătari, măria-sa fu nevoit să se ia la trîntă cu oștile lui Ieremia Movilă, noul domn al Moldovei, potrivnic ajutorului căzăcesc către Mihai-vodă. N-apucă măria-sa nici să-și șteargă sabia de sîngele moldovenilor, cînd îl bîntuiră din nou tătarii, întăriți de turci împotriva „afurisitului și blestematului de Michali Oglu". Iar cînd, în sfîrșit de toamnă, măria-sa crezu că-și va putea întoarce privirile numai asupra nevoilor țării, înrăita semințe boierească urzește noi uneltiri.

Nu era pe placul dumnealor Chisar logofătul şi Dumitru culcerul, bătrîn sfetnic al măriei-sale, pustiitul satelor. Ca şi cînd bejeniile ar fi fost pe placul cuiva. Nu le era la îndemînă multor boieri biruinţele măriei-sale, asupra tuturor celor ce ridicau armele să se îmbuibe din avutul ţării. Vestea biruinţelor voievodului ajunsese pe la toate curţile din Apus. Îl pizmuiau boierii pe măria-sa şi pentru această pricină. Arma neamului boieresc era pîra la turci. Ajutaţi de aceştia şi cu sprijin de oaste tătărească, boierii pornesc o răscoală. Lovit tocmai cînd poruncise reîntoarcerea la ocini a tuturor bejeniţilor, cînd întemeia sate noi cu bulgarii aduşi de peste Dunăre, cînd împărţea sămînţă de grîu din hrana oştilor şi cînd dăruia lemne pentru clăditul satelor arse, mînia măriei-sale nu mai cunoscu margini. Nu se mai uită la vîrsta şi dregătoria boierilor prinşi trădînd. Toţi îşi lăsară capetele zălog călăului. Iar turcilor le închină o nouă pustiire a sangiacurilor învecinate Dunării. Nici un oştean nu fu împiedicat de-a prăda cît poate duce. Era o socoteală gospodărească de a-şi împăca lefegiii, voievodul aflîndu-se într-o împuţinare a avuţiei de bani. De împlinitul vistieriei pe curînd nu putea fi nădejde.

Boierii care nu deteseră ochii cu gîdele, văzînd că n-au nimerit-o cu plîngerea la turci, goniră la Luminăţia-sa Sigismund, să-şi pîrească voievodul. Împuţinat la minte cum era principele, hiclenii găsiră crezare. Îl pîrau pe măria-sa, precum că în curînd va cădea la învoială cu turcul spre a supune Ardealul împărăţiei otomane.

Silit dar, de ticăloşia boierească, însoţit de-o samă de oşteni de credinţă, măria-sa trecut munţii în plină iarnă, între Crăciun şi Sfîntul Vasile, mergînd la Bălgrad să se dezvinovăţească. Vremurile nu-i îngăduiau să se ştie cu doi vrăjmaşi, cîte unul de fiecare parte.

Primit cu deosebită cinstire de Sigismund Bathory, voievodul îi rămase pe boieri. Aşijderi şi pe Velica. Patru ani îşi aşteptase ibovnicul inimii femeia lui Fabio Genga. De curînd îi este şi al trupului. De nu l-ar cere atîtea rînduieli în ţară, ar mai rămîne doar pentru ea.

I se smulse din braţe, lăsînd-o cu o nădejde jurată :

— De data asta nu mai zăbovesc mult.

Sosi la cetatea de scaun, măria-sa, încărcat de darurile lui Bathory. Dar, în loc de a se lepăda cu totul de boierime, greşi, luîndu-i partea împotriva norodului. Izvodi acel legă-

mînt care-i îndepărtă inimile moşnenilor, ale rumânilor şi ale vecinilor. Săteanul, chiar cel fără moşie, să nu fie volnic a ieşi din sat şi unde va ieşi, să se dea la urmă. Oamenii fugari să fie prinşi de ostaşii agiei şi să-i ducă la siliştile lor, spre a-şi da birul.

„Acel vecin care nu se supune ascultării şi va fugi precum s-au învăţat şi nu vor avea să plătească cisla, să aibă a-l lega şi la domnia mea să-l aducă. Porunca este şi de la domnie şi de la vistierie şi de la pravilă."

Greşită se aşează şi porunca măriei-sale de-a scuti şerbii de oaste. Această nechibzuială sparse sîmburele oştilor de ţară, ajutorînd înmulţirea lefegiilor, mai pustiitori decît tătarii şi mai de necredinţă decît boierii.

În primăvară, măria-sa se repezi la Plăviceni, unde află satul înjumătăţit de lume. Năcazul îl învineţi la chip şi tăbărî pe vătaf. Pornind la Gostavăţu, văzu satul împlinit şi lumea ieşită la munca cîmpului. Se minună.

Rînduindu-se de sfat cu mumă-sa, voievodul o întrebă :

— Cum făcurăţi, maică, de vă păstrarăţi sufletele ?

— Omenindu-le, băiatu mamii. Meşteşugu fuse al lui Gherasim. Îi făcură oamenii ascultare cît ţinu bîntuiala păgînească. Iar cînd auziră bejeniţii, siliră să se întoarcă la ocinile lor. Inima norodului e simţitoare la bine. De-aia pagubă n-avurăm decît puţină.

— Porunceşte domnia-ta, maică, să ni se înfăţişeze diacu Gherasim.

Gherasim se afla în faţa măriei-sale, îngenunchind şi cercînd să-i sărute poala caftanului. Voievodul îi întinse mîna la sărutat, în semn de preţuire.

— Găteşte, diece, o întocmire de hrisov.

— La poruncă, măria-ta.

Scîrţii îndelung pana diacului înşirînd slovele întortocheate. Măria-sa dăruia mumă-si moşiile satelor Studina Mesteacăi, Studiniţa Barbului, Cruşovul, Frăsinetul de cîmp şi Studiniţa lui Hamei, „pe care le-am cumpărat domnia mea cînd fusei ban al Craiovei".

— Scriseşi, diece ?

— Scrisei, măria-ta.

Milhai-vodă luă hrisovul, îl citi şi îşi puse tureaua, apoi cetlui cu inelul de la mîna stîngă. Întinzîndu-l doamnei Tudora îi spuse :

— Stăpînire sănătoasă, maică. Domnia-ta, diece, vei merge prin toate satele dăruite doamnei Tudora, spre a rîndui aducerea la vatră a tuturor fugarilor. Nimeni să nu fie scutit de împlinitu birului așezat de pravilă și de domnie. Toți nesupușii să fie legați și mînați la domnie. Nici un petec de ocină să nu fie lăsat pîrloagă. Nu e vreme de huzur, nici de vînturat plaiurile. Căpătînoșilor, vei pune oștenii băniei să le scoată toți coltii. Auzișsi, diece?

— Auzit, măria-ta.

— Gătește-te de drum și să nu-ți fie calea fără vreme.

Ieșind Gherasim, măria-sa văzu chipul întunecat al doamnei Tudora.

— Ce te mînie, maică?

— Pornirea măriei-tale împotriva norodului oropsit. Dai cu biciu tot în vita de trage și cazi în greșeală.

— De n-oi face așa, maică, se năruie tot ce mă silesc să întemeiez.

— Temelia, fără inima norodului, putredă va fi, măria-ta, și se va nărui dintr-un brînci. Di ce nu pui și boierimea trîntoră la muncă? Silind-o să lucreze, nu va mai avea vreme de hiclenit. S-ar liniști țara și s-ar împăca și turcu, nemaiavînd cine să-l zădărască. Huzuru de care pomenișsi adineauri nu s-a cuibărit în bordeie, măria-ta. Fără temei îți va fi domnia, de nu te apropii de norod. Asta ți-o mai spusei și cu alt prilej.

Cuta dintre sprîncenile voievodului se lungi, ridicîndu-se spre frunte. Nu se aștepta la această avană împotrivire a mumă-si. O credea alături de el chiar în greșeală.

— Răsucii în mine și ăst gînd, maică, da nu-l pot făptui. Boierimea își are urzelile prefirate pretutindeni. Și la turc și la Jigmon. Împăcînd-o pre ea, îmi strecor planurile. Pînă voi putea supune puterea boierimii, gloaba trebuie s-o plătească cineva.

— Moșneanu jughinit să-și dea și hrisoavele nu numai moșia, rumânu rămas doar cu sîngele și lacrima, șerbu priponit ca vitele, grăi cu parapon doamna Tudora. Îmi dăruișsi alte patru moșii. Dau mulțămire măriei-tale. Nu pentru mine. Pentru biata lume de acolo. Că ce făcurăm la Gostavățu, vom face și-n satele-astea. Așa să știi, băiatu mamii.

— Voia domniei-tale, maică, spuse îngîndurat voievodul.

— Încaltea nu-l adusăși pe Bînță, să mai vîre o țîr de inimă în Micșunica, spuse tot cu parapon doamna Tudora.

— Îl mînai pîn' la Căluiu, la Buzăşti.

— N-oţi fi ridicînd din nou oaste? întrebă îngrijorată bătrîna.

Măria-sa, cu ochii aruncaţi prin fereastra iatacului, se făcu a nu auzi întrebarea. Deodată zise :

— Vin' la priveală, maică, să te bucuri.

Doamna Tudora se ridică anevoie de pe divan şi-l văzu pe Bînţă intrînd în curte în trapul calului. Îi zîmbiră a veselie ochii şi buzele, zicînd, împăcată :

— Ia te uită la el ce fălos arată dimonu! De nu i-ar luci spicu din barbă, ai zice că e fătat de curînd. Şi, de, să mă ierte Dumnezău, ţine şi el minte de cîţiva ani. Bre, bre, nu mai contenea bătrîna cu mirarea, înţolit ca un agă. De cal, barim, ce să mai zici? Mîndreţe, nu alteeva.

— Daru nostru făcut cînd zăbovirăm în Ardeal, la curtea Bathorului, o lămuri voievodul.

— Păi, ăsta e om să se mai uite la căzătura de Micşunica? Iar o să-mi înnebunească muierile curţii.

— N-o să aibă vreme, o linişti măria-sa.

— Cîteva zile tot o să mi-l laşi.

— Puţîne, maică.

Numai patru zile rămase Bînţă la Gostavăţu, în care vreme trăi în răsfăţul doamnei şi-al întregii curţi, povestind faptele de arme ale măriei-sale, ca unul ce-i stătuse în nemijlocită apropiere. Înşirui Bînţă faptele începute pe dîmburile Neajlovului şi mlaştinile Călugărenilor, îngrijorarea tăcută a măriei-sale, văzînd puzderia de oştime păgînească a lui Sinan-paşa, trecută Dunărea; neîndemnul boierilor, căpetenii de oaste, de-a lovi cu inimă pînă ce pilda nu porni de la voievod şi garda sa, afundînd turcimea şi pe Sinan în smîrcuri, precum şi prada luată. Apoi, hărţuielile zilnice pe drumul Bucureştilor, iar pe-aici la Tîrgovişte şi pînă în munţii Stoeneştilor de pe Argeş.

— În vreme ce noi şedeam la fereală în Stînişoara, se tînguí doamna.

— De-am fi avut la vreme ajutoru fătălăului de Jigmon, în Neajlov înmormîntam toată păgînimea şi pe Sinan. Am fi scutit, măria-ta, ţara de părăduială, grăi cu obidă Bînţă. Sosind înernat ajutorul lui Bathor, crescu inima voievodului şi de loc porni la alungatul lui Sinan, pînă peste Dunăre. Astfel ne înlesni Sinan, unora din noi, să mai vedem locurile pe unde

trecurăm cu alaiul de înscăunare al măriei-sale şi cît părăduiră turcii la noi, tot atît bîntuirăm şi noi la ei. Prafu se alese peste tot pe unde răbufnirăm.

— Şi cu ce plocon venişi la muierea ta ? îl înfruntă Micşunica îmbufnată că în loc să-i poarte vreo grijă, Bînţă se ţine de poveşti.

— Duci vreo lipsă la curtea măriei-sale, doamna ? Află că eu nu sînt lefegiu, o potoli vătaful cu mîndrie.

— Duce lipsa ta, Bînţă, îl îmbună doamna.

— Mai cîtă lipsă duserăm noi, măria-ta, pînă ce văzurăm ţara curăţată de lifte, nu ştim decît cei ce făcurăm scurtă la mînă lovind necontenit cu sabia. Şi nu lepădarăm nici unu vreo vorbă de mînie. Învierşunarea măriei-sale şi chipu lui întunecat de grija ţării ne ţinea de cald, de foame şi de sete. Acu, mai aşezîndu-se apele, ne-om mai vedea şi de muieri.

Făgăduială mincinoasă care, însă, umplu de nădejdi proaspete inima Micşunicăi întinerindu-i fără zăbavă chipul.

LVIII

În curtea cneazului Lepeş din Frăsinet s-au adunat în sobor căpeteniile de ceată. Cneazul, un bărbat lat în piept şi închis la suflet, stă pe un trunchi de gorun, pe care toacă vreascurile pentru vatră. Căpeteniile de ceată s-au înveşmîntat ca pentru zile mari, ungîndu-şi pletele şi atîrnîndu-şi de şolduri săbioaiele lor învechite. Schimbarea de stăpînire iscase printre ei o pornire de răsmeriţă. Nu fiindcă ar fi dus dorul stăpînirii satului de către măria-sa Mihai-vodă, ci pentru că-şi vedeau risipită nădejdea unei răscumpărări. Cu japca le fuseseră luate ocinile pentru neplata birurilor. Noua stăpînă cine ştie cu ce alte împilări mai vine şi ea ! Pe la urechi le trecuse zvonul că doamna Tudora, de la Gostavăţu, e mai omenoasă decît oricare alt stăpîn. Nu prea le venea a crede. Sămînţa de boier omenos o ştiau împuţinată. Chiar acolo unde boierii erau mai ai lui Dumnezeu, bîntuiau vătafii ca şi păgînii. De aceea prea puţini se ridicară de pe troscotul curţii cînd pică diacul Gherasim, urmat de doi însoţitori. Îl priviră cu duşmănie, aruncînd ochii mai mult la calul arăbesc al diacului, decît la călăreţ. Gherasim pricepu pe loc cît de încărcată îi este întîmpinarea ! Totuşi le strigă cu voie bună :

— Noroc bun, cneazule și boieri dumneavoastră.

Glasul lui Gherasim le gîdilă urechile.

— Vulpe, mîrîiră gurile cîtorva.

Cneazul Lepeș strigă unui flăcăiaș să îndrepte pe însoțitori la odihna cailor, apoi, sucindu-se către căpetenii, grăi fără multă poftă de vorbă :

— Vă adunai în sobor, boieri dumneavoastră, să ascultăm cu toții cu ce porunci sosește dumnealui diacul Gherasim, vătaful doamnei Tudora. Poftește, domnia-ta diece, și cuprinde loc lîngă mine. Ne vei ierta că nu ne înlesnim cu un scaun mai moale.

— Ani la șir dormii în mănăstirea Snagovului pe un asemenea căpătîi și nu-mi dăunai somnului, rîse Gherasim.

— D-aia ți s-o fi-ntărît țeasta, sîsîi un moșnean.

— Mi se lumină, boierule, fiindcă nu-mi îngădui să mă dedau prea mult somnului, rîse din nou diacul.

Nedoritor de pierderea vremii în vorbărie desartă, cneazul Lepeș zise :

— Dumnealor căpetenii de ceată, sînt zoriți s-asculte rînduielile cele noi.

— Cneazule și boieri dumneavoastră, vin cu rînduieli de înțelegere deplină.

— S-auzim, mormăi cneazul Lepeș.

— Măria-sa, doamna Tudora, vrea să aibă pe moșiile domniei salle oameni înstăriți.

Căpeteniile rîseră. Căpetenia de ceată, Nedelea, se ridică și scuipă, țîfnind :

— Înstăriți în sărăcie.

— Nu, boierule, spuse cu liniște Gherasim, înstăriți în avuție.

— De unde diavolu să ne mai vie avuția ? Din jăpcăiala stăpînului ? repezi întrebarea Nedelea. Din adusu cu sila al bejeniților ?

— Din întorsu cu voia bună a fiștecăruia, boieri dumneavoastră.

— Adică să se întoarcă omu, să dea de une nu are ? făcu Lepeș cneazul.

— Ce lipsește nu poate fi trecut la număr, cneazule.

— Atunci, în ce fel ?

— Vă pasă dijma apucată din bătrîni ? grăi Gherasim rotind ochii asupra tuturor.

— Auzi vorbă ! Vrei, calule, orz ?

— E mult găleata din zece ?

Oamenii se uitară neîncrezători, unul la altul. Multora le venea să pufnească în rîs. Se liniştiră, spre a asculta mai departe gluma închipuită :

— Nu, făcu Lepeş. Apoi întrebă cu obidă : Şi cîtă vreme va să ţină făgăduiala asta ?

— Toată vremea, cneazule. De ai îndoiala vino domnia-ta la Gostavăţu şi ispiteşte pe cine-oi vrea. Pomet n-aveţi, înlăturăm, dar, coşniţa. Să trecem la vînărit.

— Să trecem.

— V-ar împovăra unu din zece ?

Căpeteniile de ceată gîndiră : „Asta ori se întrece cu gluma şi s-alege ciomăgit, ori, după cum îl arată chipul, vorbeşte ca un om aşezat".

Cneazul zise din nou :

— Nu ne va fi povară nici la vînărit.

— Place-ne-ar să ştim care-s gîndurile doamnei cu oieritul, spuse căpetenia cetei lui Mogoş.

— La fel de bune, boierule, îl linişti Gherasim.

— Pîn'nu le-om auzi, n-om şti cît sînt de bune.

— Oaia cu miel, din douăzeci.

— Din douăzeci ziseşi domnia-ta, diece Gherasim ? întrebă neîncrezător cneazul.

— Din douăzeci.

— Fără sterpătură ?

— Fără.

Printre oameni se auzi un răsuflet de uşurare.

— Da căşeritu ?

— Cum fuse din bătrîni. La fel cu mierea şi ceara.

— Uitaşi domnia-ta, diece Gherasim, să pomeneşti ceva de goştină, mai spuse cneazul, zvîrlind către ceilalţi o privire furişă.

Gherasim, mai deschis la chip, îl cercetă mirat. Îi prinsese şi el privirea şi nu-i dovedea rostul.

— Crezui că, pomenind despre toate, n-o să ne înfundăm la goştină.

— Oricum, zise careva dintre căpetenii.

— Adică, o vreţi lămurită şi pe ea.

— Aşa am vrea, făcu şiret cneazul Lepeş, socotind că lungitul vorbei lui Gherasim ascunde ceva de data asta.

— Un porc, tot din douăzeci. E limpede ?

— Este, întări cneazul.

Căpeteniile se răsuciră pe troscotul des al curţii. Nu ştiau ce să mai zică. Cîţiva începură să smulgă fire de troscot, sucindu-le în degete şi zvîrlindu-le în neştire. Veniseră la sobor porniţi pe răzmeriţă şi se simţiră biruiţi, fără vreo împotrivire mai dîrză. Unii priveau gînditori la toalele de pe ei şi la lungimea săbioaielor. Tot nu se dumireau dacă diacul fusese mînat să-i înşele sau să-i liniştească. Prea era de ispită îngăduinţa doamnei Tudora, ca să nu ascundă cine ştie ce şiretlic. Asemenea dijmă nu mai era de mult folosită. Ce pornire o îndemna pe doamna Tudora să nu strîngă chingile, precum fac toţi ceilalţi stăpîni ?

Descumpănit era şi cneazul Lepeş. Dîrz şi gata la împotrivire, cum se arăta în orice prilej, de data asta se lăsa şi el gîndurilor. Îşi dă seama că oamenii din jur, cuvîntul lui aşteaptă. Nu se lăsă biruit de vorba mieroasă a diacului, deşi o simte că nu este făţarnică. O harţă cu diacul tot trebuie să încerce. Se răsuceşte deodată pe buştean şi zice, neuitîndu-se la Gherasim :

— Ne-ajunse la urechi porunca măriei-sale, precum că tot omu fugit de apăsarea dabilei către stăpîn şi domnesc, să fie dat la urmă, iar ăi nesupuşi poruncii să fie legaţi şi duşi la domnie.

— Aşa sună porunca, cneazule, întări Gherasim.

Căpeteniile ascuţiră urechile, simţind că de-aci se va răsturna totul. Bucuroşi că Lepeş al lor nu se lasă îmbrobodit cu una cu două, îl îndemnară din ochi.

— Care va să zică robia tot robie rămîne, diece Gherasim, rînji cneazul.

— Va fi rămînînd, cneazule Lepeş, acolo unde boierii stăpînitori socotesc omu vită de povară. Măria-sa, doamna Tudora, nu s-a lepădat de omenie.

— Nu s-o fi lepădat doamna, da oştenii băniei nu contenesc vînînd oamenii. N-o să păzească, doamna, sfeahurile, să dea slobozenie celor legaţi şi mînaţi la domnie.

— Nu, fără îndoială, zîmbi Gherasim.

— Lesne-ți vine domniei-tale să rîzi de cei căzuți sub patrafiru pravilei, se încruntă avan cneazul. De-aia și arăți cu obrazu întins.

Căpeteniile luară într-o căutare mînioasă pe diac, ridicînd frunțile. Gherasim, fără a-și domoli zîmbetul și fără a lua în seamă împunsătura, spuse :

— Volnică este doamna Tudora să nu îngăduie amestecul băniei pe moșiile ce le are în stăpînire. Așijderi fugarii de pe moșiile dăruite doamnei de măria-sa voievodul, volnici sînt să se dea au nu la ocinile lor. Nimeni nu-i va aduce cu arasîna. Ăi din Gostavățu veniră singuri.

— Ca bou la jug, țîfni o căpetenie.

— Greșești domnia-ta, boierule, înfruntă diacul pe cel ce vorbise. Oamenii noștri s-au lămurit că stăpînirea doamnei nu-i jupoaie. La noi nimeni nu scutură biciu de praf pe spinarea oamenilor.

— Atunci, de ce bejeniră ? mai întrebă cneazul domolit.

— De bîntuiala păgînească, boieri dumneavoastră, de frica robiei la turci. Pe noi, ăștia de peste Olt, ne luă Dumnezău în sfînta lui pază. Greu ăl mare se lăsă peste bieții munteni. Ce întîmpinarăm noi nu fusese decît floare la ureche. Vă lămurirăți, boierilor ? încheie în zîmbet Gherasim.

— Pe-o parte, rosti Nedelea.

— Și care parte rămase nelămurită ? întrebă cu îngăduială diacul.

— Biru, conacele, merticele, olăcarii, lămuri o căpetenie.

Cneazul Lepeș se limpezi la chip și se sili să spună ceva. I-o luă înainte Gherasim :

— Să n-amestecăm, boieri dumneavoastră, rînduielile doamnei Tudora cu treburile vistieriei și ale domniei. Bir s-a plătit de cînd lumea e lume. Olăcarii sînt spre folosința tuturor. Poruncile domniei prin olăcari se împrăștie. Conacele, de, ce să zic, e vorba de omenie. V-ar lăsa inima, pe careva din domniile voastre, să nu deschideți ușa unui olăcar noaptea, pe viforniță și să-i năpustiți calu fără mertic ?

— Asta, așa e, încuviință cîțiva.

Cneazul Lepeș se ridică de pe butuc, grăind astfel :

— Boieri dumneavoastră, ascultarăm cu toții spusa domniei-sale diacu Gherasim, despre omenia măriei-sale doamna Tudora, muma voievodului nostru. De mai gîndiți careva în alf fel, chibzuiți-vă, să dăm doamnei un răspuns de cuviință.

Căpeteniile se ridicară și porniră, înclinîndu-se în fața cneazului și a lui Gherasim.

— Poftește, domnia-ta diece, în casă spre a te mulțumi cu o ulcică din vinu nostru. Vei fi avînd la curte vin mai de soi. Noi te vom cinsti pentru osteneala și pentru împunsăturile de le luași. Să nu-ți fie cu supărare că, față de noi, boierimea și-a mîncat credința. Bag seama, că de n-ai fi fost domnia-ta, doamna Tudora n-ar fi făcut mare ispravă cu oltenii noștri.

În ochii cneazului sclipea o caldă mulțumire, șuvoită deodată dintr-o cută a sufletului său întunecat. De nu l-ar fi plăcut pe diac, nu l-ar fi îmbiat la ulcica de vin. Pe plac i-a fost portul mîndru al capului, barba potrivită din foarfeci și voia bună a lui Gherasim. Au fugit departe gîndurile cneazului, de la butucul pe care șezuse și pînă în tinda casei. Aceste gînduri i-au dat îndemnuri de veselie în năvala lor.

În tindă, Gherasim văzu o rînduială desăvîrșită. O mînă harnică de femeie adunase cenușa din vatră. Cracii pirostiei nu dovedeau urme de negreață. Pe corlate, blidele, oalele și lingurile din lemn de păr se arătau frecate și așezate la locul lor. În odaie, pe părețele dinspre răsărit, atîrna icoana Sfîntului Ioan Botezătorul. Subt ea pîlpîia luminița candelei. Pe cel dinspre miazănoapte ședeau înșirate un cioltar gros, din lînă seină, șaua, două săbii căzăcești și o ghioagă oțelită la căpățînă. Paturile închipuite subt icoană și cioltar erau fățuite cu macaturi cărămizii. Pe jos se înșirau două preșuri vîrstate cu negru și portocaliu.

Cînd intrară în odaie cneazul și diacul Gherasim, de lîngă fereastra potrivită în miazăzi s-au ridicat două femei, mamă și fată. Bălașa, muierea cneazului, trupeșă, bucălată în obraji, și Cîrstina, fie-sa, lungă în picioare, potrivită la sîni, fără sînge la chip. Femeile, văzîndu-l pe diac, au dat să-și adune cusăturile la care lucrau. Firele de aur înfipte în cusături luciră vesele în lumină. A mirare sclipiră și ochii femeilor către chipul lui Gherasim. Diacul le prinse pe-amîndouă în priviri, apoi, deodată, și le aruncă asupra cusăturilor.

— Dumnealui e diacu Gherasim, vătafu măriei-sale doamna Tudora, spuse cneazul.

— Poftește, domnia-ta diece, și cuprinde loc, zori vorba muierea cneazului.

— De mi-e îngăduit, mi-aș arunca ochii asupra cusăturilor domniilor voastre. Văz o zavesă [1] și o rucaviță [2], cui vor fi dăruite ?

Un oftat adînc scăpă din piepturile cneazului și al Bălașei. Cîrstina plecă ochii. Se lăsă o tăcere grea. O tăie cneazul Lepeș, zicînd :

— Poftirăm pe dumnealui diacu să guste o ulcea de vin.

— Bucuroase fi-vom să-l ospătăm pe dumnealui diacu.

— Foarte mulțumim, da mi-e degrab' s-ajung la Studina Mesteacăi, se lepădă Gherasim de poftire.

— O ulcea de vin, Cîrstino tată, ceru cneazul și-un colț de turtă. Îngrijiți și de însoțitorii domniei-sale.

Femeile ieșiră. Le petrecură ochii diacului, rămași mai mult asupra fetii cneazului. Nu se dumerea Gherasim de ce chipul frumos al Cîrstinei este atît de lipsit de sînge. „E bolnavă au roasă de vreun dor ?" Lămurirea îi veni de la cneaz, ocolită.

— Înțelesei, diece Gherasim, că făcuși o vreme ascultare părinților din sfînta mănăstire a Snagovului.

— Făcui chiar părintelui egumen, ca diac.

— Și, venind la curtea doamnei Tudora, te răspopiși ?

— Nu, fiindcă n-apucăi să mă leg cu jurămînt de cinul călugăresc. Rîzînd, Gherasim mai spuse : Vei fi auzit, poate, domnia-ta, că-mi zice lumea Răspopa.

Se înveseli și mai mult cneazul Lepeș, auzindu-l.

— Văzui că te uitași cu luare aminte la chipu Cîrstinei. Vei fi bănuind că e după vreo boală. Nu. Tînjește, biata fată. O măritarăm an, cînd ridică măria-sa oștile. Ni-l luară pe ginere la cinci zile de la nuntă. S-a dus de parcă n-ar fi fost nicicînd. O mai fi trăind, n-o mai fi trăind, Dumnezău știe. De-atunci tînjește fata. Din postu Paștelui, se mărturisi mumă-si că se duce la mănăstire. De-aia le găsișî lucrînd podoabe pentru preot și biserică.

— Făcurăți ginerelui pomenile pentru răposați ? întrebă Gherasim.

— Nu ne îndemnarăm, trăgînd nădejde că poate-l aduce Dumnezău.

---

[1] Poala icoanei de miruit.

[2] Mînecare purtate în timpul slujbei religioase.

— De, spuse cu îndoială diacul, vreme ar fi avut să se întoarcă. Din tovarăşii lui de oaste, n-aflarăţi de la nici unu de soarta lui ?

— Ai de-l cunoscură au zvonit că, de cînd măria-sa scoase pe turc din Tîrgovişte, îi pierdură urma. La ce te bănui, domnia-ta ?

Diacul nu mai apucă să răspundă grijii lepădată de cneaz. Intrară pe uşă muierile purtînd vin, turtă şi caş. Îndemnată de mumă-sa, Cîrstina se primenise cu o iie înflorată şi zvîrlise cîrpa de pe cap. Cozile părului castaniu şi le lăsase pe spate, ca fetele mari. I se îmbujoraseră numai urechile, aşezînd pe pat blidele cu frînturi de turtă şi felii de caş. Asupra ei stăruiră ochii lui Gherasim. „Bună muiere ar fi pentru fratele Misdolea, gîndi el. Da pîn-atunci e păcat s-o las să tînjească."

LIX

Sosind la răscrucea unde drumul Caracalului se împreună cu cel al Craiovei surugiii domoliră caii în trap mic. La fel făcură şi călăraşii domniei, mînaţi să însoţească rădvanul.

De la Gostavăţu, după ce-şi mai aruncă încă o dată ochii împînziţi de lacrămi asupra curţii, doamna Tudora se lăsă cuprinsă de-o toropeală care-i alungă vînzoleala gîndurilor. Domolitul goanei o trezi. Văzu alături de ea trupul împuţinat al Micşunicăi şi-l asemui cu o mogîldeaţă purtătoare de cap omenesc. Limpezîndu-i-se ochii, băgă de seamă că rădvanul lăsase în dreapta drumul Slatinei şi că ţine pe cel al Drăgăşanilor. Îndată gîndurile i se adunară într-un roi bîzîitor. Din nou lăcrămară ochii doamnei. De data asta nu lepădă lacrimi pentru ce lăsase. Nu vru să-şi mai amintească de Gostavăţu. Aleagă-se de el ce-o hotărî Cel-de-sus. Vătăfia lui Gherasim se dovedise mai mult decît împlinită. Gemeau hambarele de grîu. În beciuri nu mai încăpea nici un boloboc. În cămări, ochiul rînduitor al vătafului aşezase putinile cu brînză şi varză murată, burdufe de unt-de-lemn, bote cu miere, bolovani de ceară, calupuri de săpun. În poduri, poama pusă la uscat era întinsă pe gratii de nuiele. Prisaca, barim, se încincise din cît fusese la croiala ei.

Alergător Gherasim, cît nu se mai poate ! Decît că de la o vreme bătea cam des drumul Frăsinetului pentru aşternutul fetii cneazului Lepeş. Bărbat nu e ? Bine că nu şi-a năpustit muierea şi plodul. S-a rugat Lena de doamna Tudora s-o ia pe ea în locul Micşunicăi, de nu s-ar fi împotrivit porunca măriei-sale, că doamna Tudora va ierna la sfînta mănăstire Cozia urmată doar de bătrîna ei roabă. Porunca fusese adusă de Bînţă, căpetenia roatei de călăraşi, îndatorat ca de la Cozia să se îndrepte prin vama Genunei, unde va afla că se găsesc oştile Buzeştilor. Nici o altă vorbă nu va împărtăşi doamnei sau celor de la Gostavăţu.

Doamna Tudora nu-l mai văzuse pe măria-sa de cînd îi făcuse danie satele în care-şi găsi ţiitoare Gherasim. Numai mamă să nu fi, mai ales cînd n-ai decît un singur fecior, şi acela e voievodul ţării, cu gîndurile împrăştiate de nu-i mai rămîn şi pentru mumă-sa. Simţind doamna Tudora că îndepărtatul ei de lîngă inima voievodului are o pricină în legătură cu planurile de crîncen ajutor cerut de creştinătate împotriva păgînilor, şi amintindu-şi de spusele lui Bînţă cît de zăbavnic a fost ajutorul Bathorului, a bănuit că măria-sa pune la cale adunatul de noi oşti.

Măria-sa trebuie să biruie.

Gîndul i se înfipse ca un piron în inimă. Biruinţa nu i-o poate da decît oastea multă. Adunatul oştilor cere bani. Voievodul nu se poate nevoi singur pentru tot bănetul trebuitor. Îl vor ajutora, de bună seamă, şi boierii care-i stau alături. Din taina ţinută cu Bînţă, la fereală de alte urechi, doamna Tudora a înţeles că măria-sa pune mare sprijin pe lefegii, înzestraţi cu scule pricopsite, fără de care o mare biruinţă nu este de cîştigat. Dar lefegii înghit mult bănet. Foindu-se fără astîmpăr prin iatac, doamna Tudora ajunse la croiala unui plan.

Sipetele ei mai adăpostesc aur, dosit fără folos pentru o bătrînă ca ea. Cu ce rost l-a mai păstrat, n-ar putea spune. Ar fi trebuit să-l dăruie mai din timp măriei-sale. Nu i l-a dăruit atunci, i-l va face danie acum. Nu tot. O parte mai mică o va folosi pentru înzestratul unei oşti de ţară, pregătită la chemarea voievodului, iar partea cea mare i-o va dărui peşin.

Hotărîrea a îmbărbătat-o, ca şi cum ea ar porni să bată rezbel. Planul i l-a împărtăşit doar lui Gherasim. Cu el a

rînduit cum să urnească treaba. Părerea diacului a fost că, fără sprijinul cnezilor moşneni şi al pîrcălabilor, oastea plănuită nu se poate întocmi. Banii să fie încredinţaţi acestora pe temei de zapise prin care căpiteniile de moşneni şi sate să se lege că, în afară de oaste ce va ridica măria-sa, ei să adune oaste ce se va chema a doamnei Tudora.

De faţă a fost muma voievodului la multe învoieli făcute cu cnezii. Au stat cnezii multor sate moşneneşti la supusă ascultare a voilor doamnei. Dar cele mai multe învoieli au fost aduse la îndeplinire de Gherasim, colindător în cîteva luni pînă la începerea muncilor, a mai tuturor ţinuturilor din bănia Craiovei. Zapisele încheiate au fost date în păstrarea doamnei Tudora.

Iar cînd s-a zvonit adunatul oştilor, lumea a fost gata cu scule şi merinde, zorind către pasul Buzăului, unde se făcea adunarea.

Şi mai lăcrăma doamna pentru îndepărtata ei tinereţe. Drumul de-l străbate acum, îl mai făcuse cu patruzeci şi doi de ani în urmă. Se aşezaseră zilele calde ale lui Gustar. Măria-sa Pătraşcu-vodă îi era alături. Bolea voievodul, dar nu îndepărta de lîngă el voia bună pentru ţiitoarea dragă. Iar mila ei era trează. Mila neadîncită a omului tînăr şi sănătos, furat la tot pasul de priveliştea codrilor, de împlinita bogăţie a livezilor şi-a viilor, de necurmata goană a apelor şi, mai ales, de nădejdile înflorate care cîntau în el.

Atunci, vîntul adia de la miazăzi şi răcorea vipia în fuga rădvanului domnesc. Acum, drumul e plin de băltoace. Ţîrîie o burniţă de început de octombrie. Fumul ogeacurilor şi norii lăsaţi jos împîclesc lumina. Un vînt afurisit, iscat din miazănoapte, călăreşte peste codrii şi zăvoaie smulgînd ciopoare de frunze, pe care le mînă, pînă ce-şi dau sufletul, în băltoacele învîrtoşate ale drumului ori în apele cenuşii ale Oltului. Atunci zarea sinilie se întindea pînă în culmile bănuite ale munţilor şi chema bucuroasă ochii. Acum e numai la o azvîrlitură de săgeată, udă şi mohorîtă ca şi inima doamnei Tudora.

Pe unde pîclişul se zdrenţuia şi îngăduia ochiului să cuprindă priveliştea, se zărea în cîte-o livadă para sîngerie a merelor creţeşti rămase neculese de vrăjmăşia vremii. Şi, pe măsură ce drumul se strecura printre ţîţînele mai răsărite ale dealurilor, calda plinitate a binelui lăsat la Gostavăţu şuvoia.

— Purcedem pe drum fără întoarcere, Micşunico, rosti doamna Tudora.

— Aşa o fi, măria-ta, de mi s-or împuţîna zilele... O iarnă trece ca mîine. Sănătate să fie şi pace.

O tuse neogoită curmă vorba roabei. „Hm, sănătatea, gîndi cu tristeţe doamna Tudora, cam şubredă la amîndouă. Pe tine te necăjeşte pusti-asta de tusă, iar pe mine nu mă mai slăbesc junghiurile din picioare. Ne-ajunse bătrîneţea, Micşunico."

— Nu luaşi cu tine leacu-ăla cu miere ? întrebă doamna plecîndu-se asupra roabei.

— Îl luai, măria-ta, da leacu mi-ar fi fost de priinţă la vremea cînd făcurăm drumu-ăsta cu măria-sa Pătraşcu-vodă. Acu' ce să mai pricep de la el ? Tinereţea nu se mai întoarce.

— Adică îmbătrînirăm amîndouă, zîmbi doamna Tudora cu genele în rouă.

Micşunica nu-i văzu ochii. Urmărea un gînd pe care-l lepădă limba, fără voia ei :

— De, măria-ta. Bag de seamă că aşa trebuie să fie. De-am mai fi la anii cînd pornirăm la Strehaia, n-am fi tăcut tot drumu ca două lipitori. Eu aş fi cîntat, măria-ta ai fi rîs. Doamne, frumos mai rîdeai măria-ta, şi veselă ce erai ! Parcă-l văz pe măria-sa Pătraşcu-vodă, cum îi juca ochii în mulţumire cînd te-auzea rîzînd, şi mai vîrtos cînd îl întîmpinai sărind ca un pui de ciută. Ca puiu de ciută erai de zglobie.

— Mă nevoiam să-i alung gîndu morţii, să nu mai aibă nici o închipuire.

— D-aia ai şi stătut tare pentru măria-sa, pînă-l doborî zăcutu şi-l lăsarăm în sama doamnei Voica. Măre, bine că te-aleseşi c-un plod domnesc. Iute-l mai făcuşi, Doamne. Să mă bată Dumnezău, de nu mă mărturisesc acu în toată credinţa : n-am crezut c-o să-ţi trăiască, nefiind făcut la vreme.

Ca şi cum Micşunica ar fi stăruit în amintirile cele vechi, doamna Tudora tresări cînd auzi rostitul roabei :

— Aba, măria-ta, ce se mai zvoneşte despre dumnealui kir Iani, fratele măriei-tale ?

— Lasă-l în pace, Micşunico ; s-a turcit.

— Înnebuneşte-mă, Doamne, făcu roaba închinîndu-se. Auzisem vorb-asta în gura lui Bînţă, da, zău, de-am crezut-o măria-ta. Pe semne că şi-a pierdut vreo doagă, de-a făcut fapta asta.

— Dumnezeu știe, rosti cu nepăsare doamna Tudora.

Alungă cu necaz vorba despre kir Iani și nu mai grăi nimic. Se răsuci pe perna rădvanului, ca și cum ar fi vrut să aţipească. O năpădise iarăși paraponul împotriva măriei-sale și, o dată cu el, dorul de hanul de la Floace. Acolo nu-i poruncea nimeni ce are de făcut. Singura poruncă la care s-a supus, silită de-o îndatorire față de kir Iani, a fost aceea a măritișului cu răposatul Evloghie, de care a ușurat-o voia Celui-de-sus, mai devreme decît ar fi tras nădejde.

De cînd fiu-său e voievod, el poruncește tuturor și ei. Voiei lui se supune. Numai el a hotărît-o să-și lase hanul și să se așeze la Gostavățu. Încaltea de-ar fi lăsat-o în pace, ca pe-o bătrînă ce este. Că nu-l mai astîmpără Dumnezău, îndemnîndu-l să se liniștească și să se împace cu turcu. Cine-l tot zădărește să stea numai cu sabia în mînă? Doamna Stanca? Nu e de crezare. Muiere este doar și ea, și mai împăcată ar fi să-l știe mai mult în iatac decît mereu pe cal. Pătrașcu-vodă nu fuse și el voievod? Își văzu omu de petreceri cu boierii la Gherghița, de dragoste cu țiitoarea și la rezbel nu porni decît silit. Dar nu împotriva turcului. Măria-sa Mihai-vodă vru să mîntuie țara de turci. Îi hăcui și scăpă de ei și de datorii. N-ar fi fost mai înțelept, la urma toată, să se împace cu ei? Că e turcu păgîn? Păgîn e, dar nu bîntui țara în credința ei. Fost-au creștinii oameni mai ai lui Dumnezău? Nu jefuiesc lefegiii neplătiți de vistierie așijderi păgînilor? Cu ce se alese măria-sa din închinarea către Sigismund Bathory? Doar cu rușinea, că ajutorarea făgăduită nu-i veni decît după ce păgînii pustiiră țara și lăsară satele goale de suflete. Ca să alerge apoi măria-sa, spre a împăca boierimea potrivnică, să aducă înapoi toți bejeniții, să nu rămînă nelucrate moșiile dumnealor, veliții. Și acum o mînă la Cozia, într-o mănăstire de călugări. Încaltea de-ar fi iernat într-un loc cunoscut. Mai la-ndemînă i-ar fi fost.

— Hei, de-ar fi trăit diacu Nathanail... gîndi tare doamna Tudora.

— Zîseși ceva, măria-ta? întrebă Micșunica.

— Oi fi zis, rosti doamna, fără îndemn de vorbă.

Și iarăși porniră gîndurile să viermuiască. De data asta într-altfel. Adică de ce să-l invinuiască pe măria-sa de ceea ce face? Că doar nu s-o fi zbuciumînd fără nici un rost.

Mînatul la Cozia trebuie să aibă o socoteală şi musai va să fie legată de ridicatul oştilor. De la roşii domneşti de-o însoţesc, a aflat că adunatul oştilor se face către pasurile munţilor. Asta înseamnă că ameninţarea nu vine de la turc şi că la Dunăre e linişte. Atunci, să se fi pus rău măria-sa cu Sigismund Bathory ? I-o fi năzărit ardeleanului, fălos cum este, să schimbe rînduiala creştinească a ţării, ca să aşeze credinţa papistăşească ? Este cu putinţă şi-asta. Şi, dacă-i aşa, în zadar îl învinui pe măria-sa. Poate îndemnul porneşte de la turc. Nu-i vine a crede. Îl ştie pe măria-sa cît de înverşunat este împotriva turcului şi cît de mult înclină de partea creştinilor, dar fără a îngădui cu o iotă vreun zdruncin despre slăbitul credinţei.

Dragostea pentru copil a prins-o în calda ei năframă. Cum de s-a putut mînia împotriva lui ? Ce are pe lume mai drag decît pe el ? „Nebună bătrînă fusei de-mi sumeţii gîndurile, băgîndu-i vină de una şi de alta !" În loc de sprijin împlinit, ea se gîndi la treburile şi socotelile ei. Mare ispravă ar fi săvîrşit, rămînînd în hanul de la Floace ! Hangiţa Tudora şi-altceva nimic. Nici o potriveală între muierea de-acolo cu doamna de la Gostavăţu. Că-i arătau toţi tîrgoveţii cinstire, una e. Tot aia este cinstirea dăruită de toată ţara mumii voievodului ?

Alt gînd se anină de mintea doamnei Tudora. Abia în sărbătorile Crăciunului trecut află că, în toamnă, măria-sa era gata să piară într-o încăierare avută cu turcii la Vidin, atunci cînd se împrăştie zvonul în toată ţara că oştile sale au pustiit două mii de sate peste Dunăre şi aduseră în ţară peste şasesprezece mii de creştini, aşezîndu-i prin satele rămase fără suflete.

Tăbărînd asupra măriei-sale o ceată de turci, ameninţaţi să piară cu toţii, unul din păgîni îl împunse cu o suliţă în pîntece, înfigîndu-i-o cu vrăjmăşie. Simţindu-se pierit, voievodul strigă după ajutor cît apucă să-şi tragă sulița din pîntece. Îi săriră în ajutorare dumnealor Preda şi Stroe Buzescu, vătaful Bînţă şi Gheucă, despicînd într-o năvală trupurile tuturor păgînilor din jur şi luîndu-l pe măria-sa în sama lor, spre a-l da felcerilor, care-l oblojiră pe loc. Cît trebuie să fi pătimit voievodul şi la ce mare ajutor i-ar fi fost mîinile

ei meştere în tămăduitul rănilor!? Cum de nu i s-a arătat nici un semn că viaţa măriei-sale s-a aflat la grea primejdie?

Pe el l-a ocrotit Dumnezeu, iar pe ea a ferit-o de suspinele fără istov ale unei morţi.

Dogoarea unei vălvătăi plăcute îi prinse inima. Vorba Micşunicăi — „o iarnă trece ca mîine", în primăvară va fi din nou la Gostavăţu, în casa ei. Gîndul casei o încolăci ca un dor scump. Binele petrecut în ea, roboata slujitorilor, guduratul cîinilor, neclintita cuviinţă a lui Timofte prisăcarul şi rodnicia livezii îi încinseră dorul, silind-o să lăcrămeze.

— Nu mai jeli, măria-ta, se rugă Micşunica. Parcă ai cobi, zău aşa.

— Nu jelesc, Micşunico. Mă prinse deodată doru de casă.

Zîmbi în lacrimi şi roaba. Lăcrimă cu inima plină, Micşunica. Glăsuia doamnei Tudora, simţind-o năpădită de gînduri. Ale ei roiau în jurul lui Bînţă, neştiutor al vorbelor şi zbuciumului femeilor din rădvan. Se bucura cît nu se mai poate roaba văzîndu-şi bărbatul cum sălţa în şa în fruntea roatei de călăraşi, şi că este omul de credinţă al măriei-sale. Nu-l mai socotea bărbatul, ci copilul ei. Un copil mare de la care a avut nespuse bucurii, dar şi potop de amărăciuni, atunci, la vremea cînd le-a încercat.

Ceea ce nu mai este pe placul deplin al Micşunicăi este prea lunga ascultare făcută doamnei Tudora. Robise o viaţă întreagă. Nu s-ar plînge că a avut multe de îndurat. Îndură la rînd cu stăpîna, mai mult amărăciunile, cîte au fost, ale acesteia. Gîndind astfel, dar cu ochii neîncetat la Bînţă, drag i-ar fi fost să fi rămas la Gostavăţu, alături de bărbat, într-o gospodărie a ei. Puţină, dar a lor. Să se ciondănească ziua cu Bînţă, dar să-l simtă noaptea lîngă ea. Să se îmbete, că e bărbat, dar să se trezească fără grijă că a băut din vinul stăpînii. S-o înşele chiar, dar să rămînă tot lîngă ea. Bine ar fi fost să nu plece de la Gostavăţu. Dacă nu pentru altceva, pentru pomenirea morţilor curţii. Acum cine să-i mai pomenească?

— Poate moş Timofte, se pomeni vorbind roaba.

— Ce e cu Timofte? întrebă doamna Tudora, grijulie.

— Gîndii măria-ta, că răposaţii rămaseră fără nici o mînă să le poartă căţuia pe deasupra mormîntului.

— Lăsai în grija Lenii pomenitu şi tămîiatu.

— Nu-i mai arde Lenii de-asta, măria-ta. Zîua şi-o va trece cu grija plodului şi noaptea cu plînsu, că doarme sîngură-n aşternut.

— Nu-i făcuşi tu vorba, în ascuns de mine ?

— Eu, măria-ta, lua-m-ar Dumnezău. O vedeam uscîndu-se de dorul diacului.

— Şi-acu udă căpătîiu de focu lui, rosti doamna cu năduf.

— Aşa-l udarăm toate, măria-ta, oftă Micşunica. Plînsu muierii e al nădejdei, că tot are să se întoarcă ăl drag. Rău e cînd ştii că l-ai vîrît în pămînt şi nu mai vine... De-ar fi muierea croită într-altfel, mai bine ar fi. Că ce mare pagubă e cînd mai dă bărbatu şi-alteia ? Piere lumea ? Nu piere dintr-atîta, măria-ta. Zi-i cap muieresc şi pace.

— Aşa e rînduiala lăsată de Dumnezău, Micşunico.

— Aşa o fi, măria-ta, da uite acu zic că nu e bună. Păcat oi face, da aşa gîndesc.

— Cînd aflai că Bînţă se ţine cu alte muieri, tot aşa gîndeai ?

— Hei, măria-ta, de-aş fi avut capu de-l am acu, nici eu n-aş fi jelit, nici măria-ta nu te-ai fi mîniat pe el, biciuindu-l şi nici biata muiere-aia n-ar fi tras ce-a pătimit.

Ocolind pintenul unui deal lăsat pînă în buza drumului, rădvanul doamnei Tudora ieşi în lumina unei poieni. Burniţa contenise şi rădvanul pornise din nou din popasul făcut la Episcopia Rîmnicului. Norii se ridicaseră pe frunţile munţilor. Se aşezase un frig umed care pătrundea. În fundul poienii, unde munţii se închideau nelăsînd pe subt ei decît bolta scurgerii Oltului, se zăreau turlele bisericii mănăstireşti. După felul cum surugiii iuţiră caii, doamna Tudora înţelese şi rosti :

— Pare-mi-se că sosim, Micşunico.

— Ne-ajunge, măria-ta, şi-atîta cale făcută.

Prin uruitul roatelor rădvanului şi prin vuietul apelor Oltului, se auziră glasurile clopotelor celor mari ale mănăstirii trase în cinstea sosirii doamnei Tudora. Rădvanul şi călăreţii trecură în goană prin canaturile porţii date de păreţi, şi opriră la scara stăreţiei, unde se afla adunat întreg soborul mănăstiresc. Doamna Tudora nu uită că a fost ţiitoare domnească şi este muma voievodului ţării. Coborî mîndră. Egumenul kir Onufrie se închină sărutîndu-i mîna.

LX

Viforniţele iernii, mai potolite în munte decît la cîmpie, se petrecuseră. De-un cîrd de vreme un soare firav îşi lăsa lumina încropită, cît putea cuprinde ochii doamnei Tudora în fiecare zi. Pe talazurile Oltului veneau din sus sloiurile de gheaţă, plutind domol pe lîngă maluri, lovite şi mînate cu vrăjmăşie de cele de pe firul apei. De cîteva zile porniseră zvonuri de cinteze. Se sileau păsărelele să-şi ferece glasurile, dar nu izbuteau deplin.

Cît ţinuse iarna, veşti nu picaseră doamnei Tudora. La puţine zile după aşezarea ei în sfînta ctitorie a bătrînului voievod Mircea, urcară spre pasul Turnului Roşu oştile Buzeştilor, ridicate de pe toate ţinuturile Motrului, Jiului, Olteţului şi Oltului. Să tot fi fost la şase mii de oameni.

Dumnealor jupînii Preda şi Stroe poposiră o noapte la Cozia. Iscoade isteţe din oştenii lor erau mînate înainte spre culmile Porceştilor să vegheze de s-au apropiat de Sibiu oştile măriei-sale, trecute peste munţi prin pasul Buzăului. Buzeştii o luminară pe doamnă asupra rostului pornitului oştilor împotriva Ardealului. De la ei află muma voievodului o samă de fapte care o umplură de mirare.

Luminăţia-sa principele Sigismund Bathory, neputînd să-şi facă femeie mireasa, adică pe Cîrstina, nepoata împăratului Rudolf, se mărturisi acestuia, cerîndu-i să primească supunerea Ardealului coroanei împărăteşti, iar lui să i se înlesnească, de curtea din Praga, trecerea în rîndurile cardinalilor papistăşeşti. Pînă atunci să i se lase pe seamă cîteva oraşe din Silezia şi o danie de o sută de mii de ducaţi pe fieşcare an.

Bucuroasă mireasa, bucuros împăratul să încheie tîrgul, scăpînd ţara Ardealului de-un asemenea neputincios. Dar în drum spre Bălgrad, după ce semnase hrisovul închinării, principele îşi sucoşte planul. De ce adică să dea scaunul Ardealului coroanei lui Habsburg şi nu unui nemeş ungur? Şi o făgăduieşte nu unuia, ci mai multora. Porneşte în Silezia, lăsînd o nespusă vrajbă între toţi poftitorii nemeşi. La o scurtă vreme iarăşi se gîndeşte şi vine înapoi, pentru ca foarte curînd să se lipsească din nou de Ardeal, aducînd în locu-i pe văru-său, cardinalul Andrei Bathor, izgonit chiar de el la poloni.

Joaca asta nefiind pe placul măriei-sale Mihai-vodă şi nici pe-al împăratului, măria-sa mînă solie la Praga, spre

închinarea ţării împăratului Rudolf. Mihai-vodă jură supunerea în biserica sfîntului Nicolae din cetatea Tîrgovişte pe *Evanghelia* întinsă de prea sfinţitu Eftimie, mitropolitul Ţării Româneşti, de faţă fiind solii împăratului, strălucitii domni Ştefan Suhai, episcopul Vaciului şi Ştefan Iştvanfy, palatinul coroanei maghiare. Curînd după jurămînt, măria-sa primi şi un răvaş de la căpetenia papistăşească a Romei, care-l îndemna să nu se îndepărteze de pricina creştinească, dar în acelaşi timp să se lepede cît mai degrabă de schizma cea primejdioasă pricinuitoare a tuturor relelor şi să se unească din toată inima lui cu biserica romană.

— Vai de mine, vai de noi, sări doamna Tudora, întorcînd faţă către icoane şi bătînd nenumărate cruci. Buzeştii rîseră, scuturîndu-şi burţile. Nu v-oţi fi păpistăşit şi domniile voastre ? întrebă cu mare spaimă doamna Tudora.

Mai îndrăcit rîseră dumnealor Preda postelnicul şi Stroe stolnicul.

— Ce-ţi veni, dadă Tudoro, să gîndeşti asemenea năzdrăvănie ? întrebă la rîndu-i Preda Buzescu. Nu ne sărirăm din minţi nici măria-sa, nici noi.

— Păi, rîsu dumneavoastră ce fuse ?

— Rîserăm de spaima domniei-tale, dadă Tudora, spuse vesel Stroe. Că măria-sa, luînd răvaşu din mîna solului papistăşesc, duse degetele la nas. Simţise că-i pute şi, de loc, porunci logofătului Udrişte să răspundă papistaşului să se reîntoarcă el la adevărata credinţă.

De data asta doamna Tudora fu cea care rîse cu toată voioşia, pînă-i deteră lacrimile.

— Iaca, rîsei cu lacrămi, cum n-am mai rîs de nu mai ţîn minte. Ei, şi pînă la urmă ce se alese ?

— Ce să se-aleagă ? rosti postelnicul cam posomorît. Îşi vîrî în cap măria-sa că trebuie să supună Ardealul.

Doamna Tudora îi aruncă o căutătură piezişă.

— Bag sama, că nu prea vă e pe plac supunerea-asta.

— Nu ne e, dadă Tudora, nici nouă, nici doamnei Stanca.

— Nu e de mirare, că doar sînteţi din acelaşi neam boieresc.

Buzeştii simţiră înţepătura, dar n-o luară în samă. Erau porniţi către alte isprăvi şi nicidecum către harţă între neamuri. Drept aceea postelnicul Preda zise :

— Nu din pricina boieriei nu ni-este pe neplac supunerea Ardealului. Ni se lăsară cu silă şase ani de stat călare şi tot cu sabia în mînă. Năpustirăm moşiile de nu ne mai aleserăm cu nimica din roadele lor. Barim de muieri şi de copii, ce să mai vorbesc ?

Crescu mîndria doamnei Tudora, văzîndu-i pe Buzeşti supuşi voinţei măriei-sale, şi le spuse tot cam în răspăr :

— Ostenelile domniilor voastre nu rămasă nici una nerăsplătită. Nu folosiraţi roadele, da v-aleseraţi cu alte rînduri de moşii. Mai rău e de ăi de le pierdură, dînd şi sînge şi pămînt. Nu vă mai plîngeţi, că v-aude Dumnezău şi v-ar putea bate.

— Neplacul nu e plîngere, rosti acru Preda Buzescu.

— După a mea cunoaştere domnia-ta, postelnice Preda, nu prea ai ochi de cumătră cu măria-sa. Bine ai face să te supui şi cu inima poruncilor sale.

— Asta şi facem, răspunse în silă postelnicul.

Şi, de la vorba cu Buzeştii, nici o veste nu mai pică la Cozia venită din preajma voievodului. Pînă la Crăciun, o samă de oşteni schilozi poposiră la mănăstire şi povestiră călugărilor că oastea măriei-sale se ciocnise cu cea maghiară la două zile după Sfîntul Dumitru, pe dîmburile satului Şălimbăr şi că, de n-ar fi fost învierşunarea cu care măria-sa a luptat laolaltă cu oştenii, războiul ar fi fost de partea potrivnicilor.

Pe la sfîrşitul de Făurar nişte negustori de pînzeturi, traşi la hodina vitelor în mănăstire, au dus vorba că măria-sa domneşte la curtea din Bălgrad peste întreg Ardealul şi Ţara Românească, punînd rînduială împlinită pretutindeni.

Toate veştile ajungeau la urechea doamnei Tudora. Unele spuse chiar de egumenul kir Onufrei, altele şoptite de Micşunica, din ce putea prinde vorba de la călugări.

Cam la vremea cînd cireşii lepădaseră floare şi cintezele ridicau cu nenumărate glasuri slavă primăverii, căzu în cruce zilei la mănăstire solia măriei-sale, înadins mînată doamnei Tudora. O solie bogată şi strălucitoare, de minună pe egumen şi întregul sobor monahicesc. Solul era dumnealui Petre Armeanu, de meserie zugrav de sfinţi, om umblat şi cunoscător al mai multor graiuri, credincios cît nu se mai poate măriei-sale. Îl urma o roată de copii de casă ai voievodului înveşmîntaţi în uniforme leşeşti şi o alta alcătuită din oştenii

dăruiți măriei-sale de către cetățile săsești ale Ardealului. Cei din Bistrița purtau uniforme roșii, brașovenii le aveau vinete, sibienii negre, iar mediășenii verzi. Toți erau purtători de suliță cu steguleță și călăreau cai potriviți în înălțime și păr.

Înfățișat doamnei Tudora de către egumen, Petru Armeanu îngenunchie sărutîndu-i mîna, după obiceiul pămîntului. Dumnealui kir Onufrie se trase din iatacul doamnei și-i lăsă singuri. Niciciînd Tudora nu se simți mai mîndră ca în clipa cînd văzu solul, învești mîntat în îmbrăcăminte după moda din apus, cu cizme leșești și pinteni de argint, îngenunchind în fața ei. O mare bucurie îi lumină fața. Poftind solul să se așeze într-un jilț, îi prinse ochii în căutătura ei și-i grăi voioasă :

— Înainte de orișice, rogu-te a-mi spune despre partea sănătății măriei-sale, a doamnei și a coconilor.

— Deplină, măria-ta, rosti solul cu un glas bărbătesc, plăcut auzului.

— Dumnezău să le-o țină, făcu doamna Tudora, bătînd cîteva cruci.

Cît ținu închinatul doamnei, Petre Armeanul vîrî mîna în buzunarul drept al coantășului de unde scoase o gevrea [1] de mătase galbenă, în care era învăluită o iconiță, ceva mai răsărită de-o șchioapă. Răsfrîngînd năfrămuța, aurul ferecăturii sclipi luminînd caftanul solului. Ridicîndu-se și întinzînd-o mumii voievodului, Petre Armeanu spuse :

— Darul măriei-sale înfățișează chipul zugrăvit pe lemn de chiparos al sfintei martire Teofana și ferecat în aur de către meșterii făurari din mănăstirea Megaspileon a Peloponezului. Măria-sa o încredințează maicii sale, o dată cu închinăciuni și urări de sănătate.

Luînd iconița, doamna Tudora se închină și sărută chipul martirei, apoi rosti :

— Dau mulțămire măriei-sale pentru dania asta de preț. Spune-i că-mi va sta la căpătîi pînă la sfîrșitul zilelor mele. Place-mi-ar s-ascult din gura domniei-tale cum izbutirăți să răzbiți oștile principelui cardinal Andrei Bathor.

— Cu vitejia necurmată a măriei-sale, rîse voios Petru Armeanu. Ca să nu aibă pe turci în spinare, măria-sa mînă o solie care să-i astîmpere, vestindu-i că principele ardelean a

[1] Năframă

încheiat legământ cu împăratul de la Praga împotriva lor şi că porneşte peste munţi, ca să-l aducă iarăşi sub ascultarea turcească.

Avînd mare nevoie de ajutor săcuiesc le făcurăm o scrisoare în care le făgăduirăm că, alăturîndu-şi oştile de-ale noastre li se vor dărui vechile lor rînduieli tăiate de Jigmon Bathor. Scrisoarea fu luată în samă şi căpeteniile săcuieşti adunară oşti cu care ne-au întîmpinat la cetatea Braşovului, unde au depus jurămînt o dată cu saşii. De-aici încolo, dă, Doamne, bine. La zîntîiul de Brumărel, măria-sa intra în cetatea de scaun a Bălgradului.

— Păi, cu oastea cardinalului ce se-alese de ea ?

— Oastea, făcută zob, cei rămaşi în viaţă împrăştiaţi şi cardinalu urmat de cîţiva nemeşi, au dat dosu către hotaru Moldovei.

— Mare păcat că nu puseră mîna pe el, făcu doamna Tudora cu necaz.

— Porunca dată hăitaşilor de măria-sa, a fost să-l aducă pe fugar viu au mort.

— Şi-l prinseră ? întrebă doamna, furată de soarta cardinalului.

— Îi tăie calea Blasie Ordög, săcui înstărit, domnic de prada ce-o va putea dobîndi şi cu gîndu de-a cîştiga bunăvoinţa măriei-sale. Fără piedica pusă de Ordög, cardinalu ar fi scăpat.

— Şi-l aduseră plocon măriei-sale, zise doamna Tudora în chip de încheiere a povestirii.

— Doar capu cardinalului îl ploconi Ordőg măriei-sale.

— Cum capu ? întrebă doamna nedumerită.

— Aşa i-a fost scris, măria-ta. Că săcuiu ăsta de Ordög nu s-a lăsat pînă ce nu l-a ajuns pe cardinal, furişat noaptea în stîna unui cioban. Acolo l-a hăcuit. O muche de săcure în frunte şi cu alta i-a retezat grumazu. Ca să nu piarză nimic din ce-avea cardinalu cu el, i-a tăiat şi deştu în care purta un inel de preţ. Capu i l-a înfipt într-o suliţă şi aşa a venit cu el la Bălgrad, înfăţişîndu-l măriei-sale tocmai cînd se gătea de masă cu doamna şi măria-sa Nicolae, cuconu.

— Îl văzu şi doamna şi băiatu ?

— Îl văzurăm cu toţii, cîţi ne aflam acolo. Pe doamna Stanca o podidi plînsu. Măria-sa o întrebă de ce plînge. În

auzu nostru, doamna spuse: „Plîng, fiindcă ce i s-a întîmplat lui se poate întîmpla şi măriei-tale şi ăstuia", adică măriei-sale cuconu.

Doamna Tudora se înfioră. După o clipă de tăcere, se închină zicînd:

— Doamne, apără-i. Nelalocu ei, vorba doamnei Stanca. N-auzii ce zise măria-sa.

— Grăi doar atît: „Săracu popa, săracu popa". Se ridică şi porunci ca mortu să fie astrucat cu toată cinstea. Însăşi măria-sa a urmat sicriu pînă la groapă.

— Netrebnică moarte, făcu doamna Tudora, prinsă de gînduri.

— Socot că alta i-ar fi fost soarta, de n-ar fi împroşcat cu vorbe de ocară pe măria-sa.

— Cu vorbe de ocară? întrebă doamna Tudora cu nespusă mirare.

— Cu asemenea vorbe, măria-ta. Că dacă preavrednicul nostru voievod îi mînă solie, înainte de-a se încăiera la Şelimbăr, să-i aducă la cunoaştere că a venit în Ardeal ca să întoarcă norodu la credinţa împăratului şi pe el, adică pe cardinal, să-l scoată din scaun, popa îi răspunse că va şti el să se bată cu un cioban ajuns voievod.

O mînie vrăjmaşă înecă glasul doamnei Tudora. Vru să lapede la rîndu-i o vorbă de ocară, dar se stăpîni. Într-un tîrziu grăi mai împăcată:

— Îi arătă el ciobanu ce-i poate pielea, aşa cum arătă şi turcului... Da poporu ce zice de noua stăpînire?

— Poporu e la picioarele măriei-sale şi toate nădejdiile la el îi sînt. Urlete de bucurie au fost cînd s-a înălţat pe palatul domnesc drapelul ţării. De-ai fi văzut măria-ta cu ce osanale l-a întîmpinat la intrarea în cetatea Bălgradului, te-ai fi minunat. Sunau toate clopotele, trăgeau tunurile cetăţii, cîntau zece tarafuri de lăutari în frunte cu Lantea, înadins aduşi de dumnealui Stroe Buzescu stolnicul, înconjurat de opt copii de casă, ca un sobor de îngeri. Scînteia auru şi rubinele săbiei, fîlfîia în juru umerilor mantia de mătase albă cusută cu fir de aur. Opt şeizi[1] duceau de frîu, opt cai cu şei preţioase bătute cu aur şi argint. Toate steagurile cardinalului luate la Şelimbăr erau înclinate spre pămînt, în semn de

[1] Slujitori la cai

supunere a întregului Ardeal. Ce să mai vorbesc de strălucirea caftanelor boierimii și de mîndra înfățișare a căpitanilor de oaste, care urmau călări pe măria-sa? Nicicînd cetatea Bălgradului n-a văzut un alai mai împlinit de oștire, popor și boierime.

— Da Bînță? Bînță ce face? E teafăr, nevătămat?

Petre Armeanu rîse voios. Își drese mustața, apoi rosti:

— Teafăr și mîndru, măria-ta. Două din steagurile cardinalului de el fură luate și așternute pe rînd la picioarele măriei-sale.

— Cum de nu-l mînă și pe el măria-sa, ca să dea spor bucuriei mele?

— Împlinită va fi bucuria măriei-tale. El ne-a îndrumat pînă aici.

— Și une-l lăsarăți?

— La stărăție, următor poruncii măriei-sale.

Micșunica intră să facă doamnei și solului poftire pentru masă în sufrageria de oaspeți a egumenului. Mai să n-o recunoască doamna Tudora pe roaba ei, atît arăta de schimbată. Îi luceau ochii în lacrimi și nespusă bucurie. I se îndreptase trupul și i se iuțiseră pașii. Juca toată într-un neastîmpăr nedovedit decît la vremea cînd se măritase cu Bînță.

— Aprigile minuni ale dragostei, gîndi înduioșată doamna Tudora cît se ridică din jilț, spre a se sprijini de brațul solului și de mîna dreaptă a roabei.

În ușa sufrageriei îi întîmpină vătaful Bînță îngenuncheat. Cu barba și cu pletele mai înspicate de urmele neiertătoare ale vîrstei. Mîndru în împlinita lui bărbăție, sărutînd poala și mîna doamnei, porniră cîte trei să se așeze în locurile rînduite fiecăruia de kir Onufrie, lăsînd-o pe roabă printre frații artelnici ai stăreției. La sfîrșitul mesei, cînd egumenul da mulțămire, rostind cu glas ridicat rugăciunea, Micșunica șopti doamnei Tudora, că Bînță „pohtește să stea de taină între patru ochi".

— Adu-l la mine după slujba bisericii. Da înainte, să nu uiți, să-ntindem bobii.

— Așa, zău, că nu-i mai întinserăm de mult, se bucură Micșunica.

— Ei, de mult. Nu ne căzu alaltăeri veste de la drum?

— Așa e, întări Micșunica, uitai.

LXI

În chilia doamnei Tudora, lumînările înfipte în două sfeşnice de-argint azvîrleau o lumină de taină. Boabele de porumb risipite pe sită păreau mai roşii. Mîna doamnei îi adună cu muchia şi porni să-i descînte : „Patru zeci de bobi, ca patruzeci de fraţi"... Vorba i se pierdu într-o şoaptă, urmărită cu grijă de roabă. După ce le făcu o cruce cu muchia mîinii, despărţi grămada în două şi începu să-i înşire. Stăruia o teamă în doamna Tudora. Datul era pentru măria-sa. De nu i-ar cădea un bob stingher. Din amîndouă grămăjoarele ieşiră acelaşi număr de perechi. Semn bun.

— A mărire căzură, Micşunico.

— Parcă de cînd îi întindem noi, măria-ta, nu căzură aşa de aleşi. Nici că se poate mai limpede. De, nu sînt tot bobii ăştia ? Cînd nu e să cază a bine, nu cade şi pace. Fiindcă ai mînă bună azi, întinde-i, măria-ta şi pentru Gostavăţu.

— Lăsăm Gostavăţu pe altădată. Fugi şi mi-l adă pe Bînţă.

Micşunica răsfrînse buza. Tare ar fi vrut să vază cum ar fi căzut bobii şi pentru Gostavăţu, între zidurile de piatră ale mănăstirii. Ieşi tăcută ca o umbră.

Bînţă se strecură în iatacul doamnei Tudora tiptil, ca un îndrăgostit. Călca în vîrful picioarelor, să nu se audă nici zornăitul pintenilor. Îngenunchie şi sărută cu evlavie mîna doamnei.

— Care-s veştile tale, Bînţă, că pe-ale solului măriei-sale le auzii.

— Bănui că solu nu deşertă sacu-întreg, măria-ta. Limba lui Petre Armeanu e dedată să melite doar pe ighemonicon politicesc. Pentru asta-l şi ţine măria-sa lîngă sine. Limba noastră, a oamenilor de oaste, nu prea ştie unde să se oprească. Turuie şi bune şi răle.

— Sînt şi răle, Bînţă ? porni cu grijă întrebarea doamnei Tudora.

— De, măria-ta, noi, ca oameni din prostime, zicem că sînt şi răle. Şi le zicem răle, fiind făcute înainte de-a se trage apele în matca lor.

— Grăeşte-mi limpede, omule, să te înţăleg. Nu păsăreşte.

— Bunăoară, biru de șase florini pe fiștecare fum este scump, măria-ta. Țara toată e vînzolită de oștime. De unde să scoată omu atîta părălet?

— D-apoi măria-sa cu ce-o să plătească lefegiii?

— Din învoiala cu împăratu. C-așa fuse tocmeala. Împăratu să răspunză banii pentru cinci mii de lefegii... Și de-ar merge banii birului la lefegii, cale-vale.

— Da' une merg banii?

— Păi, toată curtea măriei-sale știe că cheltuiala mare o face cu țiitoarea.

— Care țiitoare, cînd doamna Stanca și cuconii sînt lîngă el? se făcu a nu pricepe doamna Tudora.

— Muierea italianului Genga, nelipsită de lîngă măria-sa și la masă și în pat.

— Cuvine-se bărbatului viteaz să se desfete cu muierile care-i sînt pe plac, rosti cu hotărîre muma voievodului.

— Din asta, pricină nu s-ar isca, măria-ta. De cît că țiitoarea are bărbat și, ca să-i verse lapte-n păsat, măria-sa îi dărui șaptesprezece moșii luate de la nemeșii de ținură cu Jigmon Bathor al lor. Oare n-ar fi fost de cuviință ca moșiile-astea să se împartă alor de iobăgesc la nemeși? Că rumânu iobag din Ardeal, bucurîndu-se de luarea scaunului de către măria-sa, a răbufnit prin curțile nemețești și pe cîte unii i-a și ciocnit la mir. Că n-a făcut bine cercînd să ia cu hapca, drept este. Da mai nedrept e pusu lor în furci de către măria-sa...

Pe doamna Tudora vestea asta o tulbură. Nu se aștepta ca Mihai-vodă să facă și în Ardeal pe placul boierimii.

— Încaltea nemeșii se alăturară măriei-sale? întrebă doamna Tudora îngrijorată.

— Nici pomeneală, măria-ta. Ai de nu fugiră, hiclenesc între ei și cerură măriei-sale poruncă scrisă de aducere la vatră a tuturor iobagilor fugiți.

— Și le-o dete măria-sa?

— Le-o dete de loc, gîndind că și-i va apropia pe grofi. Pe de altă parte, măria-sa mînă pe doamna Stanca și pe domnița Florica în cetatea Făgărașului, ca să rămîie singur cu Velica, țiitoarea.

— Da' cu băiatu ce făcu?

— Pe măria-sa Nicolae Pătrașcu îl îndrumă în țară, să preia steagu domniei dăruit de turc. Domnește tot cu divanu

de-l avu cînd porniră cu oştile peste munţi. Lipsesc numai Buzeştii. Dumnealui Teodor Rudeanu rămase mare logofăt şi peste Ţara Românească şi peste Ardeal.

— După cîte pricepui de la tine pentru neamu nostru nu făcu mai nimica măria-sa.

— O ţîră tot făcu. De la Călugăreni măria-sa lua seama că ostaşii mînaţi de Jigmon Bathor din Ardeal şi cei aduşi de Ieremia Movilă domnul Moldovei, grăiau toţi limba noastră. Iar după ce alungă din ţară pe necredincioşi, dîndu-se în vorbă cu mine, îmi spuse : „Văzuşi, Bînţă, că toţi ostaşii de-i aducem ca ajutor de la vecinii din miazănoapte şi miazăzi grăiesc limba noastră ?" „Văzui, măria-ta, dar mai văzui şi auzii şi altele că toţi sînt rumânaşi de-ai noştri şi cît stătui de sfat cu ei, sara la focuri, toţi mă-ntrebară de n-ar fi cu cale să ne adunăm şi cei din Ardeal şi cei din Moldova, precum şi noi din Ţara Românească, într-o singură aşezare, cu un singur stăpîn". Măria-sa, auzind astă vorbă, rămase multă vreme pe gînduri şi cînd mă întîlnea mă oprea. „Ia mai spune, Bînţă, cum ziceau oamenii din ţinuturile vecine, că vor o aşezare şi un stăpîn." Eu îi povesteam ce-am auzit de la oşteni cu care am tăinuit şi la Tîrgovişte, cînd îi scoasem pe păgîni şi la Dunăre, cînd îi alungarăm pînă aproape de Udrii, ca şi la Silistra cînd ne înfipsesăm în tătari.

Bănui că de-atunci încolţi în mintea măriei-sale gîndul de-a supune Ardealu şi Moldova. Şi mai făcu ceva măria-sa. Scuti pe preoţii rumâni de munca cea de obşte şi dete slobozănie satelor de oieri, să-şi pască vitele pe pîrloagele din satele ungureşti şi săseşti. Ba mai făcu una.

— Care ?

— Aduse ajutor al protopopului de Braşov pe preotu Neagoslav de la Tîrgu de Floace.

— Dracee, cocoşat eşti, se minună doamna Tudora. Nu găsi altu mai tînăr ?

— După cîte-auzii vorbindu-se la curte, în cetatea Braşovului s-ar fi aflat mulţi lotreni şi jîdovi, pe care măria-sa i-a alungat, luîndu-le averile fiindcă ţineau cu Jigmon.

— Da papistaşii, precum şi ai de le zice răformaţi, nu ţîn tot cu el ?

— Măria-sa ocroteşte bisericile ăstora, rosti cu o uitătură piezişe Bînţă.

— Ei, n-are încotro, dacă vrea să şi-i apropie pe grofi, făcu doamna Tudora cu ciudă.

— Multe s-ar trece, măria-ta, de n-ar fi mare lipsa de avere în bani. Lefegiii sînt mulţi, năzuroşi şi porniţi pe jaf. Stăpîneşti greu oşteanu neplătit. Oşteanu nostru de ţară se mulţumeşte cu merticu de mei, măsura de carne şi lumînările. Al străin e învăţat altfel. Va să aibă de băut sară de sară, altfel se îndeamnă la jaf. Ca să-i astîmpere, măria-sa începu să-şi vînză din moşii cu bani grei.

— Ce spui, Bînţă ? se cruci doamna Tudora. Care moşie vîndu ?

— Una de-i zice Surlaru, luată moşnenilor cu patruzeci de mii de aspri. Le-o vîndu înapoi cnezilor trimişi de oameni după măria-sa, cu optzăci de mii, nici o para mai puţin.

— Bre, bre, oftă doamna Tudora, la grea cumpănă se află măria-sa.

— Aşa socotim şi noi, măria-ta.

— Parcă spuseşi mai adineauri că are făgăduială împărătească pentru plata lefegiilor.

— Aşa spusăi. Da una e vorba şi-alta e fapta. Că împăratu, auzind prin oamenii de-i are pe lîngă voievodul nostru, precum că măria-sa luînd Ardealul cu sabia, ţinteşte să-l păstreze pentru sine, suci învoiala şi, de la o vreme, nu mai trimise nici o para.

— Păi, cum adică ? Unu cu sabia şi-altu cu folosu ? întrebă doamna Tudora plină de venin.

— Se vede că aşa se cade în socotelile cu împăraţii. Da nici măria-sa nu se lăsă. În toate hrisoavele îşi zice : „din mila lui Dumnezău, Domn al Ţării Rumâneşti şi al Ardealului".

— Halal să-i fie şi Dumnezău să-l ocrotească prin sfînta lui pază, ca şi pîn-acu, zise doamna Tudora, luminată de-o mare bucurie. Bobii mei, Bînţă, cad a mărire. Şi nu mă-nşelară niciodată. Dacă măria-sa izbuti să-l astîmpere pe turc, mai vîrtos va izbîndi să împace un împărat papistăşesc.

Bînţă încercă să se ridice. Doamna Tudora îl opri.

— Stai, să te mai întreb ceva. Ţiitoarea asta, Velica e frumoasă ?

— Nespus de frumoasă, măria-ta. Cînd trece călare prin cetate alături de voievod, zici că e o zînă aşezată lîngă un arhanghel. Că nici măria-sa nu e un bărbat de lepădat.

Zîmbi îngîndurată doamna Tudora. Se văzu pre sine alături de Pătrașcu-vodă în rădvanul ce-i ducea la Strehaia.

— Și pentru noi, oștenii măriei-sale, e mai frumoasă, fiindcă de e de-a noastră, măria-ta.

— Cum de-a noastră? nu desluși bine doamna Tudora mîndria vătafului. Nu e unguroaică?

— Nu, măria-ta, e rumâncă, fata agăi Ivan Norocea.

— Slavă Ție Doamne, că nu e papistășoaică. Spune-i măriei-sale că inima mumii lui este ceas de ceas alăturea de el și că Dumnezău mă vrednicește cu deplină sănătate. Mergi de hodihnește, Bînță, și rămîn mulțămitoare pentru toate veștile tale. Fii liniștit, le păstrez pentru sufletul meu... Ai grijă de sufletu Micșunicăi, zîmbi doamna întinzîndu-i mîna.

LXII

Frumoasă și la fereală se arăta ctitoria măriei-sale Mircea-voievod. Mai ales cît puterea soarelui dăruiește pămîntului plinul luminii și căldurii sale. Nespus de vesele sînt dimineții le cu zvonul gureș al păsărelelor și clipocitul undelor limpezi ale Oltului, precum și de netîlcuit arată amurgurile, a căror liniște n-o tulbură decît băsmuiala somnoroasă a undelor pe subt poalele zidurilor și chemările cucernice ale clopotelor.

Se așezase dorul de Gostavățu al doamnei Tudora. Neastîmpărat clocotea doar în Micșunica. Dorul și tusea, din ce în ce mai avană, îi împuținaseră și mai mult trupul. Roabei, frumoasă și veselă odinioară, îi luase locul o bătrînică ferfeniță la chip și cu mîinile uscate. Rînduiala dintre stăpînă și roabă se răsturnase. Doamna Tudora era cea care purta de grijă roabei. Ea îi da leacuri pentru domolitul tusei, n-o slăbea cu hrănitul și o așeza în soare, la adăpost. Nu era atît de bolnavă roaba la trup, pe cît suferința îi venea de la suflet. Zidurile de piatră ale mănăstirii nu i-l puteau încălzi. Pe Micșunica n-o mai lega de lume decît amintirea unei dragoste mari și o nădejde mai părelnică de la o zi la alta. Îl visa mereu pe Bînță și numai cu doamna Tudora mai putea aduce vorba despre el. Povestindu-i fiecare vis, roaba simțea că stăpîna se preface că o ascultă, și această simțire îi amăra mai avan sufletul. Nu se putea sumeți împotriva doamnei. Nu-i era ea roabă pe viață? Și, chiar sumețindu-se, ce-ar fi

în stare să facă ? Cîinele din lanţ schiaună pînă se potoleşte. Şi-apoi nici doamna Tudora nu mai este nici ea cea care a fost. Îi înţepenesc ades oasele picioarelor. Pasul nu-l mai face ţanţoş. Iatacul nu-i este însorit ca cel din Gostavăţu. Cînd este a ploaie pune să i se facă focul, sara. Nopţile sînt reci la munte şi apa Oltului mai aduce şi ea răceala, adunată din atîtea pîraie.

Zilele astea nespus de limpezi, amarul din sufletul Micşunicăi o îndemnară să pornească pe picioare, să facă drumul pînă la Gostavăţu. Dar nu se îndură să-şi lase stăpîna singură. Anii de ascultare făcută cu toată inima au prins-o în jugul lor, care nu i-a fost nicicînd greu. Omenia de totdeauna a doamnei Tudora n-a silit-o să se simtă o roabă de rînd. Alături de stăpînă a fost la tot pasul. N-a lipsit de lîngă ea decît în nopţile cînd doamna Tudora se drăgostea cu maria-sa Pătraşcu-voidă, sau cînd doamna, înţelegîndu-i neastîmpărul, o îndemna să mai poarte şi de grija lui Bînţă.

De curînd se pripăşise în mănăstire un călugăraş, Gavril pe numele său. Îndemnul pornise de la prea sfinţitu Efrem, episcopul Rîmnicului. Călugăraşul crescuse în mănăstirea Tismanei, unde venise de mic şi făcuse îndelung ascultare monahului Macarie, care îl învăţase scrisul şi cetitul bucoavnelor. Plecînd monahul cu rosturi la curtea domnească, care-l cunoscu subt numele de logăfătul Udrişte, episcopul a chemat pe călugăraş în slujba Episcopiei, pentru ştiinţa lui de carte şi pentru glasul pe care-l avea.

Ştiind-o pe muma voievodului adăpostită la Cozia şi cunoscînd că printre părinţii egumenului Onufrie nu se află nici un ostenitor al buchiilor, episcopul şi-a zis că de folos va fi doamnei un diac ca Gavrilaş, pentru ticluitul unui răvaş al ei către fiu-său, ori pentru descîlcitul răvaşelor măriei-sale către mumă-sa. Însuşi kir Onufrie, cît era de egumen, nu se pricepea la înţelegerea slovelor. Tipicul îl cunoştea pe de rost. Ştia la care filă a sfintei *Evanghelii* se află cetania fiecărui praznic şi o zicea aidoma, fără să cunoască vreo buche.

Îl mai mînase prea sfinţia-sa episcopul pe Gavrilaş şi pentru rînduitul socotelilor mănăstirii Cozia, stăpînitoare a multor moşii, bălţi şi vii. Kir Onufrie egumenul, de altfel ca toţi nistavnicii [1] mănăstirilor, încurca în bună ştiinţă socote-

[1] Stareţii.

lile mănăstirești cu ale sale. Banii albi pentru zile negre, necunoscute nimănuia pe pămînt, trăgeau mai mult către buzunarele încăpătoare ale egumenului decît către avutul soborului.

Călugărașul Gavrilaș plăcuse doamnei Tudora, și la vreme de tristețe ori de gînduri grele, cînd ploaia își lepăda apele pe streașinile mănăstirii, o mîna pe Micșunica să i-l aducă în iatac, îndemnîndu-l să-i facă citire din *Palia de la Orăștie* al cărei întocmitor zice în *Predoslovia* sa : „că veți afla întru iale mărgăritariu scump și visteriu nesfîrșit, cunoaște-veți folosu buneaților și plata păcatelor de la Dumnezău".

Ascultarea plină de rîvnă a doamnei Tudora pentru toate peripețiile fugii în Egipt a Maicii Domnului și pentru glasul de pițigoi al călugărașului stîrnise o pizmă în sufletul pustiit al Micșunicăi. Și mai vrăjmașă se făcuse această invidie după plecarea lui Bînță. De-atunci, doamna Tudora cerea lui Gavrilaș să-i citească mai mult din *Trepetnic*. De i se bătea ochiul stîng sau de-i țiuia urechea dreaptă, numai ce-o auzea pe stăpînă poruncindu-i :

— Fugi, Micșunico, după călugăraș, să deschidă *Trepetnicu* să ne tălmăcească sămnele de le avusei,

Odinioară, doamna Tudora numai pe ea o punea să-i cînte, glasul ei îi dezmierda auzul. Ei îi povestea toate visele și între ele două le așezau rosturile, în viața cea de toate zilele. Acum doamna Tudora, la tot pasul, este cu urechea la gura lui Gavrilaș. Ea, Micșunica, la ce mai e de vreun folos ?

— La ce-oi mai fi bună, Doamne, bătrînă și șubredă la sănătate ? Ciine de pază fără colți. Asta sînt, gîndea ades roaba.

Simțea fierea urcînd pînă la gură, amărîndu-i limba și prelingîndu-se printre gingiile pustiite de mulți dinți. Tot de la plecarea solului măriei-sale, doamna Tudora se făcu mai greu de împăcat. Bănuia roaba că nu atît veștile lui Petre Armeanul o amărîse, cît cele ale lui Bînță. Prea se foia doamna în așternut și prea ofta prelung pînă ce izbutea să dea geană în geană și s-o potolească somnul. Nimic din ce aflase Tudora de la cei doi nu fusese împărtășit și Micșunicăi. Și cîte nu-i împărtășise doamna la vremea tinereții lor, la Strehaia, la Floace și mai apoi, ajunse în crucea vieții, la Gostavățu !

De la Blagoveșteniile ce trecură, îl mai luă doamna Tudora la ochi și pe egumen. Careva din călugări i s-a plîns că nu văzură nici o coadă de pește la ziua de hart a Blagoveșteniilor. Așijderi, nici de Florii. În nouă săptămîni cît ținu postul Paștilor, datina părinților cere și o fiertură de pește. Toate bălțile Borcei sînt date Coziei de la măria-sa Mircea-vodă, întărită de toți domnitorii ce i-au urmat în scaun. Unde merg coșurile și parpărul cuvenit sfintei mănăstiri? Apoi, de Paști, cașul a fost pe sponci; iar carnea de miel, turloaie și căpățîni despicate în găvanele de ciorbă, așezate pe mesele treapezei. Cercetat și certat, doamna Tudora ceru sfinției sale kir Onufrie, egumenul, să adune soborul părinților și să dea seama de toate veniturile mănăstirești, așa cum glăsuiește pravila măriei-sale, dată de la înscăunare.

Picînd în mănăstire vestea supunerii cu sabia a Moldovei pînă în hotarul tătarilor și polonilor, un spor de bucurie se așează din nou în inima doamnei Tudora. Împărtăși această bucurie mai cu osebire Micșunicăi. Amîndouă își povestiră fapte din copilăria și tinerețea dintîi a măriei-sale. În zilele acelea, roaba lepădă pizma împotriva călugărașului, luînd seama că doamna Tudora tot ei îi împărtășește bucuria. Egumenul Onufrie, ca să-și facă mîna bună pe lîngă muma viteazului voievod, îi vesti că măria-sa a adunat în cetatea de scaun a Moldovei un sinod de vlădici, care caterisi ierarhii fugiți cu Ieremia Movilă și alese mitropolit pe Dionisie Rally, fost mitropolitul de Tîrnova. Mare mulțămire se așeză în sufletul doamnei Tudora la auzul acestei vești. Pe unde trece, măria-sa supune cu sabia, dar nu uită nici de biserică și slujitorii ei. Drept aceea, porunci praznic mare pentru îndestularea tuturor părinților și pentru pomenirea tuturor oștenilor căzuți, apărînd drapelul țării și al măriei-sale „Mihai-voievod, din mila lui Dumnezău, domn al Țării Rumânești. al Ardealului și a toată țara Moldovei".

Kir Onufrie, egumenul, văzînd uitarea făcută de doamna Tudora asupra veniturilor mănăstirii, îngădui să crape ușile cămărilor și beciurilor, înlesnind fraților artelnici să ostenească mai mult decît așteptau sfinții părinți. Iar aceștia se îndestulară într-atît, încît la o vreme se pomeniră cîntînd și înjurînd lumește.

Iar doamna Tudora, trasă în iatacul său cu Micşunica, se veseli tare, auzind cîtă răscoală pricinuise vinul subt potcapiile călugărilor care, cînd se sărutau frăţeşte, cînd îşi pomeneau mamele vrăjmăşeşte. Cel mai zăluzi se lăsară către Jiblea, în aflare de femei.

LXIII

Trecură vreo zece săptămîni de senin înşelător. Junghiurile din oasele doamnei Tudora s-ar fi socotit a fi alungate de tămăduielile soarelui de vară. Oftatul Micşunicăi, de dorul lui Bînţă şi al Gostavăţului, se împuţinase şi el. Dar undeva, dincolo de munţii Coziei, se îngrămădeau norii vineţi ai mîniei nemeşilor împotriva stăpînitorului valah, a oştimei şi rînduielilor sale.

Lipsa de avere în bani a vistieriei n-ajungea să împlinească plata lefegiilor. De fiecare lună se cerea o sută de mii de taleri înghiţiţi numai de lefegii. Cererile măriei-sale către făgăduiala împărătească rămîneau neauzite. Birurile aşezate nu adunau paralîcul trebuitor. Lefegiii, necunoscînd răbdarea, porneau la prădat. Vîntul veştilor împrăştie jaful pretutindeni unde era o tabără de oşteni. Dar isprăvile acestea nu le săvîrşeau numai lefegiii străini de neam. Nici oştenii de ţară ai măriei-sale nu erau icoane. Dovadă păţania huedinenilor.

Măria-sa aşezase cete de darabani prin multe din tîrgurile Ardealului, care aveau îndatorirea de a-i hrăni. Şi măcar că era hotărît prin porunca voievodului, ce şi cît să li se dea, totuşi oştenii nu se îndestulau cu cele primite şi se dedau la rele. În Huedin fuseseră aşezaţi o sută optzeci de darabani roşii. Apucînd ei să se nărăvească la băutură, multe rele făceau gazdelor lepădînd asupra lor sudălmi şi vorbe de ocară. În fiecare duminică a săptămînii, în Huedin se ţinea tîrg unde şi rumînii şi ungurii din satele învecinate se adunau să vîndă şi să cumpere.

Într-una din duminicile lui Gustar, cîţiva oşteni au pornit a se preumbla prin tîrg. Căpetenia lor, hotnogul Cazan, fecior de cneaz din Argeş, a făcut prinsoare cu ceilalţi care-l însoţeau, că singur va bate întregul tîrg. Învoiala fiind făcută, pe loc trecu la faptă. Luă două bîte cu sine şi porni a bate pe oricine-i ieşea înainte. Ciomăgeala era atît de cruntă că

s-au înfricoşat tîrgoveţii într-atît de-au lăsat pe loc cele aduse spre vînzare şi au dat dosul, care încotro a apucat. Iar oştenii au jefuit toate mărfurile rămase fără stăpîn.

Ca să taie pofta oştenilor de-a mai înnoi isprava săvîrşită, sfatul tîrgului a hotărît ca, în duminica ce va urma, să li se dea hrana după ieşirea de la slujba bisericească. Un tîrgovăţ zăbovind a se duce la biserică, a fost prins de oşteni şi bătut că li s-a întîrziat împărţeala hranei. Scăpînd din ciomăgeală, tîrgovăţul s-a oprit în biserică, unde, povestind păţania, au ieşit huedinenii înarmaţi şi au tăbărît pe oşteni. Mulţi au fost omoriţi, iar alţii îngropaţi de vii într-o groapă săpată chiar lîngă biserică. Prea puţini au scăpat cu fuga adăpostindu-se în curţile unor nemeşi .

Mare fu mînia măriei-sale aflînd despre cele săvîrşite de huedineni. Îndată mînă pe Ştefan Ciachi, socotit apropiatul său, împreună cu cinci sute de oşteni, să pună sub sabie tîrgul întreg. Ciachi, trădînd, vesteşte pe huedineni să fugă. Şi cînd oştenii ajung în tîrg nu mai găsesc decît cîţiva milogi, pe care-i taie. Apoi pun foc caselor, ferind doar curţile nemeşeşti, unde găsiseră scăpare cei rămaşi nerăpuşi de vrăjmaşa pornire a huedinenilor.

Birurile scoase pe Ardeal şi păţania de la Huedin stîrniră avan răscoala nemeşilor împotriva măriei-sale. Adunarea Sfatului domnesc, poruncită a se ţine în Sebeşul săsesc, nu putu avea loc din pricină că nemeşii se adunară în sobor la Turda, de unde şi porni răzmeriţa lor, căpetenie fiind însuşi Ştefan Ciachi. Unul din căpitanii de frunte ai oştirilor măriei-sale, Moise Sekeli, se alătură şi el răzmeriţei. Jigmon Bathor este chemat din Polonia să preia scaunul Ardealului.

Dar fără ajutorinţa lui Gheorghe Basta, căpetenia oştilor împărăteşti aflate la hotarul Ardealului, răzmeriţa nemeşilor ar fi rămas stearpă. Acest Basta, albanez de neam, făcut căpetenie de topcii de regele Filip de Spania, avînd pe seamă oaste bine rînduită şi pîndind de mult la înlăturarea măriei-sale de la scaunul Ardealului, spre rămînerea ţării numai pe seama împărăţiei, fără porunca stăpînului său îşi îndreptă oastea în sprijinul nemeşesc.

Părăsit de cei socotiţi apropiaţi lui, cu oşti împrăştiate în Moldova şi Ţara Românească, fără temei în credinţa lefegiilor neplătiţi cu luni în urmă, la mare strîmtoare se afla

măria-sa. Drept aceea, fără ispravă îi fu amestecul în această vrăjmaşe desfăşurare de potrivnicii.

La satul Mirăslău unde se iscă încăierarea, biruitor ar fi rămas şi de-această dată, dacă nu s-ar fi lăsat înşelat de Basta. Albanezul s-a prefăcut a fugă, făcînd minciuni spre a-l scoate pe Mihai la cîmp, unde topciii s-au aşezat cu tunurile, tocînd astfel puţina oştime de strînsură a măriei-sale. Lepădat de nemeşi, de înşişi oamenii împăratului care păşiră în tabăra lui Basta şi de lefegii, voievodul fu silit să treacă Mureşul cu calul înot, însoţit doar de căpitanii săi, cîţiva cazaci şi Bînţă purtînd drapelul cel mare al oştirii. Biruitorii intrară în cetatea Bălgradului, ucigînd toţi oamenii ce ţineau de curtea măriei-sale, dărîmînd biserica românească ridicată de măria-sa şi dezgropînd osemintele lui Aron-vodă al Moldovei, dovedind astfel o neomenie mai avană decît cea păgînească.

În aceeaşi vreme, oştile polone cutropiră Moldova, lăsîndu-se cu grabă către hotarul Ţării Româneşti, pentru aşezarea în scaun a lui Simion Movilă, fratele lui Ieremia, readus de poloni în cetatea de scaun a Iaşilor.

Ameninţat în însăşi ţara de baştină şi avînd împotrivă-i vrăjmăşia tuturor cetăţilor ardelene, măria-sa trecu prin Făgăraş de unde-şi luă pe doamna Stanca şi domniţa Florica şi se zori să treacă munţii tot prin pasul Buzăului, pe calea urmată cu un an înainte, împreunîndu-se în drum cu oastea lăsată în Moldova şi cu cea adusă de Nicolae Pătraşcu. Dar pătrunderea adîncă a oştilor polone pe drumurile Valahiei, avînd în fruntea lor pe însuşi cancelarul Zamoiski, nu putu fi stăvilită. Simion Movilă fu uns domn în cetatea Tîrgovişteî primind steagul domniei de la turc.

Măria-sa se trase peste Olt, aşezîndu-se în Craiova. Beii de Nicopole şi Vidin trecură Dunărea cu gîndul de-a pune gheara pe voievod. Oltenii căsăpiră oastea turcească şi-i luară trei steaguri, alungînd-o peste Dunăre. Apoi măria-sa sui către miazănoapte la Rîmnicul de Vîlcea. Lăsă acolo oştimea la odihnă şi se repezi la Cozia.

Toată noaptea îi povesti mumă-si cele petrecute, plimbîndu-se de-a lungul iatacului. Era negru la chip, măria-sa. Doamna Tudora îl asculta împietrită. Cît povesti Mihai-vodă peripeţiile întregului an petrecut în Ardeal şi Moldova, doamna Tudora ascultă cu o amarnică strîngere a fălcilor.

Luînd din nou vorba, măria-sa zise :

— Zadarnică-mi fuse umilinţa în faţa albanezului de Basta, maică. Îi trimisăi zălog pe doamna Stanca şi cuconii, bez patru boieri, cu un surete, că fără tăgadă mă lipsesc de Ardeal, dînd mulţămire numai cu cetăţile Gurghiu, Jacin şi Făgăraş, doar-doar îmi va mîna oaste de ajutorare. De ce n-ascultai, maică, îndemnu chibzuit al dumnealor Theodosie vornicu şi Mihalcea banu, să tai toţi nemeşii maghiari şi mă luai după Buzăşti şi prea sfinţia-sa mitropolitu Dumitru ? Săc fusei de stătui tuturora cu voie veghiată ? Că de i-aş fi trecut pe nemeşi sub sabie, n-aş mai fi păţit cîte îndurarăm.

Sfatul între mamă şi fiu ţinu toată noaptea. Zorii lui Brumărel se prefirară prin fereastra îngustată a iatacului. Între îngînările luminii lepădate de sfeşnice şi cea care gonea dinspre răsărit, mai supt se arată chipul voievodului, mai împietrit al doamnei Tudora.

— Ia, să mă gătesc de drum, maică, grăi Mihai-vodă cu glasul împuţinat.

— Mai adastă o ţîră, măria-ta, să-ţi împărtăşesc un gînd al meu, iscat în noaptea asta, ascultîndu-te. Bag seama că rugile mele de mireancă n-avură ascultare la Părintele urasnicului.[1] Socotesc că, lepădîndu-mă de lume şi intrînd în cinul monahicesc, rugăciunile unei mume vor fi mai bucuros primite.

Mihai-vodă sumeţi capul către lumina ce se bulucea din afară. Avu viziunea că n-o va mai vedea pe mumă-sa. Sugrumat de această spaimă, îngenunchie sărutîndu-i mîinile şi îngropîndu-şi faţa în poala ei. Genele doamnei Tudora curmară o umezeală a ochilor. Îi strînse capul între mîini şi-i spuse bărbăteşte :

— Cu Dumnezău înainte, băiatu mamii.

Sprinten se ridică măria-sa, zicînd :

— Porunceşte, maică, să ni se înfăţişeze sfinţia-sa egumenu.

Doamna Tudora bătu din palme de cîteva ori pînă să se arate Micşunica. De cu sară măria-sa nu-i luase bine sama ! Abia acu o văzu cît de pierit arăta.

---

[1] Cerului.

— Micşunico, fată, făcu blînd doamna Tudora, mînă pe călugăraş după sfinţia-sa kir Onufrie.

Uşa după roabă o închise binişor voievodul, zicînd :

— Multă zile nu mai are Micşunica.

— Aşa socot şi eu, măria-ta. Piere de doru lui Bînţă şi al Gostavăţului. Ţi-ai face o pomană luînd-o pînă la Rîmnic şi dînd-o în sama cuiva de-acolo, cu porunca s-o ducă la curtea noastră.

— Împlinită-ţi va fi voia, maică.

Arătîndu-se kir Onufrie, măria-sa îi grăi astfel :

— Poftește sfinţia-ta şi cuprinde loc.

— Măria-ta, se ploconi egumenul, neîndrăznind să se aşeze.

Fără a lua seama, dacă kir Onufrie s-a aşezat au nu, voievodul îşi îndreptă faţa către icoana sfintei mucenice Teofana, atîrnată la căpătîiul patului doamnei Tudora şi rosti cu glasul măsurat :

— Hotărînd doamna Tudora, muma noastră, de-a se lepăda de traiul lumesc şi a păşi în cinul monahicesc, porunca domniei noastre este de a săvîrşi sfinţia-ta slujba despuierii de lume, la zîua socotită de măria-sa doamna.

Auzind, de după uşă, Micşunica vorba voievodului, duse amîndouă mîinile la gură să nu icnească în plîns. Se lăsă moale pe vine cocoloşindu-şi capul între genunchi.

Glasul voievodului răsună din nou :

— Măria-sa doamna va lăcui în această sfîntă mănăstire pînă la răposarea sa. Altă poruncă. Fără zăbavă, diacu sfinţiei tale va întocmi hrisovu care va rîndui datoria domniei noastre către mănăstire. Pentru cei douăzeci mii de aspri împrumutaţi din averea mănăstirească şi pentru cele douăzeci de cară de plumb luate întru împlinitu nevoilor oştilor, cînd ne ciocnirăm cu turcu la Dunăre, lăsăm cu limba de moarte, că neputînd răspunde această datorie a domniei, să se treacă în stăpînirea deplină a sfintei mănăstiri a Coziei, satu nostru Vişina de la gura Oltului.

Altă poruncă. Cocia mănăstirii, cu trăpaşii cei mai iuţi, ne va însoţi pînă la Rîmnicu de Vîlcea spre a depune la Episcopie pe roaba doamnei Tudora.

— Înţeles, măria-ta, spuse egumenul.

— Zoreşte sfinţia-ta întru săvîrşirea hrisovului şi pregătitu cociei.

LXIV

Cuvioşia-sa, monaha Teofana, era nelipsită de la toate utreniile şi vecerniile pe care numai îngenuncheată le asculta. Greu îşi îndoia genunchii şi mai greu se ridica de pe lespedea asupra căreia călugăraşul Gavrilaş aşeza o perniţă îndesată de lînă. Nici un vaiet de osteneală nu slobozea glasul bătrînei, în care anevoie ar fi fost recunoscută doamna Tudora, muma voievodului. Nu fiindcă s-ar fi tămăduit de junghiul picioarelor, ci pentru pricina urmei de bărbăţie rămasă în ea, care o îndemna să n-arate nici unuia din fraţii întru Domnul că ajunsese o nevoiaşă. De-ar mai fi fost în preajma ei roaba Micşunica, ar fi avut cui să se vaiete. N-ar fi plîns îmbătrînitul ei trup, cît şi-ar fi mărturisit amarnica nelinişte a inimii ei de mamă. Din lumea ei de odinioară, numai la soarta lui Mihai se gîndea. Pentru izbăvirea lui intrase, de bună voie, în rîndurile cinului călugăresc. Bărbăţia, dovedită în viaţa de mireană, îi da sprijin uitării că fusese cîndva ţitoarea iubită a unui voievod blînd, dar şubred la trup. Nu mai ştia decît că este mamă şi că dragostea neîmpărtăşită nici unui bărbat o revărsa toată plodului purtat în pîntecele ei.

Neascultător se dovedise măria-sa sfaturilor ei. Semeţia cu care biruise atîţia vrăjmaşi l-a îndrumat la săvîrşitul multor greşeli. Greşită i-a fost încrederea în boieri, osîndită îi fuse asuprirea norodului. Domnia măriei-sale era o viaţă de neastîmpăr. S-a îndemnat bătrîna să-i spună asta, în noaptea cît a stat în ascultarea peripeţiilor povestite de voievod, dar îndemnul i-a rămas fără supunere. A înţeles cuvioşia-sa, monaha Teofana, că voievodul nu poate fi abătut din calea neastîmpărului său. „Împresurat de vrăjmaşi, a fost biruit de neprieteni." Mare sprijin în boierimea ţării n-a dobîndit. Prea puţin s-au nevoit pentru măria-sa. Soliile către împăratul Rudolf i le-au încurcat prin necunoaşterea graiului vorbit la Praga. Cei de bună credinţă au fost trădaţi de tălmaci. Inima mare a voievodului n-a întîmpinat niciunde înţelegerea cea adevărată. Şi, apoi, nici curtea de la Praga n-a stat cu toată credinţa alături de măria-sa. Curtea rîvnea Ardealul doar pentru coroana împărătească. Folosul tras numai de la sabia măriei-sale rămase fără răsplata cuvenită. Datorită clătinărilor curţii împărăteşti, Basta se dete de partea nemeşilor la Mirăslău. Încaltea de i-ar fi ajutat Domnul să-şi mîntuie măria-sa

țara de baștină, de bîntuiala oștilor polone și moldovene și să se reașeze în scaun, curmînd vărsările de sînge și rînduind liniștea în tîrgurile și satele pustiite de suflete, încă ar fi fost o treabă împlinită. Dar mîna iscusită a voievodului s-a dovedit de data asta fără ispravă. S-au lepădat de măria-sa înșiși Buzeștii, trecînd de partea noului domn Simion Movilă, iar măriei-sale nu-i mai rămase decît calea pribegiei, urmat de cîțiva credincioși slujitori, către curtea împăratului căruia îi înmînase prin Petre Armeanu steagurile luate de la Șelimbăr și calul cardinalului Andrei Bathor.

Greșit plănuise măria-sa și nestatornic i se dovedi norocul. La vremea cînd a picat în mănăstire vestea pribegiei, doamna Tudora s-a călugărit, luînd numele de Teofana, după numele sfintei mucenice a cărei icoană îi fusese dăruită de măria-sa.

Cît privește asupra Gostavățului, atît de drag odinioară, gîndul monahei Teofana nu mai ostenește în nici un fel. Au rămas să-i poarte de grijă Gherasim și Lena, prisăcarul Timofte și fetele de casă. Micșunica le va da vești despre viața ei la Cozia și hotărîrea de a se călugări. N-avea de unde ști maica Teofana că roaba n-a mai ajuns la Gostavățu.

Coborîtă din cocia mănăstirească la Episcopia din Rîmnic, de Micșunica n-a mai luat nimeni sama. Grija măriei-sale a fost pentru oștime. În silita vînzoleală a pornitului peste Olt, voievodul a uitat cu totul de roaba mumă-si. Iar Bînță, tocmai la un popas către Argeș a aflat că muierea sosită noaptea în cocia mănăstirească era o roabă a doamnei Tudora. Însuși preasfințitul Efrem, episcopul, n-a știut de rosturile Micșunicăi, care, văzîndu-se rămasă ca puiul de cuc doar la sprijinul ei, a purces singură pe drumul Drăgășanilor. Coborînd culmea episcopiei, străbătu cîteva uliție întortocheate ale Tîrgului Vîlcii îndrumată doar de dorul de-a apuca să ajungă la Gostavățu. Și-aminti cît de lungă este calea și cît de neajutorate îi sînt puterile. Ajunsă la podul de peste apa Olăneștilor, făcu un popas. Dar abia se opri și simți pe loc tăind-o răceala văii. Porni mai înfrigurată. Dîrza hotărîre parcă o mîna, silindu-i picioarele să întindă pasul. Merse o postață bună, cu ochiul în zare, cercînd să apropie ținta drumului ei. De-ar fi fost o vreme mai acătări, picioarele ar fi ținut-o mai mult. Însorit era timpul în aceea zi a sărbătorii Intrării în biserică, dar sufla un pustiu de vînt tăietor. Umerii porniră să simtă apăsarea scurteicii. Apucă s-ajungă cele dintîi așezări din Rîu-

reni cînd o înecă tusea şi pustiile de picioare o lăsară. Izbuti să se prindă cu mîinile de şarampoiul unui gard. O văzură cîteva muieri pornite la slujba bisericească şi se nevoiră s-o tragă la scurteala unei case de creştin. Omeneşti griji i se dădură. În a cincea zi gazdele se înveseliră, văzînd-o ridicîndu-se din pat neajutorată.

În ziua praznicului sfintei Ecaterina, Micşunica se hotărî să pornească mai departe. Mulţumind gazdelor şi urmată de ele, roaba ieşi în drum în clipa cînd nişte bieţi negustori prădaţi de oşteni goneau spre Craiova. Opriţi de gazde, negustorii se învoiră s-o ia cu ei pe Micşunica. O aşezară cu grijă în codîrla chervanului şi porniră să îndemne caii cu biciul, la fel de nehrăniţi şi înfricoşaţi, ca şi negustorii.

Se bucură Micşunica de norocul de-a fi întîmpinat ajutorul negustorilor, bucurie degrabă curmată. Încercă să se ridice. N-o mai ajutară puterile. Vru să ceară ajutor. Slobozi un scîncet neauzit de nimeni în scîrţîitul asurzitor al osiilor neunse. Un nod îi urcă din capul pieptului proptîndu-se în beregată. Bîjbîi cu mîinile înmuiate să-şi golească gîtul. Trudă zadarnică. Se răsuci într-o rînă. I se bulbucară ochii şi horcăi de cîteva ori.

Apropiind Drăgăşanii înnoptat, negustorii s-au rînduit de popas. Şi cînd au cercetat în codîrla chervanului lor, au aflat o roabă înţepenită. Iar beleaua speriindu-i, degrabă au ridicat-o, rezemînd-o de un gard şi dînd bice cailor.

Împlinitu-s-a astfel şi cu Micşunica, roaba credincioasă a doamnei Tudora, unul din blestemele „izgonirii omului din rai" : „Umblă în viaţă unde-ţi va fi vrerea, ca să mori acolo unde te va ajunge sorocul".

LXV

Aflînd kir Onufrie, egumenul, pribegia măriei-sale şi de aşezarea în scaunul ţării a unei noi domnii, cinstirea sfinţiei-sale către maica Teofana slăbise. Îi rînduise două chilii alăturate trapezei şi o detese în sama călugăraşului Gavrilaş grija ajutorării bătrînei. Înclinat cinstirii celor ajunşi de vîrstă, călugăraşul îşi dăruise inima asemeni unui fiu duhovnicesc. Trează îi era grija la tot pasul. El deretica prin chilie, îi aducea apă de spălat, îndesa cu spintecături de fag soba, îi purta hrana

de la trapeză, îndemnînd-o să nu lase bucatele neatinse. Anevoință în toate aceste slujbe, călugărașul nu punea. Și mai ostenitor se arăta cînd maica Teofana îl îndemna la cetit. Dovedea mare mulțămită bătrîna, ascultînd *Jitea sfîntului Teodor* și ostașului celui viteaz și minunat. Afla maica Teofana multă asemănare între Jitiea sfîntului și faptele de oaste al măriei-sale, voievodul Mihai. Aceste fapte le povestea la rîndu-i lui Gavrilaș, care-o asculta cu o neclintită luare aminte.

În postul cel mare al veleatului 1601 de la Nașterea Mîntuitorului, călugărașul Gavrilaș i-a cîntat în chilie întregul *Triod* de cîteva ori. Din cîntecele *Triodului* auzea Maica Teofana și la slujbele săvîrșite de ierodiaconii mănăstirii. Nu-i erau pe plac, așa cum o trăgea inima să le asculte pe cele cîntate de Gavrilaș. Avea glasul călugărașului un dar de a-i liniști zbuciumul inimii, alungîndu-i din gînduri aduceri aminte de care se nevoia la tot prilejul să se lapede. Ades, diavolul nelipsit din gîndurile oamenilor, fie ei mireni sau monahi, cerca s-o zăticnească. Îl alunga maica Teofana trăgînd din sîn engoliponul[1] dăruit cîndva de sfinția-sa diacul Nathanail și sărutîndu-l pe amîndouă fețele. De loc ispita diavolească pierea. Prepusuri de liniște porneau să-și facă loc în bîntuitul ei suflet, pînă ce liniștea șuvoia, așezîndu-se deplin. Iar de se întîmpla ca atunci călugărașul să nu fie în preajma ei, îl striga, temîndu-se ca singură aflîndu-se, ispita diavolească să n-o mai poată ajunge.

Nepăsătoare de cele ce se petreceau într-o chilie a mănăstirii Cozia, zilele s-au scurs în nesimțita lor rînduială. Au sosit lăstunii. Au împuiat, umplînd cu chiotele lor vesele curtea mănăstirească, vremea însorită și văile lărmuitoare ale Oltului. Sfîrșea în mare zăduf luna lui Cuptor. Gustar se așezase de puține zile. O ceată de călărași prăfuiți și cu caii înspumați au descălecat la treptele stăreției. Era la vremea prînzului cel mic. Petre Armeanu a zvîrlit frîul unui oștean și s-a scuturat cu mare grabă de pulberea drumului. Fratele Vlad portarul, recunoscîndu-l, i-a dat o mînă de ajutor. Apoi văzînd că Armeanu dă să urce treptele stăreției, i-a șoptit:

— Măria-sa doamna e la chilie, colo lîngă trapeză.

---

[1] Medalion avînd chipul unui sfînt.

Arătîndu-se kir Onufrie în pragul stăreției și cunoscînd la rîndu-i cine-i oșteanul sosit, i s-au tulburat privirile. Nu se mai aștepta egumenul la asemenea oaspe. Dar luat în pripă, a cercat să-l poftească la sine. Petre Armeanu, însă, îndrumat de fratele Vlad, s-a îndreptat cu mare grabă către chilia maicii Teofana întîmpinîndu-l călugărașul Gavrilaș.

Albită la chip de spaima sosirii neașteptatului sol și de înfățișarea acestuia, bătrîna mamă a măriei-sale, nemișcată în jilț și rămasă cu mîinile țepene, a îngînat :

— E sănătos ?

— Teafăr și biruitor, măria-ta, a liniștit-o Armeanu, îngenunchind să-i sărute mîna.

— Mulțămescu-ți ție, Doamne, a răsuflat maica Teofana cu ochii în lacrămi.

— După ce a săvîrșit risipa oștilor lui Jigmon Bathor și-ale nemeșilor săi, porunca stăpînului nostru a fost să pornesc întru adusu acestor vești cuviosiei-tale și întorsu de sîrg în cetatea Bălgradului.

— De-oi cere de la domnia-ta o țîră de zăbavă, nu s-o face gaură-n cer, spuse înveselită maica Teofana. Și-apoi, după înfățișare, de-acolo de unde venișI și pîn' la chiliile noastre, nu se-arăta. a vă fi stat în cale nici mese-ntinse, nici așternuturi mai acătări.

— Mîncarea oșteanului, ca și hodina, e pe-apucate, cuviosia-ta.

— De nu vi-i grijă de domniile voastre, încaltea dăruiți cailor o noapte de hodină.

— Hodina cailor e merticu de grăunțe. Cînd are grăunțe-n burtă, calului nu-i pasă de picioare.

— Așa o fi. Da-ntr-un conac n-ai să sfîrșești domnia-ta de povestit tot ce vreau eu să aflu.

— Am să mă silesc, zise Petre Armeanu, înăbușind un căscat.

— Te dă de gol căscatu, jupîn Petre, rosti cu blîndeță maica Teofana, Apoi, sucindu-se către călugărașul rămas rezemat în canatul ușii, îi spuse : „Fugi, frăția-ta, la arhondaric, să rînduiască legumă și așternut pentru oșteni, grăunțe pentru cai".

Kir Onufrie n-așteptase la grija maicii Teofana. Chemase pe iconom și arhondar, poruncindu-le să ospăteze oștenii cu de toate. O teamă uitată se furișase din nou în inima egumenu-

lui. De data asta, maica Teofana greu va mai da uitării socoteala față de sobor a veniturilor mănăstirești. Și tare îi venea peste mînă lui kir Onufrie povestea socotelilor. Era și încîlcită, nu-i vorbă. Se adunaseră cîțiva ani de cînd soborul mănăstirii trebuia să ia la cunoaștere ce-a intrat și ce-a ieșit din jicniță și pătule, cît paralîc s-a adunat și cît s-a cheltuit. Într-un fel toate astea au fost crestate pe răboaje, dar cine a mai păstrat răboajele ?

„Pînă una alta să mulțămim oștenii", a gîndit kir Onufrie. Oștenii luînd șeile de pe cai și buciumîndu-i, i-au năpustit în sama fratelui Pahonie, grăjdarul și a țiganilor de-i avea ca ajutoare. Apoi s-a lăsat pe malul Oltului la soare unde s-a despuiat ca să mai facă o numărătoare păduchilor.

Petre Armeanu, după ce a fost ospătat, s-a dat somnului cîteva ceasuri. Ar fi dormit cine știe pînă cînd, dacă n-ar fi venit să-l trezească Gavrilaș călugărul, mînat de nerăbdarea maicii Teofana.

— Bine făcuși, măria-ta, curmîndu-mi hodina, spuse bătrînei, după ce îi sărută mîna.

— Cuvenitu-ți-s-ar o hodină prelungă, de-aș fi avut răbdare mai împlinită.

— Zorile va să ne prindă în cetatea Sibiilor. Ne silește porunca voievodului. Drept care voi porni povestitu drumului la împărat tocmai la Praha, oraș de scaun.

— Departe-i ?

— Departe, nespus de departe. Vrăjmășia nemeșilor, pînam ieșit din granița Ardealului, l-a făcut mai îndepărtat. Abia după Oradia, am putut face un popas mai acătări la Beci. De nu s-ar fi nevoit Matei, fratele împăratului, cu un ajutor de patru mii de galbeni, greu ne-ar fi fost popasul în orașul Beciului. Cîteva zile măria-sa nu s-a încălzit decît de la o jarniță cu mangal, în jurul căreia ne aduna cu rîndul pe toți cei ce-l însoțeam. Nu mai spui că, pînă la sositu galbenilor de la Matei, flămînzi ne-am culcat cîteva nopți.

— Să-și fi lăsat măria-sa tot bănetu în mîinile doamnei Stanca ? N-aș crede.

— Cu bănet pornirăm la noi, da măria-sa fu silit să-și cumpere trecerile, ba ici, ba colo. Numai lui Gaspar Corniș [1]

---

[1] Guvernatorul Clujului.

îi dete două mii de galbeni. D-aia sosirăm lefteri la Beci. Şi-acolo cine să ne găzduiască pe veresie? Nu-ţi dă neamţu un cartof fără para, necum să hrănească o curte de oameni şi cai. Ce să mai lungesc vorba? Aşteptarăm la Praha toată luna lui Făurar să ne primească împăratu. Nici gînd de primit.

— Nu era ăsta împăratu, căruia i se închinase măria-sa?

— Ba chiar el era, da ce putea face măria-sa decît s-aştepte? Pe aşteptare erau porniţi. Abia la zîntîiu de mart ne-a primit.

— Bine că se-ndură, rosti maica Teofana.

— E-hei, se nevoi împăratu nu de dragu măriei-sale, cît îl siliră veştile sosite din Ardeal, de la comisarii lui. Da nici măria-sa nu-i făcu ochi dulci. Grăindu-i puţine vorbe, măria-sa întinse împăratului răvaşu de-l ticluiră împreună şi în care şedeau înfăţişate o groază de ticăloşii săvîrşite de nemeşi, precum şi lipsa de ajutorare a lui Basta, care se dădu de partea nemeşilor şi birui pe măria-sa la Mirăslău.

Petre Armeanu se întinse cu povestirea celor cuprinse în răvaş înfăţişînd maicii Teofana întreaga trădare a nemeşilor, potrivnici dintru început măriei-sale. Nu li-era pe plac acestora stăpînirea măriei-sale. S-au învoit cu ea atîta vreme cît au socotit ei că sînt scăpaţi de supunerea către împărat. Iar cînd le-a venit bine au uneltit către Rudolf împotriva lui Mihai-vodă rămas credincios pricinei creştine. Că de n-ar fi fost această statornicie în credinţă a măriei-sale, lesne i-ar fi fost să se împace cu turcu, supunîndu-i Ardealu fără îngăduiala nemeşilor şi a polonilor.

— De, jupîne, făcu îngîndurată maica Teofana, capu mieu de muiere bătrînă, nepricepută în socoteli de-astea, mă îndeamnă a zice că decît cu nemţii, mai de priinţă ar fi fost o împăcare cu turcu. Ne cunoaşte şi-l cunoaştem. Tăindu-i gheărele, aşa cum săvîrşi măria-sa în cîteva rînduri, turcu ar fi dat mulţămire ştiind zălogul împlinită. Aşa, cu atîtea vrăjmăşii în spinare, folos nu trage nici biata ţară, nici măria-sa.

Petre Armeanu lăsă privirile către vîrful cizmelor. Gîndea, poate, asemeni maicii Teofana. N-a cutezat a-i spune că măria-sa găsise vrăjmaşii pe care-i căutase. Nu mai socotea Armeanu alţi vrăjmaşi, acum, decît pe Basta. Împăcarea măriei-sale cu albanezu, ştia că e numai din gură. Bănuia că generalul oştilor împărăteşti nu se învoieşte nici el cu stăpî-

nirea Ardealului de către Mihai-vodă. Amintindu-şi că nu este venit la Cozia să împărtăşească mumii lui Mihai gînduri şi bănuieli, ci numai să-i vestească ceea ce poate bucura inima bătrînei, Petre Armeanu rosti cu o veselie pe care ar fi căpătat-o de la priveala cizmelor :

— Şi la curtea de la Praga tot măria-sa birui. Se alese cu voia bună a împăratului, cu un castel în Boemia, cu o sută de mii de taleri pentru plata lefegiilor şi cu chipul zugrăvit de un meşter al curţii. În drum către Bălgrad nu rămase dator măria-sa nici unuia de-l nesocotiră cînd trecurăm către Beci. După ce răpuse oastea lui Jigmon şi-a nemeşilor la Goroslău, ne înturnarăm la Cluj pentru a supune osîndei pe cei ce uciseră, batjocorindu-l, pe Baba Novac. O sută de mii de florini dădură bir clujenii pentru sufletul Novacului.

— Zici că-l şi batjocoriră pe sîrb ?

— Nespusă batjocură, măria-ta. După ce-l jupuiră de piele, îl puseră pe foc şi la urmă îl înfipseră-ntr-o ţeapă.

— Doamne, Doamne, se-nfioră maica Teofana, ce cîini de oameni lăsaşi pe pămînt.

— Fiare, măria-ta, nu altceva. Da nu rămase nici cap de făptaş netăiat.

— Iartă-le, Doamne, netrebnicia, rosti bătrîna închinîndu-se.

— Focu Gheenei, măria-ta. Pentru asemenea fapte nicicînd nu-l văzui pe măria-sa mai mîniat ca la Cluj. De-acolo ne mînară pe mine la cuviosia-ta, iar pe Bînţă, rămas rătăcit în Cluj cît fuseserăm noi pribegi la Bălgrad, cu poruncă pentru rînduiala palatului.

Maica Teofana se ridică din jilţ şi îngenunchie în faţa icoanei Sfintei Fecioare, rugîndu-se :

— Ajută, mamă a dumnezeiescului prunc, credinţei noastre şi izbăveşte-l pe măria-sa de toate potrivniciile.

Auzind ruga maicii Teofana, gîndurile lui Petre Armeanu zburară. Se lăsă dus de ele, uitînd cu totul unde se află. Înnoptase de mult. De n-ar fi fost zvoana undelor Oltului, liniştea ar fi stăruit deplină. Deodată se auzi un nechezat de cal. Petre Armeanu tresări. Îşi aduse aminte că în zori trebuie să se afle în cetatea Sibiilor şi ar mai avea de spus încă o veste cu care să împlinească toate cele povestite :

— Mă luară alte gînduri, măria-ta, şi uitai să-ţi mai dau o veste, la fel de bună ca şi celelalte.

— Simt că te zorești, jupîn Petre. Spune-o să n-o uiți.

— Auzind Buzeștii că măria-sa din nou s-a ridicat împotriva Ardealului, cu sprijin împărătesc, adunară toate oștile Mehedințului, alungară din domnie pe Simion Movilă, apoi mînară solie măriei-sale tocmai la Cluj vestindu-l că scaunul Valahiei îl așteaptă.

— Cu asta trebuia să începi, Armene, grăi bătrîna în lacrămi și îmbrățișîndu-l. Du măriei-sale vestea că ce auzii de la domnia-ta mi-au întinerit inima și mai spornică mi-e acu credința că rugile mele și-au aflat ascultare la sfîntu tron al Domnului nostru Isus Hristos. Dumnezău milostivu cu voi toți !

Curînd, maica Teofana ascultă țăcănitul potcoavelor cailor pe pietrele curții. Apoi, tropotul se domoli luat de lărmuiala neostovită a Oltului.

LXVI

Mai erau doar cîteva zile pînă la încheiatul postului Sfintei Maria. De după utrenie, frații întru Domnul porniseră să deretice biserica. Praznicul Născătoarei de Dumnezeu îl cinsteau ca pe un hram. Leguma de dulce, pe care o adăstau de aproape două săptămîni, le da îndemn și spor la treabă. Răsturnatul rînduielilor din țară, zăbovit asupra ei din toamna trecută, precum și veștile aduse de ostașii ce însoțiseră pe trimisul măriei-sale, îi umpluseră de bucuria așezării unor vremuri de pace și belșug. Nădăjduiau cuvioșiile lor în împlinirea poruncilor măriei-sale Mihai-vodă, privitoare la socotelile datorate soborului de către kir Onufrie, precum și la nedreptele sale judecăți. Egumenul mănăstirii alungase, cu de la sine putere, o samă de frați căzuți în păcatul bîrfelii, fără a mai ține socoteală că pravila domnească glăsuiește într-alt fel. Umblau bieții frați alungați pe la ușile creștinilor din satele vecine, cerșindu-le pomană.

La îngrijorare intrase și kir Onufrie. Dovedindu-i-se vinile, pas la măria-sa știa că n-are să aibă. Sprijin la prea-sfințitul episcop Efrem, greu de căpătat. Cine s-ar putea pune cruce îndreptățitei mînii a măriei-sale ? care nu numai că nu se atinsese de rînduiala monahicească, ci, dimpotrivă, ca un drept credincios cătase pe toate căile să întărească această pra-

voslavnică aşezare. Iar datoria măriei-sale faţă de sfînta mănăstire n-a dat-o uitării nici chiar atunci cînd vrăjmăşia îl împresurase de toate părţile, răscumpărînd o datorie cu moşia domnească Vişina.

De nu s-ar fi aflat printre ascultătorii săi maica Teofana, grija lui kir Onufrie ar fi fost mai împuţinată. Şi, chibzuind îndelung egumenul încotro să se îndrepte, socoti că scăparea deplin doar din partea bătrînei călugăriţe poate găsi. Se mai linişti, preţuind această cale drept cea mai prielnică. După-amiaza acelei zile îi alungă egumenului toată îngrijorarea.

Cam la un ceas înainte de tocatul de vecernie, sosi în mănăstire Bînţă. Doar el şi calul. De atîta goană, calul răsufla ca şi cînd şi-ar fi dat sufletul. Cum descălecă de pe el Bînţă, biata vită se lungi la pămînt. Săriră cîţiva fraţi să-l ridice şi să-l plimbe, ca să-şi vină în fire. Vătaful arăta ca un om fugărit de-o roată de năvrapi. Uitătura îi era cruntă. Pletele, mustăţile şi barba năclăite de pulberea topită în năduşeală. Pre cît era de năduşit, pe-atît i se uscase limba. Arăta Bînţă aşa cum fraţii nicicînd nu văzuseră un oştean. Se minunau călugării neîndrăznind să-l întrebe de vorbă. Abia trecuseră cîteva zile de cînd solul măriei-sale, Petre Armeanu, însămînţase în inimile tuturora bucuria atîtor veşti.

Văzîndu-l pe vătaf îndreptîndu-se către chilia maicii Teofana, călugării porniră a se uita îngîndurați unul la altul. Nu închipuia a bine nimeni dintre ei. Cîţiva se furişară în jurul chiliei către care zoreau paşii şovăielnici ai lui Bînţă, silind să-şi ascută auzul. De unde şedeau pitiţi fraţii, auziră glasul răguşit de pulbere grăind :

— Urgie dumnezăiască, măria-ta. Rămaseră creştinii şi, mai vîrtos, Ţara Românească săraci de măria-sa, credincios sfintei cruci.

Pe loc îngheţă inima maicii Teofana, aşa cum i se împietrise peste noapte, deşteptîndu-se dintr-un vis în care măria-sa o chema într-ajutor.

— Grăieşte, Bînţă, cît mă mai ţin puterile s-auz, rosti maica Teofana cu glas sugrumat.

— Cei ce nu vrură binele neamului nostru nu l-au lăsat, ca prin meşteşugurile lor să-l dea morţii.

— Morţii... glăsui în neştire bătrîna.

— Îi retezară capu şi-i tăvăliră trupu în pulbere.

— Oştenii lui ?

— Ba, lefegiii lui Basta. Că hiara de albanez dacă văzu că împăratu tot pe măria-sa îl puse să facă stăpînire asupra Ardealului şi nu pre el, îi căută rîcă. Vrajba porni de la steagurile luate lui Jigmon, vreo şapte zăci cu toatele. Basta, nu, că i se cuvin lui. Măria-sa le mînă împăratului.

— Doamna Stanca şi coconii unde-s ? întrebă maica Teofana cu o linişte deplină.

— Rămaşi zălog în cetatea Făgăraşului. Nu ştiu cînd şi cum vor ieşi din ghearele vrăjmaşilor.

Vestea uciderii voievodului îşi risipi flacăra peste întreg cuprinsul mănăstirii. Fratele Artemon, clopotarul, sui scara şi apucînd funia porni a bate dangătul de prohod la vremea cînd Bînţă, gîrbov, se lăsă către Gostavăţu, în pasul domol al calului.

LXVII

Slovea călugăraşul Gavrilaş, cu ochii în lacrimi, din plîngerile lui Iov : „Facă Domnul să mi se cîntărească suspinele şi că durerile mele să fie puse la cîntar. Mai grele decît năsipu mării se vor dovedi, căci m-am tînguit în strivirile sufletului şi am gemut în amărăciunea inimii."

— Pe potriveală-mi sînt vorbele astea, călugăraşule, rosti maica Teofana.

Gavrilaş curmă cititul. Bătrîna şedea în jilţ, cu capul lăsat, cu scufa trasă pe frunte pînă deasupra sprîncenilor şi cu mîinile în poală. Aşa o lăsa călugăraşul după slujbele de noapte şi tot aşa o găsea dimineaţa, cînd venea s-o ia la utrenie. Nu ştia dacă maica Teofana doarme sau moţăie în jilţ. Din chilia lui alăturată nu auzea nici un zgomot. Se împietrise cu totul la chip, bătrîna. Îi secaseră şi lăcrămile. Trăia numai cu gîndurile ei, închinate vieţii sale de apoi şi răposatului voievod. Tot gîndind la viaţa de apoi, maica Teofana a croit planul unei danii către mănăstire a două din satele dăruite de măria-sa. Şi-a zis deodată că unul din ele să fie Gostavăţu. A cumpănit multă vreme dacă să-l dea sau nu. Într-o bună zi a împărtăşit acest gînd şi călugăraşului. S-a aşteptat ca Gavrilaş s-o îndemne la danie. Tare s-a mirat, auzindu-l grăind cu potrivnicie :

— Nu e bine, cuvioşia-ta.

— Di ce, frate Gavrilaș ?

— Daniile făcute mănăstirilor de către toți voievozii țării n-au răspuns pe deplin ajutorării lăcașurilor de închinăciune creștinească.

— Cum de n-au ajutat ?

— N-au ajutat. Că mănăstirile noastre, ridicate cu cheltuială domnească, au fost la rîndu-le închinate mănăstirilor de la Sfîntu Munte.

— Și ce-i de-au fost închinate alora ?

— Aici e toată buba. Egumenii noștri sînt cu toții greci. Stăpînitorii de la Sfîntu Munte își mînă oamenii lor să chivernisească mănăstirile Țării Rumânești. Cum le chivernisesc, știe și cuvioșia-ta. Bunăoară, Cozia noastră, ctitoria măriei-sale Mircea-voievod, Bătrînul. El a zidit-o, el a zugrăvit-o, el a înzestrat-o. Pus-a vreun egumen mîna să facă ceva ? Egumenu își face parte și părticică. Ce mai prisosește trimite alor săi stăpîni. Pentru ai noștri ce mai rămîne ? Ce nu s-ajunge. Călugării veniți la sfintele mănăstiri, spre a lăuda pre Domnul și a se pregăti pentru viața cea veșnică, sînt slugile egumenilor. Dacă o mănăstire nespus de bogată, cum e Cozia noastră, nu-și poate hrăni omenește închinătorii și nu-i poate înveșmînta de cuviință, ce să mai vorbim de altele mai sărace ? Nu-i deajuns că turcu suge sîngele țării de-atîta amar de vreme, să ne mai dăm și păru pe mîna grecilor ? Li-e prea destul, atîta cît au. Averea țării să rămînă în ea, pentru ajutorarea celor ce n-au și li se ia într-una. Încaltea dacă egumenii ar fi toți de-ai noștri, calea-valea. Umblînd cu miere își mai linge omu și degetele. Dar așa ? Kir Onufrie stămîrci din nas cînd auzi că cuvioșia-ta îi pomeniși de datu socotelilor către sobor. Așa e pravila măriei-sale. Dete vreo socoteală ? Nu. Cum nu dă nimănui nici una.

Spusele astea ale călugărașului au răsucit-o multă vreme pe maica Teofana. Iar Gavrilaș a socotit că mulțămită lui nici o moșie domnească nu va mai încape în ghearele egumenului, kir Onufrie. Vorbă despre danie n-a mai stăruit între maica Teofana și călugăraș. S-a ferit bătrîna să mai pomenească ceva. Simțise în grăirea fratelui Gavrilaș o dojană pe care ar fi împărtășit-o, dacă gîndurile nu i-ar fi fost răscolite de-o îndoială. S-ar cădea oare ca, trăind într-o mănăstire, să nu lase nimic din ce-ar putea cere o pomenire pentru sufletul a lor săi

și al ei? Între această ispită și nehotărîre au aflat-o doamna Stanca, domnița Florica și Nicolae-vodă coconul. Nicicînd îmbrățișarea între soacră și noră n-a fost mai prelungă. Îmbrățișate au stat îndelung, fiecare cu capul pe umărul celeilalte, lepădînd amare lacrimi de căință. Pe Nicolae-vodă coconul, maica Teofana l-a prins de mînă, așezîndu-l lîngă ea. Iar cînd porniră a povesti focul abătut asupra lor, bătrîna făcu întrebarea:

— Cum izbutirăți, fetele mamii, de ieșirăți din ghiara vrăjmașe a străinilor?

— Cum izbutirăm și cum păținăm noi, muică, să nu mai pață nimeni. Că dacă văduvirăm și rămaserăm sărace de măria-sa, nespusă vrăjmășie se ridică împotriva noastră. Zile la șir am gîndit că ne-a sosit și nouă sorocu săvîrșirii din viață. Avuserăm pas de se milostivi cîinele de Basta și ne trimise oșteni de ne scoaseră pînă la vama de la Genune.

— Singure sosirăți?

— Ne mai însoțiră cîțiva slujitori de credință. Boierimea care mai apucă să scape cu viața din prăpădu de la Turda se trase toată spre Argeș. Alergară veliții care de care să se tocmească de sfat pe cine să ridice în scaun.

— Asta li-e voievodu, zise maica Teofana înălțîndu-se înverșunată și arătîndu-i pe Nicolae-vodă coconul.

— Cine se mai gîndește la neamu nostru, muică, și la îmbrînceala în care căzurăm? Cînd cade stîlpul casei și n-are cine-o mai sprijini, se năruie toată. Ce mai putem face noi două muieri și un flăcăiandru? La cine să alergăm să se mai nevoiască pentru casa noastră?

„La kir Iani" vru bătrîna să o îndrume, dar își aminti că epirotul se turcise și că nimeni nu-i mai știa de urmă.

— Da cuviosia-ta cum petrecuși? o întrebă doamna Stanca.

— Cu mult foc de moartea fiu-meu și de jalea domniilor voastre. Iar de către sfînta mănăstire am avut har dragului Domn din cer și dau mulțămire părinților de-aici c-am avut pace, răpaos și ajutoare la nevoia mea.

— Dăm și noi mulțămită părinților pentru cuviosia-ta, că ai avut căutare la ei, zise domnița Florica.

Abia cînd grăi domnița, o luă mai bine în samă bunică-sa. La cap purta un mesal negru fără fluturi și mărgăritare, era

îmbrăcată într-un biniş de culoare închisă, peste care avea dulamă de serasir îmblănită cu piei de rîşi. Spre deosebire de doamna Stanca, învesmîntată în negru de sus pînă jos, fără nici o podoabă, în afara inelului dăruit de măria-sa, domniţa Florica purta la gît un colier de topaze. N-a mîniat-o pe bunică-sa îmbrăcămintea domniţei Florica. Mîngîind-o din priviri, maica Teofana preţuia graba cu care trece tinereţea şi era alături de nepoată, văzînd-o că nu înfăţişează o jale prea mare pentru moartea voievodului. Tinerii uită pe cei morţi de la o zi la alta, gîndind doar la viaţa pe care o vor străbate. Morţii se întovărăşesc cu gîndurile celor înaintaţi în ani. Acestora le dau ei pe seamă suspinele şi tînguirile.

Drag i-ar fi fost maicii Teofana să-l aibă mai mult la inimă pe Nicolae-vodă coconul, decît pe domniţă. Dar flăcăiaşul semăna la fire mumă-si. Aşezat şi domol la vorbă. Domniţa era iute şi mînioasă, asemeni răposatului tat-său. De ea ascultau acum şi doamna Stanca şi Nicolae.

Neluîndu-şi ochii de la ea, maica Teofana zise :

— Pentru căutarea avută de părinţii acestui sfînt lăcaş, mă bate gîndul să dărui spre folosinţa tuturor două sate din Romanaţi, Studeniţa şi Frăsinetu, întru pomenirea sufletului răposatului Mihai-vodă şi pentru sănătatea fiului său Nicolae şi pomenirea noastră şi a tot neamului nostru.

— Bucuroase sîntem, bîto. Volnică eşti să le faci danie, aşa cum ţi le-a dăruit răposatu, rosti domniţa Florica. La fel i-ar fi răspuns domniţa dacă maica Teofana ar fi înglobat în danie şi Gostavăţu.

— Nu ţi-ar fi fost mai de priinţă, bîto, altundeva, decît aici ? Socot că-ţi vine cam peste mînă o muiere singură într-atîţia bărbaţi.

Nedumerirea domniţei o împrăştie pe loc bătrîna.

— Porunca măriei-sale fu să mă retrag aici, în ctitoria lui Mircea-voievod. Nu m-a năcăjit vecinătatea atîtor părinţi. Vacu vieţii printre bărbaţi mi-l făcui... Da, ca să mă rog în toată voia îmi întemeiai paraclisu meu. E alăturea chiliei. Şi mai e ceva. Eu, acu, fata mamii, nu mai sînt muiere. Sînt o bătrînă care nu mai ispiteşte pe nimeni şi, nădăjduiesc, cu zile cît mai puţine. Drumu pîn'la groapă mi-e aproape. Pînă atunci mă mai tîrîie călugăraşul Gavrilaş la sfintele slujbe.

LXVIII

La praznicul sfîntului Mihai al veleatului 1601 de la naşterea Mîntuitorului, încă de cu sara ajunului, mănăstirea Cozia se umpluse de lume. Se adunaseră feţe bisericeşti, boierime de toată mîna, negustori şi norod mult. Pentru săvîrşirea slujbei bisericeşti venise însuşi preasfinţitul Efrem, episcopul Rîmnicului.

Maica Teofana, îngenunchiată în faţa stranei sale domneşti din stînga naosului, nu s-a ridicat decît cînd proegumenul Veniamin a sfîrşit de zis *Tatăl nostru*.

S-au îndestulat din pomana răposatului voievod Mihai călugării, preoţii de mir, negustorii şi norodul. Chiriarhul Efrem, egumenul kir Onufrie, proegumenul Veniamin şi boierimea s-au rînduit în masă în stăreţie. Maica Teofana a rămas singură în chilia ei, împrospătată cu aer curat şi înmiresmată cu borhodarul de către călugăraşul Gavrilaş.

Aducîndu-i-se blindele de mîncare, bătrîna s-a închinat, zicînd :

— Dumnezău să primească.

Apoi a pornit a îmbuca bătrîneşte, mestecînd domol şi cu fereală la clătinatul dinţilor ce-i mai avea.

La două ceasuri înainte de slujba vecerniei, călugăraşul Gavrilaş a adus-o la stăreţie, în iatacul chiriarhului, unde erau adunaţi martorii care vor fi de faţă la întocmirea diatei.

Preasfinţitul Efrem episcopul aşează pe maica Teofana în dreapta sa şi rosti către călugăraş :

— Gata, Gavrilaş ?

— Gata, preasfinţite.

— Vei scrie aşa cum te va învăţa cuvioşia-sa maica Teofana.

Într-o linişte deplină, bătrîna grăi rar :

— În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh, amin.

Eu, roaba Domnului Isus Hristos, călugăriţa Teofana, muma răposatului Mihai Voievod de in Ţara Rumânească, vieţuit-am viaţa lumii deşartă cum zice şi prea mîndru Solomon :

Deşarta deşartelor şi de toată deşartă şi înşelătoare şi furătoare de suflete. Şi am petrecut lumeşte destul în tot chipu în viaţa mea, pînă ajunsă la neputinţa bătrîneţelor mele şi la

slăbiciunea mea în sfînta mănăstire în Cozia, la lăcuita sfintei Troiţe şi la răpausu răposatului Mircea-voevod. Şi trăii de-ajuns de luai şi sfîntu cin călugăresc, drept plîngerea păcatelor mele. Aciiş mă ajunsă şi vestea săvîrşirii zilelor drag-fiului meu, Mihail-voevod, şi sărăcia doamnă-sa şi a coconilor dumnealui pre în ţările străine. Fui de plîngere şi suspine ziua, şi noaptea. Drept aceea, eu cu vreerea mea şi cu ajutorul Domnului din Cer şi cu rugăciunea cinstiţilor părinţi în zi şi noapte, şi plîngerea mea şi suspinele sărăciei lor în ţările strine, doară Sfinţia Lui din Înaltu Ceriului au auzit şi s-au milostivit de i-au scos din ţările strine în ţara de moştenire şi mai vîrtos au cugetat la sfînta mănăstire în Cozia, pentru bătrîna şi jalnică a lor maică.

Pentru aceea am făgăduit sfintei mănăstiri două sate din Romanaţi: Frăsînetu şi Studeniţa, pentru sufletul răposatului voevod şi pentru sănătatea fiu-său Nicolae-vodă şi pentru pomana noastră şi a tot neamului nostru, să fim pomeniţi la toate sfintele pomeniri şi la dumnezăiasca leturghie în veci.

Sumeţise capul, maica Teofana. Îi răsunase glasul asemeni doamnei Tudora la vremea cînd porunci lui Bînţă, să pună în furci pe Gheucă ţiganul, pentru ruşinarea nepoatei prisăcarului Timofte.

Cu mare cinstire o priveau toţi cei de faţă. Iar călugăraşul Gavrilaş, luînd la rînd martorii, scrise în josul diatei:

Şi mărturie au pus:

Părintele episcop Efrem di în Rîmnic şi ai lui călugări

Năstavnicul Onufrie

Proegumenu Veniamin

Andronic bătrînul de la Piatra şi slugile dumnealor Balea spătarul, Dumitrache vistier, Mihai negutător, Stan Boncioiu, Pătru pîrcălab, Barnu postelnic, Badea al doamnei bătrîne.

Scris-am ceastă carte în sfînta mănăstire Cozia, eu călugăraşul Gavrilaş Lotreanu de la schit, în zilele lui Radu Şerban vodă.

Văleat 7111

luna noembrie 8-zile

Şi am învăţat însumi

Teofana monahia.

Prea sfinţitul episcop Efrem preluînd hîrtia din mîna călugăraşului şi aruncîndu-şi ochii asupra ei, dete din cap în

chip de mulțumire, apoi o trecu egumenului kir Onufrie, zicîndu-i :

— Așeaz-o, sfinția-ta, la scuteală, alături de hrisoavele sfintei mănăstiri. Cu mare grabă o apucă egumenul. Ochii fratelui Gavrilaș întîlniră pe aceia ai maicii Teofana. Bătrîna înțelese o mustrare în privirea tînărului său slujitor.

Martorii sărutară, după rîndul boieriei, mîna călugăriței, ieșind unul după altul. Maica Teofana rămase într-un sfat duhovnicesc cu episcopul kir Onufrie și proegumenul Veniamin.

LXIX

Sfîrșise vara. Se așezase un septembrie cald. De hramul Nașterii Maicii Domnului, mănăstirea colcăia de omenire. Liniștea din țară mînase lumea pentru ascultarea sfintei slujbe. Puzderie de muieret de prin satele de jos sosea cu banițele așezate pe cap, încărcate de pometul mustos al Vîlcei. Pere cît clondirul, mere ca bujorii, prune cu bruma pe ele, iar pe deasupra, piersici cît oul de bibilică din livezile adunate în apusul Drăgășanilor, pentru părinții care le vor găzdui și le vor face molifte spre dobîndire de plozi.

Era o forfotă nespusă. Vitele, cociile și telegele celor veniți de la depărtări erau lăsate pe mideanul de lîngă drumul de cară în sama gușaților, mulțămiți că pentru pază se vor alege cu îndestularea burților și cu traistele împlinite. Nădușeau părinții călugări primindu-și oaspeții și cîntărind din ochi ce lepăda fiecare sosit. Cei mai în puteri îmbiau muierile aducătoare de rachiu și piersici.

Numai maica Teofana nu mai putea sta la priveala celor sosiți. O cuprinsese o mare slăbiciune și se așezase în pat.

Cercetînd-o cu îngrijorare, călugărașul Gavrilaș o întrebă :

— Îți pasă ceva, măria-ta ?

— Mă lăsară dintr-o dată puterile, călugărașule, spuse bătrîna cu un zîmbet, în care intra multă mulțămire pentru credincioasa grijă a lui Gavrilaș. Bine că mă găsesc trasă la o vizunie creștinească. Mă aflu asemenea lupului care se trage la scuteală cînd simte apropiindu-se sfîrșitu. Du-te, călugărașule, și vezi-ți de îndatoririle frăției-tale. După ce s-o mîntui praznicu și te vei hodini, mai dai și pe la mine.

Pe călugăraș îl birui îndemnul de-a se lipsi de praznic și a rămîne de veghe. Pe maica Teofana vorba o ostenise. Îi făcu semn să se ducă. Gavrilaș se supuse, după ce-i sărută mîna, cu care îl îndemnase să plece.

Tîrziu, cînd călugărașul izbuti să-l apropie pe egumen, între liturghie și vecernie, mărturisindu-i îngrijorarea lui pentru starea maicii Teofana, kir Onufrie îi zise fără nici o evlavie :

— Vegheaz-o și tu la noapte. Mîine cheamă-l pe părintele Irofte, duhovnicu, s-o spovedească și s-o împărtășească. E bătrînă, mă, și i-o fi sosit sorocu.

Rînji îmbuibat, egumenul. La masa de prînz mîncase numai păstrăvi din Lotru și raci din Tîrlia. Poruncise părintelui iconom să-i lase pe seamă o ploscă plină cu negru vîrtos de Drăgășani. Osteneala de-a fi egumenul Coziei se cerea mulțămită, iar kir Onufrie știa cum să se răsplătească singur.

Pe călugăraș îl încinse mînia auzind vorbele egumenului. Grozav i-ar fi pălmuit obrajii vrîstați de vinișoare înroșite de vinul băut. Cu mare scîrbă îi sărută mîna și plecă gîndind că lui i-a fost dat să scrie hrisovul daniei făcută de maica Teofana, întru îmbuibarea ploșnițelor grecești. Se strecură nesimțit în chilia bătrînei călugărițe, cetind în șoaptă rugăciunile pentru maslu.

Maica Teofana se îndruma către somnul fără vise. Spovedită de către părintele duhovnic Irofte, nu făcu altă mărturisire decît spunînd cu un glas venit parcă din altă lume :

— Am fost muma lui Mihai-vodă.

Spusa o rostise ca un chiot al sfîrșitului ei de viață. Moartea drag-fiului ei îi dăruise suferința care-i fărîmițase sufletul, pînă la uitarea întregii vieți. Drept aceea nu se mărturisise cu mai mult. Nu mai deschidea nici ochii. Nu vrea să mai zărească nepăsarea firii față de durerile omului care o numește mamă, cînd de fapt ea nu este decît mormîntul tuturor, locul unde viața se preface în moarte, iar moartea în viață.

Înfățișarea codrilor de fag, cu pinii cocoțați pe țancuri, nu-i mai tulbura gîndurile ca odinioară la Strehaia. În apropierea veșnicei liniști vedea totul învolburat. Chiar cînd mai dezlipea pleoapele, o negură ridicată de pretutindeni îi împiedica văzul de-a desluși învolburarea de priveliști.

Se simțiră dintr-o dată gîndurile împîclite ale maicii Teofana, limpezindu-se. Încotro se îndreaptă ? Către viața veșnică

a raiului? Care rai? Cel mincinos sau cel adevărat? Raiul este pe pămînt. Îl dovedesc holdele cu darurile lor, codrii cu frumusețea lor, păsările cu toate cîntecele lor, dragostea bărbatului către femei, soarele cu sfînta lui lumină, răsfățul traiului bun.

Sub pămînt domnesc întunericul și viermii, răceala și putregaiul. Cine-a spus că binele este dincolo? „Min-ciu-nă, min-ciu-nă".

Bolborosea maica Teofana un grai pe care călugărașul nu-l putea tîlcui. Părea că s-a încăierat cu cineva, căruia i se împotrivea cu toate puterile rămase în trupul ei împuținat de carne. Nu era altceva decît zbuciumul sufletului de-a ieși, întîmpinînd împotrivirea amarnică a trupului de a-i da slobozenie. Niciciînd pieptul maicii Teofana nu se frămîntase ca acum.

— Măria-ta, băiatu mamii, deslușì auzul ascuțit al călugărașului.

Gura îi rămase puțin căscată, limba-i se încleștă. Răsuflarea i se înăspri. Gavrilaș îi măsura agonia cu picurii lumînărilor de ceară. În îmbrățișarea biruitoare a morții, trupul maicii Teofana se mai zbătu o dată, apoi înțepeni.

Din poiata mănăstirii răsună al doilea cîntat al cocoșilor. Apele Oltului lărmuiau, la fel ca atunci cînd doamna Tudora le trecu alături de măria-sa Pătrașcu-vodă.

O prohodiră preasfințitul episcop al Rîmnicului, egumenii mănăstirilor vîlcene, părinții călugări și mult norod. Dintre neamuri nu fuseră de față decît domnița Florica și bărbatu-său, Preda, logofătul de la Greci.

Ei așezară lespedea asupra gropii din naosul bisericii, pe care puseră să sape :

Aici odihnește călugărița Teofana, muma răposatului Mihai-vodă.

Doamna Stanca murise de ciumă cu vreo trei ani în urmă, iar fiu-său, Nicolae-vodă, își tămăduia în Ardeal nasul crestat de Radu Șerban, voievodul în scaun.

MĂRIA-SA

BURDUJA-VODĂ

Curţile din Buciuleşti se aflau aşezate pe clinul dealului împădurit, la poalele căruia satul de bordeie părea a fi muşuroaie de soboli. Din ceardacul caselor boiereşti, în dimineţile însorite, se vedeau sticlirile undelor scăldate în lumină ale Bistriţei, fără istov răsucite în toancele malurilor.

Iar cînd apele buiau primăvara, ori la ploi mari, vuietul ridicat din matca lor urla pînă la curţi.

Logofătul Dumitraşcu Ştefan Ceauru, fostul staroste de Putna, croise la Buciuleşti aşezări cu temelii şi ziduri de piatră, cu faţa îndreptată spre miazăzi, în miazănoapte avînd scutul neclintit al codrului.

În stînga lor, spre răsărit, erau adunate grajdurile şi saivanele clădite din trunchi de stejar, iar mai la răsărit de ele — căscioarele slujitorilor.

Un drumeag ferit de sprînceana unei livezi de meri lega curţile cu drumul de car al Bacăului.

Logofătul Dumitraşcu, slujind îngăduielii depline a Movileştilor, adunase şi chivernisise averi nenumărate, pînă ce s-a scîrbit de atîta avuţie, datorită nu atît muncii sale, cît dregătoriilor domneşti.

Moşiile lui se întindeau din sus de Roman, pe Siret şi pe văile Moldovei, Bistriţei, Tazlăului şi Trotuşului, pînă în Munţii Zăbrăuţilor, dincolo de Caşin.

Atîta întindere de pămînt adunată în mîinile unui singur om îl făcea pe logofătul Dumitraşcu să cugete ades că asupra averilor sale n-ar putea sta decît desfătatele grădini ale raiului ceresc.

Şi de la domnia lui Miron-vodă, feciorul hatmanului Barnovschi, logofătul Dumitraşcu s-a lepădat de toate dregăto-

riile şi de viermuiala cetăţii de scaun a Iaşilor, trăgîndu-se la Buciuleşti.

Fusese dăruit logofătul şi cu trei feciori, Gheorghe, Vasile şi Grigore, pe care se îndemna să-i aşeze la învăţătură în şcolile din Polonia. Dar planul său a întîmpinat împotrivirea jupînesei Zinica, mama feciorilor.

— Învăţaţi în carte, se înverşuna dînsa către logofăt, pot fi plozii rămînînd şi lîngă părinţii lor, mănăstirile Ieşilor fiind pline de călugări cărturari, dar fometoşi de galbeni şi trai bun, n-ar fi mare trudă pentru domnia-ta de a năimi un asemenea călugăr care să ştie pune multă pripă a face din băietanii noştri oameni bogaţi la sfat.

Chibzuind îndelung logofătul şi ştiindu-se cu multe vini faţă de femeia sa, a încuviinţat acest plan, aducînd la Buciuleşti pe cuviosul frate Agatonic de la mănăstirea Aroneanului şi priceput diac al slovelor pe moldoveneşte, slavoneşte şi latineşte, precum şi al cîntărilor greceşti.

Aşezat într-un cuprinzător iatac în Buciuleşti, cuviosul frate Agatonic a izbutit, nu fără mare silinţă, să strunească pornirile către lene ale învăţăceilor săi, înclinaţi, pînă la el, supunerii numai la mustrările cu harapnicul, ades mînuit cu înverşunare de logofăt.

La cîteva luni de osteneli, băieţii s-au dedat buchilor, silindu-se să se întreacă unul pe altul. Iar o dată porniţi, au deprins cu multă rîvnă cititul cronicilor în grai moldovenesc, buchisitul slavon şi cîntul grecesc.

Mare răsfăţ a fost pe logofătul Dumitraşcu şi pe jupîneasa Zinica auzind odăile răsunînd de încercările, cu voci mai îngroşate ori mai piţigăiate, ale băieţilor, din ce în ce mai stăruitori la înţelegerea glasurilor cîntărilor şi bucoavnelor.

Dar pe măsură ce se înveseleau părinţii şi se ridicau în cunoaştere odraslele lor, fratele Agatonic n-arăta aceeaşi bucurie. Amărăciunea călugărului n-o cunoştea nimeni altcineva decît el. Şi ades în iatacul în care-şi păstra sculele învăţăturilor sale, se mustra chibzuind de ce învăţăceii săi nu vor să îmbrăţişeze, o dată cu buchile, virtutea curăţiei sufleteşti, a înfrîngerii, a smereniei. Se mustra cuviosul Agatonic recunoscînd că pilda păcatelor băieţii o luau de la el. La Buciuleşti ispita roabelor curţii era atît de mare şi de împrăştiată, încît femeile se deprinseseră să nu prea aibă opreală cu Agatonic, care cunoştea cît de des pomeneşte *Ecle*

siastul de înfrînare. Dar la Buciuleşti nu se afla nici un vlădică şi nici măcar un egumen porniţi a lua seama faptelor unui cuvios frate, lăsat pradă ispitelor.

Înfrînare băuturii n-ar fi fost prea greu de pus, jupîneasa Zinica nefiind prea darnică în adăpatul călugărului, dar roabele cînd veneau să se împărtăşească în patul lui Agatonic luau fiecare o dijmă din cazanele de ţuică îngrijite de holercarii curţii. Iar Agatonic nu putea îndepărta de la el asemenea daruri, spre a dovedi astfel femeilor că plocoanele lor au avut cinste şi căutare.

Şi mai era ceva. De cînd cu stăpînirea buchilor, slăbise şi struneala tatălui faţă de feciorii săi. De la această îngăduială impuiase şi pilda călugărului cu roabele curţii, deoarece fratele Agatonic şi învăţăceii săi locuiau o căsuţă despărţită de aceea a logofătului şi a jupînesei sale, căsuţă ce folosise odinioară altor rosturi gospodăreşti.

Pe cît le era cu putinţă, băieţii logofătului îşi acopereau lucrul cu roabele curţii. Îl dau la iveală doar cînd se încăierau între ei, fără grai şi fără vaietul cuiva.

Iar taina, ca orice taină, neputînd ţine la nesfîrşit, băieţii au chibzuit între ei să o mute de la cunoaşterea slujitoarelor curţii, în sat, unde priveala de catrinţe era mai îmbelşugată şi coborîtorii de la curţi aveau de unde alege.

Aici, însă, o opreliştе a tulburat înţelegerea fetelor gata să dea o voioasă ascultare voii stăpînilor fără mustaţă împlinită. Fetele s-au împărţit în cete adunate în jurul fiecăruia din cei trei moştenitori ai logofătului Dumitraşcu. Ceata adunată în jurul lui Gheorghiţă, cel mai răsărit dintre fraţi, nu se avea bine cu ceata lui Vasile, după cum fetele strînse în jurul acestuia se aflau în vrăjmăşie cu ibovnicele lui Grigoraşcu. Pentru ca din aceste potrivnicii muiereşti să se stîrnească păruiala între ele şi să răsară într-o noapte aprig luminată de lună, de pe buzele uneia din fete, porecla rămasă lui Gheorghiţă pînă la sfîrşitul zilelor sale, aceea de Burduja, băiatul fiind croit pe potriva jupînesei Zinica, adică crescut mai mult în lături decît în înălţime. Dolofan precum arăta, cînd mergea îşi freca pulpele, iar la pîntece şi la fund arăta ca o balercuţă. Fălcos, capul, deşi-l avea mare, îi era subţiat de pletele lui cînepii şi răsucite ca talaşii.

Văduvi de carne nu erau nici ceilalţi fraţi. Aceştia o aveau însă, potrivită, ca să nu-i îngreuneze la agerime şi să poată

încăleca fără ajutoare. Ceea ce Burduja nu putea face şi nici să gîndească prin ce meşteşug să se azvîrle pe cal din goana acestuia.

Avea, însă, Burduja iscusinţele sale. Limba, unealta linguşirii, îi era tare înzestrată. Ea îl ajuta să se facă crezut, iscusinţă care-l scăpa din multe încurcături şi care, mai tîrziu, i-a fost de mare folos. Limba îl ajuta să se strecoare şerpeşte din toate poznele, de pe urma cărora mustrarea părintească era simţită pe spinările celorlalţi doi fraţi. Fiindcă pe cît se bucura logofătul Dumitraşcu cu învăţăturile de slovă şi cîntece ale feciorilor săi, pe atît poznele lor mai mari îi aminteau că are un harapnic anume împletit cu care-şi potolea năduşurile pricinuite de odrasle. Şi cît logofătul îşi împlinea socotelile cu Vasile şi Grigoraşcu, Burduja, spălat de orice învinuire, cînta ca să dovedească tatălui mîniat că nu osteneşte cu de-a surda ca ceilalţi doi.

Pînă cînd Vasile şi Grigoraşcu sfătuindu-se îndelung, cît îşi netezeau pielea cercetată de pletele harapnicului, s-au hotărît să şi-l facă pe Burduja căpetenie, rămînînd sub neclintita ascultare a planurilor acestuia, care au dovedit fără zăbavă că Gheorghiţă ştie păzi hatîrul fraţilor săi de agerimea neînduplecată a biciului părintesc.

La ostenelile cu biciul ale logofătului se mai alătura o spinare mai osoasă decît cele ale feciorilor săi şi mai amarnic mîngîiată.

Pe spinarea lui Modrigan biciul mînuit de logofăt se încolăcea şi mai învierşunat. Dacă-şi mustra feciorii din dragoste şi grijă Dumitraşcu Ceauru, pe trupul firav al lui Modrigan, copil de pripas în curţile logofătului şi umbra feciorilor săi, biciul cădea fără a lua cineva seama la obida năpăstuitului. Pentru hatîrul acestui Modrigan, limba lui Burduja şi-a înzecit o lungă vreme iscusinţa, cu toate că Modrigan creştea cu asuprirea şi înţelesese, de crud, că slujitorul trebuie să îndure. mustrarea şi foamea.

Cine-l adusese pe lume în curţile de la Buciuleşti, nu cunoştea decît logofătul Dumitraşcu Ceauru.

Modrigan nu era singurul din ţara Moldovei necunoscător al ţinuturilor unde răsărise.

Cînd roatele de tătari ridicau satele din aşternuturi, lumea se împrăştia. Unii se răzleţeau şi nu se mai înapoiau de unde fugiseră. Alţii piereau. Mulţi erau croiţi în zorul iureşului.

Dintre care din aceştia era Modrigan, nimeni din Buciuleşti n-ar fi putut spune. Iar băietanul a crescut cu aducerea-aminte că ani la şir s-a împiedicat de picioarele slujitorilor din curtea logofătului, zburînd astfel de la o uşă la alta şi ducînd acest nevrednic trai pînă ce a putut ţine în mîinile lui, ascuţite ca nişte gheare, dîrlogii unui cal. De la acest fapt şi pînă ce a fost luat în seamă de Burduja n-a mai trecut mult.

De-aici a pornit să răsară, nu fără vătămări, lumina cea adevărată pentru Modrigan.

Ridicaţi în ani şi deprinşi cu descurcatul lesnicios al slovelor, feciorii logofătului Dumitraşcu mai dobîndiseră şi alte deprinderi. Una a fost vîrîtul săgeţilor în ţintă, iar alta cuibărirea în zăvelcile fetelor din sat. Cînd porneau noaptea ridicaţi în şei şi Burduja îşi lua slujitorul după el, grija cailor celorlalţi fraţi tot în seama lui Modrigan rămînea, care încăleca degrabă, la rîndu-i ţinînd urma feciorilor zoriţi să nu împuţineze cu drumul ceasurile de noapte. Dar cînd fiecare ajungea la bordeiul fetei rînduite şi alungau pe toţi cei de prisos, zvîrleau streangurile cailor de gîtul lui Modrigan, lăsîndu-l să se chincească la un adăpost şi să adaste, treaz la orice şoaptă.

Cu aceste ceasuri de veghe trăia Modrigan şi îndura totul. Nu-l întreba nimeni dacă este flămînd şi are o ţoală pe spinare. Nici el nu lua seama la toate astea. Ţinînd în fiecare mînă cîte două căpestre şi dacă noaptea era caldă şi senină, uita de cînd sta la priveala stelelor şi ce va urma a doua zi cînd, nesmintită, va avea de întîmpinat — voia rea a logofătului.

În adăstările sale, Modrigan socotea că mult nu va mai avea de îndurat, fiindcă feciorii vor ajunge şi ei stăpîni, iar el va rămîne slujitorul lui Burduja.

Nădejdea aceasta, încărcată de închipuiri, îl făcea să uite ades cîte ceasuri din noapte s-au săvîrşit de cînd îi scotoceşte vîntul zdrenţele de pe el şi că n-are cum împrăştia frigul, intrat în spinare, în degete şi în călcîie. Rămînea locului voios, gîndind că vatra, lîngă care îşi odihneşte oasele în fiecare noapte, nu va fi apucat să se răcească şi ea pînă ce el va ajunge să-i răscolească cenuşa.

Cînd harapnicul se mai domolea în mîinile păroase ale logofătului Dumitraşcu, Modrigan se trăgea la scuteala unei

umbre, unde se trîntea pe burtă, își proptea bărbia în palmă și scuipa printre dinți, cît i se mai răcoreau spinarea și fundul. Nu-i păsa de spinare, cît lua seama mai mult dosului. Cu el vrîstat de sfîrcul biciului da de sminteală la călărit, nemaiputîndu-se ține de goana în noapte a lui Burduja, a cărui cinste și căutare nu era doritor a le pierde. Drept aceea, tămăduirea o afla în ulcica cu plămadă de pojarniță a cîte uneia din slujitoarele curții. Uns pe cît îl ajutau mîinile, Modrigan se întindea din nou pe burtă și adormea visînd altă rînduială a curților din Buciuleşti, fără aspra mustrare a logofătului și cu darnica mulțămită a lui Burduja.

Se trezea buimac și înțepenit.

Răsucindu-se și deprinzîndu-și ochii cu cele din jurul său, privirile i se opreau asupra picioarelor. Pielea de pe labe, îngroșată de gloduri și frig, era neagră și scorojită. Numai unghiile îl împiedicau pe Modrigan de-a nu cugeta că are în picioare opinci. I se înmuia sufletul privindu-le, socotind cîți colți ai soarelui s-au tocit de ele și cîte urzici au strivit numai ce auzea glasul de fiară al logofătului.

Iar dacă apuca să-și ridice ochii asupra pulpelor, se minuna, întrebîndu-se de ce carnea se împlinește cu atîta înlesnire pe pulpele lui Burduja, ca pentru ale lui să pună atîta vrăjmașă zăbavă... Plimbîndu-și degetele pe fluierul picioarelor, îi simțea coama ascuțită ca și cum ar fi fost luată la tocilă.

Dar dacă ar fi stat să ia seama tuturor neîmplinirilor sale, ar fi rămas flămînd și de puținul zvîrlit de femeile cuhniilor.

Se ridica de unde zăcuse și închipuise, să se dosească lîngă ușa ori fereastra unei cuhnii, și adulmeca miros de fiertură sau de carne sfîrîind în frigare, pentru ca să se aleagă cu mîinile prinse într-un codru de pită vrîstat cu un boțișor de brînză ori de-o cureluşă de pastramă și îmbuca rezemat de răzlogii gardului bulgărit al curților.

Ades se trăgea printre stănoagele cailor, care zîmbrau și nechezau de îndată ce-i simțeau pașii. Bănuiau caii în Modrigan un tovarăș vesel că din îmbucătura lui le poate dărui și lor fărîme. Și după ce caii îi gîdilau palma cu buzele, apucînd miezurile de pită, Modrigan îi lua la rînd aruncîndu-se pe spinarea lor, încercînd astfel pe care din ei stă mai acătării. Caii socoteau joacă săriturile băiatului și nechezau ca

şi cum ar fi fost gîdilaţi pe sub burtă şi fiecare s-ar fi tăvălit, dacă n-ar fi fost priponit în streanguri.

Greu îi cădea lui Modrigan cînd peste joaca lui cu caii se înşurubau în praguri comişii logofătului. Nu joaca pricinuia mînia acestora, cît năcazul că toţi caii nechezau băiatului şi niciodată lor, deşi Modrigan nu le împărţea grăunţe şi nici nu-i adăpa.

Avea logofătul Dumitraşcu trei comişei la herghelia sa din Buciuleşti. Doi din ei holbau ochii şi-l suduiau pe Modrigan aflîndu-l jucîndu-se cu caii. Cel de-al treilea, Potîngă, era moldovan din ţinutul Orheiului, gonit de ceambulurile tătăreşti şi pripăşit la curţile logofătului. Nu mai ştia Potîngă de soarta femeii sale şi a doi copii. Sănăuţii, satul lui, fusese pojorît de îndată ce tătarii robiseră lumea şi jefuiseră puţinul ei avut. Potîngă se desprinsese noaptea din viermuiala prinşilor şi se furişase în pavăza codrilor, lăsîndu-se mînat de la spate de împunsăturile vîntului, dormind iepureşte şi răbdînd pînă a izbutit a trece Prutul. Dacă a nimerit la Buciuleşti, aflîndu-şi hrană şi adăpost, n-a cutezat să se mai depărteze.

A rămas să slujească logofătului şi cailor săi, iar seama lui Modrigan a prins-o atunci cînd a înţeles că Burduja a pornit să poarte băiatului un fel de grijă, luîndu-l cu el în nopţile hotărîte să mîne în veac spiţa Ceaurilor, printre fetele satului.

De la această samă a lui Potîngă, cu fereală apropiată de comişel, Modrigan s-a aflat răbdînd mai puţin, pînă ce Burduja l-a vîrît şi pe el în tainul slujitorilor.

Zilele zimţate de lumină, ca şi cele ploioase, se scurgeau fără mare anevoinţă la Buciuleşti. Jupîneasa Zinica robotea cu slujitoarele prin cămările casei, la cuhnii şi chilere. Logofătul ţinea din scurt rînduielile herghelii, tamaslîcurilor şi turmelor, prisăcilor şi pînii. Cînd şi cînd, gonea călare către Răcăciuni, iar de-aci la Valea-Rea şi Caşin, ca să se abată la înapoiere pe la Dofteana şi Moineşti, să urce pe Tazlău şi să se odihnească din nou în Buciuleşti.

Cît era lipsă logofătul, greu îi era jupînesei să-şi strunească băieţii. Se îmbulzeau ei s-o îmbrăţişeze, pentru ca mai apoi s-o necăjească mai tare şi s-o audă ameninţîndu-i :

— Va veni el tatu vost', împielităţilor, şi-ţi vidè voi cum arată Necuratul.

Băietanii ştiau că mama lor n-avea inimă să-i pîrască logofătului. De aceea nu se temeau de făgăduitele ei mustrări.

Urmele stricăciunilor făcute în lipsa lui le afla logofătul Dumitraşcu fără să se ostenească mult. Pe femeia lui o înfrunta, silind-o să verse multe lacrimi. Mai multe pentru pedepsele date băieţilor cu harapnicul decît pentru vorbele mînioase zvîrlite ei.

Fiindcă ea oblojea pe cei pedepsiţi.

Mîniile şi canoanele copiilor erau degrabă alungate şi uitate la Buciuleşti. După-amiezile cu ploi iuţi şi zilele de viforniţă adunau pe toţi ai casei în jurul logofătului, povestind păţaniile petrecute în zilele multor voievozi ai Moldovei.

Încă din pruncie, logofătul Dumitraşcu ascultase povestindu-i-se de uciderі şi pojaruri, de siluiri şi jafuri săvîrşite în tîrguri şi pe drumuri. Agonisitor, cum îi era firea, logofătul nu uitase nimic din cele ascultate, povestindu-le, acum la rîndu-i, cu multe vorbe bogate, ceea ce îi îndemna pe băieţi să nu-şi mai amintească de canoanele la care îi supunea şi să ridice în ochii lor darul vrăjalnic al povestitorului.

Slujind logofătul Dumitraşcu şi sub domnia Movileştilor, ajunsese cu povestitul la văduvia doamnei Elisaveta a răposatului Ieremia Movilă.

...Doamna căznea în alungarea lui Ştefan-vodă Tomşa. Cu neostenite puteri se luptase oastea de strînsură a lui Alexandru-vodă, odraslă movilească şi el, oaste aflată sub ascultarea a doi căpitani poloni: unul principele Mihai Wisznowieski — bărbatul Chiajnei Movilă — şi altul Simion Coreski, ginere în făgăduinţă al doamnei Elisaveta, pentru Margareta-Caterina, cea mai mică dintre fetele ei.

Bătălia pentru alungarea Tomşei se dăduse în dealul Tătăraşilor, iar cetatea de scaun a Iaşilor avusese multe de îndurat. Dar la izbîndă suferinţele nu sînt luate în seamă. Aşa că doamna Elisaveta, proaspăt sosită din Polonia cu fiică-sa Margareta, neamurile şi toată casa, porni a se găti de nuntă, învoiala cu Simion Coreski fiind lămurită: nunta îndată după izbîndă.

Totuşi, rînduitul curţii domneşti abia izbutind să se gătească la Sfîntul Ignat, drept aceea nunta fusese hotărîtă a se săvîrşi în ziua de praznic a sfîntului Ioan.

Principele Wisznowieski, rutean ortodox, următor rînduielii bisericii sale şi cu gîndul că nevastă-sa, rămasă în

Polonia întru așteptarea înapoierii lui, va sărbători singură Crăciunul, a cerut soacră-si, doamna Elisaveta, să-i trimită un duhovnic, căruia să se spovedească și de la care să primească sfînta împărtășanie.

La curtea lui Ștefan-vodă Tomșa duhovnicea preotul Dugăiașu, rămas cu aceleași rosturi și după așezarea doamnei Elisaveta. Neavînd la îndemînă alt duhovnic, apoi bucuroasă că pe fiu-său l-a adus soarta la domnie și miloasă cu toți cei rămași de la alungarea lui Tomșa-vodă, în seama preotului Dugăiașu a lăsat doamna Elisaveta iertarea păcatelor credinciosului său ginere și împărtășania lui; iar duhovnicul, cîștigat de aurul tovarășilor lui Tomșa, nu s-a cutremurat la gîndul că va da unui creștin anafură și vin înadins otrăvite.

Urmăreau Tomșănenii să înlăture pe Wisznowieski din fruntea oștilor aduse în țară de Alexandru-vodă, fiindcă principele polon era un temut căpitan de oaste, iar dușmănia tomșănenilor împotriva lui pornise de la faptul că cele două răscoale ale orheienilor, puse la cale tot de Tomșa, fuseseră sîngeros înăbușite de acest Wisznowieski.

Datorită ticăloșiei feței bisericești, sfîrșitul principelui polon nu întîrzie și puse zăbranic la turnurile curții domnești în dimineața zilei de Crăciun.

Rămasă la mare cumpănă între Alexandru-vodă, fiu-său, flăcăiaș de vreo 16 ani, și celălalt căpitan polon, principele Simion Coreski—, doamna Elisaveta a cerut cu mare zor ajutorița sfaturilor logofătului Dumitrașcu Ceauru.

Supus chemării, logofătul goni o zi caii pînă la curtea domnească, spre a fi întîmpinat de bocete și vaiete. Că dacă rudele și apropiații îl boceau pe Wisznowieski, întins pe năsălia așezată cu fața la răsărit, pentru cel proaspăt sosit mai vîrtos îi loveau urechile vaietele duhovnicului supus unei crunte cazne.

Dovedit a fi pricina morții principelui, duhovnicul Dugăiașu a fost înfipt cu șezutul în colții unui scaun de fier și înconjurat de rugul a șase stînjeni de fag. Ostași poloni au stat de strajă în jurul rugului pînă ce întreaga cenușă a oaselor celui căznit s-a înfrățit cu aceea a lemnelor.

Cît timp vaietele duhovnicului s-au ridicat deasupra flăcărilor rugului, logofătul Dumitrașcu a stat în sfatul doamnei Elisaveta.

Pornise din Buciuleşti logofătul să se nevoiască pentru văduva lui Ieremia Movilă, socotind că va avea şi sprijinul boierimii. Dar, ajuns la curte, l-a înspăimîntat ticăloşia boierilor adunaţi ca o viermuială de milogi, gata să se încaiere, înlesnind astfel duşmăniei să ducă mai departe „pieritoarele ei chiverniseli".

— Că numai domnia-ta ne-ai putea păzi hatîrul acu, nemaivînd în sprijin mîna răposatului nostru ginere, a grăit doamna înlăcrimată. Pe deasupra casei noastre s-au aşternut punţile nenorocirii, logofete, iar boierii tot neaşezaţi au rămas, precum îi cunoşti şi-i cunoaştem.

— Nesăvîrşit lucru aş face, măria-ta, să făgăduiesc a mă prici cu boierimea noastră, pe care nimeni n-o poate agonisi pe calea cea dreaptă. Sama tocmelilor Moldovei ei n-o ţin. Trag numai la strînsura lor... Nu dau o putincioasă ajutorinţă scaunului domnesc şi stau cu urechile aţintite care la poloni, care la ardeleni, care la munteni... Înţelegînd aceste vinovate rosturi, m-am lepădat de slujba domniei. De iznoavă n-o mai pot lua, fiind ajuns şi de vîrstă.

— Şi care-i îndemnu domniei-tale? s-a zorit doamna cu întrebarea.

— Ferinţa scaunului numai Turcu o poate aduce, şi cuminţenia aşa mă îndeamnă a grăi. Osîrdia boierimii asta ar trebui să fie, că Turcu are putere mare şi gloată multă cu care răzbeşte pretutindeni. Vremea înfruntării Turcului s-a retezat de cînd a închis ochii Ştefan-vodă Bătrînul. Şi de atunci domniile noastre cele mai de seamă tot de la Turc am avut cinste şi căutare... Vrednice fapte şlahticii nu vor săvîrşi pentru noi, aşa precum ajutoru ardelenesc nu se poate împlini fără vătămarea ţării şi a noastră.

— Ajutorul leşesc ne-a adus scaunu, logofete Dumitraşcu, s-a făcut doamna.

— Numai cu vreme de-ar fi, măria-ta... a clătinat din cap logofătul.

— Obidei noastre nici un sfat nu-i poţi înlesni? l-a cercetat îngrijorată doamna.

— Măria-ta, poalelor ţării li s-a pus foc de pretutindeni, iar pojarul iscat nu poate fi stins decît numai de Turc. De-o vrea Dumnezeu sfîntul, veţi nimeri sfatul meu.

Poate că doamna s-ar fi oprit asupra îndemnurilor logofătului, dacă n-ar fi întîmpinat potrivnicia lui Simion Coreski

și a domniței Margareta-Caterina, amîndoi zoriți să se săvîrșească nunta cît mai degrabă. Așa că, în loc de înțelepciune, curtea era zilnic răscolită de gîndurile buiace ale unor îndrăgostiți, domolite o seamă de zile prin jalea iscată de moartea neașteptată a principelui Wisznowieski.

În timpul acesta se lăsase asupra Moldovei o primăvară timpurie. Se luminase parcă înadins vremea, ca să îngăduie moldovenilor timp de întrajutorare și deplină liniște.

Bucuroși de vreme și îndrăgostiți cît nu se mai poate, principele Coreski și domnița Margareta nu se gîndeau la șubrezenia scaunului domnesc și nu urzeau alte planuri decît cele cu privință la nuntă. Și poate că împlinite le-ar fi fost aceste planuri dacă nu s-ar fi ridicat noi amenințări de la hotarele Munteniei, amenințări care n-au zăbovit. Fiindcă Ștefan-vodă Tomșa, asmuțit de Radu Mihnea, domnul muntean, și sprijinit de însuși Skender-pașa, a pornit din nou întru dobîndirea domniei Moldovei.

Ajungînd cu povestitul aici, logofătul Dumitrașcu a făcut un popas, dovedind parcă o zăbavă pusă de-a curmezișul aducerilor-aminte.

Nerăbdător și încredințat că logofătul nu-și va mai urma povestitul, Burduja a întrebat zorit:

— Și ce-a mai urmat, tătucă?

La chemările minții, amintirile logofătului au sosit împrospătate, sprea marea mulțumire a ascultătorilor, care au luat la cunoaștere că roatele din oastea împestrițată a lui Alexandru-vodă, mînate de el să întîmpine tătarii stîrniți de Skender-pașa, s-au ciocnit cu aceștia la Ștefănești, și atît de amarnică a fost ciocnirea, încît din acele roate — asupra cărora pluteau nădejdile lui Alexandru-vodă, ale mamei sale și ale celor doi logodnici n-au mai rămas în viață decît cinci franțuji și nouă poloni.

— Doar iștia din tătă oastea? a mai întrebat unul din feciorii logofătului cuprinzînd, în mintea lui, aceste roate ca fiind oastea lui Alexandru-vodă.

— Doar iștia, a venit cu un zîmbet lămurirea povestitorului. Numai că grosul oastei lui Alexandru-vodă se afla cu el în fața cetății Hotinului.

Iar cînd s-a petrecut ciocnirea între grosul oștilor, iureșul lefegiilor poloni și franțuzi aflați sub ascultarea lui Coreski a fost atît de înverșunat, încît la trei ceasuri au fost la pămînt

vreo douăsprezece mii de tătari, turci și munteni. Skender și Tomșa, urmați de oștenii lor rămași în viață, s-au zorit să se lase către Dunăre și, în trecerea lor prin Iași, au împrăștiat pojarul, săvîrșind o nespusă ticăloșie împotriva tîrgoveților.

Feciorii logofătului rămîneau îngînduraţi. În liniștea netulburată a curților din Buciuleşti, ei nu-şi puteau apropia înfățișarea unui tîrg mistuit de flăcări, lumea robită și împrăștiată, rosturile fiecăruia vătămate.

Stînd la sfat în scuteala ceardacului și stîrniți ades de cîte o spusă a fratelui Agatonic, băieții cercau să adîncească cuprinsul bunătăților aflate la îndemîna lor, precum și nestatornicia măririlor pămînteşti.

Închipuirile băietanilor logofătului Dumitraşcu erau aprig învîlvorate de povestirile acestuia, iar Burduja, spre deosebire de ceilalți doi frați, ardea la rîndu-i de dorința aflării tuturor faptelor petrecute pe ocinile des primejduite ale Moldovei. Cunoscînd nespusul dezmierd dăruit de trupul femeii, de sufletul lui Burduja se aninase mîndra înfățișare — închipuită de el ca o frumusețe mult ridicată pe deasupra altor femei — a Elisavetei, doamnă a țării Moldovei. Urmele ei, cele mai felurite, le căuta Burduja în povestirea tatălui său.

Ades își contenea nemulțumirea că anumite amănunte, pe care le-ar fi dorit spuse mai pe îndelete și cu glas mai scăzut, erau înșiruite de povestitor cu o grabă nepotrivită înțelegerii lor.

În tot ce asculta povestindu-se, urmele doamnei Elisaveta erau căutate de Burduja.

Iar de cînd fratele Agatonic dovedise băieților că nu-i sînt necunoscute nici lui domniile Movileștilor, Burduja era cel dintîi care stăruia să cunoască ce a mai urmat după ce Iașii au fost dați flăcărilor de către fugarul Ştefan vodă-Tomșa.

Asupra acestor amănunte, logofătul Dumitraşcu trecea degrabă, ca și cum ar fi urmărit să înlăture din închipuirile băietanilor săi înfățișări prea amarnice pentru puterile de îndurare ale inimilor lor.

— Din toate așezările Iașilor, ducea fratele Agatonic firul povestirii retezat de logofăt, să tot fi rămas la o mie cele ferite de pojar. Norocul multora a fost că vremea mergea către vară și că au căzut ploi dese.

— Scrie așa la hronic, cinstite frate? răsuna întrebarea lui Modrigan, ascultător nepoftit al sfatului, dar totuși răzle-

ţit, cu îngăduinţa logofătului şi a odraslelor sale, printre ascultători.

— Precum spun, măi Modrigan, îl trăgea la lumină răspunsul fratelui Agatonic.

Alexandru-vodă, auzind ticăloasa faptă a Tomşii, de la Hotin şi-a mînat mama şi sora să rînduiască părduitul curţii domneşti şi al tîrgului, iar el, însoţit de Coreski, a luat urmele fugarilor.

— Adică a lui Skender şi Tomşei, s-a lămurit Burduja.

— Fugar mai era şi un al treilea, Radu Mihnea, domnul muntenesc. Istuia îi proorocise un solomonar papistaş, că va pieri de sabie leşească. De teamă să nu se împlinească soarta, şi-a lăsat oastea în seama spătarului Leca, luînd drumul cetăţii de scaun a Tîrgovişteі.

Şi atîta răpejune a pus Tomşa în fuga sa, de l-a putut prinde pe Radu Şerban în preajma Buzăului unde, de bucurie că şi-a pus viaţa la scuteală, s-au aşezat amîndoi, ca buni megieşi, să zvînte pocale neîncetat împlinite de cupari. Ar fi fost o benchetuială în lege, dacă nu s-ar fi aflat pe aproape şi Alexandru-vodă.

— Iaca pozna gata, s-a veselit Grigoraşcu, mezinul logofătului.

— Mare poznă ar fi fost, într-adevăr, dacă Tomşa nu s-ar fi zorit să-şi aşeze singur tarniţa pe spinarea calului său şi s-o întindă la goană spre raiaua Brăilei, unde Alexandru-vodă nu-l mai putea căuta.

— Ce mai de-a nuntă va fi săvîrşit soru-si Alexandru-vodă, aşezîndu-se din nou în scaun, a oftat cu amarnică părere de rău Modrigan.

Băieţii au rîs, fratele Agatonic a zîmbit blînd, înţelegînd mîhnirea lui Modrigan. Slujitorul lui Burduja s-ar fi dorit şi pe sine cuprins în ospăţul bogat al acelei nunţi, aievea închipuită de el.

— Mîhnire mare îţi vei afla, măi Modrigan, auzind că Alexandru-vodă n-a mai nuntit, cît a pătimit alături de mamă-sa şi frate-său Bogdan.

— Pătimesc şi voievozii? s-a aflat întrebînd Burduja cu ochii cînd la logofăt, cînd la călugăr.

— Ades pătimesc mai crunt decît boierii ori cei din norod, a glăsuit cu înverşunare logofătul, iar mai apoi, să adune numai asupra sa luarea-aminte a ascultătorilor, Dumitraşcu

urmă : Văzîndu-se biruit, Skender-paşa s-a ajuns degrabă cu Ibrahim, paşaua Silistrei, şi amîndoi au ridicat oaste împotriva lui Alexandru-vodă, a doamnei Elisaveta şi-a şleahticilor care-i sprijineau.

Împotrivirea oştilor s-a săvîrşit pe malul lacului de la Drăcşani.

Ochii lui Modrigan, urmaţi de aceia ai băieţilor, s-au îndreptat buluc şi în semn de întrebare către fratele Agatonic : unde se va fi aflînd acest lac al Drăcşanilor ?

Logofătul n-a înţeles deodată ce nedumerire au ascultătorii săi şi a contenit cu povestitul.

Lămurirea a căzut de pe buzele călugărului :

— Lacul Drăcşanilor îl aflăm din sus de Hîrlău. În vecinătatea lui stă codrul. Straşina acestui codru se găsea întărită cu trei rînduri de pălănci închipuite din toate carăle oştirii. Soarta oştitului a fost potrivnică voievodului nostru. L-au răzbit păgînii luîndu-l rob, o dată cu doamna Elisaveta şi frate-său Bogdan. Cea dintîi pătimită a fost doamna.

— Au pus-o caznelor, s-a arătat a fi ştiutor Burduja.

— Skender a pus-o la o cazană mai de ocară pentru femeie. A ruşinat-o...

— Cine a putut cunoaşte taina ? s-a încumetat Modrigan să întrebe.

— Boierii, a căzut lămurirea dată de logofăt, care a preluat firul povestirii.

— Fost-au boierii martori ai păgînului, tătucă ? s-a mirat Vasile.

— Le-a mărturisit însăşi doamna a doua zi, pornită fiind prin faţa lor, către Stambul. Ba vrînd a-şi dovedi crunta scîrbă, şi-a retezat părul în văzul celor de faţă.

— În chip de blăstăm adus păgînilor. Aşa-i, cuvioase frate Agatonic ? s-a înviersunat a grăi tot Modrigan.

Logofătul îl luă îndelung la ochi, gîndind dacă se cuvine să-i ierte necuviinţa.

Muteşte, călugărul ceru stăpînului încuviinţarea de a răspunde el şi grăi astfel :

— Va fi fost poate şi un chip de blăstăm al doamnei, cugetînd la soarta ce-o aşteaptă în tocmelile păgîneşti. Dar porunca dată boierului căruia şi-a încredinţat părul a fost să-l aşeze pe lespedea mormîntului de la Suceviţa, al măriei-sale Ieremia-vodă, soţul doamnei.

— A fost îndeplinită porunca? a întrebat cu glasul sugrumat Burduja.

— Fost, dragii mei, a cuvîntat cu glasul liniştii logofătul. Părul doamnei, adunat într-o răcliţă de argint, se află aşezat următor poruncii.

— Văzutu-l-ai şi domnia-ta, tătucă? a venit întrebarea lui Burduja, făcută cu rostul de a se încredinţa dacă şi printre boieri sînt oameni de cuvînt.

— Văzut, a mormăit logofătul, după care a dat drumul unor cuvinte bolborosite, în care singur Modrigan a desluşit vorba de ocară îndreptată unui chip văzut doar de Dumitraşcu.

— Şi de cuconi ce s-a ales, cinstite frate Agatonic? a iscodit din nou Modrigan cunoaşterile călugărului.

Ceilalţi ascultători pătimeau tăcînd, pentru mişelnicele prieteşuguri ale boierimii cu biruitorii păgîni.

La auzul întrebării puse de Modrigan călugărului, logofătul strînse rezemătoarea jeţului pe care şedea, iar sîngele îi roşi fruntea. Cum cuteza această netrebnică slugă să înfrunte repetat mîndria de povestitor a stăpînului? Mînia lui fu degrabă liniştită de fratele Agatonic răspunzînd întrebării lui Modrigan.

— Măi Modrigan, de cuviinţă ar fi ca toată dorinţa cunoaşterii tale să-şi afle mulţămire de la înţeleptele spuse ale dumisale logofătul Dumitraşcu. Îndreptîndu-mi mie întrebarea înseamnă a curma o povestire harnic pornită, spre a mă sili pe mine, nevrednic cunoscător numai al unora dintre fapte, să-ţi înşir, doar în cîteva vorbe, fapte cunoscute din belşug stăpînului nostru.

Află dar că cuconii au pătimit şi ei alături de muma lor. Doamna Elisaveta, fiind femeie neajunsă de ani, a fost dăruită haremului împărătesc, după ce silnic osmanlîii au trecut-o la credinţa lor.

Alexandru-vodă a murit de buba dobîndită de tăierea împrejur, iar Bogdan a ajuns prin turcire capidan-paşă al oştilor sultanului Ibrahim.

Ascultătorii îşi purtau gîndurile asupra nedestoiniciei celor aduşi de soartă la domnia Moldovei şi mai cu deosebire asupra neamurilor domneşti a căror cădere a prilejuit ţării multă vărsare de sînge şi multe primejdii.

Dacă ar fi cercetat cuviosul Agatonic pe ascultătorii săi la care chip cugetă cel mai mult, de bună seamă că toți ar fi pomenit de chipul doamnei Elisaveta, catolică de credință, dar cea mai frumoasă dintre doamnele de pînă atunci ale Moldovei, cu soarta ei de femeie coborîtă de pe un scaun domnesc către ușa împestrițatului harem al padișahului din Stambul.

În același fel ar fi fost răscolit nu numai cugetul, dar și nedumeririle slujitorului Modrigan, a cărui chibzuială nededată învățăturii limpezea totul printr-o spusă auzită tot de la cuviosul Agatonic: „Unde nu vra Dumnezău, nu poate omul".

De toate aceste schimbări și siluiri otomane lacrimile cele mai amare erau vărsate de norod. Spinarea poporului se îndoia de la un an la altul sub povara tuturor dabilelor pricinuite de desele schimbări domnești. De la turcirea lui Alexandru-vodă și a mamei sale, Elisaveta doamna, se scurseseră mai bine de douăzeci de ani, în care timp frămîntarea de toate zilele a boierilor n-a fost decît aceea de a-și alege voievozii, pentru ca în scurtă vreme să-i răstoarne cu ajutorul vecinilor de la miazănoapte, și apoi din miazăzi și răsărit.

Schimbarea domnilor era bucuria tuturor trăitorilor în huzur și scîrba nespusă a celor truditori. Și poate că toate aceste cîrpeli chiar ar fi împlinit treburile țării și liniștea poporului, dacă la fiecare nouă domnie unii boieri nu și-ar fi plecat capul unii la poala împărăției turcești, alții îngenunchind pe la curțile voievodale ardelenești, iar mulți își îndrumau rugile către riga leșesc. Mai erau și dintre cei a căror silință și umilire n-ajungeau decît pînă la picioarele pașalelor dunărene. Printre cei puțini și cutezători erau cei care nu conteneau ținînd drumul cazacilor de la pragurile Niprului.

Răzășimea și pălmașii moldoveni asudau muncind și dînd. De la ei trăgeau toți și din ce în cei mai mult. Că voievozii aduceau cu ei lista de venetici care, nefiind oameni așezați, n-aveau alt rost decît acela de-a aduna. Folosul înmiresmatelor finețe, belșugul livezilor, al podgoriilor în pungile acestor venetici se adunau.

Soseau trențăroși pînă le mergea spaima și se ajungeau cu dăbilarii domnești mari și mici. Din pricina acestor lipitori, săracul nu se mai putea cuprinde. Liftele și silnica luare se

oploşiseră pe tot cuprinsul Moldovei. Faţă de prăpădul săvîrşit de veneticii întovărăşiţi cu dăbilarii domneşti, ploaia cu lăcuste şi grindina erau floare la ureche.

După asemenea prăpăduri căzute din cer poporul gemea şi se închina, socotindu-le pedeapsă dumnezeiască. De ce mai cădea şi această pedeapsă, nu-şi da seama. Se închina şi se apuca din nou de arat şi semănat, ca să rabde pînă ce putea aduna cît de cît din semănătura viitoare.

La Buciuleşti, feciorii logofătului Dumitraşcu se ridicaseră bărbaţi, jupîneasa Zinica, mama lor, lepădase între timp mulţi dinţi, iar logofătului i se mai povîrniseră umerii. Drumul cel lung al Caşinului era bătut acum mai des de Burduja decît de tatu-său. Gospodăria cea întinsă a lui Dumitraşcu Ceauru cerea o nouă gospodină, jupîneasa Zinica nemaiputînd face faţă îndatoririlor sale.

Dar însurătoarea lui Burduja cu Eudochia, fata căminarului Buşcă, a fost lipsită de spor. Neîntrecut de vrednică, Eudochia, prea iute din fire, zăpăcea slujitoarele. Din cuhnie sărea în iatac şi de-aci în chiler, iar din fundul chilerului, ca o năluca, se afla în pod. Nimeni nu se putea ţine în pas cu ea. Cea mai pricepută slujitoare nu izbutea să-i intre în voie săvîrşind vreo treabă gospodărească pe deplinul ei plac. Pînă ce Eudochia nu punea mîna să facă ceva, nimic nu era împlinit. Bună la suflet cum nu se mai poate, îndatoritoare fără cusur, mai ales cu ajutoarele sale, iuţeala ei le înfricoşa, silindu-le să se dea deoparte spăimite şi-o lăsau să se zbată singură cu toate treburile gospodăriei.

Nimeni n-a bănuit că ospăţul nunţii lui Burduja va fi urmat degrabă de cel al unui prohod. Aceiaşi nuntaşi, adunaţi dintre boierimea ţării, răzeşi şi norod, s-au strîns din nou peste şase luni la prohodul Eudochiei, săvîrşind cele de cuviinţă unei jupînese tinere, moartă cu plodul într-însa.

Se apropia praznicul sfîntului Ilie, şi, după toate canoanele jupînesei Zinica, urma să se facă grijitul miezului de vară în toată casa. Grijitul de Paşti se făcuse pe sponci, vremea fiind potrivnică.

Jupîneasa Eudochia îşi rînduise slujitoarele cu porunca de a se mîntui treburile pînă în seară în cămările cele mari ale casei. Zorite, slujitoarele au sfîrşit deretecatul înainte de apu-

sul soarelui. Bucuroasă că i-a mai rămas vreme din zi, în lumina pornită pieziș din scăpătat, Eudochia s-a lăsat în goană la malul Bistriței, urmată de două slujitoare. Nici n-au apucat acestea să ia seama rostului cu care tînăra jupînească coborîse la vad cu tot zorul, cînd au văzut-o lepădînd îmbrăcămintea de pe ea și azvîrlindu-se în apa cea rece și înspumată a Bistriței, fără a ține socoteala cît de năduşită coborîse.

A doua zi Eudochia a gubăvit sub ochii îngrijorați ai jupînesei Zinica, iar a treia zi au cuprins-o fierbințelile, ținînd-o patru zile în șir, pînă ce i-a înghețat sîngele, cu toată îndeaproapea priveghere a doftoroaielor aduse de prin satele megieșe.

Moarta a fost slujită de-un sobor de egumeni și preoți, în biserica ctitorie a Ceaurilor, alături de răclița care adăpostea un deget al sfintei Filofteia.

Moartea atît de timpurie a Eudochiei a pogorît asupra curții din Buciuleşti un duh de tristețe și un popas al amărăciunilor.

De cînd își prohodise părinții, logofătul Dumitrașcu uitase că moartea stă la pînda omenirii și că din afundurile ei se iveşte neașteptată și neostenită. Nedorită a sosit și la Buciuleşti, tocmai la vremea cînd logofătul și jupîneasa Zinica nădăjduiau să fie bunici drepți, cu nepoți dăruiți din femeia de cununie a celui mai vîrstnic dintre feciorii lor.

Moartea Eudochiei a grăbit și sorocul zilelor logofătului. Îl ajunseseră anii fără să-i împuțineze puterea și slăbiciunea lui pentru masa îmbelșugată în bucate și ulcele.

La parastasul de un an al Eudochiei, logofătul n-a mai putut face față pomenii. De-atunci pofta i s-a împuținat, el pornind a arăta ca un om căruia un vierme nevăzut îi rodea viața și s-a stins topindu-se, obrazul său luînd lumina alamei.

Dar înainte de a se sfîrși s-a mărturisit egumenului Varsamfie, înadins chemat de la mănăstirea Cașinului. Nenumărate vor fi fost mărturisirile făcute de logofăt egumenului în ceasurile unei după-amiezi împlinite. Va fi avut logofătul Dumitrașcu multe la sufletul său. Toate au rămas cunoscute doar duhovnicului.

Feciorilor logofătului, egumenul Varsamfie le-a împărtășit doar o mărturie privitoare la Modrigan. Aceea că slujitorul lui Burduja este plodul din flori al Catiței Ungureanu

din satul mănăstiresc al Caşinului şi că a fost creştinat dîndu-i-se numele de Toader.

Jupîneasa Zinica n-a mai văduvit decît cîteva luni. I-a fost degrabă să se aşeze lîngă logofăt, spre veşnica lor odihnă.

Săvîrşindu-se după rînduiala cea creştinească pomenile celor răposaţi, feciorii logofătului Dumitraşcu s-au răzleţit. Nu s-au duşmănit în nici un chip. Averile au fost împărţite următor diatei părintelui lor. Partea cea mai cuprinzătoare a averilor s-a cuvenit lui Burduja, cel întîi născut.

A rămas Burduja deodată la Buciuleşti, să-şi mistuie amarul singurătăţii, dezmierdîndu-şi ochii cu priveliştile înconjurătoare şi, ca să nu i se pară că-şi iroseşte vremea în huzur, şi-a primenit herghelia cu prăsilă străină.

Făcuse Burduja cîteva drumuri pînă în taberile aflate la pragurile Niprului şi n-a pregetat să cunoască şi aşezările tătarilor de la Oceacov, unde a auzit că unii şleahtici din Cracovia au prăsit, după o seamă de încrucişări, un neam de cai tare procopsiţi. A pornit deci la Cracovia, despre care se vorbea printre boierimea moldovană a fi un tîrg al desfrînatelor podoabe şi de unde s-a ales mai mult cu veşminte decît cu cai.

Acolo în Cracovia a văzut Modrigan, nelipsit de lîngă stăpînul său, atîta puzderie de femei, cu ochi cercetători de păcat, cu îmbrăcămintea mai arătoasă decît florile şi cu şiraguri de olmaze atît de multe agăţate pe gît şi piept, încît de la fiecare s-ar fi putut umple o corfiţă.

Înapoindu-se spre Buciuleşti, tot ascultînd cum Modrigan stăruia cu îndărătnicie asupra celor văzute de el în tîrgul cel mare al Cracoviei, l-a ispitit cu întrebarea :

— Măi Modrigan, din tot ce s-a înfăţişat privirii tale, la ce te-ai oprit ? La ochii muierilor, ori la podoabele lor încărcate de sticliri ?

— La obida celor bătuţi de pravilă, mărite stăpîne, şi la cazna lor. Am socotit că zidirea acestei lumi este rău pornită de la temelie. Unde-i mai mare huzur este şi mai aprig amarul ostenitorilor. Pravila părtineşte doar pe cel avut. Munca e dăruită celui lipsit. Unii istovesc bucate şi ulcele, alţii agonisesc sudoare. S-ar cuveni, doar oleacă de cumpănire între unii şi alţii.

Burduja îşi asculta slujitorul cu luare-aminte. Îi cunoştea năravul de a nu-i ascunde ceea ce gîndeşte, de aceea nu se înspăimînta niciodată de cele auzite de la el şi nici nu-l certa. Gîndea şi Burduja, uneori, că mult adevăr stă în spusele lui Modrigan, a cărui nevoinţă pentru stăpîn era dovedită din plin. Modrigan cunoştea îndeajuns că vorbele şi chibzuielile sale nu vor preface Buciuleştii, necum strîmba aşezare a lumii. Dar nemaifiind legat de nimic de cînd Burduja era stăpînul deplin, grija lui pentru cei obijduiţi se ridica în el din străfunduri pe care nu începuse încă să şi le lămurească sieşi.

Ştia şi nu putea uita că crescuse slugărind de copil nevîrstnic. Foamea şi asuprirea îi ţineau tovărăşie. Batjocoritul fetelor din sat de către feciorii logofătului aruncase multe scîntei în iasca mîniei sale. Acum, cînd stăpînul îl asculta cu o ureche binevoitoare, amărăciunile prea mult contenite în inima lui de copil lepădat milei boiereşti ţîşneau fără să mai poată fi oprite de gîndul că Burduja i-ar putea astupa gura cu o mustrare ades împărtăşită celorlalţi slujitori.

Înveselit sau rămas gînditor de o spusă a lui Modrigan, Burduja, cu vremea, a înţeles că în slujitorul său apropiat zace un sfetnic neajuns de vîrstă, la care cel lovit de nevoi poate alerga spre a i se înlesni sfatul trebuitor. Modrigan avea îndeajuns ochiul deprins să prindă, iar vederea cea bună îi aducea şi chibzuiala aşezată.

O dată cu puţinii cai aduşi din Cracovia, Burduja se alesese şi cu un jugănar leah, tare priceput, zice-se, în lecuitul racilelor de care suferă caii, îndeobşte.

Modrigan, cu acest prilej, a spus răspicat stăpînului său că vraci şi jugănar al cailor ca Bibu de la Buciuleşti nu se află nici la leşi, nici la cazaci.

Burduja a rîs auzind de această alegere a lui Modrigan, dar s-a înconedinţat mai tîrziu cît de chibzuită este.

— Va fi priceput jugănarul leah în tămăduitul unor boli ale cailor, a mai lepădat vorba Modrigan, dar de vorbit vitelor nu ştie a le vorbi ca Bibu ţîganul.

— Îl vom pune la prubuluială, s-a învoit Burduja, şi atunci vom vide de partea cui se va lăsa cumpăna.

— Eu îl pasc pe Bibu, stăpîne, de cînd era un cocoloş de om, s-a sumes Modrigan către stăpînul său de îndată ce-au sosit la Buciuleşti. Dă poruncă măria-ta unui comişel să aducă aici, înaintea noastră şi a tuturor comişilor, doi din cei mai

nărăvaşi cai şi lasă-i în seama lui Bibu şi a jugănarului leah. Dar să alegi măria-ta care din cai să fie dat în sama lui Bibu şi care în sama leahului, luînd la cunoaştere care din cei doi vor izbuti să facă vita să dea cu piciorul mai degrabă şi care va sta liniştită cînd i se va înfige stricneaua.

Caii au fost aduşi nechezînd şi cătînd cu nelinişte la cei adunaţi în jurul lor. Comişeii au trecut şreangurile celor doi jugănari. Caii s-au ridicat în picioare, încercînd să se smulgă din mîinile celor ce le priponeau şreangurile.

Bibu a fugit cîţiva paşi cu calul ce-i fusese dat în seamă, apoi l-a adus aproape de Burduja. L-a oprit de îndată, i-a vîrît mîna sub picioarele dinainte şi i-a vorbit apropiindu-şi capul de botul calului. Calul l-a mirosit de cîteva ori, apoi i-a prins cu buzele cămaşa din umăr. Apoi Bibu i-a luat picioarele la rînd, cerîndu-i :

— Dă-mi-l p-aista.

După ce l-a mîngîiat pe fiecare picior, Bibu a întrebat :

— La care picior să-i pun stricneaua, măria-ta ?

— La stîngu din urmă, a hotărît Burduja.

Bibu a chemat comişelul care-i adusese calul, cerîndu-i să ţină capătul şreangului, fără a trage, iar el a aşezat palma pe ochiul stîng al calului şi de-acolo a lăsat-o moale pe gît, pe spinare şi pe crupă, coborînd-o pînă la chişiţa piciorului stîng. Calul a dat fără teamă copita, pe care Bibu a aşezat-o pe un genunchi al său şi într-o clipă a înfipt stricneaua în vîna cunoscută lui. Calul a tresărit fără să se mişte cînd a ţîşnit un strop de sînge, oprit de Bibu printr-o apăsare de deget.

— E gata, măria-ta. Iar cele bune să urmeze.

Cei care au asistat la priveala meşteşugului lui Bibu şi-au dat coate. Unul din comişei a zis :

— Ţigan iscusit.

Bibu a răspuns doar cu albul dinţilor.

Următor poruncii lui Burduja, jugănarul leah a intrat la mare caznă. Vorbea calului ca şi cum ar fi coviţat un maseur. Vita, neînţelegîndu-i graiul, a prins a-şi face spaimă, ivită o dată cu pălălăiala unui stol de porumbei sălbatici. Calul a pornit a juca şi sforăi. Pe cît încerca jugănarul să scurteze şreangul şi să se apropie, pe atît calul nu-şi mai aduna cumînţenia. Se smucea, zvîrlea cu picioarele, ridica în căpăstru pe cel nepriceput să-l domolească.

Năduşişe jugănarul nevoindu-se să liniştească armăsarul şi, necăjit că pierde mai multă vreme decît Bibu, a strigat la slujitorii rămaşi la priveală :

— Aduceţi două piedici ţapene. Îi viu eu de hac.

Dar nimeni nu s-a putut apropia de cal, să-i prindă piedicile la picioare.

După o îndelungată răbdare, în care timp n-a grăit nici un cuvînt, Modrigan s-a dat pe lîngă stăpîn :

— Să cerce şi Bibu, stăpîne.

— Unde eşti, măi Bibu ? a răsunat glasul lui Burduja.

— Aice-s, măria-ta.

— Ia să vedem, bre, tu ce poţi face ? l-a îmbiat pe ţigan.

— Daţi-i pas, a cerut Bibu comişeilor adunaţi în jurul calului.

— Scapă, măi Bibu, şi sare la ceilalţi cai.

— Daţi-i pas, a cerut din nou Bibu.

Comişii s-au uitat la Burduja, care a încuviinţat din cap.

Armăsarul, o dată slăbit din strînsoare, a pornit în goană spre ţarcul iepelor.

— Acu să-l videţi sărind peste răzlogi, s-a văietat un comişel.

Bibu a dat drumul unui fluierat prelung, de-a răsunat pînă în sprînceana codrului. Auzindu-l, armăsarul s-a oprit locului, ridicînd capul şi răsucindu-l în toate părţile, spre a prinde din care vînt i-a venit şuieratul.

Bibu l-a lăsat cîteva clipe în cercetare, apoi a fluierat din nou. Calul a nechezat ascuţit a bucurie, apoi a pornit într-un trap săltat către ceata celor cu ochii după el. Ţiganul i-a ieşit înainte urmînd a-i şuiera. De data asta şuieratul era scurt ca nişte vorbe mînate cuiva mai departe. La fel de scurte au fost şi nechezurile de întîmpinare ale armăsarului, de care Bibu s-a apropiat prinzîndu-i streangul căpăstrului şi, după ce l-a gîdilat cu degetele la nări, i s-a zvîrlit pe spinare, trecînd de cîteva ori pe dinaintea cetei de oameni, minunaţi de iscusinţa lui.

— Omul dăruit are mîna sfinţită. Bibu, cu darul său pentru cai, iar cazacul, pentru mustile prisăcilor, a încheiat Modrigan întrecerea dintre cei doi jugănari, dezmierdînd mulţămirea lui Burduja că la toate rostuirile sale are oameni iscusiţi.

Auzindu-l pe Modrigan pomenind de cazac, Burduja își aminti că nu mai trecuse de-o vreme pe la prisăcile împrăștiate prin poienile codrilor Buciuleștilor și ceru să i se gătească degrabă caii pentru el și Modrigan.

Grozav era pe placul acestuia să-și urmeze stăpînul călare, împodobit cu straie de porunceală și cu bumbii smălțuiți în cuptoarele olarilor. Își strunea buiestrașul, silindu-l să calce ținînd capul adus spre stînga potecii și grăindu-i necontenit ca unui tovarăș.

Burduja îi luase seama, minunîndu-se de cunoștințele dovedite de slujitorul său. Se frămînta să afle prin ce neștiute daruri izbutise Modrigan să se ridice deasupra multora prin iscusință și înțelepciune. Îl știa cumpătat întru totul, în afară de limba care-i dădea ghies să nu tacă atunci cînd vedea ceva ce nu era pe placul chibzuielilor sale. Atunci așeza vorba neted și nesulemenită. Asemeni logofătului Dumitrașcu cînd Modrigan îi curma povestitul adresîndu-se fratelui Agatonic, și lui Burduja sîngele inimii i se ridica în obraji, dar învățase că este mai cuminte să se stăpînească și să potolească învierșunata răscoală a sîngelui.

De multe ori Burduja se mustra că lăsase vreme prea îndelungată pe Modrigan să ducă nevrednicul trai pe care-l dusese și bănuia că dacă băiatul n-ar fi avut simțul cunoașterii unor oameni și al vitelor, pe lîngă inima cărora să stăruie, nevoile l-ar fi mistuit de mult. Și-amintește Burduja că în anii cei depărtați ai copilăriei sale și a fraților săi cîte nedreptăți săvîrșea în dauna lui Modrigan... Jucînd mingea la gropiță, el sau vreunul din frații săi strica ochiul vreunei ferestre — logofătul Dumitrașcu scotea paguba de pe spinarea lui Modrigan. Însăși porecla, asemeni aceleia a lui Burduja, frații și fetele satului i-au dat-o, la vremea cînd slujitorul, adesea flămînd, rămînea în licăritul împuținat al stelelor, cu dîrlogii cailor în mînă ceasuri întregi, al căror număr nu-l știa niciodată. Și nu numai logofătul își vărsa năduful asupra lui Modrigan, dar și feciorii lui se repezeau, cînd erau rămași de „băiat în joacă cu mingea de zdrențe" sau la „vulpea șchioapă de boboci". În părul lui Modrigan se înfigeau mîinile celor trei frați, tare mulțămiți cînd puteau tăbărî asupra lui și-l simțeau zbătîndu-se neputincios sub trupurile lor. Cruzimea copilărească nu-și afla oțărîre mai mare decît atunci

cînd, după un şir de pierderi a lor la joacă, se întîmpla să fie „rămas" cîteodată şi Modrigan.

Călcînd în pasul calului pe drumeagurile prisăcilor, Burduja uita de jocurile copilăriei ca să-şi mulţumească ochii privind cît de bine rostuite îi sînt prisăcile, cu toată împrăştierea lor. Logofătul Dumitraşcu alesese cu grijă poienile pădurii, la scuteală de ascuţişurile vînturilor. Lărgind aceste poieni pînă la depărtări bine chivernisite, fineţea lor da un neostoit zor mustelor la ştiubeie. Mierea se aduna bogată, la fiecare rînd de flori, încaltea cînd teii cu frunzişul ciumpăvit de prisăcari se umpleau cu o puzderie de flori, care dau o roadă împlinită de miere şi ceară, căutate la depărtări mari de hotarele Moldovei.

Ca staroste al tuturor prisăcilor, logofătul Dumitraşcu aşezase un cazac fulgerat la mîna dreaptă într-o încăierare cu turcii. Cazacul fusese oştean în dobîndă şi în locul jafului la care năzdăjduia, s-a ales beteag de-o mînă.

Rămas fără folosinţa dreptei, s-a lepădat de oştime şi s-a făcut prisăcar, slujindu-se doar de mîna stîngă. Ca să poată cutreiera prisăcile, îşi învăţa caii de călărie să îngenunche spre a se putea ridica în şa: trecea frîul după gît ca să nu lase din mînă boţoghina de corn, de care nu se despărţea decît în somn.

De la acest Simeon cazacul se prăsiseră şi ceilalţi prisăcari moşteniţi de Burduja şi care făceau parte de faguri şi lui Modrigan, de cînd ajunsese însoţitorul stăpînului său în toate drumurile acestuia.

Dacă Burduja punea multă pripă să ajungă la prisăcile sale, nu o făcea pentru a cunoaşte numărul berbînţelor încărcate, cît pentru a trage pe nări mirosul îndulcit al florilor de tei. Se revărsa pe deasupra pădurii mirosul teilor înfloriţi, de cum sorbea soarele mustul de rouă împrăştiat de cu seară, iar reveneala de peste noapte, ridicată din toate văile, întărea mirosul.

Fie că sosea la prisăci în culmea zilei ori în amurg, Burduja lăsa calul în seama lui Modrigan şi pornea să afle un loc de odihnă şi cugetare.

De la o vreme, cugetul lui Burduja şovăia între a rămîne doar la gospodăritul moşiilor sale, bucurîndu-se de rînduitul treburilor cu ajutorul slujitorilor săi, adulmecînd izul îmbie-

tor al fîneţelor şi pădurilor, ori să încerce a cunoaşte şi viaţa de tîrg a Iaşilor, cu schimbătoarele sale chipuri de domni şi dregători.

Nici el nu mai ştia bine a cîta oară i se desprindea din minte această întrebare, fără să-i poată statornici un răspuns. Cu o ureche asculta clătinările cugetului său, iar cu cealaltă bondăritul muştelor adunate la urdinişuri şi al celor pornite după strînsură.

De undeva se legăna către lumină zvon de cîntec căzăcesc.

— Iar îi matol starostele, grăia neîntrebat Modrigan, fără a ţine seama gîndurilor care săgetau mintea stăpînului. Înainte, îşi urma vorba Modrigan, starostele bea tot ; acu nu mai lasă nemică.

A zîmbit Burduja auzind spusa slujitorului. Cunoştea năravul cazacului, îmbătrînit în slujba prisăcilor sale, şi-l îngăduia. Îngăduiala pentru Simeon stuparul o cunoscuse de la logofătul Dumitraşcu şi, cu cît cazacul îmbătrînea, cu atît Burduja nu lua seama deselor sale cinstiri cu mied, din pricina căruia, tot ducîndu-l la gură, nasul lui Simeon prinsese o roşeaţă de rac fiert.

Simeon stuparul îşi pregătea singur miedul, în beciuri depărtate de ştiubeie, păstrîndu-l în antale nu prea pîntecoase.

Simeon era un om blajin pînă ce nu simţea că cel cu care vorbea sau lucra nu este un pravoslavnic. De îndată ce înţelegea gîndurile păgîne ale omului, mînia pornea să urce în el, şi din omul blajin răsărea pe neaşteptate un bătrîn otrăvit la chip şi vorbă, iar dacă se întîmpla ca cel întrebat să nu ştie care fusese cerinţa Mîntuitorului cît şezuse pe cruce, Simeon striga cu ochii bulbucaţi de mînie :

— „Mi-i sete", a zis Domnul Isus Hristos, păgînule. Deaceea umblu cu vorba Domnului în gură, „Mi-i sete" şi, pravoslavnic fiind, întru iertarea păcatelor celor ce au dat oţet Domnului, ca să-i curme setea, eu dau gurii mele numai mied... Cunoscînd *Scriptura* cea sfîntă, stăpînul meu nu-mi poate băga vină.

Nici nu cugeta Burduja să-şi învinuiască starostele prisăcilor pentru cuvioasa lui cuminecătură. Tainele de miere erau în seama lui Simeon, iar la crama Buciuleştilor cazacul nu se arăta nicicînd.

Se fărîmițase strînsura velvistiernicului Toader Bour. Îl vor fi ajuns de bună seamă, blestemele răzeșilor scoși din obcinile lor de către Dragoș Bour, străbunul îndepărtat al vistiernicului și fostul vornic al măriei-sale Ștefan-vodă cel Mare.

Din averile adunate de urmașii lui Dragoș Bour, de-a lungul a două veacuri de boierie, vistiernicului Toader nu-i mai rămăseseră decît curtea și moșia de la Prăjești, zestrea jupînesei sale Agafia Prăjescu.

Cu toată chibzuiala, a cărei cumpănă știuse s-o țină, și cu toată înțelegerea lui harnică, cumpăna cea mare l-a ajuns.

Celor cinci copii ai săi vistiernicul le dăduse temei de viață așezată. Ștefan, cel mai mare dintre ei, fusese clucerul măriei-sale Ștefan-vodă Tomșa. Pre fete le așezase, bogat înzestrate, pe fiecare la gospodăria ei. Paraschiva se măritase cu baronul Iuliu Tirquato Frangipani, din neamul, după mamă, al despotului sîrb Ion Bracovici. Anița avea de bărbat pe Pătrașcu Ciogolea, boier de vază la curtea domnească. Maria ținea pe stolnicul Niculachi Lialicht, grecotei pripășit și boierit de voievod.

Năcazul cel mare al vistiernicului s-a tras de la Safta, mezina copiilor, pe care abia apucase s-o gospodărească cu Petrăchel Dabija. Nu era Petrăchel plod din boierimea cea aleasă. Dar era tînăr, frumos și căzut cu mare drag inimii jupîniței Safta. În fața dragostei, planurile vistiernicului, lovite zilnic de vorbele fără sfîrșit ale jupînesei sale s-au dovedit șubrede. Astfel că, pînă la urmă, socrii l-au îmbrățișat și ei pe Petrăchel, așezîndu-l alături de Safta în propria lor casă și gospodărie.

Au mers treburile în deplina voie a tuturor, pînă ce Petrăchel a căzut în robia tătarilor la un drum negustoresc: mărfurile jefuite, slujitorii uciși, Petrăchel și caii duși la ascunzători necunoscute decît de făptași. Vestea a picat la Prăjești la prohodul Vinerii cele mari, adusă de un oștean înadins mînat de Luca Todirașcu, pîrcălabul, neam apropiat al lui Toader Bour.

Petrăchel Dabija trecuse încărcăturile de piei, adunate peste Nistru, prin vadul de la Holercani și zorea slujitorii să sosească grabnic în drumul care ține malul din răsărit al Prutului, ca să înnopteze în Turceni, unde avea gazdă cunoscută. Înainte de a sosi la drumul cel mare, aflîndu-se pe drumea-

gul unor tarlale, au fost întîmpinaţi de nişte bejenari, răsăriţi ca din pămînt, jelindu-se că şi-au lăsat acareturile în Turceni şi s-au bejenit, din pricina unor ceambuluri de tătari care urcă prădînd către Orhei.

Zişii bejenari, dovediţi mai apoi a fi iscoade ajunse cu tătarii, s-au împrăştiat degrabă. Petrăchel Dabija, spăimuit de cele auzite, a dat poruncă slujitorilor să îndrepte carăle cu marfă în jos către Marovaia, unde să-i facă loc de popas peste noapte.

În sat la Marovaia, cînd a sosit, a aflat lumea liniştită. Nici o veste de trecerea prin apropiere a ceambulurilor. Totuşi spaima fiind rămasă în negustor şi oamenii săi, toţi s-au nevoit să aşeze o tabără cu străji rînduite, nebănuind nimeni că cei ajunşi cu tătarii erau şi gazdele din Marovaia.

În biruinţa nopţii ce a urmat, tătarii înconjuraseră tabăra lui Petrăchel. Cei sortiţi morţii n-au fost decît străjile. Ceilalţi şi marfa au căzut în ghearele jefuitorilor care, pînă în zori, s-au făcut nevăzuţi. Beleaua se iscase pe vremea înscăunării lui Alexandru-vodă Ilieş.

La auzul acestor veşti, viestiernicul Toader Bour a năpustit toate slujbele boieriei sale, ţinînd îndeaproape grijă doar soarta ginerelui său. Dar de fiecare tocmeală trimisă vistiernicului nu se ajungea cu tătarii, preţul răscumpărării fiind mereu ridicat de aceştia. Tocmelile au ţinut pînă la Sfîntul Ilie, după cea de-a doua înscăunare a lui Alexandru-vodă.

În acele zile Petrăchel Dabija a izbutit să fie răscumpărat cu mult aur, ceea ce a secat întreaga strînsură a vistiernicului.

Şi de bună seamă, paguba n-ar fi fost prea mare, dacă Petrăchel ar fi ajuns la Prăjeşti.

Din toate veştile adunate, Toader Bour n-a putut alege dacă ginerele i-a pierit în drumul spre casă, vlăguit de traiul dus la tătari, nici dacă a fost ucis în vreo încăierare cu cazacii. De locul unde a fost înmormîntat n-a aflat nici o lumină, de n-ar fi fost cumva azvîrlit în vreo bulboană a Nistrului. Presupuneri goneau multe.

De la această amărăciune s-a pornit prăvălirea vistiernicului.

O dată cu arătatul lipsei de bani, nespornic irosiţi tătarilor, plugăria strîmtorată ce o mai făcea abia îi mai aducea atît cît să poată face faţă nevoilor casei şi curţii sale. Sărăcirii, boala i-a urmat grabnică. Au pornit a se moleşi picioa-

rele vistiernicului, nedestoinice a mai călca pământul. Leac n-a mai aflat nicăieri. Ajunsese un trup purtat de slugi dintr-un iatac într-altul, fără alt ajutor decît acela al jupînesei sale Agafia şi al fiică-si, prea tînăra văduvă a lui Petrăchel.

Bănetul risipit pentru ginere nu mai aveau cum şi cine-l împlini. Slujitorii cei buni, rămaşi fără stăpîn în putere, se ticăloşiseră. Grînele se scuturau sau rămîneau neîmblăcite la vreme. Herghelia cerea cheltuieli şi nu mai era de folosul cuiva. Năcazurile căzute ca grindina asupra casei vistiernicului zburaseră mintile jupînesei Agafia.

Lupta bărbăteşte jupîniţa Safta. Potopită de treburi, ar fi vrut să le cuprindă pe toate. A întîmpinat pe dată şireata împotrivire a slujitoarelor.

— Ce te potriveşti mata treburilor istora? Îţi prăpădeşti frumuseţea, duducuţă. Lasă-le în sama noastră, că doar pentru aistea facem umbră pămîntului.

Ştiau unde bat slujitoarele. Trăită în huzur, frumuseţea Saftei mersese mînă în mînă cu huzurul. Iar cît fusese nevastă lui Petrăchel îi era să mîntuie treburile, ca să se repeadă cît mai des la ispitele ei, de care nu se despărţea decît la o prefăcută alungare a femeii sale.

Frumuseţea fetei vistiernicului Bour era cu mult pe deasupra altora şi fusese peţită de codană, dar Safta nu s-a lăsat biruită decît de dragoste. Cînd a simţit că ochii lui Petrăchel Dabija i-au alungat somnul şi urechile nu-i mai prind alte vorbe decît pe-acelea ale lui, s-a mărturisit părinţilor, şi multe zile n-au trecut de-atunci ca să se afle femeia celui drag.

S-ar mărturisi şi-acum, dar nu mai are cui. Cine să-i înţeleagă amarul în care căzuse şi singurătatea care-i învenina inima? Jupîneasa Agafia n-o mai poate înţelege, iar vistiernicul nu mai are puterea s-o ajute. S-ar mărturisi să afle şi sfatul cum să uşureze greul gospodăriei.

Pentru asemenea leac a pus-o pe calea cea bună vornicul Chiscop, care a batjocorit slujitoarele, ele trîndăvind tot unde se afla umbră.

— Ia să îndrumez eu mîna jupînesicăi Safta către cel harapnic. A scoate el, blăstămatul, cea lene din voi.

Sfatul a fost urmat, iar treburile s-au urnit. Ameninţarea harapnicului, moarte şi pieire a făcut pretutindeni unde clocea lenea. Iatacurile au fost din nou harnic îngrijite, vitele rostuite şi adăpate la vreme, în chilere au pornit a se aduna

toate cele trebuitoare gurii. Vremurile trag, însă, a tot mai amarnică potrivnicie asupra curții din Prăjești. Jupîneasa Agafia s-a stins cu mințile rătăcite, dar vîrtoasă la trup. A urmat-o vistiernicul, rămas pînă la ultima sa clipită cu mintea sa cea vrednică.

Ușile multor iatacuri nu s-au mai deschis. În casa stăpînită numai de Safta văduvă nu s-a cuibărit atît lipsa, cît s-a așezat singurătatea, prilej pentru o văduvă tînără și frumoasă de a-și alunga urîtul pe la neamurile din Roman și Iași. Toamna și iarna — mai mult la Roman, primăvara — la Iași. Butca cu poclit adusă de vistiernic de la Lvov cu prilejul nunții mezinei sale. este cea care cheamă ades privirile stăpînei, dîndu-i tainice îndemnuri la drum.

Cu această butcă a oprit în drum spre Roman, la rateșul din Săcuieni.

Delușoarele își lăsau ghebele să se bucure în lumina de alamă a unei toamne intrate în brumărel, cu iarba imașurilor rămasă încă verde-brotac. Clinurile dinspre apus și miazăzi ale codrilor se vrîstaseră în galben. Acolo unde teii erau mai numeroși, părea că în locul frunzelor s-au aninat gutui. Cireșii își roșiseră frunzele în căldura prelungită, iar perii, din aceeași pricină, țineau în frunzare un stacojiu-învinețit.

Stăpînul rateșului, David Horceag, drept în spinare și bine clădit, cu toate că adunase în pletele sale mai bine de 60 de ani, a sărit sprinten întru întîmpinarea Saftei și plecîndu-se cu bogată umilință în vorbire :

— Sărutăm dreapta stăpînei noastre, blagoslovită de frumusețe.

— Moș David, mă bucur de sănătatea domniei-tale. Cum se poartă rățeșița Irina ?

— Dacă nu i s-ar fi muiet picioarele ca la puii de curcă, socot că ar meliță mai puțin cu gura și n-aș mai fi eu de fața domniei-tale. Dar așa, dă, stînd toată ziua numai pe cuibar, turuie ca o țarcă spăriată de cîte o sălbăticiune. N-ați pofti s-o videți ? Că pînă în sară abia a dișarta vorba despre mine, urmînd ca despre ceilalți s-o descarce la noapte și-n zilele ce-ar urma.

Jupînița Safta a rîs cu gura ei frumoasă, tivită de boiala rumenă a buzelor. Văzînd-o rîzînd, Horceag a ridicat vederile ochilor pînă sub sprîncene, poticnind limba ca să nu sloboadă

vreo vorbă gîndită ades de el privitoare la frumusețea femeiască a Saftei.

Fiindu-i pe plac jupînesei asmuțitul celor ce nu pot întinde mîna acolo unde le-ar fi îndemnul, s-a desfătat întrebîndu-l :

— Ar avè, oare, rățeșița Irina ceva bîrfeli adunate împotriva domniei tale ?

— Nu se află, blagoslovita noastră stăpînă, muiere neputincioasă care să nu-și bîrfească omul rămas în puteri. De-ar avea această putință, cu toate s-ar așeza asupra lor, spre a-i slobozi terfeliți, într-atît de amarnică îi este ciuda.

— Va fi avînd ea, sărmana, pricină pentru asuprire.

— Spun oamenii cei învățați, mîndră jupîniță, că s-ar fi aflînd pete și în lumina cea împodobită a soarelui. De-am fi și noi rătăciți de vraja slovelor, tot ca acești învățați, așa am chiti. Ne-au pus opreală, însă, duhurile cele bune și nu credem decît în ceea ce vedem. Iacătă, bunăoară, că văd venind dinspre Roman o roată de oșteni. Pîn' ce nu s-or apropia, n-am să pot spune care-i căpetenia și de ce parte s-or îndrepta. De-ar fi față rățășița Irina, ne-ar spune și cîți îs văduvei.

N-a mai rîs jupînița Safta. Ca să nu fie de fața lui rateș cînd oștenii vor opri caii să răsufle, ea a poruncit vizitiului să pornească, luîndu-și ziua bună de la David Horceag, neuitînd-o nici pe femeia acestuia.

— Poftesc sănătate deplină rățeșiței Irina.

Mulțămirile plecate de la Horceag n-au mai fost auzite de călătoare. Privirile și atenția s-au oprit la trapul mîndru al cailor și la salturile în șei ale călăreților, fără sfială luați în ochi de la căpetenie pînă la cei doi de pe urmă. În fruntea călăreților se afla Burduja, avînd la stînga lui pe Modrigan. Ceilalți erau slujitori încălărați pe caii stăpînului, purtînd sînețile la umăr.

Pe nici unul din chipurile călăreților n-au întîrziat ochii Saftei. Chipul ei, însă, l-au însemnat toți, mai cu osebire Burduja.

Strunind frînele la rateș, roata de călăreți l-au aflat pe Horceag în locul lăsat de plecarea zorită a jupîniței.

— Bună vremea, David, i-a strigat Burduja.

— Mă închin măriei-tale, stăpîne, asemuit de mine cu vreun sol leah.

— Greu vei afla sol leah pîntecos ca mine şi încălărat, l-a împuns Burduja. Irosirăm norocul de a-ţi întîmpina oaspeţii în pragul rateşului.

— De-a minunea, măria-ta, de nu plecară de teama domniilor-voastre...

— Văzurăm chipul scris al unei jupîniţe. De unde vine şi în ce parte se îndreaptă ? s-a zorit întrebînd Burduja.

Socotind-o cunoscută după bărbat, lămurirea lui David a fost scurtă.

— Jupîniţa Safta, văduva răposatului Petrăchel Dabija de la Prăjeşti.

Burduja n-a auzit pe deplin numele de botez al călătoarei, i-a rămas în urechi doar ştirea că e văduvă. Şi ca să se încredinţeze că a auzit bine, s-a plecat către Horceag.

— Văduvă ai zis ?

— Chiar aşa, măria-ta. Văduveşte de puţină vreme fata vistiernicului Toader Bour.

— Modrigan, s-a răsucit în şa Burduja către credinciosul său, ia-l şi pe Macsîm şi mînaţi pînă veţi sosi butca, spuneţi jupîniţei că veniţi din porunca mea, spre a o feri de lotri pînă ce va ajunge la gazdele către care a pornit. De-acolo urmaţi calea cea mai scurtă pînă la Răcăciuni, unde mă veţi afla înainte de-a porni la Valea-Rea şi Caşin.

Slujitorii s-au întins de îndată la drum, ca nişte lăstuni porniţi să însereze în vămile văzduhului. Caii lor zvoneau sforăieli aprige şi lepădau clăbuci. Macsîm nu cuteza să-şi cerceteze tovarăşul asupra acestei solii. Modrigan, deprins să asculte încă de pe vremea cînd logofătul Dumitraşcu îşi biciuia feciorii şi pe slujitorul lor, îndeplinea deodată porunca, pentru ca înţelegerea ei s-o aibă mai tîrziu.

Călăraşii au apropiat butca în buza codrului din Butnăreşti. Cei doi slujitori ai jupîniţei Safta şi-au simţit spinările înţepenite de îndată ce au auzit tropot de cai pe urmele lor. Mînzîcu, vizitiul ţigan, clădit pe potriva lui David Horceag, a fost gata să sloboadă din mîini hăţurile cailor. Dar atît el, cît şi tovarăşul alăturat pe capra butcii au răsuflat în toată liniştea auzindu-l pe Modrigan grăind către jupîniţă :

— Cu voia domniilor voastre şi din porunca stăpînului nostru vom lua în grijă butca şi pre ai ei însoţitori, spre a nu avea sminteală din partea neguţătorilor ce-şi ţin dughenile în codru.

— Cine vă este stăpîn, voinicilor? a întrebat fără urmă de spaimă jupîniţa Safta.

— Este vornicul baştinii sale Buciurleşti, adică dumnealui clucerul Gheorghiţă Ştefan, odrasla fie-iertatului logofăt Dumitraşcu Ştefan Ceauru.

— Pîntecosul cela e clucer! a strîns jupîniţa buzele cu dezamăgire.

— Chiar aşa, s-a mulţămit a răspunde Modrigan, înţelegînd că înfăţişarea stăpînului n-a prea fost pe placul călătoarei.

Caii de la butcă, simţind hăţurile slăbite de spaima lui Mînzîcu, domoliseră pasul. Cînd, însă, vizitiul a luat seama ajutorului celor doi călăreţi, s-a pornit a îndruma caii cu harapnicul, întărind şi strînsura hăţurilor.

În cumpăna chibzuielii, jupîniţa n-a mai tulburat cu întrebările sale trapul călăreţilor. S-a lăsat hurducată de salturile butcii şi asculta neodihna codrului stîrnită de un vînt cald şi domol. Abia cînd ochii i s-au oprit asupra aşezărilor îmbordeiate al Onişcanilor, Safta s-a lămurit că lăsase în urmă bolta de umbră a codrului. Cu toată vremea îmbietoare, Safta nu se afla într-o deplină voie bună, asemeni celei cu care pornise de acasă. Viermuiau în ea felurite gînduri care-i aşezaseră o pîclă pe inimă şi, cu toată cazna ei, voia bună nu izbutea a o scoate la lumină. I se părea că totul se trage de la ceata aceea de călăreţi, aşezată ca o piază-rea în calea ei către tîrgul Romanului. Cum de s-au nimerit chiar astăzi în drumul ei? Şi cu ce rost au fost trimişi cei doi slujitori s-o însoţească? Încaltea de ar fi arătat altfel stăpînul lor... De mirare ar fi să n-aibă jupîneasă năpustită cine ştie unde... Sînt boieri mulţi dintre aceştia, cercetători de păcat.

S-a închinat jupîniţa, cerînd scutul Prea Curatei, iar colcăiala gîndurilor a alungat-o de îndată ce a văzut aşezările Romanului sticlind în lumina asfinţitului

Tîrgul era vestit prin biserica episcopală în care slujiseră de la vechea ei întemeiere sfinţi chiriarhi. Se mai făIea cu nenumărate case ale boierilor mazîli, care se adunase doar între ei ca să pună la cale numai răsturnări şi pîri neîntemeiate, noi meşteşuguri în cotropitul pămînturilor răzăşeşti şi mai rar cîte o faptă de laudă. Dughenile negustoreşti erau toate în mîini străine de neam: cazaci, armeni, unguri şi evrei. Norodul trăia în case clădite fără temeiul înfruntării

timpului. De nespusă frumuseţe erau grădinile şi livezile Romanului, în care-şi cîntau cuvîntările toate păsărelele lăsate de fire să înveselească ades viaţa cea plină de amărăciuni a norodului, în seama căruia era lepădată toată munca cea grea.

De la faptele de laudă într-ale războiului ale lui Ştefan-vodă Bătrînul sfîrşit de moarte bună în cetatea de scaun a Sucevei şi după înzestratul Moldovei de către acelaşi voievod cu numeroase şi falnice mănăstiri, mulţi alţi Ştefani din neamul celui Mare şi alţii cu nume de împrumut şi-au petrecut becisnice domnii, pînă ce Ion-vodă Armeanul, cumplit secerător de turci şi aspru în judeţele sale împotriva boierilor, a mai putut fi pomenit, de cei cu darul povestitului, în şezătorile norodului, la care cei dornici de ascultare aflau cum acest Ion-vodă a pierit. Nărăvita ticăloşie boierească nu s-a dezmînţit nici cu acest prilej. Că dacă voievodul a vrut să-i izbească pe turci, boierii, afară de cîţiva, au fugit la duşmani, lăsînd acestora cale deschisă pentru cotropirea ţării şi voievodului ei. Ion-vodă este prins de beşliii turci şi rupt în bucăţi de patru cămile.

La început de veac nou a mai scînteiat pe plaiurile Moldovei sabia lui Mihai-vodă Viteazul, domn al Ţării Româneşti, al Ardealului şi pentru puţin timp al Moldovei.

De-atunci toţi poftitorii de scaun domnesc au fost răsturnaţi şi alungaţi cu multă ocară. Neclintita vrăjmăşie a norodului despăturise ochii multor boieri dregători, că domniile cele noi sînt aducătoare de numeroşi venetici. Cei mai mulţi erau sosiţii din Fanar, care, cum descălecau în ţară, se înrudeau prin femei fie cu voievozii, fie cu boierii cei de seamă. O întrecere nespusă îi îndemna pe aceştia să-şi dea fetele după greci care, cînd nu se aşezau alături de curtea domnească, îşi întocmeau negustorii cuprinse prin tîrgurile mai răsărite ale ţării. Mănăstirile încaltea erau înţesate de călugări şi egumeni greci.

Lăcomind la obcinile şi averile altora, veneticii urcau în dregătorii şi în încuscriri, de la o zi la alta.

Încercării unor boieri de-a curma răspîndirea în ţară a stirpei ienicereşti, a sfîrşit prin tăierea capetelor celor ce au cutezat să se răzvrătească. Cu acest prilej s-a făcut mare spaimă şi printre veneticii aflaţi în calea baltagelor răzbună-

toare. Cu acest prilej au dat bir de sînge dregători, negustori sau călugări.

Poporul dezlănțuit n-a stat să facă alegere. Dar chiverniseala acestuia n-a dăinuit pe cît trebuia. Au murit cu răscumpărare cîțiva boieri mîncători de venetici. Nu i-au jelit decît neamurile apropiate. Altă cale trebuia urmată, fiindcă după această lăsare de sînge, rîndurile grecilor s-au împlinit din nou. Urma să se adopte calea smulsului tuturor dregătoriilor din ghearele fanarioților și adunatul lor în mîinile boierilor de țară și ale cnezilor de răzeși.

Planul pus la cale mai demult de Burduja a găsit înțelegere printre boierii adunați la Buciuleși.

Adunarea a luat însă o întorsătură așteptată de cei care cunoșteau cît huzur zăcea în îndeletnicirile boierești. Fiindcă în vreme ce cnezii se sfătuiau deoparte de boieri, aceștia s-au socotit poftiți să dea harnică gustare vinurilor din podgoriile gazdei.

Cîte ulcele s-au istovit în acea zi, n-au ținut seamă nici cuparii lui Burduja. Cnezii, însă, au crestat în răbojul minții că în zorii celei de a doua zi a sfatului boierii uitaseră întregul rost al adunării și se aflau toți însetați și înfometați.

Singur Burduja și-a urmat planul, a cărui înfăptuire nu se va desăvîrși fără ajutorul inimosului său slujitor Modrigan.

Domnea pe atunci peste Țara Moldovei Alexantru-vodă Ilieș, gonit de la scaunul din București de răzmerița paharnicului Lupu Mehedințeanu.

Cu ce adunase în Țara Românească, Alexandru-vodă plătise turcilor scaunul Moldovei și se nevoia acum, în cel dintîi an al domniei, cu împlinitul birului. Fiind prea proaspăt înscăunat și lipsit de ajutorul grecilor rămași în sulițele zavragiilor paharnicului Lupu, Alexandru-vodă mînuia cu fereală sita cea nouă, moșmăind cu mustața-i parfumată dîrele mirositoare ale boierilor trecuți pe dinaintea lui. Cugeta vodă că dintre boierii băștinași puțini erau cei apropiați de el și prea mulți cei rămași deoparte.

Sumețea nasul a scîrbă Alexandru-vodă cînd un copil de casă, tot grecotei, i-a vestit sosirea lui Burduja.

— Să mi se înfățișeze de îndată, s-a luminat chipul voievodului.

Burduja a îngenuncheat, sărutîndu-i dreapta, după datină.

Alexandru-vodă l-a îmbrăţişat cu vorbe mieroase, deprinse la Stambul.

— Inima noastră se află la mare veselire, văzînd chipul unui de samă şi bogat boier ca domnia-ta. Ferinţa scaunului domnesc boierii o ţin. Mulţămita noastră va fi domnească, cunoscînd tocmeala curţii chivernisită de boierul *clucer* Gheorghe Ştefan Ceauru.

— Harnic de domnie să fii, măria-ta, l-a firitisit Burduja, iar eu, nevrednicul, stau îngenuncheat în faţa domnului meu pentru dregătoria dăruită cu împodobite vorbe, din chiar clipa înfăţişării mele la curte.

Alexandru-vodă se socotea neîntrecut în şiretlicurile linguşelii, necunoscînd, însă, ce meşter iscusit este Burduja în mînuitul uneltei folosite de oameni spre a-şi căni gîndurile cele adevărate.

La curtea din Iaşi cluceria nu era una din dregătoriile de seamă, dar pe Burduja această dregătorie, picată pe neaşteptate, îl ispitea prin vecinătatea de fiecare zi cu voievodul ţării. Drept aceea, a prins fără zăbavă treburile dregătoriei sale, trăgînd cu ochiul şi la treburile celorlalte boierii, spre a cunoaşte din vreme toate rosturile domniei.

Din cele dintîi zile a văzut că bunătăţile curţii domneşti nu erau mai acătării decît cele ale sale de la Buciuleşti. Totul era desprins, la poruncă, din munca altora. Cunoştea îndeajuns cele ce pot adăposti chilerele şi magaziile unei curţi mari. Nu cunoştea, însă, chipurile tuturor dregătorilor, ochii celor care tămîiază în faţă şi sapă în spate, necredinţa multora şi asupririle cu dări grele ale slujbaşilor domniei peste dabilele de cuviinţă, vînzătorii de poveşti trăitori în jurul scaunului domnesc. În slujba dregătoriei ce avea a o deprinde, Burduja nu se bucura decît de vederea de lume felurită şi necunoscută la nici una din aşezările logofătului Dumitraşcu. Şi mai era o ispită în îndemnul cu care Burduja pornise de la Buciuleşti şi se oprise la curtea domnească : jupînesele boierilor şi tainele lor, despre care auzise cîte ceva în scurtul răstimp cît fusese însurat, din poveştile împuţinate ale Evdochiei, aflate la rîndu-i de la bunică-sa.

Ticluia cu taină Burduja, în singurătatea de la Buciuleşti, multe gînduri de dragoste. Vecinătatea de acum cu multe jupînese aduse la curte în butci împodobite, îmbrăcămintea lor în ţesături orientale de mătase, cărora li se zicea hazdecuri,

misadele din piei de nevăstuică, botezate de jupînese helgii, șiragurile de olmazuri și balașuri (rubine) cu care-și înfloreau gîtul și pieptul, atît de strălucitoare în biruința luminii, îi ascuțeau mințile. Din aceeași pricină se căină că zăbovise prea mult în văduvie și la Buciulești. „Și ce săvîrșită nepotrivire între un trai, cel de la curțile mele, și cel din tîrgul scaunului domnesc!" Aici la curte nici nu cunoaște cum se irosesc ceasurile zilei, iar cînd slujitorii așază la îndemînă lumina lumînărilor din ceară cu miros de mosc, inima lui Burduja tresare de bucurie. Știe că la acest ceas va auzi glasul de dulceață al doamnei Smaranda. Al acelei doamne cu ochii prinși și ridicați în cozile lor, cu zîmbetul blînd, scumpă la vorbă, credincioasă bisericii și tare grijulie la strînsura curții. Mai avea doamna o bunătate: era cu mare milă către cei neajunși și milogi. Cu mîna ei le împărțea pita la praznice, totdeauna însoțite cu vorbe de mîngîiere. Dărnicia doamnei aduna la praznicele cele mari năvod de milogi, plini de neînchipuite urîțenii.

Numai după ce sfîrșea cu doamna toate socotelile chilerelor și magaziilor, se putea Burduja înfățișa voievodului, spre a cunoaște și măria-sa aceleași socoteli.

În acel an începător al domniei lui Alexandru-vodă Ilieș, se pusese multă pripă la întocmitul balgibașlîcului, adică al haraciului de miere.

Priceput al rînduielilor mierii, Burduja a dat sfaturi de priință slujitorilor, iar doamna, ascultîndu-l, i-a pus la mare preț înclinarea lui către cele gospodărești, privindu-l îndelung cu ochii ei sumeși către sprîncene, cercetîndu-l cu vorba.

Mulțumită de rînduiala dobîndită de curte prin cluceria lui Burduja, doamna l-a poftit în cămările sale spre a-i prețui beizadelele și jupînițele de ajutor în alesături. A bănuit doamna că jupînițele se vor veseli văzînd cît de cuprins în pîntecile sale este noul clucer.

Aflîndu-se în atîta veselă zvonire de glasuri și forfotă de catrințe, Burduja s-a simțit ridicat deodată pe-o streașină a cerului și, rămas la priveala atîtor ochi tiviți de arniciul de mătasă al genelor și de arcuiala semeață a sprîncenelor, n-a mai putut aduna pentru sine nici o opreală. Dar aici doamna n-a îngăduit jupînițelor să se îndemne la prea mare veselie. L-a îndemnat degrabă pe Burduja la poruncile voievodului, aflat în spătărie la sfat.

Asculta Alexandru-vodă Ilieș poveștile dezmățate ale marelui vornic Vasile Lupu, făcînd haz nespus. Povestea vornicul, măriei-sale, cu apropieri de vorbe grecești în graiul moldovenesc, pățania unor țigani căldărari care-și mînaseră muierile la mănăstirea Gallata, să ceară călugărilor să li se citească ecteniile de cuviință întru dobîndirea de copii. Căldărăresele, cinci de toate, au fost împrăștiate de cuviosul Efrem, arhondarul, la chiliile ierodiaconilor, spre a face întîi ascultare și apoi să li se citească ectenile. Și dacă țigăncile și-au plecat capetele sub patrafirele ierodiaconilor, au socotit că ascultarea de cinci zile nu le va fi priitoare și au cerut cu supusă rugare ca să le mai fie prelungită cu încă cinci zile. Zăbava n-a fost îngăduită de ierodiaconi, cuvioșii aflîndu-se în postul Sînpetrului, cînd tainul de frupt și vin le este oprit. Au încercat ei a lămuri țigăncile că la vreme de post ascultarea de cinci zile este cea potrivită ecteniilor de cuviință.

Țiganii, mirați de zăbava muierilor, au venit buluc la mănăstire, unde aflînd la ce aprig păs se află muierile lor, au dat în genunchi ierodiaconilor să nu reteze ascultarea nevestelor, îndatorîndu-se să plătească părăleșe, peste cea a învoielilor de la început, ostenelile cuvioșilor părinți.

Neputînd curma povestea vornicului, Burduja a ascultat-o fără a se dovedi nespus de vesel.

Clucerul măriei-sale, cunoscînd cît de bătuți de pravilă erau țiganii, nu înțelegea ce chisnăvoții deosebite au săvîrșit căldărarii, ca să stîrnească rîs gurii voievodului.

Vornicul Lupu a curmat veselia lui Alexandru-vodă, mirîndu-se :

— Cinstitul clucer nu împărtășește hazul, măria-ta.

— Bag samă că nu, l-a liniștit voievodul. Va fi avînd vreo scîrbă.

— N-am scîrbă și mi-e drag cunoscînd veselia măriei-tale. Povestea cinstitutului vornic o cunoșteam, aflînd-o povestită de răposatul meu tată.

— Veche, veche, dar plină de haz, s-a oțărît Vasile Lupu.

— De bună samă, a încuviințat Burduja. Numai că rîzînd-o o dată, n-o mai poți rîde cu tot hazul și a doua oară.

— Spune domnia-ta alta proaspătă, l-a îmbiat voievodul.

— N-am îndemînarea cinstitutului vornic, măria-ta... Eu aș cere o îngăduință stăpînului meu.

— Pas de-o înfăţişează, clucere Gheorghe.

— Măria-ta, pornitul meu de la Buciuleşti a avut drept rost să mă înfăţişez scaunului şi să mă închin voievodului şi doamnei-sale, apoi să mă întorc la treburile mele. Măria-ta m-ai căftănit, de la înfăţişare chiar, cu o dregătorie primită de mine cu mare cinste şi supunere. Rămînînd în slujba curţii domneşti am năpustit gospodăritul moşiilor mele... Pentru rînduitul lor, aş cere îngăduinţa măriei-tale să-mi sprijine nevoile cu răgazul de-o săptămînă, barem.

Alexandru-vodă a aruncat un licăr al ochilor către marele său vornic, apoi şi-a acoperit cu palma gura şi mustaţa în semn de chibzuială. După o vreme de gîndire a grăit :

— Să-ţi îngăduim, cinstite clucer al nostru, răgazul cerşit, cu toate că va păsa doamnei şi nouă această lipsă. Volnic eşti a pofti asemenea învoieli pentru treburile săvîrşite cu chibzuială pe moşiile domniei-tale. Mergi cu Dumnezău şi întoarce-te sănătos şi fără zăbavă.

A dat mulţămire Burduja voievodului pentru îngăduinţa dovedită şi a doua zi, în zori, a luat drumul Romanului, urmat de slujitorii ce-l însoţiseră la curte.

Era în ziua cînd în preajma rateşului din Săcuieni a întîlnit-o pe jupîneasa Safta călătorind.

Despărţindu-se de Modrigan, mînat să însoţească butca tinerei văduve, Burduja a lăsat să-i lunece din gîndurile cu care pornise de la curte, către ispitele femeieşti aflate în iatacurile doamnei. Frunzărise doar acele ispite şi le lăsase neadîncite. Îşi petrecuse privirile într-un caier de ochi cu ape felurite, şi în acel cuibar de inimi tinere ţintea să-şi anine toate nădejdile şi să se ridice, ţinînd în mîna lui dolofană dezmierdul unei mîini iscusite de jupîniţă, ieşită dintr-un neam ales şi înzestrată din belşug.

Vor fi ascunzînd iatacurile doamnei ochi şi chipuri cu frumuseţea stînd pe deasupra multor femei, însă ce a văzut în butca cu care şi-a încrucişat drumul nu are seamăn. Şi doar el, cînd este vorba de un chip femeiesc, nu împuţinează lumina ochilor. Într-un asemenea păcat n-a căzut niciodată. Totdeauna a ştiut preţui un păr necuprins în risipă, un zîmbet făgăduitor, taina cutremurată a unui sîn ascuns de altiţa iei. Nu s-ar putea făli că în înfăţişarea Saftei a văzut mult şi îndelung. Nu. Dar a zărit din fuga cailor un chip de juvaer

dăruit lumii cu obraji de nalbă, sprijinit de lujerul unui gît ieşit din învoltul umerilor.

„Doamne, ce bogate-ţi sînt darurile, a gîndit Burduja, şi ce neghioabă-i goana omului după alte strălucíri!" Ce folos aduce inimii stăpînului de la Buciuleşti întinsul moşiilor sale pornite din sudul Bistriţei şi sfîrşind cu coamele Caşinului? La care priinţă îl duce dregătoria dăruită de Alexandru-vodă Ilieş? Preţul cel mare al averilor lui nu-l poate da nici o altă bogăţie decît chipul Saftei, arătîndu-se în uşile tuturor aşezărilor sale de pe întinsul moşiilor.

Safta soţie, Safta stăpînă, s-a trezit Burduja hotărînd în clipa în care un slujitor l-a întrebat:

— Mînăm la gazdele din Bacău?

Burduja s-a uitat împrejur ca după somn, în clocotul atîtor cugetări îndeaproape legate numai de jupîniţa întîlnită în cale, fără să mai sloboadă vreo vorbă ori să ia seama locurilor şi vremii.

Soarele cobora treptele amurgului, zorind lumea să se adune în linişte. Păienjenişul îngălbenit al asfinţitului plutea pe deasupra luncilor dinspre Bistriţa şi Siret.

Roata de călăraşi despica tîrgul Bacăului, cînd Burduja, limpezit la ochi, a poruncit însoţitorilor săi:

— Daţi pinteni cailor. Mînem la Răcăciuni, la curţile noastre.

În lumina tulbure a zorilor au sosit Modrigan şi Macsîm. Amîndoi comişii mînaseră răzbit ca să n-ajungă cu zăbavă şi să pună astfel stavilă zoritelor nevoi şi porunci ale clucerului. Comişeii curţii din Răcăciuni au cercetat cu mare rîvnă picioarele cailor şi i-au plimbat înainte de a-i trece la buciumat şi odihnă.

Modrigan şi-a afundat somnul în cele cîteva căldări de apă aduse de-un slujitor al curţii. După ce şi-a pieptănat pletele şi s-a închinat creştineşte, s-a ospătat cu hărnicie, îndemnînd şi pe Macsîm:

— Apa alungă somnul, măi Macsîm, iar hrana, osteneala. Încă nu ştim unde ne va sosi apusul luminii, astăzi; drept aceea datori sîntem să ne punem pîntecele la scuteală, înainte de a primi poruncile stăpînului nostru, care ni se vor slobozi de cum îşi va propti ochii în noi.

— Chiteşti că nu vom fi dintre cei ce nu vom însoţi la Caşin pe clucer ? s-a temut Macsîm, ducînd ştergarul la coama mustăţilor.

— Eu chitesc, după unele cunoaşteri, că însoţitul acelei sprintene la vorbă şi cătare jupîniţă va însemna că zodia stăpînului nostru îşi va afla într-acolo a ei împlinire.

— Şi aceasta îi va fi cu putinţă ţinînd sama aplecării dumisale clucerului către foşnetul catrinţelor.

— Aici nu-i pricină doar de-o catrinţă, măi Macsîm, l-a judecat Modrigan, cît de-un chip de jupîniţă cu răzbită pătrundere pînă la inima bărbatului.

Sfatul slujitorilor a fost curmat de-o chemare slobozită de pe ceardacul casei.

— Modrigan, zoreşte pasul.

— La poruncă, stăpîne.

— Pînă unde aţi însoţit butca ?

— Pînă în tîrgul Romanului.

— Oblicit-aţi gazdele ?

— Oblicit, măria-ta. Jupîniţa a tras la curtea dumnealui stolnicul Niculache Siachil, cumnat după nevastă cu jupîniţa.

— Arătat-a spaimă, ori scîrbă pentru însoţitul butcii ?

— Nici una, nici alta. Ne-a făcut doar întrebare cine ni este stăpîn.

— Şi te-ai mărturisit ?

— De bună samă.

— Tare bine, măi Modrigan, s-a înveselit Burduja. Chitesc că, de cînd aţi sosit, aţi avut vreme să vă ospătaţi şi tu, şi Macsîm.

— Avut, măria-ta.

— Rînduieşte-l dar pe Macsîm, să pornească la Săcuieni, şi în cuprinsul zilei de joi să mi-l înfăţişeze pe David Horceag în tîrgul Buhuşilor, la dugheana lui Aron bacalu.

N-a văzut Burduja zîmbetul aşezat pe sub mustaţa lui Modrigan. Nu zîmbea comisul pentru porunca primită, ci pentru obida lui Macsîm şi a poruncilor, dar nedispreţuind cîteva ceasuri de somn după zile de stat în şa.

— Pas de te călătoreşte, Macsîme, l-a îmbiat cu glasul Modrigan.

— N-a fi de unul singur, s-a temut comişelul.

— Ba chiar aşa a fi. Faci cale întoarsă la rateşul lui Horceag. De acolo şi pînă în faptul zilei de joi vei călători în

tovărășia lui David, ascultîndu-l povestind din isprăvile boclucașe ale tinereții sale. De noi vei afla în tîrgul Buhușilor la dugheana bacalului Aron. Pornitul este de îndată. Zorești doar pînă la rateș. De-acolo la Buhuși te vei lăsa îndrumat de David. Drumurile cele tainice și ferite, nimeni nu le cunoaște ca el.

Zăvorîse porțile rateșului David Horceag, cînd i-au picat poruncile lui Burduja, mînate prin slujitorul lui Macsîm.

Temător de capcane și cu dulăii stîrniți în preajma sa, Horceag nu s-a zorit cu desferecatul porților. Din zilele tinereții sale, stăpînul rateșului cunoștea că la acele ceasuri, cu lumina prefirată doar de spicele de aur ale cerului, nu soseau călători așezați. Cel care cerca porțile părea a fi neînsoțit. Jefuitorii folosesc acest meșteșug, și acolo unde plănuiesc să izbească, mînă pe unul din ei să se strecoare în curte.

În tihna înserării zvoneau doar glasurile cîinilor și al lui Macsîm, mai aprig pe măsură ce în partea unde se aflau dulăii nu cuvînta nici un glas de om.

— Care ești, tu măi, cela de ți-i dragă vremea buhelor? a strigat Horceag după o lungă zăbavă.

— Un slujitor al măriei-sale clucerul Gheorghe Ștefan.

— Și cîți pîndesc în jurul tău? a mai întrebat cu neîncredere David.

— Toți ceilalți odihnesc la Răcăciuni. Cu poruncă viu la domnia-ta, bade David.

— Nu cumva porunca a fi de la egumenul vost'? și-a înșurubat întrebarea Horceag, socotindu-l pe Macsîm un tîlhar.

— Domniei-tale ți-i a șugui, bade David, dar mie și calului ni-i a hodini, că, abia sosiți de la Roman, am fost cu zorul mînați la rateș. Nu mă socoti călugăr de codru. Sînt Macsîm, slujitorul dumisale clucerul.

— Și, mă rog ție, cu ce treburi fost-ați la tîrgul Romanului?

— Eu și Modrigan, credinciosul clucerului, am avut în samă paza butcii jupîniței întîlnite la rateș.

Ieșind din cumpăna îngrijorării sale, David Horceag s-a liniștit, spunînd oaspetelui nevăzut încă:

— De-mi grăiai astfel dintru început, curmam toată vorbăria.

— Multă mîhnire mi-am aflat, stăruind să te înduplec, bade David.

— Cumințenia mă îndeamnă să nu deschid fără cercetare... Nu coborî din șa, să nu-ți facă vreo poznă cîinii.

Canaturile ferecate ale porților au fost desprinse din încuietori și strînse cu grabă de cum s-au strecurat în curte călărețul și calul.

— Teama tot n-ai alungat-o, bade David, l-a rîs Macsim după ce s-a simțit în largul curții rateșului.

— Nu mi-i teamă, bre, ci mă feresc să nu dau osteneală baltagului de lîngă uluc... Cît adun eu cîinii, îndreaptă-te acolo unde-i lumină.

În licărul unei făclii, Macsîm a fost întîmpinat de un slujitor bărbos, cu privirea piezișă. Către acesta Horceag a strigat:

— Pricopie, adună ușa cuhniei și rînduiește calu dumisale.

Macsîm a trecut lui Pricopie dîrlogii calului și a rămas în cuhnia luminată de-o feștilă înmuiată în său. Curînd s-a arătat și Horceag, sfătuindu-l:

— Rățeșița Irina tare-i bucuroasă de oaspeți. Să nu te potrivești ei, că rămîi flămînd și nedormit. Sfatul îl vom ține în doi, cu hrană și ulcele.

— De n-ar mînia-o necuviința noastră, a grăbit vorba Macsîm.

— Oi ști eu ieși din clicul batjocurilor ei, n-ai teamă, l-a liniștit David. Ia, acu ne va așterne o femeie ceva de îmbucat. Setea ți-oi purta-o eu în grijă.

În urma lor, o femeie tînără, cu săgeți vesele pornite din ochii ei verzi, s-a rotit cu grabă în jurul mesei din cămara în care intraseră.

— Dînsa-i Maranda, chelăreasa rateșului, a înfățișat-o Horceag.

— Poftim seară bună oaspetelui nostru și oleacă de îngăduință pentru zăbava bucatelor, s-a desprins cu dezmierd limba femeii.

Dar fometos fiind, Macsîm n-a luat-o prea bine în ochi. A văzut însă cum se lipeau privirile lui Horceag de șoldurile ei prinse în brîul catrințelor și a înțeles rosturile cu care a fost oploșită la rateș.

Iar dacă a prins a desprinde carnea rumenită a unui buture de ied, Macsîm n-a mai ridicat ochii de pe talerul din faţa sa. Hărnicia cu care se îndestula a îndemnat-o pe Maranda să-i împlinească talerul cu o spată, nu atît din grija de a-l hrăni, cît din ciuda femeiască de a-l sili să mai arunce ochii şi la ea, cît îl mulţumea, dacă nu mai mult.

Dorea Maranda şi alte chipuri nu numai pe cel al lui Horceag, pentru aflatul veştilor împărtăşite pe loc răteşiţei Irina, precum şi pentru alte desfătări, amarnic păstrate de Horceag doar pentru sine.

Priceput fiind acest David Horceag în jocurile muiereşti, a prins degrabă rostul jinduitului Marandei şi, ca să poată săca liniştit o seamă de ulcele în tovărăşia oaspetelui său, a poruncit femeii să-şi caute de treburi pe lîngă răteşiţă, ei urmînd să se îndestuleze singuri.

Rămaşi în doi, Macsîm a fost cel ce a urmat vorba. Apucînd să judece spata aşezată în taler de Maranda, a grăit cu mare înveselire :

— Straşnică-i carnea de ied ! Nu te satură degrabă ca cea de batal.

— Mai straşnică la flămînzit, a încuviinţat Horceag.

— Flămînzisem ca un cîine alungat. Azi-noapte, poate pe la al treilea ceas, am apucat cu Modrigan de ne-am ospătat olecuţă. N-am prins să se aşeze îmbucăturile luate, şi-am primit porunca de-a face cale întoarsă la domnia-ta.

— Amarnică-i viaţa slujitorului, a oftat Horceag, după ce sorbise cu îndărătnicie o ulcică. Cu ce porunci ai pornit ?

— Să ne însoţim amîndoi pe şleahturile cele mai scurte ale tîrgului Buhuşi, iar joi la un ceas din zi să ne aflăm la dugheana lui Aron bacalul.

Horceag n-a primit bucuros această veste şi cu teamă a grăit cu fruntea plecată asupra mesei :

— Face vreun judeţ măria-sa clucerul, în dugheana acestui gabă jîdov ?

— Mai mult decît auzişi n-am să pot spune altceva, s-a lepădat Macsîm.

Nu cunoştea slujitorul lui Burduja la ce judeţ gîndea Horceag, care, cu ani în urmă, aşezase jăcaşii săi să jumulească vreo cîteva cară ale bacalului. Se temea Horceag să nu fi ticluit ceva bacalul şi să fi făcut plîngere la domnie. De s-ar fi ştiut curat la cuget, nu s-ar fi înspăimîntat de-a surda :

clucerul măriei-sale nu putea face județ într-o dugheană de bacal.

Pornit fiind la sfat, Macsîm a chibzuit că întrebarea cu județul nu stă la potriva gîndurilor lui Burduja. Porunca adusă lui Horceag pare a se potrivi cu bănuiala lui Modrigan, legată de jupîniţa din butcă. Această bănuială fiind împărtășită lui Horceag, l-a făcut pe acesta să ridice capul și să-i licăre ochii hoțește.

— Dumnealui clucerul pare a fi luat sigur foc la călcîie. Umblă cu țîvlitoarea [1] prin toate coclaurile, doar îi va cădea în laț păsărica urmărită.

A rîs cu mare zvonire Horceag, deșertînd alte ulcele.

— Îndrumîndu-mă pe calea cea bună, află domnia-ta, frate al meu Macsîm, că această păsărică cu mîndre pene are pe urmele sale și alți cinstiți vînători. Despre unul din ei aș putea spune măritului clucer. Drumeți cu multe cunoașteri mi-au împărtășit că acel unul este însuși marele vornic Vasile Lupu, bărbat cu multă agerime la fimei și mai fălos decît clucerul nostru. Drept este că muierea-i ca vînatul, nimeni nu știe într-a cui tolbă cade.

— Aista-i încă un adevăr, a încuviințat Macsîm. Și cu luare-aminte voi asculta chibzuielile domniei-tale dacă mă vei părtini cu o proaspătă ulcică din acest blagoslovit muşcatin.

— Evlavia cu care te pleci asupra lui îmi va da scurtă la mînă de-a lungul acestei nopți. Volnic să fii a te îndestula după plac. Chiteşte domnia-ta în aşa fel, încît să ne rămînă pînă-n zi și cîteva ceasuri de hodină.

— Să cunoşti și domnia-ta o vorbă de la mine: slujitorul de credință, cînd istoveşte asemenea vin, ține ochii închişi.

— Cînd eram și eu la vîrsta de-o ai, tot aşa dormeam. Acum, de cînd am prins aur în plete, nesmintit aşez capul pe căpătîi cîteva ceasuri.

— Să-ți facem placul, cinstită gazdă, îndrumează-mă, dar, la cămara rînduită călătorilor.

— Ține sama că în rateşul meu arar cînd înnoptează vreun călător. Clucerul Gheorghe Ştefan are mare hatîr la mine.

— De la domnia-sa ni se trage și nouă, slujitorilor săi, paza acestui hatîr.

---

[1] Muzicuță pentru momitul păsărilor cîntătoare.

— Întocmai este precum ai grăit, a încheiat vorba Horceag, clătind gura cu sporul celei de pe urmă ulcele.

Sosit cu împlinitul poruncilor, Macsîm n-a dat uitării nici împlinitul voii timpului. S-a ridicat de la masă stăpîn pe picioarele sale şi cu oleacă de obidă la inimă : dăduse peste un tovarăş. Că de n-ar fi avut Horceag grija cea mare a somnului, vinul din beciul său ar fi rămas mai împuţinat. Cu harnic spor ar fi dovedit Macsîm ce mare asuprire ar fi săvîrşit asupra ulcelelor împlinite o vreme de Maranda, apoi de Horceag.

Înainte de a se aşterne şi el la somn, Macsîm a dat ocol rateşului cu urechile. Într-o cămară apropiată se scurgeau zvonuri de horăieli aprige, semn că Horceag adormise înainte chiar de a ajunge în pat.

Un al treilea cîntat de cocoş dovedea lui Macsîm că, fără lungă zăbavă, lumina îşi va arăta biruinţa.

Pe bolta încă smolită, cerceii nopţii sclipeau tot voioşi. În grîne, pitpalacii slobozeau chemări pentru sfatul din zori.

N-a apucat Macsîm să se sucească şi pe partea cealaltă. Mîna cuprinzătoare a lui Horceag i-a prins umărul.

— Cu voia domniei-tale, azi sîntem călători, şi abia la cîteva ceasuri din noapte vom intra în tîrgul Buhuşilor întru împlinitul poruncilor.

— Voi sîrgui să nu zăbovim, bade David, doar cît voi da obrajilor două cofe cu apă din cea proaspătă.

— Te socoteam harnic la vin, dar văd că ţii şi la apă. La ce-ţi vor fi de folos două cofe ? s-a mirat Horceag.

— Nu-ţi face spaimă, bade David, că nu voi duce la gură cele două cofe. Ele sînt doar partea ochilor, a obrajilor, urechilor şi grumazului. Fără ele, murgul meu mă simte greu şi nu se-ndeamnă Nu te nevoi dar cu nici unele afar' de apă, deoarece în tureatcă am şi ştergar, şi pieptene.

— Iaca drăcie ! Bun loc le-ai dovedit, a rîs Horceag.

— La-ndemînă, bade David. La popas, cînd sari de pe cal, degrabă alungi colbul şi pui rînduială în cele plete răvăşite de goană.

Au pornit ridicînd vîrtejuri mici de praf. Caii, mai odihniţi decît călăreţii, au pornit cu trapul întins. Macsîm a luat seama celui cu pricepere încălecat de Horceag. Zvonul trapului părea a fi al unui singur cal. Aburii dimineţii se destrămau în caierul grînelor şi în greabănul codrilor. Scama de ceaţă

ridicată din văi era tocată de andrelele soarelui, a cărui lumină, din ce în ce mai biruitoare, spoia întregul cuprins.

— Bogate grîne, livezi pline de făgăduială, fîneţe mustoase, pretutindeni temeiuri de belşug harnic împlinit, s-a minunat Macsîm.

— De la facerea pămîntului, belşugul numai în ţara Moldovei s-a oploşit. În zilele de tinereţe a vieţii mele, buiac fiind şi cu fîrtaţi asemenea, am călcat în pasul calului multe ţinuturi, a pornit a povesti Horceag. De-am urmat şleahuri la turc, de-am pîndit femei la şleahtici, de ne-am pus în price cu zaporojenii sau cu nogaii în părţile lumii de lîngă mare, ori de-am ciumpăvit trufia nemeşască prin ţinuturile ardelene, nicăirea n-am întîmpinat belşugul pămîntului moldovenesc. Iaca, ţi-oi mărturisi că printre soţii mei se afla şi-un frate călugăraş de la sfînta Mănăstire a Secului, întărita ctitorie a vornicului Ureche.

Acest călugăraş, pre numele său Amfilofie, învăţat fiind în cărţi, cunoştea multe poveşti trase din *Biblia* celor dintîi creştini. De la el m-am luminat cum de-a căzut belşugul cel mai de samă asupra ţării Moldovei.

— Vor fi stînd în *Biblie* multe necunoscute nouă, celor fără pricepere de slove, s-a căinat Macsîm.

— De bună samă, l-a împăcat Horceag.

— Ţi-oi fi mulţămitor, bade David, împărtăşindu-mi şi mie acea căderea belşugului, a urmat rugămintea lui Macsîm.

— Povestea acel frate şi fîrtate al nostru Amfilofie că Atotziditorul, după ce a făcut lumea, a poruncit slujitorilor săi cereşti să încarce desagii cei mai cuprinzători cu bunătăţi şi să le împrăştie asupra pămîntului. Ucigă-l-toaca, slujitor şi el pe acele vremuri la cămara cerească, a zis că prea mult belşug va dăuna omenirii şi nimerit ar fi ca acest belşug să fie amestecat cu nevoia.

A chibzuit stăpînul ceresc această cugetare diavolească şi mai apoi a zis că aşa să fie, iar slujitorii, următor poruncii, au amestecat darurile belşugului cu sămînţa nevoilor, şiret pregătită de Belzebut. Dar ca să nu fie pe deplin voia acestuia, slujitorii au umplut o desagă numai cu belşug.

Solii Ziditorului, pornind cu desagii, i-au deşertat pe deasupra fiecărei ţări de unde au trecut. Cel în sama căruia rămăsese desaga cu belşug, nimerind asupra ţării Moldovei, a

deșertat-o cu grăbire, bucuros că îndeplinește porunca Celui veșnic.

— Iacă, de-această poveste n-am avut cunoaștere, s-a mărturisit Macsîm. Și cugeți domnia-ta că așa va fi stînd arătat în *Biblie?*

— Cuviosul Amfilofie, care nu trăgea sabia decît cînd se pricea cu păgînii și nici nu tîlhărea decît numai își primea partea de la ceilalți toți, se jura că cu ochii săi întîmpinase această poveste în sfînta *Biblie*. Eu, ca un creștin adevărat, nu mă încarc cu păcatul de a nu-l crede, s-a umilit Horceag.

— Că așa se va fi întîmplat, nici că-i vorbă, bade David, dar chitesc în mintea mea cea proastă că fratele și soțul domniei-tale Amfilofie va fi încurcat olecuță socotelile, ori slovind această poveste va fi sărit vreun rînd, ceea ce ades se întîmplă acestor meșteșugari ai slovei scrise.

— Și care-i cugetul domniei-tale? a răsucit întrebarea Horceag.

— Chitesc că de bună samă, slujitorii cerești n-au făcut pe deplin placul Celui Rău și au lăsat o desagă neamestecată cu nevoi. Dar nu aceasta va fi cea deșertată asupra țării Moldovei, ci una din celelalte. Că de-ar fi urmat întocmai povestii fratelui Amfilofie, Turcul n-ar mai fi rîvnit certarea creștinilor noștri, ceambulurile ar ocoli cu pojarurile obcinile noastre, lăsîndu-se pe deasupra altor ținuturi, boierii n-ar mai jefui norodul cel muncit, domnii ar fi mai milosi la dabile, răsura (bacșișul) slujbașilor s-ar usca, iar săracul nu s-ar mai umfla cu terci și nu s-ar mai îndopa cu păsat, ci ar fi izbutit să se ajungă și el.

— Îrra, amarnică limbă mai stă în gura domniei-tale. De ți-ar fi și mîna pe potriva limbii, vai de potrivnicul de ți s-ar arăta în sabie. Cu greu dezbin s-ar alege...

S-a desfătat Macsîm, rîzînd și ascultînd vorba lui David. Drumeagul tăia curmezișul unei fînețe din care mustea izul cimbrului și suia către aburii cei calzi ai soarelui.

— Slujind, agonisești multă amărăciune, bade David, pe care n-o poți împărtăși decît puținor oameni și la un prilej ca cel de azi, a grăit Macsîm, curmînd rîsul și luînd aminte la spusa lui David.

— Luînd în trapul cailor această mustoasă fîneață și ascultînd cele grăite de domnia-ta, m-am lăsat o clipită adîncirii în mine, care m-a dus la înlesnirea unei bune priceperi. Pri-

lej ca cel de azi am mai întîmpinat. Aş chibzui a zice că am întîmpinat mai multe. În urmă cu treizeci de ani, călcam şleahuri cu aceleaşi rosturi... Bănuit-ai, oare, că sîntem porniţi pe dărîmatul unei singurătăţi ?

— A cui, bade David ?

— Aceea a ciucerului Gheorghe Ştefan şi socot că cineva din apropiaţii săi, din cei ce mă cunosc, îi vor fi şoptit că, avînd priceperea unor fapte, îi pot fi de ajutor.

— Căror fapte ? l-a împuns cu întrebarea Macsîm.

— A unor fapte săvîrşite îndărătul celor treizeci şi mai bine de ani pomeniţi. Năravul necurat pe care-l deprinsesem, împreună cu alţi buiaci ca şi mine, îl săvîrşeam luînd în sînge semeţia vinului. Slujeam pe atunci beizadelelor din neamul lui Ieremia Movilă, voievod în scaunul Moldovei. Aveau la inimă beizadelele fîşîitul moale al ospeţiei muiereşti. Ei le ţinteau, iar adusul în gătelile iatacurilor se afla în sama lui David Horceag. Cu multe jupîniţe am stat în şa, scoase din cămările lor în înviorarea întunericului, cînd se îngreunează şi somnul cotarlelor.

Jupîniţele cu nerodnice măruntaie se alegeau cu desfătările. Celelalte, cu urme lărmuitoare şi cu lăcrămi împlinind multe ulcele. Bîntuitul năprasnic al acestor desfătări de beizadele a ţinut trează boierimea şi ai săi slujitori.

Răsplătit de beizadele de fiecare izbavă, nu luam sama faptelor mele buiace. Pînă ce am încrucişat sabia cu un fecior de boier şi l-am lăsat să-l tîrîie calul lui în ograda părintească. Temător ca neamurile celui căzut să nu pironească luarea-aminte asupra noastră, soţii şi cu mine ne-am lăsat în aceeaşi noapte către hotarul de miazăzi, păşind în Ardeal. Buisem într-acolo la vremea cînd acest Ardeal sta sub puterea domnului muntean Mihai-vodă, carele oştia ca să treacă Moldova în stăpînirea sa.

Printre cei vreo două mii de oşteni moldoveni ai armiilor sale, ne aflam şi noi.

În drum spre Roman, la unsprezece florar al acelui an, ţin minte de parc-ar fi fost ieri, am ochit locul rateşului meu.

Gingaşul zăngănit al săbiilor noastre a înfricoşat pe apărătorii Cetăţii Neamţului şi Sucevei. De acolo ne-am îndreptat spre Hotin, unde se zăvorîse Ieremia-vodă.

Tocîndu-i oastea, iar el trecînd peste Hotin, ne-am lăsat către cetatea de scaun a Iaşilor, unde Sinodul întocmit de

Mihai-vodă a așezat mitropolit nou pe Dionisie grecul și episcopi la Rădăuți pe Anastase, iar la Roman pe Filotei.

Am ieșit noi sub Mihai-vodă, dar biruința ne-a fost zadarnică. La început de brumărel Moldova fiind bîntuită de lehi și de cazaci, am săvîrșit în taină fapta cea bună, urmînd la Mănăstirea Leu pe fratele Amfilofie și cîștigînd apropierea în genunchi a altarului mănăstiresc.

Dobîndind acest prilej de preamărire prin curățirea de păcate, am hălăduit în mănăstire pînă la liniștirea apelor.

Din dobînda luată beizadelelor și oștitului, m-am ales cu înlesnirea rateșului.

— Chitesc că te-a așezat duhul vremii și al anilor, iar acum propovăduiești ceea ce nu mai cugeți a săvîrși, l-a ispitit Macsîm.

— Ușurință în războitul chibzuielii voi înlesni și prada ei o pot îndruma să cadă nevătămată, asemeni răteșiței mele Irina, a întărit cu hotărîre Horceag.

— Se cuvenea și domniei-tale să-ți faci parte tot prădalnic, l-a sprijinit Macsîm.

— Răteșița Irina a fost cea de pe urmă muiere adusă pe șaua calului meu.

— Socot că cele după răteșiță au venit singure.

— Acelea toate au slujit cu sîmbrie, s-a lepădat Horceag de împunsătura tovarășului său.

— Bag seama că cea de toată vremea a rămas tot răteșița.

— Omul pătimește pe-acolo pe unde a păcătuit.

Macsîm a înțeles adevărul crud al celor auzite și n-a mai stăruit.

Părăsiseră largul cuprins al obcinilor și acum coborau dealul prăvălit care-i îndruma către valea mîloasă a Bîculuí. Poteca era îngustată pe malul împădurit al apei.

— Împuținîndu-se lumina, nu vom pune zăbavă pe șleahul ista cioturos, bade David ?

— De unde ne aflăm, îndată vom sosi la Coșmani, de-acolo calea se lărgește, l-a liniștit Horceag. Din jos de Orbic vom da în șleah de cară.

— Ai la bună cunoaștere toate potecile, l-a dezmierdat Macsîm.

— Calc ades ist drum. Mi-i mai la îndemînă să mă răpăd la Buhuși pe aceste poteci singuratice, decît să ostenesc pe calea bătută a Romanului.

Pe firul Bîcului apa plescăia în desfătare, lovindu-se de bolovanii aduşi de puhoaie. Între maluri goneau leneş gîzele înserării. Paşii cailor ridicau speriată cîte-o mierlă de apă care se răsucea, zburătăcind şi îndreptîndu-se către obîrşia pîrîului.

Soarele se ridicase de două sulițe cînd s-au arătat Burduja şi însoţitorii săi dinaintea dughenii lui Aron bacalul. Horceag şi Macsîm coborîseră din şei mai sus, la o potcovărie, să cerceteze potcoavele cailor. Bacalul desfărecase obloanele de gorun ale dughenii şi aşeza în uliţă, de-a lungul ferestrelor, butoiaşe cu peşte dat la sare şi borcane de pămînt cu castraveţi muraţi. Mărfurile de băcănie le ţinea în dugheană, la fereală de cei iuţi la mînă. Văzîndu-l pe Burduja în fruntea slujitorilor săi, bacalul s-a plecat de nenumărate ori, răspunzînd binetelor clucerului.

— Mă închin măriei-tale eu, femeia mea cu plozii şi mă bucur de-o zi tare norocoasă.

Copiii bacalului se şi adunaseră în jurul tatălui lor şi priveau cu luare-aminte la îmbrăcămintea călăreţilor şi la neastîmpărul vitelor.

— Facem un popas la domnia-ta, jupîne, l-a vestit Burduja pe Aron. Vom ţine sfat într-o cămară a dughenii cu un datornic al nostru pe care nu-l văd încă sosit.

— Iată-mă, stăpîne, a glăsuit Horceag, sosit în goană.

— M-aş fi mirat să nu te aflu, s-a veselit Burduja.

Văzînd cine-i datornicul aşteptat, bacalul a avut o tresărire. Cine ştie ce pot pune la cale un negustor ca Horceag şi un clucer al măriei-sale voievodul ? Spaima l-a împiedicat să-l poftească pe Burduja în dugheană. Vecinătatea acestuia i-ar fi fost pe plac, dar a celuilalt în nici un chip, despre acesta ştiind cu prisosinţă că nu e bine să te apropii, şi totuşi, iată că se pare a avea parte de el în propria sa dugheană, adus fiind de stăpînul ţinutului Buhuşilor. Şi a mai glăsuit faţă de clucer că va avea o zi norocoasă. „Ptiu, aşa un noroc îl dăruiesc lui Horceag", s-a cutremurat bacalul.

Coborînd din şa, Burduja a poruncit:

— Modrigan, adunaţi-vă cu toţii la covălie şi vegheză cercetarea picioarelor cailor, pîn'ce voi sfîrşi sfatul cu Horceag. Veţi avea vreme să istoviţi şi cîteva îmbucături, cei ce vă simţiţi flămînzi. Iar domnia-ta, jupîne, îndrumă-ne la o cămară unde nu vom fi tulburaţi de nimeni.

— Îndată, îndată, măria-ta, s-a zorit a cuvînta bacalul, fără însă a se mişca din faţa uşii.

Numai după ce a văzut că toţi slujitorii lui Burduja s-au îndreptat spre potcovăria apropiată, s-a hotărît a-şi îndruma oaspetele:

— Poftiţi, măria-ta, şi nu luaţi sama la strîmtorarea de la noi.

— S-ar cuveni să-ţi clădeşti o dugheană mai arătoasă, l-a mustrat Burduja.

— Dugheana să fie cît de mică, măria-ta, numa treaba să fie mare, s-a ploconit din pas bacalul, îndrumîndu-l către cămara a cărei singură fereastră, ponosită de muşte, da în curte şi pe duşumeaua căreia mătura nu zăbovise, de cînd fusese aşezată.

Burduja se uita cu sfială pe unde călca, dar n-avea altă rostuire. La un alt cunoscut nu s-ar fi putut săvîrşi pusul la cale al planului său.

— Vei fi avînd vreo zdreanţă, jupîne, să ne ştergi oleacă cele scaune, a cerut Burduja.

— De asemenea marfă nu ducem lipsă, s-a lăudat Aron.

— Şterge-le degrabă şi lasă-ne, să nu pumem lungă zăbavă negustoriei domniei-tale.

Bacalul a şters de mîntuială scaunele, apoi a tras uşa după el. Sali, femeia lui i s-a alăturat fără zvon, şoptindu-i:

— Ce-i, Aron?

— Boierul Gheorghe Ştefan stă la sfat cu un rumîn, a răspuns cu ciudă bacalul.

— Care-i ceala?

— Ia, un jăcaş, care acum îşi adăposteşte năravul necurmat într-un rateş aşezat în Săcuieni.

— Poate-a fi tîlharul ceala de David Horceag?

— Chiar dînsu-i, a mărturisit cu spaimă Aron.

— Şi tu l-ai vîrît în casă la tine? l-a mustrat Sali.

— Ce pot face eu, Aron bacalul, dacă-mi porunceşte un goi ca boierul Gheorghe? Ai să zici tu nu, în locul meu?

— Di ce să zic eu? s-a depărtat înfricoşată femeia, îndreptîndu-se către cuhnie.

— Oi, multă mîhnire mi-am aflat, a grăit Aron uitîndu-se în urma lui Sali.

S-a apropiat, apoi, cu fereală de uşa cămării în care se aflau Burduja şi Horceag, încercînd să prindă ceva din sfatul

acestora, dar s-a depărtat cu grabă auzindu-l pe Horceag tușind.

Tușise cu rost Horceag. Urechea lui încercată prinsese un geamăt al podelei călcate de Aron, știind că tusea lui va alunga pe bacal din pîndă.

— Am simțit vulpea mișunînd la ușă, a căzut lămurirea lui Horceag.

— Să grăim mai în șoaptă, s-a hotărît Burduja.

— Tusea mea a îndepărtat agerimea urechii bacalului. Măria-ta poate grăi acum în voie.

— Multe vorbe n-am să-ți înșir, măi David. Ce cunoști tu despre acea jupîniță întîlnită acum cîteva zile în butca sa, pe șleahul Romanului ?

— Adică despre jupînița Safta, cum o cunoaștem noi, cu toate că-i văduvă ?

— Despre dînsa.

— De cînd i s-au stins părinții, viețuiește singură la curțile sale din Prăjești. Face ascultarea de datini și pentru cei morți, și pentru cei vii. Ca să umble vreun bărbat la iatacul ei, n-am oblicit și nici n-aș da crezare unor asemenea scorneli.

— O socoți atît de supusă văduviei ?

— Muiere cu astfel de credință nu se află pe tot cuprinsul Moldovei, mărite. Văduvește pînă în clipa cînd a da peste cel ursit a o supune. Din acea clipită se săvîrșește supunerea, fără gînd al ei, de orice mamă ar fi fost zămislită. Credința muierească n-a murit niciodată, fiindcă nici n-a trăit cîndva.

— Aprigă ți-i pornirea împotriva lor, a rîs Burduja, adîncind nedesăvîrșitul spuselor lui Horceag.

— Nu-i nici o pornire, mărite clucer, s-a lepădat David. Din cele văzute de mine și frămîntata lor cercetare, mă îndeamnă să cuget în acest fel. Din sfaturile celor cărora le-am slujit înlesnindu-le desfătări muierești, am tras și eu aceste rostiri.

— La cine trage jupînița la Roman ?

— La niște rude ale sale și altele ale răposatului Petrache Dabija.

— Dar în tîrgul Iașilor ?

— La frate-său, clucerul Ștefan Bour, dar mai ades la Pătrașcu Ciogolea.

— Știi cam de ce parte își au așezare aceste cimotii ?

— Din spusa slujitorilor jupîniței, prin preajma Trisfetitelor. De la alți purtători de vești am știri că urmele jupîniței Safta sînt aprig adulmecate de vornicul Vasile Lupu. A cercat domnia-sa prin niște iscoade fără pricepere să o îndrepte către o capcană.

— Și a izbutit? s-a zorit să întrebe Burduja.

— Dumnealui vornicul nu și-a putut alege oamenii, dînd astfel greș. Un asemenea greș ascunde iscusința muierii, mărite, și-l face pe bărbat să gonească vreme îndelungată și cu îndoielnici sorți. Care ți-i planul, mărite clucer? Înfățișează-l slujirului domniei-tale, mai iscusit decît toți pricepuții, l-a îmbiat Horceag, iar lîngă plan așază și prețul osîrdiilor mele.

Nu l-a mîniat pe Burduja cutezanța lui David Horceag. Pornit la tovărășie cu o căpetenie de tîlhari, nu putea așeza ghearei acestuia o împotrivire biruitoare. Ca să izbutească în planul său, urma să le lase cu voie jumulit.

A întrebat, deci, negustorește:

— Prețul va fi în bani ori în vite?

— Ca să nu spurc putincioasa dăruire a măriei-tale, zic să fie în bani de aur și o prăsilă de noateni de la herghelia din Buciuleşti... Un preț de nemică pentru dărîmatul singurătății boierului stăpînitor al ținutului dintre Siret și Munții Zboinei, s-a mîndrit Horceag, mîndrindu-l pe clucer.

A zîmbit Burduja, chibzuind că, avînd pe Safta lîngă sine, într-adevăr ar dărîma, precum spuse Horceag, singurătatea vieții sale.

— Dau deplină învoială acestui preț, a încuviințat Burduja.

— Și-acum, povestește, măria-ta, i-a cerut Horceag.

— Așezi o iscoadă cu ochiul harnic la Prăjești, care să-ți aducă la cunoaștere rosturile de drum ale jupîniței. Aceste rosturi îmi vor fi aduse fără zăbavă la Iași de un om de credință al tău. Pripa să fie fără rătăcire în minciună, Horceag. Ia sama la ce-ți poruncesc. Treaba să se facă pe potriva prețului cerut de tine. Dacă se va potrivi ca eu să ajung la rateșul tău după ce butca jupîniței a făcut popas, vei urzi o piedică. Jupînița nu trebuie să se depărteze de rateș, iar în curtea lui să fie lărgime pentru caii și slujitorii mei.

— Fără hodină și tihnă voi fi, măria-ta, s-a legat Horceag, ridicîndu-se de pe scaun.

— Voie bună, David, i-a urat clucerul. Cînd ieşi, mînă-l pe Aron la mine, avînd a mă socoti şi cu el.

— Îl simt dînd tîrcoale sfatului nostru... Jupîne, a strigat Horceag.

— De îndată sînt la poruncă, măria-ta, s-a îndreptat Aron către Burduja.

— Cît datorăm, jupîne Aron ?

— Socoteala-i scurtă, măria-ta, de cînd cu cluceria domniei-tale, chelarul de la Buciuleşti a uitat de Aron bacalul. Clucerul măriei-sale Alexandru-vodă nu mai cinsteşte, ca mainainte, dugheana lui Aron din Buhuşi.

— Nu fac dovadă, aflîndu-mă în ea, jupîne ?

— Nu pentru bietul Aron, măria-ta, cît pentru sfatul cu Horceag. Supărare din parte-mi n-ar' să fie. Femeia mea îşi va cinsti oaspetele cu o samă de păhărele cu bronfim şi o gustare de maiană.

— Bucuros de cinste, jupîne Aron. Numai să nu aşezi pocalul cu bronfim lîngă mine, ispitindu-mă cu această băutură desfătată. Chindia urmează să mă prindă la Buciuleşti. Dau cinstită mulţămire jupînesei Sali.

Bucuros cît nu se mai poate de mrejele aşezate în ochiurile planului ticluit cu Horceag, Burduja este tulburat în îndatoririle cluceriei, în grija lui cea statornică de-a mulţămi pe doamna voievodului său, de întrebarea ce şi-o pune neîncetat : dacă îndoielnica fiertură vîrîtă de Horceag în însetarea inimii sale, porneşte într-adevăr de la vornicul Vasile Lupu ?

Burduja ştia cît de mieratic este vornicul Lupu şi toate neamurile sale de parte bărbătească.

Plăceau jupîneselor boierilor moldoveni bărbaţii stirpei vornicului Lupu, de neam albanez, după unii, grec, după alţii. Deprinşi, de căţelandri, să adulmece vînatul, aceşti greco-arbănaşi înrudiţi prin neveste cu multe neamuri boiereşti, o dată ajunşi stăpîni, nu mai hotărniceau simţul măsurii. Făceau spaimă nespusă multor gospodari, de îndată ce aceştia aflau că le sînt ameninţate jupînesele şi jupînitele.

Nu neamurile vornicului îl îngîndurau pe Burduja, cît isprăvile desfrînate ale Lupului.

Gospodărit cu Tudosca, fata vornicului Costea Bucioc, boier mai înstărit decît Burduja, Vasile Lupu, cununat de voievodul venetic Gaspar Gratianu, este vîrît de naş în dregătoria

curții domnești ca vistiernic al doilea. Socru vornic, cumnat Iordache Cantacuzino, alt cumnat vel-comisul Vasile Mălai, Vasile Lupu dintru început păşeşte în avuție şi putere.

Rîvnitor de femei, nu se abate de la nici o ispită a noutății. Limba lui scurtată de grecisme place jupîneselor cu urechea deprinsă îndulcirilor moldovenești. Plac, de asemenea, pornirile spre înavuțire, precum şi zilnica tovărăşie a lui Lupu cu apa, ca un prilej de preamărire a curățeniei trupești, păcat de care boierii moldoveni nu prea țineau seamă susținută.

Răzbea astfel vornicul Lupu în iatacuri tainic ferecate, lăsînd o dîră de batjocuri, mai ales pe-acolo pe unde multe inimi i se dăruiau din ciuda că altele fuseseră mai harnice în dar.

Copleşit de îngrijorarea că vornicul s-ar putea alătura Saftei, se vedea ades tăindu-se în săbii cu Vasile Lupu, mai ales că zilele se adunau la număr, fără ca el să aibă vreo ştire de la rateşul lui Horceag.

Nu erau neîndreptățite temerile lui Burduja. În două rînduri fratele Saftei, clucerul Bour, a pus slujitorii să zăvorască porțile casei sale, „ca să vie la loc cumințenia Lupului şi dezvîțul gîndurilor sale" pentru Safta. Ba în Divan l-a întîmpinat pe Lupu cu mustrarea că va privi cu voie rea „îndărătnicia de a-i mai călca pragul casei".

Dar nu aceste opreliști l-au îndepărtat pe vornic de urmele Saftei. Fiindcă închizîndu-i-se porțile casei din Iaşi, de bună seamă că i s-ar fi deschis cele de la Prăjești, unde Safta era stăpînă deplină şi care a rîs cu toată voioşia cînd a aflat pricina supărării fratelui ei.

Altă pricină mai de seamă l-a liniştit pe Lupu. Acea pricină a fost răscoala pusă la cale împotriva voievodului Alexandru Ilieş şi a grecilor săi.

Cu toate că fusese urzită de boieri, răscoala este îmbrățişată de întregul popor. Voievodul, socotind că nemulțumiților le va fi de ajuns o singură pradă, le azvîrle osînza îmbuibată a lui Batişte Veveli. Nemulțumiți că Alexandru Ilieş îşi jertfeşte fără nici o mîhnire un apropiat al său, răzeşii, norodul cel muncitor şi muncit, precum şi boierii mai iubitori de sînge străin decît de vin socotesc prada prea mică şi rîvnesc cu osebire la cea de pe scaunul țării. Vornicul Lupu, țintind şi el la acelaşi scaun, se rînduie în fruntea celor dezlănțuiți. Prevăzător şi grijuliu de viața sa, voievodul aşază

degrabă Dunărea între el şi urmăritorii săi şi lasă boierimea să se zbată în alegerea de nou domnitor.

Vornicul Lupu, căpetenia fiind printre răsculaţi, se alege cu ţeasta însîngerată de un os zvîrlit cu mare dibăcie de vreun răzeş care în timpul răscoalei n-a putut uita că şi vornicul tot dintre greci se ridicase şi tot cu ei se aduna.

Burduja, cu gîndul doar la planul său pus la cale în dugheana lui Aron bacalul, nu se înfige prea vădit în răscoală.

În vălmăşagul acestor frămîntări, alegere de voievod şi liniştitul poporului, îi cade lui Burduja vestea aşteptată de la Horceag. „Pentru poimîini se fac pregătiri de plecare." Vorbe spuse la urechea clucerului de un trimis călare al lui David Horceag.

Grija alegerii noului voievod, Burduja o lasă în seama divaniţilor, iar el, însoţit de slujitori de încredere, zoreşte de îndată către rateşul din Săcuieni. Totuşi în drum îşi aminteşte că a auzit glasurile multor boieri strigînd : „Să ne fie domnitor Lupu vornicul".

Lăsat de către însoţitorii săi în pritocul gîndurilor sale, Burduja saltă în şa cu mintea întreagă la rosturile către care este pornit. Dar acest „să ne fie domnitor Lupu vornicul" îl împiedică de a pune deplină rînduială în planul său, în gîndurile sale cele mai de seamă.

A fost o vorbă, cea auzită de el privitoare la alegerea lui Lupu, zvîrlită fără multă chibzuială, ori vornicul şi-a aflat vreun prilej să pună la cale împlinirea unui tainic plan al său ? Dacă într-adevăr boierimea înclina către el, însemna că fără mare osteneală Lupu cîştigase jurata iertare a multor din cei cărora le dezmierdase jupînesele. Ori, poate, înseşi femeile şi-au îndemnat bărbaţii să stăruie a-i dobîndi domnia ?

„Înţelepţii mişcă lumea", gîndeşte Burduja.

Prea plin de păcate ca să fie un voievod aşezat, iată-l totuşi pe Lupu în preajma aşezării în scaun.

Venit la curtea din Tîrgovişte în timpul domniei lui Mihai-vodă Viteazul, Lupu şi-a schimbat numele de Pătru în cel de Vasile, ca împăraţii cei din Bizant ; a desfătat şiretenia lui Costea Bucioc luîndu-i fata, trăgînd astfel neamul cel puternic al Cantacuzinilor de-a sa parte.

Această falnică înrudire nu-l împiedică pe Lupu de a înlesni turcilor să pună mîna pe Costea Bucioc, socrul vornicului, în următoarea împrejurare :

După alungarea din scaun a lui Gaspar-vodă Gratianu, naşul de cununie al lui Vasile Lupu, turcii l-au socotit pe Costea Bucioc omul de casă al voievodului alungat şi Skender-paşa şi-a trimis beşliii să-l prindă pe Bucioc, pe care-l dibuiesc ascuns la finul său Toader Brănişteanu. În loc să înlesnească fuga celui urmărit de turci, Brănişteanu, înţeles cu Lupu, leagă pe Bucioc dîndu-l peş-cheş lui Skender, ai cărui ostaşi străpung de moarte pe cel dat lor.

Pentru cea dintîi dată, pilda lui Vasile Lupu împuiază şi în capul lui Burduja. Avere are destulă şi nu lăcomeşte ca vornicul la averea altora. Domn s-ar putea alege şi el. Este boier de baştină, şi nu pripăşit ca Lupu. N-are încă neamuri de sprijin, decît pe cei doi fraţi, neridicaţi, însă, în mari dregătorii. Cu neamurile Saftei s-ar putea ajunge, mai cu osebire acei Ciogoleşti i-ar putea fi de mare priinţă.

Se răzgîndeşte şi alungă cu grăbire gîndurile scaunului domnesc. Ceea ce doreşte acum este a se lepăda de singurătate, aşezînd-o pe Safta stăpîna curţilor lui.

Acest gînd îl îndeamnă să se adreseze lui Modrigan, poruncindu-i:

— Sosiţi la rateşul lui Horceag, veţi mîna un slujitor la Răcăciuni cu porunca mea către preotul Hulpuş, ca de îndată să se înfăţişeze sfinţia-sa la Valea-Rea, cu toate cele de cuviinţă pentru săvîrşirea unei cununii.

De-a lungul drumului străbătut de Burduja şi însoţitorii săi se buluciseră nori cu ameninţări. Săgeţile vîntului loveau în spinările călăreţilor, învălmăşind totodată pulberea şi sunînd pe lîngă urechile oamenilor şi vitelor. De acolo de unde veneau, norii păreau că prăvăliseră zăgazurile ivite în calea lor, şivoind fără istov.

— Tîrzie vremuială, totuşi de mare ajutorinţă, a grăit Macsîm după ce l-a auzit pe Burduja descleştînd limba. Iaca, pămîntul părea pus în ţigle şi răsucit în pojarul soarelui.

— De ţi-ar fi chibzuiala precum ţi-i limba, tare bine ar fi, măi Macsîme, l-a înfruntat Burduja. Aşa-i că burca îţi va fi năpustită cine ştie în ce cotlon? Degrabă vei recunoaşte ce prostesc lucru este apa în tureatcă.

Slujitorii au rîs toţi, voioşi, desprinzîndu-şi din mers burcile adunate în spatele tarniţelor. Pornind a-şi goli guşile, norii au lepădat pămîntului cofele lor de apă. Înfrăţită cu vîntul, ploaia s-a întins asupra întregului ţinut. Caii au primit-o cu

supunere, iar oamenii cu gînduri felurite. Cei mai mulţi, în frunte cu stăpînul, au pus pintenii în burţile cailor, iar cei mai zoriţi pinteni au fost cei ai lui Macsîm.

În ţîrîitul destrămat al streaşinilor, au descălecat toţi la rateşul lui Horceag.

— Iată ploaia va împlini bogatele nevoi ale pămîntului şi va astîmpăra colbul pentru cei aflaţi călători, mărite, a fost întîmpinarea lui Horceag.

— Numai de n-ar răsturna planurile celor hotărîţi la călătorie, i-a întors Burduja vorba.

Macsîm, cel mai muiat dintre toţi slujitorii, s-a strecurat cu multă grijă în preajma acelei Marande, simţită cîndva a fi purtătoarea unor darnice îngăduieli faţă de el. Femeia, bucuroasă de grija lui Macsîm de a n-o ocoli şi de faptul că Horceag se afla prins în sfatul cu Burduja, i-a făgăduit griji statornice şi primeneli.

Ceilalţi slujitori, nepăsători de vreme cît stau cu burcile în spinare, au rămas la rînduitul cailor şi la ascultarea poruncilor împrăştiate de Modrigan.

La Prăjeşti, forfota era mare. Poruncile porneau din iatacuri şi se risipeau în urechile slujitorilor din curte şi ale femeilor de la chilere şi cuhnii.

Jupîniţa Safta se pregătea pentru călătoria la Iaşi, unde nu mai călcase vreme cît fratele ei, clucerul Ştefan Bour, pusese opreliştе drumurilor ei în oraşul de scaun, din pricina vornicului Lupu. Socotind încheiate aceste oprelişti o dată cu răsturnările puse la cale împotriva fostului voievod şi a grecilor săi, despre care Safta avea ştiri prin cei mînaţi înadins de Horceag, bănuita liniştire a apelor da jupîniţei îndemnuri de călătorie. Socotea Safta că iureşul petrecut va fi cumințit pornirile vornicului Lupu şi că deci clucerul Ştefan Bour se va bucura văzîndu-şi sora, surghiunită la Prăjeşti vreme destul de îndelungată.

Se mai îndemna Safta la drum şi din alte pricini. Cea care-i da cel mai plăcut ghes era aceea că zarvele boiereşti n-au un trai prea lung şi că aceştia curînd se întorc la îndeletnicirile lor : huzurul şi femeile. I s-a urît cu văduvitul şi picotatul la Prăjeşti. De aceea zoreşte să plece, că doar nu va mucezi în văduvie tot restul zilelor sale.

Ca nicicînd, de astă dată va porni încărcată cu tot ce are mai de preț în îmbrăcăminte și podoabe. Cu ele, frumusețea femeii este mai căutată. Ele înlemnesc ochii bărbaților, făcîndu-i să nu-și mai iasă din găvanele lor, ci să adune pleoapele, cercînd să strîngă în lumina lor un singur chip. Și-i tare plăcut să simți șerpuiala pojorîtă a privirilor bărbătești cum îți lasă ochii și-ți încolăcesc gîtul, sînii și genunchii... La Prăjești cine-ți poate dărui o asemenea mulțămită ?

Dar îndrăcita asta de ploaie de unde se mai dezlănțui ? Iacă, pînă ieri a fost vreme de răsfăț, și-acum dintr-o dată burzuluială de brumar, răceală, ploaie în șivoi, vînt nedomolit.

— Plec, chiar de va viscoli, s-a năcăjit Safta, față de una din femeile casei.

— Bine-i să-și amîne omul chibzuielile sale, a îndemnat-o femeia. După o zi de zăbavă și soarta își preface fața. C-așa e dat omului, să întîmpine această soartă, pre cît cu putință.

Peste noapte, curgerea de sus s-a mai domolit, pînă ce a încetat. Neguri mai stăruiau pe coame de dealuri. Copacii uzi de apă arătau ca niște momîi rămase în ploaie, adăstînd soarele ca să le usuce.

Hotărîtă să plece cu orice chip, slujitorii adunați în jurul butcii au urat stăpînei lor, Safta, călătorie bucuroasă. Porțile date în lături au îndemnat caii să se înfige în hamuri. Roțile se afundă în clisa șleahului. Degrabă stropii de glod au mîzgălit caii și hamurile. Vreo cîțiva au mînjit și obrajii vizitiului.

Jupînița Safta nu ia seama nici vremii, nici glodului. E plină de voioșie că a pornit și că Prăjeștii au rămas în urma butcii. Grînele de estimp au fost îmbelșugate. Are cu ce înlătura lipsurile, fără a mai cere sprijin neamurilor. Iar de-și va afla un soț pe plac și cu împlinită stare, va porni într-o viață nouă, neciobită de nici o nevoie, pînă la ajunsul sfîrșitului cel bun și lăudat.

Dar la această voioasă plănuire s-a alăturat mîhnirea pricinuită de negura cea trențăroasă ridicată pînă în bolta cerului. Safta ar fi dorit să curgă de sus lumina care-i dogorea inima. De ce se supune soarele acestei neguri, să-i cernească biruitoarea lui putere ? Tocmai azi, cînd ea călătorește către Iași, pornită să rămînă vreme mai îndelungată... Mai îndelungată ? Deodată, jupînița s-a întristat. Cine știe ce scorneli va

mai scoate frate-său Ştefan ca s-o întoarcă în singurătatea de la Prăjeşti ? !

S-a scuturat cu obidă Safta. „Scornească neamurile ce-or dori." Ea nu se va lăsa tulburată de nimic. La una din surori trebuie să afle adăpost.

Alungînd orice amărăciune, Safta băgă de seamă că vremea pornea spre limpezire, ceea ce socoti a fi un semn bun.

— Stăpîna noastră, a trezit-o vizitiul Mînzîcu din tocmelile ei, rateşu-i plin de oşteni încălăraţi.

— Horceag îi printre ei ?

— Nu-l deslusim, stăpînă.

— Măi Mînzîcu, te sparii mai amarnic decît o muiere, l-a rîs Safta. Oştenii îşi vor fi avînd socotelile lor. Dacă Horceag nu se arată pînă sosim la rateş, tîi şleahul înainte.

Cînd s-a desprins Burduja dintre slujitori, avînd pe dînsul veşmintele de mare sărbătoare, Mînzîcu a şi strunit caii.

— Bună vreme, jupîniţă, s-a înclinat clucerul.

— Mulţumim dumilor-voastre, care-i pricina ? l-a cercetat Safta, fără a dovedi vreo sfială. Puneţi la cale însoţirea din nou a butcii mele cu roat-aiasta de slujitori ? Bine-i a şti că de asdată călătoria mi-e pînă la Ieşi.

Burduja a cunoscut degrabă că spaima trăgea din gura jupîniţei potop de vorbă şi, crezînd c-o înfricoşează mai amarnic, a cuvîntat fără şovăială :

— La Ieşi îi răzmeriţă nespusă. Boierii şi norodul au alungat pe măria-sa Alexandru-vodă Ilieş. Mişeii ţin toate drumurile, făcînd ticăloase sminteli călătorilor.

— Cum de n-au răzbit aceste veşti la cunoasterea lui Horceag, şi de la el la mine ? Precum se arată, pornirăm cu grabă şi întîmpinarăm zăbavă, încercă Safta să glumească.

Bărbăţia jupînesei plăcu lui Burduja. Inima i se înflăcără mai aprig văzînd-o pe Safta de aproape. De aceea se hotărî s-o ispitească cu planul său.

— Horceag va fi trecut de tîrgul Romanului, mînîndu-şi răteşiţa la descîntecile unei doftoroaie, de curînd picată la Iaşi. În drum el ne făcu rugămintea pazei rateşului său.

— Nu-mi spuseşi numele domniei-tale, boierule, ca să dau crezare acestor cuvîntări, îl pofti Safta pe Burduja, deşi îşi amintea de înfăţişarea lui, cu toată schimbarea datorită veşmintelor scumpe purtate de el.

— Gheorghiţă Ştefan Ceauru, vel-clucer, jupîniţă.

Luarea-aminte a Saftei a fost prinsă de deschingatul tarniţelor de pe unii din cai şi apropiatul acestora de aceia ai butcii. Cu ochii la cai, jupîniţa întrebă :

— Mă sfătuieşti, domnia-ta, vel-clucere, să mă întorc la curţile mele ?

— Doamne fereşte, se lepădă Burduja. Răzmeriţa se poate împrăştia asupra întregii Ţări-de-Sus. Calea cea fără primejdii este către Ţara-de-Jos.

— Cine ce poate avea cu mine, muiere văduvă ?

— Mişeii, lepădînd ascultarea trebuitoare supuşilor, nu chitesc a lăsa fără vătămare orice curte boierească. Să dai mulţămire, jupîniţă, Celui-de-sus că ne-a dat îndemnul a ne brodi în calea domniei-tale. Îndreptîndu-se apoi către slujitorii săi, le porunci : Schimbaţi caii !

— Ce asupreală-i aiasta, vel-clucere ? se sumeţi jupîniţa Safta.

— Cea dătătoare de bine, zîmbi cu fereală Burduja, ridicîndu-se lîngă ea în butcă. În cale vei afla domnia-ta cele de folosinţă.

— În care cale ? se oţări Safta.

— În calea bucuriilor ce ne adastă la curţile noastre de la Valea-Rea.

— Cu silnică luare la Valea-Rea ? strigă mînioasă Safta.

— Care se va dovedi Valea-Cea-Bună, o mîngîie Burduja.

Butca se urnise în trapul sprinten al cailor vel-clucerului, urmată de roata slujitorilor. Pe capră, Macsîm năcăjea caii cu pocnetele harapnicului înadins pregătit.

Mînzîcul, vizitiul Saftei, se uita jinduind la cei plecaţi.

Modrigan rămas cel din urmă, îl mîna înapoi cu porunca de a nu se aduce nici o sminteală curţii, pînă ce trimişii vel-clucerului vor aşeza noile rînduieli.

Mînzîcu a încălecat pe unul din caii scoşi de la hamul butcii, cînd văzu pe Horceag căscînd porţile rateşului. Încălecă, lepădînd către cei rămaşi teama. Vizitiul, nemişcat în şa, zise :

— Numai de n-ar întîmpina vreun năcaz jupîniţa noastră...

— Asemenea năcaz chitesc să întîmpine toate muierile, măi Mînzîc, l-a liniştit Horceag. Nu uita poruncile vătafului Modrigan, ca să nu te împingă păcatu să priveşti din furci la cei din jurul tău.

— M-o feri Sfîntul, s-a scuturat vizitiul.

— Fereşte-te singur, că eşti mai în cîştig.

Sfîrşind de cuvîntat, Horceag a atins cu mîna calul de sub Mînzîc. Vita s-a îndrumat către Prăjeşti, ţinută în ochi de el pînă ce a ascuns-o clina unui deal. Apoi a desprins toate obloanele, înlesnind, astfel, năvala luminii. A rotit ochii asupra întregului cuprins al rateşului şi, în biruinţa soarelui de amiază, stăpîn acum pe o mare lărgime din cuprinsul bolţii, s-a îndreptat către grajd ca să rostească locul perechii de noateni, preţul vînzării jupîniţei Safta, făgăduit lui de Burduja.

S-a trezit Safta, jupîneasa de cununie a vel-clucerului Gheorghe Ştefan Ceauru. Capul îi era mai gol ca o arie toamna şi nu ştia cum să răsucească firul povestii pe care-o trăise.

Pornită la Iaşi, se vedea aşezată într-o casă străină, cuprinzătoare în bogăţii, clădită într-o livadă dezmierdată de podoaba împlinită a unor nuci, alături de un bărbat plin de atîta cuviinţă, de parcă n-ar fi el stăpînul, ci un oaspe abia picat. Cu acest bărbat, la care n-a gîndit că-i va fi soţ, a împărţit iatacul din cea dintîi noapte petrecută la Valea-Rea. Cu multă nevoinţă s-a supus. Ce-ar fi avut de făcut ? Să fugă, sau să-şi facă sama. Prepusul că fugind îşi va afla scăparea se dovedea o chibzuială fără temei. Cui să poftească a se prici cu stăpînul pentru ea ? Megieşi cunoscuţi nu afla. Din poporimea satului împrăştiat între apa Tazlăului şi dealurile păduroase, cine s-ar fi încumetat să se împotrivească lui Burduja ? Mai înlesnit ar fi fost să-şi facă sama. Trăise prea puţin ca să fi avut vreme să se sature de toată dulceaţa vieţii. Şi-apoi de cînd vel-clucerul s-a aşezat în butcă lîngă ea, singură nu s-a mai aflat nici o clipă.

S-a pricit cu el pînă ce s-a lăsat biruită. Iar acum îi este soaţă nuntită.

Că-i va plăti cîndva cutezanţa, de bună seamă că o va face. Dar pînă atunci ? Pînă atunci va cerca să alunge scîrba pricinuită de această silnicie care, la urma toată, pare a fi dreasă şi cu oleacă de folos. Nenumăratelor griji ale lui Burduja faţă de ea, nu le poate împotrivi o jale prea amarnică. Îşi mărturiseşte fără înconjur ce mare nepotrivire la înfăţişare este între vel-clucer şi vornicul Lupu. De gîtul vornicului, cu toată scurtimea lui, parc-ai tot sta agăţată. Fiindcă mustaţa-i mătăsoasă şi felul cum o ştia el trage lasă loc buzei

să răspundă harnic sărutului. Vel-clucerul are sfielile sale, care te fac să nu ţii mînie, sfieli gingaş dovedite.

Nu se hotăra Safta să încline numai către vornic. Din cumpăna în care se afla, s-ar fi dorit acum, cînd nu-şi mai putea îndruma dorurile prefirate la Prăjeşti, să fie smulsă din vîrtejul căruia va trebui să se alăture.

Ce-ar fi dacă s-ar lepăda de aceste aiureli şi mai bine s-ar desfăta rotindu-şi ochii pe spinările dealurilor ce ţin adăpost Tîrgului-Ocnei, pe cheile Berzunţului, pe valea plină de prundiş a Tazlăului ori pe streaşina Făgetului aşezată în afunduri, ca să nu se audă zvonitul sălbatic al dezlănţuirilor Siretului ?

De s-ar căţăra pe creştetul Berzunţului, ar vedea Buciuleştii, ceia despre care auzise în copilărie că n-ar fi prea depărtaţi de Prăjeşti şi despre care vel-clucerul îi povestise în drumul către Valea-Rea că ar fi curţile de unde ea, Safta, nu se va mai îndura să plece.

Ce copilăroşi pot fi bărbaţii cînd socot că pot ameţi o femeie cu asemenea făgăduieli !

Cît o va ţine Dumnezeu în viaţă, va dori tîrgul Iaşilor, cu ale sale curţi domneşti şi boiereşti, cu mănăstirile, cu dealurile Podgoriei şi Bahluiului, cu pădurea Copoului, cu drumurile către Păun şi Bucium, cu ispitele sale pline de farmec şi tare dorite de toate jupînesele tinere.

Cîte doruri nu rămîn neîmplinite ! Omul se lasă furat de viaţă şi mînat de ea, nu unde năzuieşte el.

Este cu putinţă să se lege de Buciuleşti într-atît încît să nu mai dorească Iaşii ? Parcă nu-i vine a crede. Totuşi, multe din faptele noastre se săvîrşesc pe negîndite.

Potriveala dorinţelor cu toate neprevăzutele vieţii este un meşteşug, tainic răsădit în noi. Acest meşteşug ne face să urmărim cu ochii minţii desprinderea din noi a dorinţei şi mulţumirea de neînlăturat, simţită atunci cînd pornim a ne mulţumi cu cele mai puţin dorite închipuiri. Hrănim în noi o răzmeriţă a cărei folosire o amînăm pînă ce ne încredinţăm că totul a fost de prisos, şi ades părerea de rău că s-a petrecut altfel n-o mai întîmpinăm. Hotărîtele încercări sînt vlăguite de toate iscoadele vieţii. Jupîneasa lui Burduja simte cum, cu fiecare zi petrecută la Valea-Rea, învierşunarea ei împotriva vel-clucerului îşi topeşte asprimea. Robia în care este ţinută se îndulceşte pe nesimţite de o pricină a curţii adusă la cunoştinţa ei de către o slujitoare.

S-ar ruşina să se înfăţişeze ajutoarelor sale întru gospodărie ca o soaţă aleasă doar pentru păstratul grijii iataculuí.

Burduja a făcut-o stăpînă şi, în răstimpul unei săptămîni, a slăbit priponul celor dintîi zile. El îşi caută de treburile sale, iar seama celor de cuviinţă în toată gospodăria îi este lăsată Saftei.

Burduja se adună cu feluriţi boieri şi răzeşi înstăriţi, cu care pune la cale negoţuri şi tocmeli noi. Oaspeţii îi aduc de la Iaşi veşti despre toate cele petrecute de la răsturnarea lui Alexandru Ilieş .

Nevoit să-şi ferească adevăratele sale gînduri, Vasile Lupu se alătură şi el alaiului cu care porneşte Barnovschi la Stambul spre a-şi primi caftanul domniei, dar ajuns la hotarul Ţării Româneşti se fereşte să dea ochii cu Matei Basarab, noul voievod al Ţării Româneşti, care cunoştea că Lupu îşi are trimişii săi la Stambul cu rosturi deosebite de acelea ale lui Barnovschi. În afară de aceasta, între vel-vornicul Vasile Lupu şi Matei-vodă Basarab mai stăruiau unele pricini neîmpăcate încă de pe vremea cînd Lupu hălăduia în Tîrgovişte.

Şi fiindcă fereala de primejdie trebuie înfăţişată cu un temei de credinţă din partea însoţitorilor săi, el, Lupu, le împărtăşeşte vestea că, simţindu-se bolnav, nu poate păşi mai departe. Asta fiindcă pe la urechi îi trecuse vestea că Matei-vodă ar fi mînat o roată de neferi, cu porunca de a i-l aduce la scaun pe vel-vornicul moldovean.

Boala închipuită cu meşteşug de Lupu îl face să se desprindă din alai şi să se pună la adăpost de slujitorii domniei, în cetatea de scaun a Iaşilor.

Ajuns la Iaşi şi auzind că Miron Barnovschi s-a ales cu capul retezat, în locul domniei aşteptate, iar scaunul a fost dat lui Moise-vodă Movilă, se înspăimîntă atît de tare, încît îşi lasă jupîneasa şi copiii şi se furişează în codrii Bîrnovei, rătăceşte prin zăvoaiele Siretului, apoi se vîră printre nişte negustori arabi cu care ajunge la Dunăre.

Descîntecele aurului pe care Lupu le stăpîneşte desăvîrşit îl ajută să descalice la Stambul, unde porneşte a aşterne iţele planului răsturnării lui Moise-vodă Movilă.

Meşter de seamă în trasul acestor iţe, Lupul la Stambul păşeşte cu dreptul, înlăturînd de pe lîngă sublima Poartă pe Curt Celebi, mare potrivnic al său şi al lui Matei-voievod şi sprijinitor al grecilor oploşiţi în Moldova şi în Ţara Româ-

nească. Pungile dăruite de Lupu celor mai dibaci mînuitori ai iataganului l-au lăsat pe Celebi fără viață. O dată înlăturată piedica cea mai de seamă, celelalte s-au împlinit și ele, mai lesnicios, dar nu fără zăbavă.

La Iași, noua domnie, avînd pe Moise-voievod în scaun, urma tipicul vechilor deprinderi. Înainte de orice, banii adunați pe bucate erau vărsați în haznaua domnească.

Dobînditul scaunului de către Moise-vodă risipise mult aur, care se cerea pus la loc pentru grelele nevoi ale zilei de mîine. Aurul pipăit liniștește orice obidă, adună prietenii de priință și înlesnește fuga în fața primejdiei. Din această pricină nici Moise-vodă nu punea prea mare cumpătare în ostenelile dăbilarilor. Împlinitul birului de către popor urma să se facă neîntîrziat, iar încuviințarea jafurilor era dată zilnic de măria-sa.

Fiarele hămesite cînd sfîșie par a avea un soi de opreliști pe care dăbilarii domnitorului nu le aveau cînd se năpusteau asupra satelor și tîrgurilor. Nimic nu era cruțat de-ar fi fost recoltă, vită, unealtă sau țoală. Totul era prețuit din ochi și adunat să acopere dabila. Jalea din sate și cătune nu înduioșa nici o inimă la curtea domnească, unde adunatul dabilelor era socotită o trudă pentru cei care așteptau să li se aducă.

Această ispravă se cuvenea răsplătită cu o toană de petrecere la curte, care nu ostenea nici beizadelele, nici jupînițele tare arătoase în desfrînatele lor împodobiri.

Asupra unor asemenea petreceri a căzut la curte Burduja. Între timp, vel-clucerul cu tarhatul înjghebat la Valea-Rea și-l mutase la Buciuleşti, spre marea bucurie a soației sale Safta.

La Buciuleşti privelișlea era mai adunată, dar mai pornită spre a mulțumi ochii și inima unei jupînese în care neliniștile nu se așezaseră întemeiat.

Rămas mereu lîngă soață și cu ochiul furișat cît mai des asupra ei, Burduja era de față la Iași prin credinciosul său Modrigan ; avea urechile ascuțite și către Bălgrad și copoi la Stambul, isteți în adulmecatul celor ce se înghesuiau la ceacșirii[1] Marelui vizir, de la care picau toate ungerile și împungerile.

[1] Papucii.

Cu teşchereaua doldora de ştiri adunate de pretutindeni, Burduja s-a înfăţişat măriei-sale Moise-vodă, la vremea cînd petrecerea era în toi.

Şedeau voievodul şi doamna sa la priveala chiocecului jucat de beizadele şi jupîniţe. Privea doamna cu roua în ochi, se bucura voievodul de tihna ostenelilor sale, ca şi cum dupăamiaza ceea ar fi fost veşnicită în timp.

Înfăţişarea la curte a lui Burduja a adus spor bucuriei domnului.

Era şi Burduja dintre puţinii boieri care nu se zoriseră cu firitiseli către noua domnie.

— Încă un boier de a cărui înfăţişare inima noastră tresaltă, i-a grăit măria-sa după ce Burduja i-a sărutat mîna.

— Cu umilinţă voi cere iertăciune măriei-tale de zăbavă. Şubredă de sănătate, jupîneasa mea nu cutează a rămîne fără griji. Avînd însă o tolbă de veşti, îndatorat mă simt de a le aduce la cunoaşterea măriei-tale.

— Să ne tragem la o cămară de sfat, vel-clucere, şi să te ascultăm.

Înşirîndu-i pînă aproape de ziuă lui Moise-vodă ştirile ciugulite în miazăzi şi apus, Burduja, cu toate îndemnurile potrivnice ale lui Modrigan, cu care s-a sfătuit înainte de a se înfăţişa voievodului, a săvîrşit ticăloşia de a deschide ochii lui Moise-vodă asupra jupînesei Tudosca şi a copiilor lui Lupu, cu toţii adăpostiţi în tîrgul de scaun.

Acest netrebnic îndemn l-a silit pe voievod să zîmbească cu mare îngăduinţă. Inima lui de creştin nu-i îngăduie să asculte o pîră veninoasă şi să pună la popreală suflete fără vină.

— La Stambul hicleneşte împotriva măriei-tale, a şuierat vorba Burduja. Un surghiun muierii şi copiilor i-ar scurta gheara.

— Chibzuiesc a semăna pretutindeni numai bine, vel-clucere. Bine domnesc, a răspuns măria-sa.

— Binele mult rău aşteaptă, măria-ta, a ţîşnit din nou veninul lui Burduja. Ş-apoi, un ou azi în mînă face mai mult decît doi pui, mîne.

— Aşa-i, cinstite clucere, decît că ghearele vel-vornicului Lupu nu ne înspăimîntă.

— Ades şalvarii-s zdrenţuiţi de cotarle, a stăruit Burduja. Ş-apoi Lupu e la Stambul, iar măria-ta la Iaşi. Tămîiatul lui se împrăştie mai lesnicios, minciunile lui mai otrăvite.

Turcul nu pricepe buchile ioniceşti, dar pleacă urechea la spusa oricărui flecar, mai cu osebire la spusa celui bucşit cu aur strecurat, cum este vel-vornicul.

— Potricala[1] lui va lovi în stîncă, vel-clucere, iar aurul nostru tot strecurat este...

— O fost, măria-ta.

— Să zicem că o fost, precum socoţi domnia-ta, dar va mai fi şi nu va cădea în tău, ci tot în haznaua împărătească. Turcul va pune Lupului astupuş năpristan. Pilda lui Barnovschi îi stă în ochi.

Şi ca să curme un sfat ce ţinuse multe ceasuri din noapte, de asemeni scîrbit de gîndurile ce pot sta furişate în ţeasta unui boier divanit, s-a răsucit în jeţ, grăind :

— Dăm cinstita noastră mulţămire veştilor domniei-tale şi poftim a te vedea mai des la curte, aşişderi şi pe jupîneasă.

Pornind la gazdele sale ieşene, Burduja a chibzuit îndelung în ce lărgime scaunul domnesc şi feluritele sale ciuveie îndeamnă pe voievozi să vadă stricat şi să filotimisească pe cei porniţi să-i dărîme. „Ce uitători sînt, şi-a zis Burduja, că pe fiul năpîrcii tot diavol îl cheamă."

N-a bănuit de loc vel-clucerul că Moise-vodă va da la spate, uşuratic, toate îndemnurile sale, socotindu-le fleacuri nevrednice a fi luate în seamă. Chiar atît de nepăsător faţă de un intrigant ca vornicul Lupu nu-l socotea Burduja pe voievod. „Bieţii voievozi, ce capişte a spoielii sînt toţi ! Folosesc făţărnicia şi atunci cînd nu li-este de nici un ajutor."

Forfoteau multe gînduri în mintea lui Burduja făcînd drumul de la curtea domnească la gazdele sale, iar de aici, însoţit de toţi slujitorii săi, tăind în pasul calului uliţele adormite ale Iaşilor, spre Buciuleşti. Dar ceea ce-l nemulţumea mai mult decît vorbele voievodului era domnia străinilor de neam. cel mai nesăvîrşit lucru în treburile Moldovei şi, în hîţînările calului, în zorile care se iveau, în mintea lui Burduja a fulgerat gîndul cum ar putea veşnici el spiţa voievozilor de neam moldovenesc, împreunînd scaunul cu acei boieri ce nu-şi află vad domnesc, cu toate că sînt de baştină pe plaiurile Moldovei.

„Ar putea fi şi vornicul Lupu un voievod de seamă, precît este de sprinten la minte şi cunoscător de carte, dacă n-ar

[1] Intriga.

fi atît de încrezut şi plin de ifosele cu care ia în rîs boierimea cea adevărat moldovenească", a gîndit Burduja, sosind la bariera tîrgului în dimineaţa aceea de Brumărel.

Răceala vremii merge în pas cu întunecimea, bulucindu-se către văile cele adînci ale munţilor, ale căror frunţi se limpezeau şi ele pe măsură ce Burduja şi însoţitorii se depărtau de tîrgul domnesc.

Goana au curmat-o în Tîrgul-Frumos, la al patrulea ceas din zi, unde slujitorii au luat seama cailor, iar Burduja şi Modrigan s-au întins pe două plocate, la o umbră de nuci, amarnic cercetaţi de ghionoi.

— Ghionoii ştia, a cuvîntat Burduja urmărind prin frunziş salturile ciocănitoarelor, mi-au amintit că-i vremea bătutului în nucetul din Caşin. Lăsîndu-ne într-acolo cu acest prilej, socot că cerbii vor fi pornit a boncălui. Să mîni un slujitor cu poruncă lui Gheoancă, chehaia de pădurari, să ni se înfăţişeze la Caşin de praznicul sfintei Paraschiva.

— Boitarii noştri de-au avut în grijă vitele din muntele Strigoiului, mi-au povestit a fi aflat, la nişte vaduri ale apei Tazlăului Sărat, cîţiva tauri nespus de împodobiţi, l-a încunoştinţat Modrigan.

— S-ar fi cuvenit ca înaintea nucilor, să-i luăm pe aceia în suliţi, de n-aş fi făgăduit jupînesei Safta s-o ducem la ctitoria părinţilor noştri la acel praznic. Pe plac mi-ar fi să întîmpinăm bătălăii şi să le merchezuim o goană prin preajma Sânmedrului.

— La acea vreme am sfîrşit cu nuntitul, măria-ta, i-a amintit Modrigan. Cei şoimăniţi în bătăliile dintre ei se ascund să-şi lecuiască vătămările pricinuite de coarnele potrivnicilor, precum bine cunoşti domnia-ta.

— Vom chibzui mai apoi, măi Modrigan. S-a întunecat, zise deodată Burduja, mă tot poartă gîndul la goana prin Stambul a vornicului Lupu, că nu de-a surda şi-a năpustit el jupîneasa şi plozii, lăsîndu-i în mîna înzăvonitului ista de Moise-vodă, care le înlesneşte huzurul şi n-are nici o vorbă de colac pentru uneltirile viclene ale arbănaşului.

— Atîtu-i de bolnicer[1] măria-sa ? De-a minunea de nu se va vedea curînd zorind către unul din pasurile hotarelor de

[1] Nevoiaş.

miazăzi, ori poate va avea pas mai de îngăduială în Țara Leșească ? a rîs Modrigan.

— Întocmai i se va cuveni, a lepădat vorba cu scîrbă Burduja.

— Bag seama că veștile dăruite de domnia-ta, vodă le-a socotit șuguieli stricătoare unor cucernice urechi.

— Precum chiteşti, măi Modrigan, așa s-o stîfosit și măria-sa. Mi-o bogonăsit o vorbă de mulțămire, și-atît.

— Lasă-l în plata Domnului, mărite. Dumnezeu dă creștinului, dar nu se adună din treburile Sale să-i vîre și-n traistă.

— Așa ne-ar fi folosul dacă nu ne-om pomeni cu Lupu înscăunat de Turci. Lupu nu este dintre cei care țin scaunul cît stă o mierlă pe creangă, el se va așeza cu temei, avînd în sine asemenea aplecări către statornicie. Scaunul Moldovei este de mult rîvnit de el. În fața grecilor, împotriva cărora s-a ridicat părelnic, s-a îndatorat a închina mănăstirilor din Sfîntul Munte multe din ale noastre, cele mai înzestrate.

Moise-vodă, în loc să-l piardă prin oamenii săi de la Stambul, îi îngăduia să se ajungă cu dregătorii cei flămînzi de aur, din jurul Porții.

— Iar mîntuirea de partea cui stă, mărite ? S-a îngrijorat Modrigan.

— De partea boierimii de baștină s-ar cuveni a sta. De se va ridica în scaun Vasile Lupu, dregătoriile vor luneca poate căftăniților greci... Pricinile poporului vor fi judecate numai de cei cu limba scurtată și necunoscătoare a graiului moldovinesc.

Modrigan ghicea de care parte se îndreaptă chibzuielile lui Burduja și deodată aceleași gînduri îl năboiră și pe el. Îl și văzu pe Burduja în caftan domnesc, călare pe un cal hotărît a fi încălecat în ziua suirii în scaun, împrăștiind porunci boierimii și poporului îngenuncheat.

Stăpînit de aceste gînduri, Modrigan puse întrebarea prelinsă greu de pe limbă :

— De ce să fie domn al Moldovei un venetic, și n-ar fi un boier de frunte al țării, cu averi întinse pe jumătatea de miazăzi a țării, de pildă boierul nostru Gheorghe Ștefan Ceauru ?

Burduja tresări, rușinat că gîndurile i-au fost ghicite de Modrigan, comisul său care, întocmind întrebarea, își îndreptă gîndul la vremea cît își însoțea stăpînul și pe-ai săi frați în

noptile juruite fetelor din Buciuleşti şi i se păru că cel de atunci nu mai seamănă cu cel de azi, care stă în preajma unui rîvnitor de scaun domnesc.

— Cîştigatul domniei cere multe chibzuieli, măi Modrigan, care se vor deodată bine urzite, iar noi încă n-am întins nici un fir.

— Urzeala cu boierimea ţării o poţi lesne ticlui, măria-ta, la Buciuleşti.

— Lesne precum grăieşti ar fi de-am avea de partea noastră şi poporul.

— Pentru aiastă treabă mă pun eu chezaş.

— Nu te zori, măi Modrigan, că nu-i sosită încă vremea noastră, însă aceea a pornitului a sosit, spuse Burduja ridicîndu-se şi poruncind să se adune slujitorii în pregătirea de plecare.

În luna lui Cireşar a anului 1634 de la Mîntuire, pe cerdacul rateşului stăpînit de David Horceag se adunaseră la sfat, în vremea prînzişorului, Coşarcă, vătaful curţii din Prăjeşti, părintele Buzică, parohul săcuienilor, şi Nadiş, vornicul băştinaşilor din Butnăreşti.

Pe multe din plaiurile Ţării-de-Sus picaseră zvonuri de nouă înscăunare şi moţaţii de prin sate erau doritori de veşti. Cei apropiaţi de rateş cunoşteau că Horceag mai păstrează soţi cu bune urechi în tîrgul de seamă şi că acest David este printre cei ce află cu întîietate tot ceea ce poate mulţumi auzul oamenilor.

Drept aceea, fără vreo înţelegere între ei, oaspeţii rateşului descălecau cu rîndul, bucuroşi de sfat şi de butiile lui Horceag, care prăsise vadul unui vin din podgoria Huşilor, a cărei veste ajunsese pînă în raiaua Brăilei.

Cel dintîi care a descălecat a fost părintele Buzică.

Sfiinţa-sa dobîndise cu vreo patru ani în urmă, la iarmarocul din Hociungi, o cîrlană pentru molifta săvîrşită unor ciobani ardeleni, porniţi să-şi mîne turmele către bărăganele cele întinse ale Ucrainei.

A pătimit mult părintele Buzică pînă ce a izbutit să desprindă mînza de mumă-sa, o iapă ungurească. Norocul popii au fost nişte megieşi de-ai săi din Butnăreşti.

Pe drum fiind şi socotind, părintele Buzică a potolit zbaterile de sălbăticiune ale vitei, a încercat s-o îmblînzească în

diferite chipuri pînă ce i-a zis „Savastița". Ce-o va fi domolit nu se știe, dar părintelui i s-a părut că de-atunci acest nume place deosebit urechilor cîrlanei și cu acest nume a dus-o nechezînd, în chip de iapă, și chemînd-o „Savastiță, Savastiță".

Pusă la grăunțe și otavă, Savastița a prins a-și rotunji șoldurile și spinarea, iar părintele Buzică, nevrînd s-o strîngă cu chingile tarniței, a deprins-o să se lase încălecată pe păr.

Savastița, fiind buiestrașă, îl duce și-l aduce într-un clătinat de-i mai mare dragul pentru privitori și călăreț, mai ales cînd acesta face o îndeaproape priveghere ulcelelor.

Sosind la rateș, a mînat-o pe Savastița într-o rariște apropiată și bogată în iarbă, iar el a urcat treptele cerdacului, întîmpinat fiind de Horceag.

— Vreme bună, David, a tunat cu glasul plin părintele.

— Sărutăm dreapta cuviosiei-sale părintelui Buzică. Nu cumva răteșița Irina, fără a mea învoire, ți-a făcut chemarea pentru cititul condacului sfîntului de azi?

— Poftesc sănătate răteșiței...

— Asemenea îi poftim și noi, a sunat cuvîntarea vornicului Nadiș.

— Iacă drăcie, azi-noapte am visat egumeni, chitind să întîmpin vreun năcaz și, cînd colo, cuprins de oaspeți, chibzuiesc a păși într-o mare bucurie, s-a înveselit David.

— De pe urma noastră năpristan ți-au rîs gologanii în palmă, Horceagule. Gologani primind, mare bucurie ai. Asta-i datina stăpînitorilor de rateșuri, a cuvîntat vornicul Nadiș. Dar luîndu-mă în vorba ta, n-apucai să mă închin părintelui Buzică, cinstit tovarăș al dezmățatelor noastre deprinderi.

— Și deselor, cinstite vornice Nadiș, grăi preotul, deschiotorînd brăcinarul rantiei sale.

— Nevoind în atîtea griji și osteneli, datori sîntem, cuviosia-ta, să îndesim săcătuitul ulcelelor. Vinu-i băutura lăsată de Dumnezeu închinătorilor săi de pe pămînt. Tătuța meu, cînd asuda răzbind șipurile, povestea că sfinții părinți își îndestulau setea cu nectar, dobîndit din viile ceriului. Eu, unul, nu știu cu cît va bate acel nectar ceresc vinul acest de Moldova.

— Iată-l și pe al treilea crai, acesta sosind despre Apus, cinstitul vătaf Coșarcă, i-a vestit Horceag pe oaspeții săi. Priviți-i calul ce trap are și pe dînsul cum se ține în șa, de-ai zice că-i un copil de casă al măriei-sale...

— Burduja-vodă, răsună glasul preotului.

— Să fie într-un ceas bun cele grăite de sfinţia-sa, a strigat Coşarcă, sărind sprinten de pe cal. Poate-a da Cel-de-sus să nu mai fie mult pînă atunci, cinstite feţe.

— Socoţi a-ţi mai păstra măselele pînă la acea vreme, cinstite vătaf ? i-a făcut întrebarea preotul Buzică, cel mai tînăr dintre toţi cei patru.

— Cum va fi voia Domnului, cuvioşia-ta. Scîrbă n-aş avea văzînd şi această împlinire...

Horceag şi-a clătinat pletele a obidă, mormăind popeşte :

— De nu vom fi oale pînă atunci, de bună seamă că vom fi ulcele, cinstiţi ai mei prieteni.

— La vreme pomenişi de ulcele, măi Horceag, se pripi cu vorba vornicul Nadiş. Ori chiteşti s-aşteptăm prînzul cel mare, ca să ne înfruptăm mai harnic din antalele tale ?

— Brodindu-vă cu toţii la rateşul meu, socot că nu v-aţi adunat întru prăznuirea sfintei de azi, pe numele ei Febronia. Greşesc, cuvioase părinte ? a întrebat cu şireată înclinare Horceag.

— Aflîndu-ne într-a douăzeci şi cincea zi a lui Cireşar, praznicul acelei sfinte este. Văzîndu-mi rantia săltînd pe spinarea Savastiţei mele, David mi-a făcut întrebare dacă nu cumva răteşiţa Irina m-a chemat a-i ceti condacul sfintei de azi.

— Şi cetitu-l-ai, cuvioase ?

Întrebarea, pornită în rîs de la vornicul Nadiş, îndemnă pe preot la o împungere în răspuns :

— De condac îţi pasă, vornice, ori de vin ?

— Pomenii de condac, nădăjduind că Horceag se va simţi înfăţişîndu-ne, după cuviinţă, cinstea casei sale.

— Zăbava nu-i a mea, cinstite feţe, s-a lepădat de vină Horceag, cît a Marandei. Adăstăm a face o împlinită tovărăşie între o bujeniţă caldă şi vinul nostru de la Huşi... Iacăt-o venită şi pe Maranda.

— Îţi puse careva piedică, Marandă ? o săgetă vătaful Coşarcă.

— Nici Diavolul nu m-ar nimeri în pustietatea iasta de rateş, se mînie femeia.

— Lapădă năcazul, Marandă, că Diavolul nu s-ar osteni pîn-aici la voi. Îşi are el oamenii săi porniţi să-i ţină locul, o mîngîie parohul, cu ochii la Horceag. Şi-i norocos Diavolul

că răteşiţa Irina îi şubredă de picioare, altfel s-ar încăiera sară de sară cu el. Tu rămîi de dărvală în pustiu...

Bărbaţii rîseră cu mare duh. Maranda aşează faţa de masă, mai mult trîntind-o, înşiră talerele, ulcelele şi se strecură în rateş, fără a uita să-şi legene cu multă ispită şoldurile netezite de catrinţe.

Priveliştea fiind pe placul împlinit al celor de faţă, gata să uite cele aşezate pe masă, Horceag, caiafă, le aminti că s-au adunat la sfat cu alte rosturi. Le grăi cîntînd popeşte:

— Ia, la toţi ne pică mucu
Şi i-am dezmierda papucu...

Rămăseră cu ochii la alte cele, ca şi cum nu v-ar mai fi pe voie bujeniţa. Să închinăm, prieteni ai mei, pentru aşezatul în scaun al măriei-sale Vasile-vodă Lupu.

— Întru mulţi ani să domnească ! îi împlini cuvîntul părintele Buzică.

— Adevărată-i vestea, măi David? întrebă cu îndoială vornicul Nadiş, după ce deşărtă ulcica.

— Vartic, coropcarul armean, mi-o lăsat-o ieri. De cinci zile măria-sa Lupu se află în cuprinderea scaunului domnesc.

— De Moise-vodă ce se va fi ales?

— Vei cunoaşte, domnia-ta vătafe Coşarcă, ce fire creştinească dovedeşte voievodul cel nou, se mîndri Horceag, de parcă el ar fi fost vel-vornicul Lupu, că Luminatul padişah l-a întărit cu firman şi i-a îngăduit a-i săruta botul imineilor. Vasile-vodă a sîrguit a trimite fără zăbavă carte lui Moise-vodă, precum că, trăgîndu-i scaunul de-a sa parte, îi dă mulţămire pentru grija depusă doamnei şi beizadelelor sale şi-l îndemnă să-şi adune toată strînsura domniei, îndreptîndu-se fără nici o sminteală din partea cuiva, oriunde va chibzui, numai Turcului să nu se arate, capul fiindu-i pus la preţ în Stambul.

— Creştinească faptă, întări părintele Buzică. Dator va fi Moise-vodă să-l aşeze la icoane pe urmaşul său. Viaţa-i mai de preţ decît însuşi scaunul domnesc. Ş-apoi, golaş nu va fi pornit nici mazilitul Moise-vodă.

— Golaş, precum chiteşti cuvioşia-ta, părinte Buzică, nu fuge nici un mazîl din Ţara Moldovei, aşa să cunoaşteţi domniile-voastre. Golaşă rămîne ţara, asuprită cu alte dări de către cel nou înscăunat... Dar nu-mi place a cuvînta celor

ce nu dovedesc silinţă întru deşărtatul ulcelelor, i-a mustrat Horceag.

— Drept grăieşte David, s-a învoit preotul Buzică. Nu se cuvine unor aşezaţi băutori ca noi a lăsa ţiuitul vinului să se împrăştie. Se cheamă că-i necinstim sufletul, iar păcatul este fără iertare.

— Siliţi, prieteni ai mei, siliţi cu zvîntatul celor ulcele, spre a vă împărtăşi veşti mai preţuite, pînă ce nu se vor aşeza aburi pe ochii noştri.

— Sloboadă-le, măi David, şi nu-ţi mai face scîrbă din zăbava noastră, s-a rugat preotul.

— Iacă-le : una-i că măria-sa Vasile-vodă are învoiala Porţii de-a nu împlini tributul decît după trei ani.

— Cu-adevărat, aiasta-i veste de mare preţ, s-a bucurat vornicul Nadiş.

— Urmează, David, nu ne lăsa răbdători, a stăruit vătaful Coşarcă.

— Iaca, bănui că domnia-ta vei avea cunoaşteri de vestea ce va urma, l-a ispitit Horceag.

— De-aş fi aşezat şi eu la răscruci ca domnia-ta, aşa ar fi, s-a scuturat Coşarcă.

— Vestea mea ce-a de-a doua priveşte curţile vel-clucerului Gheorghe Ştefan.

— Se va lăsa de ele Burduja, a ghicit părintele Buzică, spre mirarea lui Horceag.

— Nu lasă din mînă vel-clucerul averea dobîndită de la părinţi şi jupînească, i-a încredinţat vătaful Prăjeştilor.

— Azi, în zori, un copil de casă al măriei-sale m-a trezit să-l îndrept pe drumul cel mai scurt către Buciuleşti, cu porunca de-a pofti la curte pe vel-clucer.

— Îl va dărui cu o nouă dregătorie, s-a făcut vătaful Coşarcă.

— Asemenea chitesc şi eu, a mormăit Horceag. Decît că vel-clucerul îi cam zuliar şi nu se va învoi a rămîne la curte, mai ales că Vasile-vodă are năravul de a face multe neorînduieli jupîneselor cu ochii vrăjalnici.

— De va fi măria-sa pe placul jupînesei Safta, mulţumita domnească se va lăsa de partea vel-clucerului, a grăit în cunoaştere vornicul Nadiş.

— Vasile-vodă n-a dovedit niciciînd că trece doar pragurile iatacurilor cu muieri care-l adastă. Nu, prieteni ai mei.

El, de îndată ce a zărit un chip cilibiu de jupîneasă, iscodeşte a cui muiere este şi uliţa unde-şi află aşezările, oblicind cine-i stăpînul, şi zădărniceşte prin oamenii săi arătatul acestuia la vreme nepotrivită : intră fără a mai întreba dacă gazda-i acasă, iar jupîneasa ori jupîniţa, luată în pripă, se lasă dijmuită. Acum voievod fiind, nu-i mai pasă nici de stăpîn. Despre jupîniţa noastră Safta, a oftat Horceag, greu va putea mărturisi un bărbat că i-a uitat chipul.

Părintele Buzică a rămas cu ochii la Horceag, ghicindu-i amărăciunea. A pornit apoi a-l certa cu blîndeţe în glas şi cu sticliri diavoleşti în priviri.

— Îi tare greu, măi David, înaintînd în ani, să te afli la vecinătatea unei muieri neajunsă de vîrstă, văduvă şi de neam boieresc. Încaltea cînd ţi-au trecut prin strungă asemenea oiţe, obida-i şi mai mare. Orice solomonie ai face, nu izbuteşti decît să te alegi cu un zîmbet de şiretenie pentru frămîntarea ta zadarnică. De-ai fi de neam şi cu anii înjumătăţiţi, nu te-ar chema nici din gură, nici din mînă, ci i-ai lua urma numai după chipul cum îşi adună genele. Din cunoaşterea năravului de odinioară al măriei-sale şi din ostenelile tinereţelor tale, ne-ai lămurit cîtă cunoaştere ai şi în preţuitul catrinţelor. Înţeleaptă treabă ai face nemaipomenind asemenea iscuseli. Ai putea fi auzit de urechi ce nu-s prea îndepărtate de sfatul nostru şi s-ar întîmpla să faci lungă ascultare pentru iertarea acestor desfrînate gînduri.

— Răteşiţa Irina îşi are îngăduielile sale, s-a umilit Horceag.

— De-ar chibzui toate muierile asemenea răteşiţei Irina, nici un blestăm bărbătesc nu s-ar mai ridica la ceruri. Grozavă deprindere ai mai prins, măi David, cu limba ta cea iscusită ! În loc a răzbi ulcele, iaca stăm ascultînd poveştile tale. Treabă de gazdă-i aiasta ?

Întrebarea popii i-a veselit pe toţi. La urma toată, ceea ce porniseră să afle cunoşteau acum din plin : domnia cea nouă, amînatul tributului, chemarea la curte a vel-clucerului Burduja. Veşti împlinite pentru o dimineaţă de Cireşar. Pe nici unul din oaspeţii lui Horceag nu-i silea de la spate vreo privighere de treburi. Preoteasa Eufimia fusese lăsată în zorul depănatului unor sculuri de cînepă. Vornicul Nadiş gospodărea cu mîinile harnice ale socrilor săi, vătaful Coşarcă încaltea ostenea doar cu limba printre slujitorii curţii şi te-

mător fiind de sosirile nevestite ale lui Modrigan. Muind în sare o halcă de bujeniță, Coșarcă frămînta gîndul unei treceri prin Prăjești a lui Burduja cu ai săi însoțitori, în drum către curtea domnească, și se gîndea că a doua zi va lua din nou în cercetare toate rosturile, spre a întîmpina mîinile bănuite ale stăpînului.

Horceag, care n-avea mare evlavie pentru slujitorii boierești, văzîndu-l gătind acea halcă de bujeniță, s-a îndreptat către ceilalți:

— Vătaful ista Coșarcă, auzind chemarea la curte a stăpînului său, socotea că din dregătoria acestuia i se va da și lui o parte. Încotro ți-i voia, vătafe? Către spătărie, către vornicie, ori către logofeție?

— Către rateșul lui David Horceag, ținut însă de-un alt stăpîn, l-a împroșcat Coșarcă. Geaba-ți dete peste nas părintele Buzică. Nu te lași de năravul limbuției, cînd cinstit ar fi să grăiești mai rar și să împrospătezi mai des iaste ulcele.

— Iaca, David, ridicîndu-se încă o plîngere împotriva domniei-tale, îl dojeni vornicul Nadiș. Nefiind cîinos la suflet, n-o mai ridic și pe-a mea.

— Marandă, a strigat Horceag, vin' tu, fată, și-mi ține parte față de acești agareni[1] spurcați la vinul nostru. Ca să-i împăcăm, adă și cîte un butur de pastramă, spre a le îndestula setea.

Ostenind cu deșertatul multor oale, răbdător cărate din beci de Maranda, la sfîrșit de chindie părintele Buzică a coborît cu fereală treptele cerdacului și a nechezat de două ori, strigînd cu mare îndemn al glasului: „Savastiță, hai și-om merge, tată". Noatina a răspuns din rariște, arătîndu-se în pasul ei de buiestrașă. Părintele Buzică i-a cuprins grumazul cu amîndouă brațele, s-a lipit cu pieptul de greabăn, apoi dintr-un salt și-a potrivit picioarele. Neîndrumată la drum, Savastița a pornit legănînd rantia popii, care din mers a cuvîntat către tovarășii săi:

— Voie bună celor ce nu vor putea face ca mine.

Horceag și vornicul Nadiș au ostenit o vreme pînă ce l-au suit în tarniță pe vătaful Coșarcă, plecat cu frîul înnodat de mîna dreaptă.

---

[1] Păgîni.

Rămas numai cu Nadiș, Horceag s-a rugat:

— Marandă, fată, vezi-ne cît sîntem de sînguri. Poartă-ne tu de grijă, pîn' ce vei lua seama că vornicul nu mai duce cuviincios ulceaua la gură. Atunci vei aduna ulcelele și ne vei îndruma la așternut.

Prefaceri mari se arătaseră la curtea domnească, de cînd Vasile-vodă Lupu dobîndise scaunul. O strălucire necunoscută încă moldovenilor înflorea în lumina plină de biruință a soarelui, cît și în cea veselă a numeroaselor luminări. Curteni nenumărați împodobeau fala acestor străluciri. În vesmintele voievodului, ale doamnei, beizadelelor și boierilor de curte nu se puteau alege nestimatele de baibafir, de adamască, de pambriu, totul prins în paftale de aur curat. Asemenea risipei de podoabe voievodale, boierii dregători se întreceau între ei.

Obîrșia acestor înzestrate deprinderi pornea de la cunoașterile desfrînatelor înzorzonări de către măria-sa ale sultanilor, ale despoților și pașelor. Dar dacă în împărăția otomană popoare întregi osteneau ținînd pe umerii lor toată această dezmățată risipă, la curtea din Iași fala ei era stoarsă din sîngele ostenitorilor de pe întreg întinsul țării. O țară bogată, însă prea mică pentru atîta uluitoare frumusețe.

În jurul curții domnești se ridicase o nouă împrejmuire, zilnic păzită de cinci sute de pușcași. Poarta celei de a doua cuprinderi se afla în paza necurmată a o sută de pedestrași. Abia în cea de a treia cuprindere, cel îngăduit să intre la curte întîmpina pe purtătorii de steaguri, în număr de două sute cincizeci.

La intrarea în palatul domnesc, reînnoit de Vasile Lupu, vegheau cincizeci de paznici și o ceată fără număr de boieri și boiernași, țafandachi adunați ca muștele la miere, întrecîndu-se în slugărnicii față de străinii veniți să se închine voievodului, către care îi îndruma marele logofăt. Numai acesta hotăra dacă cel ajuns în fața sa se cuvine să vadă chipul măriei-sale.

Spre a fi oricînd la îndemîna lui Vasile-vodă, toți curtenii fuseseră aduși să locuiască în vecinătatea palatului domnesc. Ca în basme, din biciul cel fermecat al gospodarului răsăriseră case și căsuțe. În viermuiala ceea de boieri, căpetenii și ostași, puțini erau cei care mai sălășluiau în gospo-

dăriile lor, fiindcă rînduiala îndatoririlor îi ţinea pe toţi legaţi de curte. Noapte de noapte, cîte zece căpetenii de oaste străjuiau somnul măriei-sale. Deşteptările îşi aveau tipicul lor. Porunci pripite porneau, la orice oră, de la iatacul domnesc, de la odăile doamnei, de la cancelariile curţii. Ştafete luau zilnic drumul peste hotare şi în toate cetăţile şi tîrgurile Ţării-de-Sus şi celei de-Jos.

În jurul meselor domneşti, zilnic prelungite, colcăia o nesfîrşită seamă de boieri şi slujitori. Felul bucatelor îndestulau şi pe cei mai nesătui mîncăi. Unele din ele, nefiind în acea zi pe placul măriei-sale, erau puse sub masă pentru folosinţa slujitorilor, ostaşilor şi a cîinilor. Bucatele erau înfăţişate în talere de aur sau de argint. Domnul, aşezat într-un cuprinzător jeţ de catifea, şedea în capul mesei ; alături de el, spătarul era îndatorat să nu slăbească sceptrul, spada şi cuca. Marele paharnic lua credinţa bucatelor şi a băuturii. Paznicii uşilor, purtînd toiaguri cu mîner de argint, rînduiau mersul fiecărui slujitor. În hălălăiala nespusă a atîtor oaspeţi, fără de care Vasile-vodă nu se aşeza la masă, într-un colţ al sălii ospăţului cîntau lăutari ţigani, iar într-un alt colţ, cînd osteneau ţiganii, cîntau dascăli bisericeşti, spre aducerea-aminte că deasupra tuturor stă puterea dumnezeiască.

Întru preamărirea acestei puteri şi la puţină vreme după înscăunare, Vasile-vodă închină mănăstirile Sf. Neculai din Galaţi, Sf. Gheorghe şi Sf. Paraschiva din Iaşi, călugărilor de la Muntele Sinaia. În Biserica Domnească porunceşte să se cînte greceşte la una din strane, iar liturghia să se săvîrşească pe jumătate în acelaşi grai.

Asupra acestor înfăţişări ale curţii şi Iaşilor s-a petrecut şi sosirea lui Burduja.

Îndoit în gîndul statorniciei domniei lui Vasile-vodă, vel-clucerul n-a dat grabnică urmare chemării sale la curte. Ştafeta domnească, pomenită de Horceag oaspeţilor săi, s-a înapoiat de la Buciuleşti cu rugămintea lui Burduja către măria-sa că, fiindu-i jupîneasa bolnavă de lingoare şi neavînd în a cui seamă apropiată a o lăsa, să i se îngăduie o zăbavă de vreme, atît cît va trebui jupînesei să se lecuiască de boală.

Nemaifiind vel-clucerul tulburat de nici o poruncă domnească, s-a socotit slobod a-şi chibzui treburile pînă în toamnă. Măria-sa Vasile-vodă, fiind prins în pricinile toc-

melilor cele noi și în ispita voilor domnești, a uitat degrabă de porunca trimisă cîndva boierului de la Buciuleşti.

Dar a fost bucuros cînd l-a întîmpinat pe Burduja printre boierii adunați pentru Divanul domnesc.

— Te-ai uitat la curțile domniei-tale, vel-clucere, dînd la o parte nevoile domniei, l-a certat vodă cu zîmbet în mustață și miere în glas.

— Nicicînd nu voi da uitării de-a fi plecatul slujitor al măriei-tale. Zăbava dovedită s-o așezi măria-ta în seama boleșniței de care mi-a căzut jupîneasa. Dar socot că în largul cuprins al curții, neînfățișatul nostru la vremea cuvenită n-a fost luat în seamă, treburile fiind împlinite de alți boieri mari, mai meșteri decît nevrednica măriei-tale slugă.

— Ne aflăm bucuroși de sănătatea jupînesii. Deplină-i ? l-a cercetat voievodul.

— Să-i zicem deplină, măria-ta.

— De-i așa, curtea noastră se va sili să te aibă printre ai săi. Sileşte *slugere,* întru împlinitul dorinței noastre.

Înveselit de noua-i dregătorie, Burduja s-a înclinat și a sărutat mîna, rostind :

— Zăbavnic nu voi mai rămîne, măria-ta.

Tămîind a grăit Burduja croiala vorbelor lui mieroase deprinse doar din limbă. Nu-i erau de loc pe plac așezatul său la curte și adusul Saftei de la Buciuleşti. Dezmățul curții domnești și risipa de podoabe, vecinătatea silită a jupîneselor cu iatacurile domnești nu-i cîntau a bine.

S-a cutremurat inima în Burduja la gîndul că va fi silit ca el însuși să înlesnească Saftei cunoașterea moliciunii culcușului voievodal.

În ziua sosirii lui Burduja la curte se brodise haraiman cu mare cină în cinstea unui sol leah în trecere către Stambul. Poftirile la cină fuseseră împrăștiate de cu ziuă, de copiii de casă ai măriei-sale, preasfințitului Varlaam mitropolitul și tuturor dregătorilor, cu ale lor jupînese și jupînițe. Pe Burduja l-a poftit însuși voievodul.

N-a mîncat, nici n-a băut slugerul, pe cît și-a vătămat ochii purtîndu-i de la măria-sa doamna și beizadelele, la fiecare jupînească și boier.

Solul polon, cu toate strălucitele sale fireturi, părea un slujitor față de podoabele jupînițelor și boierilor. Încaltea,

Vasile-vodă părea a fi unul din cei mai împodobiți stăpînitori ai Bizanțului.

Burduja, priceput în a prețui, chibzuia că numai bumbii hainelor domnești apropiau o sută de mii de galbeni, iar îmbrăcămintea doamnei se ridică la peste patru sute de mii. De-ar fi ostenit a prețui tot ce se afla pe oaspeții acelei cine, suma s-ar fi suit la cîteva milioane de galbeni. Cam atît cît ar fi fost de folos poporului să nu mai cunoască lipsurile.

De acolo de unde era așezat, Burduja iscodea într-ai cui ochi de jupînească cad mai stăruitoare privirile voievodului. Și fără multă zăbavă, a dibuit jupîneasa către care fugeau neîncetat ochii lui Vasile-vodă. Era o greacă, proaspăta soție a lui Postulache Caragea, om de casă al măriei-sale, fugit de la Tîrgoviște, unde iscodea pentru curtea din Iași.

Era plină de daruri femeiești și iscusită meșteră în aruncatul destrăbălat al ochilor. Cît era de îndrăgostit de Safta, dar pe neplac nu i-ar fi fost nici lui Burduja să desmierde o asemenea împlinită frumusețe. Și dacă-i rămîneau de strajă ochii asupra multor alunecări de înțelegeri cu vinovate rosturi, gîndurile lui Burduja ticluiau planul unei nesupuneri. Se frămînta cum ar putea agonisi domneasca îngăduială de-a rămîne uitat la Buciulești, veghindu-și moșiile și femeia dragă. Dar nu izbutea să se încredințeze că-l va îndupleca pe vodă să se lase de năravul de a nu mai rîvni la femeile boierilor săi.

Îndemnînd pe solul polon să se așeze la priveala dănțuitorilor, măria-sa măsurase cu îndărătnicie semeția vinurilor de Cotnar și mușcatin, prea ades deșertate în pocale de către marele paharnic.

Aceste vinuri înfrățite așezaseră pe ochii lui Vasile-vodă aburii unor porniri de dragoste.

Datorită lor a pornit vodă să dea de urmele jupînesei lui Postulache Caragea, ieșind în pridvorul ce ducea la balconul din miazănoape al palatului. În balcon, însă, vodă a dat peste Burduja, pe care, bezmă fiind, l-a luat în brațe socotindu-l femeia căutată. Mîna voievodului a pornit zorită în căutarea sînului, ceea ce l-a îndemnat pe Burduja a se dezvinovăți:

— Îs cu mustață, măria-ta.

— Care ești? l-a străpuns cu întrebarea Vasile-vodă.

— Un oaspete al măriei-tale.

În privirile voievodului aburii vinului s-au îndesit, vorbele lui Burduja i-au slăbit mîna, descumpănindu-l. Binevoitor şi temîndu-se a nu fi certat, Burduja a cutezat a-i spune :

— Cu supunere voi sprijini pasul măriei-tale.

— Sictir ! i-a mulţumit hospodarul, depărtîndu-se.

Burduja s-a închinat. Ar fi căzut într-o năprasnică bîntuială, dacă Vasile-vodă ar fi tras hangerul. Strecurîndu-se pe cît îi îngăduia trupul, slujerul s-a aflat degrabă alături de cei buluciţi să se desfete privind danţurile. Neliniştit încă de primejdia din care scăpase, Burduja nu mai vedea chipuri, cît numai femei îmbrăcate în velacoase (mătase foarte scumpă), ghermeş (atlaz moarat), fermenele (scurteici de vară împodobite cu firet) şi malotele (mantii scumpe), toate învîrtindu-se în braţele unor ţafandachi greci, sprinteni la dansul chiotecului şi tare pricepuţi în a pune preţ pe podoabele purtate de jupîniţele pe care le dănţuiau. Aceşti tineri palicari, vînători de zestre şi dregătorii, chiverniseau cu mare pricepere încuscrirele cu boierii cei mai înstăriţi, avînd sprijinul nemijlocit al jupîniţelor.

Rătăcite de minciuna înfăţişării, jupîniţele se lăsau lesne ademenite de înfumuraţii lor dănţuitori. Vorbindu-le numai grecește acestor oiţe, logofeţii aveau astfel să le dovedească neamul cel ales din care se trag, cu toate că ştiau că cele mai multe jupîniţe nu pricepeau boabă din ceea ce li se şoptea. Gîndeau, prostuţele, că tunsoarea grecească este mai de preţ decît cea moldovenească şi că mîna cea nemuncită a peţitorului va mînui cu iscusit dichis foarfeca, chiar cînd va tăia pînă la piele din lîna cea bogată. Se mai întîmpla ca veneticii din Fanar să întîmpine voia rea a cîte unui boier habotnic al datinilor şi neiubitor de străini. Atunci evzonii, cu învoiala jupîniţelor, porneau la vătămatul lor. Isprava înspăimînta părinţii şi cei mai mulţi, din teama de a nu se ajunge aici cu toate măsurile luate, sfîrşeau cu învoiala. În acest fel pătrundeau ei în boierime, iar poporul se alegea, astfel, cu asupritori mai mulţi.

De curînd, slujerul Gheorghe Ştefan Ceauru, dregător al măriei-sale Vasile-vodă, şi-a întemeiat o aşezare a sa în tîrgul de scaun, în vecinătatea pieţii Beilicului. În acest fel a putut birui frămîntata stăruinţă a voievodului, de a-l avea în chiar cuprinsul curţii domneşti.

Cunoscînd îndeajuns graiul şi slova greacă şi slavonă, rosturile lui Burduja îşi găseau mai degrabă săvîrşirea în cancelaria logofeţiei decît în rînduielile slugeriei. Aceasta era chibzuinţa sa că numai aşa poate înlătura primejdia zilnică ce ar fi stat asupra Saftei, dacă ar fi locuit în curtea palatului domnesc. Totodată înlătura pentru sine necazurile din plin vărsate de voievod boierilor aduşi în casele domniei.

Se bucura Burduja într-un fel de ocrotirea lui de către voievod, totuşi strîmba din nas ori de cîte ori mulţi din boieri ridicau osanale lui Vasile-vodă.

Osanalele ce i se aduceau de către unii divaniţi nu porneau numai din obişnuita dorinţă de-a tămîia, ci dintr-o recunoaştere, cam fără voie, a dreptelor judeţe ale lui Vasile Lupu. Voievodul da întîietate celor din popor şi mişeilor, pedepsea fără să ţină seama că făptaşul unei ticăloşii îi este neam. Înşişi fraţii săi buni au stat la ocnă pentru îndreptăţita pîră a unui megieş.

Repetate, aceste judecăţi drepte au început a nu mai fi pe placul boierimii şi, mai ales, lesnicioasa folosinţă faţă de ei a buzduganului domnesc însoţită de aceste vorbe spuse în Divan :

— Nu-mi pasă de frate, de fiu şi de fiică, ci dreptatea este una şi singură pentru toţi. Eu nu socot omul, ci dreptatea, nu lucrul, ci legea. Dac-ar fi ca jumătate Moldova să fie rea, să piară, numai să rămînă cea bună.

Burduja nu împărtăşea această cuvîntare, fiindcă judeţele albanezului nu erau date pe temeiul legii, ci pe acela al legii lui de voievod, stăpîn desăvîrşit al Moldovei. Dacă acest stăpîn n-ar fi închis ochii asupra multor nelegiuri, Burduja ar fi fost alături de el cu toată inima. Dar vodă uita să se vîre şi pe sine în acea „dreptate una şi singură pentru toţi". El sta deasupra. Cerînd supunere desăvîrşită, el îşi îngăduia să soarbă din orice iatac băutura desfătată a dragostei, care în unele locuri era luată cu silnicie. Mînia lui Burduja se revărsa şi asupra boierilor care-şi asupreau cu bătaie femeile, după călcatul iatacurilor de către voievod. „De fapt certatul, boierilor s-ar cuveni, şi nici decum femeilor, neajutorate în nici un fel faţă de puterea domnească", gîndea Burduja de cîte ori auzea de-o asemenea întîmplare.

Îl slujea Burduja pe Vasile-vodă, dar aduna în catastifele sale toate nelegiuirile săvîrşite caselor boiereşti, sporul egume-

nilor greci şi al închinărilor de mănăstiri, făţărnicia domnească fiind dovedită. Vasile Lupu s-a alăturat celor ridicaţi împotriva evzonilor lui Alexandru-vodă Ilieş, pentru ca, o dată ajuns stăpînitorul scaunului domnesc, să dea nespusă părtinire tot grecilor.

Nu se împăca Burduja nici cu cheltuielile nemăsurate ale domniei. Pornind Vasile Lupu să cerceteze cetatea Sucevei, lumea satelor ieşită să se închine măriei-sale s-a crucit văzînd ce nu mai apucase să vadă. Trei mii de călăreţi deschideau alaiul caretelor domneşti căptuşite cu mătase de aur; pajii erau îmbrăcaţi în pambriu de culoarea roşului învăpăiat, două mii de pedeştri şi o sută de ieniceri închideau alaiul. Popasurile se făceau în tabere întocmite asemeni tîrgurilor, cu corturile aşezate pe cătune, avînd ulite între ele pentru folosinţa artelnicilor, a sacalelor cu apă, a boccegiilor şi alviţarilor.

Făcîndu-şi de lucru în canţelaria domniei, alături de cei şase secretari, pentru cărţile împrăştiate în felurite limbi voievozilor învecinaţi Moldovei, Burduja cunoaşte apriga sete de mărire a lui Vasile-vodă.

La puţină vreme de la înscăunare, mîndru hospodar nu-i mai ajungea Moldova. Ţara este prea necuprinsă pentru poftele sale. La hotarele ei de jos, Ţara Românească arată ca un necuprins grînar de bogăţie. Scaunul ei este ţinut de un bătrîn, Matei-vodă Basarab, a cărui răsturnare şi aşezare în locul lui o urmăreşte cu statornică înverşunare.

Despre aceste chibzuieli domneşti a auzit şi Burduja. Vasile-vodă nu-şi fereşte asemenea gînduri faţă de nici unul din boierii Divanului său. Dar Burduja, la auzul unor asemenea planuri, nu le lasă nelimpezite de întrebările sale. Uneltirile lui Lupu în care chip se ascut? Urmărea doar averea bătrînului Matei, ori şi scaunul acestuia? Şi în acest caz, cum va domni vodă Lupu asupra a două ţări? Sau îşi va lăsa în scaun beizadeaua, iar el se va strămuta la Tîrgovişte? Hm, beizadeaua Ion, voievod al Moldovei... „Prea este deznodat de picioare şi prea uscat la mînă, ca să poată struni cu priinţă boierimea cea nesocotită!"

Luînd la şir chipurile boiereşti asupra cărora bănuia că vodă s-ar fi oprit pentru domnie, Burduja nu se împiedică decît de fraţii Toma şi Iordache Cantacuzino, care ar putea fi sprijiniţi, pare-se, la nevoie, de-al treilea frate al lor, stol-

nicul Constantin Cantacuzino, cărturar cu mare trecere la curtea din Tîrgoviște. Dar, socoti Burduja, singurul ce-ar fi de folos țării și sieși n-ar fi decît Iordache. Da, dar este și el grec și dacă boierii îl îngăduie la dregătorii și în Divan, în scaun nu l-ar oploși în ruptul capului. Nici Vasile-vodă n-ar înlesni o asemenea domnie. Neamurile din Stambul ale Cantacuzinilor i-ar veșnici pe aceștia în stăpînirea țării, răzbind pînă în cele din urmă potrivnicia boierească. De aceea Burduja nu vede în Iordachi Cantacuzino tovarășul planurilor lui Lupu. „Tot la fiu-său trebuie să fi rămas Vasile-vodă", își zise Burduja. „Da, dar fără ajutorul temeinic al unuia din vecini, nu poate izbuti."

Luînd în șir pe cei învecinați domnului Moldovei, Burduja știa că Matei-voievod nu stă să numere pungile atunci cînd este vorba să-i îndatoreze pe turci și mai ales în tot ceea ce privește faptele lui Vasile-vodă.

În scaunul Ardealului, bătrînul Rakoczi stă la mare prietenie cu Matei Basarab. Turcii l-au luat în brațe pe Lupu dîndu-i scaunul, fiindcă a vărsat Porții sumedenie de aur și fiindcă n-au mai avut la îndemînă un altul mai procopsit ca el.

„Pe cine s-o bizui arbănașul?" s-a întrebat în nenumărate rînduri Burduja.

Dezlegarea îi pică fără zăbavă.

Măria-sa Vasile-vodă purta și îndelungate sfaturi cu cei mai apropiați ai săi boieri, dar, necumpătat în pornirile sale, zorea fără zăbavă împlinirile plănuite.

Se nevoia vodă să-l cîștige cu orice preț pe Rakoczi, și frații Cantacuzini îl sfătuiră să-l folosească pe Burduja în această încercare.

— Va să te ajungi cu Burduja, măria-ta, l-a îndemnat Iordachi Cantacuzino. El se megieșește cu săcuii, a căror limbă a deprins-o. Șiret, pre cît îl cunoaștem, va putea umbla cu mîna prin gura ardeleanului Rakoczi și va ști să-l încline către planul măriei-tale. Avînd noi sprijin ardelean, răsturnarea din scaun a lui Matei-voievod ne va fi tare înlesnită.

Nu s-a lăsat nici Vasile-vodă lesne înduplecat de aceste îndemnuri ale cumnatului său. Știe că încercările sale de a-l ademeni pe Burduja au dat greș. Șiret cum este, nu s-a înduplecat să fie adus să se așeze, alături de atîția boieri, în curtea domnească. Îl simte pe Burduja mai bucuros să hălăduiască

la Bucureşti, decît în ameninţarea zilnică a dregătoriei domneşti. Îl cunoaşte a fi din cei care „zic ca tine, dar fac după capul lor". Totuşi, dator este să încerce. Stînd în sfat cu el, se va strădui să prindă dacă Burduja schimbă ori rămîne în aceleaşi îndemnuri.

Cu ademenitul lui Burduja a fost însărcinat Iordachi Cantacuzino, marele vistier.

— Slugere Gheorghe, i-a şoptit Iordachi, măria-sa are nespusă nevoie de-a folosi dibăcia limbii domniei-tale pe lîngă luminăţia-sa principele Rakoczi şi te-ar pofti la un sfat grabnic. Te aşteaptă.

Burduja, bucuros de sfat, n-a întîrziat să se înfăţişeze voievodului său.

— Slugere Gheorghiţă, i-a grăit cu zîmbet Vasile-vodă, domnia voastră se află la strîmtoare din pricina unor neprieteni, de care inima noastră cu harnică dorinţă s-ar apropia. Am filoti... şi pe neprieteni, şi pe solul nostru, dacă am izbuti. Cum chibzuieşti, slugere Gheorghiţă?

— Mai înlesnit mi-ar fi chibzuitul, măria-ta, dacă aş lua la cunoaştere pe acei neprieteni... Solul măriei-tale nu m-ar zădărnici.

— Îl bănui? l-a întrebat vodă.

— Îl bănui a se afla de faţă cu stăpînul său.

Neluîndu-şi ochii de la Burduja, voievodul a cuvîntat:

— Mustruluindu-ne secretarii domneşti, ca în cărţile lor să stăruie a dovedi că cercările noastre de-a aşeza ţara nu sînt vorbe de clacă, unii din megieşi socotesc şovăitoare această a noastră hotărîre. Trudnicia gîndurilor noastre de-a nu sta nicicînd spre război nu primesc de fel credinţa de adevăr a luminăţiei-sale Rakoczi, de pildă. Nevrednic prieteniei sale ne socoteşte principele Ardealului, în inima căruia se oploşesc numai vorbele furişe ale potrivnicului nostru Matei, cel ce ne-a lăsat răbdător de patruzeci mii de galbeni dăruiţi de noi vizirului, pentru înlăturatul blăstămatului Celebi, acel sprijinitor din Stambul al veneticilor greci.

Neclintit la chip a rămas Burduja ascultînd. Ocărîndu-i pe greci, voievodul cerca să dovedească slugerului că el fiind băştinaş, alţii sînt venetici.

— Cuviincios ar fi fost ca Matei-vodă, dobîndind scaunul, să ne răspundă jumătate din cheltuiala noastră, aşa cum s-ar cuveni negustoreşte. Domnia-ta cum chiteşti?

— De cuviinţă ar fi fost, măria-ta, dacă învoiala aşa a stat.

N-a fost pe placul deplin al lui Vasile-vodă această îndoială a lui Burduja, dovedind astfel că slugerul a înţeles minciuna folosită.

Matei-voievod nu dăduse nici o învoială acelei cheltuieli. Arnăutul o făcuse numai din a sa pornire, zorit fiind să scape cît mai grabnic de un potrivnic înverşunat şi periculos.

— În ce chip socoţi măria-ta a ne apropia prieteşugul luminăţiei-sale? l-a abătut Burduja de la adîncitul spuselor sale la învoiala cu Matei.

— Folosindu-l în daruri şi prietenie.

— Prieteşugul trebuie dovedit, măria-ta. Darurile îl întăresc doar, l-a sfătuit Burduja.

— Dacă mă ajută cu priinţă ţinerea de minte, a spus cu şiretenie Vasile-vodă, aş grăi că luminăţia-sa are un fiu din care am putea face un ginere al nostru. N-ar fi oare aceasta, slugere, o dovadă a prieteşugului?

— De bună seamă că ar fi dovada cea mai împlinită, dacă atît feciorul luminăţiei-sale, cît şi copilele măriei-tale n-ar fi cu toţii cam cruzi pentru gospodărit

— Făgăduiala nu preţuieşte nimică, slugere?

— De preţ este, dar la vremuri aşezate, măria-ta. Luminăţia-sa are sănătatea cam şubredă, ţinînd seama veştilor ce ne vin prin neguţătorii ardeleni. Pe făgăduiala celor trecuţi din viaţă cine mai poate pune temei?

— Să fie oare cu adevărat şubred la sănătate luminăţia-sa? a pripit întrebarea voievodul, în privirile căruia au sticlit tăişuri de bucurie. Ne-ar fi de mare folosinţă această cunoaştere. Îndrumîndu-te cu o solie la Bălgrad, ai putea dibui şi vedea, slugere, multe din cele necunoscute nouă.

— De va fi de folosinţă scaunului, bucuros voi fi de solie, măria-ta.

Două vulpi se bucurau, înşelîndu-se una pe alta. Vasile-vodă se bucura fiindcă nu gîndise că-l va cîştiga cu atîta uşurinţă pe slugerul său şi credea cu tot dinadinsul că va lega prieteşug cu Rakoczi. Solia lui Burduja îl bucura din această bănuiala a sa, dar mai bucuros era dintr-o pricină cu totul deosebită de cele vorbite pînă acum. Această pricină era îndepărtarea de casă a lui Burduja, ceea ce însemna drumul fără piedică la jupîneasa Safta.

Burduja, la rîndu-i, plănuise mai de mult o apropiere a sa de Rakoczi și nu gîndea de loc să piardă prilejul ce i se ivea acum și de care dorea, cu orice preț, să nu se lipsească. În afara împlinirii unor bogate treburi negustorești, solia la curtea din Belgrad îl va ridica mult în ochii boierimii, socotindu-l toți ca omul de sfat al măriei-sale, alăturîndu-l Cantacuzinilor.

Plănuind înlăturarea din scaun a voievodului său, Burduja își împărtășește doar sieși toată viermuiala gîndurilor din el. „Lesne-i a hicleni, își zicea ades slugerul, dar hiclenitul fără sprijin este sterp, iar cel de unul singur duce nesmintit la retezatul capului."

Urmează, deci, a rîndui înainte de orice sprijinul. Boieri de sprijin încă nu vedea căruia din ei s-ar putea mărturisi fără teama de a fi pîrît.

Domnia lui Vasile-vodă Lupu nu este prea învechită, ca să stîrnească ura boierimii și pofta ei de înnoire. Amînatul peșcheșului cu trei ani a dat pe mulți de partea lui vodă.

Apoi ridicatul Trisfetitelor, o desfătare a tuturor celor ce o privesc ori vin să se închine, este drept că a cerut multă avere de bani, dar poporul nu simte asuprirea cu dări grele, care în cursul celor trei ani de păsuire încă nu se vor așeza. Moldovanul, fiind deprins cu birurile, știe că dăbilarii nu sînt milоși, nici prea cîinoși atunci cînd văd și simt că au de unde lua. Cîinoșenia lor se dovedește acolo unde gospodăria este stearpă în lucruri de preț; acolo adună și cenușa din vatră, numai să nu plece cu mîna goală. De aceea moldovanul nu se teme de dăbilar, cînd are cu ce-i sta înainte, și nu este bîntuit de neprieteni.

Acum, în anii începutului domniei lui Vasile-vodă Lupu, grînele nu i-au fost pustiite de lăcuste, vitele au preț, negustoriile nu stau la cumpăt.

S-a mai bucurat poporul și de altă faptă a măriei-sale. Mulțumită ajutorului de douăzeci și opt mii de ruble, dat din haznaua domnească Patriarhiei din Stambul, Iașii au dobîndit moaștele Sf. Paraschiva, aduse în țară de către mitropoliții Ioanichie al Iracliei, Partenie al Adrianopolei și Teofan Paleonpatron, patriarhul Ierusalimului. Moaștele, așternute într-o raclă de argint, sînt așezate în Biserica Trisfetitelor, cu o slujbă săvîrșită de un mare sobor de vlădici, egumeni și preoțime. Moaștele făcătoare de minuni lecuiesc molimele, dez-

leagă ploile și alungă lăcustele, aduc o mare strînsură vistieriei domnești, la toate praznicele.

O altă cale de răsturnare ar fi ridicarea boierimii o dată cu aceea a poporului. Boierii se lasă greu prinși numai cu făgăduieli. Fiecare vrea să se încredințeze de mai înainte că făgăduiala poate fi dusă întradevăr la îndeplinire. Poporenii înșelați în nenumărate rînduri erau mai neîncrezători decît boierii. Și-apoi prostimea se lasă mai ușor amăgită atunci cînd întîmpină doar prilejul de dat ceva pe gît și pus în palmă. Aceasta închipuie ceva cheltuială, cu care Burduja nu se prea învoiește, fiind foarte strîns la mînă. Dacă ar avea lîngă sine un divanit gălăgios și deschis la pungă, gata ar fi să și-l apropie. Dar Modrigan? Bun, tare bun, știe vorbi oamenilor de jos, dar lipsit de bănetul trebuitor unor asemenea treburi...

În căutatul acelui boier deschis la vorbă și la pungă, Burduja rămîne să rînduiască, singur încă, încercarea de împlinire a șubredelor sale nădejdi.

Mîrîieli totuși se aud prin tîrgurile țării. Măria-sa a împînzit toate mănăstirile din țară cu călugări palicari, aduși înadins spre a învăța pe fiii de boieri buchile ionicești și știința greacă. Se mai ridicau, pe ici-colo, părelnice mîrîieli și pe pricina închinării mănăstirilor moldovene către cele grecești. Așa, de pildă, Trisfetitele fuseseră închinate, înainte chiar de a fi fost sfîrșit clăditul, lavrei de la Athos, iar mănăstirea Bîrnovului și Sf. Sava, Patriarhiei din Ierusalim.

Mai stăruiau și alte zvonuri asupra lui Vasile-vodă, îndeajuns de cunoscute lui Burduja. Erau cele privitoare la evzonii Iacomi și Sculi, vătafi de aprozi, și Hristodul căminarul. Ipochimenii săvîrșeau multe asupriri la adăpostul caftanului domnesc.

Prin unele tîrguri și la case cu stăpîni văzuți doar cu cîte un ochi de domnie, cei trei greci se înțelegeau cu dăbilarii și nu se rușinau în nici un fel a face jaf. Tot de acești ticăloși se folosea vodă, punîndu-i să dibuiască pe unde stau jupînițe dăruite în frumusețe, pe care le ridicau silnic, dăruindu-le haremului domnesc.

Solia a pornit cu mare fală. Patruzeci de slujitori închipuiți împărătește îl urmau pe Burduja, călărind între Modrigan și Blaziu, secretar al măriei-sale pentru latină.

Chibzuise Burduja cîteva nopți dacă potrivit ar fi fost să ia cu sine și pe Safta, sau s-o lase în tîrgul de scaun fără vecinătatea sa, ori s-o ducă la Cașin. Vremea era cam potrivnică, în desprimăvărat vînturile se mănîncă, aducînd zloată și ploi. Deprinderea tîrgului o căpătase Safta, ș-apoi neamurile n-or lăsa-o să-i pese de singurătate.

Mai chibzuise Burduja căruia din apropiații săi îi va lăsa seama privigherii vătafului curții și slujitorilor. Pricepere deplină ar fi avut Modrigan, dar la drum nu se putea lipsi de el. Isteț la trasul de limbă al slujitorilor luminăției-sale Rakoczi ar fi fost Macsîm, harnic istovitor de ulcele, mai cu osebire al vinului de pe podgoriile tîrnăvene, iar pe deasupra dibaci îndatoritor în legatul prieteniilor. Însă, pornit în solie, Burduja nu știe cîte săptămîni va zăbovi pe drum și la Bălgrad. În răstimp o nevoie ivită curții sale din Iași cu spor va fi împlinită de un om ager, și acela nu poate fi decît Macsîm.

A pornit bucuros Burduja că nu și-a lăsat jupîneasa prea tristă la despărțire. Grijulie cu rînduitul îmbrăcămintii și primenelilor solului măriei-sale, Safta, s-a lăsat îmbrățișată de sluger pre cît i-a fost voia. Burduja s-a încredințat de mult că jupîneasa nu-i este prea drăgăstoasă. Se mulțumește a o ști supusă și de credință, îl îndestulează în dragoste, este harnică în priveghiul tuturor rînduielilor gospodărești de pretutindeni. Nu este mai harnică la Cașin decît la Iași și nici nu este mai fometoasă de dragoste la Buciulești decît la Valea-Rea sau Răcăciuni. Ea dovedește pretutindeni aceeași voie bună. Nu se frămîntă în gînduri și nici nu-și mărturisește vreun dor tainic.

Ceea ce a stăruit cîndva în ea a alungat. Acum se bucură cînd soarele biruie negurile cele înghețate ale iernii, cînd cloștile ies pe tăpșanul curții cu ceata de cocoloașe aurii după ele, se simte mai tînără cînd se smălțează fînețele și mustește mireasma cimbrului sălbatic și cînd ascultă, fără gînd, cuvîntarea zisă în cîntece a păsărelelor din păduri și livezi. Își trăiește viața de gospodină, iubită de soț, ascultată de femeile casei sale, ținută cu supunere de slujitori. Cunoaște cît de dragă-i este slugerului și își simte mulțumirea împlinită. Nu se teme nici de viața ei și nici de aceea a lui Burduja. Neavînd copii, grijile îi sînt înjumătățite. Griji are cîteodată cînd merge la curte. Doamna Tudosca pe ea o cercetează mai mult ca pe celelalte jupînese. Nu la îmbrăcăminte, cît chipul i-l

cercetează și adesea Safta prinde în ochii doamnei aburii unor amărăciuni.

S-ar fi vrut frumoasă doamna Tudosca! Și în această amărăciune, singura mîngîiere a doamnei este că are fete frumoase. Frumusețea Rucsandrei pare a fi pe deasupra celei a Saftei. Înainte de a se încredința de adevăr, doamna Tudosca pune atîta migală în amănuntul chipului jupînesei lui Burduja, iar Safta, de cîte ori întîmpină pîcla de tristețe din ochii doamnei, o împreună poveștilor despre năravul mulieratic al lui Vasile-vodă. Suferea, de bună seamă, doamna Tudosca știindu-și soțul cotrobăind neîncetat prin alte cuibare. Safta se întreba dacă, îndrăgostită fiind asemenea doamnei lui Vasile-vodă, ar îndura arșița durerii știindu-l pe Burduja cu năravul fustelor. Îndrăgostită a fost. L-a avut drag pe Petrăchel Dabija cu inima și trupul. Dar niciodată n-a săgetat-o îndoiala că Petrăchel s-ar putea adăpa și la altă gură. Grijile iscate aflîndu-se la curte, Safta le tălmăcește altfel din clipa în care a înțeles pojarul din inima doamnei. O bănuia oare Tudosca a fi desmierdat și ea pe Vasile-vodă, ori gîndește că nici rîndul ei nu va întîrzia?

La învolburarea de gînduri a Saftei, rămasă fără pavăza lui Burduja, năravul de fluture al voievodului ea îl zvîrlea în spinarea jupîneselor, mai toate iubitoare de legături nelegiuite. Oricît de amarnic va fi năravul voievodului, el nu-și va afla împlinirea fără nada muierească. Jupîneasa Safta nu cutează a bănui că măria-sa buznește în iatacuri fără chemarea zvîrlită din ochii jupîneselor. Și oricît de nărăvit ar fi vodă, n-ar necinsti căminele boierilor săi, dacă inelate degete de jupînițe și jupînese nu s-ar furișa în spate ca să tragă după ele ochii înfometați de carne femeiască ai măriei-sale. Și apoi nici o curte boierească nu este pustie de slujitori. Porțile tuturor curților sînt zăvorîte, noapte-zi, împotriva oricărei bîntuieli. Ca să poată Vasile-vodă răzbi de-a dreptul în iatacurile jupîneselor, înseamnă că slujitorii domniei sînt ajunși cu cei ai curții călcate. Bine că ea n-are această îngrijorătoare teamă. Macsîm priveghează curtea ca un șoim.

Totuși Macsîm a început a poticni cu privigherile sale asupra curții lui Burduja de cînd a legat prietenie cu Iacomi, vătaful de aprozi ai măriei-sale. Prietenia aceasta, neașteptată pentru Macsîm, a pornit de la un foc iscat în piața Beilicului cu vreo două luni în urmă. Pojarul se iscase la dugheana

lui Mendel marchidanul și amenința să cuprindă așezările tuturor vecinilor, mai toate clădite din lemn, așa cum clădea prin tîrguri toată lumea neajutorată, puțini fiind aceia care-și întemeiau așezări de zid.

Deșertînd împreună oale nenumărate pe la cele cîrciumi ale tîrgului, Iacomi a agonisit multe știri și, o dată cu ele, o seamă de obiceiuri ale curții slugerului, ale Saftei și ale lui Burduja. Fălindu-se grecul cu multe din neștiutele rînduieli ale curții domnești, dator s-a socotit Macsim a împărtăși prietenului său boierești deprinderi ale gospodăriei lui Burduja din tîrgul de scaun, precum și ale celor de la întinsele sale moșii.

Nu bănuia curatul Macsîm că grecul era unealta domnescului său stăpîn, care, neizbutînd a-l îndupleca pe Burduja să se așeze într-una din casele curții domnești, ardea de dorul Saftei și de cunoașterea a cît mai multora din îndeletnicirile sale.

De bună seamă că voievodul și-ar fi îndestulat arșița la vremea cînd Safta văduvea după Petrăchel Dabija. Dar în toată acea vreme Lupu a fost prins în dîrdora răzvrătirii împotriva lui Alexandru-vodă Ilieș, precum și a grecilor acestuia, urmărind cu neclintită îndîrjire moștenirea scaunului și știind că, o dată stăpînitor, toată stîrpa femeiască îi va fi la picioare. Acum, de cînd Safta este femeia slugerului său, Lupu s-a ferit s-o întrebe de-a dreptul dacă ar fi bine primit în iatacul ei, în schimb a lăsat în sarcina vătafului Iacomi aflatul tuturor rînduielilor curții lui Burduja, ceea ce grecul a adunat datorită ușurinței de credință în slujitorii voievodului, a lui Macsîm, limbii sale aflate în necurmat neastîmpăr și vinului de Odobești, cu mare pricepere păstrate de Bogonos în beciurile sale.

Acest mincinos prieteșug al vătafului Iacomi pentru Macsîm, slujitor de credință al lui Burduja, s-a curmat în seara cînd Macsîm a lungit mai mult ca de obicei secatul ulcelelor în tovărășia vătafului Iacomi.

Acesta primise porunca să nu se despartă de Macsîm decît după al cincilea ceas din noapte, Burduja fiind pornit în solie cu o zi înainte.

N-a legumit vinul Iacomi, gîndind că-l va lăsa adormit, în cîrciumă, pe Macsîm. Socoteala grecului s-a dovedit greșită din clipa cînd au pornit a i se învăpăia obrajii și pînă ce ameteala a pus stăpînire pe el, îndemnîndu-l să cînte ca să se

audă și din uliță și să se adune în jurul băuturilor cîteva străji de la rosturile lor. Cînta Iacomi cîntece grecești înțelese doar de el. Vinul i-ar fi îndemnat picioarele și la joc, dacă nu i-ar fi rămas netulburată oleacă de rușine față de străji. Nu se cădea vătafului de aprozi ai măriei-sale să joace într-o cîrciumă unde se adunau noaptea doar slujitori și oameni de rînd.

Era peste măsură de bucuros Iacomi. Bucuros că mișelia lui dăduse roade și că răsplata acestor roade o va primi din mîna sau gura măriei-sale și că vinul lui Bogonos îi însumeți se glasul, adunînd nenumărate urechi la ascultarea lui.

Bucuros era și Macsîm de căldura prieteșugului agonisit și de ghiersurile neostoite ale grecului. Stînd și gîndind prin aburii vinului, Macsîm socotea că mai bucuros ar fi fost dacă Burduja l-ar fi luat și pe el printre însoțitorii săi. Ar fi văzut alte chipuri și alte rînduieli. La curtea lui Rakoczi ar fi fost primit și el cu toată cinstea datorită solilor. Îi va veni rîndul cu alt prilej. Stăpînul său slugerul Gheorghe Ceauru se bucură de toată voia bună a măriei-sale. Mărturie i-a făcut și cinstitul vătaf Iacomi.

Gîndind astfel, Macsîm l-a văzut pe grec înmuiat de vin, către care nu-l mai îndemna de fel inima. Se simțea și el cam ajuns de semeția băuturii, fără însă a se lăsa biruit ca Iacomi. A cerut învoială vătafului de-a împărți vinul rămas străjilor așezate la priveală și-ascultare și iarăși s-a veselit Macsîm cu cîtă harnică sete mistuiau străjile ulcelele lui Bogonos.

Deodată, Macsîm a tresărit. Niciodată n-a zăbovit atîtea ceasuri din noapte în afara curții stăpînului său. Vinul adunat în el i-a făcut spaimă, părîndu-i-se că a auzit glasul de poruncă al lui Burduja. Ori a fost aivea? Cine să-l strige la ceasul acela din noapte? Jupîneasa Safta? Că doar slugerul este pornit în solie...

— Trece-mă la tibișir, jupîne, a strigat Macsîm lui Bogonos, după ce l-a încredințat pe Iacomi străjilor.

Cîrciumarul a moțăit din cap a încuviințare, cum mai făcuse și în alte împrejurări, iar Macsîm, zorindu-se, a pornit în goană.

De ce va fi zorind așa, nu știe, dar începe a bănui că la curtea lui Burduja s-ar petrece ceva și că primejdia apasă asupra cuiva. Să fi tăbărît tîlharii, știindu-l pe stăpîn plecat peste hotare, sau... Iaca, porțile nu sînt ferecate... Nici un

slujitor nu face de strajă... Nici un felinar aprins... De ce gîfîie ? De spaimă, ori de nălucirile dăruite de vin ?

Ca un buhai întărîtat s-a năpustit în cuhnii, aflînd toţi slujitorii adunaţi în jurul vetrei.

— Care-i ? a cuvîntat un glas.

— Privegheaţi morţi, mişeilor ? s-a răstit Macsîm.

— Priveghem pe măria-sa, comise Macsîm, i-a dat lămurire vătaful Toader.

O săgeată de spaimă s-a înfipt în deşertul lui Macsîm auzind cele grăite de vătaful curţii şi, ca să nu dea slujitorilor prilejul de a înţelege că este tare spăimîntat de cele auzite, a întrebat din nou cu glas de batjocură :

— S-a strămutat măria-sa în cuhnia voastră ?

— Ba s-a strămutat în iatacul jupînesei Safta, iar porunca oştenilor însoţitori a fost să nu ieşim din cuhnie pînă-n zi, a mai cuvîntat din nou vătaful.

Ştirea l-a pălit pe Macsîm ca un buzdugan între sprîncene. Îi bîzîiau urechile de parcă-ar fi fost aşezat la urdinişul unor ştiubeie. Nu ştie ce să grăiască. Ce porunci să dea. Să pornească alături de slujitori întru alungatul măriei-sale ? Oştenii îi vor doborî, şi ce vină poartă slujitorii lui Burduja, ca să rămînă răpuşi de oştenii domneşti ?

Vina o poartă doar el, Macsîm.

În seama privegherii sale a fost lăsată curtea de către stăpîni. Care i-a fost priveghiul ? Deşertînd nenumărate ulcele la cîrciuma lui Bogonos. În tovărăşia cui ? A vătafului Iacomi.

Noaptea şi grija au smuls din el, ca pe o căciulă, toţi aburii vinului. Beznă este pretutindeni, dar el vede limpede. Suliţe de lumină cad pe toate laturile povestei din această noapte.

Ridicînd fruntea pe deasupra slujitorilor rămaşi chinciţi în jurul vetrei din cuhnie, Macsim s-a lăsat răzbit de năvala unor gînduri, aşternute odată în mintea sa : rateşul lui Horceag, vornicul Lupu, jupîneasa Safta, silnicia săvîrşită asupra ei de Burduja. Nu cumva, în cele petrecute peste noapte, are un rost şi vătaful Iacomi ? Are, de bună seamă că are, iar el, Macsîm, abia acum deslueşte acest rost si-şi dovedeşte cu întrebările şi răspunsurile date de gîndurile sale că grecul a fost mai ager la chibzuieli decît el.

A înşelat vătaful de aprozi Iacomi pe Macsîm, comisul slugerului Gheorghe Ştefan ? Nu, a gîndit Macsîm. Grecul a înşelat gingaşul simţimînt al prieteniei, din belşug îndestulat de comis. Moldovanul socoteşte această înşelătorie un mare păcat, asemenea omorului săvîrşit asupra unui om fără vină. Numai că acest păcat nu poate fi iertat pe tot pămîntul, decît cu sînge. Cu sîngele blăstămatului care a batjocorit şi muscatinul lui Bogonos, cuviincios turnat în ulcele, întru proslăvirea prieteşugului, şi nicidecum pentru aceea a trădării.

În capul lui Macsîm nu-şi puteau găsi loc aceste două cuvinte : prietenie şi înşelăciune. În viaţa ce-o trăise pînă acum el nu întîmpinase o asemenea blăstămăţie. A-ţi înşela prietenul, pentru el însemna a-ţi vinde sufletul Diavolului. Pentru el prietenia era totuna cu dăruirea inimii, a vieţii.

Neprivegheatul curţii, aşa cum hotărîse Burduja, ridica temeiul de viaţă al comisului său. Dacă Burduja ar fi de faţă, nevrednicul său slujitor i-ar cădea în genunchi şi, cu fruntea plecată în ţărîna curţii, şi-ar recunoaşte vina, cerîndu-şi singur osînda. Ce altă osîndă i s-ar cuveni, decît cea hotărîtă de datini slujitorilor nepăstrători ai credinţei şi întovărăşiţi cu potrivnicii stăpînului ? Fost-a Burduja un stăpîn asupritor ? În nici un chip. Toţi cei care i-au mîncat pita dau împlinită mulţumire. De ce tocmai el, Macsîm, să cadă în bîntuitul năprasnic al nesupunerii ? Nu-l înspăimîntă clătinatul în furci vegheat de şatra corbilor. Dar învoindu-se cu acest sfîrşit ar rămîne dator grecului Iacomi cu plata trădării. „Şi, gîndea Macsîm, nu se cuvine să curmi zilele dăruite de Dumnezeu omului, în trecerea sa prin viaţă, ştiindu-te dator." Nu vrea să moară dator, încărcîndu-se astfel cu încă un păcat. Ce meşteşug, ce descîntec diavolesc ar putea solomoni să poată plăti datoria, mulţămind astfel de prieteşug vătafului Iacomi, prin împrăştiatul măruntaielor dar cu o pălitură de sabie ? Numai că această plată este tare greu de împlinit. Evzonul se află pus la fereală. Cine s-ar putea vîrî în curtea domnească şi smulge din culcuş o ticăloasă unealtă a măriei-sale ?

A uitat Macsîm, de cînd stă în chibzuială cu sine.

L-au scos paşii din nou în curtea aflată în beznă. Tăcerea înlemnise şi ea de spaima celor petrecute. Unde sînt oştenii măriei-sale ?

Macsîm a dat ocol casei. Nici bezna nu mişca, necum suflet de om. Urmă de oşteni, nicăieri. „Vor fi pornit o dată

cu măria-sa. Dar unde se vor fi aflînd femeile jupînesei Safta ?"

Cercetînd toate laturile de pe dinafară ale casei, a auzit suspinul uneia. Apropiindu-se, a întrebat în şoaptă :

— Care eşti ?

— Eu, Anisia, comise.

— Te-au asuprit oştenii ?

— Asupra noastră, femeile casei, nici o mînă nu s-a ridicat.

— Atunci de ce jeleşti ?

— Plîng ruşinea casei slugerului, stăpînul nostru, a oftat femeia.

Aceste vorbe suspinate au dat un îndemn grabnic lui Macsîm. Fără vorbă, s-a îndreptat spre grajd. Au nechezat caii, cunoscîndu-i paşii. A dibuit locul unde-şi ştia aşezat tarhatul pentru călărie. Aflîndu-l neatins, s-a tras cu zor mare către cămara lui, smulgînd sabia, cu care s-a încins pe loc. Apoi s-a îndreptat din nou către grajd, scoţîndu-şi şi tarhatul. În cîteva clipe şi-a închingat tarniţa şi s-a zvîrlit pe cal, fără ajutorul scărilor. Cuprins de amărăciune, a strigat slujitorilor :

— Luminaţi curtea şi lăsaţi zăcutul în cuhnii. Ichim să treacă la straja porţilor.

Potrivindu-şi scările, a înfipt un pinten. Calul a sărit în uliţă, lăsînd slujitorii în nedumerirea celor petrecute. Pe boltă Cloşca îşi îndemna puii să ciugule în meiul stelelor. Macsîm şi-a îndreptat calul către drumul care ducea spre Ţara-de-Jos.

Lăsînd nespusă răvăşeală şi zăpăceală în iatacul jupînesei slugerului său, Vasile-vodă, ajuns la curte, a poruncit spătarului Cujbă să mîne cel mai aprig călăreţ pe urmele lui Burduja şi să-l aducă înapoi.

Foarte harnic era măria-sa în a porunci, lăsînd tot greul în seama celor ce aveau să-i îndeplinească voile. De aceea s-a scărpinat în creştet spătarul Cujbă, plănuind unde să afle acel aprig călăreţ, înlesnit să-l ajungă pe Burduja la două zile de drum.

Chibzuind spătarul pe care din oşteni s-aleagă pentru această poruncă domnească, alt gînd l-a săgetat. Nu cumva, îndestulat cum se află măria-sa de femeia slugerului, va fi hotărît să-l răpună, ca pe viitor fără piedică să-i fie drumul

la jupîneasa Safta ? Dar dacă Burduja, adulmecînd planul lui Vasile-vodă, se va împotrivi ? Va putea face față un singur om slujitorilor de credință care însoțesc pe sluger ? Mînînd de la curte mai mulți neferi pe urmele celui plecat în solie, nu vor face și mai mare spaimă lui Burduja ?

După lungă chibzuială, spătarul Cujbă s-a încredințat că mai spornică treabă va săvîrși un singur om, iar Burduja, nesilit la drum, a fost ajuns coborînd clinul Brețcului, după ce găzduise o noapte în Oituz, la vornicul Pintilie. De mare folosință fusese această găzduire la Pintilie. Doi dintre slujitorii lui Burduja fuseseră loviți de pîntecăraie și din pricina lor întreaga roată de călăreți își domolise mersul. Burduja se hotărîse să-i lase pe bolnavi la Oituz, dacă nu s-ar fi arătat meșteșugul vornicei Glicheria, femeia lui Pintilie. Cu fierturi din ierburi cunoscute de ea, în cîteva ceasuri a tămăduit pîntecele slujitorilor, punîndu-i alături de ceilalți, după ce au fost lăsați în odihna cîtorva ceasuri de somn. În această odihnă a fost mulțămit și secretarul Blaziu, și caii, care, în timp ce călăreții lor sforăiau, și-au ronțăit liniștiți merticele de grăunțe. Burduja, dornic de vorbă cu un om de-al său, a stat noaptea întreagă de sfat cu vornicul Pintilie și credinciosul său Modrigan.

Despre năravurile lui Vasile-vodă, vești numeroase picaseră și în Oituz. Cunoșteau muntenii locului ocara săvîrșită multor case boierești și răzești de către voievod și ale sale neamuri. A mirare se întrebau oamenii, cum îndură lumea această necinstire domnească ? Mai lămureau veștile pornite din tîrgul de scaun despre slăbiciunea măriei-sale pentru grecii care-l înconjoară și despre vătămări săvîrșite de aceștia unor gospodării. Nu se dumirea vornicul Pintilie cît de adevărată este întreaga cuprindere a veștilor împrăștiate de feluriți trecători ai hotarului.

De aceea a făcut o foarte bucuroasă întîmpinare lui Burduja, găzduindu-l gospodărește cu ospăț și așternut pentru toți oamenii săi. Slugerul s-a folosit doar de cină, sfatul cu vornicul lungindu-se pe toată întinderea nopții.

Și cînd lumina a coborît, la prînzișor, către adîncul văilor, Burduja a încheiat masa și sfatul cu vornicul oituzan, încălecînd și pornind mai departe, urmat de toți slujitorii săi.

Bucuros că păşeşte pe ţinuturi ardelene, Modrigan zvîrlea ochii în dreapta şi stînga drumului pe care-l străbăteau, dar mai ales îşi furişa ochii către stăpînul său.

Îl auzise pe Burduja împrăştiind vorbe piezişe asupra domniei. Chibzuia acum Modrigan că vorbele prinse de el din gura slugerului arătau cîtă nedestoinicie dovedeşte boierimea, înlesnind aşezarea în scaun a oricărui venetic şi că tocmeala cea de azi urmează a fi răsturnată. Ceea ce l-a îndemnat pe vornic să întrebe pe oaspetele său :

— Să mîn chehailor porunci de adunare la înapoierea din solie a domniei-tale ?

— Nu-i sosită vremea ceea, vornice Pintilie, a glăsuit cu scîrbă slugerul măriei-sale.

A priceput vornicul că, într-adevăr, întrebarea i-a fost pripită. Vremea răzvrătării împotriva domniei nu era atît de apropiată. Dar din cîte vorbise cu Burduja, vornicul luase în nări că solia acestuia la Bălgrad va cloci mai puţin prieteşug şi mai mult hiclenit. „De cuviinţă ar fi," gîndea vornicul, „să se aleagă odată şi cu nerînduielile înscăunărilor, aceasta fiind şi dorinţa poporului." Chibzuiala boierească era alta şi niciodată aceeaşi, din care pricină ţara nu se putea aşeza, domniile tăindu-se ca vînturile în răsărit de primăvară. Iar dacă roata lui Burduja s-a depărtat pe drumul cel oblu al Breţcului, vornicul Pintilie s-a lăsat într-un cot în cămara în care sfătuise peste noapte, să alunge cu somnul bănuielile, nedumeririle şi gresia lăsată pe pleoape de veghea îndelungată.

Faptul că necuviinţa purtărilor lui Vasile-vodă se revărsase pînă în aşezările răzeşilor din Oituz şi că vornicul Pintilie, cunoscîndu-le, se ferea a le da crezare, aşteptîndu-se la o netedă dezminţire şi o apărare a obrazului domnesc de către Burduja, răscolise în sluger din nou plămădeala planului înmugurit cîndva în el şi împiedicat a mai lăstări.

Piedici erau multe. Una mai nouă decît toate celelalte i se aşează în gînd. Chiar de ar avea îngăduinţa boierimii şi răzvrătirea poporului, fără sprijin turcesc nu va putea agonisi nimic. Înţelege cît de mult preţuiesc susţinătorii de la Stambul, pe care el nu-i are. Dar dacă Rakoczi se va nevoi pentru el pe lîngă padişah ? Mare bine ar fi. Numai că principele ardelean se pare a nu se prea lipi de turci. Silinţele lui Rakoczi se îndreptau mai mult spre împăratul german. „O

rîvnă prea timpurie", şi-a zis Burduja, dezamăgit. Dar deodată alte gînduri l-au năpădit. Ce nevoie îi poate împlini lui domnia? Avere? Cinci vieţi de-ar fi să aibă şi cincizeci de feciori, are cu ce le sta înainte. Pentru nevoile lui şi ale Saftei, mulţămită Domnului, are cu ce face faţă la orice prilej.

I-au alunecat gîndurile, din nou, la femeia lui. Tare-i mai este dragă. N-a băgat de seamă, atunci cînd s-a repezit ca un buiac în butca ei cu poclit, că o avea ca pe o lumină a ochilor. Şi greşită i-a fost chibzuiala cînd s-a lăsat prins de cluceria dăruită de Moise-vodă Movilă. Rămînînd numai la folosul averii sale, astăzi n-ar mai bate drumurile Ardealului şi s-ar afla în ispita braţelor femeii sale. Poate că nu i-o va fi dăruind cu toată inima această ispită... Dar niciodată n-a simţit-o pe Safta că nu tresare.

Ajunsese roata de călăreţi a lui Burduja la pîrîul ce-şi îndruma gureş apele în scocul celei dintîi mori întîlnite pe ţinutul ardelean. Caii, simţind apa proaspătă, au întins boturile. Călăreţii au slăbit frîiele. Dintr-o coşmelie aflată în apropierea şleahului s-a deschis o uşă, prin care au ieşit la iveală capete de oameni necăjiţi, bărbat, femeie şi trei copii. Bărbatul şi copiii s-au apropiat de marginea drumului, femeia rămînînd rezemată de uşorul uşii. Copiii — desculţi, numai în cămăşi de cînepă, înnegurate de fum. Bărbatul — cu un laibăr trenţăros şi o căciulă jumulită, pe care a ridicat-o, apropiindu-se de popasul cailor. Burduja i-a urat:

— Bună vreme, măi creştine.

— Să trăiască măria-sa, a răspuns bărbatul, minunat de veşmintele drumeţilor.

Copiii, ascultînd, s-au lăsat pe vine, să-i încălzească zimţii cei reci ai soarelui.

— Slujeşti la moara ceea? a urmat şirul întrebărilor lui Burduja.

— Doar cînd bulucesc cară cu pîne.

— Din ce trăiţi pe-aici? a mai întrebat slugerul, aruncîndu-şi ochii pe stîncile golite ale vecinătăţilor.

— Vara, din muncă, şi iarna, din răbdare.

— Şi v-ajungeţi?

— Precum vedeţi.

— În a cui stăpînire-i moara?

— A grofului nost' din tîrg.

— Eşti de baştină ?

— Mi-s iobag, s-a jeluit omul cu moliciune în glas.

— Ra îi şi tocmeala istora, s-a tînguit Modrigan.

— Ra cum nu se poate, măi Modrigan. Aici grofii, la noi voievodul şi boierii şi Turcu. Deşartă-le oamenilor istoria ceva din amonţia noastră şi dăruie-i şi cu cîţiva arginţi. Dear fi mai aproape vama Breţcului, unde vom face popas, i-am putea dărui şi cu ceva din priminelile noastre.

— Ne soseşte un călăreţ domnesc, a vestit unul dintre slujitori.

Toţi au sucit capul către cel ce se apropia. Iobagul a fost uitat.

— Poruncă domnească, cinstite sluger, a grăit cu semeţie noul-sosit, strunindu-şi vita clăbucită de spumă.

— Care-i ? a înălţat capul Burduja.

— Înapoi la curtea domnească.

— Buiesc tătarii ?

— N-am altă ştire, a mai spus trimisul domnesc, ştergîndu-şi sudoarea de pe marginile căciulii.

Burduja a înfipt ochii în chipul trimisului, cercetîndu-l dacă n-ascunde un adevăr asupra căruia a primit porunca de a nu-l dezvălui. Dar n-a putut prinde nici o furişare a privirii. Acesta, trudit de-atîta cale gonită, arăta mulţămirea omului ajuns la capătul silinţelor de-a sfîrşi cu bine porunca slujitori.

Burduja a ridicat privirile către Modrigan. Întunecat la chip, ochii slujitorului nu s-au desprins din aceia ai stăpînului. Slugerul a înţeles că Modrigan i-a ghicit gîndurile.

De ce, adică, el, Gheorghe Ştefan Ceauru, baş boier, să slujească nazurilor unui venetic greco-albanez, cînd lesnicios i-ar fi să poarte grija moşiilor, prisăcilor, podgoriilor şi herghelilor sale ? Ducă-se nevoilor toate dregătoriile şi toate farafastîcurile curţii domneşti. Ce nevoinţă are să bată pe orice vreme drumurile, fălindu-se cu solia domnească ? Fălească-se cine-o vrea. Sînt atîţia alţi dregători îndrăgostiţi de măriri şi fală, încît fără pagubă el se poate da deoparte, plimbîndu-şi iminei pe covoarele casei sale şi rîzîndu-şi în barbă de nimicnicia înfumuraţilor. Lesne nu-i va fi să iasă din tocmeala domnească, dar de ce folos îi mai este mintea şi cartea de-a cunoaşte, dacă nu va putea ticlui o zăbavă oricărei încercări de-a fi pus în laţul dregătoriei domneşti ?

Acestea au fost cele dintîi gînduri care au pus stăpînire pe Burduja, de îndată ce-a auzit cele grăite de oşteanul sosit de la curtea din Iaşi. De îndată alte gînduri au pornit a se zbate în el. Să fie oare dintre aceia ce stau ca sarea-n ochii voievodului şi de care depărtarea de scaun este leacul cel mai de preţ? Nu sînt voievozii atît de îngăduitori încît să folosească îndepărtatul de curte, cînd mai la-ndemînă le-ar fi otrava ori sabia gîdelui. Cît priveşte nădejdea copilărească a scaunului domnesc, Burduja se socoteşte asemeni unui vînzător de poveşti care, tot negoţînd în dreapta şi-n stînga, ţine să-şi vîndă şi sieşi ceva. Dacă ar şti că este dăruit cu puterea de-a mărgini pofta de înnoire boierească şi cu aducerea ei la lumina cea adevărată a nevoilor ţării şi norodului, atunci s-ar îndemna, parcă, să-şi lase inima pişcată de-această zădărnicie omenească. Pidosnice mai sînt şi poftele oamenilor! Averi, stăpînire, măriri! Ca şi cînd viaţa n-ar avea nici un alt rost. „Doamne, în cîte rătăciri poţi arunca omul smuls de la rosturile sale!"

Burduja se închină, scuturîndu-se şi alungînd de la sine toate gîndurile neroade prinse cîndva de el. Toate aceste gînduri îi veniseră de cînd a pornit a trăi în vecinătatea curţii domneşti şi ale dezmăţatelor ei deprinderi. Cum de nu s-a putut împărtăşi din pilda tatălui său, răposatul logofăt Dumitraşcu Ceauru? El a slujit poftelor domneşti pînă ce scîrba l-a dezmeticit şi astfel s-a lipsit de dregătorii, sfîrşind viaţa între neclintita credinţă a soaţei sale, jupîneasa Zinica, şi înconjurat de cuviincioasa supunere a celor trei fii ai săi.

Aşa va face şi el. Ajungînd la curte, se va mărturisi măriei-sale că se depărtează în silă de dregătoria domnească, jupînesei sale Safta nepriindu-i aerul tîrgului de scaun. Şi se vor aşeza din nou la Buciuleşti, de unde vor face dese drumuri la toate celelalte moşii.

La această hotărîre s-a oprit Burduja, în drumul înapoierii la Iaşi. În Oituz n-au mai oprit. Ajungînd către seară la Caşin, Burduja cu ai săi însoţitori au tras la curtea stăpînului, care a poruncit lui Modrigan rînduiala pe a doua zi. Secretarul Blaziu al lui Vasile-vodă şi o parte dintre însoţitori vor porni la Iaşi. Modrigan şi cu ceilalţi rămîn cu stăpînul la Caşin, vreme trebuitoare înţelegerii cu egumenul schitului asupra unor pricini de hotar între pădurea boierească şi cea mănăstirească. Pricini înşelător înfăţişate secretarului Blaziu,

spre a fi așternute măriei-sale, drept piedică a rămînerii lui Burduja în Cașin. De fapt, Burduja se slujea de această poveste de voievod nevoind să i se înfățișeze de îndată ce a primit porunca înapoierii sale. „Să priceapă greco-albanezul, dacă va putea pricepe, că boierul moldovan știe plăti necuviința, chiar cînd ea este domnească."

„Un mare boier volnic este să se scîrbească atunci cînd voievodul întrece măsura și-l asemuie unui slujitor, pe care-l poate duce și întoarce după cum îi este pofta ?"

Jupînesei Safta, slujitorii săi îi vor înfățișa multe urări de sănătate, o dată cu știrea că slugerul va sosi la Iași, într-una din zilele săptămînii ce va veni. Iar pentru Macsîm, o singură poruncă : toți caii de călărie, aflați în grajdurile din tîrg și în seama sa, vor fi mînați la Buciulești, cu doi comiși, chiar de la începutul săptămînii.

Sfîrșind în liniște toate aceste rînduieli, Burduja a trimis vorbă egumenului mănăstirii că-i va fi oaspe în acea seară. Ceea ce auzind preacuviosul Agatonic, a avut mare bucurie la inima sa.

Întemeietorii așezaseră schitul într-o poiană, la fereală de ochii megieșilor. Poiana era dreaptă pe toată întinderea ei, iar un făget nespus de falnic îi da înconjur, ca o strungă înverzită. Un izvor, cu șuvoiul bogat, lărmuia fără istov în răsăritul bisericuței. Părinții adunați în jurul ei erau puțini la număr. Strîmtoarea locului nu le îngăduia de a fi mai mulți de șapte. Toți, însă, erau călugări cărturari și meșteșugari. Cînd nu adînceau înțeleptele învățături ale *Scripturii*, bunghineau la fir, mătase și mărgăritare, pentru împodobitul veșmintelor bisericești. Hrana egumenului și-a celorlalți rîvnitori ai împărăției cerești li-era înlesnită de credincioșii cășineni, meșteri vînători și pastramagii ai cărnii vînate. Grija cea deosebită o purtau boierii Ceaurești. Mălaiul, brînza, pîinea și vinul de la ei picau întru îndestularea cuvioșilor.

Logofătul Dumitrașcu Ceaur, avînd la mare evlavie pe egumenul de-atunci al Cașinului, Varsanufie, făcuse danie schitului o întindere de pădure, spre a nu mai purta părinții vorba cu răzeșii din Cașin în legătură cu lemnele de folos schitului, iar pe deasupra acestei danii mai făgăduise egumenului că în locul schitului va așeza lărgimea unei mănăstiri, la nașterea celui dintîi nepot al său.

Întîmplîndu-se sfîrşitul neaşteptat din viaţă al Evdochiei, nora logofătului, iar mai tîrziu stingîndu-se şi logofătul Dumitraşcu, făgăduiala a rămas neîmplinită, spre marea mîhnire a egumenului Varsanufie. Moştenitor al Caşinului şi-al făgăduielilor părinteşti, Burduja nu s-a zorit să aşeze temelia mănăstirii, tînguindu-se faţă de egumen că neaşezarea domniilor îl împiedică. În schimb a făcut altceva. Egumenul mănăstirii Aroneanu, mustrînd cu asprime pe cuviosul Agatonic la vremea cînd acesta ostenea să tălmăcească în graiul poporului cele douăzeci şi unu de predici „ale prezviterului marii biserici moldo-valahe Grigore Ţamblac," cu învoiala egumenului Varsanufie l-a adus pe Agatonic la Caşin, spre a duce mai departe în mai multă linişte, tălmăcirea. Iar cînd Varsanufie s-a îndrumat către cele veşnice, Agatonic, fiind ales de sobor, i-a luat locul.

Întîlnirile rare dintre Burduja şi egumenul Agatonic erau pentru amîndoi desfătări. Desfătări ale sufletului şi ale pîntecului. Mai cu osebire călugărul dovedind, încă de pe vremea cînd hălăduia la Buciuleşti, multă dragoste pentru vinul poddoriilor logofătului Dumitraşcu.

Agatonic, acum cu pletele şi barba vrîstate de borangicul anilor, se dovedea un cuviincios ostenitor al ulcelelor, mai ales cînd la bucuria vederii lui Burduja se alătura temeinic aceea a vinului. Iar paguba săvîrşită de-a lungul sfatului ţinut era împlinită de Burduja mai mult decît oricare alta.

Dacă slugerul măriei-sale punea mare chibzuială la dăruit, era cu totul altul atunci cînd era vorba de egumen. De aceea, cînd acesta a primit vestea că Burduja îi va fi oaspe a înlăturat cu grabă treburile tălmăcitului bucoavelor şi a cerut fraţilor ascultători să rînduiască de masă, pentru ospătatul cinstitului sluger al măriei-sale.

Lumînări neîncepute au fost aşezate în sfeşnicele de pămînt ars ale chiliei şi o căiţă cu odagaci a fost pusă întru înmiresmatul încăperii.

Leguma aşezată pe masă au fost cîteva inimi de varză murată, brînză untoasă rînduită într-o scafă cuprinzătoare şi pită de grîu. Afară, la pojarul de vreascuri, frigările aşteptau rotitul curelelor de pastramă şi al halcelor de ied. Vinul, ruşinat de cuprinsul său, într-o balercuţă, fusese pus la ascunziş, dar la îndemîna fratelui cupar.

Voia cea bună a lui Burduja se prelingea din el, pe măsură ce lumina scăpăta. Cam întunecat în gînduri a pornit slugerul a lua în picioare coasta pieptişă a schitului, urmînd întortocherile potecii. În urma lui suia Modrigan, cu gura la fel de încleştată ca aceea a stăpînului său şi cu gînduri asemeni de încîlcite.

Urcînd către schit, Burduja pornise a se căi de vorba trimisă egumenului. I se împrăştiase cheful de vorbă şi s-ar fi dorit într-o singurătate deplină, spre a rîndui chibzuielile ce se tot frămîntau în el, fără aşezare.

Modrigan, la rîndu-i, a înţeles că silinţa de a-şi îndemna stăpînul să dezlege limba îi va fi fără folos. Din cît cunoştea firea lui Burduja, bănuia că porunca domnească, răsturnătoarea soliei, îşi va fi avut temeiul în vreo neştiută teamă a măriei-sale din care se trage vina slugerului. Altcum, ce scîrbă va fi întîmpinat voievodul ca să-şi înapoieze solul după două zile de la pornire? Încerca Modrigan să-şi înlesnească o pricepere a acestei taine, dar nu izbutise. Burduja nu era dintre cei ce-şi priponesc limba, lăsînd-o în amorţire şi cuvîntînd doar din ochi. El cuvînta şi în somn, necum în stare de veghe.

Şi iată-l acum silind pasul către schit, fără a scoate un cuvînt, înlănţuit în pletele gîndurilor sale. Har Domnului că schitul nu-i prea departe. Altcum, oţărît cum arată, n-ar mai desprinde limba din cazna la care este supusă decît cine ştie la al cîtelea ceas din noapte.

Cînd a ridicat capul Burduja spre a împrăştia pe privelişte le din jur neliniştile din el, a văzut în poarta schitului pe egumenul Agatonic, întîmpinîndu-l cu braţele întinse:

— Slugere, fiule, Domnul să-ţi călăuzească totdeauna chibzuielile către lăcaşurile sale şi către drăgăstoasa inimă a slujitorilor săi.

— Plecăciune cuviosiei-tale, părinte Agatonic, a răspuns Burduja, fără prea mare îndemn.

De nu s-ar fi ruşinat de egumen, ar fi făcut cale întoarsă.

S-a lăsat cuprins de braţele primitoare ale călugărului şi mînat de el către sărăcăciosul lăcaş al stăreţiei, o coşmelie de bîrne bulgărită doar pe dinăuntru.

Simţind inimoasa apropiere a egumenului, sufletul lui Burduja a prins a se încălzi. Văzînd în ochii lui Modrigan aceeaşi bucuroasă abureală, slugerul se mustră că şi-a lăsat credinciosul slujitor să-l urmeze, fără a-i îndrepta vreo vorbă,

de la curte şi pînă la schit. Ce scorneli i-au răvăşit mintea, de l-au făcut să-şi strunească limba cu atîta amarnică stăruinţă ? Toţi cei care se îndreaptă îi dovedesc prietenie inimoasă şi plină de cuviinţă. De ce, dar, sufletul îi rămîne îngheţat ? N-are un răspuns mulţămitor. Şi-a îndreptat urechea către egumen, ascultîndu-l :

— Mi-a dăruit Domnul bucuria de-a te avea oaspete al nostru. Ceea ce va lipsi din legumă va împlini inima. Ai la cunoaştere sărăcia tagmei noastre, slugere : de-ale gurii mai puţin, belşug însă pentru inimă şi suflet.

— Aiasta doresc a afla, cuvioase.

— Asemenea vei afla domnia-ta, şi ceva sămînţă de bocluc, că nu se cunoaşte sfat bărbătesc fără această plină de virtute sămînţă.

S-au luminat în zîmbet ochii lui Burduja cuvîntînd :

— Oştean al paharului te ştiu de mult a fi, cuvioase Agatonic, dar bocluc, din acea sămînţă, nu cunosc a fi lepădat între noi niciodată.

— Neînduplecata noastră silinţă a-l primejdui cu ulcelile nu i-a mai îngăduit, slugere Gheorghe, să dea dobîndă minciunilor ascunse în el. Cuprinde domnia-ta loc, că te va fi trudit suişul schitului nostru şi sileşte a alunga osteneala, împărtăşindu-te din cele aflate pe masa noastră. Asemeni şi domnia-ta, comise Modrigan.

— Mulţămim cuvioşiei-tale, s-a înclinat Modrigan, aşezîndu-se şi el.

Fratele cupar s-a silit a împlinit ulcelele. Plăvaia de Odobeşti a împrăştiat fulgere din oală în ulcelele de pe masă.

Egumenul a îngînat o rugăciune. Oaspeţii au ascultat-o cu capetele plecate, închinîndu-se şi zicînd „Amin". Agatonic, însetat după împărtăşanie şi cu poftă să soarbă ceva, a apucat ulceaua şi ridicînd-o a urat :

— Întru mulţi ani să ne bucurăm de darurile lăsate de Dumnezeu credincioşilor săi moldoveni.

— Mulţi ani, au răspuns ceilalţi.

Burduja a adus deodată ulceaua la nas, trăgînd pe nări izul vinului, apoi a sorbit scurt de două ori, clătindu-şi bine gura, apoi a înghiţit prelung. Egumenul a supt din ulcea cu buzele strînse şi cu ochii la Burduja, bucurîndu-se în sine de cuvioasa pregustare a vinului de către sluger. Modrigan, mai

însetat și mai dornic de băutură, a deșertat ulceaua dintr-o înghițitură.

Graba lui Modrigan l-a îndemnat pe egumen să-l mustre ca odinioară la Buciuleşti :

— Te-ai socotit, măi Modrigan, dînd de-a dușca o bardacă de apă la Buciuleşti.

Buzele lui Modrigan au schițat un zîmbet de umilință :

— Iartă-mi nevrednicia, cuvioase Agatonic. Slujind ani îndelungați stăpînului nostru slugerul, am deprins și eu migala cuvenită vinului, dar de data asta nevoia mi-a fost mai mare decît cuviința. Obida purtată de stăpîn de la Brețcu și pînă la această cinstită masă mi-a sporit nevoia băuturii și golul aflat n-a mai cunoscut astupuș.

— Iertat să fii, comise, pentru această neclintită credință. Frate cupar, rînduiește-i ulceaua, a poruncit egumenul.

Ochii lui Burduja au zîmbit a mare mulțămire auzind cuvîntarea slujitorului său. A rămas cu privirile asupra scafei cu brînză din care ciugulea și nu le-a ridicat decît cînd a dus din nou ulceaua la gură, sugînd cîteva înghițituri scurte, dînd capul spre spate, ca și cum ar fi ascultat un zvon venit din depărtări.

— L-ai ghicit, slugere ? l-a cercetat egumenul, apropiindu-și barba de el.

— Ghicit, cuvioase. Plăvai-aista are cîțiva ani de la întărcătoarea ei. Poartă vîrtutea cuvenită celor de vîrsta cuviosiei-tale.

— Adică are vîrtute mare și multă.

— Într-adevăr, cuvioase.

— Vîrtutea vinului este ca aceea a femeilor. Cu cît mai vîrstnică este muierea, cu atît vîrtutea-i este mai cuprinsă.

Glumea înadins egumenul Agatonic. Simțea obida din sufletul slugerului, întărită și de spusa lui Modrigan și cerca să i-o alunge prin vorbe de șagă.

— Drept aceea, bărbatul urmează a cinsti vîrtutea vinului, dar să nu se potrivească semeției lui. Cuvîntează cărțile noastre că mare rușine aduce păstorului care, ieșind din biserică, se duce la crîșmă și, îmbătîndu-se, face ghidușii mai deocheate decît mascaragiii.

— Dovedesc cărțile multe îndreptări, cuvioase Agatonic, dar puțini sînt cei ce le urmează, că de-ar fi să împărtășim toată înțelepciunea cărților, nu s-ar mai da atîta vad vene-

ticilor, iar prostimea nu s-ar mai înşela din dobînda minciunilor boiereşti, a spus cu necaz Burduja.

— Adevăr ai cuvîntat domnia-ta, slugere. Decît că văd veneticilor nu dăruieşte poporul cel muncit, ci numai „beiul de aur", cum l-au poreclit turcii pe măria-sa Vasile-vodă, şi ades boierimea. Mintea cea proastă a boierilor nemîndri de neamul lor se lasă întoarsă de rînduielile purtate la noi de grecii Stambulului. De aceea se desfată această boierime de agerimea graiului veneticilor, ca şi cum graiul moldovenesc ar fi ciuntit de tot desmierdul său. Ei sînt mai harnici a deprinde săvîrşirile greceşti, decît pe cele ale noastre.

— Ca să se afle în placul măriei-sale, a întărit Burduja, că nu de folos, ci de pagubă este tuturor ceea ce face.

— Oare să nu se afle nici un leac, mărite şi cuviosia-ta ? s-a înşurubat întrebarea lui Modrigan purtată amîndurora.

— Făţărînd blîndeţă, se lipeşte ca rîia de capre. Omul nost' cu inima moale îi deschide uşa ca să-l ferească de vremuială, iar nepoftitul se aşază în pat, cuprinzînd tot locul. Socotiţi numai starea mănăstirilor noastre şi veţi dovedi puzderia de egumeni şi învăvoniţi[1]. Trîntori în ştiubeile mănăstireşti, viermi în brînza tîrlelor, blestemaţi închinători ai celui nenumit. Alungarea acestor vameşi fără saţ nu se va putea face decît prin cuvîntul purtat de la om la om.

— Fac-o cei ce n-au altă îndeletnicire, a zvîrlit vorba cu scîrbă slugerul.

— Greşit cuvînt, cinstite slugere Gheorghe, a spus cu mînie în glas egumenul Agatonic. Datori sîntem a o face fiecare, acei cărora le este dragă Ţara Moldovei. Dumnezeu dăruieşte credinciosului său, dar nu-i vîră şi în tolbă. De vom aştepta săvîrşiri de la alţii, proastă chibzuială vom întocmi. Cîtă vreme va fi neluminat, poporul aşteaptă înnoirile de la boierii săi de baştină, nu de la cei curciţi. Cînd se va lumina şi va săvîrşi el însuşi înnoirile, domniile-voastre veţi fi de prisos. Veţi umple rîndurile celor mulţi, ca netrebnice rămăşiţe ale unui veac ruşinos.

Auzind Modrigan această aspră cuvîntare a egumenului şi-a simţit sufletul mîngîiat şi lumina unei îndrumări s-a aşezat asupra cugetului său.

---

[1] Călugări.

Răzbind ulcelele neîncetat împlinite de fratele cupar şi dezghiocînd carnea fripturilor de pe oase, chipul lui Burduja s-a întunecat, ascultîndu-l pe egumen. Drept a grăit, iar pe el nu-l mai îndeamnă inima la asemenea evharii [1]. Bucuria lui ar fi să se ştie aşezat din nou la Buciuleşti, în dorita tovărăşie a jupînesei sale. A alungat de la el deşertăciunea măririlor.

Între priveliştea hergheliei lăsate în seama comişilor săi şi făţărnicia de la curtea domnească, inima îl îndeamnă doar către trăpaşii săi. Nepăsător este faţă de toate dregătoriile, dar plin de fală se va simţi cînd comişeii îi vor trece pe dinaainte neastîmpărul cailor, pofta lor de goană, nechezatul, dovada sîngelui încins din ei. Departe de trădări şi pisme, nu va urmări să cucerească decît inima Saftei.

A rămas egumenul în aşteptarea unor vorbe pe care Burduja nu le-a mai spus. A mulţămit slugerul pentru căldura ospătării şi s-a ridicat. L-a urmat tăcut Modrigan.

În mirare nespusă a cercetat Burduja cuprinsul curţii sale, nevăzîndu-se întîmpinat de Macsîm. Pricina nu putea fi răsuceala de zloată ce plutea deasupra Iaşului.

Stă vreodată slujitorul la scuteală cînd soseşte stăpînul de la drum ?

— Picat-a oare cloşcă Macsîm al nostru de nu se arată, măi Pricopie ?

De spaimă, limba slujitorului, sărind să-şi ajute stăpînul la descălecat, a înţepenit între fălci. Pe chip i se aşezase un zîmbet prostesc, silindu-l, astfel, pe sluger să strige :

— Te-a pălit muţenia ? Unde-i vătaful Toader ?

— Aice-s, măria-ta, i s-a înfăţişat vătaful.

— Unde-i Macsîm ? Boleşte, au o pierdut răscolul ceasurilor din zi ?

— Comisul Macsîn nu mai slujeşte curţii noastre, a grăit cu linişte vătaful.

Trupul plin al lui Burduja a făcut o răsucitură neaşteptată, încît i-a înfricoşat pe toţi cei adunaţi în jurul său.

— Şi cui slujeşte, mă rog ţie ?

— Ştie-l Dumnezeu, milostive stăpîn, s-a umilit vătaful.

— Măi Toader, ce-s toate cimiliturile istea ? Ţi s-a făcut de paloş ?

---

[1] Bucurii.

— Vrednici vom fi şi de paloş... Sfătuieşte domnia-ta cu jupîneasa Safta şi-apoi vei hotărî asupra ticăloşiei noastre, a tuturor slujitorilor.

Au împietrit ochii lui Burduja asupra slujitorilor rămaşi cu capetele plecate. Asemenea a împietrit la chip şi Modrigan. El a fost cel care, scuturîndu-se cu grabă de amorţeala în care îi căzuseră gîndurile, l-a îndemnat pe sluger :

— Mărite, lumina va purcede doar de la jupîneasă.

Deodată gîndurile lui Burduja s-au trezit, săgetîndu-l şi dîndu-i o linişte părelnică pentru slujitorii rămaşi cu pletele în zloată. A păşit în casă cu semeţia sa de totdeauna, întîmpinat fiind de două din femeile Saftei.

Din curte şi pînă în casă nu l-au răsucit decît aceste gînduri : „Ce diavoleşti îndemnuri va fi chibzuit Macsîm, de-a lepădat de la sine credinţa dovedită de-a lungul atîtor ani ?" Dacă vătaful Toader, şi după el Modrigan, îl mînă la lămuririle jupînesei Safta, înseamnă că în lipsa lui ceva s-a săvîrşit asupra casei sale. Să fi fost Macsîm un tîlhar ? Este cu putinţă. Singur veghetor al curţii n-a fost lăsat nicicînd. Totdeauna l-a avut lîngă sine la toate drumurile. Îl cunoştea drept flecar, dar Macsîm folosea pălăvrăgelile numai din şiretenia de a scoate de la alţii ceea ce el ştia că va fi de folos stăpînului său. Nu l-a dovedit nicicînd minţind sau înşelînd. N-a dat de sminteală nici o poruncă. Şi dacă el, Burduja, nu l-a putut dovedi, l-ar fi dibuit Modrigan.

Împrejurarea cu Macsîm i se pare lui Burduja că vine în sprijinul hotărîrii sale de-a se lipsi de orice dregătorie şi a se trage la Buciuleşti, împuţinînd şi slujitorii. Prea mulţi fiind, nu pot fi cunoscuţi îndeajuns şi stăpîniţi. Se aşteaptă să-şi vadă jupîneasa mîhnită, fiind jefuită de Macsîm şi lăsată păgubită de podoabele plecate o dată cu jefuitorul.

Înfăţişarea Saftei n-arăta de loc chipul unei stăpîne jefuite de un slujitor, socotit de credinţă, cu spaima rămasă în ea şi cu părerea de rău aţîrnată de ochi. Se prefăcea Safta a fi pe deplin liniştită, ca să-i aducă lui Burduja o toană de linişte ? Altfel ar fi arătat obrajii jupînesei dacă ar fi fost jefuită.

L-a întîmpinat pe sluger cu vorbele ei de totdeauna şi cu acelaşi zîmbet aşternut pe luminile ochilor. A fost mirată doar de faptul că a sosit mai degrabă decît s-a aşteptat.

— Ţi-am mînat, doar, ştirea că m-a înturnat din drum porunca măriei-sale, iar mai apoi am zăbovit o samă de zile pe la cele moşii.

— Am cunoscut ştirea, dar am socotit zăbava mai lungă, i-a vorbit Safta cu mare dulceaţă în grai.

Burduja a luat-o în braţe ca s-o desmierde, dar şi-a lăsat pornirea neîmplinită ca s-o întrebe de rosturile lui Macsîm.

— Ştie-l naiba ce vină şi-a fi aflat singur. Bag sama că se va fi temut de mînia domniei-tale cu privinţă la privegheatul curţii.

— A dat de sminteală privigherea ?

— Apoi, dă, ce-aş putea spune ? A cam dat-o, că, venind măria-sa în desara zilei cînd ai plecat, nu l-au întîmpinat decît Pricopie, Toader şi femeile mele.

— Fost-a măria-sa aici ? a întrebat-o Burduja, desprinzînd braţele din jurul ei.

— Fost, a răspuns fără tulburare Safta.

— Cu ce rosturi ? a picat întrebarea sugrumată a lui Burduja.

— Cu acelea ale desmierdului, i-a mărturisit Safta cu ochii plecaţi.

S-a ridicat Burduja de pe divan, de parcă ar fi călcat într-un cuib de vipere şi cu întrebarea ce-i înflăcăra gîndul. „A cutezat vodă să arunce necinstea asupra casei dregătorului său, mînat în solie, chiar de el ? Ista i-a fost planul, să-l îndepărteze ca să poată ajunge netulburat la Safta ?"

A ieşit din iatac Burduja, urmărit de privirile împietrite ale jupînesei sale, ca să poruncească unei slujitoare să i se înfăţişeze de îndată vătaful Toader, căruia Burduja i-a cuvîntat astfel :

— Cît îmi vei trage cizmele, vătafe Toader. îmi vei povesti pe unde a hălăduit Macsîm în sara cînd măria-sa ne-a călcat curţile.

— Oi spune puţinul care-l ştiu din însăşi gura lui Macsîm.

— Leapădă-l.

— Macsîm comisul agonisise mare prieteşug cu Iacomi, vătaful de aprozi al măriei-sale.

— A-ha, s-a bucurat şiret Burduja.

— Cu acest vătaf, Macsîm colinda ades cîrciumile tîrgului, mai cu osebire pe aceea a lui Bogonos, armeanu. Ce s-a mai întîmplat în sara ceea n-am putut afla de la Macsîm, cît de la însuşi Bogonos.

— Aşa, l-a îndemnat Burduja.

— Îndestulîndu-se de vin, grecul Iacomi a pornit a cînta, adunînd astfel două străji la ascultat. Văzîndu-l pe grec ajuns de băutură, Macsîm l-a lăsat în sama lui Bogonos şi a străjilor, iar el s-a zorit a purcede singur. Ajungînd la curte şi văzînd bîntuiala pricinuită de sosirea măriei-sale, şi-a scos calul din grajd, a strîns tarfturii tarniţei şi a întins-o, după ce a dat porunca lui Ichim să treacă la straja porţii. Încotro s-a fi îndrumat, ştie-l Dumnezău sfîntu.

În mintea lui Burduja se ciocnesc şi se încaieră felurite gînduri. Nu poate pune rînduială în ele. Alege din gînduri atît cît îi îngăduie izvoditul altora.

Era prea fudul vătaful Iacomi, ca să rîvnească la prieteşugul cu un comis de slugeri. Îndemnul acestui prieteşug a fost urzit, de bună samă, numai de Vasile-vodă. Rostul acestei întovărăşii s-a cunoscut, Macsîm urma a fi ţinut departe de curtea slugerului în ziua hotărîtă de măria-sa. Ceea ce s-a întîmplat întocmai. Ştiindu-l pe Macsîm cît este de credincios stăpînului său, vodă ar fi întîmpinat o împotrivire la intratul în curte, împotrivire înlăturată cu sînge de oştenii care-l însoţeau. Una-i cînd intri peste o femeie într-o taină pregătită, şi alta-i cînd o pofteşti la desmierd mînjit de sîngele slujitorilor ei. Vodă a urmărit să înlăture sîngele, şi a izbutit.

Este împăcat acum Burduja că Macsîm a pornit teafăr. Bine că n-a săvîrşit ticăloşia către care-l îndemnau cele dintîi prepusuri, atunci cînd a văzut că nu este întîmpinat de comisul său.

Cu grea necinste îl asupreşte măria-sa pe supusul său sluger. Îl mînă în solie, ca să-i poată ruşina jupîneasa. De laudă răsplată ! Şi, mai ales, tare greu la uitare. De la acest gînd au pornit a se risipi nădejdile lui Burduja de a se aşeza din nou la Buciuleşti, numai în tovărăşia Saftei.

Alte nădejdi se înşiră pe firul gîndirilor sale, cît îşi trage pe el vesmintele de curte. Fapta voievodului îşi cere cuvenita plată. „Nu sînt dintre cei care uită şi nici dintre cei care iartă ! îşi zice Burduja. Uiţi un cusur, ierţi o greşală. Dar

săvîrşirile îndelung sîrguite n-au iertare. Iată că se adeveresc cele spuse cîndva de Horceag: «Urmele jupînesei Safta sînt aprig adulmecate de dumnealui vornicul Lupu.»"

Are şi jupîneasa Safta vreo vină?

A chibzuit mult Burduja pînă să dea sieşi răspunsul. Năravul lui vodă, nedomolit nici de ani, nici de ruşine, nu s-a împiedicat de nici un obraz femeiesc, de-a fost boieroaică sau femeie din popor. Vornic fiind, şi-a împlinit acest năravul cu voia femeiască. Acum, de cînd stăpîneşte scaunul domnesc, năravul şi-l împlineşte ades cu silnică luare.

Dacă nici unul dintre bărbaţii jupîneselor sau din taţii jupîniţelor n-a cutezat a trage sabia împotriva celuia ce le-a necinstit casele, cu atît mai vîrtos nu poate fi învinuită femeia, care nu se poate apăra în nici un fel. Sabia n-o ştie mînui. Supunerea faţă de domnul ţării este în datină. Şi-au făcut unele seama? Doar două-trei. Toate celelalte, cele multe au rămas în gospodăriile lor. Nici una n-a fost năpustită de bărbat.

Le va fi fost pe plac multora că voievodul le-a călcat casa? Este cu putinţă. Departe sînt laudele celor ce se mîndresc a cunoaşte sufletul de nepătruns al femeii. Lacrima de cele mai multe ori ascunde bucuria, iar multa veselie făţuieşte năcazul.

„Cum îl va fi primit Safta pe Vasile-vodă? se întrebă slugerul. L-a primit şi pe el cum îl primeşte pe Burduja, fără nici o împotrivire şi fără spaimă?"

„Ce şubrede-s toate chibzuielile omului privitoare la cinste!" îşi mai zice Burduja. „Bărbatul poate trăda pe domnul său, poate înşela o inimă de femeie. O femeie, neputîndu-se împotrivi poftelor voievodului ţării, este necinstită. Care-i cinstea cea adevărată? Şi cum arată ea în mîna celui cu putere şi în degetele celui slab? Are ea două chipuri, sau numai unul"?

Cu aceste multe gînduri a pornit Burduja la curtea domnească, urmat de Modrigan şi de alţi slujitori, toţi învesmîntaţi ca de o mare sărbătoare, încît de prin toate curţile tîrgoveţii au ieşit la priveală.

Oştenii de pază ai măriei-sale Vasile-vodă s-au rînduit să-l primească, vestind sosirea slugerului însuşi vătafului Iacomi. Alergînd grecul să-l întîmpine, dornic de a vedea cum arată la chip Burduja, după ce va fi aflat cele petrecute cu

jupîneasa sa, mult s-a minunat vătaful văzînd chipul bucuros al slugerului.

— Deplină-i sănătatea măriei-sale, vătafe Iacomi? a întrebat Burduja, cu ochii luminați de un surîs șiret.

— Deplină, cinstite sluger, s-a apropiat grecul în chip de ajutor la descălecat.

Mai sprinten ca oricînd, Burduja s-a desprins din șa, întinzînd înadins frîul vătafului, ca oricărui slujitor, ceea ce l-a făcut pe Modrigan să înțeleagă că stăpînul său va urma cu fățărnicia și în sfatul ce-l va ține cu măria-sa.

Ca și cînd atunci l-ar fi văzut pentru întîia oară pe vătaf, Modrigan i-a aruncat cîteva priviri furișe, plănuind de care parte sabia l-ar putea despica mai lesnicios.

Grecul, bănuind parcă primejdii de moarte dîndu-i ocol, a simțit fiori alunecîndu-i pe spinare. Și, ca să-i alunge, a lăsat frîul calului lui Burduja prins în grabă de unul din slujitorii acestuia, iar el s-a zorit să vestească voievodului sosirea slugerului, pe care l-a poftit cu îndemnul:

— Pas la măria-sa, cinstite sluger.

Vasile-vodă se afla în sfat cu vistiernicul Iordachi Cantacuzino și, auzindu-l pe Iacomi vestindu-i sosirea lui Burduja, a tresărit. Vistiernicul, prinzînd în ochi această tresărire, i-a grăit:

— A pus oleacă de zăbavă slugerul cu înfățișatul înaintea măriei-tale. Se va fi abătut, de bună samă, pe la vreuna din curțile sale. În tîrg a sosit dimineață, avînd pînă la acest ceas vreme să-și desmierde și frumoasa lui muiere.

A rîs cu mare haz vodă de această vorbă a vistiernicului. Rîzînd i-a aflat pe amîndoi Burduja. Înclinîndu-se din ușă, slugerul s-a auzit poftit de voievod și așteptat cu mîna întinsă:

— Apropie pasul, *logofete* Gheorghe.

— *Slugerul* măriei-sale se închină domnului său și se bucură de veselia cu care este întîmpinat.

— Slugeria domniei-tale a luat sfîrșit. Domnia se nevoiește de un logofăt harnic, în sama căruia să lase toate sarcinile logofeției noastre.

Foarte mirat s-a uitat vistiernicul Iordachi către Vasile-vodă și a gîndit cîtă șiretenie pune măria-sa în dibacele sale planuri cu dregătorii. De cînd stă în sfat cu el, Vasile-vodă

nu i-a pomenit de noua dregătorie pregătită lui Burduja şi a socotit că desfătatul cu Safta a adus slugerului şi logofeţie.

Ascultînd cu capul plecat cuvîntarea voievodului, Burduja a scrîşnit din măsele, pentru ca, ridicînd capul, să arate un chip luminat de un zîmbet, fără ca nici Vasile-vodă, nici vistiernicul să-i fi găsit adevăratul rost.

„Nu numai de muierile lor îşi face rîs arbănaşul, ci şi de boieri", cugetă Burduja cît Vasile-vodă grăieşte din nou:

— Veştile sosite de la credincioşii noştri, fraţii Caragea, ne pun pe urma unor proaspete hiclenii ale înrăitului Matei-voievod al Ţării Româneşti. Ne vin la cunoaştere, logofete Gheorghe, o samă de surete[1] îndreptate paşalelor, spre a înfăţişa acestora întreaga ticăloşie a lui Matei-voievod. Acest blăstămat nu numai că se leapădă cu totul de datoria în bani faţă de vistieria noastră, dar a mai pus la cale să precupească şi crucile aurite, pentru care am plătit 700 galbeni spre a lor aşezare la biserica lui State neguţătorul din Tîrgovişte, unde a fost astrucat părintele nostru, Neculai Velaga.

Cuvîntarea lui Vasile-vodă n-a folosit întru nimic lui Burduja. El urmărea să mulţumească voievodului pentru dregătoria dăruită, mulţumire pregătită cu multă făţărnicie. Ceea ce înţelesese Burduja din toată cuvîntarea lui Vasile-vodă era că acesta urmărea scoaterea cu orice preţ a lui Matei-voievod din scaun, în care scop folosea iscusinţa spionilor greci, fraţii Costea, Pavalache şi Apostolache Caragea, oploşiţi la curtea din Tîrgovişte.

Din vălmăşagul gîndurilor lui Burduja pierise hotărîrea de a se retrage la Buciuleşti şi a năpusti dregătoriile şi curtea domnească, aşa precum săvîrşise odinioară logofătul Dumitraşcu.

Din acea zi au născut nestrămutatele nădejdi ale lui Burduja de-a lupta cu toată dîrzenia şi de-a folosi toate vicleşugurile spre a-l alunga pe Vasile-vodă de pe scaunul şi pămîntul Moldovei. Ruşinea făcută casei sale se cerea plătită, iar preţul nu putea fi altul decît cel gîndit de el.

Întru împlinirea acestui scop, Burduja chibzuieşte a folosi toate prilejurile. Se va nevoi în slujitorul logofeţiei domneşti, pentru înlesnirea planurilor lui Vasile-vodă, ori pentru ura ce o simte buindu-i în taină?

---

[1] Scrisori secrete.

Pe nimeni şi nimic nu va cruţa. Toată grecimea aflată în drăgătoriile Moldovei îşi va căra tarhatul pe urma paşilor celui alungat de pe scaun. Strălucirea şi strînsura curţii lui Vasile-vodă vor trece asupra lui Gheorghe-vodă Ştefan Ceauru, boierul moldovan care nu iartă. Veacurile ce vor urma vor pomeni de această dreaptă plată pusă ca preţ al unei ticăloşii. Nu el, Burduja, va fi cel care va susţine cheltuiala acestei bărbăteşti hotărîri, ci Vasile-vodă însuşi îl va înlesni cu banii trebuitori.

Această cruntă nădejde îi dăruie puterea de a înfăţişa măriei-sale şi vistiernicului Iordachi un chip de dregător credincios voievodului său, bucuros să îndeplinească poruncile domneşti şi să grăiască astfel :

— Logofătul Gheorghe Ştefan dă adîncă mulţumire măriei-tale pentru drăgătoria cu care a fost cinstit. Această cinstire îmi întinde îndemnul de-a cere măriei-tale îngăduinţa de a-mi însoţi jupîneasa la Buciuleşti.

Bănuind că Burduja va fi aflat ce s-a întîmplat cu Safta în lipsa de-acasă a bărbatului ei, Vasile-vodă s-a prefăcut a fi foarte mirat, întrebînd :

— De ce să-ţi mîni muierea la Buciuleşti ? Nu-îi oare pe deplin plac traiul de pe lîngă curtea noastră ?

— De n-ar fi şubredă, nu s-ar mai dezlipi de viaţa tîrgului, măria-ta, a minţit Burduja rînjind.

Prin mintea voievodului au trecut în goană toate cele petrecute în iatacul Saftei, care i-a dovedit că numai şubredă nu este. Chibzuind dar că Burduja va fi plănuind să-şi alunge jupîneasa, l-a ispitit cu o nouă întrebare :

— Şubredă fiind jupîneasa Safta, precum grăieşti domnia-ta, logofete, cine se va nevoi la Buciuleşti pentru şubrezeniile ei ?

— Avem doftoroaie isteţe, măria-ta. Una-i chiar la curtea noastră, altele două în sat. Ele moşesc, ele lecuiesc toată boleşniţa.

— Nu-i va fi şubrezenia din sarcină ? a pus Vasile-vodă întrebarea cu o toană de îndoială.

— Dă, măria-ta, cu muierile nu poţi cunoaşte niciodată din vreme ce zămislesc măruntaiele lor. Pînă acum nu luarăm sama unor asemenea prevestiri. Bănuieli pot naşte de-acum înainte.

Această cuvîntare a lui Burduja sili pe vistiernicul Iordachi să dea drum rîsului adunat în el. Laolaltă rîseră şi vodă, şi logofătul.

A rămas Safta la curtea din Buciuleşti, înveselită de bucuria slujitoarelor sale de credinţă, că-şi au din nou stăpîna printre ele.

N-a arătat nici o urmă de mîhnire atunci cînd Burduja i-a pomenit de hotărîrea sa de-a o duce şi lăsa la Buciuleşti. Soaţă fiindu-i, se va supune poruncilor lui. Legile sînt ale bărbaţilor, iar supunerea a femeilor. Cîrtirea, cu vorbe multe sau puţine, nu este îngăduită. De aceea din gînduri nu-i pasă nimănui.

De bună seamă că multe femei îşi mîngîiau mîniile cu asemenea mîrîieli gîndite, ades cunoscute şi unor slujitoare de mare credinţă. Dar fără urmări rămîneau asemenea supărări. Singura cale de urmat erau mîngîierile ades repetate ale slujitoarelor: „Viaţa femeii este o îndelungată supunere: faţă de părinţi, faţă de soţ, faţă de ibovnic." Nici n-a cugetat Safta la asemenea cîrtiri şi nici nu s-a mărturisit vreunei slujitoare. A înţeles că Burduja n-o mai lasă ispită poftelor lui Vasile-vodă. Nici ea nu s-ar mai fi supus a doua oară poftelor domneşti, orice s-ar fi ales de pe urma împotrivirii ei. De-ar fi fost între ea şi vodă vreun joc al ochilor şi vreo înţelegere fără cuvinte, ar fi fost mai bucuroasă de buznitul domnesc în iatacul ei, dar aşa cum s-au petrecut lucrurile, grabnice gînduri i-au înfăţişat silnica luare a lui Burduja, de care nu vrea să-şi mai amintească.

N-ar putea mărturisi nici duhovnicului că l-a întîmpinat pregătită pe măria-sa. Nu, cu jurămînt, supunerea i-a fost înlesnită, bănuie ea acum, de gîndul mărturisit şieşi la Valea-Rea, la pornitul gospodăritului ei cu Burduja. Atunci mîhnirea i-a fost mare, cît nu se poate, văzîndu-se neajutată de nimeni şi ajunsă pe negîndite în mîinile cărnoase ale celui silnic aşezat în butca ei.

L-a urît pînă în cea dintîi noapte petrecută lîngă el. A doua zi ochii ei nu l-au mai cercetat posomoriţi. N-ar putea spune că li se limpezise luminile. Apoi s-a lăsat furată de belşug, dusă în vraja unei privelişti, prinsă de cîntecul cintezilor, pătrunsă de sulităle unui soare primăvăratic. Gîndul pentru vornicul Lupu l-a furişat într-un străfund, mînat de cele zilnice, pentru ca să ţîşnească nechemat în clipita cînd l-a văzut

pe măria-sa călcînd pragul iatacului ei. A bănuit atunci, în noaptea ceea, după plecarea lui Vasile-vodă, de ce îndepărtările înadins chibzuite ale ei de către frate-său Ştefan Bour vor avea un soroc cîndva, pe care, însă, nu-l bănuia împlinîndu-se astfel : vornicul Lupu ajuns voievod al Moldovei, iar ea jupîneasa înstăritului boier Gheorghe Ştefan Ceauru.

Doar de lipsa lui Macsîm i-a păsat Saftei, rămînînd la Buciuleşti. Din dimineaţa ce a urmat plecării lui ea a gîndit că comisul s-a osîndit singur, cunoscîndu-şi vina faţă de stăpîn. Numai de nu şi-ar fi ridicat viaţa. Mai vinovată se simte Safta de pierderea comisului credincios al lui Burduja şi curţii sale decît de ceasurile desfăţului cu Vasile-vodă. Acestea au şi fost uitate şi poate că nu i s-ar fi şters din minte atît de grabnic, dacă Burduja ar fi căutat să le răscolească. Despre partea lui n-a avut nici o bănuială. În drumul de la Iaşi la Buciuleşti, i-a pomenit doar de Macsîm, logofătul Burduja arătîndu-se a fi nedumerit de pricina plecării comisului şi către care ţinut se va fi îndreptat.

Pierderea unui slujitor de credinţă este o pagubă nespusă, o mînă iscusită care lipseşte stăpînului. Aşa cum îi lipseşte ei. Macsîm, mînat la săvîrşitul unor treburi, nici nu ştia cînd le-a îndeplinit. Pentru el drumul pîn' la tîrgul Iaşilor era o joacă de călăreţ. Sosea totdeauna înaintea aşteptărilor şi-şi alina ostenelile doar cu vorbele mulţămitoare ale Saftei. Cît de folos i-ar fi fost acum, de cînd umblă zvonuri că măria-sa, rămînînd văduv, a mînat trei peţitori întru aflatul unei mirese.

Cît trăise în Iaşi, Safta aflase multe veşti despre curtea domnească, veşti aduse de apropiaţii voievodului şi-ai soţiei sale doamna Tudosca. Vasile-vodă, numai cu ochii după femeile altora şi cu gîndul la strînsură şi fală, ducea o viaţă tare cîrcotaşă cu Tudosca, mai mult mamă decît femeie. Lupu n-o luase de soţie din dragoste pentru ea. Şi-o făcuse jupîneasă pentru averea şi pentru neamurile ei nenumărate şi înstărite, care s-au nevoit cu statornicie şi credinţă pentru domnia lui. Iar Tudosca dăruise soţului ei două fete mîndre şi frumoase precum şi un fiu, Ion-vodă, vlăstar tare nevoiaş. Copil fiind, zăcuse vreme îndelungată, iar cînd a fost socotit lecuit, s-a ridicat cu mîinile şi picioarele vlăguite.

De mirare pentru toţi era faptul că Vasile-vodă nu vedea în fiu-său nevoiaşul, ci numai pe urmaşul său în scaunul Moldovei. Cea îngrijorată de soarta lui Ion-voievod era Tudosca,

mamă-sa. Ea îl purta pe la toate icoanele făcătoare de minuni, la moaștele sfintei Paraschiva, la vraci și descîntătoare, fără a se alege cu ceva.

Stăruitor în potrivnicia lui față de domnul muntean, Matei Basarab, la al cărui scaun poftise de mult, Vasile-vodă, certîndu-se neîncetat cu Tudosca pe temeiul că mama vedea cît de lipsit este fiu-său Ion de toate virtuțile domnești, a hotărît să încerce trecerea lui Ion-vodă în scaunul Tîrgoviștei. În acest scop, a adunat pungă lîngă pungă, fiecare bucșită cu galbeni zimțați, și a pornit a le împărți dăruitorilor și sprijinitorilor de scaune domnești.

Se bucurau pașalele primind. Primeau și padișahul, și vizirul. Dar nu totdeauna cei care luau dau și ei la rîndul lor, fiindcă nu sfîrșeau niciodată cu luatul. Ajungînd pînă la Matei-voievod vestea celor uneltite de Vasile-vodă, a înșirat și el la pungi la fel de grele acelorași primitori, iar ispita pentru domnia Țării Românești a fost înlăturată din calea lui Vasile-vodă, care, într-o ultimă încercare, a trimis pe fiu-său, Ion, la sprijinul pașalei din Silistra. Vlăstarul domnesc și boierii săi însoțitori au făcut degrabă cale întoarsă, aflînd în drum că porunca vizirului era ca Ion și însoțitorii să fie prinși și trimiși peșcheș la Stambul.

Bucuroasă de înapoierea nevoiașului său fiu, Tudosca s-a împotrivit de a-l mai depărta de lîngă ea.

Vasile-vodă avea ticluit alt plan, înfățișat sfatului ținut cu dregătorii săi.

— Vom așeza în scaunul Moldovei pe fiul nostru, Ion-voievod, iar noi vom ridica oaste și vom porni a ne așeza în scaunul Tîrgoviștei.

Unii boieri și-au dat coate la auzul veștii. Scaunul Moldovei ținut de un nevoiaș, care nici nu poate călca fără sprijin ! Logofătul Burduja rîdea în mustață.

I s-a părut lui Vasile-vodă că, dintre dregători, cel care ar avea ceva de spus împotriva planului său ar fi logofătul Gheorghe Ștefan Ceauru. Cuvîntul acestuia să fie auzit întîi.

— Grăiește, logofete, l-a îmbiat vodă.

— Cuvine-se ca, înaintea cuvîntării mele, s-auzim graiurile dumnealor marele vornic, marele vistiernic.

— Ei se urnesc mai greu, a zis măria-sa, iar limba domniei-tale este mai isteață.

— Măria-ta cauţi isteţimea la minte, nu la limbă. Mintea cea mai isteaţă este a dumnealui vistiernicul Iordachi.

— Măria-sa a poruncit logofătului Gheorghe Ştefan. Să-l asculte, l-a înfundat vistiernicul Iordachi.

— Apoi, măria-ta şi boieri dumneavoastră, multe nu veţi avea de auzi, fără cît numai una.

„Vă dau eu peste fălci, să vă apuce dorul de măsele", a gîndit Burduja.

— Spune-o, a poruncit vodă.

— Acea una, măria-ta şi boieri dumneavoastră, este că măria-sa Ion-vodă, neajuns fiind în ani şi cu virtutea cam de nevoie, s-ar cuveni să fie sprijinit de un Divan, care să gîndească harnic. Cine ar fi divaniţii noului nostru voievod?

— Hapciu! a strănutat Pătraşcu Ciogolea, semn că l-a priceput pe logofăt.

— Să fie într-un ceas bun şi sănătos, a urat Burduja.

Vistiernicul Iordachi Cantacuzino s-a uitat prelung la Burduja, vrînd, parcă, a-i spune că i-a dibuit şi el chibzuiala.

Burduja nici nu se gîndeşte să lase în seama altora treburile sale de pe cuprinsul Moldovei şi să-l urmeze pe Vasile-vodă la Tîrgovişte. „Ce planuri va fi avînd logofătul? Bine-i să deştepte luarea-aminte a măriei-sale?" se întreabă în gînd vistiernicul.

Vasile-vodă rămăsese îngîndurat. Spusa logofătului era îndeajuns de bine gîndită. Ion-voievod este într-adevăr cam neajutorat şi de minte. Cu toate că de fapt el, Vasile-vodă, va domni peste ambele ţări, totuşi băiatul are nevoie de un Divan mai acătării. De la hotarul Ţării-de-Sus şi pînă la cel de apus al băniei Craiovei, este o cale bună. Neprevăzutul nu poate fi împlinit decît cu destoinicia divaniţilor.

Burduja a rămas logofătul lui Ion-voievod, înscăunat în Iaşi cu mare podoabă de vesminte, cu slujba săvîrşită de mitropolitul ţării şi sobor de preoţi, apoi cu mese nesfîrşite în palatul domnesc şi daruri de vin şi mîncare prin toate pieţele tîrgului, pentru tîrgoveţi şi ţărani.

Lăsîndu-l pe Ion-vodă în domnie deplină, Vasile-vodă îşi mînă steagurile către hotarele Ţării Româneşti, spre a se război cu Matei Basarab şi a-l alunga din scaun.

Dar toate pregătirile şi zbuciumul au fost fără folos domnului moldovan. La două săptămîni de la pornitul din Iaşi,

Vasile-vodă s-a înapoiat cu oastea ferfeniţită de potrivnicul său. Şi n-a fost o înfrîngere mai ieftină.

De la Pojogeni, unde a fost răpus, Vasile-vodă a nimerit la Brăila, unde nădăjduia să mai adune cîte ceva din oastea rămasă nevătămată. Aici, însă, îl pîndea alt năcaz. La masă aflîndu-se şi fiind vestit de nepotul său, Stamatie Hadîmbu, că paşaua Silistrei a pus oameni să-l prindă, bietul Vasile-vodă a lăsat ospăţul, sărind gardul curţii unde găzduise, ca să se ascundă prin vecini pînă ce i-a sosit calul cu care a gonit pînă la Galaţi, punîndu-se astfel la scuteală.

Ajuns la Iaşi, este întîmpinat de o nouă belea. Ion-voievod se lepădase de domnie, în vremea cînd Burduja se nevoia să-i aducă mazilirea, iar tată-său lua, în pasul calului, drumul de la Galaţi la Iaşi. De aici pornesc noi cîrcote cu doamna Tudosca, mama cercînd să-şi încredinţeze soţul că Ion-voievod, şubredul lor fiu, numai pentru domnie nu este croit, pe cît a fost lăsat de Dumnezeu de nevoiaş.

Atunci Vasile-vodă se hotărăşte să-şi trimeată fiul la băile din Brussa, spre a se lecui de slăbiciunea şi deznodul său. Şi de se va întîmpla ca nici acolo să nu-i afle leacul, însoţitorii săi să-l ducă la Padova.

Nu s-a învoit doamna Tudosca nici cu acest plan. Inima ei iubitoare şi îngrijorată de mamă îi şoptea parcă, în limba ei tainică, o prevestire dureroasă pentru acest drum al lui Ion-vodă.

— Care-i chibzuiala domniei-tale, logofete Gheorghe, s-a tînguit speriată doamna Tudosca. Domnia-ta cunoşti îndeajuns beizadeaua noastră. În el, pare-se, i-a ajuns pe părinţi pedeapsa dumnezeiască, dăruită pentru păcatele săvîrşite de ei.

Burduja, înduioşat de îngrijorarea mamei, n-a mai cutezat s-o socotească soţia celui care-i pîngărise căminul şi nici n-a mai gîndit să-i zădărnicească îndoielnicele nădejdi. Cunoşteau toţi dregătorii, ştia toată boierimea că Ion-voievod multe zile nu va lega pe pămînt şi că despre partea asta rîvnitorii scaunului domnesc se bucurau că Vasile-vodă nu va lăsa urmaşi. De aceea, fără făţarnică milă, Burduja a mîngîiat temerile doamnei :

— Măria-ta, vorbeşte lumea că la Brussa multe minuni s-au săvîrşit. Bolnavi ologiţi s-au înapoiat de acolo cu cîrjele lepădate. Măria-sa Ion-voievod drept este că aşază anevoie

picioarele pe unde calcă, dar nu se poate grăi că ar fi olog. Îmbăiatul la Brussa nu-i va dăuna.

— Dar mîna, cinstite logofete? Nu ţi s-a părut şi dumitale că ar porni spre uscare?

— Prea-i aprigă spaima măriei-tale. Mamă, dă, înţeleg. Dar cum poţi socoti că mîna unui om viu ar porni spre uscare?

— Dă, logotefe Gheorghe, teama pentru viaţa acestui plod nu mă părăseşte. De ce nu mă tem şi de viaţa fetelor?

— Teamă de prisos, măria-ta. Mînaţi fără zăbavă beizadeaua la tămăduiala bălţilor şi nu veţi mai avea nici o bănuială a îndemnat-o Burduja pe doamna Tudosca. Cît despre partea domniţelor Maria şi Rucsanda, aş chibzui cu dorinţă să zoriţi nunţile, s-apucăm a juca şi noi, cei rămaşi cu măselele nemăcinate încă de ani.

Liniştită de îndemnurile lui Burduja şi de bucuroasa nădejde strecurată de logofăt a unor apropiate nunţi, doamna Tudosca n-a mai pus împotriviri plecării după leac a lui Ion-voievod. Doamna însăşi i-a rînduit calabalîcul şi l-a binecuvîntat de drum.

Soarta beizadelei s-a dovedit vrăjmaşă. Între Stambul şi Brussa, Ion-voievod s-a săvîrşit din viaţă. Moartea i-a tămăduit toate beteşugurile purtate doar 18 ani. Abia se desprimăvărase bine, cînd Ion-voievod a fost pogorît în mormîntul din naosul Bisericii Trei Ierarhi. Iar mamă-sa, doamna Tudosca, doborîtă de durere, l-a urmat în scurtă vreme. Înmormîntarea a fost făcută cu multă jale din partea domniţelor Maria şi Rucsanda şi a tuturor tîrgoveţilor ieşeni.

Cu mai puţină jale pentru cele două pierderi, la mică depărtare de la una la alta, s-a dovedit a fi inima lui Vasile-vodă.

I s-a abătut foarte curînd că trebuie să se însoare. Văduvia n-o putea îndura.

— Domnia-ta ai îndura-o, logofete Gheorghe? l-a ispitit vodă pe Burduja.

— Dă, măria-ta, ce-aş putea spune? Fereşte, Doamne, dar de mi s-ar prăpădi jupîneasa, multă jale m-ar cuprinde. Iaca, n-am gîndit nicicînd la moarte, dar auzind acum întrebarea măriei-tale, mă cutremur. De mi-aş pierde femeia greu m-aş mai împăca cu viaţa. Aşa gîndesc.

— O iubeşti? s-a silit vodă a-l cerceta.

— De bună seamă, măria-ta. De-ar cuteza cineva să-i pricinuiască vreun năcaz greu, nu l-aş mai ierta.

— Te-a-nvrednicit Dumnezeu cu o jupîneasă îndeajuns de frumoasă, a grăit vodă cu un parapon ce n-a scăpat isteţimii lui Burduja. De aceea nu-i de mirare c-o ai atît de dragă. Răposata mea, Domnul s-o aibă în a sa pază, n-a cunoscut podoaba frumuseţii.

— A avut, însă, pe aceea a bogăţiei, care mult folos a adus casei măriei-tale, n-a întîrziat a-l împunge Burduja.

— Bună-i muierea avută cînd mai are şi frumuseţă, a grăit posomorît Vasile-vodă. Iată, de rîndul ista, voi face ca domnia-ta logofete, voi lua femeie frumoasă, dar frumoasă coz şi săracă.

— Din care neam mare, măria-ta ?

— De nici o folosinţă nu-mi vor fi neamurile ei. Îmi voi lua mireasa plătită părinţilor după cîntarul frumuseţii. Am auzit prin Stambul că cele mai frumoase femei s-ar afla în depărtata ţară a cerchezilor. Acolo voi mîna peţitori.

— Tot din auzite am şi eu la cunoaştere că acele muieri îs tare nărăvaşe. Împlinită treabă ar săvîrşi peţitorii măriei-tale de n-ar alege-o prea tînără, a azvîrlit Burduja şi acest îndemn.

— Dimpotrivă, logofete, l-a mustrat voievodul, muierea cu cît este mai tînără cu atît deprinde mai cu supunere ascultarea bărbatului.

— Una-i ascultarea, şi alta-i supunerea, măria-ta. Muierea poate fi supusă, dar la un adicătelea îşi ascultă inima, mai cu osebire atunci cînd bărbatul prinde obiceiul de-a adormi înaintea ei...

— Pîn-atunci mai avem, logofete Gheorghe, s-a făIit Vasile-vodă.

În drum spre Buciuleşti, Burduja povesteşte lui Modrigan că măria-sa este pe cale de-a se însura din nou.

— Această însurătoare pică tare bine, sprijinindu-ne din plin planurile noastre. Plata miresii, nunta, alaiurile, oaspeţi străini înseamnă apăsări noi pe spinarea celor neavuţi şi munciţi, adică tocmai cei de-al căror glas avem nevoie.

— Măi Modrigan, tu ţii de isnoavă cu poporul. În treaba noastră, boierimea este cea care ne poate fi de folos.

— Ai cunoscut îndeajuns, mărite, cît de mare sprijin ți-a dat boierimea, atunci cînd ai cercat mazilirea lui Ion-voievod. Ai ostenit de-a surda și n-ai vrut a ține sama de îndemnul meu de a-l lăsa netulburat pe deznodatul de Ion-voievod, zilele lui nefiind multe.

— De unde-ai știut că se va sfîrși curînd beizadeaua lui Lupu ?

— Nu trebuia a fi vraci din Siria, spre a chibzui așa cum am chibzuit eu, sluga domniei-tale, logofete Gheorghe. Drept aceea, îndemnul meu și de astă dată este să dezlegi o țîră baierile pungii și să mă lași să mă ajung cu cei din prostime, cum le zici măria-ta cu un stăruitor dispreț. Pînă acum totul a fost precum a cîntat comisul Modrigan. Grăiesc adevăr, au nu, logofete Gheorghe ?

— Adevăr adevărat, măi Modrigan, dar eu nu mă bizui pe credința acelei prostimi, cu limba prea slobodă. Lui Vasile-vodă îi va fi de ajuns, înverșunat precum se află, că nu-l poate răsturna pe Matei munteanul. Zic îi va fi de ajuns o vorbă scăpată în vreun tîrg ori sat, ca să ne pomenim ridicați din așternuturi.

— Prea mult capul meu prețuiește. Eu voi fi cel despre care va merge vorba de care te temi, mărite.

— Așa-i, dar nici Vasile-vodă nu-i atît de lipsit de duh să nu chibzuiască din îndemnul cui Modrigan duce asemenea vorbe prin tîrguri și sate.

N-au fost pe placul comisului vorbele rostite de Burduja. Modrigan îl simte fricos și gata să lase altora sarcina de a lua pieptiș greutățile unui plan, a cărui îndeplinire se dovedește a nu fi prea ușoară. Modrigan își privește pe furiș stăpînul, îi cîntărește încă o dată trupul și se miră că în atîta cuprindere poate sta atît de puțină bărbăție. Își mai amintește Modrigan că nici pe Safta n-ar fi avut-o Burduja, dacă ar fi lipsit sprijinul lui Modrigan și al lui Macsîm. Cu dragă inimă ar ajuta Modrigan încercarea altui boier de a-și apropia scaunul domnesc, dar știe că toți boierii sînt deopotrivă, mari în trupuri și cu inimi de șoareci. Bun, rău, de Burduja nu se mai poate despărți. S-a legat să-l ajute și-l va ajuta pînă la izbînda cea deplină. Poate că, ajuns voievod, nu va mai fi atît de temător și va sta cu urechea la nevoile norodului.

Curmînd vorba cu comisul său, Burduja pune în cumpănă vorbele lui Modrigan. N-a bănuit atîta semeție în el și atîta

încredere în ajutorul prostimii. Ce ajutor îi putea da ea? Oaste? Va fi o oaste de adunătură, în fața oștilor domnești. Nu vede sprijin obștesc decît în steagurile date de principele ardelean și în cele ale domnului muntean.

Dar cu aceștia n-a făcut însă nici un legămînt și nu vede cum s-ar putea apropia de ei. Se vede prea singur și din nou ar dori să alunge de la el toate gîndurile privitoare la scaunul domnesc.

„Fără acest scaun nu-i voi putea plăti lui Vasile-vodă prețul ticăloșiei săvîrșite asupra casei mele", gîndește Burduja, smucind frîul calului ca să-l îndemne a schimba pasul în trap.

Alăturîndu-se mai mult de calul lui Modrigan, îi rostește cu teama de a nu-i lua vîntul vorbele și a le duce unde nu trebuie auzite:

— Să-l lăsăm pe cine știe să-și vadă de petitorie, iar noi să ne căutăm de treburile noastre.

— Adică eu de-ale mele, iar domnia-ta de-ale logofeției, i-a răspuns cu tîlc Modrigan.

Veștile despre noua însurătoare a lui Vasile-vodă ajunseseră pînă la Safta, care abia își aștepta bărbatul, să le întărească sau să le împrăștie.

— Adevărate să fie acele zvonuri? pornea întrebarea Saftei.

— Adevărate, răspundea Burduja, chiar mie mi-a împărtășit măria-sa planul de a-și aduce femeie din țara cercheză.

— Departe-i acea țară? întreba din nou Safta, împinsă de dorul de-a afla cît mai multe.

— Departe, clătina din cap Burduja.

— N-ar fi aflat măria-sa o fată de neam mare la nici un leah, la un moscovit sau ardelean?

— Apoi, asta-i, ca de rîndul ista n-o mai vrea de neam.

— D-apoi cum o vrea?

— Frumoasă, cît mai frumoasă.

— Într-o privință are dreptate, a spus îngăduitoare Safta. Răposata Tudosca numai frumoasă n-a fost, sămăna tatălui ei, vornicul Bucioc, așa-mi povestea mama.

— Vom vidè cum va arăta cea nouă, cînd va sosi cu petitorul.

— Și pe cine, mă rog, a mînat măria-sa cu petitul?

— Pe postelnicul Enachi Catargi.

— De seamă petitor. Fălos cum este postelnicul, să nu păstreze pentru sine inima miresii, a rîs Safta.

— Puțini bărbați păstrează inima femeilor, a oftat Burduja.

Prefăcîndu-se a nu fi înțeles spusa logofătului, Safta s-a alintat, rugîndu-se :

— Cînd va sosi mireasa măriei-sale, m-ar bucura să mă aflu și eu la Iași.

— Vei fi, de bună seamă, a liniștit-o Burduja.

Dar n-a fost după făgăduiala logofătului, fiindcă nici el n-a fost de față la sosirea miresei, ajunsă la Iași cu mare zăbavă din pricina unei tărășenii.

Sosind alaiul la Oceacov, pe malul Niprului, a găsit acolo pe pașa din Silistra, picat de curînd pentru rînduieli ale stăpînului său luminatul sultan al Stambulului.

Un slujitor care văzuse mireasa în alaiul ei șoptește pașalei frumusețea aflată în cetate și cuviinciosul îndemn de a pune o împotrivire plecării ei mai departe.

— Un dar de la Alah pentru înălțimea-ta, s-a gudurat slujitorul.

Depărtat de haremul său și iubitor de asemenea daruri ale lui Alah, pașa Silistrei dete de îndată porunca să-i fie adusă fata, cu toți însoțitorii ei. Cum o văzu, turcul rămase încremenit. Nicicînd nu mai întîlnise asemenea frumusețe.

— Care vi sînt rosturile, bre, prin această cetate a noastră ? l-a poftit a răspunde pe postelnicul Enachi Catargi.

— Ducem măriei-sale Vasile-vodă Lupu, voievodul Moldovei, pre a sa mireasă.

— O musulmană nu se poate însoți cu un ghiaur, s-a mîniat atotputernicul pașă al Silistrei, pe loc îndrăgostit de aleasa altuia.

— Înălțimea-ta, a încercat postelnicul să-l îmbune, fata este creștină.

— Pieriți din ochii mei, ghiauri spurcați. Fata rămîne la noi pînă ce îi vom lămuri adevăratele ei rosturi.

A rămas mireasa, Ecaterina după numele ei de botez, iar lîngă ea au fost îngăduiți un frățior, cu care plecase de la părinți, și o însoțitoare, Ștefana Mihailova.

Printre însoțitorii alaiului de nuntă se afla și un sol al hanului tătarilor, sol care păstra cu sine porunca stăpînului

său de a preda mireasa nevătămată ginerelui domnesc. În sfat cu acest sol, postelnicul Enachi Catargi îl hotărăşte să se înapoieze spre a înfăţişa stăpînului său amestecul neîngăduit al paşalei din Silistra. Totodată postelnicul mînă şi un olăcar la curtea din Iaşi.

Ecaterina, închisă în cetate împreună cu frate-său şi cu Ştefana Mihailova, este dată în seama unui hoge guraliv, pus de paşă de-a o lua cu binişorul spre a cere singură trecerea la credinţa musulmană. Dar nehotărîtă încă a face pe placul paşalei şi nici pe al lui Alah, Ecaterina, prin şiretlicuri puse la cale cu Ştefana Mihailova, se îndestula zilnic numai cu carne de porc, ceea ce depărta pe hoge, îngreunîndu-i astfel putinţa de a ispiti fata la credinţa musulmană.

La Iaşi sosirea olăcarului trimis de postelnicul Catargi a pricinuit o zarvă nespusă.

— Logofete Gheorghe, logofete Gheorghe, a răcnit măria-sa cum nu se poate mai mîniat şi cu ochii bulbucaţi în găvanele lor.

— Poruncă, măria-ta, a răspuns Burduja, abia picat de la Buciuleşti.

— Întocmeşte de îndată un arz [1], logofete.

— Îndreptat către cine, măria-ta?

— Către luminatul padişah. Auzi, logofete, zăhăială pricinuită de înălţimea-sa paşa de la Silistra...

— Care zăhăială, măria-ta?

— Mi-a oprit mireasa în cetatea Oceacovului pe pricina că ar fi musulmană.

— Apoi, de-o fi aşa, paşa e în dreptul său să o facă, a cercat Burduja să-l liniştească, rîzînd în sine de toată această ruşinoasă ticăloşie. „Doamnă musulmană ne trebuie, că papistăşoaică am mai avut, şi-a zis logofătul; mai aproape nu-şi găsea mireasă, arbănaşul. S-a lăcomit tocmai la ţara cerchezieі."

— Este creştină, logofete Gheorghe. Cum era să-mi aduc doamnă o musulmană?

— Dă, măria-ta. Poftei nu te poţi împotrivi. Dar fiind vorba de-o creştină, vom face şi arzul. Eu socot că mai de samă va fi aurul, decît o plîngere scrisă.

---

[1] Plîngere scrisă.

— Cum așa ?

— Iac-așa, măria-ta. Cu o samă de galbeni, avem mireasa mai degrabă decît cu arzul.

— Cam cîți galbeni bănui, logofete Gheorghe ? s-a iuțit vodă să afle.

— Bănuiesc că înălțimea-sa pașa nu va cîrmi din nas înșirîndu-i-se vreo trei mii de galbeni împărătești.

Olăcarul, însoțit de oșteni, porni de îndată la Oceacov, întărit cu virtutea celor trei mii de galbeni care, fără zăbavă, slăbiră dragostea pașalei pentru Ecaterina, pre cît o slăbise și porunca hanului tătăresc, de a se da slobozenie miresei lui Vasile-Lupu.

Văzînd pașa bănetul înfățișat dinainte-i, ar fi lăcrămat tare pierzîndu-l, dar și tiberana unei asemenea fete nu poate fi prețuită numai la trei mii de galbeni. „Să mai fie ceva pe deasupra ! Vreo două sute de galbeni încă". Prepusul pașalei, care chibzuia tocmelile, socotea că poate aceste două sute de galbeni nu vor mai fi vărsați și, pînă se va ajunge la limpezirea acestor pricini, fata se răzgîndește și îndepărtează de la sine spurcata carne de porc și primește credința musulmană. „Alah este mare, iar Mahomed, profetul său."

N-a fost, însă, pe voia pașalei. O dată cu cei două sute de galbeni, a picat și porunca sultanului ca fata să fie lăsată a-și urma drumul către făgăduitul ei.

În miez de iarnă, la sfîrșitul sărbătorilor nașterii Mîntuitorului, nespus de frumoasa Ecaterina este înfățișată măriei-sale de postelnicul Catargi. Înmărmuriți o privesc toți boierii aflați la curte, cu obidă o privesc jupînesele lor și cu o bucuroasă sfială o apropie Maria și Rucsanda, domnițele voievodului. Atîta veselie împrăștia pentru toți frumusețea Ecaterinei, încît înseși domnițele uitară degrabă de mama lor, Tudosca, iar Vasile-vodă îl îmbrățișează pe Enache postelnicul, răsplătindu-l cu multe și bogate daruri.

Singur Burduja n-o văzuse.

Cu învoirea voievodului său, logofătul petrecuse cele trei zile ale Crăciunului în odihnă și desfăt cu jupîneasa Safta, cinstindu-și din plin slujitorii săi cei apropiați și povestind jupînesei ciudata purtare a pașalei din Silistra cu mireasa măriei-sale.

Sosind la curte vestea că Ecaterina porneşte către Iaşi, iar la curte nemaifiind nevoie de sfatul logofătului, măria-sa i-a îngăduit a porni din nou la Buciuleşti, ca să mai alunge cel urît al jupînesei sale.

De Anul nou, însă, nici un dregător nu putea lipsi de la firitisitul măriei-sale. Drept aceea, Burduja a fost silit să-şi ia cu sine jupîneasa, spre a fi faţă la urările de sănătate şi belşug înşiruite de boierime voievodului ei.

Supusă ca totdeauna, Safta şi-a urmat soţul. Pe Vasile-vodă nu-l mai văzuse din seara cînd s-a lăsat desmierdului măriei-sale.

A întîmpinat jupîneasa Safta un voievod întinerit, iar curtea şi palatul într-o nouă înfăţişare. Grijile privitoare la Ecaterina ridicate de pe sufletul măriei-sale şi bucuria apropiatei căsătorii mărunţiseră vîrsta voievodului.

Şi dacă s-a sfîrşit ospăţul curţii, care a ţinut pînă în zorii celei de-a doua zi după Sfîntul Vasile, Burduja şi Safta s-au înapoiat la Buciuleşti, unde i-a ajuns porunca domnească de-a se găti de nuntă, hotărîtă pentru cea dintîi duminică după sărbătoarea Bobotezei.

— Drumul îi prea lung şi frigul întărit, a scîncit Safta la auzul poruncii domneşti. Încaltea de-am fi ştiut din vreme şi să fi rămas în tîrg. Aş chibzui să te duci domnia-ta singur.

Aceleaşi gînduri îl frămîntau şi pe Burduja. Ce liniştit ar fi rămas întreaga iarnă, dacă ar fi năpustit dregătoria şi tîrgul de scaun, aşa cum hotărîse la înapoierea din nesăvîrşita sa solie către principele Ardealului. Împlinită i-ar fi rămas hotărîrea, dacă Vasile-vodă nu i-ar fi bătjocorit căminul. Acum nu mai poate da înapoi. Planul războinării trebuie urmat. Nu-i cu putinţă să nu i se ivească prilejul izbutirii. Nu trebuie înlăturată nici o încercare de împlinire. De o dată se află singur, numai la ajutorul puterilor sale. Planul său va începe a lua fiinţă în clipa cînd, în locul singurităţii de azi, va simţi sprijinul tovarăşilor puternici şi de credinţă.

La nunta domnească s-a înfăţişat fără Safta. Puţini au luat seama că logofătul a venit fără jupîneasa lui. Ochii tuturor nuntaşilor erau aşezaţi asupra miresei măriei-sale, uluitor de frumoasă, nepotrivită la vîrstă cu Vasile-vodă. Văzînd-o în podoabele ei de nuntă, Burduja a rămas înţepenit. Răsfăţul priveliştilor ochilor săi îl făcea să nu mai simtă că se află în-

tr-o nespusă înghesuială şi într-o dogorîtoare căldură. Dar ceea ce-l învăpăia mai mult nu era căldura revărsată de mulţimea nuntaşilor, în biserica Sfîntului Nicolae, învecinată palatului, cît cea ridicată în el de gîndul de a lovi în vodă prin această mireasă.

„Ochi pentru ochi şi dinte, pentru dinte, măria-ta. Ţi-ai preumblat ochii pe furişurile Saftei îngăduite numai mie. Ai mursicat cu dinţii tăi îmbătrîniţi sîni cuveniţi doar mie. Aşijderi vor fi săvîrşirile mele cînd te voi răpune şi te voi ţine sub călcîiul încălţărilor mele."

Nimeni n-a luat seama chipului împietrit al lui Burduja. Nuntaşii urmăreau rîsul feciorelnic al miresei, mîna cu degete prelungi prinsă în mîna păroasă a voievodului-mire, ochii migdalaţi ai Ecaterina-doamna, blînzi în podoaba genelor, miraţi de bogăţia atîtor nestimate, negrăitor de darnic purtate la gîtul, pieptul şi urechile jupîneselor şi jupîniţelor, falnica ţinută a trupului de cercheză, ursită să fie cea mai frumoasă doamnă a Moldovei.

La 5 făurar al anului 1645 Iaşii se aflau într-un nou alai de nuntă.

Oaspeţii poftiţi la cununia domniţei Maria, fiica lui Vasile-vodă, cu prinţul Ianuş Radziwill, palatinul Lituaniei, au ieşit în pridvorul palatului, să se desfete privind danţurile din curte, unde jucau jupîniţe şi jupînese, peste o sută la număr şi toate împodobite ca pentru nunta domnească.

În pridvorul unde erau adunaţi oaspeţii de parte bărbătească, ridicaţi de la masa ce a urmat cununiei, era o viermuială nespusă de caftane şi bogate straie ostăşeşti ale boierilor moldoveni şi munteni, precum şi solii curţilor din ţările învecinate, ai patriarhului din Stambul, ai palatului din Brandenburg şi cîţi alţii.

Burduja, sprijinit de-un stîlp al pridvorului, urmărea jocul plin de înmlădiere al jupînesei sale Safta, cînd se simţi tras uşurel de mîneca stîngă a caftanului. Apropiindu-şi barba de umărul lui Burduja, Diicu Boicescu, solul şi nepotul lui Matei-voievod al Ţării Româneşti, îi şopti :

— Trage-te din forfota asta, logofete Gheorghe, să-ţi pot da mai în voie o veste înadins pregătită pentru domnia-ta.

Burduja se mișcă din locul de unde privise și se amestecă printre solii din Curlanda, urmat de spătarul muntean, care-i mulțumi cu aceste vorbe :

— Un slujitor al domniei-tale îl am căpetenie de steag în oștile aflate sub a mea ascultare.

— N-a fi Macsîm ? se-nveseli Burduja.

— Săvîrșit-a vreo faptă necurată, de-a năpustit slujba domniei-tale și s-a lăsat la noi ?

— Nici una, cinstite spătar Diicu. L-am avut slujitor de credință.

— L-ai mînat domnia-ta cu vreun rost ?

— Am la bănuială că rostul este o chibzuială a lui, necunoscută mie. Mi s-a ridicat o grijă purtată de cînd a plecat. Mă temeam să nu fi fost tras într-o capcană și osîndit. Mă bucur că-l ai între steagurile domniei-tale.

— De la o vreme stăruie să-i dau învoire să intre în oastea domniei-sale Gheorghe Rakoczi.

Deodată, luminat de-un gînd, nebănuit încă nici de el, Burduja apucă brațul stăpînului și, alunecînd în lături o privire furișă, îi șuieră :

— Lasă-l, cinstite spătar, așa mă rog domniei-tale. Pricina cea adevărată o vei cunoaște la vreme și nu te vei căi. De-ți va sta în putință, aruncă-mi un semn cînd te vei hotărî să-l învoiești.

Se apropia de ei vornicul Toma Cantacuzino. Neluîndu-și ochii de la hora jupîneselor, spătarul Diicu Boicescu grăi cu mare mulțumire în glas :

— N-aș putea spune că n-avem și noi în Tîrgoviște jupînese mîndre ca cele de la Moldova. Însă înveșmîntate ca cele ale domniilor-voastre nu sînt. Vecini fiind cu șleahticii, ați dobîndit mult din fudulia lor. Noi, mai lîngă Dunăre și mai hîrșiți cu turcii, nu ne putem împotrivi domniilor-voastre.

Mîngîindu-și barba, bucuros de cele auzite, vornicul Toma spuse cu ifos :

— Moldovanul are fudulia în sînge. La această pricină a mai pus umărul și strălucirea curții domnești. Încaltea cea de acum le-a lăsat în urmă pe toate cele trecute. Măria-sa Vasile-vodă nu se osibește de un Bazileus bizantin.

— Adevăr grăiși, vornice Toma. E în firea arnăuților împodobitul. M-au încredințat puținii care-i avem la curtea

voievodului nostru. Aici, în Moldova, vă aflați mai la fereală decît noi despre partea bîntuitului păgîn. Turcii la noi buiesc întîi...

— Ca la noi tătarii, i-a luat vorba vornicul Toma.

— Așa-i, aveți și domniile-voastre năcazuri cu tătarii, dar mai rar. Și-apoi mai este ceva osebit. Tătarii pînă ajung la Prut s-au îndestulat cu de toate și, ca să venim de unde-am plecat, adăugă vesel spătarul Diicu, la curtea Moldovei fudulia pornește de la voievodul ei. Al nostru, ție-l Dumnezeu în viață, este bătrîn și el, și doamna-sa. Nu-i mai îndeamnă inima la podoabe. Se îngrijesc mai mult de nevoile poporului, de un trai mai acătării, de slujba dumnezăiască și slova scrisă în graiul țării, de liniște pe toate ocinile ei. Griji de voievod ajuns de ani și de boală, bucuros de veseliile curților, unde nuntesc și părinții, și plozii. În fața acestor bucurii, voievodul nostru uită dușmăniile. Dovadă noi, solii Tîrgoviștei la această minunată nuntă. Matei-vodă uită dușmănia unor vecini, dar nu lasă geana ochilor asupra tuturor neliniștilor de la hotarele moșiei sale.

— Așezați-vă un voievod pe potrivă, îl îndeamnă cu un zîmbet furișat în barbă vornicul Toma.

— Nici că se poate un voievod mai pe potriva noastră, cinstite vornice Toma, îi răspunde la rîndu-i spătarul Diicu Boicescu. Bătrîn măria-sa Matei-vodă, dar înzestrat cu virtuți. La el ostenește mai totdeauna sabia, și niciodată mîna.

— Pînă-ntr-o zi, pînă-ntr-o zi, rîse căprește vornicul Toma.

— Cei ce nădăjduiesc într-o asemenea zi greșite socoteli fac. Pildă le stau fapte și mai vechi, și mai noi. De-au fost îngropate cumva în uitare, la Tîrgoviște-l avem pe fratele domniei-tale, postelnicul Constantin, care le poate aminti celor scurți în ținere de minte.

Bătîndu-l pe umăr pe spătar, vornicul Toma rîse fățarnic.

— Să lăsăm politica, cinstite spătar, că doar sîntem la nuntă, nu în Divan.

— Fiindcă veni vorba, socoti că e bine să pomenesc cele spuse...

— Ca să nu ne mai lași la priveala jocului, vorbi cu mustrare vornicul.

— Eu socot că gîndul cinstitului spătar a fost să rămînem mai mult la bucuria jocurilor şi a rînduielilor noastre, îl dojeni Burduja pe vornic.

— Aferim, întări Diicu Boicescu.

Se împrăştiară, lăsîndu-se duşi în colcăiala oaspeţilor.

Pe Burduja îl cuprinse o bucurie neţărmurită, care-l îndemna să se depărteze de larma asurzitoare a nunţii şi s-o dumice singur. Iacătă-l învrednicit să afle de urma lui Macsîm. „De priinţă loc şi-a rostuit diavolul!" Acolo unde năzuiau toate gîndurile lui Burduja, neîncetat făurite de el în ultima vreme şi neîmpărtăşite în întregime nimănui încă. „Le bănuie Modrigan, dar nu le poate cuprinde pe toate."

Macsîm, căpetenie de steag în oastea muntească, înseamnă un om al său de toată credinţa, îndeaproape ascultare a spătarului Diicu, omul fără sprijinul căruia planurile lui Burduja nu s-ar putea săvîrşi.

Dar sînt oare prielnice împrejurările, spre a-l îndreptăţi să se mărturisească spătarului, cerîndu-i sprijinul? S-a chibzuit îndelung Burduja ca, pînă la urmă, să se încredinţeze că multa pripă i-ar aduce de o dată, piedici, apoi vătămare.

Stînd la mare cumpănă şi gîndind că în liniştea casei îşi va afla vreme pentru pusul la cale al tuturor îndemnurilor din el, Burduja s-a apropiat de cîrdul jupîneselor, de unde a tras-o pe Safta.

Neluaţi în seamă de nimeni, s-au strecurat din curtea palatului domnesc.

În drumul către casa lor din Iaşi, întîmpinară belşugul nunţii împrăştiat prin toate uliţele.

Nefiindu-le locul în curtea domnească, tîrgoveţii şi tîrgoveţele prăznuiau laolaltă cu slujitorii soliilor domneşti. La toate răspîntiile fuseseră desfundate butii de vin, care îndestulau apriga sete bărbătească şi îndemnul la joc al femeilor. Prin casele tîrgului rămăseseră doar neputincioşii, doicile şi plozii neînţărcaţi. Bucuroasă era lumea, bucuros şi Burduja. Unii — pentru îndestulare şi aşteptatul prilej al alungării grijilor. Logofătul era bucuros pentru prepusul că ospeţele bogate în frumuseţe ale nunţii domniţei Maria îi vor înlesni prilejul de-a se înţelege cu spătarul Diicu, înţelegere socotită de Burduja a fi de folos şi lui Matei-vodă. De-a dreptul nu-l poate descoase pe spătar, neştiind încă dacă solul voievodului

muntean nu va fi fost trimis la această nuntă cu depline gînduri de împăciuire. A-l ispiti pe spătar cu cine ştie ce făgăduieli nu-i pare o treabă desăvîrşită. I-ar pricinui, poate, acestuia o scîrbă greu de înlăturat mai apoi. Ar zvîrli o sămînţă de îndoială în largul cuprins al planurilor sale.

N-ar fi oare mai cuminte să pornească la săvîrşirea împlinirii acestor planuri de la Macsîm şi pricina pentru care a năpustit curtea lui Burduja? Pornind de la această pricină n-ar înlesni o înviorare a întunericului în care se zbate, dărîmînd astfel o singurătate într-o împrejurare îndeajuns de grea?

Dar sfat cu spătarul Boicescu nu poate ţine nici la gazda acestuia, nici la casa lui. Vasile-vodă este îndeajuns de lămurit că adunatul atîtor soli în jurul unor îmbelşugate ospăţuri este un bun prilej de pus la cale multe trădări. Iscoade ale măriei-sale de bună seamă au fost împrăştiate pretutindeni. Mai ales în preajma nemijlocită a solilor. Furişîndu-se de cîrdul nuntaşilor, Burduja s-ar descoperi lesne. Locul cel mai potrivit este tot în viermuiala oaspeţilor, mai cu osebire între cei ce nu cunosc graiul moldovenesc.

În decursul celor dintîi şapte zile ale zaiafeturilor nunţii, Burduja a stat neîncetat cu ochii pe spătarul Boicescu. De cîte ori încerca să-l apropie, nesmintit îl împiedica o vecinătate nepotrivită. Întîmplătoare erau multe din aceste vecinătăţi, dar neîngăduitoare unor vorbe furişe. Parcă s-ar fi vîrît Diavolul proptă, ori cei aşezaţi între spătar şi logofăt ar fi fost înadins trimişi. Spătarul, la rîndu-i, a înţeles stăruinţa lui Burduja de-a se apropia de el, dar n-a putut-o înlesni în nici un chip.

În duminica ce a urmat cununiei, Vasile-vodă a rînduit săvîrşirea unei liturghii în Biserica Trei Ierarhi, falnica sa ctitorie. Alaiul tuturor oaspeţilor ortodocşi, papistaşi şi lotreni a pornit de la palatul domnesc în zvoana clopotelor tuturor bisericilor ieşene. Un alai nedovedit nicicînd de nici un boier sau de cel mai vîrstnic tîrgovăţ. O încîntare de sine stăruia în inima voievodului şi a dregătorilor apropiaţi domniei. Vasile-vodă, bucuros cum nu se mai poate, dăruia tîrgoveţilor privelişte strălucirii. Închis pînă în acea duminică în iatacurile palatului şi zidurile curţii, Burduja l-a putut apropia pe spătar vremelnic între tălăzuirile oaspeţilor poloni.

— Îți simt inima încărcată de-o povară, logofete Gheorghe, l-a ispitit spătarul, cu un zîmbet de îndemn. Care din oaspeți nu-ți sînt pe plac ?

— Pe voie îmi sînt toți, cinstite spătar Diicu, mai cu osebire ai Munteniei. Căpeteniei lor aș avea a-i încredința o taină.

— O bănui. Rostul slujitorului domniei-tale Macsîm în oastea noastră.

— Nu rostu, cinstite spătar, cît numai pricina.

— Este o pricină ?

— Este, cinstite spătar. O grea pricină pornită din multele săvîrșiri ale măriei-sale. Dornic eram a nu ne despărți fără această a mea lămurire.

Cuvîntarea lui Burduja întări luarea-aminte a spătarului, care se iuți să-i înlesnească îndemnul.

— Așterne-o, cinstite logofete Gheorghe, cît mai ține zvonitul clopotelor și nu te temi de-o iscoadă.

Făcîndu-și loc mai mult cu coatele decît cu vorba, Modrigan se apropie de Burduja să-l vestească :

— Luați sama că Hristache căminaru este pe urma domniilor-voastre.

Fără a-și pierde cumpătul, Burduja se suci și-i grăi în auzul tuturor celor din juru-i :

— Aveți îndeaproape grijă să nu se betejască iapa. Apoi tot în auzul vecinilor, se lămuri lui Boicescu : Comisul meu se zori a-mi da de știre că o iapă tătărească, luată de prăsilă și păstrată pînă după fătat în grajdurile mele din tîrg, sosindu-i sorocul nu se poate ușura.

— Să mînăm pe unul din nălbarii curții domnești, auzi Burduja din spate glasul căminarului Hristodul.

— Mulțămim de grijă. Pe Bibu, nălbarul meu, nu-l întrece nimeni în iscusință. Nu te-am știut în dosul nostru, cinstite căminar. Dă-te mai lîngă noi, s-auzi și domnia-ta de primejdia în care căzusem la vînătoarea de mistreți din ast toamnă, pornită a o povesti dumnealui spătarul Boicescu.

— Aș cuteza s-o ascult, dar cu rugămintea de a ne lăsa mai la o parte de cîrdul acestor nobili șleahtici, în care v-a dus și pe domniile-voastre vălmășagul acestui alai, i-a poftit căminarul.

— Ascultînd poveștile vînătorești ale domniei-tale, cinstite logofete Gheorghe, nici nu luarăm sama cît ne-am de-

părtat de soții noștri. S-ar putea spune că înadins ne-am vîrît printre oaspeții șleahtici. Atîta doar că eu, unul, nu le cunosc graiul.

— S-ar fi priceput oleacă la tălmăcit dumnealui logofătul Gheorghe, s-a hlizit căminarul.

— Așa ar fi, de s-ar socoti că am pornit să iscodim, grăi cu scîrbă Burduja.

Grecoteiul Hristodul pricepu unde țintea Burduja și cercă a se dezvinovăți de presupunerea logofătului.

— Orice slujitor de credință al domniei este îndatorat a împărtăși voievodului său ce vede și ce aude.

— Decît că iscoadele sucesc într-un anumit fel vorba de-o aud. În curtea noastră avem doi boieri cînd aud limpede vorba, dar o împrăștie tulburată, din care pricină se iscă zavistii iar cîteodată se varsă și sînge, fără vină, spuse apăsat spătarul.

— A sosit și pe la noi vestea că la curtea din Tîrgoviște se petrec nespuse întîmplări, se arată știutor căminarul.

— Pînă în tîrgul domniilor-voastre cele mai multe din aceste tărășenii se fărîmițează și nu mai ajung. De-ați sta să le ascultați pe toate, zău că n-ați mai avea vreme să vă desmierdați nevestele, necum pe ale altora, se mîndri spătarul Boicescu.

Burduja, mai ager la minte, pricepu unde bat vorbele spătarului; dar totdeodată înțelese că acesta cunoaște povestea Saftei cu Vasile-vodă. Hristodul țuguiase buzele ca un copil dornic de-o acadea văzută în mîna altuia.

Toți, însă, curmară vorba. Alaiul ajunsese în fața Bisericii Trisfetitelor. Căminarul se depărtă, zorindu-se să se afle în biserică printre cei mai apropiați de măria-sa.

După ce s-a miruit și a luat anafură, Vasile-vodă s-a reașezat în strană, avîndu-l în spate pe vistiernicul Enachi Cancuzino, tălmăcitorul schimbului de vorbe dintre voievod și gineri-său Radziwill, palatinul Lituaniei. Liturghia fusese săvîrșită de către mitropolitul Kievului, Petru Movilă, care făcuse și peținoria mirilor și tot el le dedese binecuvîntarea bisericii ortodoxe, cu toate că Radziwill era lotrean.

Adăstînd să se sfîrșească miruitul, Vasile-vodă a poruncit unui copil de casă al măriei-sale să facă semn de apropiere logofătului Gheorghe, iar vistiernicului Enachi i-a grăit:

— Vistiernice, lasă locul domniei-tale logofătului Gheorghe, cît îi voi şopti două vorbe.

Înfăţişîndu-se Burduja, încredinţat că Hristache căminarul a dat de veste stăpînului său că l-a aflat în sfat cu Boicescu, vodă i-a arătat locul liber lăsat de vistiernic. Logofătul şi-a lăsat capul către umărul stîng al voievodului, ca să asculte porunca :

— Auzii, îi şopti vodă, că în alaiul de dimineaţă ai stat îndeaproape tovărăşie a spătarului Diicu Boicescu.

— Aveam la inimă nevoia de a-l trage de limbă oleacă pe spătar şi urmam a mi-l apropia, povestindu-i o tărăşenie de vînătoare. Tocmai atunci ni s-a alăturat căminarul Hristodul şi-mi strică ochiurile năvodului. Chibzuiesc, măria-ta, că spătarul înadins a fost mînat de moşu-său [1], să vadă şi să cumpere tot ce va vedea şi putea, îl îmbrobodi Burduja cu făţarnice întorsături ale glasului.

Vasile-vodă, în neostoita lui şiretenie pentru domnul muntean, se lăsă prins.

— Sileşte, logofete Gheorghe, a cumpăra domnia-ta de la el. Nu pierde nici un prilej.

— Prilejuri nu prea am, măria-ta. Cînd spătarul nu e în preajma măriei-tale, este la ospăţ au la vreo halcă ostăşească. Un prilej de mare priinţă ne-ar fi dacă l-am putea aduce la un sfat mai îndelung. Cu frînturi de cuvîntare, nu vom izbuti a dobîndi ceva.

— Te-ai gîndit la vreun plan, logofete Gheorghe ?

— Iaca, acum grăind slăvitei urechi a măriei-tale, chitii că, avînd îngăduiala domniei, i-am putea face poftire de sfat în iatacurile noastre. L-am ispiti cu o gustare de vin de pe cliva Cotnariului...

— Şi socoteşti că s-ar învoi ? a întrebat zorit vodă, prins în capcana întinsă de Burduja.

— După felul cum l-am văzut ducînd la gură pocalul îl socot un harnic deşertător al vinului.

— Numai să nu fii strîns la numărul oalelor, după cum îţi merge buhul, logofete Gheorghe.

— Strînsul meu la numărătoarea oalelor are un rost, măria-ta. Celor cu vinul ajuns la omuşorul înghiţiturii nu le

---

[1] Spătarul era nepotul lui Matei Basarab.

mai dau. A bea îi una, şi-a turna în tine-i alta, măria-ta. Dibăcia băutorului aşezat este să oprească pentru sine inima vinului, iar apoi să-i dea drum, cît mai des, pe calea cea omenească. Buhurile, măria-ta, le scot numai cei bicisnici, fie la treabă, fie la băutură.

— Aşa-i, logofete Gheorghe. Iată că înaltpreasfîntul mitropolit sfîrşeşte miruitul. Fugi şi domnia-ta să-i săruţi mîna. Cît priveşte prilejul cela, ai dezlegarea noastră pentru a lui folosire.

Burduja s-a înclinat măriei-sale, apoi a intrat în rîndul celor rămaşi cei de pe urmă la miruit.

De la tîrnosirea ei, în Biserica Sfinţilor Ierarhi nu intrase niciciînd atîta falnică nobilime de peste hotare. Închinători ai feluritelor credinţe apusene, nobilii oaspeţi a măriei-sale nu se mai îndurau să se depărteze din naosul bisericii. Toţi se minunau de podoabele nebănuit de bogate ale catapetesmei, aurul strecurat din uşile împărăteşti, risipa lui din zugrăveala sfinţilor, argintul turnat din belşug în icoanele Născătoarei de Dumnezeu şi ale celor trei sfinţi, Vasile, Grigore şi Ioan, ciopliturile în lemnul stranelor.

Sfîrşindu-se miruitul şi ridicîndu-se Vasile-vodă din strană, mulţimea a pornit a se tălăzui spre ieşire. În această lungă tălăzuire, Burduja l-a zărit pe spătarul Diicu, avînd lîngă sine pe căpitanul de oaste Gotea din solia sa.

Izbutind să iasă în curtea bisericii, Burduja a cercetat locul unde trebuia să se găsească Modrigan, pe care aflîndu-l i-a poruncit :

— Ţine urma spătarului muntean şi du-i din parte-mi poftirea pentru ia sară la cină, lui şi căpitanului său Gotea. Să cunoască domnia-sa spătarul că cina-i cu îngăduiala măriei-sale.

Înaltpreasfinţitul Pătru Movilă, vlăstar domnesc, peţitorul şi naşul mirilor, nu fusese încă înlesnit să stea de sfat cu Vasile-vodă, de la om la om şi pentru pricini deosebite decît cele ale nunţii.

Aceste pricini încă nelămurite, iar sorocul plecării apropiindu-se, sfatul a fost rînduit a se ţine în după-amiaza acelei duminici, după ce mitropolitul şi voievodul vor lua o leacă de hodină.

Înainte de aprinsul lumînărilor, în iatacul domnesc, chiriarhul şi Vasile-vodă descurcă un rînd de socoteli, nelimpezite încă.

— Slobod mi-este gîndul, măria-ta, de a-mi certa fiul duhovnicesc, şi nicidecum pe voievodul Moldovei, pe Beiul de aur, falnic în toată domneasca sa strălucire, dovedită cu prilejul acestui nunţi. De pomină vor rămîne bogăţia veşmintelor şi ceea a darurilor împărţite, înălţătoarea înfăţişare a solilor şi mai presus de orice supunerea principelui Julius Radziwill sfintei noastre biserici ortodoxe.

— Laudele şi închinăciunea, înaltpreasfinţitei-tale se cuvin. De n-ar fi fost mintea cea iscusită a vlăstarului Movileştilor, Radziwill nu s-ar fi învoit a face cununia după canoanele noastre ortodoxe.

— Desmierdată ţi-este cuvîntarea, măria-ta. Ca nevrednic slujitor al Domnului Isus, silinţa faţă de prinţ mi-a fost neînduplecată. Dar biruinţa n-a fost numai a mea. Dobînda cea mare a fost dată de dragoste. Principele este îndrăgostit de a sa mireasă. Nu atît cuvîntul meu l-a înduplecat, cît teama de-a n-o pierde pe domniţa Maria.

Un surîs de mîndrie se tăie pe mustaţa lui Vasile-vodă, ca şi cum îndoielile din el ar fi făcut un popas, spre a întreba : „Cine a biruit ? Dragostea, sau biserica ?" Mitropolitul, însă, nu lăsă răgaz voievodului să dea dezlegare acestei îndoieli.

— Biruitoare este dragostea bărbatului pentru femeia sa, biruitor este şi cuvîntul Domnului pentru sufletul credincioşilor săi. Despre aceşti credincioşi am a face certare fiului bisericii noastre, Vasile-vodă stăpînitorul Moldovei.

— De-mi voi afla vina, mă voi aşeza în canoane, înaltpreasfinte, s-a umilit vodă.

— Ai dat mult vad veneticilor din Stambul, nesocotindu-ţi supuşii măria-ta, de-au fost ei boieri au poporeni. Iar nesocotitul nu este cel privitor la bunuri pămînteşti. Nu de la aiestea se trage certarea. Voievozii cuceresc pămînturi şi bunuri, noi doar suflete. Întru cucerirea acestor suflete, cu îndrumarea Celui Atotputernic şi cu învoiala ţarului Moscovei, la cererea măriei-tale am îndrumat sfintei Mănăstiri a celor Trei Ierarhi dascăli iscusiţi în slavonie şi meşteri a întemeia pe lîngă această mănăstire ctitoria măriei-tale, o şcoală şi o tiparniţă. M-am lipsit de credincioasele slujbe ale egume-

nului Sofronie Pociatski, spre a nu lăsa obîrşia noastră, binecuvîntata ţară a Moldovei, fără lumina cuvîntului ieşit din tiparniţă. Iarăşi nu pot cuvînta că şcoala întemeiată la Trei Ierarhi n-ar fi avut sprijin la măria-ta. Dimpotrivă, dania moşiilor Rachitenii, Tămăşenii şi Jugarii domnească şi de mare folosinţă a fost. Dar sporul de călugări greci s-a dovedit a fi şi mai cuprinzător estimp, măria-ta. Ai înlesnit de pe o parte întemeierea şcoalei slavoneşti, iar pe de altă parte ai închis ochii la îndesitul călugărilor evzoni. Încredinţatu-te-ai, măria-ta, că nici unul din părinţii palicari nu trage la o biserică de ţară a prostimei? Luminarea minţii copiilor pămîntului nostru nu de la greci va veni, ci de la popii luminaţi în şcoala măriei-tale, care, la rîndu-le, vor tălmăci, după a lor pricepere, *Biblia* învăţată în graiul cel moldovenesc.

— Vinovat îmi simt cugetul, înaltpreasfinte, iar vina mai amarnic o gust, ea venind de la un chiriarh moldovan. Vina cea mare caut a mi-o ispăşi pe toate căile. Datorită silinţelor mitropolitului nostru Varlaam, ne-am înfăţişat şi noi cu acea *Cazanie* ori *Carte românească de învăţătura duminicilor de peste an.* La predoslovia ei am dat mulţămire ajutorului frăţesc primit de la poporul Moscovei şi cu osebire de la înaltpreasfinţia-ta. Cunoscători de datini şi prinşi în duhul vremii, ne străduim să aducem îndreptare omeneştilor noastre greşeli, s-a umilit Vasile-vodă.

— Mi s-a mărturisit egumenul Sofronie Pociatski precum că şi papistaşii, prin nenumăraţi abaţi de-ai lor, vor să întemeieze alte biserici în afara acelor întemeiate din slăbiciunea multor voievozi faţă de doamnele lor.

— Este o pîră, înaltpreasfinte? s-a înviersunat Vasile-vodă.

— Nu, măria-ta, a grăit împăciuitor mitropolitul Movilă. Este o grijă. Biserica Apusului vrea să biruie pe cea a Răsăritului. Patriarhii noştri stau în coasta papilor.

— Am o frăţească preţuire pentru egumenul Pociatski al ctitoriei noastre Trisfetitele. Este un călugăr învăţat şi umblat prin ţări străine şi în toate împrejurările, ajutat de înaltpreasfinţia-ta. Dar cusurul acestui cuvios egumen este spaima de papistaşi. Cei care se abat pe la noi, din tagma aiasta, au cu totul alte rosturi şi dau înaltpreasfinţiei-tale domneasca mea mulţămire că ai pomenit de ei. Nu ştiu dacă măria-sa ţarul Moscovei are la cunoaştere planul republicii

Veneţia de-a bate război cu Turcu, în care ar dori să vîre şi ţările dreptei-credinţe. Pricina cea adevărată pare a fi stăpînirea insulei Creta.

— Este cu putinţă, s-a învoit mitropolitul.

— Chibzuim, a lungit vorba vodă, a mîna soli către măria-sa ţarul, spre a-i cere sfatul dacă bine ar fi să ne vîrîm şi noi în asemenea vrednice fapte.

— Mă gîndesc ce chibzuieli va fi avînd măria-sa pravoslavnicul nostru ţar. Cunosc doar că măria-sa nu-i are la inimă pe papistaşi. De-ar fi să ţii seama de sfatul meu, aş zice că Ţara Moldovei n-are ce căta într-o asemenea căruţă. Cu cît veţi păstra mai multă linişte, cu atît vor cîştiga şi domnia şi norodul. În răvăşitul faptelor dintre cei mari, oalele cele sparte sînt totdeauna plătite de cei mititei. Aminteşte-ţi măria-ta de săvîrşirile lui Ştefan-vodă cel Mare şi trage din ele învăţătura cea cuminte.

N-a fost pe placul deplin al lui Vasile-vodă această cuvîntare a mitropolitului Movilă. Abaţii papistaşi, în grija lor de-a dosi adevăratele lor scopuri, fluturau pe dinaintea voievodului comanda oştilor de uscat creştine. De aceea, Vasile-vodă aduse din nou vorba despre teama egumenului Pociatski :

— Primejdia abaterii credinţei noastre de către papistaşi este o gogoriţă, înaltpreasfinte. Ea n-ar putea lua fiinţă decît cu sprijin domnesc. Un asemenea sprijin, ei nu-l vor avea nicicînd.

Şi în vreme ce în palatul domnesc se urma sfatul între voievod şi Petru Movilă, mitropolitul Kievului, Halicului şi a toată Rusia, în iatacul de zile mari al lui Burduja, în faţa unor pocaluri neîncetat împlinite cu vin din podgoriile Odobeştilor, spătarul Diicu Boicescu asculta poveştile gazdei privitoare la năravurile măriei-sale.

Puterea ospătării stă în apropierea sufletelor. Se nevoise jupîneasa Safta să dea deplină mulţămire oaspetelui, care, preţuind bucatele, s-a încredinţat de-a lungul cinei că ispita în care căzuse Vasile-vodă pentru jupîneasa logofătului său avusese o mare îndreptăţire.

Safta era la vîrsta cînd femeia dovedeşte ceea ce ştie, nu ce ascunde.

Pentru cina din seara ceea îmbrăcase o belacoasă de culoarea roşului, iar peste rochie luase o fermenea, cu toate că în casă căldura era destulă. Alesese înadins culoarea rochiei, spre a îngădui şiragului de diamante atîrnat la piept să sticlească în toate chipurile şi pe toate feţele.

Spătarul Boicescu, boier, avînd şi dînsul slăbiciuni pentru chipul frumos de femeie, ar mai fi dorit a prelungi cina, dacă Safta nu s-ar fi ridicat, să se tragă în iatacurile ei.

A priceput spătarul că aşa este rostuită cina şi a făcut semn căpitanului Gotea să plece şi el în căutarea lui Modrigan.

Rămaşi în doi, Burduja şi-a ispitit oaspetele, poftindu-l:

— Mai revărsat ne va fi sfatul, cinstite spătar Diicu, în iatacul meu.

— Voi face întocmai pre voia gazdei, l-a înlesnit Boicescu.

— Sofaua va ajuta trupului să se întindă cît îi este cuprinsul ca să facă loc vinului ce va urma.

— Minunată această roadă de Odobeşti roasă de ani, din care ne-am îndestulat la cină.

— I-au prins gust mare cazacii şi, toamnă de toamnă, toţi neguţătorii noştri cazaclii pornesc cu antale pîntecoase în ţara acestor vrăjmaşi băutori. Dar în iatac ne vom nevoi a cunoaşte buchetul unui moş al celui de la cină.

Un slujitor rînduise la îndemîna celor doi bărbaţi pocaluri de cleştar aduse din Boemia de neguţători saşi. Burduja a turnat în ele o licoare verzuie de par-ar fi fost plămădită în ismă.

Spătarul Diicu a ridicat paharul în lumina lumînărilor din ceară înmiresmată. I-a cercetat cu multă luare-aminte înfăţişarea, apoi a tras o sorbitură. I-au sticlit ochii asemenea unui diavol cînd a grăit:

— Cotnari!

— L-ai dovedit, cinstite spătar, s-a bucurat Burduja. Mîndria mea este mare avînd alăturat mie un astfel de cunoscător.

— Un fapt îmi este nelămurit, logofete Gheorghe. Rogute, de ce-i aşa de verzui?

— L-au ajuns şi pe dînsul anii, spătare Diicu. Nu mă sfiesc a-i da vîrsta cea adevărată: douăzeci şi cinci de ani. Ista-i

năravul Cotnarului : pe măsură ce îmbătrînește, se boiește ca pielea de buratec. Omul albește, sărmanul...

— Îl albesc năcazurile. Greu să le înlăturăm din viață, cinstite logofete Gheorghe.

— Greu, a gemut Burduja.

Spătarul a mai tras din pocal cîteva sorbituri, apoi a vorbit rar :

— Am la cunoaștere, logofete Gheorghe, amarul ce ți-a înveninat inima.

— S-a mărturisit Macsîm ?

— Mi s-a mărturisit. De aceea l-am și primit în oastea noastră... Te gîndești să dai dobîndă acestei ocări ?

— De bună seamă, a sumes capul Burduja.

— Pus-ai la cale vreun plan ?

— Amîndoi avem a-l chibzui, i-a răspuns Burduja, cu glas scăzut.

Spătarul a aruncat priviri piezișe către ușile iatacului, apoi a plecat ochii. Un gînd i-a săgetat mintea : „Să fi călcat într-o cursă ?" În acest caz, să nu piară ca un viței înjunghiat, ci cu deplină răscumpărare.

Părîndu-i-se lui Burduja că s-a cam pripit, s-a grăbit a-l liniști pe spătar :

— Spătare Diicu, mînîndu-ți prin Modrigan poftirea pentru cină, am adaus că este cu îngăduiala măriei-sale. Dintre toți solii, numai domnia-ta lipsește în ia sară de la ospățul domnesc. Te vei fi întrebat, de bună seamă, de ce ai fost îndreptat către casa mea, și nu aceea a altui dregător.

— Mărturisesc că m-am întrebat.

— Și ce răspuns ți-ai dat, cinstite spătar ?

— Că cel ce ne-a întrerupt sfatul în drum spre biserică este iscoada lui Vasile-vodă, înadins venită peste noi. Am înțeles din povestea ceea cu nălbarul.

— Așa-i, a întărit Burduja. Acum să te îndrumez eu mai departe. Căminarul Hristache a șoptit măriei-sale că pe drum am fost alături. Vodă m-a chemat lîngă sine, spre a mă întreba dacă am stat amîndoi alături și dacă am putut cumpăra vreo veste de preț de la domnia-ta. Mărturisindu-i că am fost împiedicat de căminar, măria-sa m-a îndemnat a nu pierde nici un prilej de a te răsuci pe toate părțile, spre a afla...

— Ce ? s-a mîniat spătarul. Ce vrea să afle Vasile-vodă ?

— Nimic altăceva decît cînd ar putea scăpa de potrivnicul său Matei-vodă.

— Numai atît ?

— Doar atîta.

— Va să zică, scaunul Tîrgoviştei şi capul voievodului. Să i le dăruim, logofete Gheorghe, dacă este vorba numai de atît. Le va fi poftind cu zî pusă [1] ?

— Aşa bănui.

— Îi vei spune domnia-ta că te-ai ajuns cu mine astfel : iscoadele mele te vor vesti cînd Matei-vodă, ajuns de podagră şi bătrîneţe, nu se va mai putea mişca din pat. Atunci Vasile-vodă va porni cu oastea, Tîrgoviştea noastră aşteptînd a fi nuntită de el ! Numai de nu te-ar socoti arnăutul negustător de poveşti, logofete Gheorghe.

— Nu te teme, cinstite spătar. Vulpea, precît este de şireată cînd şi cînd tot cade în capcană. Vasile-vodă crede toate năzbîtiile ce i le-aş înşira privitor la Matei-voievod. Cu asta rînduirăm pe măria-sa. Urmează să ne rînduim acum şi între noi.

— Rînduitul nostru se va mărgini deodată la schimbul de veşti. Pentru treaba asta îl voi folosi pe căpitanul Gotea, şi numai pînă la Caşin.

— Nici nu va fi de folosinţă mai depărtat. Avem acolo, la acel schit al Caşinului, pre egumenul Agatonic. Lui îi va încredinţa căpitanul Gotea veştile domniei-tale. Despre partea noastră, îl vom folosi pe credinciosul Modrigan. Pînă la care olac se va întinde dincolo de Milcov ?

— Pînă la Menedec, mănăstirea lui Vlad Vintilă-vodă. Din sus de mănăstire, Modrigan va afla o răscruce de drumuri şi, chiar cu faţa la răscruce, hanul lui Tîrşe. Acestui hangiu Tîrşe i se vor lăsa veştile domniei-tale.

— Mi-ar păsa a cunoaşte cîte ceva şi despre partea lui Macsîm. M-ai vestit domnia-ta că ar stărui a trece în oastea ardeleanului Rakoczi.

— Cu ce rosturi s-ar ostoi el în oastea ardelenească ?

— Planul retezării picioarelor scaunului domniei lui Vasile-vodă nu l-am mărturisit pînă acum. Nici măcar lui Mo-

[1] În termen.

drigan, cel atît de credincios mie. El pare a-mi fi ghicit gîndul, pe care l-a cunoscut doar întunericul în care-l chibzuiesc. În potriveală de gînduri cu Macsîm, aş zice că este numai Cel-de-sus. Chitesc ades că şi sprijinul ardelenesc de mare prinţă ne va fi. Macsîm al nostru a deprins graiul nemeşilor maghiari, el copilărind la Baia, printre unguri. Mai are Macsîm un meşteşug, pentru care nemeşii din Bălgrad se nevoiesc cu mare cheltuială de bani. Macsîm este neîntrecut la vînătoarea cu vinderei şi cucunoşi [1]. Această a sa iscusinţă îi va înlesni apropiatul celor ce se vor nevoi pentru noi. Mai este Macsîm şi un băiat al paharului. De cînd îl pasc, nimeni nu l-a putut răpune la deşertatul pocalelor. Şi mai ştie agonisi vorbe cu mare desmierd. Aşa după cum Modrigan nu lasă nici o treabă de izbelişte, la fel Macsîm nu se lapădă de toţi cei întîmpinaţi de el pînă ce n-a stors din ei tot ce-a urmărit a-l îndestula.

Poate mai chibzuit lucru ar fi dacă lui Macsîm i s-ar înlesni drumul la curţile Bălgradului.

— Mă leg a-i deschide eu acest drum, spătare Diicu. Şi-atunci vei binevoi domnia-ta a-i da slobozenie.

Ascultînd cu multă luare-aminte cele mărturisite de Burduja, spătarul Boicescu uitase că este oaspetele unui boier moldovan şi că dator este pentru cele de cuviinţă. De aceea îşi îndreptă cu grăbire mîna către pocal, ţinîndu-l îndelung ridicat în dreptul sticlirii lumînărilor, cu sfială înnoite de un slujitor. O lumină de bărbătească mulţămire i se desprindea din priviri. Mai băuse vin de Cotnari şi în alte rînduri. Nu luase, însă, îndeaproape seama culorii vinului, ori într-adevăr Cotnarul adus la Tîrgovişte n-arată în lumină ca cel al lui Burduja.

— Cîţi ani spuseşi, cinstite logofete Gheorghe, că ar dovedi acest vin?

— Doar douăzeci şi cinci, spătare Diicu. Îl am din anul cînd s-a săvîrşit din viaţă părintele nostru, marele logofăt Dumitraşcu Ştefan Ceauru, aibă-l Dumnezău în sfînta sa pomenire. Se brodea acel an a fi fost sărac în poama podgoriilor şi n-am putut agonisi din via noastră cotnărească decît vreo douăzeci de antale. Astăzi am dat preduf uneia din cele

[1] Şoimi dresaţi pentru vînătoare.

trei de pe urmă antale. Îi un vin frumuşel, care va sta cu cinste şi la ospăţurile domniei-tale.

— Iată un dar care mă va bucura cu osebire, cinstite logofete Gheorghe. El îmi va aminti neîncetat de prietenească ospeţie a unui mare boier moldovean. Să bem pentru credinţa desăvîrşirii planului pus la cale în sfatul din această seară.

Cu mare evlavie a sorbit din pocal spătarul Diicu Boicescu. Semeţia vinului de Cotnari pornise a învăpăia sîngele solului muntean, împrăştiindu-i toate grijile şi neliniştile.

Ridicînd încă o dată pocalul, spătarul rosti iar :

— Mireasma acestui vin va pluti deasupra mormîntului meu, şi trecătorii se vor îmbăta.

— Frumoasă grăire, încuviinţă Burduja.

— Aşa a cinstit vinul un stihuitor persian, adeveri spătarul. Apoi, semeţind capul şi ascultînd zvonurile venite din cuprinderile nopţii, împărtăşi lui Burduja grija care-l prinse deodată : Înverşunarea vîntului de-afară a prevesti ninsoare nouă. La înapoiere vom avea de întîmpinat alţi nămeţi şi alte haite de lupi.

— Mai lesnicioasă vă va fi despresurarea de acei lupi, decît nouă de vodă Lupu, grăi îngîndurat Burduja.

— Agonisind vîrtute ageră şi neasuprind în nici un fel inimile celor ce vă sînt supuşi, folos veţi dobîndi, logofete Gheorghe, şi nu pagubă.

— Aşa chibzuiesc şi eu, mărturisi Burduja. Totuşi crînceneala multor griji stăruie asupra zilelor noastre.

— Cu voia Domnului ceresc, toate vor fi înlăturate la sorocul lor.

Pornind către găzduitul său, rînduit în casele hatmanului Gheorghe, fratele lui Vasile Lupu, spătarul Diicu Boicescu fu urmat de căpitanul Gotea şi o ceată de slujitori. Zăpada cea veche fusese subţiată de moina ultimelor zile. Obrajii spătarului, aprinşi de vin, simţiră împroşcarea unui spic de vînt ce se pornise din miazănoapte.

Pe tovarăşul său de iatac, Radu logofătul, Diicu îl află dînd viaţă încăperii cu horăielile sale aprige ca o duruitoare [1].

---

[1] Cascadă.

Îl hîţînă de umăr :

— Radule, Radule...

— Hm ? curmă cel adormit sforăitul.

— Ia sama, bre, că nu eşti în Divan.

Radu logofătul porni a-şi scărpina blana subsuorilor şi a pieptului, apoi, săltîndu-şi pletele răvăşite, întrebă pripit :

— E frumoasă, bre, muierea lui Burduja ?

— Care Burduja ? se miră spătarul, neştiind de cine-i vorba.

— Logofătul Gheorghe, c-aşa i-am auzit pe boier poreclindu-l.

— Coz de frumoasă, îl împăcă Boicescu. Nu cumva o visaşi ?

Radu logofătul nu mai răspunse. Se sucise pe dreapta, slobozind noi horcăieli, pe alt ghiers.

De la un timp, Modrigan nu mai era umbra stăpînului său. Colinda singur satele, fără a lua seama vremii. Se înapoia la Buciuleşti mai vesel de fiecare dată.

Comişii lui Burduja şopteau între ei : „Se vede treaba că ibovnica de-o are Modrigan este vreo boieroaică. Prea-l ţine din scurt. De mirare că logofătul Gheorghe se face a nu vedea nimic, iar despre partea jupînesei Safta nu se aude nici o vorbă de mustrare blajină, precum îi este obiceiul."

Nimeni nu ştia că, după fiecare drum al său, Modrigan înfăţişa noaptea, în iatacul lui Burduja, toată treaba făcută în zilele cînd nu se arătase curţii din Buciuleşti.

În cele mai multe locuri, Modrigan întîmpina urechi bucuroase să-l asculte. Planul urmărit de el era ascuns în nenumărate poveşti, al căror tîlc nu-l dezvăluia decît cînd înţelegea că ascultătorii săi aşteaptă mai mult îndemnuri decît snoave.

— Ce-aţi zice, fraţilor, de alungarea dăbilarilor, pînă ce domnia nu va statornici ce avem de dat fiecare ? Adică să nu se mai înfigă grecii în strînsura omului, aflată în gospodăria sa.

— Fi-va cu putinţă o asemenea rînduială ? întreba cîte un răzeş. Şi dacă-i cu putinţă, cum s-ar putea înfăptui, comise Modrigan ?

— Treaba nu-i grea şi se află în taşca fiecărui din noi. Înainte de orice avem nevoie de un domn pămîntean de-al nostru.

— Lesne-ar fi, precum spui domnia-ta, dacă alegerea de domn ar face-o norodul cel năpustit veşnic de dăbilarii domniei, l-a împuns cu vorba unul dintre ascultători. Modrigan îndată l-a cîntărit din ochi, spre a-şi da seama dacă cel care a vorbit îşi spune păsul din inima şi suferinţele sale, ori este vreo iscoadă boierească. A chibzuit îndelung Modrigan asupra primejdiilor ce s-ar putea isca din cuvîntările sale faţă oamenii satelor şi n-a dat drum răspunsului aşteptat de cei ce-l ascultau decît după ce a înţeles dintr-un semn al starostelui răzeşilor de faţă că poate vorbi fără teama unei trădări.

— Cred că m-aţi înţeles de la începutul cuvîntărilor mele că nu eu sînt cel care urmează a fi aşezat în scaunul domnesc. Ceea ce doresc, alături de domniile-voastre, este ca printr-o înfrăţire a noastră, a tuturor cei din popor, s-ajungem să punem în cumpănă şi cuvîntul nostru atunci cînd va fi vorba alegerii domnitorului ţării. Fără de această unire a oamenilor din toate satele Moldovei noastre, nu se va putea ajunge în vecii vecilor să ştim dacă avem vreun drept pe acest sfînt pămînt şi dacă sîntem oameni liberi ori şerbi pe viaţă.

— Rogu-te, comise Modrigan, spune-ne cam ce-am avea de făcut ca să ajungem la ceea ce dorim alături de domnia-ta.

— Să vă împotriviţi toţi pentru unul şi unul pentru toţi, atunci cînd dăbilarii domneşti se vor năpusti asupra domniilor-voastre, iar cînd veţi vedea focuri arzînd pe culmi să ştiţi că s-a hotărît răzvrătirea poporului asupra domniei şi să fiţi gata a sprijini cu toată puterea pe pămînteanul care va urma lui Vasile-vodă. Ceea ce vă spun acestor cîţiva care mă ascultaţi, la rîndu-vă urmează a le vîrî în capul celorlalţi ostenitori din sat. Înainte însă de a deschide gura, încredinţaţi-vă dacă nu cumva printre ascultători nu s-au strecurat şi iscoade boiereşti ori domneşti.

— Şi dacă-i aflăm, ce le facem? a întrebat starostele.

— Le astupaţi gura cu pămînt cît mai mult, a rostit cu mînie Modrigan. Iscoada este întotdeauna plătită ca să-şi vîndă fraţii şi părinţii. În faţa unei asemenea ticăloşii, osînda urmează a fi neînduplecată.

— Așa-i, au mormăit cîțiva.

— Altcum nu poate fi, măi fîrtați. Să ne silim a face așa precum ne e datoria noastră de susținători ai muncilor cele grele, și-apoi, după aceea, vom vedea în ce măsură planul nostru a dat roade.

Sfatul sfîrșea în acest fel. Modrigan își lua rămas bun de la cei ce-l ascultaseră, apoi se ridica pe cal și pornea mai departe. Nu-l îndupleca nici o stăruință de a mai rămîne la o gustare, de care se temea, fiindcă aceste zise gustări se lungeau, amestecîndu-se în ele nenumărate oale de vin. Iar acolo unde-și vîră coada vinul, limba omului nu mai cunoaște strunitul ei. Iar din această vorbărie nasc primejdii și pentru cei ce vorbesc, și pentru cei care au ascultat.

Cu învoiala lui Burduja, Modrigan urma să calce cu astfel de însărcinare toate satele din ținutul aflat în stăpînirea logofătului. Vremea mergea spre iarnă. Drumurile se desfundau. Ploile cele dese îngreunau mersul calului și îmbibau de apă îmbrăcămintea călărețului.

Cînd nu se afla la depărtare prea mare de rateșul lui Horceag, într-acolo căuta adăpost.

Se îndrepta Modrigan către rateș din nevoia de a-și plimba ochii pe niște pereți mai acătării decît cei văzuți prin satele pe unde cuvînta. Sărăcia spoia cu îndărătnicie toate casele satelor. Arar cînd nimerea cîte una mai arătoasă. Pretutindeni, oameni neajunși trăiau în coșmelii cu înfățișări mai urîte decît cotețele curților boierești. Oamenii, bărbați, femei, copii, arătau ca niște vite, cu chipurile supte și cu îmbrăcămintea zdrențuită. Îmbrăcămințile cele mai bune erau totdeauna luate de dăbilarii domnești, atunci cînd sătenii n-aveau cu ce împlini datoriile ce li se puneau în spinare. Singurii oameni arătoși văzuți de Modrigan erau preoții și hangiii.

Pentru preoți, oamenii găseau totdeauna cu ce să le plătească prohoadele copiilor, care mureau ca mușteie, toamna, iar de hangii aveau grijă călătorii porniți la drum pentru felurite nevoi. Gîndea ades Modrigan, sărăcia cîtor sate ar fi putut fi împlinită numai din bănetul cheltuit la nunta domniței Maria cu principele Radziwill ?

„Dar oare, s-au gîndit vreodată stăpînii cîte lipsuri s-ar împlini din risipa lor ? Pare-se că omul își face asemenea socoteli atîta vreme cît nu se ajunge. De îndată ce s-a înălțat în avere ori în dregătorie, uită de lipsurile celor ce n-au. Să-l

vedem şi pe logofăt la treabă... Dacă nu va călca şi el pe urmele lui Vasile-vodă..."

Iată o întrebare pe care Modrigan şi-o punea ori de cîte ori se apropia de Buciuleşti. Pe cît se bucura de hotărîtul sprijin al răzeşilor şi pălmaşilor cu care şedea de vorbă, cu atît îi creştea îndoiala în binele adus de către o domnie a lui Burduja. Fiindcă îi era îndeajuns de cunoscută dărnicia lui Burduja faţă de slujitorii săi. Dacă la hrana acestora Burduja nu strîngea gura pungii, deoarece totul îi venea de-a gata, cînd era vorba de simbrie socoteala se schimba. Ades Burduja uita sorocul plăţii simbriilor, care, de cele mai multe ori, îi era amintit de Modrigan.

— La ce vă vor fi de folos, măi Modrigan ? Hrăniţi sînteţi din belşug, îmbrăcaţi aşijderea, întreba logofătul nedumerit.

— Aşa-i, mărite, dar uiţi domnia-ta că slujitorii sînt hrăniţi şi îmbrăcaţi numai ei. Dar ai lor de prin sate ce fac ? Că la cuhniile curţii nu pot veni. Îmbrăcăminte nu pot cere. Nădejdea le e la simbria taţilor şi a bărbaţilor. Bine că cei cărora le înşir poveştile mele nu cer încă să li se pună şi ceva în palmă.

— S-ar putea întîmpla şi-asta ? a întrebat cu îngrijorare Burduja.

— De bună samă. Oare ajutorul dat de oamenii satelor nu s-ar cuveni a fi răsplătit ?

— Ba da, dar nu în felul aista. M-am gîndit la o altă răsplată.

— La care, mărite ? Bine ar fi s-o ştiu, spre a o putea înfăţişa oamenilor.

— Ţi-oi spune-o cu alt prilej, se răzgîndea Burduja.

Proaspăt cănit şi înmiresmat, Vasile-vodă îl aştepta pe Burduja. Planul pentru care-l chemase fusese ticluit de cîteva nopţi, în sfatul ţinut de vodă cu fraţii Toma şi Iordachi Cantacuzino.

Cu toate că era logofătul domniei, Burduja lăsa mai mult în seama diecilor şi pisarilor treburile cancelariei, făcîndu-şi mai mult de lucru pe la moşiile sale, căutînd astfel a-i dovedi lui Vasile-vodă sila adusă ţării prin năstruşnicele sale săvîrşiri.

De cînd cu încuscrirea polonă, Vasile-vodă îşi dovedea în toate prilejurile slăbiciunea sa pentru şleahtici şi semeţia faţă de turci şi faţă de Gheorghe Rakoczi, iar făţărnicia faţă de Matei-vodă era îndeajuns cunoscută acestuia.

Pe Burduja nu-l supărau toate toanele lui Vasile-vodă. Se ridica numai împotriva acelora care aduceau pagubă ţării şi poporului ei. De aceea îşi împuţina îndemnurile către voievod şi, de cîte ori nu era ascultat, se trăgea la Buciuleşti ori la Caşin, după împrejurări.

De curînd, Vasile-vodă îi împărtăşise potrivnicia pe care-o poartă lui Gheorghe Rakoczi, principele Ardealului.

Se mărturisise Lupu logofătului său că iscoadele de la curtea lui Matei-vodă, fraţii Caragea, l-au vestit că Rakoczi s-a înţeles din nou cu franţuzii şi suedezii şi că l-a şi pîrît turcilor, care vor mîna tătari asupra Ardealului.

— N-ai cugetat, măria-ta, că tătarii alt drum nu vor avea decît peste noi?

— Am chibzuit că turcii îi vor mîna pe tătari prin ţinuturile lui Matei-vodă, cruţîndu-ne pe noi şi lovind pe cel vrăjmaş nouă.

Norocul moldovenilor, bejeniţi de cum au auzit ce li se pregăteşte, a fost că tătarii, neţinînd seama de porunca turcilor, au făcut minciuni cu vreo cîteva ceambuluri pe la hotarele moldoveneşti, dar drîmbele cele mari de oaste le-au îndreptat asupra Moscoviei, prădînd tot ce au putut lua.

Un război era gata să se iţte între ţarul rusesc şi turci, proteguitorii tătarilor.

Sfătuit de Iordachi Cantacuzino, fără ştirea lui Burduja, Vasile-vodă mijloceşte o împăcare, mulţumindu-i într-atît pe turci, încît drept răsplată Poarta îi reînnoieşte domnia. Dar în neastîmpărul său, Lupu săvîrşeşte altă greşală.

Aflîndu-se asupra mesei şi avînd golite o seamă de pocale din vinul cel plăcut lui, Vasile-vodă asculta pe starostele chighecenilor povestind că ceambuluri de tătari plini de pradă se învîrtesc pe la hotarul Moldovei, iar pe-alocuri au prins a prăda şi peste hotar.

Cu aburii vinului neîmprăştiaţi, Vasile-vodă îşi adună căpitanii, dîndu-le poruncă să pornească îndată la lovitul tătarilor şi să dea zvon tîrgoveţilor să meargă la oaste cu dobîndă.

Boierii aflători la masa domnească n-au cutezat nici unul a deschide capul voievodului. Singur Burduja s-a împotrivit planului poruncit de Lupu.

— Nechibzuit lucru vom săvîrşi, măria-ta, lovindu-i pe tătari taman în nebunia lor după pradă. Promptă le putem pune. Să nu se calce hotarul. Atît, şi nimic altăceva.

Dar vodă n-a ţinut seama acestor potolite îndemnuri. Loviţi fără de veste înainte de zori, tătarii au lăsat toată prada în mîinile oştilor lui Lupu, tare bucuros de această ispravă, ca şi tîrgoveţii cei lacomi de oştitul în dobîndă.

Ca de obicei, a urmat şi-a doua zi. Tătarii s-au plîns turcilor că moldovenii s-au hăinit, cerînd învoirea de-a prăda Moldova, ceea ce au dobîndit fără zăbavă.

Prăpădul săvîrşit asupra Moldovei a fost cumplit. Două drîmbe de oşti tătăreşti au prins ţara ca într-un cleşte. Loviţi în toiul muncilor şi pe neaşteptate, oamenii satelor s-au văzut sărăciţi de vite, ei înşişi prinşi robi. Nerobiţi n-au scăpat decît cei ajunşi în scutul codrilor Chigheciului, „pădure nu aşa înaltă în copaci, precum este deasă şi rîpoasă, şi spini mai mulţi decît alt lemn".

În tîrgul Iaşilor au ieşit tefere din cît au mistuit focul doar cîteva dughene. De curtea domnească şi casele boiereşti s-a ales cenuşa, flăcările nemaiavînd ce pojorî o dimineaţă întreagă.

Îngrijorat de aceste nechibzuite isprăvi ale sale, Vasile-vodă începe să plece urechea tot mai mult la sfaturile lui Burduja, dovedind astfel că toate prietenia domnească este numai de pagubă. Însă din îndemnurile logofătului, vodă încă nu poate desprinde ce este de folosul său şi nici în care din ele se ascunde gîndul trădării.

Acum îl aşteaptă pe Burduja, spre a-i auzi cuvîntul în altă pricină.

Logofătul năpustise de mai bine de doi ani casele sale din tîrgul Iaşilor. De la nunta domniţei Maria, jupîneasa lui Burduja nu mai ştia cum arată la înfăţişare tîrgul domnesc. Se deprinsese cu viaţa liniştită a Buciuleştilor. Îşi apropia comişii, slujitorii, femeile de casă, robii. Stăpînea alături de bărbatul ei un ţinut destul de întins. Doamna Ecaterina stăpînea la Iaşi. Ea, Safta, stăpînea la Buciuleşti peste întreg ţinutul Trotuşului, pînă în Siret.

Bucuros s-a arătat vodă văzîndu-l pe Burduja înfăţişîndu-i-se, şi logofătul porni a cuvînta de îndată ce l-a auzit pe vodă văitîndu-se :

— Grele păcate ispăşim, logofete Gheorghe...

— Îngăduie-mi, măria-ta, de-a nu mă socoti vinovat de cele săvîrşite în ţară. Nu păcatele-s grele, cît faptele sînt nechibzuite.

— Să le cîntărim laoaltă, logofete Gheorghe.

— Le vom cumpăni, măria-ta. De care parte-i hiba ?

— Iacă, logofete Gheorghe, ce am pus la cale cu vornicul Toma şi vistiernicul Iordachi.

— S-auzim, măria-ta.

— Am socoti noi că de mare folosinţă ne-ar fi prieteşugul ardeleanului Rakoczi.

— De mare folosinţă, măria-ta, s-a grăbit a se învoi Burduja, vesel de această veste.

— Şi pentru a-i dovedi prieteşugul nostru, am avea a-i împărtăşi o taină ce nu poate fi încredinţată decît principelui ori sfetnicul său Janos Kemeny. Asta-i una, logofete Gheorghe. Ar mai fi şi alta.

— S-o auzim, măria-ta.

— Aceea alta îi o vorbă de peţitorie. Ardeleanul are un fiu, Sighizmund, potrivit copilei noastre Rucsanda.

— Nici că se poate mai bună potriveală măria-ta.

— Aşa chibzuieşti şi domnia-ta, logofete ?

— Aşa, măria-ta. Atîta doar, că domniţa îi zălog la haremul padişahului, sub paza sultanei-mamă Kiosem, pre cît ştiu. Iar peţitorie fără vedere şi plăcere nu-i cu putinţă.

— De bună samă, logofete Gheorghe. Fără învoirea iubitei noastre copile, domniţa Rucsanda, nici poveste de măritiş. Drept aceea vom mîna pe credinciosul nostru, dumnealui postelnicul Catargi, pentru aducerea în ţară a domniţei noastre Rucsanda, iar domnia-ta ne vei sluji în solia către luminăţia-sa principele Gheorghe Rakoczi.

— Dumnealui postelnicul va să se îngrijească de bogate daruri pentru obrazele ştiute din Stambul, l-a sfătuit pe voievod vistiernicul Iordachi.

— Ne vom nevoi şi cu aceste daruri, vistiernice. Ele vor uşura de multe pungi haznaua domnească, a oftat Vasile-vodă. Nu-mi este gîndul la bani, cît numai la domniţa noastră. Ne vom folosi de împrejurare că plecarea postelnicului Catargi

se brodește a fi la vremea trimiterii ramazan-bairamîcului [1] ce datorăm înălțimii-sale sultanului. Vom îndatora și pe sultana-mamă Kiosem, precum și pe înălțatul vizir. Pe ista îl vom îndatora mai osebi, dăruind și pe mutul său, căruia doamna noastră Ecaterina i-a pregătit un contăș de samur și un ceas de aur.

Ascultîndu-l pe voievod, ochii lui Burduja au jucat în lumina unui zîmbet pricinuit de gîndul cîtă chibzuială pune măria-sa ca să dobîndească pînă și bunăvoința mutului.

— Ei, vistiernice și logofete, nu cu dragă inimă ne-am despărțit de domnița noastră Rucsanda. M-am învoit la această chezășie, după nunta domniței Maria, spre a nu cădea în prepusul de *hainie*. Turcului nu i-a fost pe plac încuscrirea noastră cu un nobil leah. Am lăcrămat amarnic pentru ceea ce s-a săvîrșit, fără primejduirea scaunului domnesc, pe care, cu ajutorul Sfintei Fecioare, urmează a-l mai păstra pîn ce-l vom vedea mazilit pe mîrșavul Matei-voievod. Vom lăsa atunci Țara Moldovei și aceea a Munteniei sub oblăduirea unui singur domn, care va fi, după sfîrșitul meu, fiul nostru drag Ștefan-vodă [2].

S-au strîns cu putere fălcile lui Burduja, auzind desfășurarea planurilor de viitor ale Lupului. Dîrza hotărîre întru păstrarea cît mai îndelungată a scaunului ieșan, căruia să-i alăture și pe cel al Tîrgoviștei, i-a amintit lui Burduja încă o dată de rușinea adusă de Vasile-vodă casei sale. Mînia îi înclește limba. De-ar grăi, ar răcni urechilor domnești întreaga ticăloșie săvîrșită, dar nicidecum uitată.

Mintea cuprinzător de ageră a lui Vasile-vodă socotește duhul vremii înscăunat alături de el, dar acesta nu-i este de vreun folos față de Burduja. Lupu crede în logofătul său. I se destăinuiește cu o ușurință copilărească. Această îndărătnică încredere pune la mirare pe Burduja. Ea n-ar avea decît un singur înțeles: călcatul casei sale s-ar fi făcut cu voia deplină a Saftei.

Din nou îndoiala, care i-a bîntuit gîndurile cîndva, își înfige ascuțitul în el. În prada acestei bănuieli, a tot pîndit cu înțeleaptă răbdare fiecare pas, orice pornire a femeii sale. O femeie care tînjește de dorul altui bărbat, chiar cînd are

[1] Provizii pentru sărbătorirea Pasivanului.
[2] Avut cu doamna Ecaterina.

bănuiala că soţul este pe urmele ei, sfîrşeşte prin a da drum unui oftat mai grăitor decît orice vorbă.

Pe Safta n-a putut-o dovedi nici cu atît. Ba i-a vegheat chiar nopţile, să vadă dacă nu sînt bîntuite de mireasma vinovator gînduri. I-a pus la încercare singurătatea de la Buciuleşti. A prubuluit toată închipuirea omenească. Tot ce a încercat nu i-a adus nici o lumină.

A sfîrşit prin a se scutura de bănuiala învoielii Saftei. S-a frămîntat Burduja, cu destul necaz, fără a dovedi cuiva cît de frămîntat este, pînă s-a încredinţat că vodă „n-a izbutit să smulgă de la femeia logofătului şi inima, o dată cu carnea."

În acest sfat cu Vasile-vodă şi vistiernicul Iordachi Cantacuzino s-a hotărît Burduja să trimită prin Modrigan cel dintîi semn al său către spătarul Diicu Boicescu.

Ogoarele şi livezile se vesteau bogate în soarele tînăr al dimineţii. Ostenitorii muncilor, de cum se ridicau din aşternuturi, ieşeau în pragul bordeielor, ca să-şi arunce ochii asupra cîmpurilor umezite de roua serilor şi a dimineţilor, iar inimile lor, pline de obida unei vieţi fără altă bucurie decît numai aceea a belşugului, le simţeau crescîndu-le, că datorită recoltelor bogate vor avea ce face faţă neistovitelor cereri ale curţii domneşti şi-ale stăpînilor.

Fiind zi de duminică, lumea din satul Săndutenilor se îndruma către liturghia începută în zori de părintele Ostafi.

De la o vreme, bordeiele se goliseră. Cîţiva întîrziaţi, strînşi într-un sobor al grijilor, după ce au plănuit treburile pe cea dintîi zi a săptămînii ce va urma, şi-au cumpănit pe umeri mintenele peticite şi s-au îndreptat spre biserică, pe urmele celor porniţi mai de cu noapte.

Un flăcău, aruncîndu-şi ochii către sprînceana codrului din răsărit, s-a oprit să întrebe, nedumerit, pe frate-său, care-l urma :

— Ce se vede în zare, bădie Andrei ?

Cel întrebat s-a oprit, a făcut apoi cîţiva paşi într-o parte şi, punînd palma streşină ochilor, a rostit cu îngrijorare :

— Nu prea deslueşc bine, măi frăţioare. Întorcîndu-se apoi către o ceată care venea în urma lui şi arătînd cu mîna a întrebat :

— Ia staţi, măi, cei cu vederi mai limpezi, şi desluşiţi, ce-ar putea fi norişorii aceia ce se zăresc ?

— Nori de colb nu par a fi şi nici de ploaie, a zis careva din ceată.

— De n-ar fi o mînie cerească, mînîndu-ne plocon vreo roată-două de tătari !

— Nori de ploaie de-ar fi, sînt prea jos aşezaţi, iar ceambulurile de tătari ridică volburi mari, cum sînt cele ce se văd, a spus altul. Să mai zăbovim oleacă, chiar de s-ar mînia părintele Ostafi, şi-a dat cu părerea Pătru.

Norişorii se apropiau, întregindu-se. Dar deodată, din gurile tuturor privitorilor a ţîşnit acelaşi strigăt : „Lăcustele, lăcustele !"

Toţi şi-au scos căciulile ponosite, ca să se roage şi să se închine cu feţele către biserică : „Ajută-ne, Doamne, şi apără-ne de primejdie".

Grija primejdiei ce se apropia le-a îndepărtat gîndul de a mai intra în biserică. Pătru, care zărise cel dintîi, a fugit spre biserică, strigînd :

— Lăcustele, părinte Ostafi !

La auzul strigătului, lumea îngenuncheată s-a ridicat ca un singur om, îmbulzindu-se. Cei mai sprinteni s-au oprit în uşa naosului cu ochii holbaţi, iar femeile şi copiii au pornit a ţipa.

Preotul, în odăjdiile sale sărace, s-a strecurat printre cei dintîi ieşiţi şi, încredinţîndu-se că spaima este îndreptăţită, a spus cu glas scăzut :

— Pedeapsă dumnezeiască pentru păcatele noastre, oameni buni.

Vorbele preotului s-au pierdut în ţipetele femeilor şi ale copiilor. Norul prăpădului se îngroşa împuţinînd lumina, strălucitoare pînă mai adineauri. Femeile, cu copiii strînşi în jurul lor, urlau şi jeleau smulgîndu-şi cîrpele de pe cap. Bîzîitul lăcustelor se auzea frămîntînd zarea care înconjura satul de bordeie. Norul, de la coadă la cap, a pornit a se lăsa deasupra holdelor ca un prostovol uriaş. Cîteva lăcuste înaintaşe s-au aninat flămînde de mintenele bărbaţilor şi de cămăşile femeilor. Palme zorite le-au depădat la picioare, călcîndu-le cu înverşunare. De sub tălpile păgubiţilor ţîşneau o mîzgă verzuie ce se împrăştia în pulbere.

Din verdele de smarald, strălucind cu dărnicie în lumina dimineții, pîrjolul lăsa o întinsoare de cenușe în care colcăiau vietățile sărăciei. În pomii livezilor, cireșele primăvăratice rămîneau pe crengi ca niște capete de sticleți întîrziați pe ramurile desfrunzite. Colcăitul flămîndelor goange se auzea în lanuri ca un prohod înăbușit. Găinile și curcile gospodarilor erau singurele vietăți bucuroase de mana din care se înfruptau.

Gîngăniile aninate pe umerii și piepții oamenilor mustăceau fără încetare cu antenele de ce nu nimereau leguma căutată.

Cele tăbărîte în bătăturile curților își împreunau boturile ca și cum s-ar fi sfătuit încotro să se îndrepte, fără multă pierdere de vreme.

Asupra acestora s-au năpustit oamenii cu tîrșuri de mesteacăn și beldii de tei, săvîrșind mari uciderí și împroșcări de mîzgă. În soare, aripile lor străvezii străluceau ca niște pojghițe de sticlă felurit luminate și împrăștiate într-o mare neorînduială.

La scurtă vreme, acolo unde în zori oamenii se bucurau de plăpîndul joc al spicelor de ovăz și semeața înfățișare a celor de orz, nu se mai zărea decît urma unor fînețe peste care a trecut fierul coasei.

Vaietele femeilor nu se mai ostoiau, iar chipurile pămîntii ale bărbaților dovedeau cît venin vărsase fierea din ei. Ca să-și mai împace crunta lor mînie, oamenii își îndreptau către adăposturi vitele fugite de spaima de pe islazuri.

Aproape de prînz, stolurile de lăcuste rămase și sătule cît de cît au pornit a se ridica, îndreptîndu-se către apus. Lumea satului s-a adunat toată în pragurile bordeielor, care cu ochii după lăcuste, care cu ei pierduți în gol.

Abia depășiseră gîngăniile hotarul satului, cînd alt soi de lăcuste, la fel de flămînde ca și cele plecate, se arătă privitorilor. Erau dăbilarii domniei, sosiți să adune dăjdiile anului.

— Bun găsit, a strigat din șa Spiros Camelas, căpetenia dăbilarilor, fecior de brutar grec pripășit la curtea domnească.

— Rău picat, s-a auzit glasul desprins din mînia celor din jurul său al starostelui Irimia.

— Adunătorii dăjdiilor totdeauna-s rău picați, a răspuns cu grăbire și veselire a glasului chir Spiros, nu vă mai văitați

zadarnic, că din toamnă și pîn-amu ați avut destulă vreme să adunați.

— De-ar fi să mănînci domnia-ta cît am adunat noi în răstimp, ți s-ar usca maţele, i-a strigat starostele, ca s-audă și cei rămași mai pe urmă din ceata grecului. Apoi către cei din jurul său, le-a spus cu un șuier al glasului : Trăgeți-vă la bordeie și trageți paloșele din cotloane. Să nu dovedesc mînă lîncedă în brațul cuiva...

Oamenii s-au supus poruncii.

— Nu ți-ar fi pe placul, cinstite chir Spiros, să-ți înșirăm dabilele pe cai, ca să pornești deodată și pîinea, și vita ? a prins a se înfige starostele Irimia.

— Ba chiar așa, că mi-i tare degrabă.

— Vei fi zorit, poate, a prinde din urmă stolurile de lăcuste abătute în zori asupra noastră ?

— De ajuns atîta vorbă, staroste Irimia. Dă poruncă oamenilor să nu mai lungească zăbava. Adresîndu-se apoi oamenilor săi, grecul le-a spus cu dispreț : haideți, adormiților, cotrobăiți bordeiele și scoateți ce ni se cade.

Cîțiva, mai sprinteni, s-au repezit în ușile bordeielor, dar s-au lovit de împotrivirea hotărîtă a oamenilor.

— Iacă, această treabă nu ni-i pe plac, staroste Irimia. Cum adică, noi, oamenii măriei-sale Vasile-vodă, întîmpinăm împotrivire, în locul cuvenitei supuneri ?

— Ne-am supus îndeajuns și măriei-sale, și mîniei dumnezeiești, trimisă nouă prin lăcuste. De-amu ne lăsăm păgubași de amîndoi : și de Dumnezeu, și de domnie.

— Cutezi să cîrtești împotriva domniei, măi nelegiuitule ? strigă Spiros, repezindu-și calul și-o scurtătură de paloș asupra starostelui.

În acea clipă Modrigan, care trecuse cu calul prin vadul Trotușului și văzuse țarna din mal și pînă-n sat prăpădită de lăcuste, puse pinteni calului și căzu în spinarea grecului, în momentul cînd acesta ridicase sabia împotriva starostelui și, fără să îngăduie mîinii acestuia a se lăsa asupra lui Irimie, l-a pălit pe grec între gît și umăr, despicîndu-l atît cît să nu mai poată grecul folosi dreapta și nici să mai rămînă în șa.

Sătenii înțeleseră că semnalul răpunerii dăbilarilor fusese dat și tăbărîră pe ei.

Puțini și greoi în mînuitul săbiilor, oștenii măriei-sale fură degrabă răpuși și cocoțați ca porcii la ignatul Crăciunului. Cei de la căruțe le-au lăsat în șosea și au gonit spre pădure.

În pulberea curților, sîngele se amestecase cu mîzga lăcustelor strivite, prefăcîndu-se într-o mocirlă care țîșnea printre degetele picioarelor celor ce-o frămîntau cu o necontenită mînie.

— Hoiturilor ce le facem, comise Modrigan ? a întrebat vornicul Podină.

— În rîpele pădurii, în seama fiarelor, vornice. Uneltele de jaf ale lui Vasile-vodă n-au dreptul la prohod. Relele toate pornesc de la domnie, vornice. Bîntuirile tătarilor tot de la vodă se trag. Cu cea dintîi, tătarii au plătit moldovenilor prada ce le-a fost luată de oștenii noștri din porunca măriei-sale. Cu cea de-a doua bîntuire, tătarii ne-au plătit nouă tuturor, hăinirea lui Vasile-vodă cu leahii.

Paguba cea mare au încercat-o norodul și negustorii. Cei ce n-au apucat să se pună la adăpost de pojarul ceambulurilor, au năpădit în mănăstiri. Și dacă focul pus de tătari a mistuit tîrgul, de la partea lui s-au aprins și curțile mănăstirești. Cei adăpostiți la Trisfetite, văzînd cum flăcările se întind și asupra-ta, au încercat a se mîntui fugind către valea Bahluiului, dar au fost prinși și robiți de tătari. Alții, de spaima robiei, s-au înecat în heleșteul Bahluiului. A fost o pierdere nespusă de vite în cea de a doua bîntuială. Înăsprindu-se vremea și oamenii adunîndu-și vitele în bătăturile caselor, n-au mai avut vreme a le dosi. Iar cei ce-au scăpat cu viață s-au aflat în prag de iarnă goi, fără adăpost, lipsiți de vite și strînsură.

Freamătă pretutindeni poporul văzînd necumpătarea domnească. Cumințenia nu-și întinde cumpăna nici de partea boierimii. Au păgubit și unii dintre boieri, dar nici unul n-a rămas lipsit. Ei se hrănesc din strînsura moșiilor muncite cu robii și mișeii și din alte osteneli pornite din dregătoriile lor.

Nimeni nu întinde poporului o ajutorință de îndreptare. Norodul freamătă pe loc, adăstînd pe cineva să-i culeagă lacrămile.

— Ne lipsește, fraților, îndrumătorul care să ne statornicească acea hotărîre neșovăitoare, în stare să urnească puterea nebănuită a popoarelor. Într-o deplină liniște și cucer-

nică evlavie au ascultat sătenii din Sănduleni cuvîntarea lui Modrigan.

Toți s-au gîndit că îndrumătorul căutat l-au găsit în chipul lui Modrigan.

Credinciosul slujitor al lui Burduja cunoștea îndeajuns gîndurile tăinuite ale logofătului, dar mai cunoștea și fapte neîmpărtășite încă stăpînului său. De aceste fapte îi păsa mai mult lui Modrigan. Credincios îi era stăpînului, dar cu aceeași credință se apropia de pojarul din inima poporului de jos, alături de care se simțea necontenit, chibzuind de-a lungul drumurilor făcute între tîrgul de scaun, sate felurite și gospodăria moșiilor lui Burduja.

Din aceste drumuri a adunat faptele. Pretutindeni întîmpina doar vaiete și chipuri supte, dureri și strîngeri de pumni. De cele mai multe ori, numai din nevoia cunoașterii, Modrigan nu ținea șleahul cel bătut. De teama tîlharilor și a bîntuielilor păgîne satele se aflau așezate la fereală de drumurile cele mari. Modrigan bătea drumeagurile și colnicele dintre așezările sătești, spre a trece înadins prin ele.

Și deodată s-a legat prietășugul căutat de el. S-au schimbat multe anotimpuri între ele, pînă ce Modrigan a prins nada urmărită. De la acea lecuță de nadă a prins a se lărgi prietășugul, împlinit pretutindeni cu sfaturi ținute între el și feluriți oameni de țară, de-au fost vornici, răzeși ori oameni de rînd. Toți aceștia au zvîrlit vorba cu obidă, cu mînie în ochi, suduind domnia și neamul boieresc supus ei, fiindcă totul se face numai după ale lor judecăți și rînduieli, lipsite de dreptatea cea adevărată.

— Prea-s plini de bărbi, goi de minte și aprigi la strînsură boierii noștri, comise Modrigan, îi spunea vornicul Onișor, după ce ascultase cu multă luare-aminte cuvîntul lui Modrigan, stînd adunați în poarta gospodăriei vornicului, la umbra plăcută de gutui. Pe toți îi rod viermii huzurului și cad becisnicii, cu sîngele închegat de făina cariilor din ei. Neamul boieresc și toți urmașii săi, după dreptățile sale dintru început rînduite și mai la urmă dobîndite printr-o vechime a anilor, au fost și sînt osebiți și în veci vor rămîne sub aist pronomion [1], de-a nu fi nicicînd supărați cu nici un fel de dare sau

[1] Drept.

îndatoriri sub orice cuvînt, nume şi închipuire. Dar pe noi, cei oropsiţi, cine să ne ocrotească ?

— Singuri să se ocrotească, cinstite vornice Onişor, a rostit, ridicînd glasul, Modrigan.

— D-apoi cum, vornice Modrigan ? a fost nedumerirea vornicului. Vei fi auzit, de bună seamă, domnia-ta că megieşii boierului Bantaş, mîniaţi de asupririle nelegiuite ale istui, l-au îmbrăcat într-un suman din cel ţărănesc şi l-au desmierdat, pe rînd, cu harapnicele lor, ca pe orice mişăl. Alesu-s-au cu vreo îndreptare ? Nicidecum. Ruşinarea boierului cu acest fel de desmierd s-a întors asupra prostimii cutezătoare de asemenea faptă. Tot ea a fost globită cu fel şi chipuri de asupriri. Vremelnicei nestări, adică neştiind şi nefiind de nimeni hotărît cu dreaptă aşezare ce să dea bir pe an, omul nost' se strămută şi se tot duce în bejenie acolo unde aude că s-ar afla o mai omenească rînduială. Chibzuiala nimănuia din cei ostenitori nu-i de-a *nu* da. Dar cuvenit lucru ca omul să ştie ce este *drept* să deie. Iaca, la noi nu se află o asemenea rînduială, cum ar fi, de pildă, la leşi ori la cei din Ţara Ungurească, după spusa celor umblaţi prin aceste ţări.

— Să punem rînduială în sfat, vornice Onişor. M-ai întrebat domnia-ta cum s-ar putea ocroti omul nost' singur.

— Chiar aşa, cinstite comise Modrigan.

— Omul nu se poate ocroti singur decît numai împotriva vrăjmăşiei vremii, ori împotriva cotarlelor din gospodării. Împotriva boierimii şi a potrivnicilor ţării, singur fiind, va fi degrabă biruit. Dar cînd împotriva bîntuielii duşmane, lumea se adună ca un singur om, atunci povestea-i alta. Toţi acei ticăloşi negustori turci de grîu n-ar mai cuteza a lua munca omului pe preţ de batjocură. Asemeni lor, nici măria-sa, nici boierii dregători n-or să poată săvîrşi feluritele lor asupriri atunci cînd toată a lor putere se va izbi de zidul împotrivirii celor mulţi şi ostenitori.

— Adică leacul tuturor rălelor noastre n-ar fi decît o unire a celor nevoiţi.

— Chiar aşa, cinstite vornice.

— Tăte-s bune, comise Modrigan, decît că o prostime fără căpetenie de nici o ispravă nu-i.

— Se va afla şi acea căpetenie, cinstite vornice Onişor. Greul cel mare este unirea. Cînd vodă ridică oşti, bîntuiala păgînă nu-i aceeaşi ca atunci cînd ceambulurile tătăreşti cad

în gospodării pe nepregătite. Unirea înseamnă veghea unei oştiri a păcii. Această neadormită veghe va pune piedică oricărei asupriri, de oriunde ar veni ea. Şi-atunci nimeni nu-şi va mai năpusti baştina sa, spre a se aşeza aiurea.

— Şi-i cu putinţă această unire ?

— Este, cinstite vornice. Dacă acest îndemn va fi lămurit fiecăruia, omul nost' se va pătrunde de întreaga şi marea lui putere. Cearcă domnia-ta cu toţi cei din această vornicie. Şi mai apoi, vom mai sta în sfat.

În asemenea sfaturi a stat Modrigan cu nenumăraţi vornici şi răzeşi. El era cel de la care pornea cuvîntul. Cei mai mulţi, fiindu-le Modrigan necunoscut dintru început, se fereau, se fereau a-şi înfăţişa păsurile dăruite din plin mai apoi, cînd prieteşugul a fost întemeiat, iar oamenii nu se mai sfiau de comisul logofătului Gheorghe Ştefan Ceauru.

Îndemnurile de-a trezi poporul porneau din adîncurile firii lui Modrigan. Se ridicau în el asemenea unor porunci ce nu mai sufereau zăbavă. Ele îi înlesneau graiul şi meşteşugul de a se face ascultat şi crezut. Era în vorba lui Modrigan către cei cu care se aşeza la sfat ceva din căldura unei ectenii ridicate Atotstăpînitorului de către un preacucernic creştin. Pătrundea cuvîntarea lui, încălzea sufletul celui cu urechea deschisă, întărea cu puteri noi braţele vlăguite de truda boieresculuí.

Atunci cînd a pornit să împrăştie poporului îndemnuri la unire, nu slujea planurilor lui Burduja. Era doar o potrivealã, la care Modrigan nu se gîndea. Aceste ale sale chibzuieli se trăgeau din depărtate aduceri-aminte.

Copilăria lui Modrigan fusese aspră. Aspre erau certările cu harapnicul ale logofătului Dumitraşcu şi, asemenea acestuia, ale slujitorilor. Se împiedicau toţi de el ca de un cîine peticit de rîie. De nicăieri nu întîmpina îndemnul unui zîmbet la îmbucătura care i se întindea. Modrigan nu dovedise nicicînd omenia unei griji drăgăstoase pentru un copil al nimănui. Toţi îl omeneau din milă, o milă uscată, plină de o amarnică durere pentru cel ce-o înţelegea şi mai ales pentru îndîrjita hotărîre a lui Modrigan de a trăi, ca să spele cîndva toate necazurile acestor umilinţe : umilinţa de a fi fost socotit un suflet de prisos curţii din Buciuleşti, umilinţa de a fi fost mustrat fără milă, umilinţa de a fi fost dispreţuit şi de cei mai de jos slujitori. Dacă vitele şi toţi cei cu grai aveau porţia

cuvenită gurii la amiază și seara, Modrigan era singurul care n-o avea, și poate că s-ar fi stins flămînd fără ajutorul Anuței, fiica unuia dintre pădurarii logofătului Dumitrașcu. Mamă-sa murise de o aprindere a plămînilor, lăsînd-o crudă. O purtase ades cu sine pădurarul Nechita, pînă ce mînișoarele fetei au început a prinde și ele treburile cele ale casei părintești. Iar de-atunci Anuța s-a chemat că este gospodină. A trudit fata în al său cuprins, cu graiuri de cinteză harnică și cu zoruri de gaiță. Și a mers totul în această lumească rînduire pînă ce Anuța a dat bir bărbatului. Aflînd de ea, băieții logofătului Dumitrașcu s-au încăierat cui se cuvine Anuța întîi. Iar ea s-a supus celui mai bun de gură, pînă ce altele i-au luat locul.

Atunci a legat ea prieteșug cu Modrigan, găsindu-l chircit pe prispa bordeiului, cu mîinile prinse în dîrlogii cailor.

Cît se iubise cu ea băiatul logofătului, Anuța mai domolise grijile casei. Se gospodărea mai mult pe ea, tot clătind cămășuța de cînepă ce-o purta cu grijă, nemaiavînd alt schimb.

Trecînt Burduja la cunoscutul altor catrințe, Anuța, femeie fiind, a vrut cu orice preț să afle drumurile cele noi ale lui Gheorghe, Vasile și Grigoraș, cei trei fii ai logofătului, pîndind seară de seară pe prispă, unde-l afla și pe Modrigan. Iar peste zi, nemaipurtînd grija cea mare a cămășii, rînduia cîte un cuptor de pită, din care îl împărtășea și pe Modrigan. Și chibzuind Anuța că Modrigan este mai mult flămînd decît mîncău, s-a îngrijit la o vreme să-l îndestuleze. Iar aceste îndestulări, fără mari griji împărtășite lui Modrigan, au stîrnit în sufletul băietanului struna cea gingașă a dragostei.

Nu îndepărta acum Modrigan codrul de pită întins de Anuța, chiar dacă se nimerea cîteodată să fie sătul, fiindcă îl dorea pentru o cu totul altă pricină. Adulmeca Modrigan în această coajă de pită un iz tainic de carne femeiască, peste care trecuseră laolaltă mireasmă de busuioc și un duh ascuțit de sudoare, pe care le adîncea și le înțelegea rosturile. O momeală care pune agerime sîngelui și inimii, dă mîinilor un tremur și umple capul de vîlvătăi.

Răvășeala acestor împliniri din el i-a îndrumat ochii într-altfel către Anuța. O vedea atît cît poate îngădui lumina tăinuită a stelelor. O vedeau însă deplin ochii minții lui Modrigan. În vorba ei șoptită, glasul Anuței i se părea un cîntec nemaiauzit încă de el. Copila de aceeași vîrstă cu Modrigan

ajunsese femeie, supunîndu-se poruncii feciorului boieresc. Trecuse prin jocul dragostei mirată că-l putuse juca alături de un tovarăş străin, supunîndu-se îmbrăţişării unei guri care nu-i mai grăise pînă atunci.

Ruşinarea ei i-a răsărit în gînduri atunci cînd, stînd seri de taină pe prispă, alături de Modrigan, el n-a pomenit niciodată ce rost aveau drumurile prin sat ale feciorilor logofătului şi nici de popasul făcut cîndva în aşternutul ei de unul dintre băieţi.

Vorba pornea domoală de la viaţa cea aspră a satului, înşirînd multele lipsuri ale celui sărac şi scoţînd la iveală toţi mugurii mîniei împotriva acelor proaste rînduieli la care erau supuşi toţi pălmaşii.

Potrivindu-se la gîndurile mărturisite de Modrigan, Anuţa i-a stat alături, încuviinţînd cu suspine înăbuşite şirul spuselor băietanului. A suspinat pentru durerile ei, cu rosturile abia acum luate în seamă, şi a mai oftat în lacrămi pentru negura desprinsă în vorba din ce în ce mai repezită a lui Modrigan.

La Modrigan, taina aceasta de noapte cu o fată însemna încercarea de împlinire a unor gînduri ce stăruiau în el, mai cu obidă, cînd logofătul Dumitraşcu îl mustra cu neîndurătorul său harapnic.

De atunci singurătatea şi amarul lui Modrigan începură a fi împărtăşite Anuţăi. Nu bănuia băietanul că tovărăşia unei fete poate fi leacul amîndorura şi că, numai auzindu-i glasul, usturimea pielii şi foamea pot fi uitate într-atît.

Aşa după cum Modrigan aştepta noaptea ca să-l poată însoţi călare pe Burduja, gonind către coşmeliile şi bordeiele satului, mai dornic decît orice era acum de aceste ceasuri de taină care-i năboiau inima cu blînda lor podoabă. Fiindcă nu gîndise nicicînd cîtă frumuseţe poate dărui inimii un glas de fată în ceasurile cînd trupurile ostenitorilor cad răzbite de somn, greierii sforăie în ierburi, iar pe boltă năvodul stelelor pescuieşte în adîncurile întunericului.

Vraja acestor ceasuri se prelungea în Modrigan şi de-a lungul zilei ce urma, îndemnîndu-l să nu cugete în nici un chip la deplina ei stingere şi făcîndu-i să uite cu totul amarul multora.

Această vrajă a fost curmată cînd s-a încuibat boleşniţa în sat, secerînd vieţile în dreapta şi-n stînga.

Cînd l-a văzut Modrigan pe Nechita pădurarul umblînd cu pletele descoperite, măruntaiele i-au fost săgetate de un fulger şi lumina acoperită cu un zăbranic. S-a aşezat pe locul în care-l prinsese clipa. Şi povara unei mari dureri i-a îndoit grumazul. Nicicînd nu mai încercase o asemenea durere. Simţea că i s-a desprins inima de la locul ei şi vrea să pornească nebun spre locul unde moartea pitise glasul cel drag. Iar pînă cînd această durere şi-a găsit o neclintită aşezare în sufletul lui Modrigan, s-au scurs zile multe şi grele pentru el.

Traiul i se uşurase între timp, dar i se împovărase sufletul. Povară purtată neîncetat, dar care, de-a lungul anilor, a rînduit înţelepciunea durerii celei tainice.

Credinţa lui, însă, faţă de Burduja rămînea neştirbită. Dar o dată cu aceasta creştea în el şi gîndul unei alte aşezări a rînduielilor obşteşti.

Nu ştia încă dacă planul lui Burduja se potrivea întocmai cu al lui. Amîndoi urmăreau o răsturnare, dar n-ajunseseră încă la o înţelegere deplină, fiindcă nici Burduja nu izbutise să cîştige pentru sine o parte a boierimii, nici Modrigan nu ajunsese la o lămurire deplină a tuturor celor pe sprijinul cărora se va bizui. Unul urmărea să plătească o faptă mîrşavă, celălalt închipuia o altă viaţă, mai lipsită de trudă şi mai puţin plină de amaruri pentru popor.

Stînd în necontenita vecinătate a lui Burduja, comisul Modrigan îi cunoştea îndeajuns toate păcatele, şi dintre acestea cel mai de seamă era strînsul băierilor pungii. Despre Burduja nu s-ar fi putut spune fără greş că era un zgîrcit. Zgîrcenia lui avea o înfăţişare cu totul deosebită de-a altora. Nu deschidea punga să dea un zlot pentru o facere de bine. Dar un mascur îngrăşat sau un berbec bătut dăruia cu mare uşurinţă. Zgîrcenia lui Burduja se mărginea doar la ban, de care era mare iubitor. Această dragoste îi zădărnicea şi planurile. Răsturnarea unei domnii nu se poate face fără o oaste de lefegii, mîncători de mulţi bani. La o asemenea cheltuială nu se învoia Burduja şi pîndea clipa cînd însuşi Vasile-vodă îl va înlesni cu propriii săi bani. Pentru această înlesnire făţărnicea Burduja slujbele la voievod. Iar de cînd Lupu i s-a mărturisit că doreşte prietenia lui Rakoczi, logofătul a chibzuit că de data asta nici banii nu vor întîrzia.

Cu multă anevoință de drumuri și vorbe s-a legat Modrigan de nenumărați vornici și răzeși de seamă. Osîrdia lui a fost stăruitoare și lungă. Omul căruia îi ceri să te asculte nu-și iese lesne dintr-ale sale ca să le apropie pe-ale altuia. Și vornicii, și răzeșii cunoșteau îndeajuns multele dregătorii încăpute în ghearele grecești ale celor oploșiți de Vasile-vodă. Toate dregătoriile de la margini, grecii le țin mai la cinste decît băștinașii. Asupririle poporului de la ei vin. Ei sug și „miara și ceara" gospodăriilor.

Este legiuită această stoarcere?

Nicicum.

Scutelnicia și ghiuzdelicul erau cele dintîi dări cuvenite boieriescului, din care se înfruptau prin căsătorie. Urmau apoi darea menzinului [1], a conacelor-evmiiaua [2], imdatul [3] și bairam-peșcheșul (alimente gratuite pentru serbările bairamului). Doamna țării își avea și ea o dare de cinci lei pe cap de țigan ursar.

Dar chiar dacă pravila hotăra cît anume trebuie dat pentru fiecare dare, dăbilarii nu țineau seama de nimic. Jăcuiau pe cît puteau. De aceea veninul poporului harnic aici își avea obîrșia. Iar multul și îndelungatul venin i-a adus pe oameni la sfatul lui Modrigan. Ascultătorii lui curînd au crescut la număr și hotărîre. Lumea cea nevoiașă s-a hotărît a cere, atunci cînd se vor ridica oamenii la chemarea lui Modrigan, alungarea grecilor, orînduirea dreaptă a dărilor, domni din boierii de baștină ai țării.

Pe Modrigan îl frămînta ades gîndul de ce-l ajută pe Burduja, cînd cunoștea cu prisosință că logofătul era acela care-i batjocorise fata cea dragă lui. Însă între durerea sa și aceea a poporului, comisul făcea o deosebire. Ceea ce săvîrșise Burduja la vîrsta buiacă a tinereții nu se potrivește cu jalea atîtor suflete, lăsată de dăbilarii domniei. Știa Modrigan că silnicia boierească, de felul celei săvîrșite asupra Anuței, se cheamă ticăloșie, dar el socotea mai ticăloase săvîrșirile dăbilarilor. Ș-apoi boierii cei rămași cu frica lui Dumnezeu se vor alătura poporului, atunci cînd vor vedea lumea toată

[1] Plata curierilor turci pentru asigurarea legăturilor cu cetățile turcești.

[2] Plata zilnică a lucrărilor obștești.

[3] Ajutorul obligatoriu al țării în timpul oricărui război al turcilor.

ridicată împotriva asupritorilor greci și chiar a voievodului. Iar printre aceștia, cel dintîi va fi Burduja, bucuros că va avea de partea sa oaste de țară pornită să-l ajute, fără vreo cheltuială de bani.

Bănuind că întîmplarea din Sănduleni cu dăbilarii domnești n-are să rămînă fără urmări, Modrigan s-a zorit să-și înștiințeze stăpînul. Dar dintru început nu știa unde să-l afle. De aceea, cum s-a înnoptat, s-a îndreptat către rateșul lui Horceag, de la care a primit vestea că Burduja este plecat la Iași din poruncă domnească. S-a socotit în așa fel, încît să n-ajungă pe lumină la casa din tîrg a lui Burduja. Dar abia la cîteva ceasuri din noapte s-a aflat în fața logofătului, povestindu-i întreaga tărășenie întîmplată în Sănduleni.

— De aceea m-a întrebat vodă, în sfatul de ieri, unde te afli. Iar eu i-am spus, fără să bănui ceva, că te-am mînat la Cașin, unde voi pleca chiar în astă noapte și mă vei adăsta la egumenul Agatonic. Strecoară-te în așa fel încît să fii văzut de cît mai puțini ochi. Lui Horceag îi vei spune, din porunca mea, că oricine va întreba de tine, răspunsul lui va fi că te-a văzut vineri trecînd către Cașin.

— Adicătelea urmează să facem o samă de minciuni, ca iepurii cînd simțesc pe urmele lor boturi de vulpi.

Asupra acestor împrejurări, porni Burduja în solie la curtea principelui Rakoczi, urmat de o roată de slujitori și doi secretari. Cei care cunoșteau că Modrigan este umbra lui Burduja se minunau că de această dată comisul nu se află lîngă logofăt. Burduja nu silea calul, ca să poată cugeta în voie la planul proaspăt croit de el și a cărui înfăptuire urma să pornească de la Cașin.

În cea dintîi noapte a popasului de două zile făcut în Cașin, Burduja își dezvălui planul față de egumenul Agatonic și Modrigan.

Comisul va rămîne în mănăstire, fățărind o boală grea ivită pe neașteptate și îngrijit de călugărul bolnicer [1] al mănăstirii. La două zile depărtare de drum a soliei, Modrigan se va ridica din zăcere și va porni către hanul lui Tîrșe, căruia îi va cere să-l îndrepte pe drumul cel mai scurt către curtea din Tîrgoviște.

---

[1] Sanitar.

— Comisul Modrigan va umbla singur? a întrebat egumenul.

— Singur, de bună samă, a întărit Burduja.

— Singur se va descurca mai greu, cinstite logofete. Comisul nu cunoaşte potecile Zboinei folosite de ciobani şi, nimerind cine ştie pe ce coaste, va fi stingherit de cal. M-aş încumeta a-i da un însoţitor cunoscător, după a mea părere, al tuturor drumeagurilor şi al locurilor de popas, al staroştilor de lotrii şi al hangiilor, mai toţi aflaţi în slujba domniilor, de o parte şi de alta a hotarelor.

— Are sfinţia-ta un asemenea însoţitor de credinţă?

— Bănui a-l avea şi pune la încercare cu acest prilej. În curînd va fi, poate, anul de cînd s-a pripăşit printre noi un tînăr priceput în multe treburi. Iute la încălărat, descurcăreţ la orice treabă l-ai pune, bun cunoscător de poteci care duc spre locurile unde se înmulţesc hribii şi alte legume folosite de cinul nostru. Îl bănui a fi fost lotru cîndva, iar printre noi s-a aşezat spre mîntuirea păcatelor sale. Nu cred a greşi înfăţişîndu-l astfel. Cît vor călători împreună, comisul îl va cumpăra şi cîntări.

— Oleacă de sabie ştie mînui, preacuvioase Agatonic? s-a interesat Modrigan.

— Eu v-aş dori ca în drumul ce-l veţi face la curtea muntenească să n-aveţi prilej a vă sluji de săbii, comise Modrigan. Cînd vă veţi înturna, îmi vei povesti în ce mare ispită a călcat fratele Pamfil de ţi-a putut înfăţişa meşteşugul agonisit cîndva asupra sabiei. Este la fel de priceput şi la slovă. În săvîrşirile către care eşti mînat, fratele Pamfil bănui a-ţi sta în ajutor la orice cumpănă.

Burduja a înţeles că egumenul nu este pornit a mărturisi cuiva adevărata stare a fratelui Pamfil. De aceea, de îndată ce l-a auzit pe călugăr lăudînd înclinările acestuia, a făcut semn lui Modrigan să nu mai stăruie cu cercetatul.

Iar vorba trimisă de Burduja spătarului Diicu Boicescu n-a cunoscut-o decît Modrigan.

Solia lui Burduja, sfîrşită cu bine, zorise pornitul spre Moldova al lui Janos Kemeny, prietenul şi sfătuitorul principelui ardelean.

În întîmpinarea acestui oaspete, sosiseră din vreme la Tîrgul-Ocnei o seamă de boieri dregători, urmați de o numeroasă ceată de oșteni domnești și slujitori.

Janos Kemeny era solul luminăției-sale principele Gheorghe Rakoczi și sosea în Țara Moldovei spre a auzi vestea pe care Vasile-vodă n-o putea încredința altcuiva și ca petitor pentru Rucsanda, mezina voievodului. De aceea venea înconjurat de lhînsari bogat închipați și totodată încărcat de daruri pentru măria-sa și doamna Ecaterina.

Următor poruncii stăpînului său, Janos Kemeny venea să pună la cale căsătoria Rucsandei cu Sigismund, fiul principelui Ardealului, și să audă din însuși graiul lui Vasile-vodă taina pentru care domnul Moldovei mînase pe Burduja la curtea din Bălgrad, spre a-l vesti că această grea știre nu poate fi împărtășită decît solului princiar.

Cît privește însurătoarea lui Sigismund cu domnița Rucsanda, principele fusese tare bucuros. O noră nespus de frumoasă și înzestrată împărătește n-ar fi dăunat curții de la Bălgrad. Totuși asupra plămadei acelei taine, despre care Burduja nu putuse da nici o lămurire, cu toată inima lui deschisă față de Gheorghe Rakoczi, acesta a avut un răstimp de gîndire pînă ce s-a hotărît a-și mîna solul.

Cunoștea Rakoczi cîtă nevoință punea Vasile-vodă în toate vicleniile sale și cîtă meșteră fățărnicie așeza în vorbele lui. În această privință și Burduja îi detese bogate lămuriri. Ba logofătul îl îndestulase și cu o seamă de vești asupra șovăielilor boierimii privitoare la credința față de Vasile-vodă și-i pomenise chiar de o cerere de ajutor, cu dobîndă răsplătit de țară în cazul unei răsturnări a domniei.

Nu-i scăpase lui Burduja zîmbetul iscat pe chipul îmbătrînit al lui Rakoczi, la această așteptată cerere a solului moldovan. Vestea rușinării jupînesei Safta de către voievod ajunsese de mult la urechile principelui, fiindu-i venită prin știrile pornite din Tîrgoviște.

Rakoczi vedea în logofăt un rîvnitor al scaunului de la Iași, dar nu se lăsa prins de nada pomenitei cereri.

Șubrezit în sănătate și temător de un amestec polon, principele a șovăit a da un răspuns.

Să afle deodată ce ascunde taina făgăduită de Vasile-vodă, și apoi va hotărî.

Drept aceea, în sfatul ţinut cu Janos Kemeny, principele Ardealului şi-a îndemnat solul să depună toată rîvna numai în ceea ce priveşte însoţirea lui Sigismund cu Rucsanda. Taina, însă, va fi ascultată cu multă luare-aminte, dar fără vreo răvăşire a vorbelor din partea lui Kemeny.

La marginea tîrgului de scaun, Vasile-vodă îşi aşteaptă oaspele într-un falet (trăsură) bogat şi, aşezîndu-l pe Kemeny lîngă sine, îi rînduise găzduirea în casa vornicului Toma.

A doua zi, după un ospăţ îmbelşugat în sala de mese a palatului domnesc, vodă îşi îndreptă oaspetele în iatacul său, poruncind străjilor să nu fie de nimeni tulburat cît va sta în sfat cu Kemeny, căruia nu-i îngădui a-şi lua cu sine nici tălmaciul.

— Ne vom înţelege fără tălmaci. Prietenia noastră nu îngăduie martor. Auzindu-te cum rupi domnia-ta din graiul nostru, fără folos se va dovedi tălmaciul. Şi după ce se tologiră amîndoi pe divanul încăpător al iatacului, măria-sa porni a scoate la iveală taina. Aflîndu-se fără stăpîn scaunul Poloniei, m-am chibzuit că nimeni altcineva n-ar fi cu cale a-l dobîndi decît luminăţia-sa principele Rakoczi.

Nicicînd Janos Kemeny n-ar fi rîs mai cu poftă decît în clipa aceea. Silindu-se să-şi înăbuşe rîsul ce sta să irumpă în el, Kemeny tuşi de cîteva ori. Asta era marea taină pentru care Vasile-vodă îl adusese de la Bălgrad ? Parcă nu-i venea a crede. Cum de n-a aflat Vasile-vodă că solii lui Rakoczi se găseau de faţă la Dieta din Varşovia, tocmai pentru această pricină ?

Totuşi îl lăsă pre voievod să urmeze, gîndind că altul trebuie să fie rostul acestei poveşti.

— Drept aceea, dacă luminăţia-sa va chibzui că drumul către Varşovia va fi mai puţin primejduit prin Moldova, trecătorile ei îi stau toate deschise, iar noi ne vom nevoi cu bani şi oaste pentru desăvîrşirea acestui plan scump nouă, înlesnit cu atîta dragoste unui prieten al scaunului nostru şi, cu voia Domnului, pe curînd apropiată rudă. Aiasta mi-i taina, neîmpărtăşită încă nici unuia din dregătorii domniei.

— Luminăţia-sa înălţatul nostru principe va avea la inimă această nevoire a măriei-tale. Eu n-am altă dezlegare decît aceea de a asculta. În privinţa scaunului polon, nu cunosc pe deplin încă cugetul luminăţiei-sale. Săvîrşită dezlegare n-am

căpătat decît cea privitoare la unirea domniței Rucsanda cu principele nostru mezin Sighismund, îndrăgostit de domniță de îndată ce i-a cunoscut chipul trimis prin solul măriei-tale, logofătul Gheorghe Ștefan.

— O cosînzeană veți avea la curtea din Bălgrad, nedovedită încă altunde, a grăit cu duioasă bucurie Vasile-vodă. Măria-sa Gheorghe Rakoczi, ajuns rege al Poloniei, se va mîndri cu o asemenea noră, iar noi, părinții, așijderi și țara ne vom despărți cu greu de copila noastră. Ne vom bucura însă știind-o ajunsă principesa unei înălțate curți.

— Măria-ta, nouă nu ne rămîne de făcut nimic alta, fără numai să se vadă tinerii laolaltă.

— De bună samă și ne vom bucura să-l avem oaspete al nostru pe principele Sighismund.

— Mezinul luminăției-sale nu va sta în zăbavă, de îndată ce va afla că este adăstat de măria-ta și îmi îngădui a bănui că și domnița nutrește dorința de a cunoaște pe alesul părinților săi.

— Ca părinți grijulii, doamna și cu mine am chibzuit că unui vlăstar de rege leah, așa cum va fi pe curînd luminăția-sa principele Gheorghe Rakoczi, de cuviință îi va fi o soție ca Rucsanda, domnița noastră.

— Nu scaunul Varșoviei, măria-ta va ferici unirea acestor vlăstare, cît numai dragostea lor.

— De bună samă, de bună samă, rosti Vasile-vodă, îngîndurat deodată de spusa lui Kemeny, nepotrivită planurilor sale. Dragostea împărechează inimile. Dar fala unei curți de rege sporește ades și prin frumusețea și averea celor ce-o alcătuiesc.

Glasul voievodului îl trădă față de Kemeny. Ungurul înțelese că încuscrirea urmărită de Lupu era strîns legată de coroana Varșoviei.

Dar alegerea lui Rakoczi ca rege al Poloniei avea de întîmpinat multe piedici. Cea mai de seamă era potrivnicia unei bune părți din boierimea leahă. Apoi urma sănătatea șubredă a luminăției-sale, lăsat bolnav la plecarea lui Kemeny.

Din teama de a nu-l sili pe Vasile-vodă să-și zăvorească gura, solul nu-i împărtășise această știre. Ba mai mult, Kemeny lăsase porunci la toate pasurile de trecere în Moldova ca pînă la înapoierea sa orice olăcar să fie oprit a păși hotarele.

Veştile ce urmau a se cunoaşte doar de el, privitoare la sănătatea principelui, vor avea timp să se împrăştie abia după ce îi vor fi împărtăşite lui. Kemeny urmărea un plan potrivit aceluia al principelui său : ca unirea lui Sigismund cu domniţa lui Vasile-vodă să se facă în timp cît mai scurt.

În aceste socoteli îndeaproape urmărite, Kemeny îşi pregăti plecarea din Iaşi, cu toată stăruinţa lui Vasile-vodă de a-l mai avea oaspete încă vreo cîteva zile.

Solul îndreptăţi această zorită plecare pe temeiul grabei puse de Sighismund în cunoaşterea răspunsului adus de Kemeny, care, sosit la hotarul Ardealului, a fost întîmpinat de un olăcar cu vestea morţii lui Gheorghe Rakoczi.

„De cînd lumea-i lume, moartea n-a împiedicat nunta ; îi pune doar o toană de zăbavă", a gîndit Kemeny, zorind calul către Bălgrad.

Dar vestea morţii principelui ardelean n-a rămas îngropată în munţi, ci a călătorit pînă la curtea domnească a Iaşilor, unde auzind-o Vasile-vodă nu i-a dat mare crezare decît după ce i-a fost întărită de o ţidulă a lui Kemeny, în care Lupu era îndemnat să ducă mai departe tocmelile nunţii cu Sighismund cel interesat, ceea ce l-a îndemnat pe Vasile-vodă să rostească celor din jurul său :

— Murind principele Gheorghe, îngroapă-se toate cîte au fost aşezate.

Urmărea Lupu încruscrirea cu răposatul Rakoczi în măsura în care acesta îşi croia drum spre tronul Poloniei.

Între tineri, însă, schimbul de portrete se făcuse. Principele Sighismund, îndrăgostit nespus de Rucsanda, ca şi mamă-sa, ţinea ca această căsătorie să se împlinească, dar necutezînd să se înfăţişeze la Iaşi, îşi mînă ca soli trei prieteni cu sarcina de a stărui pe lîngă Lupu de-a nu strica plănuirea făcută cu Kemeny.

Aceşti soli, departe de a fi pe potriva lui Janos Kemeny, au silit curtea din Iaşi să-l judece pe Sighismund după faptele prietenilor săi.

Beţivi, mari iubitori de desfătări numai între fuste şi răi la suflet, solii prinţului ardelean au îndepărtat pe domniţă de la dorul acestei căsătorii, iar măria-sa a retezat scurt orice nădejde a pretendentului, spunînd solilor săi :

— Mă opresc popii să-mi dau fata după un om de altă lege.

Auzindu-se în iarmaroacele peţitoriilor despre ruptura cu principele Sighismund Rakoczi, noi cereri de căsătorie au picat din Polonia, pornite de la principele Wisznowieski şi contele Potoski.

Wisznowieski, sigur de el, vine la Iaşi sub înfăţişarea unui om de rînd, socotind că Rucsanda se va îndrăgosti de chipul lui, nu de avere şi titlu, ceea ce nu s-a întîmplat decît după ce domniţa a aflat cine era de fapt acel om de rînd. Între timp, însă, pretendentul părăsise Iaşii, iar Rucsanda nu-l mai putea înapoia din drum.

Cîştigător a fost de astă dată alt pretendent, cel mai cutezător şi mai puţin dorit de părinţi, cît şi de domniţă.

Acest al patrulea era Timuş Hmielniski, fiul lui Bogdan, hatmanul cazacilor zaporojeni, care dete „ginerului" o sută de mii de cazaci drept însoţitori ai alaiului, avînd grija să mîne înaintea nuntaşilor cîteva ceambuluri de tătari.

Mîniat pe asemenea rînduieli de nuntă şi pe cei ce le pricinuiau, Vasile-vodă îşi împrăştie curtea, îndrumînd femeile în Cetatea-Neamţului, iar el aşezîndu-se în codrii Capoteştilor.

Tătarii, aflînd curtea domnească fără stăpîni şi apărători, i-au dat foc, aşijderi întregului tîrg.

Solul lui Vasile-vodă către hatmanul Bogdan a fost spătarul Ciogolea, care porni încărcat de daruri şi izbuti să se aleagă cu retragerea nuntaşilor nedoriţi, pentru ca pînă în cele din urmă tot pe voia acestora să se facă. Rucsanda a trecut Prutul ca mireasă a lui Timuş Hmielniski, în zdruncinul unei troici şi cu ochii împînziţi de amare lacrămi.

Iacătă-l, dar, pe Vasile-vodă cuscrul lui Bogdan Hmielniski, ceea ce i-a silit pe turci să mîrîie în bărbi şi să pregătească mazilirea măriei-sale.

Într-adevăr de ajutor la orice cumpănă, precum a spus egumenul Agatonic, a fost fratele Pamfil pentru Modrigan. În două zile şi jumătate, pe poteci cunoscute doar de călăuza comisului, cei doi călători au ajuns la hanul lui Tîrşe. Nopţile le-au petrecut în două bojdeuci, avînd rosturi de han, aflate în stăpînirea a două femei, ai căror bărbaţi nu se arătau oricui.

Foarte vesele şi prietenoase, femeile celui dintîi han nu-şi părăseau oaspeţii decît după ce îi simţeau ajunşi de vin, atît

cît să-i poată buzunări, să afle scrisorile purtate de ei, cui sînt îndreptate şi ce conţinut au.

Bojdeucile acestea, aşezate în locuri bănuite a fi călcate doar de sălbăticiuni şi vulturi, erau de fapt capcane pentru cei care ocoleau „drumurile" călătorilor, dar cădeau în mîinile unor tîlhari aflaţi în slujba voievozilor aşezaţi de cele două părţi ale Milcovului. Fratele Pamfil se afla în slujba acestor tîlhari stăpînitori ai bojdeucilor.

După ce a cinat bine şi a fost îndrumat de gazdă într-o încăpere unde nu se afla decît un pat împodobit cu un strat gros de fîn acoperit de o flocată, drept saltea, gazda, care tot timpul cinei nu-şi lua ochii de la Modrigan, i-a sărit deodată în braţe şi i-a cuprins grumazul.

— Aşa-i obiceiul ospeţiei prin aceste locuri ? a întrebat-o comisul, făcînd pe cel nepriceput în asemenea treburi.

— D-apoi cum ? s-a răsucit femeia, apropiindu-şi gura de-a lui. În pustiul ista, un bărbat căzut la aşternut pe negîndite este o mană picată din cer.

— Dacă-i aşa, de ce nu mă tragi la aşternutul domnieitale ?

— Ca să nu se înnădească la dulce şi călugărul ce te însoţeşte.

— Doar de el ţi-i teamă ? o cercetă bănuitor Modrigan.

— D-apoi de cin' mi-ar mai putea fi ? Călători ca domnia-ta dacă-mi cad o dată în an... M-aş ruga domniei-tale să lapezi coantăşul, să ţi-l pot curăţi de praf o dată cu mantia.

— Voi face precum ţi-i voia, jupîneasă...

— Catinca-mi zice pre numele meu di botez... Iaca ai domnia-ta la îndemînă ulcica de vin. N-o lăsa nefolosită pîn' ce mă întorc.

— N-ai vre mata, jupîneasă Catincă, să lăsăm gustatul manei la înapoierea mea ? Atunci voi fi singur, fără fratele Pamfil şi mai puţin trudit ca-n ia sară.

— Cată-ţi treaba, comise, şi nu umbla sîngur prin pustietăţile istea. Primejdia nu ştii de unde răsare, fie om, fie jivină.

— Pentru asemenea primejdii am leacul lîngă mine, un leac ce nu m-a dat niciodată de sminteală. De aceea nici în somn nu mă despart de el. Îi desprind doar pavăza de la cingătoare. Primejdia mare este cea cu catrinţe.

— Atît de temător poate fi un bărbat ca domnia-ta?

— Nu la teamă m-am gîndit, cît la lehamite. De aceea, vezi-ţi de ale domniei-tale griji, iar pe mine lasă-mă să-mi odihnesc truda. Îţi poftesc noapte bună, a încheiat Modrigan vorba, ridicîndu-şi gazda în braţe şi depunînd-o la uşa încăperii.

Prevăzător, Modrigan golise din vreme buzunarul coantăşului şi al mantiei, vîrînd în buzunarele pantalonilor şi la brîu tot ce avusese în haine. Ca să se încredinţeze dacă buzunarele îi vor fi sau nu cercetate, în drum a smuls cîteva frunzuliţe de lemn-cîinesc şi le-a vîrît în unul din buzunarele coantăşului. Greu mîniată, Catinca şi-a pierdut capul şi-n loc să lase frunzuliţele, le-a zvîrlit, fără a-şi da seama că poate fi un semn înadins pus.

În cea de-a doua noapte, Modrigan a fost oaspetele unui alt soi de gospodină, grijulie îndeajuns cu ospătatul şi dormitul călătorului. Aici Modrigan, după ce a văzut cum arăta la chip femeia care l-a întîmpinat şi i-a fost tare pe plac acest chip, după ce s-a încredinţat că toate rînduielile de-aici nu-s pentru a lua ochii celor ce se abat prin partea locului şi după ce a mai văzut cum strîmbă din nas femeia dînd cu ochii de fratele Pamfil, l-a încercat o părere de rău că gazda lui de-o noapte nu-i atît de lipicioasă ca aceea din noaptea trecută. După vorbă, ea nu era moldoveancă, ci de peste munţi, unguroaică din neamul săcuilor, apropiaţi de Oituz. Era tînără, nu arăta mai mult de 22—23 de ani, nişte ochi albaştri ca floarea-de-in, senini şi jucăuşi, iar părul bogat avea o culoare ce se aşeza între alamă şi aramă. Gata să-l facă să se simtă bine după o zi petrecută în şa, hangiţa Iboica l-a întrebat cum i-ar fi pofta pentru cină. Modrigan, mirat de atîta cuviinţă la o femeie de han răzleţit de lume, i-a răspuns că se mulţumeşte cu orice i se va pune pe masă. Ar fi dorit, ca, înainte de orice îmbucătură, s-o prindă de mînă şi să-i simtă degetele zbătîndu-se în palma lui, dar n-a cutezat. Ceva tainic îi spunea că, făcînd aşa, greşeşte şi că mai nimerit este să aştepte.

Ceea ce l-a mirat pe Modrigan şi-aici, ca şi la celălalt popas, a fost aceea că, o dată descălecaţi, fratele Pamfil pierea şi nu se mai arăta decît dimineaţa următoare. Fapt ce l-a silit pe comis să întrebe de tovarăşul de drum, iar hangiţa să-l lămurească:

— D-apoi că-şi cunoaşte îndeajuns locul tarhatului său, fiindu-ne oaspete de cîteva ori în an.

— Cu ce rosturi ? a ispitit-o Modrigan.

— Ştie-l dracu ce marfă va fi negustorind cu hangiul de la Menedec, din hotarul Ţării Româneşti.

— Cum poţi sta singură în pustiul ista ? s-a hotărît Modrigan să pună întrebarea.

— Înc-ar fi bine de-aş sta singură, a spus femeia cu glasul scăzut şi rotind ochii în jur. Dar mă supun omului care m-a furat din satul meu, aducîndu-mă aici.

— Şi el unde-i, de nu s-arată ?

— N-aş greşi spunînd că se află în sfat cu tovarăşul domniei-tale.

— Nu-mi este tovarăş, cît numai însoţitor, s-a lepădat Modrigan. Nu ţi-ar fi pe plac să te înapoiezi în lume ? a întrebat-o în şoaptă.

— De bună samă că mi-ar fi, dar nu-l cunosc încă pe cel hotărît să mă scoată din năcazul în care am căzut, încrezîndu-mă într-un ticălos cu chip de om.

— Dac-aş fi eu cel căutat, te-ai încrede în mine ?

— De te-aş cunoaşte mai bine, poate.

— Ai vreme să chibzuieşti pînă ce mă voi înapoia.

— Te vei abate tot pe-aici ?

— Alt drum n-am, şi negustoria mea are fereală.

— Ioi, Jesus-Maria, a oftat femeia. Fost-a pe placul domniei-tale cina ? a întrebat Iboica, cu glasul mult îndulcit.

— Fost.

Modrigan a crezut că după cină va urma dulcea linguşire a femeii, cum i se mai întîmplase. În iatacul în care a fost îndrumat doar din glas, Modrigan a găsit aşternut şi lumină.

Şi-a rînduit îmbrăcămintea şi sabia la îndemînă, ca de obicei, şi s-a lăsat somnului pînă în zori.

În lumina împuţinată a unei zile noroase, după ce a mulţumit şi strîns cu înţeles mîna gazdei, a pornit împreună cu Pamfil către hanul lui Tîrşe, de lîngă mănăstirea Menedec, ridicată de Vlad Vintilă-vodă.

Mare a fost mirarea lui Modrigan văzîndu-se aşteptat de Tîrşe cu masa pusă. Spre deosebire de celelalte două popasuri, aici n-a întîmpinat urmă de femeie. Tîrşe era a-toate-făcător, ajutat de un mut cu chipul de urs.

„În drumurile istea ale vieții, mult are omul de întîmpinat", și-a zis Modrigan, cercînd să prindă vreun schimb de priviri între fratele Pamfil și hangiu. Dar amîndoi fereau ochii în lături, ca și cum s-ar fi hotărît să nu se mărturisească unul altuia ce spornică este îndemînarea mutului.

Atît doar, că pe Modrigan nu-l putea înșela oricine. Trebuia să fie un om prea isteț. Comisul lui Burduja a înțeles, de cum l-a văzut, că muțenia acelui slujitor este o prefăcătorie de care Tîrșe se folosea în treburile sale. Modrigan cunoștea că răsuflarea muților este deosebită de răsuflarea celor cu grai. Nu s-a minunat și nici n-a întrebat nimic despre mut, a păstrat totul pentru sine, pornind de la omul fără glas, ca să ajungă, în scurtă vreme, să înțeleagă că nici Tîrșe nu părea a fi în deplină credință față de spătarul Boicescu, după cum nici fratele Pamfil nu trăia în ascultarea deplină a egumenului Agatonic.

Într-o clipă de nebăgare de seamă a hangiului, că slujitorul mut cunoaște șiretlicul graiului șoptit, s-a încredințat că Tîrșe, hangiul de la Menedec, vinde și suflete de creștin, nu numai băutură, iar cuviosul frate Pamfil, cunoscînd această aplecare a hangiului, întinde și el mîna către prețul vînzării lui Iuda.

Modrigan nu era omul care să lase nescoasă la iveală o trădare.

Se răspîndise în țară vestea că bătrînul Matei-voievod a căzut la zăcere. Burduja, urmărindu-și planul, vrea să se încredințeze dacă vestea este adevărată, folosindu-l pe Modrigan, căruia îi mai încredințează și știrea că Vasile-vodă sprijină alegerea lui Rakoczi ca rege al Poloniei, știre ce trebuie să ajungă, tot prin Modrigan, la curtea din Tîrgoviște.

Tîrșe, ca orice hangiu care călătorește pe doi cai, ardea de dorința de a afla încotro se îndreaptă comisul lui Burduja și, de îndată ce află, nu se sfii să spună :

— Numai de-ai sosi la vreme, cinstite comise. După ale mele cunoașteri, măria-sa Matei-voievod stă să-și sloboadă sufletul dintr-un ceas în altul. Murind măria-sa, spătarul Diicu Boicescu va lăsa și el dregătoria și, o dată cu ea, mă va lăsa și pe mine din brațe. Pagubă mare nu va fi. Mă întreb, comise Modrigan, dacă știrea zăcerii voievodului nostru a ajuns și la Iași.

— Este cu putinţă a fi ajuns. Dar eu, fiind plecat mai de mult din tîrgul de scaun cu felurite treburi ale logofătului Gheorghe Ştefan, n-aş putea întări că am auzit-o.

— Dumnezău să ierte pe cei morţi şi să aibă în a sa pază pe cei vii, s-a rugat Tîrşe, ridicînd ulcica şi îmbiindu-i pe ai săi oaspeţi să facă la fel.

Fratele Pamfil s-a zorit să apuce la rîndu-i ulcica. Aceeaşi veselie o arăta şi Tîrşe. Lui Modrigan, asta nu-i prevestea nimic bun.

Şi-a amintit comisul că, în drumul de la Caşin şi pînă la hanul lui Tîrşe, fratele Pamfil, la orice prilej, pipăia tăişul sabiei sale, lăudînd iscusinţa celui din mîna căruia ieşise o asemenea sculă. Nu se dumirea Modrigan cum putea egumenul Agatonic îngădui în tagma sa o pramatie ca Pamfil...

Bănuielile lui Modrigan n-au pornit a prinde coajă decît la ceasul hodinei de peste noapte. Iatacul în care se hotărîse hodina oaspeţilor n-avea aşternut decît pentru unul.

Văzînd Modrigan această rînduială, a zis către hangiu:

— Socot că n-ai uitat că sîntem doi drumeţi şi că aşternutul ista n-are să ne încapă pe amîndoi.

— Singur vei hodini domnia-ta, comise Modrigan, cuviosul Pamfil urmînd a face cale întoarsă de cu noapte şi am chibzuit a nu fi tulburat la vremea cînd somnul desmiardă trupul în deplină linişte.

Lui Modrigan, vorbele acestea mieroase îi treziră şi mai abitir luarea-aminte. Se închise apoi în iatac. Încercă să zăvorască uşa, dar abia atunci văzu că ea n-are zăvor. Se răsuci, se gîndi, chibzuind în ce fel să se aşeze ca să ţină piept cutezării de peste noapte a hangiului.

Drept aceea, salteaua patului a aşezat-o în dreptul uşii. S-a trîntit pe ea îmbrăcat şi cu sabia alături.

Zilele trecute de la plecarea din Caşin fuseseră îndeajuns de trudnice, iar aici, la hanul lui Tîrşe, îl mai muncea şi gîndul: „Pentru ce, oare, spătarul Boicescu hotărîse ca schimbul de veşti să se facă prin hangiu?"

După ce a mai cercetat încă o dată clămpuşurile ferestrelor, Modrigan s-a lăsat somnului cu tot trupul. I-a rămas treaz un simţ numai şi cu ajutorul acestuia a adulmecat tîrziu un duh potrivnic, prin înviorarea întunericului din iatac.

Tîrşe se lăsa asupra oaspetelui său cu ajutorul unei frînghii pornite dintr-un chepeng al tavanului şi prinsă de cu

ziuă în jurul unei rotiţe de lemn agăţată de un căprior al podului. Grijuliu să nu se facă simţit, cobora cu fereală, ca frînghia să nu se frece de laturile chepengului. De aceea, în înverşunarea vîntului care se stîrnise în noapte, n-a putut auzi cum Modrigan s-a ridicat din aşternut. Ş-a simţit deodată croit peste mijloc cu latul sabiei. Tîrşe a căzut în aşternutul de sub el, ca un sac lepădat!

Pamfil, care veghea la gura podului să vadă cum se întinde frînghia, simţind-o deodată moale, a bănuit că hangiul a scăpat-o din mînă. Numai cînd a auzit vaietul şi bufnitura a înţeles că Tîrşe a fost dibuit şi s-a zorit să sară în ajutorul hangiului.

Afară, poarta rubinie a cerului fusese desprinsă din zăvoare de forfota zorilor şi cel de-al treilea cîntat al cucoşilor.

Ajutat de aburul de lumină ivit, mîna lui Modrigan a prins beregăţile lui Tîrşe. Vedea cum îi ies ochii din găvanele lor.

— Nu mă omorî, comise, că-ţi voi mărturisi totul, horcăia hangiul, zbătîndu-se pînă în şale.

— Ticăloşilor, slujiţi doar diavolului de la Iaşi, cruţaţi fiind de milosîrdia din Tîrgovişte.

Asupra acestor spuse ale comisului, uşa iatacului a fost împinsă în lături de furia destrăbălată a călugărului venit asupra lui Modrigan, cu o sabie ungurească, luată din magazia cu prăzi a lui Tîrşe. Modrigan, care nu-şi slăbea din dreapta sabia, a ştiut că sacul aflat la picioare nu mai poate fi o primejdie şi şi-a liberat stînga, făcînd faţă lui Pamfil, pe care l-a crestat în umăr de cum s-a arătat în uşă. Sabia călugărului, nefiind tare în oţel, a fost ruptă în grabă de loviturile piezişe ale lui Modrigan. Rămas fără apărare, lesne i-a fost comisului să-i cresteze degetele!

Între un olog şi un ciung, rîvna de stăpînire a lui Modrigan a crescut. Cu sabia asupra amîndorura, Modrigan i-a silit pe rînd să mărturisească tot.

— Mărturiseşte-te fără zăbavă, Tîrşe, şi fără vreo tămîiere a îngăduinţei mele faţă de tine, i-a strigat comisul.

— Întocmai voi face, comise Modrigan, a îngăimat hangiul. Îngăduie-mi doar a-ţi spune că gingaş mai ştii desmierda cu sabia domniei-tale. De-aş fi cunoscut şi eu acest aprig

meşteşug, aş fi curmat amarnica goană a multor năvălitori şi aş fi fost boierit de oricare din voievozii noştri.

— Ţi-am poruncit a-ţi aşterne mărturisirea, fără lafurile şi talafurile cu care ai pornit.

— Ţi-oi face placul întrebîndu-te, la rîndu-mi, comise Modrigan, dacă porţi asupra domniei-tale vreun surete[1] către măria-sa Matei-vodă.

— În această privinţă n-am cu ce-ţi sta dinainte, deoarece suretele, a căror privighere o urmezi, îngreunează solile de cîte ori dau peste o gazdă ca tine. Spune-mi, mai bine, pentru a cui îndestulare îţi primejduieşti pielea ?

— Pentru fala măriei-sale Vasile-vodă.

— Dar pentru fala bătrînului voievod muntean cu care mînă iei, meştere Tîrşe ?

— Cu amîndouă, dacă-i cu putinţă, comise Modrigan.

— De-amu ţi s-au fărîmat toate merchezuielile şi teamă mi-i că spătarul Boicescu se va încumeta să te scurteze cu un cap, aflînd de la mine osîrdiile depuse în slujba sa.

— Spătarul Diicu Boicescu ştie că hangiilor li se potrivesc toate samarele şi că toţi sînt vînzători de credinţă şi de poveşti.

— Cugeţi, poate, că vei fi păsuit.

— Am cugetat, cinstite comis Modrigan. Şi-apoi pînă va întinde spătarul mîna asupra mea, cuviosul nostru frate Pamfil mă va pune la scuteală creştinească, fărîmînd punţile nenorocirii în care mă aflu.

— Asta numai dacă neajutoratul tău scutelnic nu va fi asuprit la rîndu-i de mîna cea grea a primejdiei de lîngă voi... Dar ne-am lungit prea mult cu vorba. Îngenunche, cuvioase Pamfil, şi socoteşte-mă trimisul lui Belzebut, stăpînul scîrbăvniciei tale. Pleacă-ţi capul, să te pot uşura de plete. Cum vei mişca, tăişul săbiei ţi se va opri în grumaz ! Încredinţatu-te-ai singur, bănui, ce cucernic tăiş are, rîse Modrigan, zvîrlindu-i chica în poală. Tot cu sabia te voi despodobi şi de barbă, pe uscat, după moda grecească, căreia îi slujiţi amîndoi. Socot a nu-ţi fi pe neplac ceea ce-ţi făgăduiesc. Ţi se va limpezi capul de hicleniri şi-i vei face o bucurie osebită înfăţişîndu-te egumenului Agatonic în chip de ţînc şi împuţinat doar la nas. Cu cenuşă de la cuhnia hanului îţi vei potoli sîngele spurcat.

---

[1] Scrisoare secretă.

Iar cît nu mă va cuprinde mînia cuvenită vouă, ia-ţi calul şi fă cale întoarsă. Bănui că ai la cunoaştere şi alte poteci decît cele pe care m-ai adus. Pre cît îţi va fi cu putinţă, scurtează calea către mănăstire. Ista-i singurul meu sfat. Să nu care cumva să apuci din nou calea codrului, că nu vei mai afla o a doua izbăvire. Mărturiseşte-te egumenului, ca să primeşti din parte-i deplină iertare. Ai pornit? întrebă Modrigan, ridicînd sabia în chip de joacă şi întinzîndu-i pe ea vîrful, proaspăt retezat, al nasului.

Avînd mîinile însîngerate de la primele crestări ale lui Modrigan, Pamfil cercă să deschidă uşa cu cotul şi, zorit să curme scurgerea de sînge de la nas, căzu la picioarele mutului, care ascultase în dosul uşii şi venise pregătit cu un laţ de frînghie.

Văzîndu-l, Modrigan se lumină şi mai mult la faţă, zicînd:

— Ecătă că de-această jivină uitasem, şi se repezi cu sabia spre el.

Mutul, văzînd ce zăpăceală făcuse comisul cu ceilalţi doi, azvîrli frînghia şi fugi în curte.

— Te voi omeni şi pe tine în clipa cînd vei fi la poartă cu calul înşeuat pentru Tîrşe. De-al meu port eu de grijă, îi spuse din urmă Modrigan.

Apropiindu-se vremea prînzului, comisul puse multă pripă să se îndepărteze de han, în tovărăşia lui Tîrşe, pe care, ajutat de mut, se căzni să-l urce pe cal.

— De-aici încolo îmi eşti călăuză, Tîrşe. Nu te zori, să nu cazi de pe cal şi să te las în drum. Vom găzdui la case de gospodari, nu la hanuri, pe care le vom ocoli, ca să nu-ţi cunoască toate hangiţele neputinţa picioarelor.

Pe sub poale de munţi şi dealuri înalte, cei doi călători s-au lăsat prin marginea Buzăului spre Ploieşti, iar de-aci prin Tîrgşor la Tîrgovişte, fără să întîmpine prea multe necazuri.

La curţile spătarului Diicu au sosit în noptat şi, nelăsaţi de străji să descalice, au trebuit s-aştepte înapoierea de la o cumetrie a lui Boicescu.

Dînd porunci de găzduire, spătarul ascultă rostul tovărăşiei lui Tîrşe de la Menedec pînă la tîrgul de scaun şi sulemeni pe cît i-a fost cu putinţă bucuria revederii hangiului.

La uşa încăperii unde a fost aşezat Tîrşe, spătarul aşează de strajă ostaşi, iar cu Modrigan se rîndui de sfat, tîrziu în noapte, după ce comisul a fost îndestulat.

Modrigan îşi deşertă guşa de veştile lui Burduja: îndemnul lui Vasile-vodă către Rakoczi de a-şi apropia scaunul Poloniei, făgăduindu-i sprijinul său şi planul căsătoriei prinţului Sighismund cu Rucsanda.

În acest sfat, Modrigan află că măria-sa Matei-voievod, căzut la pat, a primit veşti de la Stambul că potrivnicul său Vasile-vodă, auzind de boala lui Matei şi ştiind că voievodul muntean este destul de vîrstnic, a pornit a trimite multe daruri turcilor, cerînd învoirea acestora de a se ridica el în scaunul Tîrgovişteî, în cel al Moldovei urmînd a rămîne fiul său Ştefan.

Totodată, Vasile-vodă făgăduieşte turcilor că, de va fi nevoie de oaste, ea va fi împlinită de oştile cuscrului său, Bogdan Hmielniski, şi ale ginerului polon Radziwill...

Ceea ce n-a fost pe placul deplin al turcilor. Dacă le-au plăcut darurile toate, încuscrirea lui Vasile-vodă nu-i bucurau de fel, iar Matei a stăruit, la rîndu-i, asupra acestor nemulţumiri ale otomanilor. Însănătoşindu-se degrabă, Matei voievod a lămurit Stambulul, prin daruri mai cuprinzătoare decît acelea ale potrivnicului său, că nici poporul, nici boierii nu-l doresc domn pe Vasile-vodă.

Datorită trudnicelor frămîntări dintre cei doi voievozi, solia lui Modrigan a fost plină de roade. Chiar în timpul şederii sale în Tîrgovişte, spătarul Boicescu mînă în Ardeal, cu învoirea domnului său, cîţiva boieri, să ceară principelui Rakoczi, urmaşul celui mort, oşti întru sprijinirea domniei lui Burduja şi alungarea lui Vasile-vodă, oştile munteneşti urmînd a fi trimise la hotarul Moldovei.

Însoţiţi de o ceată de oşteni călări, Modrigan şi Macsîm au luat drumul Caşinului, după ce au văzut cîte ciori se roteau asupra locului unde atîrna cel care fusese hangiu la hanul de la Menedec.

Oştenii au însoţit pe cei doi comişi ai lui Burduja pînă la hotar.

— De-aici încolo, căpitane Macsîm, porniţi singuri. Voie bună şi Doamne-ajută, le-a spus hotnogul cetei de ostaşi.

— Vă mulțămim și nădăjduim a ne aduna la deșertatul unor ulcele, i-a răspuns Macsîm. De-acum, măi Modrigan, tu ești călăuză.

— Greu ne va fi pînă la hanul în care am atîrnat o straiță de vorbe într-o inimă de muiere tînără, a rostit cu veselie Modrigan.

Amîndorura, spătarul Boicescu le dăruise la plecare cîte o armă de foc nouă, din cele aduse pentru oastea lui Matei-vodă.

— Prinde bine la drum, comise Modrigan, o asemenea scurtă. Cu toate că vremea-i potrivită călătoriei, totuși nu poți ști ce primejdii se pot ivi... Folosiți sculele astea înaintea săbiilor. De spaima lor, fîrtații lui Tîrșe iau pielea de iepure în spinare... Umblați sănătoși, iar sporul să nu vă lipsească.

În acest răstimp, nici logofătul Burduja n-a adăstat zilele în nechiverniseli.

Înapoindu-se din Ardeal cu făgăduieli temeinice și bănuind că întîrzierea lui Modrigan are un rost de nădejde, Burduja, la rîndu-i, lucra cu hărnicie să tragă de partea sa pe frații Ciogolea și pe serdarul Ștefan, în seama căruia Gheorghe, fratele lui Vasile-vodă, lăsase toată grija oastei moldovene.

În Divanul din Iași nimeni nu bănuia că în curînd țara își va schimba stăpînul. Vrajba poporului împotriva lui Vasile-vodă era mare. Traiul nevrednic dus de cei mulți și grecimea boierită de voievod, uneltirile Ciogoleștilor și ale serdarului Ștefan și-au aflat tocmai vremea potrivită. Statornica priveghere a divaniților Toma și Iordachi Cantacuzino, rude și îndeaproape sprijinitori ai domniei lui Vasile-vodă, n-a putut adulmeca primejdia. Ba, cu puțină vreme înaintea sărbătorilor de Paști, vistiernicul Iordachi, aflîndu-se în Divan și văzîndu-l pe Burduja îngîndurat și stînd cu toiagul la gură, l-a întrebat în glumă :

— Ce zici din fluier domnia-ta, logofete ?

Ager la minte, Burduja i-a răspuns :

— Doinesc, să mi se coboare caprele de la munte, și nu mai sosesc.

Vistiernicul n-a bănuit nici o clipă că așteptatele capre erau oștile lui Rakoczi, trimise prin Oituz la Cașin, să-l sprijine pe Burduja.

Cum a aflat de apropierea oştilor de ajutor, logofătul a cerut învoirea măriei-sale de a porni îndată la Caşin, unde jupîneasa Safta zace bolnavă de moarte. Învoirea fiindu-i dată cu osebită îngrijorare din partea voievodului pentru sănătatea Saftei, vineri, unul dintre Ciogoleşti, spătarul Costea Ciogolea, cuprins de căinţa uneltirilor sale cu Burduja, întocmeşte degrabă un răvaş către vodă, pe care-l încredinţează egumenului Iosif al mănăstirii Aroneanului, după ce egumenul a jurat că nu va destăinui nimănui de la cine a pornit răvaşul.

Egumenul Iosif era duhovnicul măriei-sale şi al mai multor boieri.

Strîns de voievod şi dezlegat de mitropolit pentru jurămîntul făcut, egumenul a mărturisit că răvaşul pornea de la spătarul Ciogolea, care scris-a astfel lui Vasile-vodă :

„Milostive doamne, ca unul din slujitorii măriei-tale, mîncînd pîinea şi sarea măriei-tale, ferindu-mă ca osînda să nu vie asupră-mi, îţi dau de ştire măriei-tale pentru Ştefan Gheorghe, logofătul cel mare, că-ţi este adevărat viclean şi s-au ajuns cu Rakoczi şi cu domnul muntean şi sînt gata oştile să vie asupra măriei-tale, de care lucru adevărat să crezi măria-ta, dacă nu este într-alt chip".

Cum află vodă cine erau uneltitorii trădării, mînă seimenii să-i aducă legaţi pe cei doi Ciogolea şi pe serdarul Ştefan, vîrîndu-i pe toţi la başcă.

Pe urmele logofătului, Vasile-vodă a trimis pe vătafii săi de aprozi Iacomi şi Sculi. Apoi adună în grabă oşti spre a întîmpina pe cele ale lui Rakoczi, intrate în ţară pe la Oituz.

Cu toată neînduplecata lor silinţă, Modrigan şi Macsîm n-au putut străbate calea pînă la Caşin, fără a face faţă primejdiilor semănate de Pamfil la înapoierea sa.

Toţi „neguţătorii" de dincolo şi dincoace de munţi, furişaţi în codrii Zboinei, s-au adunat să întîmpine trecerea spre Caşin a lui Modrigan. În fruntea acestor neguţători se afla săcuiul Gheza, de la hanul unde Modrigan lăsase o seamă de făgăduieli femeii acestuia, Iboica.

Oprind să adape caii într-un pîrîiaş, cei doi călători au auzit grohotiş năruindu-se pe coasta din faţa lor.

— Ne întîmpină oaspeţi, Modrigane.

— Bucuroşi om încerca puterea acestei arme pe pielea oaspeţilor. După cîte aud, îi avem numai în faţă. Să ne ferim caii, iar noi vom sta cu spatele la vite.

— Iacătă-i lăsîndu-se pe funduri ca să ne vadă mai bine, a spus Macsîm, pregătindu-şi arma. I-ai numărat, măi Modrigan ? Mie-mi ieşiră opt la număr.

— Opt sînt. Să-i lăsăm să se mai apropie ca să le putem înşuruba plumbii în căpăţîni.

— Asemeni chiteam şi eu.

Atacatorii se apropiau din ce în ce. Macsîm, cunoscînd cît de lungă poate fi bătaia armelor date de spătar, a zis deodată : „Gata". Focurile au pornit, răscolind liniştea codrilor. Doi dintre neguţătorii porniţi să-i întîmpine s-au prăbuşit, rostogolindu-se pe coasta muntelui. Ceilalţi s-au oprit, miraţi de o asemenea întîmpinare, şi nemaîndrăznind să înainteze, au rămas pe loc nehotărîţi. Cînd au pornit alte două focuri, neguţătorii au mai lăsat zălog, împuţinîndu-se astfel la jumătate. Cei rămaşi nevătămaţi s-au împrăştiat ca nişte bondari.

Sosind la han şi fiind întîmpinaţi de Iboica, Modrigan a aflat că unul dintre cei căzuţi era chiar secuiul Gheza, asupritorul femeii, căreia comisul i-a spus de faţă cu Macsîm :

— Întîmplîndu-se cele petrecute, în han nu mai putem găzdui peste noapte. De vrei să mă urmezi, găteşte-te de drum. Rînduieşte-ţi un cal şi vin' după noi, cu ce poţi aduna din calabalîc.

— Gata mi-s să te urmez, comise Modrigan. Nu te-ntreb unde mă duci. Mă rog domniei-tale să nu mă laşi singură în pustiul ista. Am şi pornit să-mi rînduiesc calul şi-o leacă de boarfe.

La hanul Catincăi, cei trei călători au ajuns în amurg. Văzîndu-i apropiindu-se şi recunoscînd atît pe Modrigan, cît şi pe Iboica, hangiţa Catinca a rostit cu o urmă de parapon în glas :

— Iaca drăcie ! Şoarecul n-are loc în borticică şi îşi mai leagă de coadă şi-o tigvă ! Dac-aţi socotit a încăpe toţi, veţi dormi claie peste grămadă, ca în vremuri de bejenie. Asta numai dacă veţi avea linişte despre parte zăvozilor din codru.

— Despre partea acelora, fii fără grijă domnia-ta, jupîneasă Catincă. I-am lecuit de-a mai lătra la lună. Patru

dintr-înșii or rămas s-aștepte lupii să le ducă pielea la dubit.

— D-apoi, cum chiteşti mata, că ceia n-or mai avè şi alți fîrtați ?

— Pînă nu-i vom vidè cum arată la chip, rugăm rînduieşti-ne un loc de hodină. De cai ne vom îngriji noi.

— Iatac pregătit pentru însurăței n-am, zise femeia cu ochii la Iboica. Bănui că muierea care vă stă alături nu şi-a lăsat gospodăria doar să vă pregătească scrob la drum. Va fi dorind ea şi-oleacă de răsfăț, că-i tînără şi cunoscătoare în treburi de dragoste, că doar de-aceea şi-a luat-o lîngă sine baciul Gheza, săracul, neştiind că muierea nu-i pentru cin' se pregăteşte, ci mai totdeauna pentru cin' se nimereşte.

— De-am fi hodiniți, jupîneasă, bucuroşi te-om asculta meliţînd pînă-n zori, îi spuse Macsîm. Dar sîntem călători trudiți şi zoriți s-ajungem teferi acolo unde sîntem aşteptați. De-aceea îndrumează-ne către locul unde ne vom putea desface de tarhat şi hodini.

— Teferi veți ajunge numai dacă veți fi ajutați de cel Nenumit, care vă cere deodată să lăsați în sama mea femeia care vă însoțeşte.

— Spune-i domnia-ta din parte-mi acelui Nenumit că dacă vrea să-şi poarte mai departe cornițele ce-i împodobesc fruntea, să-şi cate de alte treburi, dacă nu vrea să cunoască gustul uneltei ce-mi stă atîrnată de umăr, o încunoştință Modrigan. De nu ne îndrumezi cu voie, intra-vom şi-n silnicie. În drum nu vom rămîne peste noapte, avînd adăpostul alăturat.

Hangița ascundea cu spinarea ei o uşă, pe care Macsîm o văzu deschizîndu-se cu mare fereală. Într-o clipă, amîndoi comişii îşi desprinseră armele de pe umăr. Hangița Catinca se aşează cloşcă, bănuind ce va urma. Slujitorii celui Nenumit năvăliră asupra călătorilor. În înserarea ce se lăsase, flăcările şi bufnitul armelor se văzură şi auziră. Plumbii fiecăreia din arme au trecut prin cîte două trupuri deodată. În învălmăşeala pricinuită, cei care veneau din spate n-au putut fi simțiți decît în clipa cînd au auzit țipătul Iboicăi, ridicată de trei lotri şi ascunsă în dosul hanului. Comişii lui Burduja urmau a face față şi celor porniți asupra lor, şi celor ce pîndeau să le apuce caii. Cu iuțeli de fulger, amîndoi îşi aninară armele de umeri şi trecură la folosința săbiilor.

Pînă să se aşeze bine pe picioare, Cantinca văzu în preajma ei patru lotri găuriţi de plumbi şi tot pe atîţia sîngeros crestaţi de săbiile lui Modrigan şi Macsîm.

Aşezîndu-se întunericul, cei doi tovarăşi se traseră lîngă cai, chibzuind fiecare ce ar fi de făcut.

— Istora nu li s-ar cuveni decît să le punem foc, mormăi Macsîm.

— De bună samă că aşa li s-ar cuveni, dacă n-ar fi vorba să smulgem din primejdie femeia ce ne-au luat-o...

— Unde socoţi c-am putea-o găsi? Lotrii şi-au avut planul şi cine ştie unde vor fi ducînd-o, îşi deşertă Macsîm gîndul.

— Ceea ce mi se pare ciudat este că la hanul ista blăstămat nu se aude nici un cîne bătînd. De-aş fi cunoscut altă cale de înapoiat, am fi ocolit găzduitul jupînesei Catinca, de care m-am ferit de cum i-am auzit pliscul.

— N-apucarăm să vedem cîţi au fost de toţi lotrii. Ascultaţi ce linişte deplină s-a lăsat asupra hardughiei? a întrebat Macsîm. Eu, orice vei zice, măi Modrigan, pornesc şi-i pun foc. Vom face de strajă peste noapte, desfătîndu-ne în căldură. De dormit, vom dormi la Caşin, în paturile noastre. Ai în grijă caii, cît scapăr să pregătesc pojarul.

În noaptea care a urmat sosirii lor la Caşin, a picat şi Burduja, urmat de-o ceată de boieri mazili, oaste de ţară şi slujitori.

Curtea mănăstirii de două zile viermuia de ostaşi din Ardeal. Modrigan a mînat ştafete către toţi starostii de răzeşi, cu care avusese înţelegere, să trimeată fără întîrziere oştimea satelor de îndată ce vor fi vestiţi.

Egumenul Agatonic a dovedit mare bucurie văzînd apropierea celor doi comişi ai lui Burduja şi vrînd să afle din însăşi gura lui Modrigan ce s-a petrecut cu adevărat fratelui Pamfil, care s-a plîns că, singur fiind pe drumul întoarcerii sale la Caşin, a fost întîmpinat de lotri şi batjocorit, tăindui-se pletele şi vîrful nasului.

— De bună samă că aşa s-a întîmplat, cuvioase Agatonic, a rostit Modrigan, zîmbind, şi n-a povestit fratele Pamfil ce chip avea lotrul care l-a batjocorit?

— Iaca, aşa ceva nu mi-a pomenit. Nu cumva domnia-ta îl cunoşti pe acest lotru?

— Îl cunosc, acel lotru fiind eu însumi.

— Lasă, bre Modrigan, şaga şi povesteşte-mi cum s-a săvîrşit ticăloşia acestui frate, de purtările căruia am dus grijă totdeauna.

— Bucuros voi povesti, cînd va fi de faţă şi domnia-sa logofătul.

Judecata s-a săvîrşit degrabă, în dimineaţa ce a urmat. În forfota de oşteni şi lumea adunată în curtea şi împrejurimile mănăstirii, Modrigan a povestit toate cele întîmplate la hanul lui Tîrşe.

Mai înspăimîntat şi mîniat ca nicicînd, egumenul a fost neînduplecat faţă de vina călugărului, căruia i-a strigat:

— Cine nu se supune fără cîrtire egumenului său, lui Dumnezău nu se supune. Ai dat vad duşmanilor pămîntului care te mai ţine, drept aceea, de ruşine, urmează să te ascunzi sub el. Piei din faţa mea, netrebnice, şi opreşte-te îngenuncheat în faţa duhovnicului mănăstirii.

La o zi după judecată, trupul lui Pamfil, vălurit de vînt, se legăna în furcile ridicate la poarta din dos a mănăstirii.

Înainte de i se aşeza ştreangul de grumaz, Pamfil s-a mărturisit duhovnicului Paisie, cu mare tristeţe în glas: „Zice-se, cinstite părinte Paisie, că acasă şi părenţii te-ajută. Eu n-am avut crezămînt la fraţii întru Hristos, ce să mai aştept de la părenţi?"

Mijlocind pe lîngă egumen, Burduja a avut învoirea ca trupul lui Pamfil să nu fie azvîrlit fiarelor din pădurea învecinată, ci să fie îngropat în cimitirul mănăstirii.

— Săvîrşind acest judeţ al fratelui Pamfil, urmează a săvîrşi şi pe acela al comişelului nostru Macsîm, aici de faţă, a spus cu glas de bucium Burduja.

Îngenunchind în faţa logofătului, Macsîm, căpitan de gloată în oştile lui Matei-voievod, a cerut:

— Îndură-te, măria-ta, de-a mea nevrednicie. Cu sînge voi plăti necredinţa mea.

Vioi şi vesel, deodată Burduja a poruncit:

— Ridică-te, căpitane Macsîm. Nu întîrzia să păleşti fără cruţare pe cei ce te-au silit la necredinţă şi rămîi tovarăşul nostru de totdeauna.

— Aşa voi rămîne! Dar pînă atunci aş cere îngăduinţa măriei-tale să mă adun cu vreo cîteva din căpeteniile trabanţilor maghiari aflaţi în cuprinsul mănăstirii, pentru a pune

la cale cu ei socotelile mele cu vătafii greci ai lui Vasile-vodă.

— Împlinită să-ţi fie voia, căpitane Macsîm, a încuviinţat Burduja.

La puţine zile, oastea trimisă de Rakoczi şi căpeteniile ei au pornit din Caşin către Roman, unde urma să se facă adunarea cu oştile lui Burduja şi acelea mînate peste hotar de Matei-voievod, la stăruinţa spătarului Diicu Boicescu.

La Roman se iscară şi cele dintîi ciocniri cu gloatele lui Vasile-vodă, ale căror căpetenii erau vătafii de aprozi Iacomi şi Sculi.

Macsîm, cum află că vătaful Iacomi se găseşte ţinînd piept trabanţilor unguri, se pregăti să-l întîmpine cum i se cuvine. Soarta ciocnirii gloatelor lui Vasile Lupu cu năvălitorii s-a cunoscut de la cele dintîi încăierări. Glotaşii, lipsiţi de scule şi adunaţi cu japca, au fost lesne răzbiţi. Bieţii glotaşi îşi risipeau sîngele la îndemnurile pline de făgăduieli ale vătafilor greci, furişaţi mereu în dosul rîndurilor celor ce urmau a veni în faţa potrivnicilor.

Cînd auzi răcnetul de îndemn al vătafului Iacomi, Macsîm trase după el o ceată mică de trabanţi, cunoscători ai graiului moldovenesc, cerînd acestora să-l ajute făcînd gol în jurul lui Iacomi. Iar cînd se găsi în faţa grecului, îi strigă cu mare veselie a glasului :

— Vătafe Iacomi, deschide bine ochii şi urmăreşte-mi sabia.

Nepregătit să se afle faţă în faţă tocmai cu Macsîm, spaima vătafului n-a fost mică. Totuşi nu şi-a pierdut cumpătul şi s-a pregătit să facă faţă primejdiei în care se afla, plănuind în grabă cam ce-ar avea de făcut. De dat înapoi nu era loc. A încercat să se strecoare printre rîndurile glotaşilor, care-l împingeau mereu înainte. Se gîndi să ceară ajutorul lui Sculi, dar nu-l mai văzu în stînga sa. Lipsa tovarăşului îl înspăimîntă. Descîntecele drăceşti, cunoscute grecilor, nu-i fuseseră de nici un ajutor în nevoia în care se afla. Îşi puse toată nădejdea în sabie şi iscusinţa lui, învîrtejind-o cu meşteşug de cîteva ori şi lovind cu sete în oţelul săbiei lui Macsîm. Comişelul lui Burduja era numai rîs la loviturile neizbutite ale vătafului grec şi urmărea cu neclintită încordare tălăzuirea rîndurilor de glotaşi, care-l apropiau pe Iacomi.

— Primește, vătafe, plata unei ticăloșii, i-a strigat în batjocură Macsîm.

Fulgerătura săbiei l-a ajuns pe grec în clipa cînd acesta schimba de mînă și a fost atît de amarnică, încît despicătura pornită din umăr a despărțit pieziș trupul vătafului și s-a oprit în deșert, în locul unde este așezată splina. Glotașii din preajma vătafului, văzînd cumplita vrăjmășie a loviturii lui Macsîm, au căzut în deplină spaimă și mirare, bulucindu-se unul peste altul și dînd dosul. Înșiși trabanții au rămas minunați de iscusita înclinare a lui Macsîm, înăsprind iureșul asupra gloatelor.

Vasile-vodă, amărît și mîniat de cele auzite, porunci seimenilor săi ca în aceeași noapte chiar să facă seama fraților Ciogolești și serdarului Ștefan, cu toate îndemnurile de cruțare date de vistiernicul Iordachi Cantacuzino.

Așezîndu-se asupra lui Vasile-vodă veștile rele de pierderea Moldovei de către gloatele sale mînate împotriva năvălitorilor ardeleni și munteni, cea dintîi a sa grijă a fost a-și pune la scuteală odoarele, în care scop trimise pe Ștefăniță paharnicul la Cetatea-Neamțului cu toată averea domnească, iar el, doamna și toată curtea lor se feriră de primejdie, cerînd ajutor lui Timuș Hmielniski. Acesta, aflînd între timp cît de nestatornice sînt domniile în Țara Moldovei, pornise întru ajutorarea socrului său, o dată cu înscăunarea lui Burduja, întîmplată în lunea Patimilor a anului 1653.

Cazacii lui Timuș alungară oștile de ajutor ale lui Burduja, căruia de puțin folos, ci mai mai mult de pagubă i-a fost întregul zbucium.

Drumurile către Iași fiind curățate de potrivnici, Vasile-vodă, dînd mare mulțămire ginerelui său Timuș pentru ajutorniță sa, se înapoie la Iași cu toată casa și curtea sa.

Dar puțin păr îi rămase nesmuls de pe creștet, cînd văzu isprăvile săvîrșite de Timuș la Iași, jafuri și focuri la șir, nenumărați boieri robiți și amenințați să li se ridice viața, mai ales a celor bănuiți de Timuș că ar fi stat împotriva căsătoriei sale cu Rucsanda.

În acest timp, Burduja, urmat de credincioșii săi Modrigan și Macsîm, cutreiera curțile lui Rakoczi și Matei-voievod, mînat de vîntul înstrăinării, cerșind noi ajutoare împotriva lui Vasile-vodă.

Aflate în zorul pregătirii, oştile domnului muntean avură de întîmpinat o nouă năvală a lui Lupu, în urma căruia veneau roatele de cazaci ale lui Timuş.

Bătrînul Matei-voievod, hotărît să sfîrşească odată ciocnirile cu nestatornicul său pizmaş, se adună în crovul mlăştinos de la Finta, pe malul Ialomiţei, unde semeţia vrăjmăşească a lui Vasile-vodă fu surpată. Supărarea acestei pierderi nu se linişti din gîndurile voievodului decît la Iaşi, prin liniştitele vorbe de îndemn ale doamnei Ecaterina.

De-atunci nenorocul porni a se ţine scai de domnia Lupului. Şi vremea i se dovedi neprielnică. Se porniră nenumărate ploi, scoţînd apele din matcă şi cu grindini care despuiară holdele de toată podoaba lor. Suliţele fulgerelor întreţeseau bolta plină de neguri, iar trăsnetele cădeau ca picuri de ploaie. N-au fost cruţate de săgeţile cereşti nici lăcaşurile cele sfinte. Crucea de pe turla bisericii Sf. Paraschiva, lovită de trăsnet, a căzut la pămînt cu vîrful în jos.

Poporul nu mai ştia dacă mînia cerească era pornită împotriva lui ori a voievodului, deoarece şi grajdurile domneşti au căzut pradă focului pogorît din văzduh.

Traiul plin de huzur al curţii se prefăcu în bejenie, de îndată ce Burduja veni cu noi oşti ardelene şi muntene asupra lui Vasile-vodă, bătut de aceste oşti, în amestec cu cele de ţară, la Valea-Seacă şi mai apoi la Sîrca, lîngă Iaşi.

Cu mare zor fugi Lupu, aşezînd Nistrul între ei şi cei ce-l urmăreau. În această goană fără odihnă a fost robit hatmanul Gheorghe. Doamna Ecaterina n-a urmat pe domn, ci din îndemnul acestuia, însoţită fiind de fiu-său Ştefăniţă, de comorile domniei şi de o ceată de oameni de casă, printre care se afla şi vornicul Toma, fratele vistiernicului Iordachi Cantacuzino, se îndreptară spre cetatea Sucevei, între zidurile căreia se zăvorîră, în adăstarea zilelor pline de belşug de odinioară.

Oastea de cazaci şi tătari dată lui Vasile-vodă de către cuscrul său Bogdan Hmielniski lovi la Soroca oastea lui Burduja şi o fugări pînă în preajma Sucevei, prin ciocniri biruitoare, care înlesniră lui Timuş şi oştilor sale să se închidă în cetate şi să o apere.

Burduja, cu oastea împuţinată de pe urma acestor ciocniri, ceru ajutorul lui Ion Cazimir, regele Poloniei, care-i trimise sprijinul cerut sub ascultarea prinţului Dimitrie Wiszno-

wieski, fost cu trei ani în urmă pretendent la mîna Rucsandei.

Timuş avea în faţa sa pornirile neînduplecate a doi bărbaţi care voiau să răzbune mîhnirea încercată de fiecare din ei prin femeia iubită. Wisznowieski nu-i iertă lui Timuş necuviinţa de a-i fi luat pe Rucsanda cu ajutorul cazacilor săi, iar Burduja, ştiind-o pe doamna Ecaterina în dosul zidurilor Sucevei, socotea potrivită clipa cînd va putea plăti lui Vasile-vodă, în acelaşi fel, ruşinea săvîrşită casei sale.

Aproape patru luni au ţinut hărţuielile dintre oşti, fără ca patimile să se fi domolit. Timuş nu se da biruit, cu toate că lipsurile începuseră să rînjească pe toate uliţele Sucevei, iar cei din afara cetăţii ştiau că cei din lăuntrul ei nu mai aveau multe zile de împotrivire.

Se mai ivi o împrejurare în ajutorul celor din afară.

În ziua de 16 decembrie 1653, trei prizonieri poloni izbutesc să iasă din zidurile Sucevei, fug la principele Wisznowieski şi-i dezvăluie locul unde stă, de obicei, Timuş în timpul luptelor. Tunurile trimise de regele Cazimir de îndată sînt îndreptate asupra locului arătat de cei trei foşti prizonieri. O schijă loveşte pe Timuş, rănindu-l grav. După lungi zile de suferinţă ascunsă cu grijă de doamna Ecaterina ostaşilor lui, Timuş îşi dă sfîrşitul în braţele doamnei.

Moartea este ascunsă de doamnă căpeteniilor de cazaci, în nădejdea că Bogdan Hmielniski nu-şi va lăsa fiul neajutorat cu oşti proaspete, dar pînă în cele din urmă chiar cazacii predară Suceava asediatorilor.

Din această clipă, firea cea adevărată a lui Burduja porneşte a se arăta. Cea dintîi a sa pornire ca biruitor a fost aceea de a pune să se taie capul lui Ştefan paharnicul şi să fie crestat la nas Ştefăniţă, fiul lui Vasile Lupu. Apoi se îngrijeşte să-şi însuşească averea lui Lupu, adusă la Suceava în 100 care trase de cîte 8 şi 12 perechi de boi : aurul, argintul şi toate „sculele" scumpe adunate de Vasile-vodă în cei 26 ani ai ostenelilor sale domneşti, ascunse în tainiţele zidurilor cetăţii, 35 blăni de samur, una din ele fiind plină de podoabe scumpe este preţuită la 35 000 galbeni de aur, de la mina din Baia. Toată această bogată pradă este trimisă la Buciuleşti, o dată cu doamna Ecaterina, fiu-său Ştefăniţă, vornicul Toma şi vistiernicul Iordachi Cantacuzino, Alexandru paharnicul şi Enachi comisul, fiii lui Gavril hatmanul, fratele lui Vasile-

vodă, toate femeile de casă ale doamnei Ecaterina, printre care se găsea și Ștefana Mihailova.

Cei doi nepoți ai Lupului, Alexandru și Enachi, au fost supuși la Buciulești unor mari cazne, apoi uciși. Amenințați cu moartea au fost și ceilalți prinși, pe care Burduja, prin oamenii săi de curte, îi purta noapte de noapte într-o luntre pe apele cele repezi ale Bistriței, spunîndu-li-se la fiecare bulboană că acolo vor fi înecați.

Auzind ce li se întîmplă fraților săi, postelnicul Constantin Cantacuzino stăruie pe lîngă Matei-voievod să mijlocească o iertare a lor. Bătrînul voievod muntean poruncește căpitanului Badea Bălăceanu să ajungă la Iași în cel mai scurt timp, spre a cere lui Burduja iertarea fraților postelnicului Constantin. În 24 de ceasuri, căpitanul sosește călare de la Tîrgoviște la Iași și scapă de amenințarea morții pe cei doi primejduiți. De la acea faptă, căpitanului Bălăceanu i s-a zis „Ușurelu".

Boierii moldoveni, porniți la Stambul să sprijine domnia lui Burduja, au dus cu ei o jalbă în care se spunea că „sultanul să aibă milă de nenorocita țară și să nu mai lase a fi atît de rău pustiită de cazaci, nici să n-o dea înapoi bunului plac al lui Vasile-vodă, care a dus-o la marginea prăpastiei și la hotărîrea neclintită de a-și alina suferințele printr-o răscoală pornită din popor. Noul voievod ales, Gheorghe Ștefan, este fiu al țării (spre deosebire de Lupu, străin), coborîtor din familie nobilă, tot atît de înțelept, pe cît vrednic este de domnie și iubit de toată lumea precum și credincios luminăției-sale".

Binechibzuita jalbă ar fi rămas fără urmări, dacă n-ar fi fost însoțită și de atotrostuitorii bani, o sută de mii lei, împărțiți gospodărește astfel: patruzeci mii luminăției-sale sultanul, treizeci mii vizirului, cinsprezece mii chehaii vizirului, iar restul unor dregători mai mărunți.

Luminăția-sa sultanul, biruit de bănet, nu ia în seamă cererea lui Bogdan Hmielniski, de-a fi păstrat Lupu în scaunul Moldovei, și trimite prin boieri învestitura lui Burduja (steagul, o mare pană albă, două caftane de onoare, un cal bogat înșeuat și un sul de catifea).

Era Burduja „om deplin, cap întreg, fire adîncă, covîrșind pe Vasile-vodă", dar domnia i-a fost șubredă. Setea de bogăție și de mărime pe de o parte, iar pe de alta lipsa de grijă pentru popor l-au doborît.

După căderea Sucevei, Dieta Poloniei primește printre nobilii săi pe Rakoczi, principele Ardealului, pe Francisc, fiul principelui, pe Ion Kemeny și pe Gheorghe Ștefan, noul voievod al Moldovei, o înnobilare de care Burduja n-are nevoie și de la care pornește clătinatul încrederii turcilor în el. Această bănuială de neîncredere îl silește să uite făgăduielile făcute poporului că vor fi alungați toți grecii aflați în dregătorii și cler, pentru ca la puțină vreme de la înscăunare, spre a recăpăta încrederea Porții, ajută reîntoarcerea în țară a evzonilor, recunoscînd printr-un hrisov că școala de la Trei Ierarhi, înființată de Vasile Lupu, n-a prospițat cu dascălii slavoni, iar el a fost silit să aducă alții, din Țara Grecească.

Doi oameni se aflau la mare cumpănă văzînd încotro se îndreaptă Burduja-vodă, după supunerea cetății Suceava. Acei oameni erau doamna Ecaterina și comisul Modrigan.

Doamna Ecaterina, frumoasa soție a lui Vasile-vodă, tînără încă la vîrsta ei de 30 ani neîmpliniți, era supusă zilnic unor grele încercări femeiești.

Pofta de ea a lui Burduja nu mai avea hotar.

— Dulău fără obraz, striga doamna, cum de nu te temi de Dumnezău, că ți-a fost domnul meu stăpîn și i-ai mîncat pita ?

— Mîncat-am pita pămîntului moldovenesc, nu din cea albanezască a lui Vasile-vodă, picat la noi sărac și fără șalvari pe dînsul, ca mai apoi să ajungă „beiul de aur". Plata săvîrșirilor sale o cer.

— Un voievod ca domnul meu n-are a da socoteli decît numai Tatălui ceresc.

— Eu fiind unsul acestui Tată ceresc, toate socotelile mie mi se vor supune. Drept aceea, poftește domnia-ta și supune-te voievodului țării.

La această amărăciune a doamnei, Burduja-vodă a mai adăugat alta : l-a însemnat la nas pe Ștefăniță, fiul doamnei Ecaterina.

Aceste răcnete îl tulburau greu pe Modrigan. Cînd nu le-a mai auzit, a înțeles că mîrșăvia stăpînului său se săvîrșise. A tăcut chitic, spre a cunoaște ce va mai urma. Pe Safta, o sumă de slujitori și pe Macsîm, Burduja-vodă îi trimise la Lași ca să rînduiască palatul domnesc.

Știindu-se descotorosit de dușmanii apropiați — Alexandru paharnicul, Enachi comisul și de cei a căror soartă n-o hotă-

rîse încă și erau amenințați noapte de noapte cu înecul în apele Bistriței —, își mai potoli pornirile, chibzuind ce răsfăț își mai poate dărui domnul Moldovei.

Modrigan curînd luă seama că, de puțină vreme, singurii ochi care prind preț în aceia ai lui Burduja-vodă sînt ochii preafrumoși ai Ștefanei Mihailova, luată și ea în robia domnească o dată cu Ecaterina.

Cercheză ca și doamna lui Vasile-vodă, Ștefana Mihailova și-a urmat stăpîna, primind soarta acesteia pe toate punțile nenorocului. Părul ei împletit ca o horbotă, de culoarea coajei de castană, crudă, îi împodobește capul ca o vrednică împlinire a alcătuirii sale. Ochii ei verzi au pironit într-un îndelung popas mirarea lui Burduja că alături de frumusețea doamnei Ecaterina poate sta o alta la fel de împlinită și plină de ispite, și proaspătul voievod a chibzuit s-o dea pe Ștefana doamnei sale Safta, cu rosturile avute în casa lui Vasile-vodă.

De-atunci s-au iscat neliniști în gîndurile lui Burduja. Deși nu mai era la vîrsta cînd pîndea la rateșul lui Horceag rădvanul Saftei și trecuse de crucea vieții, rămînea cu mari slăbiciuni pentru frumusețile arzătoare. Se purta acum cu Ștefana ca un copil cu o păsărică din cele cîntătoare, rămasă pe o crenguță de copac, cu toate că voia copilului era ca ea să coboare și să-i cînte în brațe.

Mai păstrase și doamna Safta ceva din frumusețea ei de odinioară, dar acum era mai prejos decît Ștefana.

Cel dintîi care a prins zbuciumul lui Burduja-vodă a fost Modrigan. Cînd s-a încredințat că nu se înșală, comisul s-a hotărît să-și abată stăpînul de la patima în care se adîncea. A sumes nasul și a grăit cu hotărîre :

— Măria-ta, de copil sînt supusul măriei-tale și brațul de la care ai primit reazem ades. Nedumerit mă aflu cunoscînd pătimitul doamnei Ecaterina pentru păcatele lui Vasile-vodă și mirat mă întreb de ce doamna a fost despărțită de femeile sale de casă, spre a purta numai dînsa spaima de fiecare noapte. Plata rușinatului doamnei Safta, în loc să cază asupra lui Vasile-vodă, așa cum bărbătește se cuvenea, a îndurat-o doamna Ecaterina, rămasă fără sprijin și fără apărare. Nu e de cuviința domnească a măriei-tale să înfrunți fără răgaz aceeași femeie.

— Vrei să așez o alta în locul ei? a întrebat vodă Burduja, cu veselia deplină a glasului.

— Pare-mi-se că eşti gata a o aşeza. Dar de-ar fi osînda numai la răsfăţatul iatacului, încă n-ar fi atît de grozavă batjocura, măria-ta. Supunînd însă spaimei o femeie iubitoare şi supusă soţului său, iar mai apoi să treci la alta şi mai neapărată, păcatul este asemeni de nelegiuit ca şi risipa de sînge nevinovat. Nu lăsa, măria-ta, pe doamna Ecaterina fără sprijinul tovarăşei sale Ştefana şi nu face din aceasta batjocura zvîrlită odinioară unor fete din prostime. Batjocorită fiind, femeia, oricare ar fi ea, prinde scîrbă de înţelepciunea pravilei bărbăteşti, de care, în loc să se apropie, se depărtează.

— Măi Modrigan, tu grăieşti precum preasfinţitul Varlaam.

— Grăiesc cu obidă de la suflet ruptă, măria-ta, fiindcă am pătimit adînc şi eu atunci cînd purtam grija cailor încălecaţi de feciorii logofătului Dumitraşcu, porniţi să-i veşnicească spiţa cu fetele pălmaşilor din Buciuleşti.

Moarte şi pieire ar fi făcut Burduja-vodă, în acele clipe, cu un altul care ar fi grăit asemenea lui Modrigan, al cărui chip se golise de sînge şi se sumeţise, ca şi cum ar fi ţinut în mînă sabia arhanghelului Mihail.

— Aminteşte-ţi, măria-ta, cîtă înfiorare ne-a cuprins pe toţi cei ce-l ascultam pe sfinţia-sa Agatonic povestindu-ne de pătimirile doamnei Elisaveta a lui Ieremia-vodă Movilă. Bine ar fi să se pomenească în veac că marele logofăt Gheorghe Ştefan, ajungînd a fi voievodul Ţării Moldovei, a ruşinat pe doamna înaintaşului său Vasile Lupu ?

— În vremea aia eram cu toţii nişte ţînci, măi Modrigan.

— Adevăr ai grăit, măria-ta, ţînci eram, dar cu mintea dăltuită de amaruri. Foamea, asuprirea, desmierdul cu harapnicul şi batjocura, toate erau asupra noastră. Îţi mai aminteşti, măria-ta, de Anuţa, fata pădurarului Nechita, pierită în boleşniţa abătută asupra Buciuleştilor, care te-a primit neştiutoare şi bucuroasă la aşternutul ei sărac, un şir de nopţi, şi a stat în priporul dragostei măriei-tale, pînă ai îmbrîncit-o de pofta altor catrinţe ?

— Măi Modrigan, care-i rostul silinţei tale de a-mi pune în faţă icoane la care nu m-aş mai închina niciodată ?

— Cinstită spusă, măria-ta. Nici la aceea vreme, de mine pomenită, nu te-ai închinat la vreuna, fiindcă erau toate prea sărmane şi-ţi zîmbeau zăpăcite de-o bucurie nouă şi copilărească. Pătimitul meu cel greu de atunci a prins temei în

cugetu-mi, de la icoana acelei Anuța. Azvîrlită, după silnica ei luare de către feciorul cel mai răsărit al logofătului Dumitrașcu, fata mi-a adus în minte ceasuri de tovărășie, care au îndulcit amarurile zilnic îndurate de un copil al nimănui.

— Ar fi fost de mirare, măi Modrigan, să nu fi adunat și tu ceva de legumit, de pe urma mea.

— Dacă obida poate bucura, atunci împlinit mi-a fost adunatul. Fiindcă la obida inimii mele s-au alăturat lacrămile unei fete rîvnite o vreme, apoi lepădată în dobînda batjocurii. Măria-ta, ai dat, poate, mulțumire doar trupului Anuței, negîndind că fata avea și inimă, care-și cerșea mulțește hrana ce i se cuvenea. Aceea hrană n-a aflat-o de la stăpîn, ci de la mișelnica lui slugă. Împărtășind-o amîndoi — fata și sluga — ca pe o azimă ieșită din cuhnia curții boierești, a potolit puțină vreme o foame cuprinzătoare. Iar după ce Anuței i s-a așezat frunza de mușcată pe gură, am purtat mai departe singur apriga mea foame. Alături de Anuța agonisisem multe simțăminte pentru sufletul meu, de care m-au despovărat nenumărați anii trecuți peste inima mea pustie.

— Asta ți-a fost văduvia, măi Modrigan? l-a întrebat Burduja-vodă, cu glasul plin de înduioșare.

— Aiasta, măria-ta.

— De mirare, bre, că la toată bărbăția ta dovedești o inimă de muiere. Fii bărbat, măi Modrigan, și alungă toate solomoniile istea muierești.

— Nu-s solomonii, măria-ta, ci-s gînduri dăruite unor suflete de oameni doborîți de năcazuri. Cu supunere aș ruga pe măria-ta să pui capăt zbuciumului neclătit întîmpinat de doamna Ecaterina și de tovarășa sa Ștefana. Dînd vad asupririi la care sînt supuse, fără vreme îți va fi silința. Nu învenina peste măsură vrăjmășia lui Vasile-vodă, și mai cu osebire nu uita că scaunul l-ai luat pentru împlinitul unor făgăduieli date prin mine poporului batjocorit de Lupu, boierii dregători și toți grecii oploșiți în dregătoriile domnești. Precum bine știi măria-ta, blestemele nu cad pe pietre.

— Cine mă blesteamă? Muierile doamnei Ecaterina, ori ea însăși?

— Cînd o femeie pătimește cercînd să se păstreze curată soțului său, cînd o mamă își vede singurul fecior ciumpăvit la nas de un asupritor, nimeni nu-i bagă vină că împrăștie blesteme.

— Adică voia ta ar fi să păzesc hatîrul lui Ştefăniţă, odrasla Lupului, în loc de a-l bate cu pravila şi cu paloşul gîdelui ? Lasă-l pe voievodul Moldovei şi nu-l sfătui, mergi la treburile tale. Sfîrşeşte cu văduvia ta cea dăunătoare şi aşază-te gospodăreşte cu femeia care-ţi va fi pe plac. Uită pe Anuţa. Morţii n-au cătare decît la praznice. Porneşte neîntîrziat şi mila mea domnească te va însoţi atît cît nu te vei abate de la poruncile mele. Ia sama noatenilor pline de la Buciuleşti şi poartă de grija mînzilor.

Aşezîndu-se în scaun Burduja-vodă, cea mai de seamă a sa grijă a fost strînsura.

Bucuros că pungile sale trimise prin boieri au avut pas la turci şi că sultanul l-a dăruit cu două caftane împodobite, cu un cal bogat înşăuat şi cu un vig de catifea, a pornit şi el să jefuiască la rîndu-i. Strîns la mînă, cum era, şi lacom, tot spre întinsoare şi înavuţire căuta.

Nemulţumit numai cu ce-i luase în Suceava lui Vasile-vodă, Burduja socotea că, atît cît trăieşte, dator este să adune. Filotimisea pe turci, năpăstuind pe-ai săi. Făgăduielile împrăştiate prin Modrigan norodului au fost degrabă uitate. Ca şi Lupu, Burduja a fost voievodul lor, pentru că moldovenii l-au îngăduit a fi.

În grijile de fiecare zi ale lui Burduja-vodă altceva nu mai încăpea decît adunatul şi dragostea lui cea nouă. Uitase de doamna Safta. Nu gîndea decît la Ştefana, dar nu cuteza să şi-o apropie în silă. Aştepta să vină cu toată voia ei. Aşteptare îndărătnică şi îndelungată, curmată de-o seamă de întîmplări neintrate în chibzuielile zilnice ale măriei-sale.

La urechile turcilor a ajuns vestea că zaporojenii de la Nipru pun la cale un atac pe mare împotriva lor. Voievozii Ţărilor Româneşti, Gheorghe Ştefan al Moldovei şi Constantin Şerban al Munteniei primesc porunca turcească de a pregăti cîteva sute de caice, spre a fi folosite de turci întru întîmpinarea atacului pus la cale.

Cazacii zaporojeni, hotărîţi o vreme să purceadă la baterea rezbelului împotriva musulmanilor se răzgîndesc. Căpetenia lor, Bogdan Hmielniski, prinzînd de veste că turcii îi cunosc planurile, dă ordin cazacilor să se înapoieze la staniţele lor.

Voievozii români auzind, la rîndu-le, că apele războiului s-au liniştit, opresc şi ei pregătitul caicelor cerute de turci.

În război sau nu cu zaporojenii, turcilor le făceau mare înlesnire caicele poruncite celor doi voievozi şi neîmplinirea acestei porunci le-a pricinuit o mare mînie împotriva ghiaurilor.

A mai urmat apoi în Muntenia o nouă răscoală a seimenilor împotriva voievodului lor. Pentru potolitul acestei răscoale se amestecă atît principele Ardealului, cît şi Burduja-vodă, împotriva sfatului lui Modrigan, care i-a grăit:

— Măria-ta, nu înrăi binele adus măriei-tale de luminăţia-sa principele Ardealului. Iscoadele turcilor le vor da de ştire că solia ce-ai pornit-o la Rakoczi, avînd în frunte pe preasfinţitul Ghedeon, mitropolitul Sucevei, nu este pornită să cumpere iezi de tăiere pentru cuhnia măriei-tale, şi că are rostul tuturor boierilor din Divan. Datoria bănească a măriei-tale faţă de Rakoczi nu mai este doar o taină a vistieriei domneşti. Nici prinţul nu va putea fi îmbunat, cu toată cuvîntarea blajină a preasfinţitului, cînd va vedea ardeleanul că împlinirea datoriei de 120 000 lei îşi amînă cîştigul. Cu bani împrumutaţi la Rakoczi şi cu cei 40 000 lei daţi de Vasile-vodă pentru ridicatul oştilor împotriva bătrînului Matei-voievod, măria-ta a cîştigat scaunul Moldovei.

— Aşa-i, măi Modrigan, dar n-am slăbit grija de a scrie lui Rakoczi, rugîndu-l să nu aibă scîrbă pe mine pentru netrimiterea la timp a banilor ce urmau să ajungă măriei-sale, adică restul din răsplata domnească pentru aşezarea mea în scaunul Moldovei. Îl va împăca, încă, dania de 5 000 taleri adunaţi de boierii porniţi la el.

— Măria-ta, ascunsul după deşt e joc copilăresc, iar nici turcii nu-s toţi lipsiţi de minte. Cei 5 000 de taleri nu sînt o danie, ci birul cu care Moldova se va lega a-l plăti ardeleanului. Moldova ajunsă birnică Ardealului, după a măriei-tale voie, înseamnă că este pornită pe drumul împotrivirii faţă de turci.

— Creadă păgînii ce vor socoti cu cale. Noi nu mai putem da înapoi, avînd obrazul pus pentru ajunsul cu ardeleanu. Înţeleşi sîntem şi cu Constantin-vodă Şerban al Munteniei, bez patriarhul din Stambul, de-a sta toţi trei împotriva Leahului.

— Doar bine știi, măria-ta, că Leahul stă în deplin prieteșug cu Turcul, și o vrăjmășie împotriva Poloniei ne va aduce asupriri de la toți megieșii îndemnați de turci.

Această din urmă taină și-a găsit un purtător de a împrăștiat-o pe toate ulițele Stambulului, iar urmarea ei a fost că patriarhul a plătit cu capul cutezanța de-a se înțelege cu craii altor țări.

Rămînînd acum tovărășia fără sprijinul patriarhului, Rakoczi se înțelege cu regele Suediei, Carol Gustav, cu Hmielniski și cu marele elector de Brandenburg. La această înțelegere se alătură nepoftit, de îndată ce află de ea, și Burduja-vodă, ceea ce îndeamnă pe Modrigan să-i spună de-a dreptul :

— Măria-ta, bănui a fi luat seama că mai toate chibzuielile mele n-au dat greș. Drept aceea și de astă dată, de dragul liniștei în țară și al măriei-tale, mă amestec ca baba cea chioară. La ce stîrnești, măria-ta, isprăvi cu turcii cei iuți la mînie ? Abia te-ai așezat în scaun, iar țara se află în așteptarea săvîrșirilor făgăduite. Purtînd măria-ta de grija altora, norodul nostru lesne îți va da drumul din brațele sale. Împlinită ne-ar fi tihna dacă ne-am vedea numai de nevoile noastre și de ochii cei plini de desmierd aflați în jurul doamnei Safta, a încheiat Modrigan, lepădînd un zîmbet șiret pe sub mustăți.

Prea multă osteneală în treburile domniei nu pune Burduja-vodă. Cum să se ridice împotriva Turcului, fără să aibă sprijinul împlinit al cuiva ? Nevrednica lui supunere față de Rakoczi ajunsese batjocura boierilor în Divan și da de clevetit oamenilor din popor. Auzind turcii că ardeleanul a lăsat oaste în Moldova spre a cunoaște toate cîrmelile celui înscăunat la Iași, poruncesc domnilor din Țările Românești să pornească împotriva lui Rakoczi. Asta după ce au aflat că Frățilă căpitan de Fălciu este trimis de Burduja cu oaste să lovească în poloni și este bătut de aceștia.

Răspunsul voievozilor români către Poartă fiind socotit o șiretenie al cărei suliman putea fi văzut și de orbi, turcii îi cheamă pe amîndoi la Adrianopole, amenințîndu-i cu mazilirea în caz de nesupunere.

Burduja-vodă, cunoscînd ce berechet ar cădea pe capul său ajungînd pe mîna turcilor, se hotărăște a se pune la adăpost în preajma lui Rakoczi. Turcii nu-și mai amînă hotărîrea și-l socotesc mazil, înlocuindu-l în scaun cu Gheorghe

Ghica, pe care Burduja îl întîmpină cu oaste maghiară la Strunga, de unde iese bătut.

Adunîndu-şi în grabă oamenii de casă şi cîţiva divaniţi, le cere sfat şi sprijin.

Boierii au lăsat nasul în jos. A cuvîntat doar Modrigan, comisul măriei-sale:

— Trîmbiţile noastre slobozind acum chemări fără noimă, nimeni din norodul ţării nu se va găti pentru oştit, măria-ta. Neluînd aminte la obida celor mulţi, care au crezut în făgăduielile date lor, nu mai chitesc să întîmpine mînia cea grea a osmanlîilor. În cumpăna de azi a măriei-tale nu se dovedeşte decît o singură cale.

— Care-i aceea? a întrebat, cu fruntea cutată, Burduja.

— Calea cea lungă a pribegiei, măria-ta.

— Alta nu-i, boieri dumneavoastră?

A răspuns tot Modrigan, în tăcerea de mormînt a tuturor celor de faţă:

— Alta nu se dovedeşte, măria-ta.

— Fiindcă dintre toţi divaniţii mei, tu, comise Modrigan, te dovedeşti cel mai isteţ, în sama ta las aducerea la împlinire a poruncii de a se aduna podoabele toate, veşmintele mele şi-ale doamnei. Voi porni peste hotare însoţit de cuviosul ieromonah Antonic de la Moldoviţa, pisar pentru graiul românesc, Iacob Harsanyi, pisar pentru graiul latinesc şi nemţesc, fratele nostru Vasile Ceauru, hatmanul, cumnatul Iuliu Torquato, baron de Frangipani, Constantin Nacu şi boierul Gaspar Hîdi, iar dintre tovarăşele doamnei să nu lipsească Ştefana Mihailova.

Adunarea oamenilor şi a poverilor se va face în trei zile, cu începere de azi, în palatul nostru de la Caşin. Comişii mei vor fi îndrumaţi de căpetenia lor, Toader Ungureanu Modrigan.

Mergeţi şi aduceţi la îndeplinire porunca domnului vostru.

Asupra Moldovei se aşezase mohoreala lui Brumar. Ziua se scurtase cu cîteva ceasuri. Slujitorii luaseră în spinări rantiile. Bouarii de la cară şi vizitiii rădvanelor se încotoşmănaseră ca de iarnă.

În curtea palatului din Caşin [1] era o nespusă frămîntare. Slujitori cărau din iatacurile palatului lăzi ferecate cu zbanţuri de fier şi lacăte ungureşti şi nenumărate baloturi înfăşurate în pînză de tort, peste care trecuseră funii lungi de cînepă.

Măria-sa Gheorghe Ştefan, poreclit Burduja-vodă, şi doamna Safta, urmaţi de slujitorii şi oamenii lor de casă, porneau pe calea cea spinoasă a pribegiei. Iscoadele vestiseră de cu seară că oşteni de-ai lui Gheorghe Ghica, noul domn, au fost mînaţi pe urmele mazilului. Neştiind cît de mare poate fi numărul celor porniţi împotriva sa, Burduja zorea plecarea spre Oituz. Intrat în vălmăşagul îngrijorării, el da porunci pripite, din care pricină poverile treceau dintr-un car într-altul, jugurile se încurcau, bouarii se schimbau, iar boii, sminţiţi neîncetat din locurile lor, boncăneau a spaimă. Singurele chipuri liniştite erau acelea ale doamnei Safta şi Ştefanei Mihailova. Neluînd aminte la obida lui Burduja, nu-i socoteau căderea drept o dărîmare. Cugetărilor lui şovăitoare, ele opuneau o liniştită voie bună şi o nădejde izvoditoare de bine.

Ochii codaţi şi uşor sumeşi ai Ştefaniei urmăreau cumpăna cea mare şi ocara cea multă căzută asupra voievodului şi aşteptau să-i strecoare o şoaptă iscusită, să-l facă a înţelege că, chiar într-un ceas ca acela, ajutorinţa unei inimi iubitoare de femeie este de mare preţuire. Totul este ca această inimă să nu întîmpine nepăsare din partea celui către care se îndreaptă.

— Măria-ta, îi şopti Ştefana, apropiindu-se de Burduja şi învăluindu-l în calda ispită a ochilor ei, strămutatul peste munţi al atîtor odoare şi bunuri va pune zăbavă în depărtatul nostru grabnic de primejdia oştească, pornită din Bacău, după cum se aude. Viaţa măriei-tale este mai de preţ decît toate odoarele. Mai lasă din ele cîte ceva şi urmaşului măriei-tale, sosit în scaun despuiat de turci ca un Iov al acestor vremuri. Această înţeleaptă săvîrşire ne va înlesni mersul şi dă poruncă de pornire. În carîta doamnei şi a mea este destul loc pentru bănet şi nestimate.

Glasul de miere al femeii îl trezi şi Burduja socoti nimerit sfatul ei. Ce să care după el 40 de saci doldora ? Mulţumind

[1] Ridicat în timpul domniei lui Burduja, o dată cu prefacerea schitului Caşin în mănăstire.

cu un zîmbet, cel dintîi în ziua ceea, cînd în biserici se citea condacul sfîntului Andrei al anului 1658, Burduja aruncă o căutătură furişă în jur, apoi apucă mîna Ştefanei, strîngînd-o cu dor.

— Măria-ta, îl dojeni femeia, îmbujorîndu-se.

— Doar tu, Ştefana, eşti leacul celor ce-mi strivesc astăzi umerii.

— Oare n-ar fi mai îndreptăţită doamna Safta?

— Cîndva ea a fost.

— Şi acum de ce n-ar mai fi?

— Au trecut anii peste ea.

— Dar peste măria-ta n-au trecut aceiaşi ani?

— Au trecut peste mine, nu şi peste inima-mi.

— Ia sama, că se apropie Modrigan, spuse Ştefana schimbînd vorba.

— Măria-ta, grăi comisul, sfinţia-sa Agatonic mă mînă să te vestesc că începe slujba.

Egumenul stăruise pe lîngă Burduja ca, înainte de a porni, să facă o scurtă slujbă, pentru ca Domnul Dumnezeu să fie alături de pribegi pe tot locul unde vor merge. Ascultător de datini, Burduja s-a învoit şi s-a îndreptat spre biserica mănăstirii. Modrigan a venit cu doamna Safta şi ceilalţi însoţitori.

Drumul către Oituz era anevoios şi strîmt pentru carete. Vîntul pornise a suna în cetini, mînînd un vuiet uşurel prin văi. Femeile îşi adunaseră cu grijă broboadele în jurul capului.

— De nu ne-ar ploua, scăpă Burduja gîndul.

— De nu ne plouă pînă la Clăbuc, nu mai ducem grijă măria-ta.

Auzind acest glas, Burduja tresări şi răspunse cu chipul înviorat de un zîmbet.

— Mare mulţămire a urechii mi-a fost graiul auzit, măi Macsîm. Chiteam să nu te fi dat de partea vrăjmaşilor, de nu te-ai mai înfăţişat curţii noastre.

— M-oi da, măria-ta, cînd s-or da ei de partea noastră, răspunse Macsîm, trecîndu-şi calul în stînga lui Burduja.

— Ce vrajbă te-a îndepărtat de noi preţ de-o săptămînă?

— O grea vrajbă, măria-ta, izvodită în Tîrgovişte. O vrajbă cu ochi precum mura coaptă şi cu două cosiţe împli-

nite ca un braţ bărbătesc. Muierea nărăvită la dragoste greu o mai alungi pe de urmele tale.

— Ţi-a luat urma de la Tîrgovişte ?

— Întocmai, măria-ta.

— Bărbată muiere, măi Macsîm, şi ce-ai făcut cu ea ?

— Ce-i faci scaiului cu catrinţă cînd nu te poţi desprinde de el ? Am înfăţişat-o părintelui Ilarion, să o treacă în catastifele sfinţiei-sale, pe numele meu. Şi fiindcă din braţele ei amarnice nu scap lesne, i-am dat legumă pe cîteva zile, mintind-o că mîine sînt de isnoavă la aşternut.

Burduja şi ceilalţi însoţitori au slobozit rîsete grase, bărbăteşti.

— Să-ţi ţii făgăduiala, măi Macsîm.

— Adică minciuna, aşa precum am învăţat slujind curţilor boiereşti, măria-ta. Că de n-ar fi minciuna, drese Macsîm şfichiul dat obrazului domnesc, greu s-ar mai potoli muierile noastre.

— Unde-ai năpustit-o, măi Macsîm ?

— Acolo unde şi-a întemeiat viaţa de gospodar şi stăpînul meu, la Valea-Rea, măria-ta.

— Bună tocmeală, măi Macsîm, mai rău de Modrigan, că nu se adună şi el odată.

— D-apoi că Modrigan, măria-ta, s-o nărăvit călcînd în cuibarele altora, după obiceiul boieresc, a zis Macsîm, sucindu-se în şa către Modrigan, spre a vedea cum comisul îl ameninţă cu vîrful harapnicului, zicînd :

— Cu şuguielile acestui Macsîm, sosirăm la Clăbuc, măria-ta. Iacătă-l !

Voia cea bună a lui Burduja se risipi îndată. Dete poruncă de popas pentru prînzul cel mare. Părea că abia aici Burduja şi-a dat seama că este mazil şi pribeag. Lîngă această stîncă, pe care slujitorii se zoreau să închipuiască o masă domnească, a aflat vreme Burduja să măsoare cu mintea cît de nevrednic de domnie a fost, săvîrşind toate neiertatele sale greşeli. În loc să-şi fi dus păcatele la poala împărăţiei poporului, spre iertarea lor, a pornit a-şi pierde capul peste hotare şi cine ştie pentru cîtă vreme şi unde se va opri. Avere pentru trai domnesc are, dar de unde iei mereu şi nu pui nimic în loc, curînd se sfîrşeşte. Cum de n-a ajuns să-şi facă aceste socoteli cu luni în urmă ? A vrut să-şi poarte dragostea pentru Ştefana prin

alte țări? Moldova are nenumărate colțuri pentru cei îndrăgostiți, lesne aflate la oricare din multele sale moșii.

Foamea i-a alungat toate aceste gînduri. Stînca era neîncăpătoare pentru atîtea guri strînse în jurul ei. Dar la drum mîncarea-i pe sponci, foamea fiind domolită de vin, care mai dă și căldură, și nădejde, amîndouă trebuincioase pribegiei.

După ce toți flămînzii au dat mulțămită măriei-sale, iar slujitorii au adunat blidele, Burduja a grăit în chip de poruncă:

— Cu deșerturile așezate, mînați mai departe cu toții. Noi mai rămînem preț de vreun ceas, cu sfinția-sa ieromonahul Antonie și comișii noștri Toader Ungureanu și Macsîm Avarvarei.

Pe Modrigan puțini îl știau de Toader Ungureanu și cînd l-au auzit pe Burduja pomenind acest nume s-au uitat în jur să vadă cine-i. S-au lămurit degrabă văzîndu-i pe cei doi comiși așezați acum în dreapta și stînga, cu capetele descoperite, așa cum șezuseră la masă.

— Pisare Antonie, ai la îndemînă sculele? a întrebat Burduja.

— La-ndemînă, măria-ta, ca întotdeauna.

— Vei scrie un zapis de danie, în care vor fi cuprinși acești vrednici slujitori ai mei, care m-au slujit cu credință și cînd am fost boier de țară, și în domnie, iar acum sînt porniți a mă ajuta în multă nevoie și lipsă prin țări străine.

Gura lui Macsîm se deschise, vrînd a spune ceva. Îi luă degrabă înainte Modrigan, cuvîntînd cu hotărîre:

— Ajutorul nostru sfîrșește la hotarul Oituzului, măria-ta. Noi rămînem tot pe pămîntul Moldovei, avînd a da seama prostimei de toate făgăduielile neîmplinite de măria-ta. De ce să ne ajungă blestemele celor ce s-au încrezut în noi, cînd de drept vinovatul era logofătul Gheorghe Ștefan, în numele căruia vorbeam noi, slujitorii săi? Dar asta-i o socoteală a noastră, cei ce rămînem. N-am aflat încă despre ce fel de danie este vorba.

Burduja, ca și cum n-ar fi auzit nici un cuvînt din spusa lui Modrigan, urmă către pisar:

— Lui Toader Ungureanu, poreclit Modrigan, fac danie ohavnic satul Mihăiești, din ținutul Trotușului, cu cele două sălașe de țigani ale sale, iar lui Macsîm Avarvarei folosința moșiei Prăjești. Herghelia de la Buciulești, precum și celelalte

vite se vor împărți, după învoiala lor, între cei doi mai sus pomeniți.

— Înainte de a da mulțămire măriei-tale, îmi voi spune gîndul cel curat, așa cum am făcut totdeauna. Îmi pare rău că martor al spuselor mele nu-l socot decît pe sfinția-sa ieromonahul Antonie. Nedumerit șed și întreb de ce măria-ta n-ai făcut această danie încă din vremea cînd erai înscăunat la Iași? Fiindcă domnul cel nou nu va lua în samă zapisul dat după mazilire și va trage de partea domniei tot ce a rămas din averea măriei-tale. Mai este, însă, o pricină. De cuviință ar fi fost ca această danie să fie făcută celor ce muncesc pămîntul, nu mie, care n-am arat nicicînd în viață.

Chipul lui Burduja arătă o mare mîhnire și cu greu limba putu face auzite spusele sale, îndreptate deopotrivă și către Modrigan, și către Macsîm:

— De la mine mai puțin, de la Dumnezău mai mult. De-aceea veți lua drumul înapoi...

— În șei, măria-ta, a strigat Macsîm, aud sunet de potcoavă venind dinspre mănăstire.

— Iacătă-i, s-a auzit răsunînd un glas străin.

Burduja și pisarul Antonic au fost în șei într-o clipită, iar Modrigan și Macsîm, călări și ei, s-au așezat în curmezișul drumeagului, trăgînd săbiile. În spatele lor se auzea trapul cailor celor fugiți, iar în față li se arătau chipurile a șase oșteni, lefegii din oastea noului înscăunat Gheorghe Ghica.

Unul dintre oșteni a strigat către cei doi comiși:

— Feriți-vă capetele, noi sîntem oșteni, nu slugoi.

— Mare vă este dobînda oștitului vostru? i-a întrebat Modrigan.

— Cît vom putea duce, măi frate.

— Vei fi frate cu dracu, nu cu noi, i-a strigat Macsîm, iar cît veți putea duce, veți cunoaște îndată.

Unul dintre oșteni a cercat să-i ocolească, lăsîndu-se pe vale, sub drumeag. Dintr-un salt al calului, Macsîm a fost asupra lui, doborîndu-l cu cal cu tot. Ceilalți s-au năpustit asupra lui Modrigan, care le-a ținut piept, pînă ce Macsîm a fost din nou alături de el, și amîndoi au pornit a juca săbiile, îndemnînd caii din pinteni.

— Pe ei, fraților, a răcnit unul dintre oșteni, că doar nu ne vom teme de doi slugoi fugari.

— Măi oameni, căutați-vă, bre, de nevoile voastre, că-i pacat să vă rămînă ciolanele pe drumeagul ista. Uitați-vă la tovarășul de pe vale...

Îmbiindu-i astfel, Modrigan a retezat un altul. Un oștean, repezindu-se în Macsîm, a greșit tăietura și a retezat urechea calului acestuia.

— Cîne, i-a strigat Macsîm, ții sabia-n mînă ca să te aperi de cai, apără-te de mine, să știi și tu că te-ai încrucișat în săbii cu Macsîm, comisul măriei-sale, dacă vei mai avea ținere de minte.

Sabia lui Macsîm l-a despicat ca pe vătaful Iacomi. Cei-lalți, văzînd ce primejdie îi poate prinde, au întors caii și au cercat să dea dosul, dar au întîmpinat alt potrivnic, la fel de dîrz ca și cei doi comiși.

Antofie, chihaia pădurarilor din Cașin, aflîndu-se într-o culme apropiată și auzind strigătele celor încăierați, a coborît în grabă, ieșind în fața celor trei oșteni înfricoșați de săbiile lui Modrigan și Macsîm.

Avînd cu sine o țăpoaie cu fier în vîrf, chihaia Antofie a înfipt-o în pieptul unui oștean, doborîndu-l de pe cal. Cei rămași au căutat să-l prindă între ei pe chihaie. Cînd au ridicat săbiile asupra acestuia s-au pomenit loviți din spate de Modrigan și Macsîm, tare mîniat că rămîne călare pe un cal berc.

— Alege-ți, bre, un cal pe placul tău, că doar ai de unde. Uite, caii, mai înțelepți decît oștenii, s-au tras la malul apei să-și potolească setea. Alege-i și chihaii Antofie unul, că de-aici încolo îl vom avea tovarăș de drum.

— Da-ncotro ați pornit-o ?

— Îți vom povesti mai tîrziu, chihaie Antofie. Acum trebuie să zorim, ca să liniștim pe măria-sa, să nu bănuie că cine știe ce oaste este pe urma sa.

— Adicăte, măria-sa a luat calea pribegiei ? a întrebat Antofie. Bre, bre, mișelnic sfîrșit de domnie, a oftat chihaia. Domnia-ta, comise, zici să zorim. Văd că Macsîm se tot căznește cu calul său, care nu-l ascultă.

— Cum să mă zoresc, dacă am sub mine cal de oștean fără zăbala pusă-n gură ? Pe proaste mîni ai fost, măi călu-țule. Iac-așa-i datina cailor de călărie, mîngîie vita așezîn-du-i zăbala în gură, cu zăbală și zăbăluță. Una în gură și alta pe sub bot, să mergi cum te-ndrumez eu, nu cum vrei tu.

Îndată după această găteală, calul şi-a cunoscut stăpînul. Comişii, însoţiţi de chihaia Antofie, au ajuns ceata lui Burduja pe culmile Oituzului.

— Am fost tare îngrijat de voi, le-a spus voievodul mazilit.

— Doar dintr-atîta, măria-ta ? Uitaşi cu cîţi ne-am măsurat la Sîrca ?

— N-am uitat, a spus îngîndurat Burduja, dar acolo mai aveaţi tovarăşi. Aici aţi fost singuri.

— Pornind măria-ta din ţară, singuri vom rămîne pe veci.

— Iaca, văd lîngă voi şi pe chihaia al nostru, Antofie. De unde l-aţi culeş ?

— L-am avut tovarăş picat din munte, la hăcuitul oştenilor lui Ghica-vodă. I-am dovedit ce săbii a avut lîngă sine măria-sa Gheorghe Ştefan.

— Duc cu mine această bucurie, trecînd hotarul Moldovei... Domnul cu voi, tovarăşi ai mei, le-a strigat Burduja în chip de rămas bun. Înapoiaţi-vă şi puneţi-vă la scuteală unde veţi socoti că-i bine.

— Să trăieşti, măria-ta, şi Domnul să te poarte pe căile sale cele bune, i-a urat Modrigan. Scuteala noastră-i codrul.

Burduja le-a strîns mîna cu ochii înlăcrămaţi. Înainte de-a da drumul mîinii lui Modrigan, a şoptit acestuia :

— Împărtăşiţi-l şi pe chihaia cu cîte ceva din darurile mele către voi.

De undeva mugetul unei duruitori era înăbuşit de neguri. Înserarea se lăsa nepăsătoare peste nevoile oamenilor.

— De-acum sfîrşind slujitul la domnie, se cuvine a ne sfătui între noi ce cale apucăm, a rostit Modrigan, în chip de căpetenie.

— Te pomeneşti că vei fi pus la cale vreun plan, cît ne încăierarăm cu oştenii ceia ? întrebă în glumă Macsîm.

— Sfat în drum şi la vreme de noapte nu este de cuviinţă a ţine. Aşa-i, chihaie Antofie ?

— De bună samă, comise Modrigan. Drumul spre mănăstire fiind primejduit, socot că locul cel potrivit sfatului fi-va coşmelia mea din munte.

— Oare vom putea ajunge pe întuneric acolo, fără a ne vătăma tarniţele ? răsuci Macsîm între ceilalţi doi întrebarea sa.

— Chihaia Antofie ne va îndruma fără grijă, l-a liniştit Modrigan.

— De-i aşa, luaţi-o înainte pînă ce pun un capăt de iască în cea lulea, i-a îndrumat Macsîm, scoiorînd cu degetele într-o despărţitură a brîului, în căutarea amnarului.

Chihaia Antofie, urmat de Modrigan, s-a îndreptat în strîmtoarea unei poteci, croită pe coasta muntelui.

Negura lăsată ca o plasă peste codru întunecase şi mai amarnic noaptea.

— Încaltea, departe-i coşmelia, chihaie Antofie ? a întrebat Macsîm, pîcîind în ţeava lulelii.

— Cale de vreun ceas, n-a întîrziat cu lămurirea chihaia.

— Un ceas de zi, ori de noapte ?

— Un ceas de zi.

— Aiasta-nseamnă trii ceasuri de noapte, a mormăit printre dinţi Macsîm.

La un popas al vîntului ce se stîrnea fără a fi luat în seamă de cei trei tovarăşi, au auzit înălţîndu-se de cealaltă parte a hotarului hăulitul boarilor, mînînd carăle în care Burduja vodă ducea să împrăştie pe tărîmuri străine averi adunate de pe spinările încovoiate ale încercatului norod al Moldovei.

— Iată-ne ajunşi, şi-a vestit chihaia Antofie, tovarăşii.

— Afla-vom şi oleacă de fîn pentru vitele şi aşternutul nostru ?

— Se vor afla multe nebănuite de domniile-voastre, comise Macsîm. Dac-aveţi ceva legumă la coburi, eu vă voi îndestula cu un şip de rachiu, iar pe deasupra voi pune în faţa fiecăruia cîte-o lumînare, spre a cuprinde în lumina lor toate vorbele ce se vor rosti.

— Iar noi, la rîndu-ne, te vom dărui cu ce nu chiteşti, chihaia Antofie, l-a vestit Modrigan, în marea mirare a lui Macsîm, care i-a spus cu un spic de batjocură în glas :

— Acum, cînd te socoţi om ridicat deasupra nevoilor, ai şi pornit a face daruri celor neajunşi.

— Măi Macsîm, pacatul tău cel mare este că te cam repezi ca surda-n horă. Unde mă vezi tu ridicat deasupra nevoilor ? Crezi, oare, că dacă măria-sa m-a dăruit acum la plecare cu acea moşie şi salaşurile de ţigani, de mîine voi şi îmbrăca un caftan boieresc ?

— Ai să-l îmbraci, poate, poimîni.

— N-am să-l îmbrac niciodată, nefiindu-mi pe potrivă. Pământul acelei moşii îl voi dărui obştei satului, căruia i se cuvine.

— Iar herghelia cu ce-o vei hrăni, comise Modrigan?

— Voi avea grijă să-mi păstrez cîteva fălci, preţul simbriei cuvenite mie pe cei aproape treizeci de ani slujiţi logofătului Gheorghe Ştefan, mai apoi domn al Moldovei, din care nu mi s-a plătit o para. Din roada acelor fălci voi hrăni cîteva capete de armăsari şi noatine din prăsila cărora îmi voi ţine viaţa.

— Eu socotesc că voi avea prieten un boiernaş în cuhnia căruia să atîrn straiţa vieţii mele şi a unei muieri ce mă aşteaptă la Valea-Rea pe ziua de mîne... Avînd gospodărie, tu vei urma a rămîne tot huhurezul cel de azi, fără fimeie?

— Voi cerca a lămuri şi cumpăna în care mă aflu.

— Este cu sprîncene şi cosiţe acea cumpănă, comise Modrigan? întrebă la rîndu-i chihaia Antofie, după ce aşezase în faţa fiecăruia dintre oaspeţii săi ulcica cu rachiu şi o lumînare vîrtoasă.

— Alta nu poate fi, sări răspunsul lui Macsîm, şi pare-mi-se a o cunoaşte a fi muierea de la hanul căruia i-am pus foc în muntele Zăbrăuţilor.

— N-ai chibzuit greşit, a oftat Modrigan. Teamă mi-e că acei lotri care au răpit-o n-or mai fi lăsat-o în viaţă. De voi întîmpina şi a doua oară acest nenoroc, împrăştii totul şi rămîn doar slujitor al săbiei.

— Nu te lăsa pradă îndoielii, comise Modrigan. De soarta femeii de la hanul din Zăbrăuţi, am la cunoaştere cîteva veşti pe care ţi le voi împărtăşi de îndată.

— Cuvîntează, chihaie Antofie. Se află în viaţă şi întreagă?

— A pătimit nespus de pe urma acelor ticăloşi de lotri, iar cînd s-a putut smulge din ghearele lor, abia a mai putut ajunge la picioarele sfinţiei-sale egumenul Agatonic, cu rugămintea de a o spovedi şi împărtăşi. Fiind bolnavă fără nădejde de îndreptare, egumenul m-a povăţuit s-o aduc la mine, sub îngrijirea muierii mele, pricepută în treburile doftoriceşti. Zăcînd de-o aprindere a foalelor, muierea mea m-a vestit că dacă scapă de ziua de alaltăieri se va ridica pe picioare.

— Şi a scăpat? s-a ridicat să întrebe Modrigan, cu o mare tulburare a chipului.

— Alaltăieri la amiază a închis ochii. Azi am prohodit-o. De aceea n-am putut fi de faţă la pornitul măriei-sale. De la ţintirim am ţinut poteca spre coşmelia mea. Auzindu-vă încăieraţi cu acei oşteni, am coborît ca să vă fiu ajutor şi gazdă la aceste ceasuri de noapte.

Modrigan se chircise pe locul în care se aşezase şi părea că nici nu mai răsuflă. Ceilalţi s-au uitat în tăcere unul la altul şi au tăcut chitic.

La o vreme, amorţeala lui Modrigan s-a risipit. Ceilalţi l-au ascultat vorbind:

— Măi Macsîm, zapisul măriei-sale mie nu-mi mai este de trebuinţă. Foloseşte după placul tău bunurile dăruite. Nu-l uita pe chihaia. Eu nu mai am rost pe aceste meleaguri. De cum s-o lumina de ziuă, voi porni spre Tîrgovişte. Calea îmi este cunoscută. Nădăjduiesc să pot fi de ajutor spătarului Boicescu, cu o sabie aprigă la tăiat.

S-a ridicat şi a ieşit. Printre copacii codrului se încurcase o negură deasă. Căderea apei din duruitoarea apropiată i s-a părut a fi un cîntec de prohod ridicat în tăria nopţii. Furişîndu-şi o mînă la ochi, comisul a luat în degete o lacrimă, pe care a aruncat-o în grabă, gîndind: „Pentru Iboica şi tinereţea mea, amîndouă vîrîte în pămînt, pot lepăda o lacrimă, neştiută decît de mine".

CUPRINS

Hangița Tudora 5

Măria-sa Burduja-vodă 279

Redactor : ELISABETA DONOIU
Tehnoredactor : IONEL GHEORGHIU

Apărut 1970. Format 540×840/16. Coli ed. 29,71. Coli tipar 30,75. A. nr. 19229/1969. C.Z pentru bibliotecile mari și mici 859—31.

Tiparul executat sub comanda
nr. 90 la
Intreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București
Republica Socialistă România

Lei 13,50